

سیرالعارفین

مصنف

حامد بن فضل الله المعروف به درویش جمالی

متوفی ۹۴۲ھ

ویراسته

شاکره طلعت

برای اخذ دکتورات در زبان فارسی

تحت هدایت

دکتر زهره عرشی

دانشگاه اسلامی علی گرھ

۲۰۱۴

A Critical Edition
of
Siyarul Arifin
of
Hamid Bin Fazlullah Known As Darwaish Jamali
D 942 A.H.
(With Introduction and Notes)

ABSTRACT
THESIS

Submitted for the Award of the Degree of

Doctor of Philosophy

IN

PERSIAN

By

SHAKIRA TALAT

Under the Supervision of

Dr. Zohra Arshi

Department of Persian
ALIGARH MUSLIM UNIVERSITY
ALIGARH (INDIA)

2014

DEPARTMENT OF PERSIAN
ALIGARH MUSLIM UNIVERSITY
ALIGARH – 202 002 (INDIA)
Tel.: 0571-2700920, Ext.: 1540,41

Dated: ....

TO WHOM IT MAY CONCERN

This is to crtify that the Ph.D. thesis entitled **"A Critical Edition of Siyarul Arifin"** of Hamid Bin Fazlullah known as Darwaish Jamali is the original work of **Shakira Talat** carried out under my supervision and guidance, and that it is fit for the award of ***Ph.D. Degree in Persian***.

(Dr. Zohra Arshi)
Supervisor

ACKNOWLEDGEMENTS

At the outset I extend my heartiest gratitude at ***Almighty Allah,*** *the most benevolent and merciful, for His grace and blessings which enabled me to complete this thesis.*

Remembering all those who extended their cooperation to me during the completion of the research work is indeed the joyous task for me. Experiences, inspirations, encouragements, suggestions and cooperation of my parents, friends and teachers have been the priceless assets which have made the present work possible. I remember all those with almost gratitude who helped me in whatever capacity at various stages of my research work.The order in which I showered my gratitude is definitely not a graded appreciation as each and every individual that I came across during my study has contributed in his or her own way .

I am highly thankful to Prof. Asif Naim Siddiqi ,my teacher and Chairman, Department of Persian, for his support . I am also obliged to Prof. Fatima Bilgarami and Prof. S.L.H Moini, Department of History, AMU, Aligarh for their valuable guidance, feedback and their concern. I also express my thanks to all the teachers and staff in the Department of Persian for expressing their concern during the progress of my work. I feel immensely happy when I thank my own Aligarh Muslim University , who nurtured me over the years and gave me confidence to be able to take up such a rare topic as my research study. I am also grateful to Mr. Najaf Arshi for his kind support.

*I take this special opportunity to place on record my gratefulness and sincere gratitude to my research supervisor, **Dr. Zohra Arshi**, who guided me to the best of her capacity, besides of her illness she has been continuously supported to me for completion of my thesis. I express my utmost respect and gratitude to her for being available to me at various stages of my thesis. To work under such a comfortable and learned person is indeed a great privilege. Without her constant support, my desire of doing Ph.D would have been nipped in the bud.*

I am deeply thankful Dr. Asfia Kausar from Salar Jung museum and Library, Prof. Amina Kishore and Dr. Aziz Bano from Maulana Azad National Urdu University (MANUU). I am also thankful to Prof.S.M. Azizuddin, Director, Reza Library, Rampur and Mr.Sadari from Khuda Baksh Library, Patna for their timely help and encouragement.

My sincere gratitude must also go to all staff members of different libraries for giving me access to relevant materials, especially Manuscript, Urdu and thesis sections, Maulana Azad Library , A.M.U , Aligarh, Seminar Library, Department of Persian, Persian Institute(AMU) and Departmental Library of History (AMU). I am also thankful to the staff members of Salar Jung Museum and Library, Nizam Museum Library, Maulana Azad research institute and Asfia Library in Hyderabad, Khuda Baksh library, Patna and Reza Library, Rampur.

My special thanks to Shamshad Ali, Mohsin Jafri, Baqar Hussain, Javed Ahmad, Shaishta Bedar, Akram Perveez,Dr Ata Khurshid,

Mahmud Ali., Perwez Bhai and other staff members of seminar library , Department of Persian and Maulana Azad Library, A.M.U. Aligarh.

I cannot afford to forget to express my everlasting thanks to my late grandmother. I owe the most to my parents for their kind support and encouragement.

I am also thankful to Mr. Abul Kalam Azad (Computer Professional) for composing my manuscript without any tiredness and give the final shape to submission my thesis.

Last but not the least, my parents encourage to me in various crtical stages, nNo word can describe my feelings.

(Shakira Talat)

سیرالعارفین

مصنف

حامد بن فضل الله المعروف به درویش جمالی

متوفی ۹۴۲ھ

ویراستہ

شاکره طلعت

تلخیص

برای اخذ دکتورات در زبان فارسی

تحت هدایت

دکتر زهره عرشی

دانشگاه اسلامی علی گرھ

۲۰۱۴

ABSTRACT

Hamid bin Fazlullah Darwesh Jamali born during the right of Bahlol Lodi at Delhi. He belongs to Kamboh family. Jamali's education was yet to complete that he opted Tasawwuf but his spiritual guide and father in law Sama ud Din advised him to get worldly education along with mystic practices. Jamali under took a large journey to Islamic countries and performed Hajj. Jamali was outspoken fearless and did not believe any discrimination. He was a great repartee and a great orator.

Jamali lived in the period of Lodies as well as the beginning Mughals that is Bahlol Lodi, Sikander Lodi, Ibrahim Lodi, Babur and Humayun.

Persian Diwan, Masnawi, Mehr o Maya, Mirat al Maani and the Tazkira Siyarul Arifin in discussions are to his credit. Famous contemporaries of Jamali were:

Majd ud Din Baburi who composed Shah Nama of Khwa razm Shahi dynasty.

Sheikh Rizqullah Mushtaqui(شیخ رزق اللہ مشتاقی) is a prominent history writer of his days and also a poet of persian as well as of Hindi. Waquiate Mushtaqui(واقعات مشتاقی) is a source book in the

history of Sultanate period. There are two books of Mushtaqui in Hindi namely Peehum Aayeen (پیہم آئن) and Jot Niranjan (جوت نرنجن).

Muhammad Bin Zia (محمد بن ضیا) compiled a persian lexicon Tohfatus Saadat (تحفتہ السعادۃ) during 912 A.H. Is known with the name of Farhung - e- Sikandari (فرھنگ سکندری), Muhammad Bin Zia was also a poet.

Dongar Mal (دوگرمل) was a persian poet having a Diwan (دیوان) but his Diwan is untraceable.

Sheikh Abdullah Tulambi Bin Sheikh Ilahdaad (شیخ عبداللہ طلنبی بن شیخ الہ داد) (d.922A.H.) left a short treatise on logic (منطق) viz. Badiul Mizaan Sharh-e-Mizaan (بدیع المیزان شرح میزان).

Miyan sheikh Boda (میاں شیخ بھودہ) (d. 923 A.H.) contributed in Madan-u-shifa - e - Sikandari Shahi Lilnafa Lin'aami wal dahi (معدن الشفاے سکندری شاھی للنفالنعامی والداھی) known as Tibb-e-Sikandari.

Shah Jalal Sheerazi(شاہ جلال شیرازی) wrote commentary on Mahmood Shabistri's "gulshan-e-Raaz"(گلشن راز) with the title sharh -e- Gulshan-e-Razz (شرح گلشن راز).

Sheikh Abdul Quddus Gangohi (شیخ عبد القدوس گنگوھی)(d. 944 A.H.) left many works as his impressions namely.

Sharh-e-Awariful Maarif (شرح عوارف المعارف)

Hashiyah Fusoos ul Hikm (حاشیہ فصوص الحکم)

Risaala - e – Qudsiayah (رسالہ قدسیہ)

Garaebul Fawaid (غرائب الفواید)

Rushd Namah (رشدنامہ)

Mazhar ul Ajayab (مظہرالعجایب)

Maktoob-e-Quddusiyah (مکتوب قدوسیہ)

Anwaar ul Uyoon fi Asrarul Maknoon (انوار العیون فی اسرار المکنون)

Sheikh Azizullah Tulambi (شیخ عزیز اللہ طلنبی) (d. 975 A.H.)wrote a treatise titled Risaalah-e-Ayniyah (رسالہ عینیہ) in response to the sheikh Amanullah Panipati's (امان اللہ پانی پتی) Risaalah-e-Ghairiyah (رسالہ غیریہ)

Maulana Jamal Khan Dehlavi (مولانا جمال خان دھلوی) had command on Kalam (علم کلام), Islamic Jurisprudance (فقہ اسلامی) commentary of Quran (تفسیر قرآن) and on Arabic language following works are to his credit:

Sharh-e-Azdi شرح عضدی

Sharh-e-Miftah شرح مفتاح

Sayyid Muhammad known as Mahdi Jaunpuri(جونپوری مھدی) claimed to be the Mahdi therefore he become famous as Mahdi Jaunpuri and a sect came into existence known as Mahdavi sect. Muslims apposed the claim and claimant. This compelled sayyid Muhammad to flee to Afghanistan where he died.

Sheikh Saleem Chishti Sikri (شیخ سلیم چشتی سیکری)was son of Sheikh Bahauddin (شیخ بھا الدین) and was descendant of Sheikh Fareeduddin Ganj Shakar (شیخ فرید الدین گنج شکر). Mughal emperor Shah Jalaluddin Muhammad Akbar (شاہ جلال الدین محمد اکبر) had great faith and belief in him. It is said that Akbar got a son by the supplicate of this saint, and this child became the fourth Mughal ruler of India.

Sayyid Husain Pa- E- Meenaar (سید حسین پاے مینار) did not like the company of sultan Sikandar Lodi, therefore, preferred seclusion in mosque pa-e- minar. For lively hood he did agricultural farming and distributed the produce among the saints. He is known as noted Sufi of his time.

Sheikh Sulaiman Dehlavi (شیخ سلیمان دھلوی) was an expert in Quranic phonetics (تجوید قرآن).

Malik Zainuddin (ملک زین الدین) was a kind hearted follower of Shariat (شریعت) and intended to Sufism. Malik was one of the Ibrahim Lodi's courtiers.

We find a number of great scholar, Sufi, poets and lexicographers during the Lodi period and Sheikh Jamali was brought up in this academic and religious environment which affected his thinking and modeled his life into Sufi style.

Siyarul Arifin is an invaluable work of Persian literature on Sufism written by Hamid bin Fazlullah alias Dervesh Jamali. This Tazkira is an ancient memoir of Sufis of Indio Pak subcontinent. Jamali says that no other work regarding Sufis was available at that time.

Jamali presents the biographical notice of six Sufis of Chishtiyya and seven Sufis of Suhrawardiyya orders.

To compiled this Tazkira Jamali consulted authentic sources like فو Tabaqate Nasiri (طبقات ناصری), Burney 's Tarikh - e - firoz shahi (تاریخ فیراز شاھی), Khair - ul - Majalis (خیر المجالس), Fawaid - ul - fawad (فوائد الفواد), Terb - ul – Majalis (طرب المجالس), Khzana - e - Jalali .

Siyarul Arifin gives literary, cultural and social trends in the Sultanate period of Indian sub –continent.

Jamali had peculiar style of poetry as well as of prose writing is a specimen of ornate prose which has rhythmic and measured composition throughout the text .

After Sikandar Lodhi Ibrahim ascended the throne. A verse from the elegy of Sultan Sikandar composed by Jamali became a sources of bitterness between Ibrahim and Jamali. Jamali had good terms with Mughal kings Babur and Humayun. Siyarul Arifin has been dedicated to Humayun Badshah. Jamali died on 10 zeqad 942 A.H.Sheikh Jamali had three sons Hasan, Sheikh Abdu l Rehman Gadai and Sheikh Abd ul Hai Hayati.

Jamali had left his following works viz Mehr o Maah, an Ishqiyyah Masnavi, a Diwan of Ghazals and also contains Hamd, encomium, panegyrics, Tarjee Band, Tarkeeb Band, etc., Miratul Mani, a mystical allegory and magnum opus Siyarul Arifin.

The invasion of Mahmud Ghaznavi in 11th century introduced Persian language and culture in Northern India. Number of Persian poets such as Nuqtee Lahori (نقطی لاهوری), Abul Farz Roni (ابوالفرج رونی)and Masud Saad Salman (مسعود سعد سلیمان)and others rendered a remarkable contribution to Persian poetry during this period . In the same language Abu Hasan Ali Hujwiri(ابوالحسن علی هجویری), popularly known as Datagunj Baksh wrote his book " Kashful Mehjub ". His

composition occupied a special place in the history of Sufism in India. The Persian Culture and tradition in India immensely patronized by Slave dynasty. prominent Sufi of 12th and 13th century Khwaja Mu 'in – u'd –din sijzi Chishti (1141 A.D\556 A.H) migrated to India in the 12th century from Iran and established a chishti mystic center at Ajmer .He was the founder of Chishti order in India. his successors, like Sheikh Qutb – u'd–din Bakhtiyar Kaki (قطب الدین کاکی), Sheikh Farid u'd – din Ganj –I – Shakar (فریدالدین گنج شکر) and Sheikh Nizam – u'd – din Auliya (شیخ نظام الدین اولیا) spread this silsillah. After the defeat of Prithvi Raj Chauhan an 1192AD in the battle of Tarian, Delhi become the hot bed for Persian language and culture.The newly established Turkish rule not only promoted the history writing in Persian but also the Persian poetry was encouraged and patronized.

After Mamluk dynasty, Persian Language and culture was also patronized by Khaljis(خلجی) and Tughluqs(تغلق). Number of Persian poets and authors were employed in royal court.The most important Persian poet, scholar, writer and author " Amir Khusru" belongs to 13th century.. He has compiled almost ninety two (92)books. Another important Persian poet of the this period were Khwaja Amir Nazmuddin(خواجہ امیر نظام الدین) popularly known as Hasan Sijziحسن سجزی) Badar Chach (بدرچاچ) and Qazi Zahir Dehlavi (

(قاضی ظھیر دھلوی) are the other important Persian poets of the period under study. This period is also known for the introduction of Islamic historiography in India. The period is also known significant for the art of compiling dictionary. Khilji Dynasty (1296- 1314 A.D)was replaced by Tughluq Dynasty.Ghyasudin Tughluq was the 1st ruler of this dynasty. Mahammad bin Tughluq succeeded him. Mohammed Bin Tughluq was hostile to Sufi saints and ulmas. After the death of Mohammed Bin Tughlaq, Firoz Tughlaq(فیروز تغلق) (1351 -1388 A.D) became the next Sultan. And he was the last king of his dynasty. Saiyyad dynasty came into the power and Khizer Khan (خضر خان) became the ruler. Saiyyed dynasty was replaced by Lodhis gradually. Bahlol Lodhi and captured Delhi in 1451 A.D and established Lodhi dynasty.The credit of promoting Persian culture and literature goes to Sultan Sikander Lodhi(سکندر لودی). Under the rule of Bahlol Lodhi, Islam was promoted more progressively in India. He patronized suharwardi Sufi saints which made him popular among Muslim masses. After his death , his son Sikander(1498) became the next sultan of Lodhi dynasty . During his period ulemas and religious people were greatly inclined towards Sufi teachings and culture. During Sikander 's time, the prominent Ulemas like Shaikh Sadullah, Shaikh Rizqullah Mushtaqi, Mullana Alahdad[1] (مولانا الہ داد), Shaikh Abdul Wahab

Bukhari(شیخ عبد الوحاب), Shah Jalal Tabrizi (شاہ جلال تبریزی), Shaikh Abduallah Talani , Mian Taha (میاں طہ) were directly or indirectly in touch with the Sultan. we can safely conclude that during Sikandar's reign we do not find the same traditional Persian art and language as reflected during Mughal age. Sikandar Lodhi was succeeded by his son Ibrahim lodhi (ابراھیم لودی). Ibrahim was the last ruler of Lodhi dynasty. His behavior was not good with Ulema and his minister. Less number of written works appeared during his age.

Sufism is the reunion of man with God through love. Hama Ust (ھمہ اوست) all is He and hama az ust (ھمہ ازوست) all is from Him are the two theories of Islamic mysticism .

Following four stages have been suggested by sufis to attain communion with God :

Shariat, Tariqat, Marfat and Haqiqat. As Islam broken into many sects and sub – sects so is with the Islamic Sufism. Some of the major orders of Sufism which got popularity are as under.

Qadirya orders, Naqshbandiya order, Chishtiya order and Suhrawardiya order. The history of Sufism is traced to the prophet's time. Ashab i Suffa were first to lead ascetic life. They followed Shariat strictly. Triqat was yet to be developed.

Islamic mystic movement can be classified into three stages： 1. Period of the quietest 2. Period of the mystic philosophers 3.The period of the silsilahs. Hasan al – Basri (642 – 728)was an outstanding scholar used to preach asceticism in his sermons. Wasil bin Ata, Habib bin Muhammad, Malik bin Dinar (died about/744)were the disciple of Hasan. Rabi'a bint Ismail al – Adwiya (رابعہ بنت اسماعیل عدویہ), a reputed and first female saint was also from Basra who had highly intense ecstatic experience. The First spiritualist who is known as Sufi was Abu Hashim of Kufa.During the first century after the birth of Islam, most of the Iran region and Egypt came under the banner of Islam.

Following it Sufism , developed, flourished and became popular there and took the shape of religio – political movement. Abu Yazid Tayfur (ابویزید طیفور) (died 261 or 264 / 874 or 877) better known as Bayazid Bastami is the most famous among all Sufis. Junaid Baghdadi is believed to be the leading personality among the Sufis. Sufism in Egypt is due to the contribution of Zun Nun Misri (ذوالنون مصری). He was first one to explain ahwal (mystic states), maqamat (stations) in detail and the nature of marfat (gnosis). Maruf Karkhi founded the school of Tasawwuf at Baghdad. The two elements of Haqq (truth) and sidq (truthfulness) predominate in Maruf's teaching . Sari was first to teach unification

(tawhid), the knowledge of Reality and Leader in the use of symbolic utterances (isharat). Mansur Hallaj rejected the transcendence of God and preached incarnation (Hulul).Hallaj was hanged on 29 zul –qa'da 309 / 1 April 922. al Shibli (died 334/946) belongs to an elite family and became the disciple of Junaid. With Shibli formative stage of Sufism completed. Afterwards Sufi literature in prose and poetry developed. The works of earlier Sufi writer are not found or found partly e.g. " Kitab ul Murideen "by Yahya Razi, " Tabaqat al Naussak "by Abu Said " Hikayat al Aulia " by Abu Muhammad Jafar, " Kitab al Luma fi al Tasawwuf "by Abu Nasr Abdullah and others. Among Sufi poet Abu Said Abial Khair, Baba Tahir, Sanai, Attar and Maulana Room are remarkable.

There appeared a number of differences and controversies among Sufis on inclusion of dance, music, sama and many metaphysical things. This gave rise to different Silsilas or mystic orders. It is an uphill task to enumerate all mystic orders and suborders. Some famous Sufi orders are :

Qadriyyah, Naqshbandiyyah, Chishtiyyah and Suhrawardiyyah etc.

فہرست مضامین

SOCIO – POLITICAL AND CULTURAL TRENDS OF 14TH CENTURY IN INDIA

The invasion of Mahmud Ghaznavi in 11th century introduced Persian language and culture in Northern India. Mahmud's successors in Lahore and Punjab emerged as a new center for Persian language and culture and from this part of India, it reached at every corner of India gradually.

Persian culture made a strong contribution to shape the composite culture of India. Number of Persian poets such as Nuqtee Lahori (نقطی لاهوری), Abul Farj Roni (ابوالفرج رونی)and Masud Saad Salman (مسعود سعد سلمان)and others rendered a remarkable contribution to Persian poetry during this period . In the same language Abu Hasan Ali Hijwiri (ابوالحسن علی ھجویری), popularly known as Datagunj Baksh wrote his book " Kashful Mehjub ". His composition occupied a special place in the history of Sufism in India, and greatly known among Sufis and scholars.

The Persian culture and tradition in India immensely patronized by slave dynasty. The political turmoil by Mongols in 13th century forced the scholars and Sufis to migrate to India. Their preaching promoted the Persian language and culture as well. The prominent Sufi of 12th and 13th century Khwaja Mu 'in – u'd –din sijzi Chishti (1141 A.D\556 A.H) migrated to India in the 12th century from Iran and established a chishti mystic center at Ajmer in Rajasthan. He was the founder of

Chishti order in India. Even today his tomb at Ajmer is equally popular among Hindus and Muslims. And after his death, his talented successors, like Sheikh Qutb – u'd–din Bakhtiyar Kaki (قطب الدین کاکی), Sheikh Farid u'd – din Ganj –I – Shakar (فرید الدین گنج شکر) and Sheikh Nizam – u'd – din Auliya (شیخ نظام الدین اولیا) spread this silsillah far and wide and after that many mystic chishti centres were established in different parts of India i.e Ajodhan and Lakhnauti [1] Detail of silasilah are given in the next chapter.

After the defeat of Prithvi Raj Chauhan an 1192AD in the battle of Tarian, Muslim politics shifted from Lahore to Delhi. Now Delhi become the hot bed for Persian language and culture, Malik Tajuddin, Shahabuddin and Sirajuddin khorasani became the popular Persian poet in 13th century. The newly established Turkish rule not only promoted the history writing in Persian but also the Persian poetry was encouraged and patronized . The important historical treatises were written in Persian during The Turkish rule are " Taajul Maasir "by Khwaja Hasan Nizami, "Tarikh - I – Firoz shahi " by Ziauddin Barani and "Tabaqat - i- Nasiri " by Minhaz Siraj, note worthy. In the same period, the first biographical notes of Persian poets " Lubabul Albab "was compiled by Nuruddin Muhammad Aufi (نورالدین محمد عوفی) , in which he gives the description of 27 Persian poets. He also wrote "Jawami '-ul – Hikayat" which deals with socio – cultural and political history of the period.

1 Some aspect of religion and culture pp9- 23

After Mamluk dynasty, Persian Language and culture was also patronized by Khaljis(خلجی) and Tughluqs(تغلق). Number of Persian poets and authors were employed in royal court. The most important Persian poet, scholar, writer and author " Amir Khusru" belongs to 13th century. As a court poet, he witnessed the reigns of several rulers. Even today Amir Khusru is known for his contribution to Persian culture and language in the Indo Pak sub continent. Without any doubt Amir Khusru was the towering personality of Sultanate Era and known as " parrot of India" (طوطیٔ ھند). As a poet, Amir Khusru established himself in Persian Language and wrote almost 5000 verses. He has compiled almost ninety two (92)books. Another important Persian poet of this period were Khwaja Amir Nazmuddin(خواجہ امیر نظام الدین) popularly known as Hasan Sijzi .(حسن سجزی) Ziauddin Barni the author of "Tarikh - I - Firoz Shahi(تاریخ فیراز شاھی) " has given the title of " Saadi – e – Hind "(سعدیٔ ھند) to Hasan. Badar Chach (بدر چاچ) and Qazi Zahir Dehlavi (قاضی ظھیر دھلوی) are the other important Persian poets of the period under study.

This period is also known for the introduction of Islamic historiography in India. According to Ziauddin Barni (ضیاء الدین برنی), a historian of sultanate period, the people who are truthful , just and honest are the real history writers.

The other important historian of the age is " Shams Siraj Afif "(شمس سراج عفیف), who wrote " Tarikh - i- Firoz shahi "and known for his truthful presentation of the facts.

The period is also significant for the art of compiling dictionary. Fakhruddin Qawwas (فخر الدین قواس) was the first to compile Persian dictionary during Alauddin khalji(علاء الدین خلجی) (1324A.D -1299/724 A.H -698). Ziauddin Naqshabi (ضاءالدین نخشبی) wrote " Tutinama " (طوطیٔ نامہ)and Abdul Aziz Shams Bihari Noori (عبد العزیز شمس بھاری نوری) translated popular ancient Sanskrit work " varah mi hira "(وراہ می ھیرہ) into Persian with the title of " Hamrahi "(ھمراھی).

Khilji dynasty (1296 – 1314A.D) was replaced by Tughluq dynasty. History of Tughluq 's family starts with Gazi Malik (غازی ملک) . He was the son of Ghyasuddin(غیاث الدین)(1321 A.D) but he achieved the post and position on the basis of capacity and talent. Later he became famous with the name of Ghyasuddin Tughluq (غیاث الدین تغلق). After becoming Sultan Khusru Khan(خسرو خان) gave three year advance salary to the soldiers and gave huge sum to scholars and Sufi saints to get their support and spiritual blessing as it is written in Siyarul Arifin (سیر العارفین) authored by Derwesh Jamali (درویش جمالی).

" خسروخان برادران سلطان قطب الدین رابکشت واساس اولاد او برانداخت خود را بادشاہ ساخت وبجای اونشست درویشانی کہ در شہر دھلی بودند دو گان سہ گان لکہ تنکہ بنام ھر کسی فرستاد اکثر دروشیان قبول نمودند دو سہ درویش قبول نکردند یکی سید علاءالدین جبوری دوم وحید الدین خلیفہ حضرت شیخ فرید الملتہ والدین قدس سرہ وسیوم شیخ عثمان سیاح خلیفہ حضرت شیخ رکن الدین ابوالفتح قدس سرہ و حضرت سلطان الاولیا نظام الملتہ والدین قدس سرہ را پنج لکہ تنکہ فرستاد و حضرت ایشان نیز گرفتند و بفقرا او مستحقان شہر بخش نمودند و بعضی درویشان کہ شہر آن فتوح گرفتہ بودند امانت نگاہ داشتند تاچہ انجامد بعد چھارم ماہ غازی ملک والی خطہ مشہور دیپالپور جمعتی نمود

بسمت دھلی آمد و خسر و خان مذکور را بکشت و بپادشاھی نشست و خود را سلطان غیاث الدین تغلق مخاطب ساخت چنانچہ در تاریخ فیروز شاھی مسطور است القصہ بعد از استقرار سلطنت تحفص خزانہ کرد و آن مال کہ خسر و خان برای درویشان و غیر ایشان دادہ بود طلب نمود بعض کہ امانت نگاہ داشتہ بودند ادا نمودند و پنج لکہ تنکہ از حضرت شیخ نیز مطالبہ کرد شیخ جواب داد کہ این بیت المال بود باھل استحقاق رسید من از آن مبلغ درمی و دینار بحق خود خرچ نکردہ ام"[1]

It is said that Ghyasuddin Tugluq (غیاث الدین تغلق) was very capable and Competent ruler. He was a practicing Muslim. Whatever ill practices entered into religious beliefs during khilji's reign were minimized during Ghyasuddin Tughluq 's rule and sufi saints became more respected. Ghyasuddin's death (1328 A.D)was a great loss to Islam in India.

After his death Mohammad Bin Tughluq (محمد بن تغلق)the son of Ghyasuddin became sultan. He was a staunch Muslim and followed every religious instruction given by the holy Quran. He was an extremist in his political ideology. He took number of intelligent steps , but were failed in the long run.

Ibn Battuta (ابن بطوطا) wrote about Sultan Mohammed Bin Tughluq : " That the majority of his courtiers, palace staff, minister , judges and relatives by marriage or foreigners, and he issued a decree that foreigners are to be given title of ' Aziz' (honorable) in his country, so That it becomes proper name for them, every person proceeding to the court of king must present a gift to him ".[2]

---

1 Siyarul Arifin p 202
2 Ibn Battuta Travels In Asia and Africa (1325 - 1354), p 184

As per the contemporary literature, Mohammed Bin Tughluq was hostile to Sufi saints and ulmas. He also forced them to respect sultan. There some evidences which indicate Sufi saints and ulmas , who refused to comply his orders were killed. Ziauddin Barani wrote in his book " Tarikh firoz shahi "

(تاریخ فیروز شاھی) :"تغیر مزاج سلطان خلق را ھمچو ترب وتره می بریدند وسیاست می کردند و درکشتن مسلمان موحدان وسنیان چندین شریران کی از گاه ادم الھی بومذ مثل ان شریران افریدی نشده" [1]

According to Tarikh Farishta :

" نقل است که بادشاه محمد تغلق شاه که بواسطه بسیاری قتل وسیاست اوراخونی می گفتند۔ بادرویشان سوء مزاج بھم رسانیده حکم کرد که درویشان بطریق خدمتگاران خدمتم نمایند۔ پس یکی مراتنبول خوراند۔ دیگر دستار بند دالغرض بسی مشائخ راخدمتی مقرر کرد۔ شیخ پیر قبول نه کرده کار بخشونت کشید۔ چنانچه شیخ راقضاداده محبوس ساخت و شیخ(فریدالدین گنج شکر) راسخن پیر خود شیخ نظام الدین اولیابیاد آمده ناچار قبول آں خدمت کرده ازبند نجات یافت" [2]

Mohammed Bin Tughluq had a great command over Arabic and Persian. Badar Chach was most prominent Persian poet of his time. Mohammed Bin Tughluq gave him the title of Fakh- ru – zamma. Following verses were recited by Badar Chach at his death bed.

بسیار درین جھان طلبیدیم   بسیار نعیم وناز دیدیم

[1] Tarikh -e – firoz shahi p 472
[2] Tarikh Farishta

اسپان بلندبر نشستم ترکان گران بھاخریدیم

کردیم بی نشاط و آخر چون قیامت ماه نوخمیدیم

After the death of Mohammed Bin Tughlaq, Firoz Tughlaq(فیروز تغلق) (1351 -1388 A.D) became the next sultan. Firoz Tughlaq is mainly known for peaceful nature and generosity in Indian history. He is also known for his public works. He made canals , built roads, constructed rest houses, opened hospitals and took many welfare steps for his subjects. He also founded number of towns such as Jaunpur (جون پور), Fatehabad (فتح آباد), Firozabad(فیروز آباد) etc.

Islam and Islamic education was promoted by Firoz but his kingdom ended after his death, and Saiyyad dynasty came into the power and Khizer Khan(خضر خان) became the ruler. He ruled almost 40 years. The other rulers of the dynasty were not competent, so Saiyyed dynasty was replaced by Lodis gradually Bahlol Lodi, governor of Lahore finally attacked and captured Delhi in 1451 A.D and established Lodi dynasty. The credit of promoting Persian culture and literature goes to Sultan Sikander Lodi(سکندر لودی).

Bahlol was the first Lodi ruler of Delhi sultanate, who's roots were from Afghanistan. Shaikh Rizqullah Mushtaqi has written following things about him.

"سلطان بھلول بادشاہ دیندار و سخی و شجاع و باذل بود و سوال ھیچ سایلی منع نکردی و خزانہ جمع نمودی، ھر ولایتی که به جنگ می گرفت به امرا و سپاھی قسمت می کرد و معاش برادرانه می نمود "[1]

Bahlol never allowed any interference in the tribal culture of Afghans. As a ruler, he used to visit homes to know the health of relatives and friends frequently. He never ate alone and never asked anyone to stand in his royal court.

" Bahlol was humble by nature and never sat on the throne. He ate and drank in the company of his chiefs. However, being the first Afghan ruler of India, Bahlol followed the counsels given by his chiefs and became a model of traditional sultan "[2]

Mushtaqi in his book " waqait - I - mushtaqi "(واقعات مشتاقی) wrote that Bahlol Lodi (بھلول لودی) maintained cordial relations with Ulema and gave them proper respect. The same has been quoted by Tarikh - I – Farishta.

"پادشاہ بھلول لودی بظاھر بصلاح آراستہ و بمتابعت شریعت محمدؐ و آلہ و اصحابہ وسلم پیراستہ بود و در حضر و سفر علماء و مشایخ صحبت داشتی و اکثر اوقات بایشان بسر بردی"[3]

Under the rule of Bahlol Lodi Islam was promoted more progressively in India. He patronized suharwardi Sufi saints which made him popular among Muslim masses. Malfuz Literature of suharwardi silsilah had a great appreciation to Bahlol .

---

1 Waqite Mushtaqi p 9
2 The history of Afghan in India p 53
3 Tarikh Farishta vol 1, p 179

Bahlol Lodi was very popular among suharwardi silsilah's saints. After Bahlol's death, the prominent sufi saints of the same silsilah, Sama'u d-din visited his shrine and said after "muraqbah" (مُراقبہ) that :

"سبحان اللہ این مرد اگرچہ دریں جھان در کامرانی و سلطانی گزرانید، از برکت فرط محبتی و اعتقادی کہ بادوستان خدا داشت در آن جھان نیز مرتبہ عالی یافت"[1]

Bahlol dedicated his life to make the kingdom strong after becoming sultan. He also laid the foundation of conducive socio – political cultural which helped in the promotion of culture and education. After his death , his son Sikander(1498) became the next sultan of Lodi dynasty. Sikander was brave and competent king . During his period ulemas and religious people were greatly inclined towards Sufi teachings and culture. Most of literature of this period made unilateral reference of it. The author of " Tarikh Daudi " (تاریخ داؤدی)said that :

"در ابتداء عھد سلطان سکندر جز صرف و نحو فقہ شیوھا نداشتہ، لیکن وصف صلاح و دیانت غالب بود و کارخانہ علمیت کار بجائے رسانیدہ کہ جمیع امرازادھا و سپاھیاں بہ کسب فضائل مشغول بودند" [2]

Sikender Lodi's (سکندر لودی)twenty eight year rule as sultan, is an important chapter of social and cultural history of India. He used to give charity to needy and poors in the month of holy Ramdhan. He even used to make the prisoners free in this holy month. Whenever he went for expedition and laid the foundation of a new city, he used to recite Sureh Fateha (سورہ فاتحہ).

---

1 Siyarul Arifin p 177

2 Tarikh Daudi p 40 -41

He was God fearing and a good muslim and he was ready to sacrifice the things for the people as it has been mentioned in Tarikh Farishta(تاریخ فرشتہ), Tarikhe Daudi (تاریخ داؤدی) and Maasir Rahimi(مآثرالرحیمی). As a sultan he used to give due importance to the matter of kingdom and his subjects. Whenever he got time after battle he spent time in the company of learned people.

In the real sense he was a religious man. He was emotionally attached with the Hezrat Shiakh sama'u d-din,(حضرت شیخ سماءالدین) [1] the popular suharwardi Sufi of his time.

Mohammed Kabir(محمد کبیر) wrote about him that

" بالحقیقت محامد زمان سلطنت سعادت نشان از حد تحریر و تقریر خارج است"[2]

Even Sheikh Muhaddis Dehlvi(شیخ محدث دھلوی) wrote in his book "Akhbarul Akhyar "that

" اگر این جملہ راسعدی املا کند مگر دفتری دیگر انشا کند"[3]

He established madarsas for religious education . During his age, both Hindus, Muslims came close to each other and get showed interest in understanding the religion and culture of each other. The muslim Ulmas like Rizqullah Mushtaqi[4](رزق اللہ مشتاقی) and Mian Taha (میاں طٰحٰہ)[5] were highly admired by the non muslims[6]. While on the other side a Brahman

---

1 Akhbarul Akhyar p 207 – 208
2 Afsane shahan p 38
3 Akhbarul Akhyar p 220
4 Subhe Gulshen p 413
5 Waqiate Mushtaqi p 133
6 Muntekhb twarikh vol 1 p 323

was so proficient about Islam that he used to teach muslim students. Even ulema Shekih Ruknuddin Gangohi(شیخ رکن الدین گنگوھی) was getting his lesson of Asrare Tawhid by none other than a Hindu saint, Jogi Bala Nath(جوگی بال ناتھ).[1]

Sikendar used to pay regular salary to khateeb(خطیب) and keeper of mosque and even he arranged for their residence .

" اودر جمیع بلاد و ممالک خود مسجد ھا بنا نھادو درانجا مقری و خطیب و جاروب کش تعین نمودہ و ظیفہ اورا مقرر ساخت "[2]

Sikandar also gave due importance to Madrsa (مدرسہ)education and gave lot of grants for the promotion and development of education . He renovated old madrsas and built new ones. He also appointed capable and learned teachers in these learning centers. There is an evidence that, Sikander made special request to Shaikh Abdullah Tulambi(شیخ عبداللہ طلنبی) and Shaikh Azizullah Tulambi(شیخ عزیز اللہ طلنبی) of Multan to come and join the Sambhal madrsa to promote Islamic education and culture. He also appointed them as 'nazims'

Sikander was also a great poet. He used to promote and gave patronage to poets. His pen name was 'Gulrukhi' (گلرخی) Shaikh Abdul Haqq Mohaddis Dehlvi rightly said :

" از اکناف عالم عرب و عجم بعضی بہ سابقہ استدعا و طلب و بعضی بی آں ، در عھد دولت او تشریف آوردہ متوطن این دیار اختیار کردند "[1]

[1] Letayef qudsia p 74
[2] Tarikh Dauddi p 36

About his pen name (takhallus), Abdual Haque Mohaddis Dehlavi has mentioned that :

" صاحب طبع بودو گاہ گاہ نظمی بہ تخلص گلرخ بآن روش قدیم ھندوستانیاں می گفت"[2]

سروی سمن پیراھن وگل بدان استش — دوعیست مجسم کہ درآن پیراھن استش

مشک ختنی چیشت کہ صد مملکت چیں — درحلقہ ان زلف شکن در شکن استش

گلرخ چہ کند جواھر دندان تر اوصاف — ھمچوں دُر سیر اب سخن در دھن استش[3]

During Sikander 's time, the prominent Ulemas like Shaikh Sadullah, Shaikh Rizqullah Mushtaqi, Maullana Ilahdad[4] (مولانا الہ داد), Shaikh Abdual Wahab Bukhari(شیخ عبدالوھاب), Shah Jalal Tabrizi (شاہ جلال تبریزی), Shaikh Abduallah Talani, Mian Taha (میاں طٰہ) were directly or indirectly in touch with the Sultan. Shaikh Sadullah was the grandfather of Shaikh Abdul Haque Mohaddis and uncle of Rizqullah. He had command over Persian, Arabic and Sanskrit. He was also well read in religious literature of Hindus[5].

Khwaja Niamatullah Harvi (خواجہ نعمت اللہ ھروی) wrote that :

---

1 Akhbarul Akhyar p 220 and Tarikh Dauddi p 63
2 Muntekhabut twarikh vol 1, p 366 and Khane jhani p 324
3 Muntekhbut twarikh p 213
4 Akhbarul Akhyar p 191
5 Subhe Gulshan p 413

" و آن زمان اوعلم را رواج تمام پیدا شد و امرازادها و سیاهیان بکسب فضائل مشغول شدند "[1]

During his time only Hindu, mainly kayastha started learning Persian, which is verified by the writing of the following verses of Nizamuddin :

"کافراں بخواندن ونوشتین خط فارسی کہ تاآں زمان درمیان ایشان معمول نمود، پرداختند" [2]

Sikander from the very beginning had idea that India is center of education and Philosophy so, Sultan gave responsibility to his learned minister ' Mian Bhuda ' to translate " Ager ma vadik(اگرمابیدک) " into Persian. This book deals with symptoms and cause of different diseases. Mian Bhuda(میاں بھودا), after a lot of efforts finally translated it and presented to the sultan. Later on this book known as " Tibb - I – Sikandari "(طیب سکندری). Rizqullah Mushtaqi writes about "Tibb - I – Sikandari" : " that it was the most valuable book ever written in Hindustan". [3]

Tarikeh Farishta gave information about another book "Farhange - e – Sikandari "(فرھنگ سکندری).[4]

Main Taha was the another respected alim of the period. He was having the mastery over every art and knowledge . He was also known for his knowledge of music. As far as the education of ' tibb 'was

1 Khanae Jhani vol 1 , p 218
2 Tabqate Akbari p 171
3 Tarikhe Daudi p 19
4 Tarikhe Farishta vol 1, p 346

concerned. He remembered almost twenty four thousand verses Ager ma vadik. Even Hindu came to him to get education. Sikander had a great respect for him and used to say :

"سلطان سکندر در حق او می گفت کہ ھزار آدمی بہ یک ذات میاں طہ است "[1]

To eliminate the social abuse prevailing In his time, Sikander tried his best to minimize it. Religious superstition was very common. Firoz Shah, the Tughluq Sultan issued a farman(فرمان) and said that women are not allowed to visit the tomb of Sufi Saints, But just after his death, the practice again continued and Sikander Lodi imposed the earlier order[2]. It is said that Sikaner Lodi does not have any regard for Hindus which was verified by Tabaqat - e - Akbari. It has been reported that :

تعصب اسلام بمرتبہ می داشت کہ درین باب بسر حد افراط، رسانیدہ بود جمیع معابد کفار را مفھوم ساختہ بی نام و بینشان ساخت[3]

But other people say that people should not comment on him that he was born from a Hindu lady or his mother was a Hindu[4]. In the view of the scholar that this may not be the real reason and reality was something else. Actually Sikander does not want that Bhakti movement should get popular among masses. It has also been reported, Sikander had also interested in religion and spiritual teachings of Hindus and Sikandar tried that Hindu should get education in Persian and was successful to a large extant.

---

1 Waqiyate mushtaqi p 176
2 Waqiyate Mushtaqi p 15
3 Tabqate Akbari vol 1 , p 335
4 The first Afghan Emperor in India p 251

In short, we can safely conclude that during Sikandar's reign we do not find the same traditional Persian art and language as reflected during Mughal age. Due to this factor a large number of scholars and poets were form masses and not the elite sectors of society. The best example is the Bhakti scholars and leaders. They were well versed with local or regional. Language and due to this, they were successful in preaching there teachings among the masses very easily. Mean while the adverse effect of Bhakti movement was visible on the growth of Persian language which was badly hampered.

Sikandar Lodi was succeeded by his son Ibrahim Lodi (ابراهیم لودی). Ibrahim was the last ruler of Lodi dynasty. His behavior was not good with Ulema and his minister. It is generally believed that the people serving under his father were not respected by Ibrahim. Less number of written works appeared during his age. Surprisingly, Mughals historians praised his nice behaviour and wrote :

" سلطان ابراهیم که بحسن افرست وکیاست شجاعت واخلاق حمیده مشهور و معروف بود قرار گرافت "[1]:

Ibrahim Lodi "Treated well to poor and beggar. He also gave lot of gifts to the deserving people like scholar and ulemas".[2]

As the other reading suggests that people served under his father were not treated well by Sikander, such as Mian Bhuda, Shaikh Jamali and others.

---

1 Tarekhe Shahi p 169, Tabqate Akbari vol 1, p 341

2 Tabeqat Akbri vol 1, p 343

Wrote elegy (مرثیہ)on the death of Sikander Lodi Sheikh Jamali and said :

ای سلیمان زمان آه کجائ آخر   تا کنم پیش تو از فتنہ دیواں فریاد [1]

The people convinced Ibrahim that " dewan " in the above couplet was 'Devaan 'and king became more hostile to Jamali. Jamali tried his best to clear his position, the result remained the same and whatever position lost by Jamali could not achieved by him again.

The people were hostile to Ibrahim Lodi, including his own minister, and people like Jamali joined Baber when he attacked India. Finally there was a battle between these two rulers at Panipath. Ibrahim fought with Baber bravely in the battle field but finally defeated and at last a new dynasty under Baber was established in 1526 AD. which was known as Mughal.

---

1 Siyraul Arifin p 138

ORIGIN OF SUFISM AND ITS DEVELOPMENT IN INDIA

Sufism is the reunion of man with God through love. Hama Ust (همہ اوست) all is He and hama az ust (همہ ازوست) all is from Him are the two theories of Islamic mysticism. Sufis follow the concept of Tawhid (divine unity)and believe in the real one God who is all merciful and loving. It is possible for a man to approach Him with a loving heart.

Following four stages have been suggested by sufis to attain communion with God :

1. Shariat (شریعت) : Basic principles of religion to be strictly followed by a devotee.
2. Tariqat (طریقت) : Commands and order given by spiritual guide. The disciple is bound to follow these commands.
3. Marifat (معرفت) : Teaching of the holy prophet to be followed rigidly by a devotee.
4. Haqiqat (حقیقت) :The final stage where difference between the devotee and God is little.

The attitude of orthodox Islamic intellectuals have been of hostile nature, however its acceptability in the society has been very wide. Wherever Islam reached, Islamic Sufism followed it and attracted the people.

As Islam broken into many sects and sub – sects so is with the Islamic Sufism. Some of the major orders of Sufism which got popularity are as under :[1]

* Habibiya order
* Zaidiya order
* Qalandariya order
* Taifuriya order
* Karkhiya order
* Adhamiya order
* Chishitya order
* Hubairiya order
* Saqatiya order
* Firdausiya order
* Kaziruniya order
* Junaidiya order
* Qadirya order
* Tusiya order
* Suhrawardiya order
* Uwasiyia order
* Shattariya order
* Naqshbandiya order

The Origin and development of Islamic Sufism is with the rise of Islam. S.A.A Rizvi mention :

" Mecca, Medina, Basra and Kufa were undoubtedly the earliest centers of Islam's contemplative and ascetic life ".[2]

The history of Sufism is traced to the Prophet's time when a number of people residing in the verandah of Masjid –I – Nabavi at Madina. They led the life of practicing poverty and self – mortification and this was their mystic attitude. This group is known as Ashab – i – Suffa and Abu zar al – Ghifari (died in 652 or 653), Abu Darda and Uwaymar bin Zaid were prominent companions of the prophet belonged to this group.[3]

---

1 Khan, Masood Ali, ed. Sufism and Suhrawardi order, New Delhi, 2003 .p viii

2 Rizvi, S A A, A history of Sufism in India, Lahore, Suhail Academy , 2004, vol 1 p 32

3 Ibid p 21

“ They spent their time in study and worship, except when in obedience to a command from Muhammad they went out to fight. They are sometimes said to have been as many as 400 ”.[1] Covered portico, a position of Masjid e Nabavi was the sole home of these people. In this group some companions were poor, some well to do and some wealtheir too. Abu Lubaba was an influential and wealthy enough person belongs to this group of pious ascetic. [2]

Mecca and Medina have been remaining the holy places of Islam. in the first century of Islam Basra and Kufa and other places also became the centers of Muslim culture.

Professor Khaliq Ahmad Nizami has divided the mystic movement into three stages : 1. Period of the quietists 2. Period of the mystic philosophers 3.The period of the silsilahs. in the first stage individuals self experience of Social life led to life of seclusion and apathy to worldly affairs.

“ They were terribly afraid of the world to come ”[3]. Hasan Basri, Ibrahim bin Adham, Abu Hashim and Rabea Basri belong to the quietist school of mysticism.

Hasan al – Basri (642 - 728)was an outstanding scholar used to preach asceticism in his sermons. Wasil bin Ata, Hbib ibn Muhammad, Malik bin Dinar (died about 127 /744)were the disciple of Hasan.

---

1 Encyclopedia of Islam, Leiden, Brll, 1960 . vol 1 .p .266
2 Hujwiri Kashful Mahjoob
3 Nizami, khaliq Ahmad . some aspect of religion and politics in India during the thirteen century . Delhi idarah -I – Adabiyat - I – Delli, 1974 .p 53

Rabea bint Ismail al - Adwiya (رابعہ بنت اسماعیل عدویہ), a reputed and first female saint was also from Basra who had highly intense ecstatic experience. Many anecdotes of her miracles are found. She had very much affinity with animals. Rabea appears to have died in 135 / 752 or 185 /801.

" many hagiologies say that Sufis Hasan Basri, Malik Dinar, Sufyan Sauri and Shaqiq Balkhi visited her frequently in her lonely hermitage and also at times when she withdrew to the wilderness". [1]

The first spiritualist who is known as Sufi was Abu Hashim of Kufa, Abu Abdullah Sufyan ibn Sai'd al Sawri was another leading Sufi from Kufa who was born in 97/ 715 -16 and died 161 /777- 78.

During the first century after the birth of Islam, Baghdad, Egypt, Iran,Khurasan, Transoxiana, Rayy, Nishapur, Kirman and Shiraz came under the banner of Islam. Following it Sufism developed, flourished and became popular there and took the shape of religio – political movement in other places too like Gilan (گیلان), Tbristan (طبرستان) and Gorgan (گرگان). Balkh (بلخ) was conquered in 663 – 64 by Arabs. " The earliest known Sufi from Balkh was Ibrahim bin Adham (ابراھِم بن ادھم) ".[2] Adham, a prince elected to lead the life of an ascetic. Abu Ali Fuzayl ibn Iyaz al – Talqani (ابو علی فضیل ابن ایاز الطالقانی)was a great Sufi form Marw (مرو). Harun al Rashid visited him and Fuzayl urged him to rule with justice. Other notable sufis from Mraw were Abu Abdur Rahman

1 Rizvi, p 30
2 Ibid p 33

Abdullah ibn al Mubarak al – Hanzali (ابو عبد الرحمٰن عبد اللہ ابن المبارک الحنظلی) (118 –81 / 736 – 797), Who wrote several books and one on asceticism has survived, Abu Nasr Bashar ibn al –Haris (ابو نصر بشر ابن الحارث) who was an alcoholic in his youth. One night God visited him in a dream which prompted him to turn to asceticism. [1] Bashar died in 227 / 841 – 42, Abul – Abbas Qasim bin al Mahdi al Sayyari (ابو العباس قاسم بن المھدی السیاری)(died 342 /953 –54) was very much famous in people and for centuries his tomb at Mraw was visited by devotees. " His explanation of the doctrine of jama (جمع) and tafriq (تفریق) deeply influenced later Sufis".[2]

Abu Turab Askar bin al Husain al Nasafi was a Sufi from Nekhshab (نخشب) died in 245 / 859 – 60. " According to him a dervish did not choose his own food or dress, for his nourishment was ecstasy and his clothing was piety". [3]

Abu Abdullah Muhammad ibn Ali bin Husain al Hakim al Tirmizi was a very famous saint from Tirmiz, a place near Nakhshab. His ideas and Sufi attitude influenced Gazali of Tus and Ibn al Arabi of Spain. [4] Nishapur, a business center of Khurasan many Sufis belong to this place. Abu Hafs 'Amr bin Salama al – Haddad, Abu Salih Hamdun bin Ahmad bin Umara al Qassar, an eminent theologian and jurist and Abn Usman Sai'd bin Ismail al Hiri was also of great importance.

1 Rizvi , p 38 -39
2 Ibid p 39
3 Ibid p 40
4 Loc cit

Abu Yazid Tayfur (ابو یزید طیفور) (died 261 or 264 / 874 or 877)better known as Bayzid Bastami is the most famous among all Sufis of Khurasan. After completing religious education Bayazid opted the Sufi way of life. He gave up settled life and wandered place to place. Bayazid theory of fana (فنا) resembles with that of Upanishads and the controlled use of Breath is similar to Yoga.

Junaid Baghdadi is believed to be the leading personality among the Sufis.

Abu Yaqub Yusuf Ibn al Husain belonged to Rayy and Abu Fawaris Shah ibn Shuja from Kirman and Abu Abdullah Muhammad Ibn Kufif ibn Isfakshad (born 270 /882) from Shiraz both to royal blood and turned to Sufism. Celebrated Sufi Abu Abdullah Muhammad Sahl Ibn Abdullah al Tustari (born about 200 /815) was from the region of Khuzistan Studied with Sufyan al Sawri and Zun – Nun Misri. " Sahl formulated his ideas on the course of one concerned with the mystic path".[1]

Sufism in Egypt is due to the contribution of Abu'l Faiz Sauban ibn Ibrahim al – Misri renowned with the name of Zun Nun Misri (180 – 246 / 796 - 861).He was first one to explain ahwal (mystic states), maqamat (stations) in detail and the nature of marfat (gnosis).

1 Rizvi, p 46

Abu Sulaiman Abdur - Rahman bin Atiyya al – Darani (d. 215 /830) is a Sufi from Syria. " To him, both hope and fear were indispensable to one who sought God. "[1]

Abu Mahfuz Maruf ibn Firus al Karkhi known as Maruf Karkhi founded the school of Tasawwuf at Baghdad. He was a Christian by birth but embraced to Islam. " The two elements of Haqq (truth) and sidq (truthfulness) predominate in Maruf's teaching ".[2]

Abul Hasan Sari ibn al Mughallis al Saqti, the disciple of Maruf drew fame to his name as a Sufi. Founder of sunni Hanbali school, the celebrated jurist Ahmad ibn Hanbal (780 -855) was the contemporary and opponent of sari. According to "Tabaqat al – Sufiyya "sari was first to teach unification (tawhid), the knowledge of Reality and Leader in the use of symbolic utterances (isharat). Under the influence of sari Baghdad school of Sufism Arbab al – Tawhid (the masters of Unification) came into being (perhaps died between 279 -86 / 892 - 99).

Abu sa'id Ahmad ibn Isa al – Kharraz was an associate of Sari and Zun Nun Misri and he acquired name and fame due to his work namely "Kitab al – Sidq". He gave lucid and convincing definition of fana (annihilation) and baqa (subsistence).

Abu Abdullah al – Haris ibn Asad al – Muhasibi(165 -243 /781 - 857)

---

1 Ibid, p 49

2 Rizvi, p 50

Was another friend of Sari. He had good knowledge of Kalam (scholasticism) and was able to refute mutazili doctrines and shi'i beliefs with dialectic methods and terminology of the Mutazila. Orthodox Islamists discarded his ideas and his life fell in danger. He fled to an unknown place and died there . Ghazali was foremost admirer of Muhasibi and considered his contribution in recognizing the inherent weakness of the soul and the evil of human action.

Muhasibi believed that repentance is the first step towards spiritual progress " this should be accompanied by the seeking of forgiveness for sins and by the atonement of injuries inflicted to others. personal prayer or munajat, according to muhasibi, was the finest means to get near to God."[1]

Abdul – Qasim al – Junaid ibn Muhammad al – Khazzaz al-Nihawandi (died 298 / 910), the nephew of sari was the disciple of Haris Muhasibi.

According to Junaid the highest state of enlightenment is Unification. The devotee reaches this state after achieving the state of Tawhid and thus he becomes arif.

Abul Maghis al – Husain bin Mansur al – Hallaj was the younger contemporary of Junaid and met him at Baghdad.

After performing Hajj Hallaj wandered here and there and preached through out Khurasan. As many as four hundred persons

---

1 Rizvi, p 53

became his disciples and accompanied him in his travels. After second Hajj Hallaj marched towards India and Turkistan where he acquainted himself with Buddhism and Manichaeism. He preformed Hajj third time and returned to Baghdad. There he uttered cry " Ana'l – Haqq" for this Hallaj was imprisoned in 301 /913 for nine years. Mansur Hallaj rejected the transcendence of God and preached incarnation (Hulul).Hallaj was hanged on 29 zul –qa'da 309 / 1 April 922. His works came down to us are " Akhbar al – Hallaj ", the Kitab al Tawasin and are Arabic Diwan.

Ideas (views) of Hallaj were rejected by Junaid.

Abu Bakr Dulaf bin Jahdar al Shibli (died 334/946) belongs to an elite family and served as a governor of Damawand. Shibli retired from worldly affairs and became the disciple of Junaid and on the advice of his spiritual guide, performed intense course of self mortification including begging, extending menial services for his master's companions and went door to door to persons dissatisfied with the doings of Shibli during his governorship to seek pardon from them. According to Shibli "only when God uprooted all the lust from a man 's heart, was the bodily eye safe from its own hidden dangers. God must replace lust with a desire for Himself, until then the spiritual eye might be hindered from other than Him alone."[1]

1 Rizvi , p 59

With Shibli formative stage of Sufism completed. “ Sufis applied esoteric meaning to verses in the Quran which related to repentance, abstinence, renunciation, poverty, patience, trust in God, satisfaction, fear, hope etc. The main aim of their lives was to rid themselves of hypocrisy and lust to them. latent forms of polytheism.”[1]

At this point division between Ulema and Sufis took place. Ulema administered Sharia and termed Sufis ignorant of the law. Sufis called Ulema externalists and themselves introvert and emphasized on an illuminated heart, the center of gnosis (marifa).

In the first two centuries of Islam a number of followers gathered around al Hakim in Tirmiz, Abu Abbas Sayyar in Marw, Qassar in Nishapur, Bayazid in Bastam, Khafif in Shiraz, Sahl in Tustar and around Kharraz, Muhasibi, Junaid and Nuri in Baghdad. This system of discipleship gave rise to the development of Sufi sects. Each sect evolved its own framework of mystic practices under the guidance of its master (sheikh or murshid). Their form of recollection (ذکر) and meditation differed. Their ideologies were after irreconcilable but there was no hostility among Sufis who adhered to the basic framework of the Sharia.

The Sufi of early period were of practicing nature. They devoted their selves for love of God and love for God. In the later period Sufis laid down the principle and stages of Sufism.

---

[1] ibid, p 60

Prose writings on Sufism :

The aim and every stage of Sufism were discussed and explained in discourses as well as in writing thus the literature regarding Sufism came into being. The first book was "Kitabul Murideen" written by Yehya bin Maaz Razi (871 ء /257ه)(یحیٰ بن معاز رازی),but does not survive then Bashar Bin Haris (died 227A.H), Haris ibn Asad (died 243 A.H), ibn Abi al Duniya (d 281 A.H) and Abu Hamzah Sufi and other saints wrote on mystical topics. Abu Said Ahmad ibn Muhammad ibn Ziyad ibn Bishr ibn al Arabi (ابوسعید احمد ابن محمد ابن العربی)(d.341/952-53)disciple of Junaid Baghdadi, was a prominent author in the early period of Sufism. His Tabqat al Naussak, of which only extracts are found, indicates the foundation of rich Sufi literature in the future to come. Abu Muhammad Jafar ibn Nusayr ibn al qasim al Khawass al Baghdadi al Khuldi (d. 348 / 959 - 60)wrote " Hikayat al Auliya" which is not accessible. Abu Nasr Abdullah Ibn Ali al –Sirraj al – Tusi (d.378 /988-89), student of al –Khuldi, compiled a book " Kitab al Luma fi al Tasawwuf "which is survived. Abu Talib Muhammad ibn Ali Atiya al Makki (d. 386/ 996-97), a disciple of ibn al Arabi wrote the " Kitab Qutal al Qutab fi Muamalat al –Mahbub" which is an authoritative description of Sufism Abu Bakr Muhammad ibn Ishaq al Kalabzi (d. 388/998-99)wrote a book "Kitab al Taruf li Mazhab al Tasawwuf " a lucid description of Sufi discipline.

The earliest known biographical work on Sufis life is " Tabaqat al Sufiyya " by Abdur Rahman Muhammad al Sulami Nishapuri(

d.412/1021-22).And this work laid foundation of Sufi Tazkira writing. He also wrote "Haqiqat al – Tafsir", Sufi interpretation of Quaranic teaching. Hafiz Abu Nuaim Ahmad ibn Abdullah (d. 430/ 1038-39)compiled a collection of Sufi traditions and anecdotes.

An authoritative study of Sufism was done by Abd al Karim ibn Hawazin al Qushariyya (d.465/1077) and is famous with the title "Risala i Qushairiyya". It contains summary of earlier Sufi literature in Arabic. Qushari also wrote other books on different subjects related to Sufism and a commentary on the Quran.

Another prolific Sufi author was Abu Hasan ali Hujwiri (d.1072A.D) compiled many works on the subject but only the " Kashf al Mahjub", a great work has come down to us.

The most outstanding Sufi author was Abu Hamid Muhammad Ghazali (450-505 / 1058-1111).His greatest and most famous work is " Ihya al Ulum al Din"in Arabic and its abridgement in Persian by the author himself with some addition was titled " Kimiya –I Sa adat".This work includes the description of ibadat, adat, muhlikat and munjiyat. Other writings of Ghazali on Sufism are "Mishkat al Anwar"and the "Bidayat al Hidaya".

Sufi literature in poetic form:

The description and explanation of Sufi ideas and terminology were not limited to prose but also expressed in poetic forms. Sheikh Abu

Said bin Abil Khair (died 440/108), a disciple of Abul Fazl Luqman of Sarakhs devoted a long period in Wilderness was first one who composed Quatrains on mystical subject and which are known as "Rubiyat i Abu Said Abul Khair".

Baba Tahir was another Sufi poet who composed Quatrains in which realities of life are found he experienced that it is too difficult to detach oneself from worldly things and that his soul was restless. Baba Tahir was a wandering dervish heaving no shelter and no cloth to sleep. He was alive in 447/1055.

Khwaja Abu Ismail Abdullah Ansari (born 396/1006)of Herat was a prose writer and poet also. His " Munajat" is a poetical work of great importance.

During the 12th and 13th century narrative poems (masnawis) came into fashion of Persian poetry. Sanai, Attar and Rumi are trio who took mystic poetry to its height . Abu Majd Majdudin Sanai (died 525 /1130-31) composed best known Masnawi "Hidiqatul Haqiqa wa Shariatut – Tariqa" in which Sanai expressed Sufi theories on God, Muhammad, reason, gnosis, trust in God, heaven, philosophy and love. At places he appends anecdotes and his own experience in this Masnawi. He also compose ghazals and couplets on Sufism.

Faridud – Din Abu Hamid Muhammad Attar (537 /1142 -43 – 617 /1220) was a great Sufi poet and prolific writer. His ghazals having ecstatic flavour " Masnawi Mantiqut Tayr" is a journey of Sufi path

through symbolic conference of birds and their quest to reach the supreme reality.

Jalaluddin Rumi also known as Maulana (604/1207 -672/1273) is the leading Sufi poet who took Sufi poetry to its culmination. His diwan " Diwan-i- Shams Tabriz" contains ghazals and rubaiyat. Maulana adopted his nom de plume Shams Tabriz. His Masnawi is magnum opus of Persian poetry and Sufism. This poetic narration is matchless in form and content. This influenced the forthcoming Persian and Urdu poets. Allama Iqbal termed masnawi of Maulana Rum as Quran in Pahlavi language :

مثنوِیٔ معنویٔ مولوی   ھست قرآن درزبان پھلوی

The invasions of Mahmud of Ghazna from 1004 A.D to 1025 A.D and annexation of the Punjab gave way Sufism to penetrate in India. Nothing Sheikh Safiud Din Kaziruni was the first Sufi who visited and settled at Uch in India related to this saint is found but an anecdote mentioned in Hasan Sijzi "Fawaid ul Fuad". In which a yogi came to Sheikh Safiud Din and challenged him to perform miracle. Sheikh did it and yogi admitted that sheikh's performance was miraculous and emanated from divine grace. Another Sufi Sheikh Husain Zinjani disciple of Muhammad bin al Hasan Khattali of Junaid order settled at Lahore whom followed Abu l Hasan Ali bin Usman bin Ali al Ghaznawi al Jullabi al Hujwiri also disciple of Khattali Junaidi probably in the year 1035 A.D when Sultan Masud ruled Ghazna. He is also known with the title Data Ganj

Bakhsh. He wrote the first Persian book on Islamic mysticism and also the first prose work of Persian written in the Indian sub continent. [1] The book deals with the origin and development of Sufism and biographical sketches of all great Sufis, and about Ahle Suffa (اهل صُفه).He also wrote at least seven books which have not survived [2]. He died about 465 / 1072.

Silsilas of Sufis :

Sufism also met the fate like all sociological and religions movements i.e adulteration of unrelated, unwanted and unwarranted ideas due to ignorance or due to vicious interests or due to wicked instinct of the pseudo Sufis new ideas of Greek, Persian and Buddhist were borrowed and incorporated. Music, dance, sama were included as a part and parcel of Sufi practices. Thus the soul of Sufism was hurt. And these all malpractices were wrongly labeled they actual and real apparatus of Sufism. These inclusions created controversy as a result many silsilas of Sufis came into being.

Although these are numerous orders and sub – orders of Sufis but following of them are distinguish and prominent ones : Qadiriya silsila The earliest mystic orders, Silsila – i – Khawajgan latter renamed Naqshbandi orders, Chishtia orders, Suhrawardi orders, Firdausia and Shattariya orders.

[1] Nabi Hadi Dictionary of Indo Persian literature, New Delhi, Indian Gandhi National center for the Arts , 1995 .P 238

[2] Nabi Hadi . History of Indo - Persian literature . New Delhi, Iran culture House, 2001, p 24

1. Qadiriya orders : It was founded by sheikh Abdul Qadir Gilani (470/1077 -566/ 1166 A.D) collection of his sermons is known as Al – Fath – ur Rabbani which comprises philanthropy, charity, balancing between material and spiritual life. Sheikh Abdul Qadir preached that Sufi is not a recluse but a man involved in the world.
2. Khawajghan / Naqshbandi was founded by Khwaja Ahmad (died 1166 A.D). Popular known among Turks with the name Ata Yasvi followed by Khwaja Abdul Khaliq Ghajdavani (died 1179 A.D). After two centuries Khwaja Baha ud din Naqshband (died 1388)adopted the traditions of silsila i Khawjghan. His contribution to the silsila i Khwajghan was so great that after his death, the silsila came to be known as Naqshbandi order. Naqshbandi order was one of the oldest Sufi silsila reach India at the last.
3. Chishtia silsila : Chishtia orders was founded by Khwaja Abu Ishaq Shami (died 948 A.D)in the village Chisht near Herat but was developed in flourished in India Khwaja Muin ud Din Sijzi Chishti, attached with this mystic orders came at Ajmer. His successors, Sheikh Qutb ud Din Bakhtiyar Kaki, Sheikh Farid ud Din Ganj Shakar and Sheikh Nizam ud Din Aulia spread the silsila in India. Many mystic centers were established from Ajohdan to Lakhnawti.[1]

[1] Nizami, Khaliq Ahmad, some aspect s of religion and politics in India, during 13th century, p 58

4. Suhrawardia silsila : This mystic order was founded by Sheikh Najib ud Din Abdul Qahir Suhrawardi (d. 1169 A.D) from the town Suhraward. But the silsila was developed by his nephew, Sheikh Shihab ud Din Suhrawardi (died. 1234 A.D). He is an author of "Awarif ul Maarif"(عوارف المعارف) a reputed book on Islamic mysticism. H e also sent a number of his disciples to India but Sheikh Bah ud Din Zakariyya (d. 661 / 1262 A.D) could be able to spread successfully this silsila in India. Sheikh Bah ud Din settled at Multan and erected an extensive khanqah there. He had good relation with Chishti Sufis Khwaja Bakhtiyar Kaki, and Baba Farid. Sheikh Bah ud Din Zakariyya Multani. He advised Sufis to seek guidance from one Peer only and laid great stress on performing Namaz. But he occasionally indulged in Sama.

   Another Khalifa of Sheikh Shihab ud Din Suhrawardi was Sayyied Nur ud Din Mubarak Ghaznavi (d. 632/1134-35). He reached Delhi in the reign of Iltutmish and at this time Ghaznavi was a Sufi of great name and fame. Iltutmish appointed him Shaikhul –Islam and he was popularly known with Mir - i – Delhi among people of Delhi. Sayyid Nuruddin Ghaznavi frequently visited Sultan Iltutmish and advised Sultan to abdish the non Islamic court customs which were founded on the tradition of the Sasanian rulers of Iran.

   A little known Maulana Majd ud Din Haji was also a disciple of Sheikh Shihab ud Din Suhrawardi. He also reached Delhi in

the reign of Sultan Shams ud Din and accepted the post of Sadr which he performed efficiently for two years and resigned the position for devoting the rest of his life to spiritual exercises .

Sheikh Zia ud Din Rumi was also a little known Khalifa of Sheikh Shihab ud Din. Sultan Qutb ud Din Mubarak Shah Khalji was his disciple as well as his Khalifa.

Shah Turkman Sahib was also a disciple of Shaikh Shihab ud Din who migrated to India from Khurasan. But details about Shah Sahib are not found.

Sayyid Jalal ud Din Surkh Bukhari (d. 1291 A.D)was a disciple of Sheikh Bah ud Din Zakariyya Multani who established a suhrawardi center at Uchch. Multan and Uchch have been the great Suhrawardi centre in India.

Sheikh Ahmad – i – Mashuq was a disciple of Sheikh Sadr ud Din Arif. He was a native of Qandhar and an alcoholic person Mashuq used to accompany his father on business trip to Multan. On one such trip he came in contact of Sadr ud Din Arif and his life totally changed. Mashuq gave up worldly affairs distributed his property among dervishes and engrossed in meditation.

Sadr ud Din who got fame under his nickname Raju and Qattal for his militant evangelism. He was a son and disciple of Sayyid Ahmad Kabir. Qattal also known as they Qalandariyya – Suhrawardiyya Murtazawi and played an important role in

spreading Suhrawardi Silsila. He spent his life at Uchch and also died there.

All Islamic mystic orders (سلاسل صوفیاء) reach the prophet Muhammad (PBUH) through Hazrat Abu Bakr or Hazrat Ali.

Khanqahs :

Khanqahs are the centers where Sufis meditate or perform the Sufi activities and lead solitary life there. The Khanqahs were used as a shelter for Sufis not having their homes. All differences, tensions, conflicts in their character were resolved and their personalities were moulded with the spirit of the mystic order. Every mystic order constructed its own Khanqah. First Khanqah was constructed in the 2nd century A.H. by Abu Hashim Sufi.[1]

[1] K.A .Nizami P .59

DARWESH JAMALI AND HIS TIMES

Darwesh Jamali was a prominent and acclaimed personality in the reign of Sikandar Lodhi. He was a famous mystic, poet and writer. Not only Indians but also Iranians scholars, poets and great men of letters recognized his acumen and sense of poetry.

Professor Nazir Ahmad Says :

"Being a creator of poetic collection (دیوان) he is superior to all other contemporary poets and perhaps due to this chronegram of his death is deciphered form the words:[1] "خسرو هند بوده "

Darwesh Jamali was born in the reign of Bahlol Lodhi and was brought up during the rule of Sikander Lodhi. He also witnessed begning of Mughal rule and occupied high positions in the durbars of three Lodhi sultans as well as two mughal kings, Babar and Humayun , that is why, the picture of two cultures is clearly visible in his poetry.

Name of Jamali and his childhood : Darwesh Jamali is refered by many names by the historians, authors and scholars of different periods. Some

---

1 Meshmullah (مشموله) urdu adab 1954, Aligarh p111

of them call him Hamid bin fadlullah, Jalal Khan. Some Jalali . Where as the majority of them is requiring him as "Jamali"

According to prof Nazir Ahmad, two copies of Jamali's Diwan are avilaible in India 1st in M. Azad Laibrary, Aligarh and the second is in Rampur, Raza Laibrary both are in good condition.

The following are refrences regarding his name:

1. Abdul Qadri Budayuni has mentions Darwash's name in his "Muntekhub twareekh" (منتخب التواریخ) at three different places. These are as follows .

a. About meetings between Sikandar Lodhi and Sheikh Jamali in a conference of poets Budayuni writes :

" ومحبت او (سکندر) بشیخ جمالی ازین رھگذر خوش بر آمده بود" [1]

b. Mentioning the poets of the Sikandar Lodhi's time Budayuni Says:

" ازجمله شعرائ عصر سکندری شیخ جمالی کنبوه دھلوی مذکور است" [2]

c. At third place he describes the death of Jamali :

---

1 Muntakhabutwareekh vol 1, p 323

2 Muntakhabutwareekh vol 1, p 325

" درین سال(۹۴۲ھ) جمالی کنبوہ دھلوی از عالم فنا بملک بقا رسید " [1]

All the above three places Badayuni remembered Jamali with his Poetic name (تخلص).

Mentioning the learned personalities of Sikandar Lodhi's times Budayuni Says that Abdulla Talambi (عبد اللہ طلنبی) was one of the great men of learning and scholarship. Sikandar Lodhi used to attend his lectures. About the disciples of Abdullah Tulambi(عبد اللہ طلنبی) Budayuni writes:

" زیادہ از چھل عالم تحریر تبحر از پای دامن شیخ عبد اللہ مثل میاں لاڈن (عبد الغفور) و جمال خاں دھلوی و شیخ گوالیاری و میر ان سید جلال بداونی دیگر ان بر خاستہ اند " [2]

2. Shiekh Abdul Haqq Muhaddis Dehlawi(شیخ عبد الحق دھلوی) writes In "Akhbarul Akhyar"(اخبار الاخیار) :

" شیخ جمالی: مرید سماء الدین یگانہ روز گار و مجمع اطوار بود نام اصل او جلال خان است در اوائل جلالی تخلص می کرد و آخر باشارت پیر جمالی تخلص کرد " [3]

The same has been quoted by Sheikh Muhammad Ikram

---

1 Muntakhabutwareekh , vol 1 p 347

2 Muntakhabut twareekh, vol 1 p 324

3 Akhbarul Akhyar P 221

(شیخ محمد اکرام)author of "Aabe Kauser "[1](آب کوثر) and Muhammad Muzaffar Husain Saba(محمد مظفر حسین صبا) author of "Tazkarae Roze roshan"[2](تذکرہ روزہ روشن) .

3. In "Miratul Ma'ani" (مرآۃ المعانی) Darwesh Jamali composed a eulogium (مدح) relating to his spiritual guide Maulana Sheikh Samauddin (مولانا شیخ سماءالدین). At the end of eulogium some verses are as follows :

از جمالش شد جمالی آفتاب　　زان جمالی را جمالی شد خطاب

از جمالش در جمالم نور خاست　　نسبت من بر جمالش گشت راست

نسبت من با جمال او بس است　　در جمال من کمال او بس است [3]

4. Muhammad Ayyub Qadri (محمد ایوب قادری) in his book Tazkirae Ulema e Hind (تذکرہ علماء ھند) writes

" شیخ جمالی دھلوی : فاضل خردمند تخلص بجلالی مرید شیخ سماء الدینؒ دھلوی بود"[4]

1 Aabe Kausar p 460
2 Tazkarae roze roshan p 104
3 Miratul Ma'ani p 5
4 Tezkerh ulmae hind farsi p 43

5. Thoms William Bail in his Persian book "Miftahut Tawarikh" (مفتاح التواریخ) Writes :

"بسیار فاضل و باخرد و دیانت بوده در خوردی نام او جلال خاں بود و تخلص جلال داشت چون جوان شد باشاره پیر خود

شیخ سماء الدین جمال خاں نام جلالی تخلص می کرد"[1] 6. Ghulam Sarwar (غلام سرور) in "Khazinatul Asfia" (خزینتہ الاصفیہ) mentions :

" شیخ جمالی قدس سرہ مرید و خلیفہ مولانا سماء الدین سہروردی است یگانہ مجمع اطوار در شعر و سخن استاد زمانہ و فرد یگانہ بود و نام اصلی او جلال خان است و در اوایل خود را بتخلص جلال تخلص می گیرد و بعد از ان باشارت پیر روشن ضمیر خود تخلص جلال گردید" [2]

7. Professor Nabi Hadi (پروفیسر نبی ھادی) in his book "History of Indo-Persian Literature" Says :

" Jamali Dehlawi (d 942 / 1536), better known as Darwesh Jamali , a typical Sufi ". [3]

8. Muhammed Sadiq Dehlvi Kashmiri Hamdani (محمد صادق دھلوی کشمیری ھمدانی) in his book " Kalmatus Sadqqin " (کلمات الصادقین) wrote :

" شیخ جمالی قدس سرہ۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔نام اصلی وی جلالخان بردہ و در اوایل جلالی تخلص می کردۂ باشارت پیر پدر بزرگوار خود مولانا سماء الدین، جمالی تخلص"۔[1]

---

1 Miftahut twareekh p 150

2 Khazinatul Asfia p 84

3 History of indo persian p 195

9. It is given in urdu Encyclopaedia of Islam, vol viii :

" جمالی : حامد بن فضل اللہ دھلوی(۱۵۳۶ء / ۹۴۲ھ) ایک صوفی شاعر اور صوفیا کا تذکرہ نگار "[2]

10. Meer Ghulam Ali Azad (میر غلام علی آزاد) in his "Khazana-e-Aamera" (خزانہ عامرہ) Wrote :

" شیخ جمالی دھلوی ------------------- نامش شیخ فضل اللہ است و اصلش از قوم کنبوہ "[3]

11. Sir Syed Ahmad Khan (سر سید احمد خان) also mentions the name of our author in his book "Asaarus Sanadeed" (آثار الصنادید) :

" شیخ فضل اللہ معروف جلال خاں، مولانا جمالی "[4]

12. Majmaun Nafais (مجمع النفایس) of Khan-e-Aarzoo (خان آرزو) has the following information :

" جمالی دھلوی، نامش فضل اللہ است "[5]

And quotes a verse as a proof :

نامم ازان جمالی فضل اللہ آمدہ　　　کز فضل آن جمال، فزان شد فضائلم[6]

13. D.N. Marshal in his book "Mughals in India" writes :

---

1 Kalmatus sadqqin 122 . 123
2 Urdu Encyclopaedia of Islam vol viii p . 338
3 Khazana - e - Aamera p 177
4 Assarus Sanadeed p 231
5 Majmaun Nafais p 330
6 Majmaun Nafais p 330

“ Jamali Hamid B. fazlul – lah kanboh Dihlawi ………… He is known as Darwish Jamali or Jamali kamboh Dehlawi. His takhallus originally was Jalali. ”[1]

14. Catalogue of Persian manuscript British Museum vol 1 complied by Charles Rieu has this information:

“ Sheikh Jamali kambu, whose originally name was Jala khan, adopted first the Takhallus of Jalali, which he afterward changed to Jamali. He was a disciple of Sheikh Samauddin of Delhi. ”[2]

15. Muhammad Qudratullah Gopamavi (محمد قدرت اللہ گوپاموی) in his work “Natayajul afkar” (نتائج الافکار) says :

16." مردمک دیدہ خوش مقالی فضل للہ جلالی کہ اصلش کنبو است ------------------" [3]

Professor Muhammad Habib writes in his article “Chisti Mystics Records of the Sultanate Period”-

“ Sheikh Jamali (or Jamaluddin) was a mystic of the suhrwardi order.”[4]

1 Mughals in India p 796
2 Briths museum vol 1, p 1084
3 Natayjual Afkar p 110
4 Included in medivel India quartuly p 9

17. Catalogue of Persian Manuscript India Office Library compiled by Hermann Eathe gives this information :

" Hamid bin fadlullah known as Darwish (or mulla) Jamali."[1]

18. In catalogue of Asiatic Society of Bengal, we find this writing:

" Hamid b. fadlullah surn, Darwish Jamali "[2]

19. Professor Nazir Ahmad in his research paper "Khusrau Sani Sheikh Jamali a Describes :

میرے پیش نظر سیر العارفین کے تین نسخے ہیں، ایک ڈاکٹر نورالحسن ھاشمی (لکھنو یونیورسیٹی) کا نسخہ ہے۔ اور بقیہ دو ندوۃ العلماء کتاب خانے کے ہیں، اول الذکر میں حامد بن فضل اللہ کے بجائے صرف اس کا تخلص یعنی جمالی آیا ہے۔ لیکن ندوہ کے دونوں نسخوں میں جمالی فضل اللہ ملتا ہے، قیاس یہ ہوتا ہے کہ درمیان میں " ابن " محذوف ہو گیا ایک اور نسخے میں احمد بن فضل اللہ ہے۔ بھر حال نام کے سلسلے میں اس طرح کے اختلافات ہیں۔ خواہ اس کا نام حامد ہو، خواہ احمد ہو یا جلال، قیاس یہ ہے کہ اس کے باپ کا نام فضل اللہ ہی تھا" [3]

---

1 India office vol 1 p . 264

2 Asiatic society of Bangal p 75

3 Meshmullah urdu adab 1954 p 115

20. Darwesh Jamali in his work Siyarul Arifin (سیر العارفین).Writes about his name :

"معتقد اھل اللہ حامد بن فضل اللہ، الراجی الی حضرۃ المتعالی المعروف بہ درویش جمالی"[1]There are two manuscripts of Siyarul Arifeen (سیر العارفین). Before one is preserved in the Maulana Azad Library, Aligarh Muslim University and second in Salar Jang Museum Library Hyderabad (سالارجنگ لایبریری حیدرا آباد). In both of the above manuscripts word (ابن) is found.

Darwesh Jamali was from Kamboh(کنبوہ) family. Historical sources describe the origin of word kamboh from Kamboj (کمبوج), Kamoj (کموج) or Kambhoj. Kamboh have been inhabited in the north Indian region, Sindh, Punjab, western Uttar Pradesh.

The members of Kamboh community have been the follower of Hinduism, Jainism, Budhism, Islam and Sikhhism. Researches trace the first impression of this community in Hindu Kush, west and North East of Afghanistan and east of Tajekistan. Tajek and Kamboh are from one and same race.

---

[1] Habib Gunj Collection, (Mulana Azad Library)Aligarh p .1, Salar Jung Library (Hyedrabad) p . 1

Sheikh Jamali was well versed in religious studies and worldly sciences. During his voyage , Jamali taught some chapters (مقامات) of Awariful Maarif (عوارف المعارف) of Sheikh Shihabuddin Suharwardi (شیخ شهاب الدین سهروردی) to sheikh Bilal Sindhi(شیخ بلال سندهی). Jamali was a great scholar of his times and had great knowledge of Islam and Islamic mysticism. In Herat he met with Maulana Jami (جامی). The people of Tabreez impressed with his learning and scholarship and requested him to write some thing for their guidance. He composed a Masnawi Mehro Maah (مثنوی مهر وماه) on the subject of love (عشق) with mystic at fragrance.About his education Jamali Writes :

" دران زمان بخاطرم گذشت که فی الحال بعد از ترک تعلیم ظاهر گیرم وبصفائ باطنی، کلی مشغول کردم، این معنی که در دلم گزشت فی الحال بدیشان مکشوف گشت، بر فور فرمودند که تعلیم بنائ شرع است و اساس دینی بدان برپاست ترک نباید کرد از خداء تبارک وتعالیٰ خواسته ام اصل ظاهر وباطن از تو فایده گیرند"[1]

His education was yet to complete that Jamali opted Tasawuff and gave up worldly education and intended to live in the company of his spiritual guide but his guide, who was his uncle and later became his

1 Siyarul arifin p 175

father in-law advised him not to do so. The above cited passage refers to it.

The name of Sheikh Jamali's spiritual guide is quoted Sheikh Samauddin (سماء الدین) in all memories Jamali did not only acquire the religious but also gain worldly education from his spiritual guide ۔ Jamali in his book Syar ul Aarifeen writes:

"بعد از تفرج نماز چاشت و اشراق کہ مشغول سبق و تدریس و علماو صلحامیشدند نیز حاضر میبود و بمقدار نیم روز ایشان تفاسیر و احادیث و اصول فقہ بہ بعضی طالب در تدریس اشتغال می نمودند بیشتری درس گفتن حضرت علمان کہ پائ دانشمندی داشتہ داشتند بودہ"[1]

Sheikh Samauddin (شیخ سماء الدین) was a resident of Multaan (ملتان) but after some time he left Multaan and proceeded to Delhi and then to Ranthambore (رنتمبھور) where he lived for a long time. Sheikh Samauddin was a great learned and celebrated mystic of his time. Sheikh Jamali lived in his company as a faithful servent and a devoted disciple. Therefore he writes:

1 Siyarul arifin p 183

" سالها سال این حقیر بملازمت و خدمت آن حضرت بود و بدیده ظاهر و باطن معاینه می نمود و روش واخلاق آن مرشد آفاق حیر تم می افزود این حقیر از نماز نیم شب تا نماز اشراق از حضرت ایشان منفک نمی گشت، کاوخ استنجا از بیرون شهر در سبد ها نهاد بر سر کرده می آورد و آب وضو نیز مهیا می داشت و بدست مبارک ایشان می ریخت " [1]

Jamali rendered services to his guide with great devotion for a quite long period. This causes the guide's unbound affection to his disciple. Then jamali under took a voyage of Islamic countries with the well wishes of his guide. Jamali had great respect and reverence to his guide. The following passage is the proof of our contention:

" اگر چه ایں مھجور از دیده ظاهر ایشان سالها دور بود، اما زمان زمان از التفات باطن آن حضرت بے حد وعد یافت چنانچه ایں دعاء در وقت تهجد هر گز فوت نفر مودند تا ان زمان که بخاک بوسی آستانه آن حضرت رسیده شد بسم الله الرحمٰن الرحیم ارجع الجمالی الینا سالماً و غانما وارزقنا مشاهدة جماله و نور عینی بنور لقایه برحمتک یا ارحم الرحمین۔ در آنچه بشرف سعادت قدم بوسی مخدومی مشرف گشتم، در کنارم گرفت و رویم بوسید و فرمود الحمد الله این دعائے من که سالها در وقت تهجد می خواندم بوسید بارے باستجابت پیوست " [2]

1 Siyarul arifin p 125

2 Siyarul arifin p 126

Sheikh Samauddin at the end of his age was eager to see his eldest son Abdullah Bayabaani (عبد اللہ بیابانی) who was in exile leaving the social life, Jamali got ready to bring his son back home. Sheikh Samauddin gave a later for his son to Sheikh Jamali, in which the under written couplet was scribed.

طاقت صبرم است برین ھجر طویل قدم زود بنہ بر سر این پیر علیل [1]

But at last Samauddin changed his mind and abandoned this move. Jamali describes this episode in his book as under:

" القصہ این حقیر مستعد گشت تا طرف بلاد ھند بسمت بیابانی ویرانہ کہ آن گنج معنی در آنجا استقرار داشت روان شود روز دوم بوقت چاشت مرو در پیش خود طلب نمودہ و فرمودہ کہ واللہ اعلم دیدار فرزندم شیخ عبد اللہ میسر گر دید یانہ شمارا نخواھم کہ از پیش من جدا شوید کہ بنماز جنازہ من حاضر باشید" [2]

One can infer from the above passage that Sheikh Samauddin was not sure that Jamali would come back with Abdullah Bayabani before his death. This guess of Sheikh Samauddin was right because after a week in 901 A. H he passed away. Sheikh Jamali coined chronogram:

---

1 Siyarul Arifin 126

2 Siyarul Arifin p 136

مرشد انس وملک شاہ سماء الدین چو رفت — ای جمالی بر سریر عرش آمد جائے

ھشت خلد آمد بنام او اگر پرُسد کسی — سال تاریخش بگو ھشت آمد بر نام او[1]

Jamali composed an elegy (مرثیہ) regarding the death of his spiritual guide and teacher.

ای دیدہ خون بریز کہ دلدادغایب است — یعنی جمال آں مہ رخسار غایب است

ای ظلمت ستم رُخ آفاق راپوش — کان آفتاب عالم انوار غایب است

شیخی کہ سر حق ز لبش می شنود حق — اکنون میان عالم اسرار غایب است

در غار غم روید کہ آن یار غار دین — ھم چون نبی کنون بہ دل غار غایب است

زاں حال ھمی کنیم کہ جاناں ھفت روی — زاں غم ھمیں خوریم کہ غمخوار غایب است

انوار آں جمال بہ معنی محیط ماست — گر صور تش ز دیدۂ خونبار غایب است

یارب چہ حالت است کہ، امروز در جھان — صبر و قرار از دل ابرار غایب است

یعنی سمائے ملت و دیں، زیر خاک شد — زیں غم ھزار جامہ اسلام چاک شد [2]

[1] Siyarul Arifin p 172

[2] Qasieda Mazmua p 15

Jamali mentions that the grave of Sheikh Samauddin is at the bank of Hauz-e-Shamsi (حوض شمسی) and this place was selected by him in his life time. Two important works of Sheikh Samauddin are:

1. Sharh-e-Lam'at (شرح لمعات)
2. Miftahul Asrar (مفتاح الاسرار)

Sheikh Samauddin's son Sheikh Abdullah Bayabani(شیخ عبداللہ بیابانی) was a heretic and had miraculous power's.[1] Sheikh Jamali has mentioned many miracles attributed to him in Siyarul Arifin.[2]

Sheikh Jamali also composed elegy (مرثیہ) on the death of Abdullah Bayabaani. Some verses of that are as here under:

یعنی از روئے زمیں مطلع انوار برفت — قرۃ العین سماء الحق ازین دار برفت

در بیاباں بلا ما ھمہ سر گردانیم — پیشوائے دل و دین قافلہ سالار برفت

دل بر آریم ز جان، جان بدر آریم — دل و جان راچہ تواں کرد کہ دلدار برفت

جگرم پارہ شد و سینہ پر افگار بماند — سیل خوں دمبدم از دیدر خسار برفت

کوہ راطاقت آں نیست کہ این بار کشید — آنچہ بر جان من خستہ، درین بار برفت

1 Akhbarul akhyar p 212
2 Siyarul arifin p 136

می خلد خار غم اندر جگر و سینہ از آنکہ گل رعنائے من از عرصی گلزار برفت

باز جنبید ندانم ز کجا سیل فنا کہ از و خانہ دغدار دیوار برفت

طالبان از غم او جامہ جان پاک زدند خویش راسینہ در آتش زدہ بر خاک زدند[1]

Jamali was out spoken, fearless and did not believe in discrimination. He was a good repartee. When he started speaking in any assembly there prevailed silence. In Akbaarul Akhyar (اخبارالاخیار) Abdul Haque Muhaddis Dehlavi (عبدالحق محدث دھلوی) descirbes :

" مھبات صورت و معنی در ذات او تعبیہ یافتہ بود در محافل و ارتکاب عزائم امور بغایت دلیر بود، کمتر کسی را از اکابر در مجلس فرصت سخن دادی"[2]

Voyage of Islamic countries is the most important event (واقعہ). Before this he under took the journey of Ceylon (سراندیب) there he saw foot print of Adam Safiullah (آدم صفی اللہ) concluding the journey he returned to Delhi. His spiritual guide was there and Delhi Sultanate was taken by Behlol Lodhi (1415-1479) under his control. Sheikh Jamali described this fact as:

1 Akhbarul Akhyar p 212, Gulzare Abrar p 225, Urdu Adab p156– 157

2 Akhbarul Akhyar p

" در ایامی کہ حضرت مخدومی و مولانای شیخ سماء الملتہ والدین قدس سرہ در دارالملک دھلی متوطن بودند این حقیر بزیارت پُر طھارت قدم حضرت آدم صفی مشرف شدہ آمدہ بود اغلب بحضرت ایشان مشرف می شد روزی بھلول پدر سلطان سکندر افغان لودی انار اللہ برھانہ بزیارت ایشان آمدند" [1]

Sheikh Jamali's voyage to Macca and Islamic countries is an important event out exact dates of journey to the different countries are not available.

We know only this much when he started journey before settling his spiritual guide in Delhi and set out for Hajj reciting these verses:

ز شوق کعب و مھر مدینہ	جو مھرم روز شب می سوخت سینہ
ز خویشاں و عزیزاں دل کشیدم	غریبی راصلاح خویش دیدم
قدم بر داشتم در راہ بالخیر	قضائے ربع سکون راز دم سیر [2]

[1] Siyarul Arifin p 121

[2] Masnavi Mehr - o – Maah p 115

The full description of this journey is not available, but some events have been recorded in Siyarul Arifin. And we come to know that first Sheikh reached Multan and visited the Mausoleum of Sheikh Bahauddin Zakaria Multani. He had been living here for three months and then marched to thathha (ٹھٹھہ) and stayed here for some sometime and then proceeded to Arab for Hajj by ship. In Mecca Sheikh Performed Hajj and moved to Madina (مدینہ) and did (مجاورت) there. In this context Jamali write :

" وبخارا آمدہ بعلم خواندن اشتغال نمود از تشریف حج بسعادت زیارت سرور کائنات و خلاصۂ موجودات مشرف گشت و موازنہ پنج سال بحرم رسول علیہ الصلواۃ واسلام مجاور گشت و پیش شیخ کمال الدین محمد یمنی کہ یکی از مجاوران کبار بود ۔۔۔۔۔ و این حقیر الانام در آن ایام کہ مجاور حرم محترم بود "[1]

Sheikh Jamali mentions all the places he visited in the preface of Siyrual Arifin:

1 Siyarul Arifin p 104

" بعد مرور ایام از زیارت پُر طهارت حرمین شرفین بیت اللہ و روضہ مقدس رسول الثقلین و جمیع انبیاء علیہم اسلام و ززمین مغرب و یمن و بیت المقدس و روم و شام و سیر بالخیر عراق عرب و عجم و آزربایجان و گیلان و مازندران و خراسان بتوفیق اللہ مراجعت نمودہ" [1]

From the above passage we come to know that after performing Hajj and visiting Roza-e-Rasol in Madeena Sheikh moved towards Bauitul Muqaddas, Rome, Syria, Yeman and then reached Egypt and after five six day journey we find sheikh in Deemyaat (دیمیات) At last he reached to Iran. There he visited Mazandraan(مازندران) Azarbaijaan(آزربایجان), Khrasaan(خراسان) , Herat(ھرات), Sheeraz (شیراز) and Sabzwaar (سبزوار). And then through Sheeraaz and Lahore Jamali reached at the port of Gujrat following couplet of Sheikh refers to the journey of Iran.

زبعد مکہ سیرم در عجم بود　　　　دلی بی ھند خاطر می نیاسود [2]

The importance of Jamali's voyage is his meetings with Sufi's learned persons, writers and dignified religious personalities of the places wherever he visited.

1 Siyarul Arifin p 3
2 Cheshme Kausar p 349 - 350

He recorded the events of his travelling in Siyarul Arifin and Masnavi Mehr –o- Maah (مهر وماه).

Jamali lived in the period of Lodhies as well as the beginning of Mughals. Emperors of both dynasties that is Bahlol Lodhi Sikander Lodhi and Ibraheem Lodhi and Babur and Humayoun from mughal dynasty admired Jamali very much and oppointed him among the courtier.

When Jamali returned from Ceylon (سراندیب) and reached to his spiritual guide in Delhi. There he found Behlol Lodhi in the assembly of his guide. Jamali gives the description of this event in Syarul Arifeen. Jamali had close relationship with Sikhandar Lodhi. Sikandar had a lot of respect for Sheikh Jamali. When Jamali came back after performing Hajj Sultan Sikander Lodhi was at Sambhal (سنبھل) at that time and when came to know the return of Jamali he wished to see Jamali, details of this event are in Makhzane Afghani (مخزن افغانی). Sultan Sikander had good knowledge of Persian language even he was a poet and used pen name Gul Rukhi (گلرخی). He composed a Qita (قطعہ) and with a letter send it to

Delhi desiring a return-visit and also wanted to go through the masnavi compiled by Jamali. The Qita is as here under:

ای مخزن گنج لایزالی	وے سالک راہ دیں جمالی
در گرد جھان بسی زدی سیر	در منزل خود رسیدی بالخیر
بودی تو مسافر زمانہ	آلحمد کہ آمدی بخانہ
در مکہ و در مدینہ گشتی	گوھر بودی خزینہ گشتی
باید کہ کتاب مھر وماھم	ارسال دھد چنانکہ خواھم
ای شیخ بما برس بزودی	بسیار مسافرت نمودی
بکشا بسوے در گھم گام	تا دریابی ز گلرخی کام
جانم بہ جمال تو طپان است	دل مرغ مثال در فغان است
من اسکندر و تو خضر مائی	آن بہ کہ بسوئ ما بیائی[1]

To the letter of Sikander Lodhi Jamali replied that ascetics have nothing to do with emperors and the rich sheikh Jamali dispatched this letter along with desired Masnavi Mehr - o - Maah (مھر وماہ). This letter enhanced the curiosity of Sikandar Lodhi to see Jamali. Now he wrote to

[1] Makhzane Afghani p 182

Sheikh Samauddin, the spiritual guide and father-in-law of Jamali to ask Jamali to come to Sambhal to see the Sultan. As soon as Jamali was about to reach Sambhal Sikander Lodhi came to receive him covering eight or ten miles distance. After this incident both remained close through out the life and relationship between them goes on strengthening with the passage of time to the stage that when Sikander Lodhi passed away in 923 AH. Sheikh Jamali was most affected with this miss happening and composed a painful elegy (مرثیہ).

خلق حیران وپریشان است شھنشاہ چہ شد　　　ھمہ بر سینہ زنان دست کہ اللہ چہ شد

مھر در آتش غم سوخت، شفق خوں بارید　　　انجم از چرخ فروریخت کہ آں ماہ چہ شد[1]

The verses express strong feelings of Jamali about Sikandar Lodhi . Referring firm bond between Sheikh Jamali and Sikandar Lodhi. Abdul Qadir Budayuni (عبد القادر بدایونی) writes in his "Muntakhabul Twaareekh" (منتخب التواریخ):

---

[1] Makhzane Afghani p 103

" گاهی گاهی نظمی به تخلص گلرخ باں روش قدیم هندوستانی گفت وصحبت رویه شیخ جمالی ازین رهگزر خوش بر آمده بود" [1]

At another place Badayuni says that Sultan used to present his verses before Sheikh Jamali for improvement (اصلاح).

" سلطان سکندر اشعار خویش برو می گذرانید " [2]

Jamali's following verse also supplements this reality:

میان من وتو دوستی ز بهر خدا است　　　نه برائ متاع زمانه غدار [3]

Jamali was a profound Persian poet. Allama Iqbal (علامہ اقبال) considered the following verses of Naat (نعت) as a matchless :

موسیٰ زهوش رفت زیک پرتو صفات　　　تو عین ذات می نگری در تبسمی [4]

Sikandar Lodhi patronized all arts, sciences and religious studies that is why his court remained full of great scholars and learned personalities of his time. The number of these scholars goes to seventy.

1 Muntakhbul Twaarikh p 313
2 Muntakhbul Twaarikh p 325
3 Oriential collage magazine nov 1933, p 151
4 Qisida Jamali p .12ب

Hindus started learning Persian language in this very period and Sinkander Lodhi gave them employment in his royal services[1]. Sikander Lodhi had keen intrest in Medical Science (فن طیب) therefore he got compiled an authentic book named Tibb-e-Sikandri (طیب سکندری) by the physicians of India and Sistan (سیستان) [2]. He also got translated several Sanskrit books into Persian. His period is also remembered for the compilation of several Persian dictionaries like Sharaf Namah Munyari (شرف نامہ منیری) by Ibraheem bin Qawam (ابراھیم بن قوام) and Mooidual Fuzla (موئد الفضلا) by sheikh Muhammad Laad (شیخ محمد لاد) Tohftus saadat (تحفتہ السعادۃ) by Muhammad Bin Zia (محمد بن ضیاء). Biographical notices of some of the known persons in their fields were also prepared during this period which are as follow :

1. Majduudden Baburi (مجد الدین بابری): He was a poet and composed a Shah Nama of Khwa Razm Shahi dynasty but Baburi's life sketch is not found in any source available.

---

1 Tareekh Hind p 339

2 Hindustan per Islami Hukumt p 323

2. Sheikh Rizqullah Dehlavi Mushtaqui (شیخ رزق اللہ مشتاقی): Mushtaqui is a prominent history wirter of his days and also a poet of Persian as well as of Hindi. In Persian he used pen name Mustaqui (مشتاقی) and Rajan(راجن) in Hindi. Waquiate Mustaqui (واقعات مشتاقی) is a source book in the history of Sultanate Period. There are two books of Mushtaqui in Hindi namely Peehum Aayeen (پیہم آئین) and Jot Niranjan (جوت نرنجن) author of "Akhbar ul Akhyar" (اخبارالاخیار) recalls him with the epithet of "Unique person of time"(نوادر روزگار) that is "man from memorable personalities of the past"(مردم سلف یادگار). Mushtaqui died in 989 A.H[1].

3. Muhammad Bin Zia (محمد بن ضیا): He compiled a Persian lexicon Tohfatus Saadat (تحفتہ السعادۃ)[2] during 912 A.H. and this was dedicated to Sikandar Lodhi that is why it is known with the name of Farhang-e-Sikandari (فرھنگ سکندری) Muhammad Bin Zia was also a poet.

---

1 Akhbarul Akhyar p 173 – 174

2 Maadnu Al sheaf p 490

4. Dogar Mal (دوگر مل): Dogar Mal was a persian poet having a Diwan (دیوان) but his Diwan is intraceable. Here is a verse of Dogari Mal in the style of Masood Bak (مسعود بک).

دل خون نہ شدی، چشم تو، خنجر نہ شدی   دہ گم نہ شدی، زلف تو، ابتر نہ شدی گر[1]

5. Sheikh Hasan Tahir (شیخ حسن طاہر) (D. 909 A.H.)

His father moved to Bihar leaving his ancestral place Multan and then migrated to Jaunpur.

6. Sheikh Abdullah Tulambi Bin Sheikh Ilahdaad (شیخ عبداللہ طلنبی بن شیخ الہ داد) (d.922A.H.). He has left a short treatise on logic (منطق) viz. Badiul Mizaan Sharh-e-Mizaan (بدیع المیزان شرح میزان). Forty Scholars were his disciples, among them Miyaan Ladan (میاں لادن), Jamal Khan Dehlavi (جمال خاں دھلوی) Miyaan Sheikh Boday (میاں شیخ بھودے) and Meer Sayyid Jalal Budayuni (سید جلال بدایونی) are the prominent.

1 Muntakhbut twarikh vol 1, p 323

7. Miyan sheikh Boda (میاں شیخ بھودہ) (d. 923 A.H.) : He contributed in Madan-u-shifa - e - Sikandari Shahi (معدن الشفاے سکندری شاھی) known as Tibb-e-Sikandari. This is the first book in which local and Hindi names of the herbs and shrubs have been enumerated. We quote here the Qta given at the end of this works Boda was a poet too but due to unwarranted anger of Ibraheem Lodhi ابراھیم (لودی) sheikh was thrown behind the bars and killed there in about 923 A.H.

شھا طبایع بندہ ز کردن ایں طب — نہ مال بودو منال ونہ جاہ بودو کمال

یکی دو چیز تمنای نوکرت بودہ — کہ یاد حاصل آں دو بفضل رب جلال

یکی کہ، نفع رسد زآن ھمہ وضیع وشریف — دوم ثواب بود شاہ رازاں اعمال

کہ تا بروز قیامت جھآنیاں باشید — دعائ جاہ جوانی شہ بصدق مقال

!خداوندا !خانقا !ملکا!مویدا — بدہ تو دولت کونین، شاہ راھمہ حال[1]

8. Sheikh Abdul Wahaab Bukhaari Multaani((شیخ عبدالوھاب بخاری) ملتانی) :

Sheikh Abdul Wahaab is among the descendants of Sayyid Jalal

---

1 Maadnu Al sheaf p 490

Bukhaari (سید جلال بخاری) and a disciple of Sheikh Abdullah Dehlavi (شیخ عبداللہ دھلوی). He had keen interest in the Masnavi of Maulana Room (مولاناروم). Sikandar Lodhi had great faith in him

9. Shah Jalal Sheerazi(شاہ جلال شیرازی) : Shah Jalal migrated to Delhi during the reign of Sikandar Lodhi and rested here.He decided to embrass mysticism. Shah Jalal wrote commentary on Mahmood Shabistri's "Gulshan-e-Raaz"(گلشن راز) with the title "Sharh -e- Gulshan-e-Razz " (شرح گلشن راز). He passed away after two years of the death of Sheikh Jamali.

10. Sheikh Abdul Quddus Gangohi (شیخ عبد القدوس گنگوھی)(d. 944 A.H.) Gangohi had relations with the rulers and nobles of his time and had great value in the eyes of them. therefore he could influence the political ordeals. Sheikh Gangohi was a poet and a writer. He took Persian as well as Hindi Languages for his poetical works, but specimen of his Persian verses are not available. He left many works as his impressions namely.

Sharh-e-Awariful Maarif (شرح عوارف المعارف)

Hashiyah Fusoos ul Hikm (حاشیہ فصوص الحکم)

Risaala - e – Qudsiayah (رسالہ قدسیہ)

Garazbul Fawaid (غرائب الفواید)

Rushd Namah (رشدنامہ)

Mazhar ul Ajayab (مظہر العجایب)

Maktoob-e-Quddusiyah (مکتوب قدوسیہ)

Anwaar ul Uyoon fi Asrarul Maknoon (انوار العیون فی اسرار المکنون)

11. Sheikh Azizullah Tulambi (شیخ عزیز اللہ طلنبی) (d. 975 A.H.) :

He was a famous religious scholar and a learned personality of Sikandar Lodhi's time. Sheikh Azizullah had a number of disciples who later rose to great repute. Miyaan Haatim Sambhali (میاں حاتم سنبھلی) (d. 968 A. H.). He wrote a treatise titled Risaalah-e-Ayniyah (رسالہ عینیہ) in response to the sheikh

Amanullah Panipati's (امان اللہ پانی پتی) Risaalah-e-Ghairiyah (رسالۂ غیریہ)

12. Maulana Jamal Khan Dehlavi (مولانا جمال خان دھلوی) (d. 984 A.H) : Maulana Jamal Khan belonged to Kamboh (کنبوہ) community. His father was Sheikh Naseeruddin Kamboh (شیخ نصیر الدین کنبوہ). Sheikh Jamal was a disciple of Sheikh Abdullah Tulambi (شیخ عبد اللہ طلنبی). He had command on Kalam (علم کلام), Islamic Jurisprudance (فقہ اسلامی) commentary of Quran (تفسیر قرآن) and on Arabic language following works are to his credit:

Sharh-e-Azdi	شرح عضدی
Sharh-e-Miftah	شرح مفتاح
Sharh-e-Anwaar-e-fiqh	شرح انوار فقہ

13. Shah Abdullah Qureshi Dehlavi (شاہ عبداللہ قریشی دھلوی) (d. 900 A.H.) : He descended from Hazrat Bahauddin Zakaryaa Multani (حضرت بھاء الدین ذکریا ملتانی). Shah Abdullah Qureshi was married to the daughter of Sikandar Lodhi. Sheikh Abd – ul – Haq Mohaddis

Dehlavi Calls him Heretic devotee (سالک مجذوب) in his Akhbar - ul- Akhyar (اخبارالاخیار).

14. Sheikh Sadullah (شیخ سعداللہ): He was uncle of Abdul Haq Muhaddis Dehlavi. Sheikh Sadullah migrate to Delhi settled and died here in the reign of Sikandar Lodhi.

15. Sheikh Muhammad Mulawah (شیخ محمد ملاوہ) (d. 900 A.H.) : He persuaded the stage of mysticism under the guidance of Hazrat Shah Jalal Gujrati (حضرت شاہ جلال گجراتی). He touched the hight of love and descernment and therefore called with the title of "Misbaah-ul-Ashiqueen" (مصباح العاشقین). Once it happened that fire broke out in his home and every thing even grains reduced to ashes. Mean while some people approached him and requested to pray for good yield of rice crop they sowd. Sheikh performed two Rakaat Namaaz and prayed. It is said that the yield of rice doubled that year. When Sikandar Lodhi was briefed about

this event he thanked almighty and said that by the grace of God such pious persons are there in my time.[1]

16. Sayyid Muhammad known as Mahdi Jaunpuri (مھدی جونپوری) (d. 910 A.H.): Sayyid Muhammad belonged to Jaunpur and claimed to be the Mahdi therefore he become famous as Mahdi Jaunpuri and a sect came into existence known as Mahdavi sect. Muslims apposed the claim and claimant. This compelled sayyid Muhammad to flee to Afghanistan where he died.

17. Sheikh Yousuf Qattal (شیخ یوسف قتال) (d. 934 A.H.) : He was a disciple of Qazi Jalaluddin Lahori (قاضی جلال الدین لاھوری) and used to worship and perform penetance near the "haftPul" (ھفت پل) an edifice erected by Muhammad Tuqhlaq (محمد تغلق). This place was his abode, took last breath here and buried too.

18. Sheikh Abdul Ghafoor Ladan (شیخ عبد الغفور لادن). He was son of Sheikh Naseeruddin Dehlavi (شیخ نصیر الدین دھلوی) and elder brother of Mufti Jalal Khan (مفتی جلال خان). Ladan was a disciple of

1 Akhbarul Akhyar p 171

Abdullah Tulambi. He was a great Sufi and one of the learned personalies of his time.

19. Meer Sayyid Rafiuddin Muhaddis (میر سید رفیع الدین محدث) (d. 954 A.H.) : He basically belonged to Sheeraz and migrated to Agra during the reign of Sikandar Lodhi and settled here. Sikander had firm belief in him. Sheikh Jalaluddin Dawwani (شیخ جلاالدین دوانی) and Sheikh Shamsuddin Sakhavi (شیخ شمس الدین سخاوی) were among his teachers.

20. Sheikh Amanullah Panipati (شیخ امان اللہ پانی پت) (d. 957 A.H.) The real name of Sheikh Amanullah was Abdul Malik Ibn Abdul Ghafoor (عبد الملک ابن عبد الغفور). He was a Sufi and a waiz(واعظ) of high esteem. Sheikh Amanullah was a follower and of Hazrat Shah Nematullah wali (حضرت شاہ نعمت اللہ ولی) who belonged to the qalandariyya (قلندریہ) order.

21. Sheikh Saleem Chishti Sikri (شیخ سلیم چشتی سیکری) (d. 979 A.H.) : Sheikh Saleem Chisti was son of Sheikh Bahauddin (شیخ بھا الدین) and was descendant of Sheikh Fareeduddin Ganj Shakar (شیخ فرید

الدین گنج شکر). He performed Hajj Twice and took journey to different countries. At the beginning he settled in Delhi but later proceeded to Fatehpur Sikri and lived here throughout his life and buried at this place too. Mughal emperor Shah Jalaluddin Muhammad Akbar (شاہ جلال الدین محمد اکبر) had great faith and belief in him. It is said that Akbar got a son by the supplicate of this saint, and this child became the fourth Mughal ruler of India.

22. Sheikh Amjad Dehlavi (شیخ امجد دھلوی): Detailed account of this waiz (واعظ) is not found only this much we came to know that he was a prominent Sufi and learned man of Bahlol Lodhi's period.

23. Sheikh Adhan Dehlavi (شیخ ادھن دھلوی) (d. 934 A.H) : The real name of Adhan Dehlavi was Zainul Aabideen (زین العابدین) His mother belonged to the linage of Sheikh Abdul Haque Muhaddis Dehlavi (شیخ عبد الحق محدث دھلوی). He received education from Sheikh Samauddin (شیخ سماءالدین) and from Sheikh Abdullah Tulambi (شیخ عبداللہ طلنبی). He remained Qazi (قاضی) till the period of Sultan Behlol Lodhi (سلطان بھلول لودی).

24. Maulana Shoib (مولانا شعیب) (d. 936 A.H.): He was a practicing Sufi and Knowledgable person. Maulana Shoib remained busy in learning and teaching.

25. Sayyid Husain Pa- E- Meenaar (سید حسین پائے مینار) (d. 942 A.H) : He came to Delhi from Mashhad (مشھد) during Sikandar Lodhi's period and settled here. Sayyid Husain did not like the company of Sultan Sikandar Lodhi, therefore, preferred seclusion in mosque pa-e- minar. For lively hood he did agricultural farming and distribued the produce among the saints. He is known as noted Sufi of his time.

26. Sheikh Sulaiman Dehlavi (شیخ سلیمان دھلوی) (d. 944 A.H) : He always remained busy in remembrance and propagation of Islam. Sheikh Sulaiman was an expert in quranic phonetics (تجوید قرآن). His mausoleum is near the tomb of Khwaja Bekhtiyar Kaki (خواجہ بختیار کاکی)

27. Malik Zainuddin (ملک زین الدین) : He was a kind hearted follower of Shariat (شریعت) and intended to Sufism. Malik was one of

the Ibrahim Lodhi's courtiers. It is said that Malik Zainuddin was killed by his slave giving him poison in food.

28. Malik Waziruddin (ملک وزیرالدین) : He was brother of Malik Zainuddin and associated with the court of Ibrahim Lodhi, Malik Waziruddin was intended towards Sufism and died in the battle of Panipat against Babur.

29. Sheikh Bikhari (شیخ بھکاری) : Sheikh Bikhari son of Sheikh Ilah Daad (شیخ الہ داد). Sultan Sikandar Lodhi had great respect to both of them and took advice in scholarly discussions. Both father and son were authorities in writing and discourse.

We find a number of great scholar, Sufi, Poets and lexicographers during the Lodhi period and Sheikh Jamali was brought up in this academic and religious environment which affected his thinking and modeled his life into Sufi style.

After Sultan Sikandar Lodhi, his son Ibrahim Lodhi ascended the thrown. But he was not an open minded ruler. Ibrahim Lodhi was misguided by Freed (فرید) a cunning and mischievous fellow.

This Fareed became powerful during Ibrahim Lodhi's time. On the advice of Fareed, Mian Bhuda (بھودہ) was imprisoned and killed . Meanwhile Sheikh Jamali composed an elegy of Sultan Sikandar, There are following verses in the elegy in which Jamali addressed the Sultan indicating the misdeeds of Freed.

ای سلیمان زمان آہ کجائ آخر   تا کنم پیش تو از فتنۂ دیواں فریاد

"و آن فرید مذکور این بیت را در میان انداخت و سلطان ابراھیم را بافغانان دیگر باز نمود کہ شیخ جمالی شمارا دیو گفتہ است چنانچہ سلطان را بافغانان دیگر بکلی از من مکدر ساخت اگر چہ ھیچکس را یارائ آن نبودہ کہ مضرتی تواند نمود فاما بحکم بشریت قبضی و جراتی در من پیدا گشت شبی در واقعہ دیدم شخصی نورانی جامہ صوفی سبز پیش من آوردہ است کہ این را حضرت سلطان شیخ المشائخ صدر الملۃ والدین قدس سرہ ز ملتان برای شما فرستادہ است بپوشید چنانچہ من آن صوف را پوشیدہ ام و دو گانہ شکرانہ ادا نمودم چون بیدار شدم اندک فکری کہ بمن راہ یافتہ بود بکلی مرتفع گشت و سلطان ابراھیم آن کدورت را بمحبت و مودت بدل گردانید"

This gave rise to bitter relations between Jamali and Ibrahim Lodhi. With the passage of time this bitterness decreased but could not come to an end. Cordial relations never established. This is the reason that no

elegy of Ibrahim Lodhi was composed by Sheikh Jamali. Contrary to this Jamali composed many eulogies (**قصاید**) in the honor of Babur Badshah (**بابربادشاه**).

از عرصهٔ خراسان رایات شاه باذل — چون رحمت الهی بر هند گشت نازل

نعل سم سمندش نقشی که بر زمین زد — عین عدالت آمد راانصاف شاه عادل

آنکو خطابش از حق نازل ظهیر دیں — همچوں محمد آمد در دین وداد کامل

شاه یگانه بابر فرماندهی که گردوں — هنگامه بار جوید در خدمتش وسایل

خورشید چرخ عفت جمشید تخت عزت — هم بادشاه عالم هم شهریار عالم

آن لجهٔ فتوت و آن معدن مروت — وآن مخزن معانی و آن منبع فضایل [1]

Jamali established relation with Babur and Humayun (همایوں). He also praised Humayun and created many eulogies. Even Jamali dedicated his book Siyar- ul – Arifin[2](سیر العارفین) to Humayun Badshah (همایوں بادشاه). According to Akhbarul Akhyar (اخبار الاخیار)[3] when Humayun proceeded to Gujrat in 942 A.H. Sheikh Jamali was also with him and

---

[1] Qaside Jamali p - 42

[2] Siyarul Arifin p 2

[3] Akhbarul Akhyar p 228

died there. Over throwing Sultan Bahadur Gujrati (سلطان بهادر گجراتی) (942-943 A.H) Humayun took Gujrat under his control dated 9 safar 942 A.H. Sheikh Abdual Haque Muhaddis Dehlavi wrote in Akhbarul Akhyar that Jamali in the eleventh month of the same year that is on 10 zeqad 942 A.H (۱۰ ذی قعده ۹۴۲ ه) passed away. Abdual Qadir Badayuni wrote regarding the death of Jamali:

" درین سال جمالی کنبوی دهلوی از عالم فنا بعالم بقا رسید و خسرو هند بوده تا ریخش یافته اند " [1]

The dead body of Sheikh Jamali was brought to Delhi and buried in the closet constructed by Sheikh Jamali himself.

It is scribed in "Tareekh - e- Muhammadi" (تاریخ محمدی):

" دهم ذی قعده در گجرات فوت شد و بد هلی نقل کردند خسرو هند بوده تاریخ است " [2]

Sheikh Abdual Haque Muhaddis Dehlavi in his book "Akhbarul Akhyar" mentions:

" مقبره او در مقام خواجه قطب الدین است بغایت تزه و لطیف بحضور خود ساخته و خانه " که آلان قبر او در دست در حالت حیات مسکن او بوده " [3]

1 Muntakhbbut Twaarikh vol p 347
2 Istadrkat Orintel Magzin nov 1934 p 75
3 Akhbarul Akhyar p 228

Sir Syed Ahmad Khan(سرسید احمد)in "Asaarus Sanadeed"(آثار الصنادید)

wrote :

" درگاہ مولانا جمالی نواح قطب صاحب میں ہے۔ یہ بھت مشھور درگاہ ہے شیخ نے قریب ۱۵۲۸ ء میں اپنے جیتے جی (۹۳۵ھ / ۱۵۲۸ء) یہ کوٹھری بنوائی تھی، اور آزادوں کی طرح اس میں رہتے تھے جب ۱۵۳۵ء میں ان کا انتقال ہوا تو اسی حجرہ میں وہ مدفون ہوے یہ درگاہ مولانا جمالی کے نام سے مشھور ہے"[1]

According to Springer: " His tomb, a very elegant little building of white marble is at a short distance south – east of the Qutub Minar eleven miles of Dilly". [2]

In a book titled "Mazaaraat - e- Auliya - e – Dehli " (مزارات اولیاء دھلی) it is given :

" ان کا مزار درگاہ خواجہ سے مشرق میں کچھ فاصلے پر ہے گنبد کے اندر ان کے چچا کا مزار ہے اور مقبرہ کے باھر چبوترے پر ان کے چھوٹے بیٹے شیخ عبدالحیؒ کا" [3]

1 Asaarus Sanadeed p 228
2 Springeer p 442
3 Mazarat - e – Auliyaa - e – Dehli p 79 - 80

Near the mausoleum of Sheikh Jamali there is a beautiful white marble mosque constructed by Sheikh himself. The locality around the mosque and mausoleum is known as Basti Qutub Sahib (بستی قطب صاحب).

Descendants of Sheikh Jamali : Different sources refers that Sheikh Jamali had three sons namely :

Hassan (حسن), Sheikh Abd – ul – Rehman Gadai (شیخ عبدالرحمٰن گدائی), and Sheikh Abd – ul – Hai Hayati (شیخ عبدالحی حیاتی)۔

1. Hassan (حسن) : He was the eldest son[1] of Sheikh Jamali and died during the life time of his father. Jamali wrote an elegy on the expiry of Hassan . This elegy makes a part of his Diwan (دیوان) :

روزگار بی وفابا من عجائب کار ساخت   سینه ام افگار کرد و دیده ام خونبار ساخت[2]

بخت من بیدار بود و فتنه محنت به خواب   بخت را در خواب کرد فتنه را بیدار ساخت

سوز غم را با دل بی صبر من همدرد کرد   صبر را از سینۂ پُر درد من بیزار ساخت

ای عزیزان یوسفم گم کرد این گرگ کهن   دیدۂ یعقوب چون اشک زلیخا خوار ساخت

---

1 Muntekhbut Twareekh vol 1, p 72

2 Qaside Jamali p 126

sheikh Abd - ul - Rehman Gadai : Abd - ul – Rehman was the second son of Sheikh Jamali. He was a poet and adopted the nom de plum as Gadai (شیخ گدائی) and was known with his pen name like his father. Gadai had cordial relation with Ibrahim Lodhi, Babur, Humayun and Akbar. He was a great scholar and Sufi. Gadai was well versed in Hindi language and used this language for poetry also. Abdul Qadir Badayuni and compiler of "Subh - e - Gulshan" (صبح گلشن) appreciated his Hindi composition. Abdul Qadir says:

" طبع نظم داشتہ و نقش وصوت ھندی می بست ومی گفت "[1]

The compiler of Subh - e - Gulshan added :

" درکلامش حلاوت وملاحت ودرافکارش تازگی "[2]

Gadai was Sadr - ul – sudoor (صدر الصدور) in Ibrahim Lodhi's period and held great position during Babur and Humayun's reign. Sheikh Abdul Haque Muhaddis Dehlavi writes in his Akhbarul Akhyar[3] that Sheikh Gadai had closed relations with Humayun Badshah. When

---

1 Muntekhbut Twareekh vol 3, p 76

2 Subh - e - gulshen p 346

3 Akhbarul Akhyar p 229

Shershah attacked Delhi Sheikh Gadai set out for Gujrat. Humayun after having defeated by Shershah also fled to Gujrat. Sheikh Gadai received Humayun with great honour and paid huge respect. And when Akbar sat on the thrown of Delhi, Gadai came to Delhi and with the efforts of Bairam Khan (بیرم خان), he was appointed on the post of sadarat (صدارت) ۔ After passing away Bairam Khan, Sheikh Gadai proceeded to Jaisalmer. Lived there for some time and then returned to Delhi, where he died in 972 A. H.

Sheikh Abdul Hai Hayati (شیخ عبدالحی حیاتی): Abdul Hai was the youngest son of Sheikh Jamali and had an interest in poetry and literature . His pen name was Hayati (حیاتی). Scholar and men of letters remained around him. He had wit to compose verses instantly. Sheikh Hayati was dearer to his father. Hayati was not only a poet but also an improviser (بدیہہ گو) ۔He had affinity with nobles and commoners alike. Shiekh Hayati was very very hospitable to his guests. Every one coming from Afghanistan used to be the guest of Sheikh Hayati. He was a virtuous, cheerful and man of high moral. Sheikh Abdul Haque Muhaddis Dehlavi describes:

" مجموعه مکارم اخلاق و مجمع محامد اوصاف در زمان خود مجمع الفضلا و مرجع الظرفا بود۔ پیش پدر محبوب تر و به دل نزدیک تر بود"[1]

Hayati passed away at the age of thirty two year in 959 A.H . Graves of Jamali and Hayati are side by side in Delhi. Sheikh Jamali was an humble.submissive truthful, bold , repartee man of excellence and perfection. He was a hospitable for high and low. Sheikh Muhaddis Dehlvai acknowledges the high qualities of Jamali and described in Akhbarul Akhyar:

مهابت صورت و معنی در ذات او در نصبیه یافته بود، در محافل و ارتکاب عزائم امور بغایت دلیر بود کمتر کسی را از اکابر در مجلس فرصت سخن دادی" [2]

Sheikh Jamali was a recognized Sufi that is why he has been enumerated as a Sufi in all biographical notices of mystics.

Work of Sheikh Jamali : The following four works are to his credit

1. Mehr - o - Maah (مهر و ماه) : It is an Ishqiyah masnavi (عشقیه مثنوی) in which Jamali has composed the love tale of prince Maah and princess

---

1 Akhbarul Akhyar p 222
2 Akhbarul Akhyar p 221

Mehr and has mystical fragrance we quote here some verses from the masnavi :

نهادم مهر و مه را قصه پیش   در آن جا ریختم در دل خویش

بروں دادم غم دل در فسانه ماست   حدیث مهر و ماه هم شد فسانه

سواد نامه خود افسانۂ ماست   که این دود از دل دیوانۂ ماست

مرا تا اول به ایمان و یقین است   محبت مذهب است و عشق دین است[1]

The composition of masnavi Mehr - o – Maah was undertaken by Sheikh Jamali on the request of people of Tabriz (تبریز) and also completed there. It is evidence that Iranians had great respect to this Indian poet and scholar. The masnavi got fame near and far. Knowing about this masnavi Sultan Sikandar Lodhi intended to have a meeting with Jamali. The importance of this masnavi can be assessed with the fact that many mystic memoirs (تذکرات صوفیاء) appreciated this work.

2. Diwan (دیوان) : The collection of Hamd (حمد), encomium (نعتیه), lyrics (غزلیات)panegyrics (قصاید), tarjee band (ترجیع بند), tarkeeb band

[1] Cheshme Kusar p 349

(ترکیب بند) etc. attributed to Sheikh Jamali is available. Two copies of Diwan - e - Jamali are found:

One is preserved in Maulana Azad Library, Aligarh Muslim University (علی گڑھ مسلم یونیورسیٹی) in Habib Ganj collection. It is defective at the beginning and has fifteen lines per page, one hundred fifty folios, date and scribe are not available. It has got about two thousand and one hundred verses. The arrangement of Diwan ia as follow:

a. Praise of God eulogia (حمدیہ قصاید), encomium, eulogy of spiritual guide, Sultan Sikandar Lodhi, Babar Padshah and Humayun Padshah.
b. Encomium and mystical Tarjee (ترجیع بند) one each
c. Tarkeeb Band (ترکیب بند): Elegies of Sikandar Lodhi. Spiritual guide and his son Hasan.

Second copy of Diwan is preserved in The Raza Laibrary Rampur (رضالائبریری رامپور). In this copy of Diwan eulogy of God, encomium, eulogies of his spiritual guide Sheikh Samauddin, Sultan Sikandar Lodhi, Babar and Humayun are also available. This copy has 256

folios and fifteen lines per page. Date and name of scribe are not found.

According to Maulana Abdul Qadir Badayuni, The Diwan of Sheikh Jamali contains eight thousand verses. [1]

3. Mirat - ul - Ma'a ni (مرآة المعانی) : It is a mystical allegory. which covers about 1700 couplets. A copy of this masnavi is in the Manuscript Division, M.A. Library, Muslim University. It is learnt that Sheikh Jamali restarted the tradition of composing allegory after Amir Khusrau. Jamali made mystical references taking into account the human body parts. Some sub titles of the allegory are as under :

(الف) : دربیان دھان کہ عبادت از وجہ حقیقی باشد (ب) : دربیان دھان گوید کہ اشارت از سر مخفی است (ت): دربیان زلف گوید کہ اشارت از جذبہ حقیقی است کہ طلب را(زخودی برد) وعلی ھذاہ القیاس

Beside there is detailed discussion on Sufism as :

۱۔ دربیان صبر گوید ۲۔ دربیان تسلیم ورضا گوید علی ھذا In Mirat - ul - Ma' ni, Sheikh Jamali composed verses in praise of his spiritual guide

---

1 Muntekhbut Twareekh vol 1 p 232

from these verses one can infer that mystics consider their guide the real path maker. Some verses are quoted here :

از پس توحید نعت مصطفیٰ   بر کشایم مدح پیر باصفا

بلکہ اول واجب آمد بر مرید   تابسازد نام پیر خود کلید

چون کلید نام پیر آمد بدست   بر کشاید قفل ھر گنجے کہ ھست

ھر کہ اول ذات پیر خود شناخت   باخدا آخر تواند عشق باخت

از جمالی شد جمالی آفتاب   زاں جمالی را جمالی شد خطاب [1]

Siyarul Arifin is a master piece work of sheikh Jamali and will be discussed later. After meaningful discussion in an Urdu Article "خسرو ثانی شیخ جمالی دھلوی" Khusrau Sani Sheikh Jamali Dehlavi, professor Nazir Ahmad, arrived at the conclusion that Jamali 's above mentioned four books are only to his credit and the rest work related to him are actually the work of Jamali Irani. A resemblance in the author's name erroneously caused the mix of their works.[2]

1

2 Khusrau sani sheikh Jamali dehlavi, mushmulla ' urdu adab 1954, p 111 – 158

SIYARUL ARIFIN

Siyarul Arifin is an invaluable and important work of persian literature on the subject of Sufism, authored by Hamid bin Fazlullah (حامد بن فضل الله) known as Dervesh Jamali. He was an eminent and distinguished Person among the writers and poets of that time. Siyarul Arifin is an ancient memoir (tazkira) of Sufis of Indo Pak subcontinent.

Biographical sketches and mireaculous power of saints of suhrawrdiyya and chishtiyya orders are discussed in the book . No other sources regarding sufis was accessible before this work as Jamali himself states in his Tazkira :

" بعض از ارباب سیرت و اصحاب بصیرت اهل اسلوب و قلوب مقامات برکات انبیا و اولیا که احقر الانام و درزمین قدس و شام و غیر هدر یافته بود باز مره اتحاد و اهل اعتقاد که سالکان راه دین اند و طالبان طریق یقین مذکور میساخت و فواد مرادآن زمره اتحاد و اعتقاد در سرور و حضور ارزانی میداشت و تخم محبت و مودت ایشان درزمین استعداد و اعتقاد و حاضران میکاشت پیسشتری از اهل صدق و صفا که بمهر و وفا بجاده طلب پای ادب درست و راست میداشتند بالحاح تمامبالتماس ابرام نمودند چه باشد که احوال و منوال مسافرت و دریافت سعادت زیارت بابرکت انبیاء علیهم السلام و

اولیاء الیهم الاکرام که بدان تشریف مشرف گشته آید مرقوم دارید و عارفان اهل ولایت و عالی درجات را که در صدر حیات دریافته اید و از برکت صحبت ایشان مستفیض گشته در قلم آرید تا خوانندگان و مستمعان صادق را نعمت ابدی و دولت سرمدی بحصول پیوند و حاضر و غایب را نصیبی وافر رسد گفتم ای دوستان دینی و محبان یقینی التماس عزیزان در معرض قبول است فاما این معنی که میگوید و میجوئید در دفتر نمی گنجد و بتحریر آوردن آن فرصتی کامل باید که این سرگذشت شامل حال آن آید معذور دارید فاما بارها در خاطر میگذرد که صورت حال و سیرت اعمال و افعال و اقوال عارفان اهل کمال که در دیار فیض آثار هندوستان بیض الله سوادها بنور الکرامت آسوده اند " [1]

The fabricated statements and events related to Sufis by the attendants of the shrines and mausoleums of saints, Maulana Jamali refutes these concocted stories and in this regard he writes :

" زیرا که بیشتری احوال و اعمال و اسلوب و منوال این بزرگان اهل کمال بعضی مجاوران سهل و معتقدان نا اهل در صفوف افواه مردمان تا وقوف سخنان مختلف غیر واقع دراخواه انداخته اند و مستمعان مبهوت و تا ثبوت که بدان کلمات را اعتقاد و اعتماد میمایند بازدارم " [2]

---

1 siyarul Arifin , p.3
2 ibid , p. 5

Jamali consulted authentic sources to compile this Tazkira and named "Siyarul Arifin". And this work was dedicated to Mughal padshah Humanyun. Some chapters of this Tazkira, Jamali wrote earlier as he says :

" بنابر آن معنی هرچه معلوم داشته و مرقوم یافته بود مسوده نمودم واین مجموعه معرفت را که اکثر احوال واعمال است وسیرت وصورت عارفان صاحب کمال است سیر العارفین نام نهادم "[1]

Jamali consulted Tabaqate Nasiri (طبقات ناصری), Burney 's Tarikh - e - firoz shahi (تاریخ فیروز شاهی), Siyarul Aulia (سیر الاولیا), Khair - ul - Majalis (خیر المجالس), Fawaid - ul - fawad (فوائد الفواد), Terb - ul – Majalis (طرب المجالس), Khzana - e - Jalali (خزانہ جلالی),and made mention of these sources in Siyarul Arifin. He also used the tradition of authentic and prominent saints.

Jamali did not take any notice of the malfuzaat (ملفوظات)of chishtiyya Sufism while compiling his Tazkra Siyrual Arifin. This

[1] siyarul Arifin ,p.6

memoir contains the biographical sketches and the power to create miracles of the saints of sultanate period. The sufis of chishtiyya and suhrwardiyya orders started their work to reform the muslim community of Indo - Pak sub continent. The work place of these saints and sages was spread from Multan to Bihar and Bengal, They made great efforts for the cultural, ethical and religious improvement of the Muslims.

Jamali gives a description of six sufis of chishtiyya order in Siyrual Arifin :

1. Khwaja Moinuddin chishti (خواجہ معین الدین چشتیؒ)
2. Khwaja Qutbuddin Bakhtiyar Kaki (خواجہ قطب الدین کاکیؒ)
3. Khwaja Fariduddin Ganj Shakar (خواجہ فرید الدین گنج شکرؒ)
4. Khwaja Nizamuddin Auliya (خواجہ نظام الدین اولیاءؒ)
5. Sheikh Naseeruddin Mohmood Charag Dehli (شیخ نصیر الدین چراغ دھلویؒ)
6. Sheikh Najibuddin Mutawakkil (شیخ نجیب الدین متوکلؒ)

Siyrual Arifin also has the description of seven Sufi of Suhrwardiyya order.

1. Sheikh Bahawuddin Zakriya Multani (شیخ بھاءالدین زکریا ملتانیؒ)

2. Sheikh Sadruddin Aarif(شیخ صدرالدین عارفؒ)

3. Sheikh Abul Fath Rukn – ul – Millat – wal – Deen

   (شیخ ابوالفتح رکن الملتہ والدین قدس سرہ)

4. Sheikh Hameeduddin Naguri (شیخ حمیدالدین ناگوریؒ)

5. Makhdoom Jahaniyaan Jahangasht (مخدوم جھانیان جھان گشتؒ)

6. Sheikh Jalaluddin Tabrezi (شیخ جلال الدین تبریزیؒ)

7. Sheikh Samauddin kamboh (شیخ سماءالدین کمبوہؒ)

Jamali has given biographies of sufis and saints two orders comprehensively in this chapter. He has also given place to suffice of other orders in it and mentioned their spiritual achievements briefly. They are Haideryan (حیدریان), Tusiyan (طوسیان) and Qalandaryan (قلندریان).

Historical value of Siyarul Arifin

This memoir is, of immense value because the author has consulted available authentic sources like Fawaid - ul - fawad, Khairul Majalis, Tabaqat - e - Nasiri, Tarab

- ul – Majalis and made references at several place in the text and gave the name of narrators. At some places Jamali puts his own observation which are historically important. one can aquantain with complete life of the author and his spiritual guide.

About Siyarul Arifin Khaliq Ahmad Nizami and Saiyid Athar Abbas Rizvi says :

" Jamali gives a fairly detailed account of the Sheikh (Nasir –ud – Din Chirag -i-Delhi), in his Siyarul Arifin. Later Tazkirah writers have drawn their material mainly from Jamali "[1]

" A very detailed, interesting account of Khwaja Mu 'inu'd Din is given in the Siyarul Arifin, whose author Jamali, collected legends from both India and Iran. "[2]

Later authentic and reputed authors consulted Serial Arifin as a source material Abdul Haque Muhaddis Dehlavi in his book Akhbarul Akhyar has referred this as a sources. The author of Tareekh-e-firoz shahi has also taken into account Siyarual

---

1 The life and Times of Sheikh Nasir-ud-Din Chiragh -i–Delhi, p.144.

2 A History of Sufism in India vol -1, p .

Arifin as a basic sources Mulla Abdul Qadir Badayuni is the first author who made refrence of this memoir in the biography of Sheikh Jamali.

Sheikh Jamali gave the fact about Nasiri (ناصری), a persian poet of Transoxiana (آزربائجان), came to Delhi in the period of Sheikh Qutbuddin Bakhtiyar Kaki and composed a eulogy in the praise of Sultan Iltumish (التمش). Before proceeding to the court of Sultan he urged upon the Shiekh for supplication.

" **مسموع است** ناصری نام شاعری ازماوراالنهر بشهر دهلی رسید ونشانه به خانه حضرت سلطان العاشقین قطب الدین بختیار اوشی از مردمان پرسید چون نشاءخانه ایشان یافت بد آن بقعه همایون بشتافت وبشرف زمین بوس حضرت قطب الملته والدین مشرف گشت وفاتحه التماس نمود که قصیده بمدح سلطان شمش الدین التمش در قلم آورده ام حضرت شیخ همتی فرماید که صله نغزی بدستم آید چنانکه حضرت شیخ فاتحه خواندند وزبان مبارک راندند که بروانعامی بابرکت خواهی یافت ناصری مذکور از نفس ایشان مسرور گشت چون بحضرت سلطان شمش الدین باریافت ایستادوباداء املا قصیده زبان کشاد مطلع آن قصیده این بود چنانچه در فوائد الفواید مرقوم است۔

بیت

ای فتنه از نهیب توزنهار خواسته   تیغ تومال وفیل زکفار خواسته

سلطان در ابتداءاین مطلع بچیزی دیگر مشغول گشت ناصری مذکور حضرت شیخ قطب الدین قدس سره

را یاد آورد و همت خواست همدران حین سلطان شمش الدین روبسوی ناصر آورد وگفت بخوان

بیت

ای فتنه از نهیب توز نهار خواسته　　　تیغ تومال وفیل زکفار خواسته

بشنیدن یکبار باوجود کہ بچیزی مشغول بود مطلع یاد ماند کہ بخواند او بخواند اشارت فرمود چون

ناصری قصیدہ را باتمام رسانید سلطان باز اشارت فرمود دیگر بار بخوان چون بار دیگر خواند سلطان

فرمود کہ ناصری درین قصیدہ چند بیت است کہ در قلم آوردہ ناصری عرض نمود کہ پنجاہ وسہ بیت

است سلطان حکم کرد پنجاہ وسہ هزار تنکہ سفید بہ ناصری صلہ رسانند ناصری مذکور راهر گز این کمال نبود کہ

انعام بسہ هزار تنکہ سفید کشد" ۔ [1]

Jamali also described an another event regarding Shams Dabeer (شمس دبیر)۔ Which is historically an important one :

"**نقال است** کہ مردی بود اورا شمس الدین دبیری می گفتند در خطہ سنام سکونت داشت از

آنجا بقصبہ اجودھن رسید تشریف زمین بوس حضرت سلطان المشائخ فرید الملتہ والدین

قدس سرہ مشرف گشت وبملازمت حضرت شیخ مداومت می نمود لوائیحہ نسخہ ایست در علم

سلوک از تصنیف عزیز الوجود برگزیدہ حضرت معبود شیخ حمید الدین ناگوری قدس اللہ

[1] siyarul Arifin , p . 129 - 130

روحہ پیش حضرت شیخ بخواندن شروع نمود واین شمس دبیر شاعر بود قصیدہ مطول در مدح

حضرت سلطان المشائخ فرید الملتہ والدین قدس سرہ انشاءنمود رخصت خواست تا

بحضرت شیخ بخواند حضرت شیخ اجازت بخواندن فرمود وآن شمس دبیر بایستاد و آن قصیدہ

بخواند بعد تمام قصیدہ حضرت شیخ فرمود کہ بنشین و باز بخوان چنانچہ باز خواند حضرت

سلطان المشائخ از برای مرمت خاطر اورا در ھر بیتی استحسان فرمود بعد ازآن و گفت چہ

مطلوب داری شمس عرض نمود عسرتی و فقیری ھست مادری پیری دارم در پرورش اومی

باشم حضرت شیخ نظری فرمایند کہ اندکی فراغتی روی دھد حضرت شیخ فرمود کہ برو شکرانہ

بیار البتہ حضرت شیخ آن بود کہ از ھرکسی راکہ بشکرانہ اشارت نمود آن کار بالقطع بر آمدی

شمس الدین مذکور مقدار پنجاہ چیتل داشت بہ پیش سلطان المشائخ نھاد وخود باستمداد فاتحہ

ایستاد حضرت شیخ آن درھم راھم بدرویشان قسمت نمود وفاتحہ در حق او فرمود چنانچہ در

اندک ایام اوراامالی و منالی روی داد وبر پسر سلطان غیاث الدین بلبن وزیر گشت" [1]

The fabricated statement and events related to sufis by the attendants in this memoir with delicacy and in elegant style :

---

[1] siyarul Arifin , p-196-197

"القصہ درآن محضر مشائخ کبار حاضر بودند حضرت سلطان المشائخ شیخ الاسلام بھاء الدین

ذکریا قدس سرہ نیز حاضر بودند حضرت شیخ حمید الدین سوالی رحمۃ اللہ علیہ بحضرت شیخ

المشائخ شیخ بھاوالدین ذکریا رحمۃ اللہ علیہ سوال کرد مخدوم چہ حکمت است ہر جا کہ مال می

نھند مار نیز آنجا مسکن میگیرد چنانچہ مشھور است گنج بامار باشد وگلی با خارنہ میان مار ومال

مناسبت صوریست ونہ معنوی سبب معیت ھر دو معلوم نمی شود حضرت شیخ بھاو الملتہ

والدین قدس سرہ در جواب فرمودند اگرچہ مناسبت صوری نیست اما مناسبت معنوی

ہست زیرا کہ مار بواسطہ زھر مھلک است مال نیز کہ اکثر مردم رادر ھلاکت اندازد و شیخ

حمید الدین گفت پس مال نیز حکم مارداشتہ باشد پس کسی کہ مال نگھدارد در معنی مار نگھداشتہ

باشد "[1]

Besides these narration Jamali also narrats about Suphia khatoon mother of Fariduddin Ganj Shaker (فرید الدین گنج شکر) that once Sophia was praying Tahajjud (تہجد) prayer in the mean time a thief entered in her home and gone blind with the fear of the pious Lady. When he could not find the way, then shouted. I am a theif and entered

[1] siyarul Arifin , p- 32

her house for stealing. Certainly existence of such a person whose fear made me blind. I promise that I will give up stealing. The sight returned and he turned muslim with his family.

" **نقل است** از حضرت سلطان الاولیا و برهان الاتقیا نظام الملتہ والدین محمد بداونی قدس سره العزیز شبی از شبہا حضرت والده مبارک او دامت عفتها بتعبد و تہجد مشغول بوده است در خانه دزدی او در آمد از هیبت دهشت آن مستوره مغفوره یکایک نابینا گشت خواست که از آن خانه بدر آید از کوری چشم راه نمی یافت که بگریزد آواز داد که من دزد بودم برای دزدی اسباب دراین خانه در آمدم البتہ دراینجا کسی است که دهشت او مرا کور گردانیده است اکنون عهد میکنم اگر بینائی چشم باز یابم پیش دیگر دزدی نکنم واز کفر باسلام در آیم والده حضرت شیخ المشائخ فرید الحق والدین چون این سخن از دزد مذکور شنید مناجات نمود بینائی او از حق تعالیٰ باز طلبید بفرمان اللہ تعالیٰ چشم او بر فور بینا گشت وازین حال غیر از والده آن صاحب کمال کسی را وقوف نبود چون روز شد شخصی بازن و فرزند اوندی پر از جغرات بر در ایشان رسید و گفت من آن دزدم که شب گذشتہ دراین خانه بدزدی در آمده بودم و عورتی متبر که ایشان در اینجا بنماز مشغول بود من از هیبت او بکلی نابینا شدم و باخود عهد کردم اگر بینائی چشم باز یابم هرگز بدزدی نشتابم بفرمان اللہ تعالیٰ از برکت صلاحیت آن عورت بینا

گشتم اکنون آمده ام که با اهل و عیال خود مسلمان شوم آخر همچنان کرد و یکی از اصلحی گشت و بسی خدمتها نمود" [1]

Another anecdote is related to Bibi Fatima Sam (بی بی فاطمہ سام), adopted sister of Sheikh Najibuddin , who lived at Indpat (اندپت) near Ghayaspur and was a unique personality in revelations and miracles :

" نقل است از حضرت شیخ المشایخ نظام الملتہ و الدین قدس روحہ در قصبہ اندپتہ کہ نزدیک غیاث پور واقع است عورتی بس بزرگ اھل کشف و کرامت رابعہ عصر ساکن بود اورابی بی فاطمہ سام می گفتند چنانکہ حضرت شیخ فرید الملتہ و الدین قدس روحہ اورا بستودی وبارھا فرمودی کہ مشغولی این عورت مایہ دہ مرد کامل است و حضرت شیخ نجیب الدین متوکلؒ رابرادر خواندہ بودی" [2]

1. Jamali 's meeting with Sheikh Samauddin in Ranthambor :

در ایامی کہ حضرت زبدۃ اولیا شیخ سماءالحق والدین قدس سرہ در قصبہ پلایتہ نزدیک قلعہ رنتمبھور ساکن بودند این درویش بعد تشریف بیعت در مبداء سلوک خدمت ایشان میکرد چنانچہ در حجرہ خاص ایشان طشتی و مشربہ آبی برای وضو ایشان می بر دوشانہ میبود وشانہ وروپاک پیش می

---

1 Siyarul Arifin, p 138 -139
2 ibid , p 337

نھاد بعد از ان کہ آواز دستک از حجرہ مخدومی می شنید در می آمد و وضومی کنایند مدتی مشرف بدین

عھدہ میبود روزی بعد اداء نماز اشراق درویشی بمجلس ایشان در آمد مکتوبات حضرت عین القضات

ھمدانی برابر داشت چنانچہ حضرت مخدومی مکتوبات مذکورہ از دستش گرفتند و یک دوورق مطالعہ

فرمودند بعد ازان در تعریف حضرت او در آمدند وبزبان مبارک راندند کہ اوراروزی بیست جا

استعدعاء طعام بود و او اصلًا از حجرہ خویش بیرون نیامد و سر بیست جاھمہ دریک وقت حاضر گشت

باستماع این کلام چون مبداء سلوک بودہ است خطر در خاطرم گذشت کہ آیا شخص واحد دریک

وقت معین بیست جا چگونہ حاضر شدہ باشد بمجرد این خطرہ مستغفر شدم و باخود گفتم کہ درین معنی

ھیچ شبہ نیست کہ حضرت مخدومی برزبان مبارک خود میران القصہ وقت نماز ظھر از اندرون حجرہ

دستک زدند این حقیر بمیعاد خود طشت و مشربہ تیار ساخت و در حجرہ در آمد بمجرد در آمدن در چھار

گوشہ آن حجرہ حضرت ایشانرا جدا جدا معاینہ نمودم بعد زمانی ھمان یک مخدوم رادیدم دانستم کہ این

اظھار از جھت آن خطرہ است کہ در دل گذرانید بودم بر فور فرمودند کہ درویشان را قوت بمثل

بدین حد باشد اگر خواھند دریک وقت صد جا حاضر شوند بعد ازان فرمودند کہ این معنی مھما امکن

اظھار نباید ساخت چنانچہ بعد وفات حضرت ایشان در قلم آمد مکاشفات و تصرفات حضرت ایشان

نہ بدین مقدار است کہ در تحریر آید یا بتقریر گنجد اکثر پرورش ایشان از روح پاک حضرت خلاصۂ

موجودات و سرور کائنات بود

باطنش بانور حق پیراست است ظاھرش نیز از رسول آراست است

نور حق تابنده در رخسار او شرع احمد زنده از کردار او" [1]

2.Sheikh Jamali's return from Lanka and Sultan Bahlol Lodhi's presence in the Service of Sheikh Samauddin :

در ایامی کہ حضرت مخدومی مولائی و مولانای شیخ سماء الملتہ والدین قدس روحہ در دار الملک دھلی متوطن بودہ اند واین حقیر بزیارت پر طھارت قدم حضرت آدم صفی اللہ مشرف شدہ آمدہ بود اغلب بحضرت ایشان مشرف میشد روزی سلطان بھلول پدر حضرت سلطان سکندر انار اللہ برھانھا بزیارت ایشان آمد خبر کردند کہ سلطان تشریف قدم بوس راملتمس است و مترصد است اشارت چیست فرمودند کہ در آید سلطان مذکور در آمد و سر در قدم حضرت ایشان نھاد و مقابل ننشست بعد زمانی سلطان مذکور عرض داشت نمود کہ یعنی این معتقدی رادیدہ ظاھر و باطن ناظر بر چھرہ کرم و شفقت حضرت مخدومی مولوی است زیرا کہ بادشاھان یعنی درویشان اند و باریزہ چنین صورت ایشان حضرت مخدوم فرمودند ریزہ

[1] Siuyarul Arifin , p 481 - 483

چیدن از صورت ایشان این معنی دارد اگر کسی را توفیق رفیق طریق احول ایشان بیاید باری

براه افعال و اقوال و اعمال این قوم بشتابد تا اثر صورت ظهار درویشان زنگ کدورت بر

باطن ایشان بزداید بعد ازان بزبان مبارک راندند یعنی سه کس از انعام مستدام حضرت

عزت محروم می باشد اول پیری که در معاصی بر دل وجان خود محکم نه بندد دوم جوانی که

بامید توبه باطن خود بمعصیت پسند و سیوم سلطانی که باوجود حصول سبیل مرادات جزوی

وکلی چراغ سلطنت خود را به صرصر دروغ بیفروغ گرداند باپیر فرمان شود که ای پیر موی

سفید و سیه دل ترا بعد از ضعف پیری چه امید زیستن بود که دیوار توبه محکم نساختی و از

میتون غفلت بقوت معصیت زبنیادش انداختی و باجوان دهند که ای جوان نادان ندانستی

که شیخ وشاب واطفال رانا صیب حیات بید قدرت وقضای ربانی است تو که بامید توبه پیری

بصحرای معصیت بنخوت می خرامیدی عاقبت ندیدی که به پیری نرسیدی که ثابت گردی

بادشاه کاذب رابدین خطاب وعتاب در اضطراب اندازند که ای غافل روزگار دروغ از بهر

طلب عقبی انباشد مگر ازبرای ربط وضبط دنیای فانی ازآن چه حکم داشتی که تخم کذب در

مزرع اعمال پیوسته میکاشتی که تو در پیری پادشاهی یافته دل را از خوف الهی آگاهی بخشی و

خود را از کذب ومعصیت مهما امکن بازداری وپیوسته در شکر نعمت منعم حقیقی مستغرق مانی تا

بحکم لئن شکرتم لازیدنکم او از دیار نعمت یابی نعوذ بالله چنان نباشی که داخل ولئن کفرتم انّ

عذابی لشدید شوی ایضاً این کلمات چنان در دل سلطان مشارالیه اثر کرد که قطرات دموع

برصفحه رخساره میریخت و بر قطره بهر می تار محاسن وی در می آویخت چنانچه بعجز و

نیاز مستغرق گشت میگفت که حضرت مخدوم با وجود چندین تقصیرات محبت این حقیر

درویشان در خود زمان مزید می یابم امید که حق تبارک و تعالی ببرکت محبت این قوم مرا

نجات ارزانی دارد البته بدین گونه عجز و نیاز درمیان آورد که حاضران مجلس را در گریه

انداخت آخر الامر مصللای خاص بدو عطا فرمودند سلطان آن مصلا را بر سر نهاد و

مراجعت نمود" [1]

3. Travelogue of Jamali and meeting with the sufis of Multan (ملتان), Thatta (ٹھٹھ), Herat (هرات), Sabzwar (سبزوار), Egypt (مصر), Baghdad (بغداد), Transoxiana (آزربائجان) etc.

" چون احقر الانام بعد مرور ایام اززیارت پرطهارت حرمین الشریفین بیت الله روضه

رسول الثقلین وجمیع انبیا علیهم السلام وزمین مغرب ویمن وبیت المقدس وروم وشام وسیر

1 Siyarul Arifin , p 471-475

بالخیر عراق و عرب و عجم و آذربیجان و گیلان ومازندران و خراسان بتوفیق اللہ تعالیٰ

مراجعت نمود "[1]

Write some reference of this Event of Bayana :

" در ایامی کہ حضرت قطب العالم سماءالملتہ والدین درخطہ بیانہ متوطن بودند روزی سلطان

احمد خان جلوانی درحضرت آن عارف ربانی مجال آستانہ بوسی یافت سید اخوند میر رسولدار

کہ بخطاب مرتضیٰ خان مخاطب است برابراو بود و بعضی از اُمراءدیگر رانیز در اندرون

خواندند وبمقابل خود نشاندند درآن ایام سلطان حسین جونپوری بعزم اخذ دار الملک دھلی

حرسھااللہ عن آفات والبلیات میان سرعت بکمر قوت مستحکم ساختہ بود سلطان احمد جلوانی

داشت موافقت بقترا کہ مرافقت او داشت القصہ بحضور حضرت آن سرو حدیقہ مشیخت

چنار دار بایستاد وھر دو دست بالتماس فاتحہ بکشاد و معروض داشت کہ از حضرت مخدومی و

مولائی التماس فاتحہ دارم بدین بیت کہ حضرت سلطان حسین جونپوری رافتح دھلی شود کہ او

بادشاھی عظیم القدر است بمجرد این استماع بشرہ مبشرہ حضرت مخدوم متغیر گشت برفور

فرمود کہ ای احمد آباءواجداد تونواختہ سلطان بھلول انار اللہ برھانہ بودہ اند وتو نیز پروردہ

اوئی ترانشاید کہ چندین حقوق نعمت ونمک یکبارگی بخاک مذلت اندازی زیرا کہ کفران

---

[1] Siyarul Arifin, p -2-3

نعمتی موجب مذلت و عدم دولت است مراچه نسبت بدعای ظالمی که دست تظلم کشاده

وپای تعدی از دایره عدالت بیرون نهاد بقصد عزیزی که دل دویده همواره بخدامی آرد و

شقایق وار سر تعبد از زمین تعهد عبادت بر نمی دارد باشم چون سلطان احمد این سخن شنید بسیار

منفعل گشت و بنشست ویقین دانست که هرگز دست مراد سلطان حسین بدامن مقصود

نخواهد رسید بتدریج هم به سلطان بهلول خواهد پیوست "[1]

4. Praise of Sultan Sikandar Lodhi, misdeeds of Ibrahim Lodhi, rise of his adviser Fareed, assassination of minister Bhuda and creation of suspicion about Sheikh Jamali :

حضرت سلطان سکندر طاب ثراه وجعل الجنة مثواه دعوت اجل رااجابت نمود وبجوار رحمت

حق پیوست پسر بزرگ او سلطان ابرهیم سریر سلطنت جلوس یافت سلطان سکندر مذکور

بادشاهی بود با اخلاق حمیده آراسته وباوصاف پسندیده پیراسته طبعش بغایت لطیف بود

بیشتری اشتغال بشعر گفتن مینمود بارباب فلاح اتحادش بیحد بود وباصحاب صلاح اعتقادش

بعید علی الخصوص باین درویش محبت ومودت از دیگران پیش داشت بعد وفاتش دوستان او

را تفرقه عظیم روی نمود وسلسلهٔ جمیعت ایشان بگسستن در آمد ومردم کج طبع وکم فهم دید

[1] Siyarul Arifin, p 469-470

خلق بدیوان سلطان ابراهیم مذکور ظاهر شدند و افغانی چند که در دیو طبعی مستثنی بودند و در

فتنه انگیزی ممتاز در خلا و ملا با سلطان مشار الیه محرم راز گشتند و سلطان رااستادی بود فرید نام

در غایت رزالت و بطالت مشهور که هرگز از مشیمه مادر تفکر و تدبر او جز اطفال فتنه و فساد

متولد نمی گشت صاحب اختیار شد وزیری وبی بظیری صاحب فراست واهل کمال وکیاست

مربی علما و فقرا بهوده نام که مدار سلطنت ازوی باستحکام بود بی شائیبه جرم و خطا از سلطان

ابراهیم کشانید واین درویش هم در آن ایام مرثیه سلطان سکندر رحمته الله علیه در قلم

آورده بود چنانچه مشهور و معروف است در آنجا بیتی بود

ای سلیمان زمان آه کجائی آخر تا کنم پیش تو از فتنه دیوان فریاد

و آن فرید مذکور این بیت رادر میان انداخت وسلطان ابراهیم رابافغانان دیگر باز نمود که شیخ جمالی

شمارا دیو گفته است چنانچه سلطان رابافغانان دیگر بکلی از من مکدر ساخت اگرچه هیچکس رایارائ

آن نبوده که مضرتی تواند نمود فاما بحکم بشریت قبضی و جراتی در من پیدا گشت شبی در واقعه دیدم

شخصی نورانی جامه صوفی سبز پیش من آورده است که این را حضرت سلطان شیخ المشایخ صدر الملة

والدین قدس سره ز ملتان برای شما فرستاده است بپوشید چنانچه من آن صوف راپوشیده ام و دوگانه

شکرانه ادا نمودم چون بیدار شدم اندک فکری که بمن راه یافته بود بکلی مرتفع گشت و سلطان ابراهیم آن کدورت را بمحبت و مودت بدل گردانید" [1]

This memoir throws light on the belief and love of Jamali towards his Spiritual guide Sheikh Samauddin :

" سالها مرور اگرچه این مهجور از دیده ظاهر ایشان دور بود زمان زمان از التفات باطن آنحضرت روبی حد وعد می یافت۔ چنانچه این دعا در وقت تهجد هرگز فوت نفرمودند تا آنکه بخاک بوسی آستانه آنحضرت رسیده شد بسم الله الرحمن الرحیم ارجع الجمالی الینا سالماً و غانما ارزقنا مشاهدة جماله و نور عینی بنور لقائه برحمتک یا ارحم الراحمین در آنچه بشرف سعادت قدم بوس مخدومی مشرف گشتم درکنارم گرفت و رویم بوسید و فرمود که الحمدللّٰه این دعای من که سالها در وقت تهجد میخواندم باری با ستجابت مقرون پیوست همان زمان بحضور ایشان حضرت مخدوم زاده بر جاده ملک المحققین شیخ نصیر الملته والدین قدس سره فرمودند که شما هنوز در دریای جهاز بوده باشید که حضرت مخدوم فرمودند الحمدللّٰه شیخ جمالی از بیت الله مراجعت نمود شاید تا این زمان ببلاد گجرات رسیده باشید بعد از چند روز مسافری رسید و خبر عزیز الوجودی همه رسانید و در مسافرت چند جا بوقوع امری چه در بیابان

[1] Siyarul Arifin , p 235 - 236

وچه در آبادانی به بیم هلاکت رسیده وامر حیات بکلی منقطع گشته حضرت ایشان را بچشم سر

معاینه نمودم گوئی به بشاشتی تمام بیره برگ تنبول بدستم میدهند همان زمان آن زحمت

بصحت وسلامت بدل گشته اگر از کمالات مکاشفات و رویت حق تعالیٰ او معیت روح

مصطفوی وبشارت واشارت حضرت نبوی که در شان ایشان بوقوع می پیوست در قلم آرم

البته درین مختصر نگنجد" [1]

Siyrual Arifin presents literary, cultural, spiritual and social aspects during Sultanat period of Indian Sub – continent. And these significant points are of immense value for historians.

Jamali style of writing Sheikh Jamali is not only famous for his poetic style but also for his diction of prose writing. Siyrual Arifin is the evidence of his style of prose writing. We quote have some fragments of his prose :

(ا)" حمدی که ابواب سعادت برارباب عبادت مفتوح گرداند وسپاسی که شرکتگان بادیه

طلب را بمنزل مقصود رساند مر حضرت واجب الوجودی را که از زلال حیاض عنایت

[1] Siyarul Arifin, p 483-485

ریاض ارواح واسباح اصحاب نبوت و ولایت را منحصر ساخت و بخلعت معیت و محرمیت

بنواخت وصحیفہ استعداد نہاد ایشان بجو دول تخلقو باخلاق اللہ پیراست وبطراز اعزاز قرب

خرد فرایض ونوافل آراست سبحان اللہ عما یصفون کہ معبود یست"[1]

(۲)" پیر حضرت شیخ نظام الدین ابوالموید قدس سرہ است آنجابود اورادریافت واز آنجا

بخطہ لاھور رسید حضرت شیخ المشایخ شیخ علی ھجویری قدس سرہ کہ الفقیر عندی من الا قلب

لہ لارب لہ قول اوست"

(۳) " رود چون حضرت شیخ قدس سرہ جواب مغ شنید طفلی کہ در کنارش بود بخود کشید وبسوی

آتش دوید چنانچہ فریاد وفغان از مغان برامد بسم اللہ الرحمٰن الرحیم گفت وآیتہ قلنا یانار کونی بردا

وسلام علی ابراھیم خواند ونیز در آتش کدہ قدم راند "[2]

Form the above passages one can conclude that sheikh Jamali used Arabic words frequently in his persian writings. His writing is the specimen of ornate prose and contains rhythmic and measured compositions here and there.

---

[1] Siyarul Arifin, p 1

[2] ibid , p 1

when" حضرت محمودی راکہ سلطان تاجدار ممالک لولاک است وبرھان انوار مسالک فلک الافلاک "

Jamali mentions about any sufi or king to remember them with great admire , regard and respect and uses several epithets and adjectives.

" آن جمشید سریر تجرید و آن خورشید تنویر توحید و تفرید آن حرم راز لامکانی و آن در خود اعزاز جاودانی و آن کشتہ خنجر تسلیم و رضا وآن گلدستہ گلشن صدق و صفا آن منبع اسرار آلٰهی و آن مطلع انوار نامتناھی آن سپهر طھارت و پاکی حضرت خواجہ قطب الدین بختیار کاکی قدس سره "

" آن کوه قاف علم و وقار و آن لجہ صاف علم و اسرار آن فیض بخش طالبان آلہ و آن پیشوای ره روان درگاه آن ثانی سفیان ثوری شیخ محمد حمید الدین ناگوری رحمۃ اللہ علیہ "

" سلطان شمس الدین التمش طاب ثراه و جعل اخبتہ مثواه بسی شکرانہ حضرت صمیدیت بجا آورد"

This tezkira has great historical value and many important authors claimed it the magnum opns and valued the authentic source of times.

The following four manuscript of SIYARUL ARIFIN conserved in different libraries have taken into account for the research and compilation of standared text.

1. Salar Jung Musecum and Library Hydrabad, Andhra Pradesh

Folios 174, Size 24.8 x 15.2, 9.8 x 6.0 cms , Line 17 per page, worm eaten , repaired fairly good condation, Bound. Written in different hands, in ordinary nastaliq and completed on 3 Dhiqa da A.H 1084 / 30 Jan A.D 1674 at Shahjanabad .

Same copy

Folios 146, Size 23.4 x14.2, 9.2 x 5.6 cms, Line 18, Rubrication, Dampness stains, worm eaten, Fair condition , Not bound.

2. Habib Ganj (Persian) Collection . Maulana Azad Library, Aligarh Muslims University, Aligarh

SIYARUL ARIFIN

A well known work on biographies of select sufis the Chishti and Suhrawaradiyya orders in India, camposed by Hamid. b. Fazlullah (),

alias Darwish Jamali, died in 942 A.H / 1535. The work was completed around 937 A.H / 1530 the date of accession to the throne of Humayun to whom it is dedicated.

Folios 170, size 27 x 19, 17 x8 cms, lines15 Per pages, Script, rubric, nastaliq Copied by Sultan .... () , the remaning part of the scrib's name and date of inscription Can not be accessed due to partly mutilation of the folio.

3. Shefta (persian) collection, Maulana Azad Library

SIYARUL ARIFIN

Folios 49, Size 22 x 14, 20 x 10 cms Line 17 per page, worm eaten but text Laminated. Scribed by Sayyid Mardan Ali () in 1379 A.H, Nastaliq.

4. Khuda Bakhsh Oriental Public library (persian) manuscript, Patna.

SIYARUL ARIFIN

Biographical notes of some renowned Indian saints of the chishti and Suhrawardi orders. Folios 125, Size 8. 75 x 5.75, 6.25 x 3.75 cms Line 19 , written in a hasty Nastaliq, dated 26 Bhadon, 1202 Bengali era.

بسم الله الرحمن الرحیم

حمدی که ابواب سعادت برارباب عبادت مفتوح گرداند وسپاسی[1] که شرکتگان[2] بادیه طلب را بمنزل مقصود رساند مرحضرت واجب الوجودی[3] را که از زلال حیاض[4] عنایت ریاض ارواح واسباح[5] اصحاب نبوت و ولایت را منحصر ساخت و بخلعت معیت و محر میت بنواخت[6] و صحیفه استعداد نهاد ایشان بجودول **تخلقو با خلاق الله**[7] پیراست و بطرازاعزازقرب[8] خرد فرایض ونوافل آراست **سبحان الله عما یصفون** که معبود یست و بی علت[9] وجودیست بی قلت ورجوع همی اعداد بنقطه احدیت اوست وحساب همه افراد درتذکره فردیت او

شعر:

الواحد الفردالذی لا یحتسب	**اوصافه بنهایت الاعداد**
فرد ولکن لیس من افرادنا	**احد ولکن لیس کالا حادنا**[10]

و درود نا محدود مر حضرت محمودی راکه سلطان تاجدارممالك[11] لولاك است وبرهان انوارمسالك فلك الا فلاك۔

---

[1] حبیب وشیفته: ''سپاسی'' ندارد
[2] شیفته: ''شرکتگان'' ندارد
[3] اساس وشیفته: ''الوجودی'' ندارد
[4] ایضاً: ''حیاض'' ندارد
[5] شیفته: ''اسباح'' ندارد
[6] حبیب وشیفته: ''محرمیت بنواخت'' ندارد
[7] شیفته: ''تخلقوبا خلاق الله'' ندارد
[8] مطبوعه: ''قرب'' اضافه
[9] مطبوعه: ''بی علت'' اضافه
[10] شیفته: ''وبطرازاعزاز۔۔۔۔۔۔کالا حادنا'' ندارد
[11] حبیب: ''ممالك'' ندارد

شعر:

شهدالنجوم علی جلالة قدرة وعلی الکواکب بدره تعظیما
نادی ملایکہ بسماءالسماءمنادیا صلواعلیہ وسلم واتسلیما

کنت نبیاًوآدم بین الماءوالطین نشان رتبت[1] اوست **ولی مع اللہ وقت لایسعنی فیہ ملک مقرب درود**[2] **ولا نبّی مرسلً** بیان قربت اوعرش اعظم فرش آستانه[3] قدراوست وقاب قوسین اوادنی نشان صدراو قطعه

قطعه

رسولی که عرش آمدش آستانه وماکان شمس ولا زمهریرا
که هم تیغ نمود وهم میغ دستش وما جاء الا بشیرا نذیرا [4]

وهومحمد رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم وعلی الہ واصحابہ اجمعین نام پاک ایشان[5] اما بعده میگویدمعتقد اهل الله حامد بن فضل الله الراجی الی حضرت المتعالی[6] والمعروف بدرویش جمالی که یکی از خاک راهان ارباب معرفت است و درو بزه خواهان اصحاب نعمت[7] که چون احقرالانام بعد مرورایام اززیارت پرطهارت[8] حرمین الشریفین بیت الله روضه رسول الثقلین وجمیع[9] انبیاء علیهم السلام وزمین مغرب ویمن و بیت المقدس و روم و شام وسیر بالخیر[10] عراق وعرب[11] وعجم و

---

1 حبیب: نشان " نسبت " اوست
2 حبیب: " درود " ندارد
3 حبیب: " آستانه " ندارد
4 حبیب ومطبوعه: " مصرع دوم " ندارد
5 شیفته: " نام پاک ایشان " اضافه
6 شیفته: " الراجی الی حضرت المتعالی " ندارد
7 شیفته: " یکی ازخاک ـ ـ ـ ـ اصحاب نعمت " ندارد
8 مطبوعه وشیفته: " پرطهارت " ندارد
9 حبیب: رسول الثقلین " دیگر " انبیاء
10 شیفته: " وسیربالخیر " ندارد
11 حبیب ومطبوعه: " عرب " ندارد

آزربیجان[1] و گیلان ومازندران و خراسان بتوفیق الله تعالیٰ[2] مراجعت نمود بحضرت دارالخلافه هند یعنی شهر مشهور پرنور و سرور[3] دهلی **مهذالله نبیا نهاد** کثر سکا نها که جای معرف وماوای مالوف[4] این درویش است رسیده و روی زرد کربت آلوده کرد غربت بخاك پای فرحت فزای[5] حضرت سلطان المخققین و برهان العارفین[6] شیخ سماء[7] الملته[8] والدین پیردستگیر خود قدس سره[9] مالیده و شکرانه نعمت جاودانه حضرت صمدیت بمعیت حضرت ایشان بجمیعت خاطر برایشان بجاآورده **لیلاً و نہارً اسر ارّوجهاراً**[10] بملازمت و خدمت مخدومی[11] بود و انوار سعادت ازآثار افادت[12] پیوسته بسر[13] می ربود

نظم

زتاثیر قبول صحبت بپیر بمقبولی زمین وآسمان کبیر
گهی هم کسوتان راگشته امیر گهی هم صحبتانرا روح پرور[14]

بعض از ارباب سیرت[15] و اصحاب (بصیرت اهل اسلوب و قلوب[1] مقامات برکات انبیا و اولیاکه احقرالانام[2] ودرزمین قدس و شام وغیره دریافته بود بازمره اتحاد

---

1 شیفته: '' عجم وآزربیجان '' ندارد
2 شیفته وحبیب: '' بتوفیق الله تعالیٰ'' ندارد
3 حبیب، شیفته و مطبوعه: '' دارالخلافه ـ ـ ـ نور و سرور'' ندارد
4 شیفته: '' مالوف '' ندارد
5 حبیب: '' فرحت فزای'' ندارد
6 حبیب: '' برهان العارفین'' ندارد
7 شیفته: '' سماء '' ندارد
8 حبیب: '' الملته '' ندارد
9 شیفته: '' خود قدس سره '' ندارد
10 حبیب: '' اسر ارّوجهاراً'' ندارد
11 حبیب: '' مخدومی بجد '' ندارد
12 حبیب: '' انوارسعادت ازآثارافادت '' ندارد
13 حبیب: '' افادت '' ندارد
14 شیفته: '' وشکرانه نعمت ـ ـ ـ ـ ـ را روح پرور'' ندارد
15 شیفته: '' ارباب سیرت '' ندارد

اتحاد و اهل اعتقاد که[3] سالکان راه دین اند و طالبان طریق یقین مذکور میساخت و فواد مرادآن زمره اتحاد و اعتقاد در سرور و حضور ارزانی میداشت[4] وتخم محبت و مودت ایشان[5] درزمین استعداد واعتقاد و حاضران[6] میکاشت پیستری از اهل صدق[7] وصفا که بمهر ووفا بجاده طلب پای ادب درست و راست میداشتند با لحاح تمام[8] بالتماس ابرام نمودند چه باشد که احوال و منوال[9] مسافرت و دریافت سعادت زیارت با برکت[10] **انبیاءعلیهم السلام و اولیاءالیهم الاکرام** که بدان تشریف[11] مشرف گشته آید مرقوم دارید وعارفان اهل ولایت و عالی درجات[12] را که درصدر حیات دریافته ایدوازبرکت صحبت ایشان مستفیض گشته در قلم آرید تا خوانندگان و مستمعان صادق را نعمت ابدی و دولت سرمدی بحصول پیوند[13] وحاضر و غایب را نصیبی وافر رسد گفتم ای دوستان دینی ومحبان یقینی التماس عزیزان[14] درمعرض قبول است فاما این معنی که میگوید و میجوئید در دفتر نمی گنجد و بتحریر آوردن آن فرصتی کامل باید که این سرگذشت شامل حال آن آید معذور دارید[15] فامابارها در

---

1 شیفته و حبیب : "اہل اسلوب و قلوب" ندارد
2 حبیب و مطبوعه : " احقرالانام " ندارد
3 حبیب : " اتحاد و اهل اعتقاد که " ندارد
4 حبیب : " وفواد مرادآن ـــــ میداشت " ندارد
5 حبیب : " ومودت ایشان " حبیب ندارد
6 حبیب : واعتقاد " ایشان " می کاشت
7 حبیب : " صدق " ندارد
8 حبیب : ومهر وفا " آراسته بودند " باالتماس ابرام
9 حبیب : احوال " صدق " مسافرت ودریافت
10 حبیب : " بابرکت " ندارد
11 حبیب : " تشریف " ندارد
12 حبیب : " وعالی درجات " ندارد
13 حبیب : " صادق را ـــــــــــ بحصول پیوند " ندارد
14 حبیب : یقینی " شما " درمعرض
15 حبیب : " فاما اینمعنی ـــــــــــــــــــــــــ معذوردارید " ندارد و شیفته : ای دوستان " این معنی بطویل انجامد " فاما بارہا

خاطر[1] میگذرد که صورت حال و سیرت[2] اعمال و افعال و اقوال[3] عارفان[4] اهل کمال کمال که دردیار فیض آثار هندوستان بیض الله سوادها بنور الکرامت[5] آسوده اند بیعت[6]

کز قدوم شان مثال بوستان　　　　جنت الماوی شده هندوستان

درقلم آرم و ازکرامات و مقامات و درجات آن بزرگان دین درهیران طریق یقین تحریر نمایم[7] زیرا که بیشتری احوال واعمال واسلوب و منوال[8] این بزرگان اهل کمال[9] بعضی[10] مجاوران سهل و معتقدان[11] نا اهل درصفوف[12] افواه مردمان تا وقوف سخنان سخنان مختلف[13] غیرواقع دراخواه انداخته اند و مستمعان مبهوت و تاثبوت که بدان کلمات[14] را اعتقاد و اعتماد میمایند بازدارم[15] وآنچه ازاحباب[16] مردم[17] اخیار متین و ازکتاب مستطاب دانش و دین[18] ازوی[19] تحقیق یقین مرا معلوم و

---

1 حبیب : بارها در'' غاطر نیز'' میگذارد

2 حبیب : '' صورت حال و سیرت '' ندارد

3 حبیب : '' افعال واقوال '' ندارد

4 حبیب : '' عارفان '' ندارد

5 حبیب شیفته : '' بیض الله سوادها بنورالکرامت '' ندارد

6 شیفته : '' بیت '' ندارد

7 حبیب : '' وازکرامات ــــ تحریرنمایم '' ندارد

8 حبیب : '' احوال واعمال واسلوب ومنوال'' ندارد

9 حبیب : '' اهل کمال '' ندارد

10 شیفته : '' وازکرامات ـــ اهل کمال بعضی '' ندارد۔

11 حبیب : '' سهل و معتقدان '' ندارد

12 شیفته : ''صفوف '' ندارد

13 شیفته : '' تا وقوف سخنان مختلف '' ندارد

14 شیفته : ''کلمات'' ندارد

15 حبیب : '' ومستمعان ــــ بازدارم'' ندارد

16 حبیب وخدابخش : وآنچه '' آنرا از'' مردم

17 شیفته : وآنچه از'' درکتاب ''

18 حبیب : مردم اخیار'' با خبار'' ازروئی تحقیق

19 شیفته : '' مستطاب دانش ودین ازوی '' ندارد

مفهوم[1] شده است درتحریرآرم یاران اهل التماس که این انفاس ازین احقرالناس شنودند بطوع ورغبت قبول نمودند[2] و مترصدآن شدند که این معنی مبانی که محض توفیق سبحانیست زودتری تحریر بیاض آید[3] تا سرمه سواد خطوطش نور دیده[4] **اولی الابصار** فزاید نابرآن معنی[5] هرچه معلوم داشته ومرقوم یافته بود مسوده نمودم[6] واین مجموعه معرفت راکه اکثراحوال واعمال است وسیرت وصورت[7] عارفان صاحب کمال[8] است[9] سیرالعارفین نام نهادم تاازبرکت ملاحظه[10] مذاکره ایشان خوانندگان ومستمعان حاضروغایب رانعمتی عظیم ودولتی مستقیم روی دهد ازین کاتب[11] راازبرکات این نکات حق تبارك وتعالیٰ درحیات وممات نجات بخشدآمین **الحمد لله** کی این مرقوم سردرانجام بعد مرورایام[12] درعهد دولت ملجا عظیم السلاطین وقهرمان **الماءوالطین برافزانده** رایات دین ودولت وطرازنده آیات ملك وملت زبده ملوك العرب والعجم فی الآفاق علی[13] الاطلاق طوبی راخلد سرافرزی[14] سلطان صورت ومعنی یعنی[15] حضرت **محمد[1] همایون بادشاه غازی خلد الخلافه**

---

1 حبیب: '' ومفهوم '' ندارد

2 شیفته: '' نمودبنده '' ندارد

3 حبیب: '' بیاض آید '' ندارد

4 حبیب: خطوطش '' موفور'' اولی الابصا

5 حبیب: '' معنی '' ندارد

6 شیفته: قبول نمودند '' ہرچه از'' واین مجموعه

7 حبیب: '' وسیرت وصورت '' ندارد

8 حبیب: '' صاحب کمال '' ندارد

9 شیفته: این مجموعه '' از'' سیرالعارفین

10 حبیب: '' ملاحظه '' ندارد

11 حبیب: '' حاضروغایب ---------- ازین کاتب '' ندارد

12 حبیب: این مرقوم '' این کلام '' درعهد دولت و شیفته : '' تا ازبرکت ---------- درایام '' ندارد

13 حبیب: '' الآفاق علی '' ندارد

14 حبیب: '' طوبی راخلد سرافرزی '' ندارد

15 شیفته: '' وطرازنده آیات ملك ---------- ومعنی یعنی '' ندارد۔

سلطنه وابد مملکته سلمه الله تعالیٰ[2] فی العالمین[3] علی روس المسلمین الی یوم الدین میسر گشت[4]

مثنوی

این نورزعالم عجایب — بینا کن حاضر است و غایب

اخبار وجود اهل حال است — آثار شهود لا یزال است

درخانه دل چراغ نوراست — ناقابل ازین چراغ دوراست

انها که هنوز سر بجیب اند — پنهان بسر اوقات غیب اند

آن لحظه که درظهور آیند — درظلمت خود بنور آیند

چون دوردهد زمان ایشان — این نورفتد بجان ایشان[5]

---

1 حبیب : صورت و معنی '' بالارث والاستحقاق شاه شاهان '' همایون بادشاه

2 حبیب : '' سلمه الله تعالیٰ '' ندارد۔

3 مطبوعه : '' فی العالمین '' ندارد

4 شیفته : الخلافه '' مکمل گشت '' مثنوی

5 شیفته : '' درجه ذیل اشعارمثنوی '' ندارد۔

نقل اول درذکر حضرت[1] سلطان المشائخ[2] خواجه معین الدین حسن سجزی[3] قدس سره العزیز

مثنوی

آن شهنشاه جهان معرفت — ذات اوبیرون زادراك صفت
خسروملك فنا بی تخت وتاج — ازخود وازغیرخود بی احتیاج
غرق بحرعشق ازصدق وصفا — ازخودی بیگانه حق ناآشنا
کرده مرغ همتنش زاوج کمال — بیضه افلاك را درزیر بال
اختربرج سپهرلم یزل — گوهردرج کمال بی بدل
آن معین الدین وملت بی نظیر — فارغ ازدنیا بملك دین امیر
درثنائی اوجمالی راچه حد — فیض اوباید که فرماید مدد[4]

آن گوهرمعدن تحقیق وآن لولوی لجة تصدیق آن نیزانوارمعرفت وآن عرعر گلزارمشیخت آن سردرسریر سرمد خواجه راستین معین الملته والدین محمد محبوب الله[5] قدس الله سره العزیز[6] درمشائخ کبارجهان[7] مشهورو معروف بود ودرزمره ابرار بصفات الله موصوف تمام اقطاب واغوث هندوستان حلقه بگوش آن بزرگوارهند[8]

---

1 حبیب وشیفته : '' حضرت '' ندارد
2 حبیب : سلطان '' العاشقین برهان العارفین '' خواجه معین الدین
3 شیفته : معین الدین '' قطب الاقطاب '' قدس سرالعزیز
4 شیفته : '' درجه ذیل اشعارمثنوی '' ندارد
5 شیفته : ''آن گوهر-------------- محمد محبوب الله '' ندارد
6 مطبوعه : '' العزیز'' ندارد
7 مطبوعه : '' جهان '' اضافه
8 اساس، حبیب وشیفته : ''تمام اقطب -------------- بزرگوارهند'' ندارد

تولداودر دار سنجانست و نشونمای او دردیار خراسان پدر بزگوار او خواجه غیاث الدین حسن درغایت صلاح آراسته بود وبنهایت فلاح پیراسته[1] چون وفات یافت وازتنکهای سفلی بقضای علوی بشتافت[2] حضرت آفتاب برج مشیخت[3] رادر پانزده سالگی گذاشت مالك باغی و اسبابی آبی[4] بود و بدان تفقد حال خود می نمود و دران مقام مجذوبی بود که اورا[5] ابراهیم قندزی گفتندی ناگاه[6] بباغ ایشان گذرش افتاد و شیخ معین الملته والدین بدرختان آب میداد دید که درویش[7] ابراهیم قندزی قدس سره می آید[8] بدوید و دستش[9] بوسید وزیر درختی بنشاند وخوشه انگوری در پیش اوماند[10] وخود بزانوی ادب متوجه او[11] بنشست درویش[12] ابراهیم بر کندی کنجاره[13] از بغل کشیدی[14] و بدندان خود بخاوید وازدهن خودکشید[15] و بدست خود[16] دردهن شیخ شیخ انداخت بمجرد خوردن کنجاره[17] نوری درباطن اولامع گشت چنانچه بکلی[18] دل

---

1. حبیب : '' وبنهایت فلاح پیراسته '' ندارد
2. حبیب وشیفته : '' وازتنکهای سفلی بقضای علوی بشتافت '' ندارد
3. شیفته : حضرت '' خواجه معین الدین '' رادرپانزده
4. حبیب : اسبابی '' خودداشت- '' بود
5. حبیب : بودکه '' موسوم '' ابراهیم قندزی
6. حبیب : ابراهیم قندوزی '' روزی '' بباغ ایشان گذرش افتاد
7. حبیب : '' که درویش '' ندارد
8. حبیب : ابراهیم'' را''بدوید، وشیفته : ابراهیم''دیوانه'' بدوید
9. حبیب : بدوید '' دست وپای او '' بوسید
10. شیفته : درپیش '' نهاد '' خودبزانوی
11. شیفته : '' توجه او '' ندارد
12. حبیب : '' درویش '' ندارد
13. شیفته : ابراهیم '' پارچه کنجاره '' ازبغل ومطبوعه : ابراهیم '' قندزی قدری گنجد '' ازبغل
14. حبیب : کنجاره از'' دست داشت آنرا '' بدندان
15. شیفته : '' وازدهن خودکشئد '' ندارا
16. حبیب : '' وازدهن خودکشیدوبدست خود '' ندارد
17. شیفته : '' کنجاره '' ندارد
18. حبیب : '' بکلی '' ندارد

اوازاملاک وخانه وباغ سروگشت بعد دوسه روزاسباب واملاک[1] بفروخت ونصیب نصیب درویشان کرد ومسافر گشت مدتی درسمرقند وبخارا ماند وحفظ قرآن نمود و علم ظاهری بخواند[2] وازآنجا نیز[3] بجانب عراق عرب[4] عزیمت نمود چون بقصبه هارون[5] ازنواحی محل[6] نیشاپوراست رسید حضرت شیخ المشایخ[7] عثمان هارونی رحمة الله علیه[8] را دریافت مقداردونیم سال بخدمت ایشان[9] می بود وجهد[10] بریاضت بریاضت[11] و مجاهده می نمود چون سرانجام کار[12] او باتمام انجامید[13] ازحضرت غوث العالم[14] عثمان هارونی قدس سره[15] خرقه خلافت یافت و رخصت گرفت خواست[16] که ببغداد رود ازآنجا قصبه سنجان[17] آمد دران زمان[18] حضرت شیخ نجم الدین کبرا درآنجا بود[19] اورا دریافت موازنه دونیم ماه بصحبت او ماند[20] وازآنجا

---

1. حبیب : سروگشت "آن مهر" بفروخت
2. حبیب : علم ظاهر" تحصیل کردند" وازانجا
3. حبیب : ازانجا" بصواب " بجانب وشیفته : ازانجا" بعد" بجانب
4. حبیب وشیفته : "عرب" ندارد
5. حبیب وشیفته : "هارون" ندارد
6. حبیب : نواحی" ثغور" نیشاپوررسید
7. حبیب : " المشایخ" ندارد
8. مطبوعه : عثمان هارونی" قدس سره" رادریافت
9. حبیب : سال بخدمت " مرید گشت" وپیرنظیری
10. حبیب : می بود" انواع" بریاضت
11. شیفته : " ریاضت" ندارد
12. حبیب : چون " سلوک" تمام
13. حبیب : باتمام "کرد" از
14. اساس ، حبیب وخدابخش وشیفته : "غوث العالم" ندارد
15. حبیب : " حضرت غوث العالم عثمان هارونی قدس سره" ندارد
16. حبیب : " رخصت گرفت خواست" ندارد وشیفته : " خواست" ندارد
17. مطبوعه : درقصبه "سنجار" آمد
18. حبیب : " وآن زمان" ندارد
19. حبیب : " درآنجابود" ندارد
20. حبیب : دونیم ماه" درملازمت ایشان ننمود" وازآنجا

بقصبه جبال آمد وآنجاحضرت سلطان المشایخ غوث الصمدانی قطب ربانی محبوب سبحانی غوث الا عظم[1]محی الدین عبدالقادرجبلی[2] قدس سره را دریافت حضرت ایشان دران زمان بقصبه جبال بودند[3] واین جبال جائی است پر فیض بنهایت بنهایت کمال و هوایش[4] درغایت اعتدال درتخت[5] کوه جودی واقع شده است که کشتی حضرت مهترنوح علیه السلام آنجا قرارگرفته بود چنانچه درقرآن مجید مذکور[6] مذکور[6] است واسوت علی الجودی این درویش نیزدران قصبه قاصداً ازبغداد[7] رسیده رسیده است ازآنجا معلوم نمود که حضرت سلطان المشایخ والاولیا محبوب سبحانی غوث الاعظیم[8] شیخ محی الدین عبدالقادرجبلی زمین آن قصبه راخریده و وقف اولاد گردانیده اند چنانچه[9] اولاد پاک نهاد وصاحب سجاده برجاده ایشان هم دران قصبه می باشند[10] و مقبره مطهره حضرت شیخ مشارٌالیه دربغداد است وقصبه[11] جبال ازبغداد هفت روزراه دارد درآنچه حضرت[12] خواجه امعین الدین قدس سره مر حضرت سلطان المشایخ محبوب سبحانی[13] شیخ محی الدین عبد القادر قدس سره العزیزرا دریافتند[14] پنج ماه و هفت روزدرصحبت ایشان می بودند[15] و انواع

---

1 مطبوعه : '' غوث الصمدانی قطب ربانی محبوب سبحانی غوث الا عظم '' اضافه

2 شیفته : '' جیلانی '' اضافه

3 حبیب : '' حضرت ایشان دران زمان بقصبه جیال بودند '' ندارد

4 حبیب وشیفته : '' بنهایت کمال وهوایش '' ندارد

5 شیفته : '' حضرت ایشان --------- درتخت '' ندارد

6 حبیب : قرآن مجید '' بدان ناطق '' است

7 حبیب : درویش نیز '' بدان مقام '' رسیده است

8 مطبوعه : '' محبوب سبحانی غوث الا عظیم '' اضافه

9 حبیب : '' است ازآنجامعلوم -------------------- گردانیده اند چنانبه '' ندارد

10 حبیب : اولاد پاک '' محی الدین چلپی را دیدن '' ومقبره مطهره

11 شیفته : '' چنانچه درقرآن------------------ بغداداست وقصبه '' ندارد

12 حبیب : '' درآنچه حضرت '' ندارد

13 مطبوعه '' محبوب سبحانی '' اضافه

14 اساس وحبیب : '' المشایخ محبوب------------------------العزیزرا دریافتند '' ندارد

15 حبیب : وانواع '' حاصل نمود '' چنانچه

فیض و جمعیت باطن از معیت ایشان می ربودند چنانچه آلان همه حجره متبرکه حضرت خواجه معین الدین قدس سره درآن مقام فرخنده[1] و فرجام است و آنرا[2] مرمت میکنند این درویش نیز بدان بقعه متبرکه مشرف گشته[3] و دوگانه گذارده است بعد دریافت[4] صحبت[5] ایشان[6] حضرت خواجه[7] معین الملته والدین قدس سره در[8] در[8] بغداد آمدند و حضرت شیخ المشایخ[9] ضیاءالدین قدس سره پیر حضرت شیخ شیوخ شها ب الملته[10] والدین قدس سره را دریافتند[11] مدتی در صحبت ایشان محظوظ گشتند[12] و درآن زمان[13] شیخ[14] اوحدالدین کرمانی قدس سره درابتداء سلوک[15] درابتداء سلوک[15] دربغداد بودند از[16] شیخ حسام الدین چلپی که خلیفه بزرگ حضرت [17]مولانا جلال الملته والدین رومی قدس سره صاحب مثنوی است ۔

منقول است که شیخ اوحد الدین کرمانی رحمة الله علیه[18] خرقه خلافته از حضرت شیخ المشایخ[1] خواجه[2] معین الدین قدس[3] الله روحه[4] دارد و حضرت شیخ

---

1. اساس: '' فرخنده '' ندارد
2. حبیب: فرجام هست '' او درآنجا است که ''مرمت می کنند
3. حبیب: درویش نیز ''آنجا رسید '' و دوگانه
4. شیفته: '' درآنچه حضرت ---------------------- بعد دریافت '' ندارد
5. شیفته: دریافت '' برخصت ''' ایشان
6. حبیب: و دوگانه '' شکرانه نمود '' حضرت
7. حبیب: حضرت '' شیخ '' معین الملته والدین
8. حبیب: معین الملته والدین '' ازآنجا '' بغداد آمدند
9. حبیب: '' شیخ المشایخ '' ندارد
10. حبیب: شهاب '' الملته '' والدین
11. حبیب و شیفته: شهاب الملته والدین '' است شرف شد '' بسر نیم دریافت
12. حبیب: '' مدتی درصحبت ایشان محفوظ گشتند '' ندارد
13. شیفته: '' درآن زمان '' ندارد
14. حبیب: '' شیخ '' ندارد
15. شیفته: '' قدس سره درابتداء سلوک '' ندارد
16. حبیب: دربغداد '' بخدمت '' شیخ حسام الدین
17. مطبوعه: '' حضرت '' اضافه
18. حبیب: مثنوی است '' مجاهد می نمود اما '' خرقه و شیفته: '' بودند از شیخ ---رحمته الله علیه ''

شیوخ شهاب الدین عمر قدس سره نیز در مبداءحال بصحبت آن صاحب کمال رسیده است[5] و هم **نقل است** ازشیخ حسام الدین چلپی رحمته الله علیه که حضرت[6] شیخ المشایخ[7] معین الملته والدین[8] ازبغداد به همدان آمدند شیخ یوسف همدانی را رحمته الله علیه[9] دریافتند و از آنجا بجانب[10] تبریز متوجه گشتند حضرت[11] شیخ المشایخ[12] ابو سعید تبریزی که پیر حضرت شیخ جلال الدین تبریزی است رحمة الله علیه اورا دریافتند[13] و او شیخی بزرگ وعلی همت مجرد ومتوکل بوده است چنانچه از حضرت سلطان الاولیاء شیخ[14] نظام الدین محمد بداونی[15]۔ منقولست که حضرت شیخ ابو سعید تبریزی قدس سره[16] را[17] هفتاد مرید کامل مثل شیخ جلال الدین تبریزی رحمة الله علیه بوده[18] اند و نیز نقلست ازحضرت سلطان المشایخ شیخ[19] فرید الملته

ندارد

1 شیفته: '' حضرت شیخ المشایخ '' ندارد
2 حبیب: '' المشایخ خواجه '' ندارد
3 حبیب: '' قدس '' ندارد
4 شیفته: '' قدس الله روحه '' ندارد
5 حبیب: '' حضرت شیخ ـــــــــــــــــــــــــــ رسیده است '' ندارد
6 حبیب: '' رحمته الله علیه که حضرت '' ندارد
7 حبیب: '' المشایخ '' ندارد
8 شیفته: '' و حضرت شیخ الشیوخ ــــــــــــــــــ معین الملته والدین '' ندارد
9 مطبوعه: '' رحمته الله علیه '' ندارد
10 حبیب و شیفته: '' بجانب '' ندارد
11 حبیب: تبریز '' آمد '' شیخ
12 حبیب و شیفته: '' المشایخ '' ندارد
13 حبیب: جلال الدین تبریزی است '' قدس سره '' و او شیخ
14 حبیب: سلطان '' المشایخ '' نظام الدین
15 حبیب: '' رحمة الله علیه '' اضافه
16 حبیب: '' تبریزی قدس سره '' ندارد
17 شیفته: '' است چنانچه از ـــــــــــــــــــــــــــ تبریزی قدس سره '' ندارد
18 حبیب: '' رحمته الله علیه بوده '' ندارد
19 مطبوعه: '' شیخ '' اضافه

و الدین قدس سره که روایت از پیر خود حضرت[1] قطب الملته[2] والدین بختیار اوشی میکند یعنی[3] حضرت ملک المشایخ والا ولیا[4] خواجه معین الملته الدین سجزی قدس قدس سره[5] را عجب[6] ریاضتی و مجاهده بودی که بعد ازهفت روز[7] بکناره گرده نا نی که که مقدار[8] پنج مثقال پیش نبودی آن را[9] بآب تر سخته[10] افطارفرمودی و نیز **نقل است** **است** از حضرت سلطان الاولیاءنظام الملته[11] والدین محمد بداونی قدس سره[12] که پوشش حضرت[13] ایشان دوتائی[14] جامه دوتائی بخیه زده بودی بغل بنداگر[15] جائی پاره[16] شدی لتهای پاک ازهر نوع که می یافته بدآن[17] پیوند کردی ازاوش[18] چون باصفهان رسید حضرت[19] شیخ محمود اصفهانی را که ازمشایخ کبار بود[20] دریافت درآن زمان

---

1 حبیب : '' حضرت سلطان المشایخ------------------- ازپیرخود حضرت '' ندارد

2 حبیب : '' الملته '' ندارد

3 حبیب : بختیاراوشی '' صاحب متوجه '' حضرت وشیفته : '' رحمته الله علیه------ بختیاراوشی می کند یعنی '' ندارد

4 شیفته : '' ملک المشایخ والا ولیا '' ندارد

5 شیفته : '' قدس سره '' ندارد

6 حبیب : حضرت'' شیخ معین الملت والدین '' ریاضتی ومجاهده

7 حبیب : ریاضی ومجاهده '' بسیارکشیدی ونفس را هرگزبمراداو نرسانید چنانچه '' بکناره

8 حبیب : ''گرده نانه که مقدار'' ندارد

9 شیفته : هفت روز'' بپارچه نانی خشک '' بآب ترساخته

10 حبیب : پنج مثقال''کمتربودی '' افطارفرمودی

11 حبیب : '' الملته '' ندارد

12 حبیب : '' قدس سره '' ندارد

13 حبیب : '' حضرت '' ندارد

14 شیفته : افطارفرمودی '' جامه دوتا پوشیدی واگر'' بخیه زده

15 شیفته : '' بودی بغل بند اگر'' ندارد

16 حبیب : '' بغل بند اگر جای پاره'' ندارد

17 شیفته : '' لتهائی پاک ازهرنوع کی می یافتی بدآن '' ندارد

18 مطبوعه : '' ازاوش '' اضافه

19 حبیب وشیفته : '' حضرت '' ندارد

20 شیفته : '' که ازمشایخ کباربود'' ندارد

حضرت خواجه[1] قطب الدین احمد بن موسیٰ اوشی دراوش که قصبه است از ماورالنهر بودند[2] میخواستند که مرید شیخ محمود شوند چون حضرت[3] خواجه معین معین الدین قدس سره[4] رادیدند[5] و دریافتند مرید ایشان شدند حضرت خواجه قطب قطب الدین قدس سره[6] همان دوتائی که می پوشیدند بحضرت ایشان ارزانی داشتند چنانچه حضرت ایشان یعنی خواجه قطب الدین همان دوتائی را دروقت رحلت[7] بحضرت شیخ فرید الحق اجود هنی قدس سره وصیت کردند حضرت شیخ محمد عطا که[8] قاضی حمید الدین ناگوری مشهور است بدو[9] سپردند که این را به فرید الدین مسعود و هند درآن زمان[10] حضرت شیخ فرید الدین قدس سره درخطه هانسی می بودند چنانچه حضرت شیخ نظام الدین قدس سره درفوائد الفواد آورده اند که من آن دوتائی مرقع رادیدم شاید که آخر الایام هم بر ایشان رسیده باشد **والله اعلم بالصواب**[11] استماع افتاده است درآنچه[12] حضرت خواجه معین الدین قدس سره[13] از حضرت شیخ عثمان هارونی قدس سره[14] خرقه خلافت[1] یافت پنجاه و دوساله بود

---

1 حبیب : '' حضرت خواجه '' ندارد

2 شیفته : '' دراوش که قصبه است------------------ ازماورالنهربودند '' ندارد

3 حبیب و شیفته : ''حضرت '' ندارد

4 شیفته : ''قدس سره '' ندارد

5 حبیب : '' قدس سره رادیدند '' ندارد

6 حبیب : '' معین الدین '' ندارد و شیفته : '' همان دوتائی------------------ خواجه قطب الدین قدس سره '' ندارد

7 شیفته : '' را دروقت رحلت '' ندارد

8 شیفته : ''حضرت شیخ محمد عطا که '' ندارد

9 شیفته : '' مشهوراست بدو'' ندارد

10 شیفته : '' درآن زمان '' ندارد

11 مطبوعه :'' بالصواب '' اضافه

12 حبیب : بالصواب '' نیزنقلست که چون '' حضرت و شیفته : حضرت شیخ فرید الدین ''آن دوتاء را نظام الدین اولیا عطا فرمود'' حضرت خواجه بحضرت شیخ

13 حبیب و شیفته : '' قدس سره '' ندارد

14 شیفته : '' سره '' ندارد

مشغولی عظیم داشتی و پیر[2] بی قید بودی[3] زیرآنچه[4] تنها مسافر بودی[5] وهر جاکه رسیدی پیشتری[6] درگورستانی بودی و هر روزدو ختم کلام الله لازم داشتی هر جا که اندك شهرتی یافتی[7] یا کسی ازاحوال[8] او مطلع شدی ازآنجا چنان مسافر شدی که هیچکس واقف نگشتی[9] چنانچه حضرت شیخ عثمان هارونی قدس سره بارهابر زبان مبارك راندی که معین الدین ما محبوب الله است او مارا ازمریدی او تفاخری باشد وحضرت شیخ عثمان قدس سره را با ایشان محبتی عظیم بود درآنچه[10] حضرت خواجه معین[11] الدین قدس سره[12] از ایشان رخصت گرفته بطرف بغداد متوجه شد درآمدن شیخ عثمان بچه مغ را گرفته در آتش[13] بعد چند روز که حضرت شیخ المشایخ[14] شیخ عثمان قدس سره[15] ازفرط محبتی که داشتند[16] درطلب او ازمقام خود انتقال نمودند بعد منزل چند که در[17] مقامی رسیدن که درآن زمین مغان ساکن بودند[18] و آتشکده ساخته افروخته بودند بالای آن گنبدی خشتی بر آورده[1] هر روز

---

1 حبیب: "خلافت" اضافه

2 مطبوعه: "پیر" اضافه

3 حبیب: "وپیربی قید بودی" ندارد

4 شیفته: "وپیربی قید بودی زیرآنچه" ندارد

5 مطبوعه: "تنها مسافرت کردی" اضافه

6 شیفته: "وهر جاکه رسیدی پیشتر" ندارد

7 حبیب: "هر جا که اندکی شهرتی یافتی" ندارد

8 شیفته: "که اندکی شهرتی----- احوال او" ندارد

9 حبیب وشیفته: "که هیچکس واقف نگشتی" ندارد

10 شیفته: "واوتفاخر می باشد" ودرزمان که شیخ" معین الدین

11 حبیب: "وحضرت شیخ عثمان-------- حضرت خواجه معین" ندارد

12 شیفته: "قدس سره" ندارد

13 مطبوعه: "درآمدن شیخ---- درآتش" اضافه

14 حبیب: "حضرت شیخ المشایخ" ندارد

15 حبیب: "حضرت" ندارد

16 شیفته: "قدس سره فرط محبتی که داشتند" ندارد

17 شیفته: "بعد منزل چند درکه" ندارد

18 شیفته: که درآن"کافران"آتشکده ساخته

موازنه بیست ارابه هیزم معهود[2] بود که دروی[3] می انداختند چون حضرت[4] شیخ مذکورآنجا رسید دور تر ازقصبه درزیر درختی نزول فرمود حضرت شیخ[5] خادمی داشتند[6] فخر الدین نام اورا فرستاد که پاره آرد[7] وآتش بیارد تانان افطارمهیاسازد خادم مذکور[8] بدان موضع رسید پاره[9] آرد خرید واز[10] جهت آتش بدآن آتشکده آمد خواست که آتش گیرد که آنجا[11] مغان بسیاربودند[12] نگذاشتند که اوگردآتشکده بگردد[13] وخادم مذکورصورت حال بحضرت شیخ بازنمود حضرت[14] شیخ نزدیك درختی که نزول فرموده بودند آنجا چشمه آبی بود[15] وضوساخته دوگانه ادانمودند وبجانب[16] آتشکده متوجه شدند چون نزدیك آتشکده برسیدند[17] دیدند که مغی پیر[18] تخته چوبین انداخته متوجه[19] آتشکده[20] نشسته است[21] وپسری موازنه[1] هفت ساله درکنارش وآن مغ را

---

1 حبیب : '' بالا ئی آن گنبد خشتی برآورده '' ندارد

2 حبیب : ''معهود'' ندارد

3 شیفته : بود که در''آتش کده '' می انداختند

4 حبیب وشیفته : '' حضرت '' ندارد

5 شیفته : ''دورتر ازقصبه ---------------------- حضرت شیخ '' ندارد

6 شیفته : خادمی '' رافرمود که موداری آرد خمیرکن و'' فخرالدین

7 شیفته : ''اورا فرستاده که پاره آورد'' ندارد

8 حبیب : '' مذکور'' ندارد

9 حبیب : '' پاره '' ندارد

10 شیفته : سازد خادم ''تخمیرآرد'' جهت آتش بدان آتش کده آمد

11 حبیب : ''خواست که آتش گیرد که آنجا '' ندارد، وشیفته : '' که آنجا '' ندارد

12 حبیب وشیفته : ''بسیاربودند '' ندارد

13 حبیب وشیفته : ''آتشکده بگردد'' ندارد

14 حبیب وشیفته : ''حضرت'' ندارد

15 حبیب وشیفته : '' نزدیك درختی که------------------------ آنجا چشمه آبی بود'' ندارد

16 شیفته : '' ادا نمودند نزدیك آتشکده '' ندارد

17 حبیب وشیفته : ''چون نزدیك آتشکده رسیدند'' ندارد

18 شیفته : '' پیر'' ندارد

19 حبیب : ''متوجه '' ندارد

20 شیفته : ''انداخته متوجه آتش کده'' ندارد

21 حبیب وشیفته : ''است'' ندارد

محتیا نام بود چون حضرت شیخ بدآنجا[2] رسید ازآن[3] مغ مذکور[4] پرسید که این آتش برای چه می پرستند و پرستیدن آن چه[5] فایده دارد چرا خدای را نمی پرستید[6] که آتش مخلوق اوست مغ جواب داد که دردین ما آتش را وجودی عظیم است چرا نه پرستیم حضرت شیخ فرمود که چندین عمر آتش را که بمشتی آب معدوم گردد[7] بصدق دل می پرستی بتوانی که دستی وباپای دروی[8] اندازی و او نسوزد مغ[9] جواب داد که کار و خاصیت او[10] سوختن است گر ایارای آن باشدکه نزدیکش رود چون حضرت شیخ قدس سره جواب مغ شنید طفلی که درکنارش بود بخود کشید و بسوی آتش دوید چنانچه فریاد وفغان ازمغان برامد[11] **بسم الله الرحمٰن الرحیم گفت وآیته قلنا یا نار کونی بردا وسلام علی ابراهیم** خواند ونیز[12] درآتش کده قدم راند و مقدارچهارساعت بخوبی دروی ماند چنانچه[13] هیچ اثری ازحضرت او نمودارنگشت و غلبه فریاد[14] و فغان مغان می شنید و ازآنجا نمی جنبید چند هزار مغ درگرد آتشکده برآمده بودند و غوغامی نمودند[15] بعد زمانی مدید ازآن آتشکده[1] شدید شیخ[2] بیرون آمد چنانچه خرقه شیخ را

---

[1] حبیب و شیفته : ''موازنه'' ندارد

[2] حبیب : ''کنارش وآن مغ۔۔۔۔ حضرت شیخ بدآنجا'' ندارد وشیفته : '' چون حضرت شیخ بد آنجا'' ندارد

[3] حبیب : ''آن'' اضافه از

[4] حبیب، خدابخش ،شیفته و مطبوعه : ''مذکور'' ندارد

[5] شیفته : ''پرسیدن آن چه'' ندارد

[6] حبیب : ''پرستیدن آن چه۔۔۔۔۔۔۔ خدای را نمی پرستید'' ندارد

[7] شیفته : ''آتش را که بمشتی آب معدود می گردد'' ندارد

[8] شیفته : ''دروی'' ندارد

[9] شیفته : ''مغ'' ندارد

[10] شیفته : '' که کاروخاصیت او'' ندارد

[11] شیفته : سوختن او'' شیخ فی الحال پسر اورا ازبغلش گرفت'' بسم الله الرحمٰن الرحیم

[12] حبیب و شیفته : ''ونیز'' ندارد

[13] حبیب : ''چنانچه'' ندارد

[14] حبیب : '' نگشت و غلبه و فریاد'' ندارد

[15] حبیب : ''چند هزارمغ۔۔۔۔۔۔ وغوغا می نمودند'' ندارد

را وجامه که آن[3] طفل داشت هیچ[4] دودهم نرسیده بود مغان ازطفل پرسیدند که در[5] آنچه حال بود طفل جواب داد که درآنجا[6] خبرگل وگلزارهیچ نمی نمود ومن درقدم حضرت[7] شیخ قدس سره[8] تفرج میکردم مغان چون این سخن ازطفل شنیددند وآن معاینه ازحضرت شیخ قدس سره دیدند[9] یکبارگی هم سردرقدم حضرت[10] شیخ نهادند و[11] درخاک پا یش افتادند وهمه[12] تشریف ایمان مشرف شدند حضرت شیخ قدس سره[13] مدتی درآن مقام اقامت فرمود[14] وآن محتیا راکه پیرایشان بود تربیت فرمود[15] و شیخ[16] عبدالله نام کرد چنانچه شیخ عبدالله مذکوریکی ازاولیا گشت[17] وآن طفل راکه درآتشکده برابربرده بود[18] ابراهیم نام نهاد اونیزیکی ازاهل ولا یت گشت[19] چنانچه آن آتشکده را انداختند عمارتی خوب ساختند مقبره شیخ عبدالله و شیخ ابراهیم هم

---

1. شیفته: ''آتشکده'' ندارد
2. مطبوعه: ''شیخ'' ندارد
3. حبیب وشیفته: ''که آن'' ندارد
4. حبیب وشیفته: ''داشت هیچ'' ندارد
5. حبیب: ''که در'' ندارد
6. حبیب: ''آنجا'' ندارد
7. حبیب وشیفته: '' حضرت'' ندارد
8. حبیب وشیفته: ''قدس سره'' ندارد، ومطبوعه: قدس'' روحه'' تفرج می کردم
9. حبیب: ''واین معاینه از۔۔۔۔۔ دیدند'' ندارد
10. شیفته: ''حضرت'' ندارد
11. حبیب: ''درقدم حضرت شیخ نهادندو'' ندارد
12. شیفته: ''درخاک پایش افتادند وهم'' ندارد
13. شیفته: ''قدس سره'' ندارد
14. حبیب: قدس سره۔۔۔۔۔ اقامت فرمود'' ندارد
15. شیفته: فرمود وآن'' بختیارمغ را'' شیخ عبد الله
16. حبیب: ''شیخ'' ندارد
17. شیفته: '' چنانچه شیخ۔۔۔۔۔ ازاولیا گشت'' ندارد
18. شیفته: ''درآتشکده برابربرده بود'' ندارد
19. شیفته: ''اونیزیکی ۔۔۔ ولایت گشت'' ندارد

درآنجاست[1] بسی گورستان متبرك و عظیم ایشان است چنانچه این حقیر بد آنجارسیده است و مقدار[2] دو هفته آنجا بود و بسی فیض ازایشان[3] ربوده و ازآن مردم تحقیق نمود که حضرت[4] شیخ عثمان قدس سره [5]دونیم سال درآن بقعه خوشحال [6]ساکن بودند چنانچه حجره وخانقاه ایشان درآنجا موجود است و حضرت[7] شیخ معین الدین قدس سره[8] از تبریز در طرف میهنه و خرقان آمدند حضرت شیخ ابوالحسن خرقانی [9]هم درآن سال رحلت فرموده بودند درسنه خمس وعثرین داد بعمانه[10] و حضرت شیخ ابو سعید[11] ابو الخیر میهنه بود اورا دریافت چنین گویند که حضرت شیخ مذکور[12] موازنه دوسال درآن نواحی ماند وازآنجا دراسترآ باد آمد بصحبت حضرت شیخ ناصرالدین استرآبادی مشرف شدند واو شیخی عظیم القدر وکامل ال ذات[13] بود صدبیست و هفت سال عمرداشت حضرت شیخ ابو الحسن خرقانی و حضرت[14] ابو سعید ابوالخیر صحبت حضرت شیخ ناصرالدین قدس سره دریافته بودند وبمجانست و موانست شیخ مذکورتفاخری نمودند حضرت شیخ ناصرالدین استرآبادی[15] را بدو واسطه پیوند[1] بحضرت سلطان العارفین شیخ طیفور[2] با

---

1 حبیب : شیخ ابراهیم در" پهلوی آن مسجد است" بسی گورستان
2 حبیب : گورستان متبرکه" فیض بخش دارد این حقیرنیزدرآن مقام رسید" دوهفته
3 حبیب : دو هفته" اقامت نموده" ربوده
4 حبیب : " نموده که حضرت" ندارد
5 حبیب : "قدس سره" ندارد
6 حبیب : " خوشحال" ندارد
7 حبیب : "حضرت" ندارد
8 حبیب : وشیفته : "قدس سره" ندارد
9 شیفته : خرقان آمدند" شیخ ابو الحسن "همدران
10 شیفته : "درسنه خمس وعشرین داربعمانه" اضافه
11 مطبوعه : "ابو سعید" ندارد
12 شیفته : شیخ ابو سعید ابو الخیر"آنجا اورا دریافت" موازنه
13 حبیب : "کمال ال ذات" ندارد
14 حبیب : حضرت شیخ ـــــ خرقان وحضرت" ندارد
15 شیفته : "ازشیخی عظیم ـــــ ناصراسترابادی" ندارد

با یزید بسطامی قدس سره بوده چنانچه[3] این داعی نیز بزیارت[4] آن مشایخ رضوان الله علیهم اجمعین رسیده و رخ زرد بخاك آستانه ایشان مالیده است بعد دریافت سعادت صحبت حضرت شیخ ناصر الملته والدین قدس سره حضرت شیخ معین الدین قدس سره ازاسترآباد بطرف[5] هری متوجه شدند مدتی درآن نواحی[6] می بود و حضرت ایشان را عادت بود دریك موضع کم قرارمی نمود روزانه درسیر بودی و اکثر[7] دربقعه حضرت شیخ عبدالله انصاری شبانه می آسودی غیر ازیك درویش درخدمت ایشان ملازم نبودی[8] اغلب نمازفجر بوضوی عشاء می گذاردی و متصل درسیر می بودی و از آنجا چون شهرت بسیارشد و خلق خدا یکبارگی متوجه اوگشته[9] درسبزوارآمد آنجا حاکمی بود محمد یادگارنام اومردی درشت مزاج وکزطبع وفاسق و دررفض مشهوربوده است اصحاب حضرت رسول کردی[10] و هرکرا نام ابابکر و عمر و عثمان هم نام یافتی[11] ایذای بلیغ رسانیدی و درصد و تلف اوشدی[12] اورا درحوالی شهر باغی بود ودرآنجا حوضی مروح و عمارتی متکلف ساخته بود چون[13] درآنجا آمدی بشراب وانواع فسق مشغول شدی و حضرت[14] شیخ معین الدین قدس سره چون سبزاواررسید درا[1] اول روز

---

1 حبیب : ''پیوند'' ندارد

2 حبیب و شیفته : ''طفیور'' ندارد

3 حبیب : ''بود چنانچه'' ندارد

4 شیفته : بسطامی قدس سره۔۔۔۔۔۔ نیزبزیارت'' ندارد

5 حبیب : ''بطرف'' ندارد

6 شیفته : ''بطرف هری متوجه شدند مدتی درن نواحی'' ندارد

7 شیفته : استراباد'' بهری مد چند روز '' دربقعه

8 حبیب :دربقعه'' قدس سره علی الخصوص شبها درآنجااحیای فرمودی '' اغلب نمازفجر

9 شیفته : '' شبانه می شودی ۔۔۔۔۔ متوجه اوگشته'' ندارد

10 حبیب : حضرت '' رسالت پناه صلی الله علیه وسلم می کرد'' وهرکرا نام

11 حبیب :نام'' شنیدی'' ایذای

12 حبیب : '' ودرصدوتلف اوشدی'' ندارد

13 حبیب : ساخته '' اکثراوقات بفسق وشراب'' درآنجا وشیفته : '' بود چون '' ندارد

14 حبیب : درآنجا'' بسر بردی اتفاقاً چون شیخ'' معین الدین

روزهم درآن باغ درآمد و هم بدان حوض که درآن باغ بود[2] غسل نمود و دوگانه ادا فرموده بتلاوت قرآن شریف مشغول گشت قضارا هم درآن روزیادگار محمد متوجه آن باغ گشت درویشی که برابر[3] حضرت شیخ معین الدین قدس سره بود بحضرت شیخ مذکور عرض نمود[4] که فراشان امیر بر درباغ رسیده آمد و او از عقب میرسد مصلحت است که حضرت شیخ ازین باغ بدرآیند که اومردی قوی[5] ناملایم است حضرت شیخ بگفته او ملتفت نشد و اورا فرمود[6] درسایه سروی که قریب حوض بود بنشیند[7] درین میان فراشان یادگار محمد شنیدند و دولچه خاص او بکناره حوض گسترا نیدند[8] و ازعظمت و هیبت حضرت شیخ نتوانستند که ایشان را ازآنجا بخیزانند یامنع سازند[9] هم درین میان یادگار محمد رسید حضرت شیخ ازجای خود بجنبید چون نظر اوبحضرت شیخ افتاده[10] لرزه دراندامش درآمد رنگ رویش دیگر گون گشت و از عظمت و شوکت حضرت شیخ درهمه مصاحبان و نزدیکان اودهشت افزود و اولرزان و ترسان[11] دولچه را دور انداخت و بمقابل ایشان[12] دست بسته درمقابله ایستادو حضرت[13] شیخ بجانب او نظری به تیزی[14] فرمود درطرفته العین[1] بی طاقت

---

1 حبیب : شیخ معین الدین" داخل بسبزوار شد" اول روزهم

2 حبیب : اول روز" درباغ یادگار محمد نزول فرمود درآن" غسل نمود

3 شیفته : "متوجه آن باغ------ که برابر" ندارد

4 شیفته : "معین الدین----- مذکورعرض" ندارد

5 حبیب : اوازعقب"آنست که شیخ ازاینجا برخاسته درجای دیگربنشیند" ناملایم است

6 حبیب : " واورا فرمود" ندارد

7 حبیب : سروی "تلاوت می نمود" درین میان فراشان

8 حبیب : " دولچه خاص اوبکناره حوض گسترانیدند" ندارد

9 حبیب : بخیزانند" دولچه را دورتر انداختند هم" درین میان،

10 شیفته : "امیربر درباغ رسیدند------- بحضرت شیخ افتاد" ندارد

11 شیفته : " درآمد رنگ------------ اولرزان وترسان" ندارد

12 حبیب : اودهشت " عظمت شیخ کارگردد یادگار محمد مع به هم صحبتان " بمقابله ایشان دست بسته

13 حبیب : " حضرت " ندارد

14 حبیب : " به تیزی " ندارد

گشت و ازپا افتاد چون حاضران مجلس این معاینه دیدند همه سر برزمین نهادند و[2] حضرت شیخ درویش خود[3] را فرمود که قدری آب ازحوض بگیرد وبرویش بزن درویش مذکورباشارت حضرت شیخ مذکور[4]همچنان که بعد زمانی یادگار محمد بهوش آمد[5] و سر بر زمین نهاد و حضرت[6] شیخ به بآنگ بلند فرمود[7] که توبه کردی اوبعجزی تمام جواب داد[8] که توبه کردم باز حضرت شیخ[9] فرمود[10] عقیده زیشت که داشتی ازان گذشتی[11] گفت و الله بالله ثم بالله[12] گذشتم معلوم نیست که اوچه درمعاینه دید که یکبارگی بترسید و لرزید ودرهم و بهوش گشت[13] بعد ازان حضرت [14]شیخ معین الدین قدس سره[15] فرمود که وضو کند و دوگانه شکرانه توبه[16] ادا نماید او همچنان کرد وسر درقدم شیخ نهاده ودست بارادت داد[17] و مرید گشت و تمام مصحبان او همچنان[18] تایب شدند و میگونید درروزی که یادگار محمد تایب شد و بتشریف بیعت مشرف

---

1 حبیب : فرمود '' یادگار محمد '' بی طاقت گشت

2 شیفته : درطرفته العین -------------- سر برزمین بنهادند '' ندارد

3 حبیب : '' درویش خود '' ندارد

4 حبیب : برویش بزن '' چون خادم '' همچنان کرد

5 شیفته : '' قدری آب ازحوض --------------- محمد بیهوش آمد '' ندارد

6 حبیب : آمد '' عجزوزاری اظهارنمود '' شیخ ببانگ بلند فرمود

7 شیفته : ببانگ '' زد '' که توبه کردی

8 حبیب : توبه کردی '' گفت '' توبه کردم

9 حبیب : '' حضرت شیخ '' ندارد

10 شیفته : '' حضرت شیخ فرمود '' ندارد

11 حبیب : عقیده '' نا درست خود بازآمدی '' گفت والله بالله

12 شیفته : '' زشت که داشتی ------------ والله بالله ثم بالله '' ندارد

13 حبیب : بالله '' بازآمد '' بعد ازآن و شیفته : '' که یکبارگی بترسید ولرزید بیهوش گشت '' ندارد

14 حبیب : '' حضرت '' ندارد

15 حبیب : '' معین الدین قدس سره '' ندارد

16 حبیب : '' شکرانه توبه '' ندارد

17 حبیب : بارادت '' آنچه اسباب وامدال داشت همه راتذکره نموده بنظر '' مرید گشت

18 شیفته : '' همچنان '' ندارد

گشت[1] هر اسبابی و نقدی که در ملك او بود در پیش حضرت شیخ تذکره ساخته وا نمود[2] و حضرت شیخ فرمود که همه خصمان را خشنود سازد و نیز هرچه[3] ازکسی بغصب و تعدی کشیده هم بدو بسپارتا حضرت حق سبحانه وتعالیٰ توبه ترا استقامتی و استقراری بخشید[4] و نظر رحمت بتو ارزانی داد یادگار محمد مذکور[5] همچنان کرد که اشارت حضرت شیخ بود[6] تمام کنیزك و غلام راآزاد کرد و هر چه درگرد ایشان بدیدهم بدیشان بخشید[7] دوزن داشت هر دورا[8] مطلقه ساخت و دل وجان بمحبت ومودت ومودت دراعتقاد واتحاد حضرت[9] شیخ درباخت[10] ویکی از واصلان حق گشت این حکایت ازمولانا محمد نجفی که یکی از بزرگان سبزوارست و بصلاح و تقوی آراسته و مشهوردرآنجا[11] این حقیر را ازشهر[12]هری گذری بسبز وار افتاد ازو[13] استماع شد بعد ازان[14] حضرت زبدة المشایخ والا ولیاء معین الحق والدین قدس سره ازسبزوار[15] بحصار بحصارشادمان آمدند محمد یادگارنیز[16] برابر ایشان[17] بود اورا هم دران مقام تعین نمودند

---

1 شیفته : '' ومی گویند درروزی ــــــــــــــــــ مشرف گشت '' ندارد

2 شیفته : '' وانمود '' ندارد

3 حبیب : '' سازد وهرچه '' ندارد

4 حبیب : بغصب وتعدی ''گرفته بازده تا حق تعالیٰ توبه ترا قبول فرمایند '' ونظر رحمت برتو ارزانی

5 حبیب : '' مذکور '' ندارد

6 شیفته : بغصب '' نکردی وبتعدی گرفتی واپس ده او همچنان کرد''تمام کنیزك وغلام راآزاد کرد

7 شیفته : '' وهرچه درکرد ایشان بدیدهم بدیشان بخشید '' ندارد

8 حبیب : دوزن داشت '' مهرآنها داده '' مطلقه ساخت

9 حبیب : ومودت دراعتقاد واتحاد حضرت '' ندارد

10 شیفته : '' بمحبت ومودت ــــــــــــــــ درباخت '' ندارد

11 حبیب : سبزواراست '' چون '' این فقیر

12 حبیب : ''شهر '' ندارد

13 حبیب : ''افتاد ازو'' ندارد

14 شیفته : '' این حکایت ازــــــــــــــــ بعد ازان'' ندارد

15 حبیب وشیفته : '' زبدة المشایخ ــــــــــــــــ ازسبزوار'' ندارد

16 حبیب : محمد یادگار'' همراه بود '' برابر ایشان

17 شیفته : شادمان آمدند '' یادگاربرابر '' بود

چنانچه مزاریادگار محمد نورالله مضجعه هم دران حصار شادمانست[1] و ازآنجا به بلخ آمدند درمقام فرخنده[2] فرجام حضرت[3] شیخ احمد خضرویه قدس سره[4] چند ماهی[5] ماهی[5] اقامت فرمودند[6] مولانا ضیاءالدین حامد حکیم بلخی درآنجا بود مولانا مذکور مذکور را[7] هرگز بر علم تصوف اعتقاد و اعتماد نبود[8] چنانچه بارها با شاگردان خود میگفتی که علم تصوف هزیان است که تپ زدگان[9] مسالیب العقول برزبان را نند واصلا بقوم اهل تصوف وتعرف اعتقاد نکردی درحق این قوم پاک فرجام سخن غیر ازداد ودشنام برزبانش راه نیافتی[10] اورا درنواحی بلخ دیهی بود درآنجا[11] مدرسه و باغی داشت[12] پشتری درآن موضع بودی وسبق حکمت گفتی و حضرت زبدة المشایخ معین الحق والدین رایک دودست تیری[13] وکمانی چقمپقی و نمکدانی برابر بودی که خادمش برخود داشتی گاهی که ازآبادانی گذرایشان ببیابانی افتادی شکاری میفرمودی وبدان طعام بی شبه افطارمنمودی ناگهانی حضرت ایشان رابدان موضع که[14] مولانا ضیاءالدین حکیم سبق گفتی گذری افتاد ودران[15] روز کلنگی به تیرانداخته بودند[1]

---

1 حبیب : نمودند چنانچه '' مزارش آلان هم درانجا فیض زاین را نسبت و شیخ '' ازآنجا ببلخ آمد
2 مطبوعه : ''فرخنده'' اضافه
3 حبیب : در'' چندگاه درخانقاه'' حضرت شیخ ، و شیفته : '' درمقام فرخنده فرجام'' ندارد
4 حبیب : ''قدس سره'' ندارد
5 حبیب : '' ماهی '' ندارد
6 حبیب : '' فرمودند'' ندارد
7 حبیب :آنجا بود'' او'' هرگز بعلم تصوف اعتقاد
8 حبیب : اعتقاد'' نداشت '' چنانچه بارها شاگردان
9 حبیب : ''تپ زدگان '' ندارد
10 حبیب : برزبان رانند'' بلک درحق زمره صوفیه سخنان نا سزاگفتی '' اورا درنواحی بلخ مدرسه وباغی
11 حبیب : دیهی بود درآنجا'' ندارد
12 حبیب : وباغی ''بود'' پیشتری درآن
13 مطبوعه : ''وسبق حکمت گفتی ------------ رایک دودست تیری '' ندارد
14 حبیب : بودی که '' بیابانها اتفاق افتادی بجهت افطاردرویشان اگرچیزی بهم نرسیدی بعضی اوقات شکاری کردوبآن طعام بی شبیه افطارنمودی قضارا درباغ'' مولانا ضیاء الدین
15 حبیب : حکیم ضیاءالدین '' گذرایشان بود'' روزی کلنگی

خواستند که آنرا کبابی سازند و[2] بکاربردند درشیب درختی جلوس نمودند و خادم را اشارت فرمودند که آتش افروزد و کبابی مهیا سازد و خود بدوگانه مشغول شدن نا گهانی[3] مولانا ضیاءالدین حکیم را درآن طرف گذری افتاد دید که درویشی بنماز مشغول است و خادمش کباب کلنگی میسازد مولانا مذکور گرسنه بود خواست که زمانی درزیرآن درخت که حضرت زبدة المشایخ مشغول بودند بنشیند وازان کباب لقمه چند بچیند بعد تبلیغ تفریغ صلوٰة آن پاك ذات مولانا ضیاءالدین حکیم را طاقت نماند[4] که سردرقدم مبارك ایشان درنیارد فامابتکلفی تمام خودرا بازداشت سلامی کرد و پیش ایشان نشست هم دران حین خادم حضرت زبدةالمشایخ کبابی درپیش آورد حضرت شیخ[5] بسم الله ارحمٰن الرحیم فرمودند ورانی ازان کلنگ جدا نمودند و پیش مولانا ضیاءالدین حکیم نهادند[6] و ازرانی دیگر پاره گوشتی کشیدند و[7] تناول فرمودن مولانا ضیاءالدین حکیم[8] چون ازکباب[9] لقمه برداشت[10] وبکاربردراسینه[11] اوکه زنگار ظلمت فلسفیات استقراریافته بود آثارآن لقمه بکلی بزود وبرجای آن ظلمت طلعت[12] انواراسرار[1] معرفت پیدا گشت چنانچه[2] مولانا مذکوررا بظهورآن نورچزی

---

1 حبیب: کلنگی '' شکارکرده بودند '' خواستند

2 حبیب: که آنرا '' خادم درصد ومهیا نمودند کباب کرده '' بکاربرند

3 حبیب: بکاربرند '' شیخ نمازمشغول '' مولاناءحکیم

4 حبیب: حکیم را '' چون ایشانرا دید ومیل بملازمت نمود درین اثناء شیخ سلام نمازبازداد واو بیطاقت شده خواست که سر درقدم

حبیب: درقدم ایشان درنیاورد '' اما بتکلف خود انگاه داشت سلام کرده بمقابله بنشست ایشان خادم را '' بسم الله الرحمٰن الرحیم

6 حبیب: بسم الله الرحمٰن الرحیم '' گفته یك ران آن کلنگ جدا کرده بمولانا مرحمت '' وازرانی دیگر

7 حبیب: پاره '' خود '' تناول کردند

8 حبیب: '' مولانا ضیاء الدین '' ندارد

9 حبیب: چون '' مولانا '' لقمه

10 حبیب: لقمه '' فی الفوربحکمت آلهی زنگارفلسفی که دراو ممکن شده بود زدوده گشت '' بکاربرد

11 حبیب: برد '' ازآن '' اوکه زنگار

12 حبیب: '' طلعت '' ندارد

از وجود نماند بعد زمانی حضرت زبدة المشایخ اندکی از پس خورده خود دردهنش انداخت و مولانا را زان حال بخویش آورد از مولانا ظهیر الدین معروف به بلخی **مسموع است** که چون مولانا ضیاءالدین[3] حکیم را طلعت انوار اسرار و حدت بحصول پیوست[4] تمام کتبخانه فلسفیات درآب انداخت و خودرا از اسباب دنیاوی مجرد ساخت و مرید ایشان گشت[5] تمام شاگردان اونیز بشرف ارادت و بیعت حضرت زبدة المشایخ مشرف شدند و مولانا ضیاءالدین حکیم مذکوررا هم بدآنجا تعین نمود و خود عزیمت[6] بجانب غزنین فرمود[7] حضرت شمس العارفین[8] عبدالواحد قدس سره[9] که پیر حضرت شیخ نظام الدین ابوالموید قدس سره[10] است آنجا[11] بود اورا دریافت و ازآنجا بخطه لاهوررسید حضرت شیخ المشایخ[12] شیخ[13] علی هجویری قدس سره که الفقیر عندی من الا قلب له لا رب له قول اوست [14]هم دران سال از دار فنا بدارالبقاء[15] رحلت آن نموده ولیکن حضرت[16] شیخ المشایخ[17]

---

1 حبیب : ''اسرار'' ندارد
2 حبیب : معرفت'' لامع شد و'' مولانا
3 حبیب : ''وبیعت حضرت زبدة المشایخ'' ندارد
4 حبیب : مولانا'' راارادت نام حاصل آمد مرید ''گشت تمام کتبخانه فلسفیات درآب انداخت
5 حبیب : مولانا'' ومرید ایشان گشت'' ندارد
6 حبیب : مشرف شدن ''وایشان ازبلخ'' بجانب غزنین فرمود
7 شیفته : ''تعین نمود وخود ـــــــــــــــ غزنین فرمود
8 حبیب : غزنین فرمود'' شیخ'' عبد الواحد، وشیفته : شمس ''الدین ''عبد الواحد
9 حبیب : ''قدس سره'' ندارد
10 مطبوعه : ''قدس سره'' اضافه
11 شیفته : حضرت شیخ ـــــــــــــ است آنجا'' ندارد
12 حبیب : بخطه لاهور آمد ''همدران ایام'' شیخ علی هجویری
13 مطبوعه : ''شیخ'' ندارد
14 شیفته : '' قدس سره که ـــــــــــــــــ قول اوست '' ندارد
15 شیفته : ''بدارالبقاء'' اضافه
16 حبیب : قول اوست'' ودیعت سپرده بود اما'' شیخ
17 حبیب وشیفته : ''المشایخ'' ندارد

علی[1] حسین زنجانی که پیر حضرت[2] شیخ سعد الدین حمویه قدس سره است درصدر صدر حیات بود چنان حضرت زبدة المشایخ والاولیا معین الحق والدین قدس سره و حضرت شیخ المشایخ والاولیاء شیخ حسین زنجانی قدس سره محبتی و اتحادی[3] فوق الحد واقع شد[4] مگر هم درآن ایام سلطان معز الدین محمد سام طاب ثراه[5] دهلی رافتح نموده بود و بسلطان قطب الدین ایبک را که غلام[6] خاص اوبود دردارالخلافه دهلی گذاشته درطرف غزنی روان شده بود درآثناراه برحمت حق پیوست حضرت زبدة المشایخ معین الحق والدین قدس سره[7] ازحضرت شیخ حسین زنجانی قدس سره سره رخصت گرفت[8] متوجه بحضرت[9] دارالخلافه[10] دهلی گشت چون درآن[11] بقعه همایون[12] رسید چندماه آرامید وثاق متبرکه او درآنجا بود که قبر شیخ رشید یکی آلان آنجا[13] است هنوزازآثارمسجد اومحرابی برجاست چون ازدحام خاص وعام بریشان بریشان زیادت گشت ازدهلی بجانب خطه اجمیر متوجه گشت آن مقام فرجام[14] اگر چه رونق اسلام یافته بود[15] فاما[16] غلبه کفار نگوسار مقداریك فرسنگی برجاء بود

---

1. شیفته: "علی" اضافه
2. حبیب: "حضرت" ندارد
3. حبیب: حیات بود "ایشان شیخ مشارُالیه" اتحاد فوق الحد واقع شد
4. شیفته: "شد" ندارد
5. شیفته: "محمد سام طاب ثراه" ندارد
6. شیفته: راکه "صاحبان" خاص اوبود
7. خدابخش: "دهلی رافتح نموده ـــــــ معین الحق والدین" ندارد، شیفته: "قدس سره" ندارد
8. حبیب: "مگر همدران ایام ـــ رخصت گرفت" ندارد، و شیفته: "قدس سره رخصت گرفته" ندارد
9. حبیب: "بحضرت" ندارد
10. شیفته: "بحضرت دارالخلافه" ندارد
11. شیفته: چون "در" بقعه
12. شیفته: بقعه "همایون" رسید
13. حبیب: "آلان" ندارد
14. حبیب: "فرجام" ندارد
15. مطبوعه: "یافته بود" اضافه
16. حبیب: اگرچه "فی الجمله اما" غلبه کفار نگوسار

حضرت[1] سلطان قطب الدین ایبک طاب ثراه خدمت[2] سیّد السادات[3] حسین مشهدی را درآن مقام فرجام بداروغگی گذاشته[4] بود که درتنبله آسوده اند سیّد مذکور مذکوردولت اقدام و نعمت صحبت مستدام[5] ایشانرا غنیمت شمرد پیشتری کفار نامدارآن دیاراز برکت آثار[6] آن زیدة الا برار بتشریف[7] ایمان مشرف شدند وبشتیری آنکه[8] ایمان نیاوردند نذر و فتوح بیحد وعد بحضرت ایشان می فرستادند[9] که هنوز اولا دان کفارهم بدان نمط معتقد اند هر سالی می آیند و سربر خاك آستانه عظیم القدر آن بدرسپهر مشیخت می نهد و مبلغها کلی بمجاوران روضه[10] مطهره ایشان می رسانند و خدمتی بجا[11] می آرند[12] چنین استماع است که[13] درعهد حضرت شمس الدین التمس دو بار نیز بدارالخلافه[14] دهلی تشریف فرموده اند انشاءالله تعالیٰ آن واقعه در ذکر حضرت سلطان المشایخ شیخ قطب الدین احمد بختیار اوشی نبشته آید و ذکر

---

1 حبیب : کفارنگوسار'' درنواحی او'' سلطان ، وشیفته : ''آن مقام ------- برجاء بود حضرت'' ندارد

2 حبیب و شیفته : ''طاب ثراه خدمت'' ندارد

3 شیفته : '' السادات '' ندارد

4 شیفته : ''فرجام بدروغگی گذاشته '' ندارد

5 حبیب : درتنبلی آسوده '' میرمشارٌالیه مقدم '' ایشانرا غنیمت شمرد

6 شیفته : ''آثار'' ندارد

7 شیفته : ''بتشریف '' ندارد

8 حبیب : ایشانرا غنیمت '' بصحبت با برکت ایشان التزام نمود واکثرکفارناموارآن دیارازی من انفاس شریفه ایشان بشرف ایمان مشرف شدند ''بیشترکه ایمان نیاوردند ، وشیفته : '' پیشتری '' ندارد

9 شیفته : ''بحضرت ایشان می فرستادند ''ندارد

10 شیفته : که هنوز'' می آوردند ''

11 شیفته : ''ایشان می رسانید وخدمتی بجا'' ندارد

12 حبیب : روضه '' متبرکه می رساند و'' چنان استماع است

13 شیفته : ''چنین استماع است که '' ندارد

14 شیفته : جلوس سلطان شمس الدین التمس''درسنه سبع وستمانه وفاتش درسنه احدی وثلثین و ستمانه بود'' دهلی تشریف فرمودند

خلفاء دیگر مثل شیخ المشایخ سلطان المجردین حمیدالدین صوفی[1] سوالی که آن در درخطه ناگور آسوده است[2]۔

نقل است از حضرت شیخ نظام الملته والدین قدس سره که او تارکی عظیم بود درموضع سوال که دو فرسنگ ازخطه اجمیر است سکونت داشت واو دراول حال بسی بریشان قدم بود[3] جمالی با کمالی داشت چنانچه هر عورتی که اورا می دیدی فریفته اوشدی چون صحبت حضرت خواجه معین الملته والدین دریافت[4] تایب شد شد بعد از حصول توبه هم صحبتان اور[5] ا بفسقی باز خواندند او جواب دادکه چنان ازاربند خودرا مستحکم کرده ام معلوم نیست که برحوران بهشت هم باز[6] کشایم بعد ازآنکه تایب شد وبدست بیعت حضرت شیخ[7] مشرف گشت خرقه خلافت یافت[8] یافت[8] یکبارگی ترک وتجرید نمود وهرچه درملك او بود همه را نصیب فقرا کرد و مقدار ده جریب زمین بکنار آبی داشت بدآنجا بیل می زد سبزی میکاشت[9] سال بسال[10] هم بدان قانع می بود[11] وزنده دربرداشتی اصلاً بلباسی دیگر میل نمودی وفتوح فتوح وشکرانه قبول نفرمودی اورا عورتی[12] بود خدیجه نام درزهد وورع رابعه عصر

---

1 مطبوعه: ''حمید الدین صوفی'' اضافه

2 حبیب: نبشته خواهد آمد ''درترتیب فراق دارد'' نقل است ، وشیفته: فرمودند ''اولیا که شیخ حمید الدین عطاء الله ناگوری که اورا سلطان التارکین می گویند'' نقل است

3 حبیب: ''بسی پریشان قدم بود'' ندارد

4 حبیب: صحبت ''ایشان رسید'' تایب شد

5 حبیب: هم صحبتان ''ازان پریشان قدم نهادم هم صحبتان شیخ حمید بفسق وفجور'' بازخواناند

6 شیفته: ''معلوم نیست ــــــــــــ بهشت هم باز'' ندارد

7 حبیب: برحورانه بهشت ''هم کشاده شود یا نه بعد ازان بشرف بعیت ایشان'' مشرف شده

8 حبیب: ''خرقه خلافت یافت'' اضافه

9 حبیب: ''می کاشت'' ندارد

10 حبیب: ''بسال'' ندارد

11 شیفته: میکاشت ''پرداختی'' زند دربرداشتی

12 حبیب: نفرمودی اورا'' زوجه'' بودخدیجه نام

بود[1] بعد از هفته به برگ نیم یکبارگی افطارمی نمودی درویش ازوی پرسید چونست که بعضی مشایخ[2] درزندگی شهرتی تمامی[3] دارند و بعد مردن هیچ کسی نام ایشان نگیرد و بعضی[4] درویشان که در زندگی هیچکس ایشان را نداند بعد مردن شهرتی تمام در هر خاصی و عامی یابند[5] جواب داد کسی که درزندگی بشهرتی کوشیده است حق تبارک[6] تعالیٰ نام و نشان او ازبعد مردن پوشیده است وآنکه خودرا درزندگی پوشیده است ذکر خیراو بعد مردن اوقاف تا قاف جوشیده است ایضاً **نقل است** ازحضرت شیخ نظام الدین قدس سره[7] که درنواحی اجمیر هندوی بود حضرت شیخ حمید سوالی[8] اورا دایما فرمودی که این مردی صاحب نعمت وولی خداست مردمان متحیر میشدند که حضرت[9] شیخ مرد کافری را ولی خدا میگویند[10] آخر الامرآل هندو مسلمان شد ویکی از اولیا خدا تعالیٰ گشت ونیز استماع است که شیخ نجم الدین صغریٰ شیخ الاسلام دهلی بر حضرت شیخ جلا الدین تبریزی رحمة الله علیه تهمتی انداخته بود و محضری ساخته چنانچه کیفیت آن درذکر حضرت جلال الدین تبریزی رحمة الله علیه انشاالله تعالیٰ[11] نبشته شود القصه درآن محضر مشایخ کبار حاضر بودند حضرت سلطان المشایخ شیخ الاسلام بهاءالدین ذکریا قدس سره نیز حاضر بودند حضرت

---

1. شیفته : خدیجه نام '' زاهد '' بعد از هفته
2. حبیب : بعضی '' درویشان '' درزندگی
3. حبیب : '' تمامی '' ندارد
4. حبیب : نام ایشان '' نمی برد وبعغی درزندگی گم نام می باشد اما بعد '' ازمرگ شهرتی
5. حبیب : شهرتی تمام '' پیدا می کنند '' جوابداد
6. حبیب : '' تبارک '' ندارد
7. حبیب : بعد مردن '' باطراف عالم رسیده ازترتیب فرق دارد '' که درنواحی
8. مطبوعه : '' حمید سوالی '' ندارد
9. حبیب : خدایست مردمان '' می گفتند که یاشیخ '' مرد کافری
10. حبیب : مردی کافری '' چگونه ولی خواهد شد فرمودی که ازعنایت حق تعالیٰ چیزی دورنیست '' آخر الامرآن
11. خدابخش : '' تهمتی انداخته بود ــــــ انشاالله تعالیٰ '' ندارد ومطبوعه : ' انشاالله تعالیٰ '' اضافه

شیخ حمید الدین سوالی رحمة اللہ علیہ بحضرت شیخ المشایخ شیخ[1] بهاوالدین ذکریا رحمۃاللہ علیہ[2] سوال کرد مخدوم چه حکمت است هر جاکه مال می نهند مارنیزآنجا آنجا مسکن میگیرد چنانچه مشهوراست گنج باماریاشد وگلی با خارنه میان ما رو مال مناسبت[3] صوریست ونه معنوی سبب معیت هردومعلوم نمی شود حضرت[4] حضرت[4] شیخ بهاو الملته والدین قدس سره[5] درجواب فرمودند اگر چه مناسبت[6] صوری نیست اما مناسبت معنوی هست زیرا که ماربواسطه زهر مهلك است مال نیز که اکثر مردم را در هلاکت اندازد وشیخ حمید الدین[7] گفت پس مال نیز حکم مارداشته باشد پس کسی که مال نگهدارد درمعنی مارنگهد اشته باشد شیخ حمید مذکور[8] این معنی درشان حضرت شیخ الاسلام قدس سره[9] شیخ بها الملته والدین قدس سره گفت که حضرت ایشان را دنیا بودی ایشان برفورجواب داد ند که مال اگر چه مناسبت[10] ماراست کسی که افسون دنیا[11] ماررا داشته ماراورا چه زیان کند باز شیخ حمید رحمة اللہ علیه[12] درجواب گفته چه لازم است که آن چنین[13] جانوری پلید زهر دار پر خار[14] را نگهدارند و محتاج با فسون باشند حضرت شیخ الاسلام[15]

1 حبیب : '' رحمته اللہ علیه بحضرت الشایخ شیخ '' ندارد
2 حبیب : '' رحمته اللہ علیه '' ندراد
3 حبیب : وگل باخارنه میان '' ترتیب فرق دارد '' صوری است
4 حبیب : '' معنوی سبب معیت ــــــــــــــ حضرت '' ندارد
5 حبیب : '' قدس سره '' ندارد
6 حبیب : '' مناسبت '' ندارد
7 حبیب : '' الدین '' اضافه
8 حبیب : '' مذکور '' ندارد
9 مطبوعه : '' قدس سره '' ندارد
10 مطبوعه : '' مناسبت '' اضافه
11 مطبوعه : '' دنیا '' اضافه
12 حبیب : حمید '' الدین '' درجواب گفته
13 حبیب : '' آن چنین '' اضافه
14 خدابخش : '' پرخار '' اضافه
15 حبیب : '' السلام '' ندارد

بهاءالملّته[1] والدین قدس سره چون مقدمه[2] شیخ حمید الدین مستحکم دیدند[3] داشتند که سوال شیخ حمید الدین صوفی[4] سوالی[5] نه تنها برمن عاید است بلکه بر پیر پیر من حضرت[6] شیخ شیوخ شهاب الملته والدین سهروردی[7] قدس سره پیر خود می کند فی الحال درمراقبه شدند حضرت شیخ شیوخ شهاب الملته والدین قدس سره را حاضر یافتند گوئی میفرمایند که درویش بهاءالدین بسلطان روح التارکین[8] بحمید الدین صوفی چشتی[9] بگو که درویشی شمارا چندانی حسنی[10] و جمالی نیست که زخم چشمی بدورسید فامادرویشی مارا چندان جمال باکمال است که اگر وسمه ازسیاهی دنیا برویش نگشتم احتمال زخم چشم باشد چون حضرت شیخ الاسلام[11] بهاو الدین ذکریا قدس سره[12] این جواب فرمود او بازجواب دادند که جمال شما صفائی است ذاتی نیست جمال ذاتی را زخم وچشم گاهی نمیرسد چون[13] ساکت گشت و ذکر حضرت شیخ المشایخ بدرالدین محمود مونیه دوزخجندی که آلان بجواری روضه پرانوارحضرت سلطان العاشقین وبرهان العارفین شیخ قطب الدین بختیارکاکی[14] نور

---

1 حبیب: ''الملته'' ندارد
2 حبیب: ''قدس سره چون مقدمه'' ندارد
3 حبیب: حمید الدین ''شنید'' دانستند
4 مطبوعه: ''صوفی'' اضافه
5 حبیب: '' سوال حمید الدین صوفی سوالی '' ندارد
6 حبیب: '' حضرت '' ندارد
7 مطبوعه: '' سهروردی '' اضافه
8 مطبوعه: '' بسلطان روح التارکین '' اضافه
9 خدابخش: ''حاضریافتند گوئی۔۔۔۔ صوفی چشتی '' ندارد ومطبوعه: '' صوفی چشتی '' اضافه
10 حبیب: '' چندانی حسنی '' ندارد
11 حبیب: '' حضرت شیخ الاسلام '' ندارد
12 حبیب: ''ذکریا قدس سره '' ندارد
13 حبیب وخدابخش: این جواب فرمود '' وشیخ حمید الدین '' ساکت گشتند
14 مطبوعه: پرانوارحضرت '' خواجه قطب الاقطاب بختیارکاکی '' نورالله مرقده آسوده است

الله مرقده آسوده است اونیز مردی بزرگ و صاحب کشف وکرامات بودی واغلب در مصاحب حضرت سلطان المشایخ خواجه قطب الدین قدس سره می ماندی[1]۔

نقلست از حضرت سلطان المشایخ نظام الملته والدین محمد بداونی قدس سره[2] که هر کرا برده می گریختی پیش حضرت شیخ محمود مونیه دوزمی آمدی و صورت حال گریختن برده بریشان[3] معلوم معروض میداشتی ایشان بعد تامل میفرمودن برو درفلان روزیا درفلان وقت[4] خواهی یافت فامادرآنچه برده گریخته خودرا بیابی مرا خبرکنی تا یارآن ازدل من فرودآمد خلق نیزهمچنان بعد ازیافتن برده خبر میکردند روزی شخصی پیش ایشان[5] آمد و عرض نمود مخدوم غلامی داشتم ازمن[6] گریخته است می فرمایند تایافته شود حضرت شیخ مشارًالیه فرمود که برو در فلان وقت خواهی یافت درآنچه اورا یابی بمن خبر برسانی اوگفت همچنان کنم بفرمان الله تعالیٰ هم دران وقت که حضرت شیخ فرموده بودند آن غلام را یافت فاما بحضرت شیخ خبر نرسانید که یافته ام قضاراً بعد دوسه روزآن غلام بازگریخت صاحب غلام پیش حضرت شیخ آمد و صورت حال یافتن و بازگریختن او عرض نمود[7] شیخ فرمود چون مرا خبرنکردی که یافته ام دیگر اورا نخواهی یافت و همچنان شد درایامی که[8] این حقیر بدولت زیارت مرقده پیرطهارت حضرت ایشان[9] مشرف

---

1 حبیب : درمصاحبت '' شیخ مشارًالیه بسر می برد '' نقل است

2 مطبوعه : نظام الملته والدین '' محبوب آلهیٰ روح الله روحه '' هرکرا برده می گریختی

3 حبیب : شیخ محمود '' التجا آوردی '' معلوم معروض می داشتی

4 مطبوعه: '' وقت '' اضافه

5 حبیب : '' پیش ایشان '' ندارد

6 حبیب : '' ازمن '' ندارد

7 حبیب : '' یافتن وبازگریختن او عرض نمود '' ندارد، ومطبوعه : گفت '' یافته بودم غلام بازگریخت شیخ فرمود

8 شیفته : درویش ازوی پرسید ــــــــــــــــ هم چنان شد درایامی که '' ندارد

9 حبیب : مرقد '' مبارك شیخ معین الدین '' مشرف گشت

گشت از فرزندان حضرت ایشان صاحب سجاده شیخ المشایخ[1] شیخ بایزید بود رحمة‌الله علیه و او شیخی کلان[2] و عظیم الشان بوده است سیّد شمس الدین ظاهر که صدو پنجاه سال عمر داشتی خرقه خلافته از حضرت شیخ المشایخ[3] شیخ بایزید مذکور علیه الرحمته[4] یافته بود و مرید شیخ المشایخ شیخ نوربود که دربنگاله آسوده است و خدمت[5] سیّد شمس الدین رحمته الله علیه[6] را با حضرت ملك المشایخ[7] شیخ سماءالحق والدین قدس سره اعتقاد وبیحد[8] واتحادی بی عد بود با این حقیر الانام محبتی عظیم بود[9] از ایشان استماع[10] است که حضرت زبدة المشایخ[11] معین الحق والدین رادرآخرها تاهل واقع شده وفرزندان متولد شدند[12] فاما این حقیر چون بزیارت روضه متبرکه حضرت زبدة المشایخ معین والدین[13] رحمته الله علیه رحمته واسعته رسید همراه و باتفاق معیت خدمت[14] پیرزاده برجاده شیخ المشایخ شیخ نصیر الملته والدین رحمته‌الله علیه بود و یکبار[15] زیارت حضرت ایشان بحصول پیوست[16] درآنجا مجاوری عظیم القدر مولانا مسعود نام[1] بود قریب هشتاد سال

---

1 حبیب: '' شیخ المشایخ '' ندارد
2 حبیب: شیخی '' بغایت '' وعظیم
3 حبیب: ''حضرت شیخ المشایخ '' ندارد
4 حبیب و شیفته: '' مذکورعلیه الرحمته '' ندارد
5 حبیب: '' اومرید شیخ المشایخ ــــــــــ آسوده اند خدمت
6 حبیب: ''رحمته الله علیه '' ندارد
7 حبیب: ملك المشایخ '' ندارد
8 حبیب: '' قدس سره بیحد '' ندارد
9 حبیب: نام محبتی '' شفقتی داشت '' ازایشان
10 شیفته: ''رحمته الله علیه را با ــــــــــــــــ ازایشان استماع '' ندارد
11 حبیب و شیفته: حضرت '' خواجه '' معین الحق والدین
12 حبیب: فرزندان '' آمدند '' فاما
13 مطبوعه: معین '' الحق '' رحمته الله علیه
14 حبیب: این حقیر '' که درملازمت '' پیرزاده برجاده
15 حبیب: '' المشایخ شیخ ــــــــــ بود ویکبار '' ندارد
16 حبیب: ایشان '' رسید '' درآنجا

عمر داشت چنانچه پدراباو اجداد او مولانا احمدبن محمدبن مخدوم[2] قاضی تاج بن مخدوم قاضی شمس الدین دهلوی نبیره امام محمد شیبانی[3] بشرف خدمت حضور حضرت شیخ مشارٌالیه قدس سره[4] یافته بود مولانا مسعود[5] ازمولانا احمد که خادم حضرت شیخ بود **نقل** میکرد که درآنچه حضرت شیخ رحمته الله علیه[6] ازاجمیر اول بارکه بد هلی رفت و بازآمد ایشان را تاهل واقع شد[7] وآنچنان بود که سیّد وجیه الدین محمد[8] مشهدی که عم سیّد حسین مشهدی که درتنبلی آسوده شهیداند[9] داروغه خطه مذکوربود[10] دختری داشت درکمال عصمت و عفت سمها بی بی عصمت[11] واین عجوزه مستوره ببلوغ رسیده بود می خواست که بحباله بزرگ زادۂ درآرد و بحواله نتیجه دود مان اشراف[12] نماید هیچکس را درخورکمال و لایق[13] حال نمی یافت که بدو پیوندی فرماید اکثرازین تاهل تفکر می بود[14] ناگاه شبی از شبها[15] حضرت امام جعفر صادق رضیه الله عنه[16] را در واقعه دید که می فرماید فرزندم و جیه الدین

---

1 حبیب : ''نام'' اضافه

2 حبیب : ''قاضی تاج بن مخدوم'' ندارد

3 مطبوعه : '' بن محمد بن مخدوم ------------- امام محمد شیبانی'' اضافه

4 حبیب: حضرت ''ایشان تشریف'' یافته بود

5 مطبوعه : مولانا ''مسعود'' ازمولانا احمد

6 حبیب : نقل میکرد که '' چون ایشان '' ازاجمیراول

7 شیفته : ''فاما این حقیر-------------- تاهل واقع شد'' ندارد

8 حبیب :آنچنان بود که ''سید وجیه الدین محمد اطینی'' مشهدی که عم سید حسین مشهدی

9 مطبوعه : که درتنبلی آسوده شهداند ''اضافه

10 حبیب : '' شهیداند داروغه خطه مذکوربود'' ندارد

11 حبیب : خدابخش وشیفته : ''سمها بی بی عصمت'' ندارد

12 حبیب و شیفته : '' بحواله نتیجه دودمان اشراف'' ندارد

13 شیفته : ''کمال ولایق '' ندارد

14 حبیب : پیوندی '' نماید درین تفکر'' ناگاه شبی و شیفته : '' اکثردرین وتفکر می بود'' ندارد

15 شیفته : '' ازشبها'' ندارد

16 مطبوعه : '' رضی الله عنه'' اضافه

اشارت[1] حضرت رسالت ﷺ بر نیست که این عجوزه[2] را بشیخ معین الدین سجزی[3] بسپاری ودرحباله او درآری سیّد وجیه الدین مذکوراز پیوستگان حضرت شیخ این واقعه بحضرت ملازمان شیخ اظهار نمود حضرت شیخ رحمته الله علیه فرمود[4] که عمر من درآخر رسیده است فاما چون اشارت رسول است[5] قبول نمودن وجهت شریعت ساخت این فرزندان پاك نهاد ودرست اعتقاد ازآن دود مان کرام و خاندان عظام اند[6] وحضرت شیخ[7] بعد ازتاهل موازنه[8] هفت سال[9] درصدرحیات بود بعده بعده بجواررحمت حق پیوست وسالش نبود و هفت رسیده بود که ازمطموره[10] خاك بمعموره افلاك رسید علیه الرحمة و الغفران و رحلت ایشان[11] در ششم ماه رجب رجب قدره روزدوشنبه بود[12]

---

1 شیفته : ''حضرت امام ـــــــــــــ وجیه الدین اشارت '' ندارد

2 حبیب و شیفته : '' این عجوزه '' ندارد

3 شیفته : ''سجزی '' ندارد

4 شیفته : ''حضرت شیخ رحمته الله علیه فرمود '' ندارد

5 حبیب : اشارت '' رسول الله صلی علیه وسلم '' قبول نمود

6 شیفته : '' وجفت شریعت ـــــــــ عظام اند و'' ندارد

7 حبیب : پاك نهاد '' بوجود آمدند وبیست و هفت سال '' بعد ازتاهل

8 شیفته : '' موازنه '' ندارد

9 حبیب : ''موازنه هفت سال '' ندارد

10 حبیب : بود بعد ''رحلت فرمود وسال عمرش به نود و هفت رسیده بود '' که آن مطهوره

11 شیفته : ''که ازین مطهوره ـــــــــــــ دررحلت ایشان '' ندارد

12 حبیب : افلاك رسیده ''وبعضی نقلیات ازمقامات وکرامات ایشان ومناظره جوگی وراجه آن حدود مشهورومعروف است بتذکیرآن تکرارنکرد رحلت ایشان درششم رجب المرجب روز شنبه واقع شد ''

ذکر حضرت شیخ الاسلام[1] حضرت بهاءالملته[2] والدین زکریا زکریا قدّس سرّه

آن محرم رازلا مکانی — موصوف صفات جاودانی

افلاک بزیرپای کرده — درعالم عشق جای کرده

جاروفته ازفنائی توحید — پا کوفته دربقاءِ تفرید

باطن بهبوبت وحقیقت — ظاهر بشریعت وطریقت

آن پاک گزیدهٔ مشایخ — آن مردم دیدهٔ مشایخ

سلطان سریر ملک تمکین — یعنی که بهاءملت ودین

اومالک ملک لایزالیست — درسلک محبتش جمالی ست[3]

آن گوهر درج شریعت و طریقت و آن اختر برج معرفت و حقیقت و آن رہنماء منازل تصدیق وآن ابواب کشایٔ معارف تحقیق آن مرشد سالکان صاحب حال وآن رهبر راه روان[4] اهل کمال آن زبدة الاتقیاءآن خلاصهٔ اولیاءبهاءالدین ذکریا غوث العالم[5] قدس سره العزیز[6] ازاولیاءکبار بود ودرروش مشیخت صاحب اعتباردر درعلوم ظاهرمجتهد زمان ودراسرارباطن سلطان سریرعرفان[7] درعهد خویش یگانه یگانه غوث العالم[8] وبی نظیرآنروزگاربود ودرکشف وکرامات عدیم المثال درعبادت عبادت وریاضت مستقیم الاحوال[9] حد بزرگواراوکمال الدین[1] علی شاه قریشی ازمکه

---

1 حبیب : ''السلام'' ندارد

2 حبیب : ''الملته'' ندارد

3 شیفته : ''درجه ذیل اشعارمثنوی'' ندارد

4 خدابخش : ''ابواب کشائی معارف ــــــــــــــــــــــــــ آن رهبررهبران'' ندارد

5 خدابخش : ''غوث العالم'' ندارد

6 مطبوعه : ''العزیز'' ندارد

7 شیفته : ''آن گوهردرج شریعت ــــــــــــــــــــ سلطان سریرعرفان'' ندارد

8 خدابخش : عهد خویش ''از'' بی نظیرآن روزگاربود

9 شیفته : ''الاحوال'' ندارد

مکه مبارکه درخوارزم آمده بود و ازآنجا بقیته الاسلام خطۂ ملتان رسید و درآن بقعه شریفه[2] مدتی ساکن شده و او حاجی حرمین شریفین بود بکمال صلاحیت منسوب[3] و اورا فرزندی بود وجیه الدین نام جوانی پاك ذات و ملك صفات مولانا حسام الدین ترمذی شریف ازفطارت خروج ملاعین تاتاردرین دیاررسید بود و درقلعه کوت کرور که سلطان محمود غزنوی قبل ازضبط دیارهندوستان فتح نموده بود مولانا مذکور درآنجا ساکن بود دختری داشت درکمال عفت و طهارت شیخ وجیه الدین را نورالله مضجعه بدو پیوند شریعت بوقوع پیوسته و حضرت شیخ بهاءالدین قدس سره همدران قلعه متولد شد و پدربزرگوارش ایشان را دوازده سال بگذاشت و برحمت حق پیوست و حضرت شیخ[4] حفظ قرآن باهفت قراۃ ازبر داشت و ازآنجا بعد فوت پدر به خراسان[5] آمده و بتدریس ظاهر معنی التقدیس باطن هفت سال مشغول گشت[6] بعلم خواندن۔ اشتغال نمود چنانچه بپایه اجتهاد رسید ازکمال عفت و صلاحیت که داشت اهل بخارا ایشان رابهاءالدین فرشته گفتندی و اورا درخراسان و بخارا شهرتی عظیم بود ازآنجا بطرف مکّه عزیمت نمود[7] وببخاراآمده بعلم خواندن اشتغال نمود از تشریف حج بسعادت زیارت سرورکائنات و خلاصۂ موجودات مشرف گشت و موازنه پنج سال بحرم رسول علیه الصلوٰۃ والسلام[8] مجاورگشت و پیش شیخ کمال الدین محمد یمنی که یکی ازمحدثان کباربود بتعلیم حدیث مصطفیٰ[9]

---

1. شیفته: ''کمال الدین'' ندارد
2. حبیب و شیفته: '' شریفه'' ندار
3. شیفته: '' او حاجی حرمین شریفین بود بکمال صلاحیت منسوب'' ندارد
4. حبیب: حق پیوست'' شیخ الاسلام'' حفظ قرآن، و خدابخش: حق پیوست'' سلطان المشایخ مشارٌالیه'' حفظ قرآن با هفت قراۃ ازبرداشت
5. مطبوعه: وازآنجا'' ببخارا''آمده
6. مطبوعه: '' وبتدریس ظاهر معنی التقدیس باطن هفت سال مشغول گشت'' ندارد
7. مطبوعه: '' وببخاراآمده بعلم خواندن اشتغال نمود'' اضافه
8. حبیب: موازنه پنج سال '' بدانجا'' مجاورگشت آنجا
9. مطبوعه: '' مصطفیٰ'' ندارد

مشغول شد هر سال بموسم حج بیت الله رسیدی بعد ایام شریف بمدینه آمدی پیش حضرت مذکورمشغول شدی[1] مولانا کمل الدین محمد[2] مولانا پنجاه وسه سال مجاورحرم محترم بود او نیز هر سال زیارت بیت الله حاصل کردی و باز بحرم رسیدی چون حضرت سلطان المشایخ تمام علم احادیث پیش مولانا سند نمود و ازبر فرمود مولانا مذکور حضرت ایشان را اجازت نامه نوشته[3] واجازت سبق حدیث گفتن نوشت چنانچه رسم محدثان اهل تحقیق است و بعضی گویند که یك سال کم یا بیش درمدینه مبارك[4] درحرم رسول علیه الصلوة والسلام درموضع معین که راستایٔ قبهٔ روضه مبارك است و این احقر الانام درآن ایام که مجاورحرم محترم[5] بود هم بدان موضع مشغول شدی او می ماندی[6] و فیض میربود بعد ازآن شیخ بهاءالدین ذکریا[7] در درطرف بیت المقدس آمد وبزیارت انبیاءعلیهم السلام که درآن حوالی آسوده اند مشرف گشت سید نظام الدین محمود بدرغنچه گلزار[8] سیادت و شگوفه اشجار[9] سعادت شاه تاج الدین حسن که شیخ الاسلام شیرازاست و باین درویش درشیراز چند اقامت میسر شده بود محبتی و اتحادی عظیم و مودتی و اعتقادی مستقیم داشت[10] بزرگی و سیرت حضرت شیخ الاسلام غوث[11] بهاءالدین ذکریا قدس سره[12] در

---

1. حبیب : '' پیش حضرت مذکورمشغول شدی '' ندارد
2. مطبوعه : هر سال بموسم حج ------------------- مولانا کمال الدین محمد '' ندارد
3. حبیب : '' ازبر فرمودمولانا مذکور------------------اجازت نامه نوشته'' ندارد
4. حبیب : حدیث گفتن '' ازمولانا مشارٌالیه نیزیافتند '' درحرم رسول علیه الصلوٰة
5. حبیب : درآن ایام که '' بشرف مجاورت آن بقعه شریف مشرف شده '' بود هم بدان موضع مشغول شدی
6. مطبوعه : '' او می ماندی '' ندارد
7. حبیب : '' شیخ بهاءالدین ذکریا '' اضافه
8. مطبوعه : 'گلزار'' ندارد
9. حبیب : '' شگوفه اشجار'' ندراد
10. حبیب : واتحادی '' می فرمود او'' بزرگی و سیرت حضرت شیخ
11. حبیب : '' الاسلام غوث '' ندارد
12. حبیب : '' قدس سره '' ندارد

در جایٔ مسطور ساخته است و مرید شدن حضرت شیخ فخرالدین عراقی و سید صدرالدین محمد المعروف الحسنی رحمت الله نیز نوشته چنانچه این احقر را بعضی از آثار آن بزرگوار ازآنجا[1] تحقیق شده و این[2] سید نظام الدین محمود بیواسطه مرید حضرت شاه نعمت الله ولی بود بعد ازان حضرت شیخ الاسلام مشارٌ الیه بعد از حصول کرامات عالی و مقامات متعالی در بغداد آمد و برکت[3]زیارت درویشان اهل طهارت[4] که درآنجا آسوده اند حاصل نمود[5] و بصحبت سعادت[6] وبدولت ارادت حضرت سلطان المشایخ[7] شیخ الشیوخ شهاب الدین سهروردی قدس سره مشرف گشت و خرقه خلافت یافت حضرت شیخ نظام الدین بداؤنی قدس سره نبشته است[8] است[8] که بصحبت حضرت شیخ الشویخ[9] هفده روزپیش[10] نمود و درین ایام معدود[11] معدود[11] این همه دولت جاودانی و سعادت دوجهانی حاصل نمود درآنچه این ضعیف بزیارت مشایخ بغداد مشرف گشت بعد زیارت اولیاءکبار بیشتری بزیارت مقبرهٔ مطهره حضرت[12] شیخ المشایخ غوث اعظم شیخ[13] محی الدین عبد القادر جیلانی قدس سره و روضه حضرت شیخ الشیوخ شهاب الدین نور الله مضجعه

---

1 حبیب : '' ازآنجا '' ندارد

2 حبیب : '' این '' ندارد

3 حبیب : آمد و '' به '' زیارت درسیشان

4 حبیب : '' اهل طهارت '' ندارد

5 شیفته : '' چون حضرت سلطان المشایخ تمام علم ------------------------------- آسوده اند حاصل نمود '' ندارد

6 شیفته : '' سعادت '' ندارد

7 حبیب و شیفته : '' سلطان المشایخ '' ندارد

8 شیفته : '' و خرقه خلافت یافت --------------- نبشته است '' ندارد

9 مطبوعه : '' شهاب الدین سهروردی ----------- حضرت شیخ الشویخ '' ندارد

10 حبیب : '' پیش '' ندارد

11 شیفته : '' معدود '' ندارد

12 حبیب : '' مقبره مطهره حضرت '' ندارد

13 مطبوعه : '' المشایخ غوث اعظم شیخ '' اضافه

مشرف میشد[1] و سعادت ابدی و دولت[2] سرمدی حاصل می کرد بیشرتی شبها در روضهٔ متبرکه حضرت اما م اعظم نورالله مرقده[3] می ماند شبی ازشبها خدمت شیخ شهاب الدین احمد که صاحب سجادهٔ حضرت شیخ الشیوخ است قدس سره[4] بزیارت امام اعظم رضی الله عنه[5] رسید و این حقیررا درگوشه مشغول دید زمانی بعد ازتفریغ سعادت زیارت بدین حقیر رسید گرم گرم[6] پرسید که شما شب[7] درین جا می باشید گفتم بلی[8] اکثر درینجا واقع می شود[9] روضه حضرت امام اعظم ابو حنیفه[10] در بغداد کهنه نزدیک دجله واقع شده است ومقبرهٔ حضرت غوث اعظم[11] شیخ الشیوخ شیخ محی الدین جیلانی[12] رحمته الله[13] بغداد نواست مفاصل مقدار[14] دوکرده کم بیش باشد حضرت شیخ مذکوراین حقیررا فرمود که شما ازکدام سلسله اید وچه خانواده دارید عرض نمودم که این بنده منسلک سلسله پیوستگان حضرت سلطان المشایخ[15] شیخ الشیوخ قدس سره[16] است فرمود شجره شما بکدام خلیفه ایشان

---

1 حبیب: '' مضجعه مشرف می شد'' ندارد
2 حبیب: ''ابدی ودولت'' ندارد
3 حبیب: نورالله مرقده '' ندارد، ومطبوعه: '' مرقده'' ندارد
4 حبیبو مطبوعه: قدس سره '' ندارد
5 حبیب: '' امام اعظم رضی الله عنه '' ندارد
6 حبیب: '' زمانی بعد ازتفریغ ------------------- رسید گرم گرم '' ندارد
7 حبیب: '' شب '' ندارد
8 مطبوعه: ''بلی '' اضافه
9 حبیب: '' اکثردرینجا واقع می شود'' ندارد، ومطبوعه: اکثردرینجا '' باشم '' روضه حضرت امام
10 حبیب: ''ابوحنیفه '' ندارد
11 مطبوعه: '' غوث اعظم '' اضافه
12 مطبوعه: '' جیلانی ''اضافه
13 حبیب: محی الدین جیلانی '' عبد القادر'' بغدادنواست
14 حبیب ومطبوعه: '' مقدار'' ندارد
15 حبیب ومطبوعه: '' سلطان المشایخ '' ندارد
16 حبیب ومطبوعه: '' قدس سره '' ندارد

انتها[1] است[2] عرض نمودم ترتیب که واقع است ما[3] بحضرت شیخ الاسلام غوث[4] بهاءالملته والدین ذکریا قدس سره[5] رساندم حضرت شیخ[6] مرا بتمام فرحت درکنار گرفت وبسعی تمام برابر خود درخانقاه حضرت شیخ الشیوخ العالم[7] آورد موضعی در آن مقام نمود که حضرت غوث[8] شیخ بهاءالدین ذکریا[9] اینجا بود شما را نیز اجازت است که اینجا باشید چنانچه[10] قریب دو ماه این حقیر نیز[11] آنجا می بود وسعادتها می ربود حضرت شیخ شهاب الدین احمد نسخه عوارف که از نظر مبارك حضرت سلطان المشایخ[12] شیخ شیوخ گذشته بود مرا عطا فرمود الآن نسخه درکتاب خانه ضعیف است[13] القصه این حقیر را اززبان دربارگوهر نثارحضرت سلطان المحققین برهان المدققین[14] پیر دستگیر سماءالحق والدین قدس سره[15] مسموع است که در آنچه حضرت شیخ الاسلام شیخ بهاءالحق[16] والدین قدس سره دربغداد بسعادت صحبت حضرت سلطان المشایخ[17] شیخ الشیوخ شهاب الملته والدین قدس سره[18]

---

1. حبیب: "انتها" ندارد
2. مطبوعه: انتها" یافته" عرض نمودم
3. حبیب: "ترتیبی که واقع است ما" ندارد
4. حبیب: "شیخ السلام غوث" ندارد، و مطبوعه: "غوث" اضافه
5. حبیب و مطبوعه: "قدس سره" ندارد
6. حبیب: قدس سره" ازاستماع این معنی بسیارمستبشرشده" مرابتمام فرحت
7. مطبوعه: "العالم" اضافه
8. مطبوعه: "غوث" اضافه
9. حبیب و مطبوعه: "قدس سره" ندارد
10. حبیب: "چنانچه" ندارد
11. مطبوعه: "نیز" اضافه
12. حبیب و مطبوعه: "سلطان المشایخ" ندارد
13. حبیب: "آلان نسخه درکتاب خانه ضعیف است" ندارد
14. حبیب: "زبان دربارگوهر-------------------------- برهان المدقیقین" ندارد
15. حبیب: "قدس سره" ندارد
16. مطبوعه: "الحق" ندارد
17. مطبوعه: "سلطان المشایخ" ندارد
18. مطبوعه: شیخ الشیوخ" عالم" مشرف گشت

مشرف گشت[1]درانتظار خرقه بود که کی باید شیخ حضرت شیخ الاسلام بهاء الحق والدین[2] درخانقاه حضرت ایشان مشغول بود درواقعه[3] بمعاینه که اصل[4] معرفت وصف را می داشت[5] دید که گوئی[6] یك خانه مروح[7] و پرنوراست و حضرت خلاصه موجودات و سرورکائنات محمد رسول ﷺ[8] درآنجا جالس اند وحضرت[9] شیخ الشیوخ الشیوخ شهاب الملته والدین قدس سره[10] درپیش حضرت رسالت مثال حجابان بر پای ایستاده وهم درآنخانه که اجلاس حضرت رسول علیه اسلام[11] است[12] طناب بسته وخرقه چند بران طناب آویخته درین میان شیخ الاسلام غوث[13] بهاء الدین ذکریا[14] را طلب فرمودند حضرت[15] شیخ شهاب الدین قدس سره[16] دست وی گرفته بتشرفی قدم بوس حضرت رسالت ﷺ[17] مشرف ساخت چنانچه آنحضرت بشارت اشارت[18] بخرقه ازخرقها که دران طناب آویخته بود[19] فرمود که عمر این خرقه را

---

[1] شیفته : ازدرانچه این ضعیف ------------------- عالم مشرف گشت'' ندارد
[2] مطبوعه : ''بهاءالحق والدین'' ندارد
[3] شیفته : '' واقعه '' ندارد
[4] مطبوعه : بمعاینه که ''اهل '' معرفت وصف
[5] مطبوعه : وصف را'' میسراست '' دید که گوئی
[6] حبیب : گشت درانتظار''آن بود که خرقه شریف ارزانی گردد شبی درواقعه دید'' یك خانه
[7] مطبوعه : یك خانه '' مرقع '' وپرنوراست
[8] مطبوعه : کاینات محمد ''افضل الصلوة واکمال الحیات'' درآنجا جالس اند
[9] حبیب : ''حضرت '' ندارد
[10] مطبوعه : شیخ الشویخ ''عالم '' درپیش حضرت رسالت
[11] مطبوعه : حضرت '' رسالت '' است
[12] حبیب و شیفته : '' که اجلاس حضرت رسول علیه اسلام است'' ندارد
[13] حبیب : '' الاسلام غوث '' ندارد، ومطبوعه : '' غوث '' اضافه
[14] مطبوعه : '' ذکریا '' ندارد
[15] حبیب : '' حضرت '' ندارد
[16] مطبوعه : حضرت شیخ '' شیوخ عالم '' دست وی گرفت
[17] مطبوعه : حضرت رسالت '' علیه الصلوة '' مشرف ساخت
[18] مطبوعه :آن حضرت '' اشاره '' بخرقه ازخرقها
[19] حبیب : ''اشاره بخرقه ------- آویخته بود'' ندارد

بشیخ بهاءالدین غوث عالم[1] درپوشان شیخ مشارًالیه[2] همچنان کرد و دستش گرفته بپایٔ مبارك حضرت رسالت صلی اللہ علیه[3] والسلام انداخت چون حضرت شیخ الاسلام را این معنی مشهورشد امید وارگشت که البته خرقه ایشان نصیب این بود[4] علی الصباح بعد ازچاشت حضرت شیخ الشیوخ قدس سره[5] حضرت شیخ الاسلام بهاءالدین ذکریا قدس سره[6] را اندرون طلبید چون شیخ[7] آنجا رسید همان خانه که در معاینه دیده بود وخرقها همچنان برطناب آویخته حضرت شیخ شیوخ رضیه اللہ عنه برخاست و همان خرقه که اشارت حضرت رسالت بود علیه اسلام[8] ازطناب فرود آورده بحضرت شیخ الاسلام بهاءالدین ذکریا قدس سره[9] پوشانید و فرمود که بابا بهاءالدین ذکریا این خرقها حضرت رسول علیه الصلوة[10] والسلام من درمیان واسطه پیش[11] نیستم کسی را بی اجازت ایشان نتوانم داد[12] چنانچه شبی گذشته ترا معاینه نموده بودند حضرت شیخ نظام الدین قدس سره[13] فرموده اند که چون[14] حضرت شیخ الاسلام غوث[15] بهاء الدین[16] ذکریا رحمة اللہ علیه درمعدودایام نعمت عظیم

---

1 مطبوعه : غوث عالم '' اضافه

2 مطبوعه : '' شیخ مشارًالیه '' ندارد

3 مطبوعه : حضرت '' علیه الصلوة '' والاسلام انداخت

4 شیفته : ودستش گرفته بپائی ------------------نصیب این بود '' ندارد

5 حبیب : '' قدس سره '' ندارد

6 مطبوعه : شیخ الاسلام '' غوث عالم '' رااندرون طلبید

7 حبیب : '' شیخ '' ندارد

8 مطبوعه : '' علیه اسلام '' ندارد

9 مطبوعه : '' بهاء الدین ذکریا قدس سره '' ندارد

10 مطبوعه : '' الصلوة '' اضافه

11 شیفته : '' بیش '' ندارد

12 شیفته : '' کسی را بی اجازت ایشان نتوانم داد '' ندارد

13 مطبوعه : '' قدس سره '' ندارد

14 مطبوعه : فرموده اند که '' این '' حضرت شیخ

15 مطبوعه : '' غوث '' اضافه

16 مطبوعه : بهاء '' الحق '' درمعدودایام

یافت[1] بعضی درویشان که بخدمت ایشان[2] مدتی مدید ملازم میبودند تعجب نمودند نمودند که مایان را چندین گاه شد که درملازمت مجدیم این دولت بمایان رو ننمود درویش هندی آمده این سعادت را زود ربود چنانچه حضرت شیخ شیوخ عالم را[3] از صفا باطن درآئینه دل این معنی که درخطره ایشان ظاهر شده بود منعکس گشت بر فور فرمودند که یاران مشوش نباشید[4] که شمایان هیزم تر دارید ودرهیزم تر یکبارگی آتش درنگیرد زکریا هیزم خشك داشت آتش بزودی درگرفت بعد ازان حضرت شیخ بهاءالدین ذکریا قدس سره[5] راوداع کرد فرمود که برو درملتان متوطن باش واهل آن دیاررا بمقصود رسان درآنچه حضرت شیخ الاسلام[6] مذکور[7] ازپیر بی نظیر رخصت یافت حضرت شیخ جلال الدین تبریزی رحمته الله علیه[8] درخطه بغداد بخدمت شیخ شیوخ ملازم بود او[9] نیز عرض نمود که ما را بمولانا بهاءالدین محبت بسیار است اگر اشارت مخدوم شود بصحبت او بزمین زهند سیری نمایم نیز[10] رخصت فرمودند میگویند که[11] تا خوارزم همراه بودند حضرت شیخ جلال الدین تبریزی چند گاه در دیار پُر انوار[12] فیض آثار[13] خراسان توقف نمود حضرت غوث العالم[14] شیخ

---

1. شیفته: '' حضرت شیخ نظام الدین ـــــــــــــــــــ نعمت عظیم یافت '' ندارد
2. حبیب: '' بخدمت ایشان '' ندارد
3. شیفته: مایان را چندین گاه شد ـــــــــ حضرت شیخ شیوخ عالم را '' ندارد
4. حبیب: ''مشوم نباشد که '' ندارد
5. مطبوعه: حضرت شیخ '' الاسلام غوث '' راوداع کرد
6. حبیب: بمقصود رسان '' درزمانی ایشان '' مذکورازپیربی نظیر، وشیفته: بمقصود رسان '' چون '' مذکورازپیربی نظیر
7. مطبوعه: '' مذکور'' ندارد
8. شیفته: '' رحمته الله علیه '' ندارد
9. حبیب: '' درخطه بغداد بخدمت شیخ شیوخ ملازم اوبود'' ندارد
10. مطبوعه: هند سیری نمائی '' حضرت شیخ '' رخصت فرمودند
11. حبیب: فرمودند '' هردوبزرگوار'' تا خوارزم همراه بودند
12. حبیب: ''انوار'' ندارد
13. شیفته: ''انوارفیض آثار'' ندارد
14. مطبوعه: ''غوث عالم '' اضافه

الاسلام[1] بملتان آمدند و ساکن شدند و درآنجا تاهل فرزندان حاصل شد حضرت ایشان را روشی عجب بودمشغولی بیحد و نهایت و ایثاربی عد و غایت داشتند و فتوحی لا نهایت میرسد[2] وبیشترمریدان اوصاحب حال بودند وا هل کشف وکمال چنانچه فرزند ارجمند بزرگ ایشان[3] شیخ صدرالدین عارف آلهی[4] قدس سره مرشدی مرشدی کامل بعلوم ظاهروباطن شامل انشاءالله[5] مناقب اودرتذکره اومسطورگردد گردد و حضرت گوهر صدف سیادت[6] سید جلال الدین بزرگ [7]بخاری درآنچه حضرت شیخ الاسلام دربخارا بود اوصاف حمیده[8] حضرت سید علی پدربزرگ حضرت سید بارها تقریر نمودی سید جلال پیش ازاتصال صحبت آن صاحب کمال اعتقادی عظیم داشت[9] هم بدان اتحاد واعتقاد از بخارا بملتان متوجه گشت استماع است از حضرت ختم المشایخ والاولیاءسماءالحق والدین حضرت پیر دستگیریعنی درآن زمان که حضرت سید جلال الدین بخاری قدس سره بملتان تشرفی فرمودند درخانقاه حضرت شیخ میبودند[10] هوایٔ تموزبود و حرارت بسیاروگرمایٔ بیشمارمیشد روزی حضرت شیخ الاسلام غوث عالم[11] اندرون خانه مبارك خویش بودند[12] حضرت سید جلال بربساط خانقاه نشسته میفرمودند[1] که آه یخ بخارا دراین

---

[1] حبیب : ''شیخ الاسلام'' ندارد

[2] حبیب : '' وفتوحی لا نهایت می رسد'' ندارد

[3] شیفته : حاصل شدند ''بمثل'' شیخ صدرالدین

[4] مطبوعه : ''الهی'' اضافه

[5] شیفته : صدرالدین عارف'' چنانچه'' مناقب اودرتذکره اومسطورگردد

[6] حبیب : ''گوهرصدف سیادت'' ندارد، وشیفته : مسطورگردد'' پیوستن'' سید جلال الدین

[7] شیفته : ''بزرگ'' ندارد

[8] حبیب : ''اوصاف حمیده'' ندارد

[9] حبیب : '' بارها تقریر-------------- اعتقاد عظیم داشت'' ندارد، وشیفته : ''آنچه حضرت شیخ الاسلام دربخارا------ اعتقاد عظیم داشت'' ندارد

[10] شیفته : '' استماع است ازحضرت ------ حضرت شیخ می بودند'' ندارد

[11] مطبوعه : '' غوث عالم'' اضافه

[12] شیفته : هوائی تموزبود'' بخاطر شریف'' حضرت سید جلال

چنین حرارت کجا یابند همدرین میان ازاندرون خلوت حضرت شیخ الاسلام غوث العالم[2] بخادمی اشارت نمودند که صفها ءجماعت خانه بردارو درصحن خانقاه را جاروبی بکش خادم مذکورباشارت حضرت شیخ همچنان کرد وآنچنان گاهی معتاد نبود که صف ها بردارند و جاروب دهند نیم روزبود که پارۀ ابری ازآسمان کبود سفید نمود تا یکبارگی زیاده گشت واین ابرغیرازبالای خانقاه جای دیگرهیچ پیدا نشد ناگاه[3] دررعدی غریدند وبرق بجهیدن وژاله مقدارتخم مرغ درصحن خانقاه بارید چنانچه صحن خانقاه بدان ژاله پرگشت وابرنا پید اشد ویک ژاله[4] غیرازخانقاه نبا رید چون سید جلال این معنی مشاهده کرد درتحیرماند وبسیاری[5] ژالهای خورد وبکاربرد و در آواند انداخت وخلق ملتان یگان یگان تبرک می ربوند چون نمازپیشین رسید صفها خانقاه گستردند حضرت شیخ الاسلام قدس سره برای نمازپیشین زخلوتگاه نیاز [6]بیرون آمدند وسید جلال را دیدند وتبسم کرده پرسیدند سید جلال الدین[7] درین حال ژاله ملتان بهتراست یا یخ بخارا سید عرض نمود این یک[8] ژاله ملتان ازصد پرکالۀ یخ بخارا بهتراست وهمدران روزسعادت افروزبشرف دولت خرقه مشرف گشت بعد چند گاه سید مذکور را بشرف صحبت آمیختند[9] و زلال اسرار درکام مرادش[10] ریختند[11] وبسکونت اوچه مبارک اشارت فرمودند ویکی ازمریدان ایشان شیخ فخر

---

1. شیفته: ''بربساط خانقاه نشسته می فرمودند'' ندارد
2. شیفته: آه یخ بخارا'' گذشته'' بخادم اشارت نمودند، ومطبوعه: '' غوث العالم'' اضافه
3. شیفته: '' تایکبارگی زیاده ------------------------------ هیچ پیدانیست'' ندراد
4. شیفته: دررعدی غریدند'' جهیدن گرفت ژالهای چون لالهای باریدن گرفت'' غیرازخانقاه
5. شیفته: '' چون سید جلال بسیاری'' ندارد
6. شیفته: ژالهای خورد'' وآب کرد وخنک شد بعده حضرت شیخ بنما زظهر ازخانه'' بیرون آمد
7. خدابخش: '' الدین'' ندارد
8. حبیب: ''این یک'' ندارد
9. شیفته: '' بعدچند گاه سید مذکوررا بشرف صحبت آمیختند'' ندارد
10. شیفته: اسراردرکام'' جانش'' ریختند
11. حبیب: مشرف گشت بعد چند گاه'' بهم صحبتی خود مستفیض وبسکونت اوچه

الدین عراقی است بدین نمط است شیخ فخر الدین محمد[1] شهریار[2] خواهر زاده حضرت حضرت شیخ الشیوخ است دانشمندی کامل بود درمنقول و معقول مشهور و ممتاز سکونت درهمدان داشت درآنجا مدرسه عالی عمارت نمود و حوض بصفا درآنجا درس گفتی و بطالب علمان فیض برسانیدی و شیخ مذکوربایثار[3] وجود مشهوربود نا گاه قلندران[4] بمدرسه او رسیدند خلعت او را بتعظیم تمام دریافتند و زمانی درآن بقعه آرمیدند حضرت[5] خدمت[6] شیخ فخر الدین درویشان را دعوتی فرمود درمیان ایشان مردی بود بغایت صاحب جمال ناگهان شیخ مشارٌالیه[7] را بروی نظر افتاد و بادل لقیه دل بدو داد و بی صبرگشت سه چهار روز قلندران تراشیده روی وخراشیده پهلوی چند را[8] بعشق آن پسر که درلباس قلندران بود مهمان داشت وزمان زمان بانواع دعوت سیر می گردانید و بکلی ترک تدریس و تعلیم قلندران مسافرت همانا ازان حال مطلع شدند و ازان بقعه بیرون آمدند و قدم درمسافرت نهادند و راه خراسان پیش گرفتند چون دو منزل ازهمدان گذشتند شیخ فخر الدین بی صبروبی طاقت[9] گشت و بدنبال درویشان دوید و بدیشان رسید چون آن قوم نا فرجام آن زبدة الاسلام را بی آرام یافتند[10] بیک زبان گفتند ای مخدوم تو مردی بزرگ و خوش باش و ما قلندران او باش ابرو تراش میان ما وتو بهیچ ممر نسبتی و معیتی پدید نیاید محبتی و موانستی روی نماید

---

1 مطبوعه : شیخ فخرالدین " عراقی " شهریارخواهرزاده

2 شیفته : بدین نمط است شیخ فخرالدین محمد شهریارندارد

3 حبیب : حوض بصفا در" آن ساخته ودربدل " وجود مشهوربود

4 مطبوعه : " قلندران " اضافه

5 مطبوعه : " حضرت " اضافه

6 حبیب : " اورابتعظیم تمام ـــــــــــــ حضرت خدمت " ندارد

7 حبیب : شیخ مشارٌالیه " ندارد

8 حبیب : چهارروزآن قلندران " چارضرب " بعشق آن پسر که درلباس قلندربود

9 خدابخش : " طاقت " ندارد

10 حبیب : آن قوم نافرجام " همه " بیک زبان گفتند ای مخدوم

مگر رنگ گیری وکسوت ما بپذیری و ریش و ابرو تراشی آنگاه درصحبت[1] ما باشی شیخ را[2] چون دل از دست رفته بود نا چار این سروکار باضطرار قبول نمود و ریش وابرو تراشید وکسوت ایشان پوشید زمان زمان محبت او زیاده می شد و قید او مستحکم میگشت تا[3] سیرکنان از نواحی خراسان[4] بحدود[5] ملتان رسیدند و در خانقاه شیخ الاسلام[6] بهاءالدین[7] ذکریا قدس سره کشیدند چنانچه حضرت شیخ چون نظر بدیشان انداخت[8] ازان میان[9] فخر الدین عراقی[10] را شناخت و هیچ اظهار نفرمود روز دویم قلندران و شیخ[11] ازملتان[12] مسافر شدند حضرت شیخ طلب ایشان فرمودند تا بکشش بکشش باطن شیخ مذکور را ا زآن قید وا کشید و ازآن بلا خلاص گردانید[13] تا خبر بحضرت شیخ رسید که ایشان مسافر شدند حضرت شیخ[14] متامل شدند ناگهانی غبار عظیم وبادی شدید بر خاست چنانچه ازگرد ظلمت آمیز روزروشن روی بتاریکی آورد و درراهی که[15] آن قلندران بجمعیت معیت خود میرفتند بریکی بطرفی متفرق شدند و خدمت شیخ فخر الدین بازبملتان افتاد و بی قصد بر درخانقاه حضرت شیخ الاسلام

---

1 حبیب : بهیچ ممر نسبتی و" دست دهد که هم رنگ" ما باشی
2 حبیب : "شیخ را" ندارد
3 حبیب : وکسوت ایشان پوشیدن " ازآنجا" سیرکنان
4 حبیب : ازنواحی خراسان " ندارد
5 شیفته : دانشمندی کامل بود" اتفاقاً باقلندربچه مبتلا شد وبا قلندران پیش وابرو تراشید ازولایت برآمد" بملتان رسید
6 حبیب : " السلام" ندارد
7 مطبوعه : بهاء " الحق "کشیدند
8 شیفته : "کشیدند چنانچه حضرت شیخ چون نظربدیشان انداخت" ندارد
9 مطبوعه : " ازان میان " اضافه
10 مطبوعه : "عراقی " اضافه
11 حبیب : "شیخ " ندارد
12 حبیب وشیفته : " وشیخ ازملتان " ندارد ، وخدابخش : قلندران " مذکور" مسافر شدند
13 حبیب : " حضرت شیخ طلب -------------- خلاص گردانید " ندارد
14 حبیب : " ایشان مسافر شدند حضرت شیخ " ندارد
15 حبیب : " ودرراهی که " ندارد

بهاءالدین ذکریا[1] رسید و حضرت ایشان را ازصفائی باطن معلوم مشهود گشت که شیخ شیخ فخر الدین بر درخانقاه است او را اندرون طلبیدند برخاست[2] و درکنار گرفت چون سینه شیخ بسینه حضرت قطب الافاق[3] و مرشد علی الاطلاق[4] شیخ الاسلام رسید خیال آن قلندربچه که خراب اوبود اصلا درویش نماند بجای مؤدة او محبت لا یزال بر حسب کمال ظاهر گشت و حضرت شیخ الاسلام[5] بعنایت[6] و لباس خاص مشرف گردانید و حجره تعین فرمود که دران مشغول باشد[7] شیخ فخر الدین چون بشرف سعادت ارادت مشرف گشت[8] درملازمت ایشان التزام[9] میبود زمان زمان کمالش می افزود وحضرت شیخ الاسلام بعنایت تربیت میفرمود و[10] تا بجای رسید که که دختر مبارك خود که درعفت و تقویٰ رابعه وقت بود[11] بحبالۂ او درآورد و یکی از واصلان حق گشت فاما کتاب[12] لمعات بعد ازوفات حضرت شیخ الاسلام چون[13] از ملتان عزیمت بیت الله نمود ازآنجا درروم رسید[14] درشهر قونیه درآمد آنجا[15] شیخ

---

[1] حبیب : '' شیخ الاسلام بهاء الدین ذکریا '' ندارد

[2] شیفته : دانشمند کامل بود '' اتفاقاً باطنی اورا شیخ جذب کرد و بادی درراه پیدا شد ازصحت قلندران جدا افتاد بخانقاه شیخ حاضران گفتند که شیخ فخرالدین بازآمد حضرت شیخ اورا '' درکنارگرفت

[3] مطبوعه : حضرت قطب ''الاطلاق '' و مرشد علی

[4] حبیب : سینه شیخ '' مبارك ایشان '' رسید خیال آن قلندر

[5] حبیب : ''السلام '' ندارد

[6] مطبوعه : '' بعنایت ''اضافه

[7] حبیب : ولباس خاص '' خود اورا مخصوص ساخت و '' شیخ فخرالدین

[8] حبیب : شیخ فخر الدین '' مرید شده '' درملازمت

[9] حبیب : '' ایشان ایلتزام '' اضافه

[10] حبیب : '' وحضرت شخ الاسلام بعنایت تربیت می فرمود '' ندارد ، وشیفته : ودرکنارگرفت '' و علم ظاهری و باطنی بروی کشوف شد '' ازملتان تا بجای رسید

[11] شیفته : مبارك خود '' را '' بحباله او درآورد

[12] مطبوعه : '' کتاب '' اضافه

[13] حبیب : '' شیخ الاسلام چون '' ندارد ، وشیفته : '' ازوفات حضرت الاسلام چون '' ندارد

[14] شیفته : ''درروم رسید '' ندارد

[15] شیفته : ''آنجا '' ندارد

صدرالدین قونوی خلیفه شیخ محی الدین ابن عربی قدس سره بود چند گاه درصحبت ایشان میگزرانید و نسخه لمعات مذکوره[1] درقونیه[2] تصنیف کرده ا ست و ازآنجا کتابی متضمن[3] کلمات لطیف[4] ونکات درعرفان بجانب[5] شیخ الاسلام قدس سره[6] سره[6] نبشته است که مارا الآن بصوفی صحبت افتاد است که کلماتش اینست معلوم نیست که حضرت ایشان چه جواب نوشته اند[7] درایامی که شیخ فخرالدین عراقی در قونیه آمد اول[8] بصحبت شیخ نورالدین جنیدی رسید که او نیزازمریدان کبارشیخ محی الدین ابن عربی بوده باتفاق او حضرت شیخ صدرالدین قونوی را دریافت[9] و نسخه فصوص درصحبت ایشان مطالعه نموده چنانچه[10] درفصوص بیست و هشت فصل است او نیز درلمعات بیست وهشت لمعه نوشت وخاوری که شارح لمعات است درشرح خود[11] مرقوم ساخته که شیخ فخرالدین عراقی لمعات در صحبت شیخ صدرالدین قونوی نوشته است چنانچه خاوری[12] این بیت درشرح خود[13] مرقوم نمود بیت:

---

1. حبیب: ''مذکوره'' ندارد
2. شیفته: ''قدس سره بود چند گاه ---------------- مذکوره درقونیه'' ندارد
3. حبیب: ازآنجا'' عریضه''کلمات ونکات
4. حبیب: ''لطیف'' اضافه
5. حبیب: کلمات ونکات'' منصیف'' شیخ الاسلام
6. شیفته: فرموده است و''کتاب مسطوربملازمت حضرت شیخ بملتان فرستادند، ومطبوعه: شیخ الاسلام'' صدرالدین عارف نوشته ''که مارا الآن
7. حبیب: ''مارا الآن بصوفی صحبت ------ چه جواب نوشته اند'' ندارد
8. مطبوعه: درقونیه آمد'' ازان'' صحبت شیخ نور
9. شیفته: افتاده است که کلماتش'' چون'' نسخه فصوص
10. حبیب: شیفته: '' چنانچه'' ندارد
11. حبیب: شارح لمعات است'' این معنی'' مرقوم ساخته
12. حبیب: ''که شیخ فخرالدین عراقی ------------- چنانچه خاوری '' ندارد، وشیفته: '' مرقوم ساخته که شیخ ---------- چنانچه خاوری'' ندارد
13. شیفته: '' درشرح خود'' ندارد

چو درسنبل چرد آهوی تاتار   نسیمش نافهٔ مشک آورد بار

فاما اگر چه خاوری بدان نسبت نوشته پیش ارباب نظر و اصحاب[1] بصر مخفی نیست که لمعات یک قطرهٔ سحاب فیض است که ازدریای معرفت حضرت شیخ الاسلام[2] بهاءالدین قدس سره درکام روحش چکیده و او قصاید خوب و مدایح مرغوب در اوصاف وثنای آن قطب سپهر حقیقت نوشته است که دردیوانش موجود است[3] بعد بعد وفات حضرت مولانا جلال الدین رومی از حضرت شیخ صدر الدین قونوی[4] رخصت گرفت در دمشق آمد و رحلت فرمود و قبر او درپهلوی حضرت شیخ محی الدین ابن عربی واقع[5] است چنانچه این حقیر درصالحه دمشق که محلهٔ مشهوراست است بزیارت این مذکور ان مشرف گشته چنانچه وزایران آن دیار بدین عبارت اشارت کنند که هذا بحر العرب و هذا بحر العجم و قبر شیخ اوحد الدین کرمانی نیز[6] همدران بقعه است[7] آورده اند که درآنچه[8] شیخ فخر الدین بملازمت حضرت شیخ الاسلام[9] بهاءالدین ذکریا می بود و دختر خدمت[10] ایشان که حباله او میبود وفات نمود از دارالفنا بدارالبقا رحلت فرمود[11] حضرت سلطان المشایخ شیخ بهاءالدین ذکریا قدس سره خواست بعد ازچند گاه که دختر دیگر که کهتر ازخواهر بود[12] بحبال او

---

1 حبیب: "نظرواصحاب" ندارد

2 حبیب: "الاسلام" ندارد

3 حبیب: مدایح مرغوب در" مناقب پیر بی نظیر خود دارد و" بعد وفات حضرت مولانا جلال الدین

4 حبیب: "قونوی" ندارد

5 حبیب: "واقع" ندارد

6 مطبوعه: "نیز" ندارد

7 شیفته: "فاما اگرچه خاوری ------------------ همدرآن بقعه است" ندارد

8 حبیب: آورده اند که" درآن هنگامه" شیخ فخرالدین

9 حبیب: "الاسلام" ندارد

10 مطبوعه: می بود ودختر" حضرت "ایشان که در

11 حبیب: "ازدارالفنا بدارالبقا رحلت فرمود" ندارد

12 شیفته: بهاء الدین ذکریا -------------- کهتر ازخواهر بود" ندارد

درآورد بحضرت شیخ صدرالدین عارف مشهوراست فرمود[1] که بابا صدرالدین درین درین کارمصلحت چیست می باید گفت[2] شیخ صدرالدین قدس سره عرض نمود که من روزی شیخ فخرالدین را بربساط خانقاه ایستاده دیدم که پراهن برداشته کسب هوا میکرد وازنسیم صبا محظوظ میگشت کسی را که این قدرحظ نفس باشد دخترشما درحباله اوحیف است صادق الاقوال وکثیرالاعمال وکامل الاحوال خدمت اختر برج سیادت وگوهر درج سعادت[3] سید صدرالدین احمد نجم الدین هروی است المعروف به سید حسنی اورا تصنیفات بسیاراست چه منظوم ومنثورهمه مرغوب ومقبول ومحبوب اهل قلوب[4] درنثر[5] نزهته الارواح وطرب المجالس ودرنظم[6] زاد المسافرین وروبی نامه و دیوان کنز الرموز هم درملتان بخدمت و ملازمت حضرت شیخ الاسلام بهاءالدین ذکریا قدس سره[7] تصنیف کرده و حضرت شیخ[8] بشرف[9] مطالعه رسانیده وبسیار[10] استحسان فرموده وسوالهای که برآن حضرت[11] شیخ محمود شبستریؒ[12] نسخه گلشن رازنوشته است[13] هم ازحضرت سید حسینی اند بغایت عالی مرتبه بود[14] چنانچه درعهد او درنواحی خراسان کسی درعلم معرفت

---

1 حبیب وشیفته : " فرمود" ندارد

2 حبیب وشیفته : "می باید گفت" ندارد

3 حبیب : کامل الاحوال ـــــــــــــ گوهردرج سعادت " ندارد

4 حبیب : چه منظوم ومنثور" ومشهور" درنثر نزهته الارواح

5 شیفته : "چه منطوم ومنثورـــــــــــــ اهل قلوب درنثر" ندارد

6 شیفته : " درنظم " ندارد

7 مطبوعه : "قدس سره" اضافه

8 مطبوعه : حضرت " سلطان " بشرف مطالعه رسانیده

9 حبیب : تصنیف کرده و" ایشان " مطالعه رسانیده

10 حبیب : " بسیار" ندارد

11 شیفته : " حضرت " ندارد

12 مطبوعه : " رحمته الله علیه " ندارد

13 حبیب : " نوشته است " ندارد

14 مطبوعه : " بغایت عالی مرتبه بود" ندارد

و روش مشیخت همتای او نبوده ریاضتی عظیم و عبادتی مستقیم[1] داشت اول باردر خطه ملتان همراه پدربزرگوارخود سید نجم الدین رحمة الله علیه[2] برسم تجارت آمده آمده بود زیرا که پدربزرگوارش تجارت کردی واوقات خود بدان محصول درگزرانیدی دران بار[3] بصحبت پدر بزرگوار خود بملازمت حضرت شیخ الاسلام[4] قدس سره رسید ولی مرید نگشت مقدمات علمی بکمال رسانیده بود و هوای درسر داشت[5] بعد بعد وفات پدریکبارگی تجرید و تفرید نمود هر چه بود همه نصیب فقرا و مساکین فرموده درملتان آمده بشرف سعادت ارادت حضرت سلطان المشایخ شیخ الاسلام بهاءالحق والدین قدس سره[6] مشرف[7] گشت سه سال درخدمت و ملازمت ایشان بجد[8] بوده وبسی کمالات وکرامات از برکت صحبت حضرت ایشان حاصل کرده چنین استماع شده که درآنچه حضرت شیخ الاسلام بهاءالحق[9] درعهد سلطان شمس الدین التمش ازجهت[10] قضیهٔ محضر حضرت شیخ جلال الدین تبریزی بدهلی رسید خدمت[11] سید حسینی رحمة الله علیه[12] برابر ایشان بودند وآن قصه و[13] قضیه در درذکر حضرت شیخ جلال تبریزی مرقوم کرده شود[14] و مرقد منوراو درشهرهری واقع

---

1 حبیب: ''وعبادتی مستقیم'' ندارد

2 شیفته: ''رحمته الله علیه'' ندارد

3 حبیب و شیفته: ''زیرا که پدربزرگوارش --------- گزرانیدی درآن بار'' ندارد

4 حبیب: حضرت شیخ ''بهاء الدین'' قدس سره

5 حبیب: مرید نگشت ''که ازبس که ازعلمی وافر داشته خالی ازعجب وهوا نبود'' بعد وفات پدر، و مطبوعه: ''مقدمات علمی ------ سر داشت'' اضافه

6 مطبوعه: ''حضرت سلطان المشایخ شیخ الاسلام بهاء الحق والدین قدس سره'' ندارد

7 حبیب: ملتان آمده ''مرید'' گشت سه سال

8 حبیب: ''وملازمت ایشان بجد'' ندارد

9 شیفته: ''بهاء الحق'' ندارد

10 مطبوعه: شمس الدین التمش از ''قصه'' قضیه محضر

11 شیفته: ''خدمت'' ندارد

12 شیفته: ''رحمته الله علیه'' ندارد

13 مطبوعه: ''قصه و'' ندارد

14 حبیب: ''وچنین استماع شده که درآنچه --------- مرقوم کرده است'' ندارد

است مردمان آن دیار روز دو شنبه بزیارت او بدر می آیند و مشرف میشوند یکی از کشتگانهای آن شهر[1] مرقد مروح اوست که روح را[2] روح می بخشد درآن ایام که این اضعف الانام در دارالسلام[3] هری بود بصحبت[4] خدمت مولانا نورالدین عبدالرحمٰن جامی قدس سره[5] و مولانا عبد الغفور لاری بزیارت حضرت سید مذکور مشرف گشته نماز ظهر و عصر همانجا گذاردیم و بسی فیض و راحت[6] حاصل نمودیم و حضرت سید[7] آمدن خود بشهر دهلی درنسخه طرب المجالس نبشته است و دیگر[8] ازمریدان حضرت[9] شیخ الاسلام شیخ[10] حسن افغان است رحمة الله علیه که که حضرت شیخ بارها بر زبان مبارك آوردی که اگر روز قیامت پیش کرسی قضاء[11] حضرت حق تبارك و تعالی ندا دهد که ذکریا چه قدر درگه ما آوردی عرض نمایم که حسن افغان راآورده ام این حکایت و مناقب دیگر ازحضرت سلطان المشایخ[12] نظام الحق و الدین قدس سره درکتاب *فوائد الفواد*[13] مرقوم فرموده است چنین نوشته[14] که که او مردی عامی بوده هیچ نخوانده بحدی که حرف نمی شناخت فاما گوئی لوح محفوظ درآئینه دلش عکس انداخته بود بعضی مردم سه سطری بکاغذی مسوده می

---

1 حبیب : اوبد رمی آیند '' الحق '' مرقد مروح اوست
2 حبیب : اوست که روح '' زیرآنرا '' روح می بخشد
3 حبیب : این ضعیف '' به '' هری
4 حبیب : هری '' رسید '' خدمت مولانا نورالدین
5 مطبوعه : ''قدس سره '' اضافه
6 حبیب : '' وراحت '' ندارد
7 حبیب : '' حضرت سید '' ندارد
8 شیفته : اوبدرمی آیند '' یکی '' ازمریدان
9 حبیب : '' حضرت '' ندارد
10 حبیب : شیخ ''سید مشارٌالیه تقریب '' حسن افغان است ، ومطبوعه : '' شیخ '' اضافه
11 حبیب : ''کرسی قضاء '' ندارد
12 حبیب : ''سلطان المشایخ '' ندارد
13 فوائد الفواد : ص 14-16
14 حبیب : '' چنین نوشته '' ندارد وشیفته : ''ومناقب دیگر از۔۔۔۔۔ چنین نوشته '' ندارد

کردند سطری ازاحادیث رسول ﷺ و سطری ازاقاویل[1] مشایخ و سطرا زقرآن عظیم پیش او می داشتند و می گفتند درین اسطاراخباررسول کدام است و قرآن مجید و اقوال مشایخ کدام او باول نگاه انگشت بسطر قرآن می نهاد و می گفت این کلام حق تبارك و تعالی است که نوراو تا عرش مجید است که[2] می بینم باز اشارت بسطر حدیث می کرد که اینحدیث مصطفٰی است ﷺ که طلعت او تا سپهر هفتمی می بینم و بازدست باقوال مشایخ می نهاد که این سطر ازاقوال پرکمال مشایخ اهل حال[3] است رحمهم الله[4] که نوراو تا فلك قمری درمی یابم او مردی کوهستانی بود که درآن کوه افغانان ساکن اند وآن کوه را کوه سلیمان می نامند و هم حضرت شیخ نظام الحق[5] والدین فرموده که اودرآنچه[6] که دردهلی آمد براهی میرفت[7] بمحلتی[8] می گذشت که که آنجا ملکی[9] مسجدی بنا می کرد و دانشمندان کبار بسیاردرآنجا[10] که حاضرآورده بودند که محراب مسجد باحیتاطی تمام[11] بسمت بیت الحرم اساس نهند درآن حال علما مختلف الاقوال بودندبعضی راستا میل می کردند[12] وبعضی بجانب چپا حکم می فرمودند[13] درین میان چون[14] حسن افغان آن جا رسید و علما که درآنجا گفتگوی

---

1. مطبوعه : وسطری از" تقاویل " مشایخ وسطری ازقرآن مجید
2. مطبوعه : " است که " اضافه
3. مطبوعه : " اهل حال " ندارد
4. مطبوعه : " رحمہم اللہ " اضافه
5. حبیب : " الحق " ندارد
6. حبیب : فرموده که " روزی " که دردهلی
7. حبیب : " آمد براهی می رفت " ندارد
8. شیفته : " بعضی مردم سطری ------ براهی رفت بمجلتی " ندارد و مطبوعه : " است که " اضافه
9. حبیب : گذشت که آنجا " شخصی می خواست تا " مسجدی بنا می کرد
10. مطبوعه : " درآنجا " ندارد
11. حبیب : آورده بودند که محراب " آن " بسمت بیت الحرام اساس نهند
12. شیفته : " میل می نمود " ندارد
13. حبیب : بودند بعضی " هرکدام بطرف چپ وراست نشان می داد " درین میان
14. شیفته : " چون " ندارد

محراب بودند[1] روی گرد آوردند و دست ایشان کشید و بسمت قبله ایستاده شد و اشاره بانگشت[2] جانب بیت الله نمود که به بیند[3] کعبة الله مقابل شما ست ایشان همه را بنظر جمال با کمال کعبةالله افتاد بعد از معاینه[4] مباینه سر درقدم او نهادند و اوازآنجا گذشت[5] ومی آرند وقتی به کوچه می گذشت وقت مغرب بمسجدی رسید و امامی بجماعت نمازایستاده بود برکعت اول بدو اقتدا نمود بعد ازتمام[6] سلام دست دست امام بکشید و بگوشه برد و پرسید[7] که ای خواجه ما درین نمازبجماعت پیوستم[8] وبشما اقتدا کردیم شما درعین نمازازدهلی به هندوستان رفتند وازآنجا برده خریده به ملتان آوردید و ازملتان به غزنین بردید که بفروشید وما بدنبال شما بی سروپا[9] و حیران و پریشان گشتم این نمازرا چه نام نهیم همانا که چون خواجه حسن مذکوره به نمازپیوست خطرۂ امام این نوع بود که دربیان آورده بزرگی و کشف و کرامت حضرت ملك المشایخ شیخ الاسلام بهاؤ الحق والدین قدس سره نه آن چنانست که درتحریر وتقریر گنجد اگر اسامی خلفا و مریدان[10] ایشان کما ینبغی ثبت نمایم دفتری علیحده باید[11]۔

---

1 شیفته: '' وعلما که درآنجا گفتگوی محراب بودند '' ندارد

2 حبیب: '' بانگشت '' ندارد

3 شیفته: بانگشت '' کرد '' کعبته الله

4 حبیب وشیفته: '' معاینه '' ندارد

5 حبیب: درقدم نهادند '' نیزنقل می کنند که وقت شام بمسجد رسید '' ومی آرند وقتی وشیفته: در قدم نهادند '' دیگرنقل '' ومی آرند وقتی

6 حبیب: '' تمام '' ندارد

7 حبیب: سلام دست امام '' راگفت '' که ای خواجه

8 حبیب: '' ما دراین نمازبجماعت پیوستم '' ندارد

9 شیفته: '' بی سروپا '' ندارد

10 شیفته: '' ومریدان '' ندارد

11 حبیب: '' همانا که چون خواجه ---------------- ثبت نمایم دفتری علیحده باید '' ندارد

نقل است درایامی که سلطان شمس الدین التمش[1] دردهلی بادشاه گشت سلطان قطب الدین ایبک طاب ثراه[2] سلطان شمس الدین مذکور[3] راآزاد ساخت و بخلعت سلطنت آراست[4] چترسرخ سیاه بآخرگاه خاص که ازسلطان معز الدین سام یافته بود بخشید و اورا[5] ولی عهد خودگردانید وترکانه که درشجاعت و ممتازوسر و درفراز بودند بیشتری نامزد[6] وتابع اوکرد اگرچه قباچه بیگ ترکی جلد ومبارزبود ولیکن[7] مزاجی مزاجی درشت داشت او را سر شهر اچه مبارك و قبه الاسلام[8] بملتان تا حدود تته مواجب داد[9] تا بع و نامزد[10] سلطان شمس الدین مذکور[11] گردانید تا ازخط[12] فرمان او کردن نتابد و هر جا که بمصالحی و مهمی حکم نماید بطوع و رغبت بشتابد و قباچه مذکور[13] اکثر درملتان میبود بعد می بودی وفات سلطان قطب الدین ایبک بادشاهی سلطان شمس الدین قوتی تمام گرفت که او مردی متعبد و مجتهد و یکی از اولیا ءخدای تعالی بود و منظورنظر مشایخ کبارگشته بود[14] چنانچه[15] **نقل است** ازمولانا سراج منهاج صاحب طبقات ناصری[16] که سلطان شمس الدین طاب ثراه[1] ترکی بود

---

1 حبیب و شیفته : درایامی که '' قطب الدین ایبک طاب ثراه '' دردهلی بادشاه گشت
2 حبیب و شیفته : '' سلطان قطب الدین طاب ثراه '' ندارد
3 حبیب : '' مذکور'' ندارد
4 حبیب : وبخلعت '' پادشاهی نواخته '' چترسرخ بآخرگاه
5 حبیب : '' اورا '' ندارد
6 شیفته : '' بیشترنامزد '' ندارد
7 شیفته : '' ولیکن '' ندارد
8 حبیب : '' اورانیزشهر اچه مبارك وقبه الاسلام '' ندارد
9 شیفته : '' تا حدودتته ''گردانید '' تابع
10 حبیب و شیفته : '' ونامزد '' ندارد
11 حبیب : '' مذکور'' ندارد
12 شیفته : '' خط '' ندارد
13 حبیب : '' مذکور'' ندارد
14 حبیب : '' بود '' ندارد
15 مطبوعه : '' چنانچه '' اضافه
16 طبقات ناصری : ص 165 ـ 180

درکمال عفت چون دربند افتاد اورا خواجه جمال الدین بخاری خرید درغزنین آورد چون درخوراو خریداری نیافت اورا باز[2] ببخارا برد وازآنجا بجهت تجارت بغداد رسید سلطان مذکوربرابر او بود خواجه جمال الدین بخاری درکاروان سرا ی نزول داشت سلطان[3] مذکور را از جهت طعامی[4] ببازار فرستاد درآن ایام[5] سلطان شمس الدین التمش[6] درپانزده سالگی بود جمالی باکمالی داشت وصلاحی بسیار[7] ناگهان پیش خانقاه حضرت شیخ شیوخ شهاب الدین عمرسهروردی قدس سره گذشت نظرسلطان بد ایشان افتاد[8] شیخ اوحد الدین کرمانیؒ[9] نیز بخدمت ایشان[10] حاضر بود سلطان در خانقاه درآمد قراضه چند درمیان داشت کشاده پیش حضرت[11] شیخ شیوخ نهاد فاتحه التماس کرد چنانکه[12] ایشان فاتحه خوانده نفسی[13] بزبان مبارك راند که من در[14] چهرۂ این شخص انوارسلطنت لامع می بینم شیخ اوحدالدین نیزگفت که ازبرکت شما درسلطنت دنیاوی دینش سلامت باشد چنانکه[15] سلطان المشایخ نظام الملته والدین قدس سره در*فوائدالفواد*[16] نیز آورده است که سلطان شمس الدین التمش

---

1 حبیب : '' طاب ثراه '' ندارد

2 حبیب : درغزنین آورد ''آنجا '' ببخارا برد

3 حبیب : بغداد رسید سلطان '' شمس الدین '' مذکوررا ازجهت

4 حبیب : راازجهت '' مهمی '' ببازارفرستاد

5 حبیب : '' درآن ایام '' ندارد

6 مطبوعه : '' التمش '' ندارد

7 حبیب : '' وصلاح بسیار'' ندارد

8 حبیب : '' نظرسلطان بد ایشان افتاد '' ندارد

9 حبیب : '' رحمته الله علیه '' ندارد

10 حبیب : نیز'' درآنجا '' حاضربود

11 حبیب : '' حضرت '' ندارد

12 حبیب : '' چنانچه '' ندارد

13 حبیب : '' نفسی '' ندارد

14 حبیب : '' که من در'' ندارد

15 حبیب : '' چنانچه '' ندارد

16 فوائدالفواد : ص 385

طاب ثراه[2] منظور و مقبول این دو بزرگوار است یعنی حضرت شیخ الشیوخ شهاب الدین و شیخ اوحد الدین کرمانی قدس سره هم[3] قباچه چون رونق سلطنتش بدید و بشنید[4] رگ گردنش بحسد جنبید خواست که بسلطان شمس الدین[5] مذکور[6] بغی ورزید و قدم[7] مخالفت در راه طغیان کشاید[8] اینمعنی بحضرت مهر سپهر مشیخت[9] شیخ الاسلام[10] بهاءالحق[11] والدین انکشاف یافت حضرت شیخ مشارٌالیه رحمة الله علیه مضمون[12] شطط و فتنه انگیزی قباچه بجانب سلطان شمس الدین طاب ثراه[13] مکتوبی ارسال فرمود[14] درآن ایام حاکم الاسلام[15] قاضی شرف الدین اسپاهانی بود عالمی عامل و متدین کامل او نیزهم بدین مضمون خطی روان ساخت قضا را هر دو مکتوب بدست کسان قباچه افتاد قباچه مذکور[16] همان خطها بدید نامه ودار بر خود[17] پیچید چنانچه دود نایرهٔ غضبش بکاسه سرش رسید هم درصفه بار خود محضری

---

1 حبیب : '' نیز '' ندارد

2 مطبوعه : '' طاب ثره '' ندارد

3 حبیب : دوبزرگوار '' آورده اند که '' قباچه چون رونق سلطنش بدید

4 حبیب : '' وبنشیند '' ندارد

5 حبیب : '' شمس الدین '' ندارد

6 مطبوعه : '' مذکور '' ندارد

7 حبیب : '' قدم '' ندارد

8 حبیب : مخالفت '' نماید '' این معنی ، وشیفته : سلطان شمس الدین '' شد قباچه بیگ خواست که عصیان ودزد '' این معنی

9 حبیب وشیفته : '' مهر سپهر مشیخت '' ندارد

10 حبیب : '' الاسلام '' ندارد

11 حبیب وشیفته : '' الحق '' ندارد

12 حبیب : بهاء الحق والدین '' بوضوع پیوست فی الحال حقیقت '' شطط وفتنه انگیزی

13 حبیب : '' طاب ثراه '' ندارد

14 حبیب : مکتوبی '' نوشت '' درآن ایام

15 شیفته : '' انکشاف یافت حضرت -------------- درآن ایام حاکم الاسلام '' ندارد

16 حبیب : افتاد قباچه '' بیگ '' چون خطها بدید

17 حبیب : '' خود '' ندارد

ساخت حضرت شیخ الاسلام نورالله[1]مرقده قاضی را طلب نمود چون ایشان حاضر[2]آمدند[3] حضرت شیخ بطرف دست راست او بنشست و قاضی را بمقابله خویش نشاند خطش کشاد و بدستش او داد چنانچه[4] قاضی خواند و ساکت ماند همدران حین سیافی بی انصافی[5] را اشارت نمود که درطرفة العین گردنش انداخت واز خون آن مسلمان پاک[6] بساط صفه را رنگین ساخت بعد ازآن[7]مکتوبی دیگر[8] بدست بدست مبارک[9] حضرت شیخ داد حضرت شیخ الاسلام چون خط خود دید بر فور فرمود که آری این خط من است هر چه درآن نوشته ام[10] باشارت حق نوشته ام تو چه میتوانی کردن چون حضرت شیخ رفع قدره این کلمات بر زبان مبارک راند[11] قباچه مذکور[12]قدس سره فروماند بمعذرتی تمام حضرت شیخ الاسلام قدس سره راباز[13] گرداند[14]

---

1 حبیب: حضرت شیخ "بهاء الدین" قاضی را طلب

2 حبیب: "حاضر" ندارد

3 شیفته: "چون ایشان حاضرآمدند" ندارد

4 حبیب: "چنانچه" ندارد

5 حبیب: "بی انصافی" ندارد

6 شیفته: وازخون آن "قاضی" بساط صفه را رنگین

7 شیفته: "ازآن" ندارد

8 حبیب: مکتوبی "برآورده" بد ست مبارک

9 شیفته: "بدست مبارک" ندارد

10 شیفته: "حضرت شیخ" پیش آورد شیخ فرمود تحقیق واقعی نوشته ایم درین معنی هیچ خلاف نیست "تو چه می توانی

11 حبیب و شیفته: چون حضرت شیخ -------------- مبارک راند" ندارد

12 حبیب و شیفته: "مذکور" ندارد

13 حبیب: "تمام حضرت شیخ الاسلام قدس سره" ندارد، وشیفته: سرفروماند" تعظیم عظیم شیخ را بمنزل خود" گرداند

14 فوائدالفواد: ص 206 ـ 207

نقل است روزی درخانقاه خود نشسته بود بخادمی اشاره فرمود برو صندوقی که درو پنج هزار دینار[1]سرخ است حاضر گردان خادم درخزانه دوید[2] اسباب مخزن درهم پاشید نشانی ازان صندوق ندید بضرورت چون صندوقی نیافت[3]بخدمت حضرت شیخ شتافت واقعه حال[4] بازگفت که آن صندوق پیدا نیست[5] حضرت شیخ اندکی تامل نمودند و چشم کشادند[6] فرمودند الحمد الله و چنین گویند که[7] بعد معدود ایام خادم بحضرت شیخ الاسلام اعلام داد که[8] فلان صندوق که پسین روزها نایاب بود اکنون[9] از زیر بعضی[10] اشیا پیدا شده است حضرت شیخ درحال بهمان منوال بعد ازاندك تامل الحمد الله بزبان مبارك راند و خادم مذکوررا بطلب آن صندوق دواند[11] و بحضار مجلس شریف بعبادت لطیف[12] فرمود الحمد الله[13] گفتن بهر بهر دو حال بنا برآن بود که درپیش اهل الله عدم وجود دنیل مساوی است نه برفتن او فکریست نه به آمدن او بجهتی بعد ازآن پنج هزار دینار با هل استحقاق نثارساخت و چشم التفات بدان نینداخت مسموع است که والیٔ ملتان را احتیاج به غلّه شد و دران روزگار غلّه بسیار عالی بود به بهای کلی می ارزید[14] التماس غلّه بحضرت شیخ نمود

---

[1] مطبوعه : '' دینار'' ندارد

[2] حبیب : حاضرگردان خادم '' هرچند جست'' اسباب مخزن درهم پاشید

[3] حبیب : ازآن صندوق '' آخر لا علاج شد '' بخدمت حضرت شیخ

[4] مطبوعه : '' حال '' اضافه

[5] حبیب : '' که آن صندوق پیدانیست '' ندارد

[6] حبیب : تامل نمودند و '' بعد ازآن '' فرمودند

[7] حبیب : '' وچنین گویند که '' ندارد

[8] حبیب : ایام خادم '' آمده بخدمت شیخ عرض کرد که '' فلان صندوق

[9] حبیب : '' پسین روزها نایاب بود اکنون '' ندارد

[10] حبیب : '' بعضی '' ندارد

[11] حبیب : '' وخادم مذکوررا بطلب آن صندوق دواند '' ندارد

[12] حبیب : مجلس شریف '' عرض '' فرمود الحمد الله

[13] مطبوعه : '' الله'' اضافه

[14] حبیب : روزگار غله '' بغایت گران '' التماس غله بحضرت شیخ نمود

حضرت شیخ[1] مشارٌالیه یك انباربدو انعام و ایثار[2] فرمود چون والیٔ مذکورغلّه ازانبار انبارکشودن[3] فرمود هفت کوزه پر تنکهای نقره از انبار بدو انعام[4] پدید ارآمد والی بحضرت شیخ الاسلام اعلام داد که حضرت شیخ با را غلّه انعام[5] ارزانی داشته است کوزهای پر ازتنکهای نقره[6] حضرت شیخ فرمود که مرا این کوزه های پُرنقره معلوم بود بود ترا با غله بهم بخشیدم سبحان الله چه دلی داشت که هر که گوشۂ چشمی بدنیا نمی گماشت هر که را چیزی انعام فرمودی مبلغی کلی بودی[7]۔

نقل است که قولی شیرین مقالی خوش کلامی عبد الله نامی ازجانب روم بملتان رسید وتقبیل قدوم[8] حضرت مخدوم المشایخ بهاءالحق والدین قدس سره[9] مشرف مشرف گشت و عرض داشت که من بندی بشرف ملازمت و خدمت شیخ الشیوخ شهاب الملته والدین قدس سره مشرف گشته ام و حضرت ایشان بحسن صوت من در[10] سماع شده اند درآن حین حضرت شیخ الاسلام بهاءالملته[11] والدین فرمود[12] چون حضرت[13] ایشان شنیده اند زکریا نیز بشنود بعد ازان اشارت بخادمی کرد که عبد الله را با دو یار که برابر اویند[14] در فلان حجره ببرد[15] بنشان واین اشارت بعد ازنماز

---

1 حبیب : حضرت شیخ'' ندارد

2 حبیب : '' وایثار'' ندارد

3 مطبوعه : ازانبارکشودند ''گرفت '' هفت کوزه پرتنکهای نقره

4 مطبوعه : '' بدوانعام '' اضافه

5 مطبوعه : '' انعام '' اضافه

6 حبیب : '' که حضرت شیخ ------------------ پرازتنکهای نقره'' ندارد

7 حبیب : '' سبحان الله چه ------------------ فرمودی مبلغی کلی بود'' ندارد

8 حبیب : بملتان رسید '' خدمت '' حضرت

9 حبیب : '' مخدوم المشایخ بهاء الحق والدین قدس سره '' ندارد

10 مطبوعه : من در'' اضافه

11 مطبوعه : شیخ الاسلام بهاء '' الحق '' والدین فرمود

12 حبیب : سماع شده اند '' ایشان '' چون

13 حبیب : '' حضرت ''' ندارد

14 حبیب : '' برابراویند '' ندارد

15 حبیب : '' ببرد'' ندارد

خفتن بود خادم مذکور بدانچه مامور[1] بود همچنان کرد بعد از مقدار یک پاس شب حضرت شیخ بحجره تشریف فرمودند و اجلاس نموده موازنه دو[2] سیپاره قرآن شریف بمخرج و اداءلطیف بخواند و اشاره باستماع سماع فرمود[3] عبد الله چون زبان بصوت کشود[4] این بیت بتکرار نمود۔

مستان که شراب ناب خوردند　　　　ازپهلوئ خودکباب خوردند

حضرت شیخ سری جنبانید و برخاست چراغی درآن حجره بود بنشاند عبد الله مذکور گفت چون حضرت شیخ نزدیك ما میرسید ما دامن پیراهن[5] او میدیدم دیگر هیچ نمی دانستم که حال تواجد ایشان چیست و[6] بچه منوال است بعد اززمانی از حجره بیرون شدند ما بدو یار خویش همدران حجره ماندیم چون صباح شد خادم حضرت شیخ با خلعتی مکلف و بیست تنکه نقره آورد که حضرت شیخ انعام فرمودند عبد الله مذکور ازملتان بقصبهٔ اجودهن آمد و بشرف سعادت خدمت ملك المشایخ[7] فرید الملته[8] والدین قدس سره[9] العزیز[10] مشرف گشت چند روز بخدمت ایشان ماند و ازآنجا بدهلی آمد حضرت سلطان[11] به نظام الحق والدین قدس سره[12] میفرمایند که من آن عبد الله قوال[13] را دیده ام و ازدهلی بازبا جودهن رسید و روی خود

---

1. حبیب : '' مذکور بدانچه مامور '' ندارد
2. حبیب : '' اجلاس نموده موازنه دو '' ندارد
3. حبیب : قرآن '' ختم کرده '' عبد الله
4. حبیب : عبد الله '' را اشارت چیزی گفتن فرمود '' ایس بیت بتکرار نمود
5. حبیب : '' پیراهن '' ندارد
6. مطبوعه : '' چیست '' ندارد
7. حبیب : بشرف سعادت '' شیخ '' فرید
8. حبیب : '' الملته '' ندارد
9. حبیب : فرید الملته والدین '' گنج شکر '' العزیز
10. مطبوعه : '' العزیز '' ندارد
11. حبیب : بدهلی آمد '' شیخ '' به نظام الحق والدین
12. حبیب : '' قدس سره '' ندارد
13. مطبوعه : '' قوال '' ندارد

بپایٔ مبارك حضرت سلطان المشایخ[1] فرید الملته والدین قدس سره باردیگر[2] مالید بعد چند روزازحضرت[3] ایشان رخصت طلبید که بازبملتان آید ازحضرت شیخ فرید الدین[4] فاتحه خواست که ازراه ملتان بسی[5] خوف قطاع طریق دارد همتی فرمایند[6] که که بسلامت بدانجا رسم حضرت شیخ فرمودند که ازینجا تا فلان موضع تعلق بمن دارد[7]

و ازفلان حوض تاپیشتر حد شیخ الاسلام بهاءالدین زکریا ست تعلق بدیشان دارد[8] القصه چون عبد الله رومی[9] نزدیك آن حوض رسید که آنجا سرحد ملتان بود ازجانب جانب حوض[10] قطاع طریق با شمشیرهای برهنه نمودارشد چون عبد الله مذکور[11] این فتنه مبانیه[12] را معاینه نمودآن جماعه[13] وحشت دهشتش افزود[14] لرزه را اندامش اندامش افتاد دل برمرگ نهاد اورا[15] سخن سلطان الواصلین[16] فرید الحق[17] والدین قدس سره که دروقت رخصت بدو اشارت فرموده بودند[18] که آن فلان حوض سرحد

---

1 حبیب: ''المشایخ'' ندارد، ومطبوعه: ''سلطان المشایخ'' ندارد

2 حبیب: ''باردیگر'' ندارد

3 حبیب: '' حضرت '' ندارد

4 حبیب: '' شیخ فرید الدین '' ندارد، ومطبوعه: شیخ فرید ''الحق '' فاتحه خواست

5 حبیب: '' بسی '' ندارد

6 حبیب: ''همتی فرمایند'' ندارد

7 مطبوعه: تعلق بمن ''است '' وازفلان حوض

8 حبیب: ''تعلق بدیشان دارد'' ندارد

9 حبیب: عبدالله '' مذکور'' نزدیك آن حوض

10 حبیب: '' سرحد ملتان بود ازجانب حوض '' ندارد

11 حبیب: '' مذکور'' اضافه

12 حبیب: '' این فتنه مبانیه '' ندارد

13 حبیب: ''آن جماعه '' اضافه

14 حبیب: آن جماعه وحشت '' شد '' لرزه را اندامش

15 مطبوعه: برمرگ نهاد '' واز'' سخن سلطان

16 حبیب: '' سلطان الواصلین '' ندارد

17 حبیب: ''الحق '' ندارد

18 حبیب: ''که دروقت رخصت بدواشارت فرموده بودند'' ندارد

ملتان است او را یاد آمد گفت از قصبهٔ اجودهن تا بدین موضع در ذمهٔ قطب الاقطاب شیخ فرید الحق والدین قدس سره[1] از برکت نفس متبرك او بسلامت رسیدیم[2] باحضرت سلطان المشایخ[3] شیخ بهاءالدین ذکریا مددی نمائی واین کرده باشکوه انبوه را[4]ازسر این غریب[5] دفع گردان که این زمین درذمه حمایت شما ست همان زمان بفرمان الله تعالی آن[6] دزدان که نمودار شده بودند[7] توجه بطرف دیگر نمودند بعد چند روز چون عبد الله قوال بملتان رسید بقدم بوسی حضرت سلطان المشایخ بهاءالحق والدین قدس سره مشرف گشت واین عبدالله[8]در روزی[9] که قدم بوس حضرت شیخ[10] دریافت گلیم لوئیه سرخ که بطرف[11] خطه ناگوری بافند پوشیده بود حضرت شیخ چون بدان گلیم سرخ نظر نمود فی الحال[12] فرمود که گلیم سرخ چرا پوشیدهٔ این لباس شیطان است بطبعیت بشریت[13] عبد الله را این سخن گران آمد مگر بی ادبا نه خیرکی[14] وتیرکه کی بر زبان راند که مردم را[15] خزانها درقبض تا محصوراست بدان نظر نمی فرمایند[16] ازکهنه گلیمی که به نیم تنکه توان خرید عیب می نمایند

---

1 مطبوعه: '' قدس سره '' ندارد
2 حبیب: '' ازقصبه اجودهن ـــــــــــــــــــــ اوبسلامت رسیدیم '' ندارد
3 حبیب: '' سلطان المشایخ '' ندارد
4 حبیب: '' واین کرده باشکوه انبوه را '' ندارد
5 حبیب: ازسر این '' گروه '' دفع گردان
6 حبیب: '' بفرمان الله تعالیٰ '' ندارد
7 حبیب: '' که نمودارشده بودند '' ندارد
8 مطبوعه: قوال بملتان رسید بقدم ـــــــــــــ مشرف گشت واین عبدالله '' ندارد
9 خدابخش: که نمودارشده بودند '' دفع '' که قدم بوس حضرت
10 مطبوعه: '' شیخ '' ندارد
11 حبیب: سرخ که '' در '' خطه ناگور
12 حبیب: '' فی الحال '' ندارد
13 حبیب: '' بطبعیت بشریت '' ندارد
14 حبیب: گران آمد '' وازوی '' برزبان راند
15 حبیب: '' را '' ندارد
16 حبیب: '' درقبض تا ـــــــــــ نمی فرماید '' ندارد

حضرت شیخ دریافت که او ازدائره ادب قدم بیرون می نهد بزبان[1] فرمودند که عبد الله هوش دارد زبان گرد آرد[2] اضطرابی که ازدزدان بر سر آن حوض یافتی یاد کن نه آخر سبب آن تخلیص ذکریا بودن[3] چون عبد الله این سخن بشنید استغفر الله گویان[4] رو بخاك مالید و سر در قدم حضرت شیخ نهاد و نیز **منقولست** از حضرت سلطان المشایخ[5] نظام الملته[6] الدین قدس سره که ازمولانا صدرالدین قونوی[7] شنیده ام وقتی بر مولانا نجم الدین سنامی بودم او ازمن[8] پرسیده که بچه مشغول می باشی من گفتم در مطالعه تفسیرگفت کدام تفسیر[9] گفتم کشاف و ایجاز و عمده مولانا نجم الدین گفت کشافه و ایجازرا بسوزهمان[10] عمده را باش مولانا صدرالدین میگوید که من با او[11] گفتم چرا چنین میگوئید گفت حضرت شیخ بهاءالدین ذکریا رحمته الله علیه [12] چنین گفته است مولانا صدرالدین می گوید[13] مرا این سخن گران آمد چون شب در[14] در[14] آمد این هر سه کتاب درپیش[15] چراغ میدیدم ایجازکشاف هردو فرود بودند و

---

1 حبیب : '' بزبان '' ندارد

2 حبیب : عبد الله هوش دارد '' و '' اضطرابی که ازدزدان

3 حبیب : '' نه آخر سبب آن تخلیص ذکریا بودند '' ندارد

4 حبیب : '' استغفرالله گویان '' ندارد

5 حبیب : '' سلطان المشایخ '' ندارد

6 حبیب : '' الملته '' ندارد

7 حبیب : '' قونوی '' ندارد

8 مطبوعه : '' من '' اضافه

9 حبیب : '' من گفتم درمطالعه تغیرگفت کدام تفسیر '' ندارد

10 حبیب : '' همان '' ندار

11 حبیب : '' مولانا صدرالدین می گوید که من با او '' نداد

12 مطبوعه : '' ذکریا رحمته الله علیه '' ندارد

13 حبیب : '' مولانا صدرالدین می گوید '' ندارد

14 مطبوعه : '' در '' اضافه

15 مطبوعه : درکتاب '' سایه '' چراغ می دید

عمده بالائ هر دو کتاب درین میان درخواب شدم شعله بر خاست بیدار شدم کشاف وایجازهر دوفرود[1] سوختند وعمده سلامت ماند۔

نقل است ازخدمت[2] مولانا حسام الدین حاجی که یکی ازمریدان وپیوستگان حضرت سلطان الاولیا نظام الحق والدین نورالله مرقده[3] بود که خواجه کمال الدین مسعود شروانی یکی ازمنسلکان و مخلصان حضرت مهر سپهر معرفت و مشیخت خلاصهٔ مشایخ کرام[4] حضرت شیخ الاسلام[5] بهاءالحق والدین[6] بود[7] و درمیان تجار کبار[8] نامدار اغلب سودائ جواهر کردی درایامی که ازجزیرهٔ جرونی بعزیمت عدن راکب جهازگشت مبلغی جواهر قیمتی درصرّه او[9] بود ناگهانی باد مخالف درنصف راه عدن بدریا پیدا گشت چنانچه سکان و ستون جهاز[10] مکسور ساخت ومرد ما ل را تهلکهٔ مرگ انداخت نزدیک شد که مرکب غرق گردد[11] درآن مقام خواجه کمال الدین مسعود بعجز تمام توجه بحضرت شیخ الاسلام نمود وزبان بکلام[12] استمداد کشود و گفت ای پیر دستگیر حاضر باش بفرمان الله تعالی درعین عجز و نیازخواجه مذکور[13] حضرت سلطان المشایخ را در جهاز حاضر دید همه راکبان جهاز صورت معاینه

---

1 مطبوعه: '' فرود'' ندارد

2 مطبوعه: '' خدمت '' ندارد

3 مطبوعه: '' نورالله مرقده '' ندارد

4 حبیب: کمال الدین مسعود'' ازجمله معتقدان '' حضرت شیخ

5 حبیب: '' الاسلام '' ندارد

6 مطبوعه: '' والدین '' اضافه

7 حبیب: '' بود'' ندارد

8 حبیب: ''کبار'' ندارد

9 حبیب: کبارنامدار'' باجواهرآبدارقیمتی درجهازنشست '' بود

10 مطبوعه: پیداگشت چنانچه '' بازار'' مکسورساخت

11 حبیب: مرد مال را تهلکه '' عظیم روی داد '' درآن مقام

12 حبیب: '' وزبان بکلام '' ندارد

13 حبیب: '' خواجه مذکور'' ندارد

نمائی[1] او معاینه نمودند و حضرت مشارٌالیه[2] همی را بشاشت فرمودند از نظر در طرفةالعین[3] غایب شدند و باد از دریای روی برتافت و جهاز تسکین یافت و بسلامت بعدن رسیدند و تمام تجارکبارثلث مال خویش به پیش خواجه کمال الدین مسعود شروانی[4] برسم شکرانه حضرت شیخ قدس سره کشیدند و به نیازی تمام عرض[5] نمودند که این را چنانکه دانی بآستانهٔ حضرت شیخ رسانی خواجه کمال الدین مسعود شیروانی که مرید حضرت شیخ[6] بود نصفی آن جواهرکه داشت به نیت شکرانه ازنیاز[7] حضرت شیخ جدا نمود بعد چند گاه بدست خواجه فخر الدین گیلانی که خواهرزاده خواجه کمال الدین مسعود شیروانی[8] بود بخدمت حضرت شیخ الاسلام روان ساخت و این فخر الدین گیلانی حضرت را هرگز ندیده بود مگر همدران جهاز که حضرت شیخ شکسته نوازتمثل فرموده بودند چون بپایبوس رسید حضرت ایشانرا[9] بهمان کسوت و صورت دریافت اعتقاد و اتحاد[10] اویکی به هزاربدل[11] رسید و فتوحی که که ازخواجه کمال الدین و سایر تجارآورده بود بعرض ملازمان حضرت شیخ الاسلام نمود حضرت شیخ دریافت و بشاشت و عنایت فرسود[12] وآن نقود معهود قبول نمود نمود گویند[13] که موازنهٔ هفتاد لك تنکه را اسباب و اجناس[1] بود حضرت شیخ الاسلام

---

1 حبیب : '' صورت معانی نمائی '' ندارد
2 حبیب : '' حضرت مشارٌالیه '' ندارد
3 حبیب : '' درطرفة العین '' ندارد
4 حبیب : '' شیروانی '' ندارد
5 حبیب : '' قدس سره کشیدند وبه نیازی تمام عرض '' ندارد
6 مطبوعه : حضرت شیخ رسانی خواجه '' مذکورآن اموال راگرفته وجواهری که درصره او'' بود
7 مطبوعه : '' نیاز'' اضافه
8 حبیب : که جواهر دار'' خود'' بخدمت حضرت
9 حبیب : '' ایشان را'' ندارد
10 حبیب : '' واتحاد'' ندارد
11 حبیب : '' بدل '' اضافه
12 حبیب : آورده بود'' بخدمت بگذارنید'' وآن نقود
13 حبیب : آن نقود'' وجواهر'' که موازنه

قدس سره[2] درسه روز[3] تمام آن جواهر و نقود را بخلق خدای تعالی ایثارنمود چون خواجه فخرالدین گیلانی[4] این معاینه دید حیران ماند[5] هرا موالی و مالی که داشت در نظر[6] حضرت شیخ[7] حاضرآورد ویکبارگی ازاسباب و جهاتی که او داشت درگذشت[8] و تجرید نمود اسباب فخر الدین دو چندان فتوح ما قبل بودکه ازخواجه کمال الدین مسعود تجاردیگر درنظرحضرت شیخ قدس سره آورده بود[9] حضرت شیخ الاسلام[10] درمعدود ایام آن اسباب را نیزبمصرف رسانید و خواجه فخرالدین گیلانی بشرف[11] ارادت وبخرقه سعادت حضرت مشرف گشت ویکی ازواصلان حق شد[12] موازنه پنج سال کم بیش[13] درخدمت حضرت شیخ قدس سره بود بصحبت حضرت شیخ[14] واکثر اوقات در صحبت ملك العارفین حضرت شیخ صدرالدین قدس سره که فرزند ارجمند حضرت شیخ الاسلام است میبود بعد ازان ازحضرت غوث عالم[15] سلطان المشایخ بهاءالحق[16] والدین قدس سره رخصت کعبة الله گرفت وعزیمت نمود[17]

---

1 حبیب : '' اسباب و اجناس '' ندارد
2 مطبوعه : '' الاسلام قدس سره '' ندارد
3 حبیب : '' درسه روز'' ندارد
4 مطبوعه : '' گیلانی '' ندارد
5 حبیب : '' حیران ماند '' ندارد
6 مطبوعه : '' نظر '' ندارد
7 حبیب : درنظر '' همه را بمحبتان مستحقان بازگذاشته '' حاضرآورد
8 حبیب : ویکبارگی '' بعد از '' وتجرید نمود
9 مطبوعه : '' که ازخواجه کمال الدین ------------------ قدس سره آورده بود'' ندارد
10 مطبوعه : '' شیخ الاسلام '' ندارد
11 مطبوعه : رسانید وخواجه '' مذکور '' بشرف ارادت
12 حبیب : مشرف گشت '' مدت '' موازنه پنج سال
13 حبیب : موازنه پنج سال '' درمیان درویشان '' درخدمت حضرت شیخ
14 خدابخش : '' بصحبت حضرت شیخ الاسلام '' اضافه
15 حبیب : '' غوث عالم '' ندارد
16 مطبوعه : بهاء '' الملته '' والدین
17 حبیب : '' وعزیمت نمود'' ندارد

چون بمقام جده رسید برحمت حق پیوست الآن مقبره منوره[1] متبرکه او یعنی خواجه خواجه فخرالدین گیلانی درکنار دریا هم درمقام نیک[2] فرجام[3] جده است اغلب[4] اکثر مردم بدان خطیرهٔ مکرم توجه دارند[5] و نذرو شکرانه می آرند۔

نقل است[6] از حضرت شیخ المشایخ[7] نصیرالدین محمود اودهیؒ[8] که درآنچه آنچه حضرت شیخ الاسلام غوث[9] بهاءالملته[10] والدین رحمة الله علیه[11] واسعته از خدمت پیر دستگیر شیخ شیوخ شهاب الحق والدین قدس سره بازگشته بود متوجه بملتان[12] در اثناءراه بمقامی رسید بمسجدی نزول فرمود درآن مسجد[13] قلندران جوالق پوش که کسوت حضرت سید جمال مجرد ساوجیست نزی فرودآمده بودند چون شب درآمد حضرت شیخ بعبادت حق مشغول شد بعد اززمانی که ازعبادت فارغ گشت چشم ازمراقبه کشاد[14] نظر مبارك او بجانب قلندران افتاد دید که ازوجود یك قلندری نوری مانند مهر بسمت سپهر ساطع[15] و لامع است حضرت شیخ تعجب نمود که درین کسوت و صورت این معنی را چه مناسبت باشد آهسته نزدآن قلندران آمد و فرمود که ای مرد خدا درمیان این قوم پرلوم چه میکنی قلندرگفت ای ذکریا

---

1 مطبوعه: "منوره" اضافه
2 مطبوعه: "نیك" اضافه
3 حبیب: "فرجام" ندارد
4 مطبوعه: "اغلب" ندارد
5 حبیب: "بدان خطیره مکرم توجه دادند" ندارد
6 خیرالمجالس: ص 131
7 مطبوعه: "المشایخ" ندارد
8 مطبوعه: محمود اودهی "قدس سره" که درآنچه حضرت
9 مطبوعه: "غوث" اضافه
10 مطبوعه: "الملته" اضافه
11 حبیب: "رحمته الله علیه" ندارد
12 حبیب: "متوجه بملتان" اضافه
13 مطبوعه: فرمود وآن "مجلس" قلندران جوالق پوش
14 حبیب: حق مشغول شد "دران" نظر مبارك او
15 حبیب: "ساطع" ندارد

تابدانی که درهر قوم[1] عامی و خاصی می باشد[2] که ازقوم عام را هم[3] بدان خاص می بخشند این حقیر را ازجای دیگر استماع است که چون قلندرمذکوربدین دستور سخن راند[4] حضرت شیخ زمانی درتامل ماند وبقوت باطن اورا ازان کسوت بدعتی[5] که داشت بیرون آورد وبخرقه خاص خود مشرف گردانید چند روزدرصحبت خود داشت وبسی کرامت و اسراربدو ایثارفرمود او سید بود بعلوم ظاهر و باطن آراسته سید[6] عبد القدوس نام داشت فرزند[7] موصل بود[8] جذبه وسکربدوغلبه نمود چون از ازموصل بزیارت رسول الله علیه به بیت الله مشرف گشت وقت مراجعت بمصر رسید و ازآنجا بزمین[9] دیمیات آمد کسوت قلندری بمقبرۂ حضرت سید جمال مجرد یافت[10] ازبابا احمد آمد اندلوسی که شهریست درمغرب زمین چنانچه این حکایت چون بمغرب زمین رسید درشهراندلوس[11] پنج ماه بود واین بابا احمد جوالق جوالق پوش مفردی ازمفردان حضرت سید جمال مجرد ساوجی بود دردیمیات که روضه سید جمال رفع الله[12] درآنجا ست تکیه داشت چنانچه این حقیردرایامی که زیارت انبیا علیهم اسلام بمقام دارالا سلام مصررسیده هفت ماه درآنجا بود وازآنجا قاصد[13] بدیمیات ازبرای حضرت سید جمال مذکوررسید پانزده روزبه بقعه مبارك

---

1. حبیب : '' درهرقوم '' ندارد
2. حبیب : عامی وخاصی '' بندگان حق اند '' که چون قلندر
3. مطبوعه : '' هم '' اضافه
4. حبیب : چون قلندر'' این گفت '' حضرت شیخ
5. حبیب : '' ازان کسوت بدعتی '' ندارد
6. حبیب : '' بعلوم ظاهروباطن آراسته سید '' ندارد
7. حبیب : عبدالقدس نام '' ازشهر'' موصل
8. حبیب : موصل '' که '' جذبه وسکربدوغلبه نمود
9. حبیب : وازآنجا '' به '' دیمیات
10. مطبوعه : '' یافت '' اضافه
11. حبیب : چنانچه این '' حروف نیزبه آنجا رسید ''پنج ماه بود
12. مطبوعه : '' رفع الله '' ندارد
13. حبیب : '' قاصد '' ندارد

بود وهم حضرت شیخ المشایخ[1]الاسلام نصیر الملته[2]والدین محمود اودهی[3] قدس سره درنسخه *خیرالمجالس*[4] مرقوم فرموده اند که سید جمال ساوجی مدتی درمصر مفتی بود چنانچه مصریان اورا کتابخانه روان گفتندی وهر استفتیٰ که مشکل بودی او جواب فرمودی وهرگزروجوع به کتابی نه نمودی[5] ناگاه اورا جذب وحالی پیدا گشت سبلت و ریش تراشیده بگورستان رفت مستقبل قبله متحیر شد و چشم بآسمان دوخته نشست درمصر دانشمندی بود چون او را خبر شد که سید جمال الدین ساوجی[6] را این چنین حالی بظهورآمده است که ریش وهم[7] تراشیده وترک صلوٰة نموده بیهوش ومبهوت نشسته وآں دانشمند ملك العلماءمصربود ازمصر[8] بجمعی ملایان ظاهر بدیمیات رسید وحضرت سید جمال الدین را بدان حال دید فرمود که ارزیزگرم سازید ودرحلقش بریزید آخر همچنان کردند[9]او را هیچ تفاوت نکرد فاما در آنچه[10] این احقرالانام بدان مقام فرجام رسید ازاکابر[11]بر اخیارآن دیارکه اهل اعتبار بودند چنان[12] شنید که حضرت سید جمال مدتی درمصر بود و[13] بصورت معانی جمال وکمالی عظیم داشت چنانچه مردم مصر او را ازفرط جمالی که داشت[14]

---

1 حبیب: ''المشایخ'' ندارد
2 مطبوعه: ''الملته'' اضافه
3 حبیب: ''اودهی'' اضافه
4 خیرالمجالس: ص131
5 حبیب: '' وهرگزرجوع به کتابی نه نمودی'' ندارد
6 حبیب: '' ساوجی'' ندارد
7 مطبوعه: که ریش و'' بروت'' تراشیده وترک
8 حبیب: آمده است ''او'' بجمعی ملایان ظاهربدیمیات رسید
9 حبیب: ''آخر همچنان کردند'' ندارد
10 حبیب: هیچ تفاوت نکرد''آن ملایان مایوس شد رفتند'' این حقرالانام بدان
11 حبیب: این احقرالانام ''از'' براخیارآن دیار
12 حبیب: ''که اهل اعتباربودند چنان'' ندارد
13 حبیب: '' مدتی درمصربود و'' ندارد
14 حبیب: ''ازفرط جمالی که داشت'' ندارد

یوسف ثانی گفتندی و هم چنان که زلیخا بر حضرت مهتر یوسف صلوات الله علیه عاشق شده همچنان زنی از زنان مصر[1] امرایی کبار که درآنجا نامدار بودند عاشق و فریفته جمال حضرت سید گشت چنانچه اغلب اوقات[2] مشوش حالات او میبود و زمان زمان وحشت می افزود چنانچه[3] سید مذکور نیم شبان ازمصر گریخته درزمین د یمیات که ازآنجا هفت[4] هشت روزه راه باشد رفت و دران ایام آن مقام ازعهد مهتر یوسف علیه السلام ویران بود رفت[5] و منزوی گشت بعد چند روزآنزن شیفته پرسوز[6] پرسوز[6] خبریافت بدنبالش بشتافت چنانچه این خبر بحضرت سید مذکور رسید مضطرب گشت و دست بدعا برآورد که بارخدا یا جمالی ظاهر مرا[7] که فتنهٔ حال ما شده است مبدل و متغیر[8] گردان که هیچکس را بجانب ما میلی نماند چون این دعا[9] دست مبارك بروی خود فرود آورد موئ ریش و سلبت و ابرو همه ریخته یافت وآن زن که فریفته او بود فرمود که زود بحضورآرند زن مذکور چون این خبر شنید بی سرو پا بسویش دوید سیدمذکوررا بدان حال دید و روئ ازو گردانید حضرت سید ازو خلاص یافت بعد از رحلت جمال هر درویش که بمقام او نشست ریش و ابرو تراشید و این صورت و کسوت ورزید[10] القصه چون سید عبد القدوس را حضرت شیخ الاسلام بهاءالحق[11] ازان کسوت و صورت[1] بیرون کشید فرمود بابا عبد القدوس سید جمال

---

[1] مطبوعه: " مصر" اضافه

[2] حبیب: " اغلب اوقات" ندارد

[3] حبیب: " وزمان زمان وحشت می افزودچنانچه " ندارد

[4] حبیب: " هفت" ندارد

[5] حبیب: رفت ودرآن " جا" ومنزوی گشت

[6] حبیب: چند روزآن زن " نیز" خبریافت

[7] حبیب: " ظاهرمرا" اضافه

[8] حبیب: " متغیر" ندارد

[9] حبیب: " این دعا" اضافه

[10] حبیب: " جمال هردرویش که ـــــــــــــــــــــــــ کسوت ورزید " ندارد

[11] حبیب: شیخ الاسلام بهاء " الدین ذکریا قدس سره " ازان کسوت

راں حال بود او باختیار خود ریش و ابرو نه تراشیده بلکه از خودش ریخته سید عبد القدوس مذکور نیز یکی از پیوستگان مسترشد آن حضرت شیخ الاسلام بهاءالحق والدین قدس سره بود و سید مذکور صاحب حال و جذبه بود دایم الاحوال دراستغراق سکر میبود و ازاین مقام حضرت شیخ الاسلام اورا در[2] عالم صحو آوردند که این مرتبهٔ اهل تمکین است و مقبرهٔ متبرکه او درقصبهٔ ناین است که میان یزد و اردستان واقع است این حقیر نیز درآنجا رسیده است و رخسارهٔ خود بمرقد اومالیده مردم آن دیار مزارآن بزرگوار را زیارت گاه ساخته اند[3]۔

نقل است ازحضرت سلطان الاولیا[4] نظام الحق والدین[5] بداونی قدس سره که شبی از شبها[6] حضرت شیخ الاسلام قدس سره[7] درمیان خلفای خویش نور الله مرقدهم[8] نشسته بود بدیشان توجه نمودند[9] و فرمودند که میان شما کسی هست که بدو رکعت نمازاقامت نماید[10] وبیک رکعت قرآن مجید و فرقان حمید باتما رساند از یاران هیچکس متوجه این معنی مگشت[11] آنگاه حضرت شیخ مشارٌالیه پیش رفت و در رکعت اول ختم کلام الله تمام نمود و دررکات دوم چهارسی پاره دیگر خواند و نماز بسلام[12] اتمام رسانید وبارها[13] می فرمودند که چه ازاورا دو[1] اعمال مشایخ اهل حال

---

1 حبیب: "صورت" ندارد
2 حبیب: "فرمود بابا عبدالقدوس ------------------- حضرت شیخ الاسلام اورا در" ندارد
3 حبیب: "ورخسارهٔ خود بمرقد ------------------- زیارت گاه ساخته اند" ندارد
4 حبیب: "المشایخ" ندارد
5 مطبوعه: "والدین" ندارد
6 حبیب: "شبها" ندارد
7 مطبوعه: "قدس سره" ندارد
8 حبیب: "نورالله مرقدهم" ندارد
9 حبیب: "توجه نمود" ندارد
10 مطبوعه: "اقامت نماید" ندارد
11 حبیب: هیچکس "دیری نکرد" آنگاه حضرت شیخ
12 حبیب: "بسلام" ندارد
13 مطبوعه: "بارها" ندارد

این رسید حق تبارك وتعالی توفیق وقت[2] بمن گردانید مگر یك چیزکه من رسیده بود[3] که فلان بزرگوار هر روز[4] ازآغازصبح تا طلوع آفتاب ختم قرآن می کند و من ازطلوع صبح صادق تا هنگام نمازفجر میخواهم که ختم کلام الله کنم ولی میسر نمی شود هرچندکه قصد می نمایم[5] چهارسی پاره باقی می ماند واین احقرالانام ازحضرت شیخ کرام[6] پیردستگیر سماءالحق والدین قدس سره چنین[7] استماع دارد که حضرت ایشان رامعتادشده که بعد ازتفریغ[8] نمازتهجد تا سنت نمازفجرختم کلام الله میسربود۔

نقل است که حضرت شیخ الاسلام قدس سره هر مریدی را که قبول می نمودند دروقت بیعت قبل ازنصایح دیگر[9] می فرمودند باید[10] که چون دست من به بیعت میگری و مرا به پیری می پذیری[11] هر دری هر سری نباشی یك درباید گرفت و محکم باید گرفت گویند روزی مسافری بوالفضولی بملاقات حضرت شیخ الاسلام بهاءالحق والدین قدس سره رفت[12] و بنشست و سلامی کرد حضرت شیخ[13] بدو چندانی التفات نه فرمود و چیزی ما حضری ازجنس طعام پیشش نیاورد[14] آن مسافر مذکور[15] گفت که حدیث ازرسول ﷺ است **من زار حیا و لم یذق منه شیئاً فکانما زار**

---

1 حبیب: ''اورادو'' ندارد

2 حبیب: '' وقت '' ندارد

3 حبیب: '' که من رسیده بود'' ندارد

4 حبیب: '' هرروز'' ندارد

5 حبیب: '' هرچند که قصد می نمایم '' ندارد

6 حبیب: '' شیخ کرام '' ندارد

7 حبیب: ''قدس سره چنین '' ندارد

8 حبیب: ''تفریغ '' ندارد

9 حبیب: '' دیگر'' ندارد

10 حبیب باید'' ندارد

11 حبیب: بیعت می گیری '' باید هردری هرسری

12 مطبوعه: بهاء الحق والدین قدس سره ''آمد'' وبنشست

13 حبیب شیخ الاسلام آمد ایشان مستغرق حال بودند'' بدوچندانی

14 حبیب: '' وچیزی ما حضری ازجنس طعام پیشش نیاورد'' ندارد

15 حبیب: '' مذکور'' ندارد

میتاجرا حضرت[1] شیخ بدین حدیث عملی نمی فرمایند حضرت شیخ الاسلام فرمود که چرا[2] دو نوع است عوامند و خواص مرابا عوام کارنیست زیادت و ایشان را نیز اعتباری نه اما چون[3] خواص بر من می آیند[4] بقدرحال من[5] فیض می ربودند و ذوقی[6] میگیرند[7] معنی حدیث اینست۔

نقل است که حضرت شیخ الاسلام والمسلمین بهاءالدین قدس سره روزی درخانقاه خویش[8] نشسته بود سیاهی درآمد و عرض نمود که مخدوم من[9] این چنین خوابی دیده ام تعبیرش چیست حضرت شیخ مشارُالیه فرمود که بروبه توبه و استغفار[10] پیونده مرگ تو نزدیك است بعد چند روزصوفی نیزعرض نمود که من نیز به مثل آن سیاه که گشتند شده امشب[11] خوابی دیده ام تا چه پیش آید حضرت شیخ تامل نمود[12] و فرمود او مردلشکری بود کشته شد ازتو نمازی یا دروی فوت شودکه آن آن نیزحکم مرگ دارد همچنان شدکه حضرت شیخ فرموده بود وهم **نقل است** از حضرت سلطان الاولیاءنظام الحق والدین قدس سره روزی حضرت[13] شیخ الاسلام[14] الاسلام[14] بهاءالحق[15] والدین زکریا قدس سره[1] درخانقاه خویش نشسته بودند[2] جمعی

---

1 حبیب: " جرا حضرت " ندارد

2 مطبوعه: شیخ الاسلام فرمود " خلق " دونوع است

3 حبیب: کارنیست زیارت " اما مردم " خواص

4 حبیب: " برمن می آیند " ندارد

5 مطبوعه: بقدرحال " خویش " فیض می ربایند

6 مطبوعه: فیض می ربایند " وفروغی " می گیرند

7 حبیب: " ذوقی می گیرند " ندارد

8 مطبوعه: " خویش " ندارد

9 حبیب: عرض نمود که " دوش " این چنین خوابی دیده ام

10 حبیب: " واستغفار " اضافه

11 مطبوعه: " که گشتند شده امشب " ندارد

12 حبیب: " تامل نمود و " ندارد

13 حبیب، خدابخش ومطبوعه: " حضرت " اضافه

14 حبیب: " الاسلام " ندارد

15 حبیب: " الحق " ندارد

قلندران جوالق پوش درآمدند و چیزی ازایشان توقع کردند حضرت شیخ را ازین قوم تنفری تمام بودی[3] چیزی اشارت نفرمود قلندران مذکوربر خاستند و هر نا سزای که برزبان آن نادروایشان قومی پریشان آمد گفتند[4] و درشوخی عربده درآمدند تا بغایتی[5] که دست بسنگ و خشت بردن حضرت شیخ الاسلام فرمودند که درخانقاه را ببندند خادم[6] همچنا کرد چون آن قوم ناپاک[7] بیباک هم چنان دیدند[8] خشت وسنگ به در[9] تختها خانقاه زدن گرفتند دران حین حضرت شیخ الاسلام[10] زمانه تامل شدوفی الحال فرموده که در خانقاه بکشادند[11] که من درینجا نشانده حضرت شیخ شیوخ حضرت شیخ الاسلام شهاب الدین قدس سره هستم نه ازخود نشسته ام خادم باشاره حضرت شیخ[12] الاسلام درخانقاه[13] بکشاد و درطرفة العین هر قلندری ازآن حالت نادم شد[14] سر بر زمین نهاد ترسان ولرزان محترز شدند[15] تا برایشان چه نمود ارشده باشد **والله اعلم بالصواب** دیگر[16] ۔

---

1 حبیب : '' قدس سره '' ندارد

2 شیفته : ''کشته شد ازتو نمازی ------------------ خویش نشسته بودند '' ندارد

3 حبیب ، خدابخش و مطبوعه : '' وچیزی ازایشان توقع -------------- تمام بودی '' ندارد

4 حبیب : اشاره نفرمود قلندران '' خیره شد '' ودرشوخی عربده درآمدند

5 حبیب : ''تا بغایتی '' ندارد

6 مطبوعه : '' خادم '' اضافه

7 مطبوعه : چون آن قوم ناپاک '' اضافه

8 حبیب : هم چنان دیدند '' ندارد

9 مطبوعه : '' سنگ به در'' ندارد

10 حبیب : '' شیخ الاسلام '' ندارد

11 شیفته : حضرت شیخ الاسلام ------------------------ درخانقاه کشادند '' ندارد

12 حبیب : '' باشارت حضرت شیخ '' ندارد

13 حبیب : '' خانقاه '' ندارد

14 حبیب : '' ازآن حالت نادم شد '' ندارد

15 حبیب : برزمین '' وبعجر وانکسار درآمدند '' تا برایشان چه نمود

16 حبیب و شیفته : والله اعلم بالصواب دیگر '' ندارد و مطبوعه : '' بالصواب دیگر '' اضافه

نقل است یکی از پیوستگان حضرت ایشان که در لاهور متوطن بود بسی صاحب حال و اهل کمال بود او را شیخ زنده سجستانی میگفتند همانادر[1] روزعید بعد بعد ازنماز[2] هم درعید گاه[3] روی سوی آسمان کرد وگفت بازخدایا روزعید است هر بنده بخواجهٔ خویش دست پیش می برد و عیدی میخواهد باید که[4] مرا از خزانهٔ عنایت خود[5]عیدی انعام فرمایی چون این سخن باتمام رسانید همدران حین بدیده[6] بدیده[6] حریر پاره بخط سبز مرقوم فرود آمد و بدستش افتاددرآنجا تحریر بود ما آتش دوزخ برنفس[7] تو حرام گردانیدیم و ترا از مشقت و حرارت او آزاد ساختیم[8] چون حاضران عید این حال را معاینه دیدند جمله دست وپای او به تبرک بوسیدند درین میان معتقدی که ازمخلصان او بدو توجه گشت[9] و عرض نمود که ای شیخ تو از حضرت عزت عیدی یافتی اکنون باید که تو مرا عیدی دهی چون حضرت شیخ [10] زنده این سخن بشنید[11] فی الحال[12] آن حریرهٔ پاره ازبغل کشیده[13] وی را بخشیده و

---

1 حبیب: '' همانادر'' ندارد
2 شیفته: '' بعد ازنماز'' ندارد
3 حبیب: '' درعید گاه'' ندارد
4 حبیب: '' باید که'' ندارد
5 خدابخش: '' عنایت خود'' ندارد
6 حبیب: '' رسانید همدران حین بدیده '' ندارد
7 حبیب: ''نفس'' ندارد
8 حبیب وشیفته: '' وترا ازمشقت وحرارت اوآزاد ساختیم'' ندارد
9 حبیب: '' بود متوجه گشت '' ندارد، وشیفته: '' درین میان معتقدی که ازمخلصان اوبدو متوجه گشت'' ندارد
10 حبیب: عیدی یافتی '' نیزدرآن نصیبی کرامت فرمائد'' زنده، شیفته: '' چون خدمت'' ندارد، و مطبوعه: چون '' حضرت شیخ'' زنده
11 حبیب: ''این سخن بشنید'' ندارد
12 شیفته: ''این سخن بشنید فی الحال'' ندارد
13 شیفته: ''پاره ازبغل کشیده'' ندارد

گفت این عیدی تو باشد[1] فردا من دانم و دوزخ سبحان الله مریدان حضرت او را این حال وکمال بود ازاین جا توان دانست که مرتبۂ آن حضرت چه باشد۔

نقل است ازسلطان الاولیاء[2] نظام الحق قدس سره[3] که حضرت شیخ الاسلام الاسلام بهاءالدین ذکریا[4] را درآخره صوم دوام بخلاف ایام اولی نبودی و درمطبخ طعامهای الوان پختن فرمودی وآن[5] نعمتهای گوناگون درمائده ایشان حاضر بودی[6] وی برابر هرآینده تناول نمودی گویا که گلو من **الطیّبات و عملو صالحاً** درشان اوست هرکرا دیدی که نعمت خدای تعالی را[7] برغبت تمام میخورد خوشحال گشتی چنانچه[8] چنانچه[8] روزی ازروزها[9] درویشان حاضر بودند همدران حال مایده درمیان[10] آوردند وحضرت شیخ الاسلام درحین طعام[11] باهر درویشی هم کاسه میشد یگانه لقمه تناول می نمود[12] ازمیان ایشان درویشی را دید که نان با شوربا تر می کرد و بکار می برد و میخورد[13] حضرت شیخ گفت **سبحان الله** میان این درویشان همین مرد طعام خوردن میداند چنانچه حضرت ﷺ فرموده است که نان[14] ثرید را بر طعامهای دیگرهم چنان فضلی است که مرا بر همه[15] انبیاءو عایشہؓ رابرهمه[1] زنان درآنچه این حقیر عزیمت

---

1. شیفته: ''این عیدی توباشد'' ندارد
2. حبیب: نقل است از'' شیخ'' نظام الحق
3. حبیب: ''قدس سره'' اضافه
4. حبیب: ''ذکریا'' ندارد
5. حبیب: ''آن'' ندارد
6. حبیب: ایشان ''کشیدی ''وی برابر هرآیند
7. مطبوعه: ''تعالیٰ را'' اضافه
8. حبیب: ''برغبت تمام می خورد'' اورا دوست داشتند'' روزی
9. حبیب: ''ازروزها '' ندارد
10. حبیب: ''میان'' ندارد
11. حبیب: حضرت شیخ'' با'' هردرویشی
12. حبیب: '' یگانه لقمه تناول می نمود'' اضافه
13. حبیب: '' می خورد '' ندارد
14. حبیب: ''نان'' ندارد
15. مطبوعه: ''همه'' ندارد

مکهة الله داشت بملتان رسید و بزیارت حضرت شیخ الاسلام بهاء الملته و[2] الدین قدس سره مشرف گشت و دست بوس شیخ المشایخ شیخ صدر الدین شهرالله[3] رحمۃالله علیه[4] که صاحب سجاده حضرت ایشان بودند دریافت میان این حقیرو حضرت ایشان درشهر دهلی اتحادی ومحبتی[5] کامل بود حضرت ایشان را[6] بدیدن این حقیر فرحتی[7] وبهجتی بی عد روئ می نمود[8] درحجره متبرکه حضرت شیخ الاسلام[9] قدس سره مشغول می بودی حضرت شیخ صدرالدین علیه الرحمه این حقیر را[10] بدانجا فرود آورد هر چند که عرض نموده شد که مارا چه حد باشد که درین مقام نیك[11] بافرجام[12] آرام نمایم معذورنداشتند وهر روزطعام بدان مقام عالی[13] می طلبید اند وبدین اضعف[14] الانام[15] تناول میفرمودند القصه یك اربعین درآن حجرۀ متبرکه کشیدم تا شبی حضرت شیخ الاسلام[16] بهاءالملته والدین قدس سره را درخواب دیدم گوئی[17] ازحضرت[18] ایشان التماس فاتحه مینمایم که حق تبارك[1] وتعالی بصحت و[2]

---

[1] مطبوعه: ''همه'' ندارد

[2] مطبوعه: ''الملته'' ندارد

[3] مطبوعه: ''شهرالله'' ندارد

[4] مطبوعه: ''علیه'' اضافه

[5] حبیب: ''ومحبتی'' ندارد

[6] حبیب: ''حضرت ایشان را'' ندارد

[7] حبیب: ''فرحتی'' ندارد

[8] حبیب وبهجتی بی عد ''فرمود'' درحجره متبرکه

[9] مطبوعه: حجره متبرکه حضرت ''ایشان'' قدس سره

[10] حبیب: ''حضرت شیخ---------- این حقیراز'' ندارد

[11] مطبوعه: ''نیك'' ندارد

[12] حبیب: مقام نیك ''فرحت'' آرام نمایم

[13] مطبوعه: ''عالی'' اضافه

[14] حبیب: وهر روزطعام ''با این حقر'' الانام تناول می فرمودند

[15] مطبوعه: بدین اضعف ''العباد'' تناول می فرمودند

[16] حبیب: ''الاسلام'' ندارد

[17] حبیب: ''گوئی'' ندارد

[18] حبیب: ''حضرت'' ندارد

سلامت بزیارت سرورکائنات ﷺ[3] مشرف گرداند و ازآنجا بکعبة الله رساند بعد ازان التماس[4] حضرت شیخ دست ما گرفت و روی دعای به مستقبل قبله آورده و دعا ارزانی داشت و فرمود که برو بسلامت خواهی رسید چون بروضۀ مطهره حضرت[5] رسول صلی الله علیه وسلم برسی سلام من برسانی علی الصباح مسرورو پر حضوربر خواستم[6] و این معنی بحضرت شیخ المشایخ[7] شیخ صدرالدین شهر الله رحمة الله علیه[8] عرض نمودم و رخصت خواستم که امشب حضرت قطب الاقطاب رخصت فرموده اند شما نیز رخصت فرموده درحق این فقیر[9] فاتحه لطف فرمایند[10] و رخصت نمائید ایشان فی الحال سوگند خوردند[11] که تا یك ماه دیگر اینجا بمانید از ما[12] رخصت نیست عرض کردم سخن شمارا طاعت[13] نمود م که چون ازحضرت شیخ الاسلام رخصت یافته ام شیخ رکن الدین یك ماه ازجهت خاطر شما بروضۀ متبرکه حضرت شیخ رکن الدین ابو الفتح نورالله مرقده باشم و روضۀ ایشان را روضۀ حضرت شیخ الاسلام بهاءالحق والدین قدس سره علیحده است مقدارشیرپرتابی کم ویا بیش[14] حضرت شیخ صدرالدین شهرالله ازغایت اخلاق که داشتند برابراین حقیر

---

1 حبیب: "تبارك و" ندارد

2 حبیب: "بصحبت و" ندارد

3 حبیب: "ﷺ" اضافه

4 حبیب: "بعد ازان التماس" ندارد

5 مطبوعه: "حضرت" اضافه

6 حبیب: علی الصباح "تمام" واین معنی

7 حبیب: "بحضرت شیخ المشایخ" ندارد

8 حبیب: "رحمته الله علیه" ندارد

9 مطبوعه: "رخصت فرموده درحق این فقیر" اضافه

10 مطبوعه: "لطف فرمایند" اضافه

11 حبیب: "خوردند" ندارد

12 حبیب: "بمانید ازما" ندارد

13 حبیب: "کردم سخن شمارا طاعت" اضافه

14 خدابخش: "شیخ الاسلام بهاءالحق والدین ------------------- کم ویا بیش" ندارد

خود بدان روضه متبرکه حضرت رکن الحق والدین[1]تشریف فرمودند آنجا نیز جای فرح کشای تعین نمودند[2] وحضرت شیخ صدرالدین شهر الله رحمة الله علیه اغلب در درآن[3] بقعه همایون تشریف میفرمودند و درویش نوازی میکردند ودرآنجا درویشی بود او را مولاناءکمال الدین اُچی میگفتند حجرۂ داشت درآن مشغول میبودی و وبوقت نمازبرای[4]جماعت بیرون آمدی مولانا مذکورچون[5] درذکر چنان مشغول بودی[6] استحکام و استدام نموده بود که اغلب اوقات دل[7]او متحرك بودی چنانچه مردم را[8] معلوم و مفهوم گشتی که دل او[9] درذکر است و این مولانا پیری معمربود همبدان خانواده پیوند داشت او را با این احقر الانام محبتی تمام[10] بود اکثر بکتابت احیاءعلوم مشغول بودی[11] وعوارف المعارف دراکثرجا ازبرداشتی[12] ازوی شنیده ام ام که مزارجد بزرگوارحضرت سلطان المشایخ بهاءالملته[13] والدین زکریا قدس سره[14] درمزارات پیران تتری است که هم درملتان واقع است[15]و خطیره حضرت بی بی راستی والده حضرت[16] شیخ رکن الدین قدس سره هم دران مزارات است و درآنجا

---

1. مطبوعه: '' والدین '' اضافه
2. حبیب: '' حضرت شیخ صدرالدین ------------------ تعین نمودند '' ندارد
3. حبیب: شیخ صدرالدین ''
4. حبیب: '' نمازبرای '' ندارد
5. حبیب: جماعت بیرون آمدنی '' و'' درذکر چنان
6. حبیب: '' چنان مشغول بودی '' اضافه
7. حبیب: نموده بود که '' همواره '' او متحرك بودی
8. حبیب: '' را '' ندارد
9. حبیب: معلوم کردندی درذکر چنان مشغول بود واستحکام که دل او'' درذکر است
10. حبیب: احقر الانام محبتی '' اوی '' بود اکثر
11. حبیب: '' مشغول بودی '' ندارد
12. حبیب: وعوارف '' مشغول بودی '' ازوی شنیده ام
13. حبیب: '' الملته '' ندارد
14. حبیب: '' ذکریاقدس سره '' ندارد
15. حبیب: '' است که هم درملتان واقع است'' ندارد
16. حبیب: '' حضرت '' ندارد

گوری است کهنه وبر سینه آن گوردرخت بر واقع است وبر هر شاخ بر هر برگ[1] اولفظ لفظ الله برآورده است چنانچه این حقیراز حضرت[2] پیر دستگیر استماع داشت که درمزارات پیران[3] تتری بر سر مزاری[4] درخت بری هست که بر تنه و بر شاخهای او لفظ الله برآمده است[5] چون این حقیر[6] درملتان رسید ازان مردم حال درخت بر پرسید و معاینه نمود[7] فی الواقعه همچنان بود که خدمت[8] مولاناءکمال الدین اوّچی رحمة الله[9] گفتی که آن مزارجد بزرگوار حضرت شیخ الاسلام[10] بهاءالملته[11] والدین است که بر سینه او این درخت بر اَمده است[12] والله اعلم اکثرمریدان و پیوستگان حضرت شیخ الاسلام صاحب کشف وکرامات بوده اند اهل کمال و درشریعت و طریقت مستقیم الحال و حضرت[13] ایشان را رسمی نبود که پیوستگان[14] و متعتقدان پیش حضرت[15] ایشان سربرزمین نهند و یا سجده کنند چون پیش ایشان[16] می آمدند السلام علیکم بروفق سنت نبوی میگفتند و ایشان نیزعلیکم السلام میفرمودند۔

---

1. حبیب : '' بر هر برگ '' اضافه
2. حبیب : '' حضرت '' ندارد
3. مطبوعه : '' پیران '' ندارد
4. حبیب : مزارات '' باین صفت '' درخت بری هست
5. حبیب : '' که بر تنه وبر ــــــــــــــــــــ برآمده است '' ندارد
6. حبیب : '' این حقیر '' ندارد
7. حبیب : '' معاینه نمود '' ندارد
8. حبیب : '' خدمت '' ندارد
9. حبیب : '' رحمته الله '' ندارد
10. حبیب : '' الاسلام '' ندارد
11. حبیب : بهاء '' الحق '' والدین
12. حبیب : '' که بر سینه اواین درخت برآمده است '' ندارد
13. حبیب : '' درشریعت وطریقت مستقیم الحال وحضرت '' ندارد
14. حبیب : '' پیوستگان '' ندارد
15. حبیب : معتقدان پیش '' بخدمت '' ایشان برسرزمین
16. خدابخش : '' سربرزمین نهندویا سجده کنند چون پیش ایشان '' ندارد

نقل است از حضرت سلطان الاولیا[1] نظام الملته والدین یعنی چند مریدی از حضرت ایشان بر لب حوضی وضو میساختند همدران حین حضرت شیخ الاسلام بهاءالملته والدین قدس سره بر سر وقت آن درویشان طالع شدند چون درویشان جمال ایشان دیدند همچنان درنیم وضو ساختن بجانب او دویدند[2] و سلام کردند مگر درویشی ازمیان یشان وضو را باتمام رسانید بعد ازآن آمده سلام کرد حضرت شیخ مشارٌالیه[3] جواب سلام داد و فرمود **انت افضلهم و از بدهم وهم** ازایشان **منقول است** که که درنزدیکی خطه لاهور دیهی بود و درآن دیه مذکور مریدی[4] ازمریدان ایشان سکونت داشت و درکنارآن دیه لب آبی بود وآن درویشی درآنجا زمینی داشت و در فصل غلّه[5] میکاشت و اوقات خود بدان غلّه میگزرانید ناگاه آن موضع مذکور[6] بوجه داری تفویض یافت و آن شخص شحنه را درآن موضع[7] تعین نمود چون وقت دروغلّه[8] برسید آن شحنه[9] زراعت او را جریب کشید و محصول طلبید و بدان درویش درویش گفت که تو این زمین را چندین سال بغصب و مفت خوردهٔ و غلّه برده[10] اکنون کراماتی بنما ورنه محصول گذشته و حال ادا بنما[11] هر چند که آن درویش میگفت که از فقیران بگذر وکرامات از درویشان اهل کمال طلب شحنه مذکور[12] بر حرف خویش

---

1. حبیب : " سلطان الاولیا " ندارد
2. حبیب : آن درویشان طالع " رسیدند آن جماعه تمام نکرده واستقال نموده " وسلام کردند
3. حبیب : " مشارٌالیه " ندارد
4. حبیب : آن دیه " یکی " ازمریدان ایشان
5. حبیب : " درفصل غله " ندارد
6. مطبوعه : " مذکور " اضافه
7. مطبوعه : " درآن موضع " ندارد
8. مطبوعه : " وغله " اضافه
9. حبیب : می گزرانید ناگاه " جاگرداری درآنجا آمده " زراعت او را جریب
10. حبیب : " وغله برده " ندارد
11. حبیب : گذاشته وحال " ازتو نمی گزارم " هر چند
12. حبیب : درویش " عذرخواهی نمود او " برحرف

بود او را تعرض نمود[1] چنانچه مردم بسیار بمنت[2] و شفاعت در[3] آمدند بهیچ گونه آن آن شحنهٔ **لئیم تفهیم** نه گشت[4] درویش چون این معامله بدید از شحنه[5] پرسید تو از گفت و گو نخواهی گذشت شحنه گفت[6] تا کرامات ننمائی از من خلاصی نیابی درویش زمانی درتامل شد و با شحنه گفت از من چه کرامت میخواهی که بهنمائی شحنه گفت که بر سر این آب[7] قدم بنه وبگذر تا از تعریض تو بازآیم [8] درویش فی الحال[9] برخاست و همت از حضرت شیخ الاسلام بهاءالملته والدین قدس سره[10] درخواست **بسم الله الرحمن الرحیم** خواند و قدم برآب راند و بسلامت ماند[11] چنانچه برزمین روند بکرانهٔ دوم دوم رسید ووضوئ تجدید ساخت و دوگانه نماز[12] ادا نمود بعد از تفریغ درگانه[13] آوازداد که کشتی بیارید تا سوارشده درآن طرف بیایم مردمانی که درین طرف بودند گفتند چرا هم چنانکه رفتی[14] بازنمی آئی گفت ازان سبب[15] میترسم که نفس را فربهی حاصل نگردد و عجبی روی ننماید بعد ازان به کشتی درین طرف گذشت[16] وآلان در

---

1. حبیب : حرف خویش " بازنیامد " چنانچه
2. حبیب : چنانچه مردم " دیگرهم چنداکه " وشفاعت
3. مطبوعه : شفاعت " عدویه " آمدند بهیچ
4. حبیب : وشفاعت " سودمند " درویش چون
5. حبیب : " ازشحنه " ندارد
6. حبیب : پرسید " چه " کرامات ، وخدابخش : " شحنه گفت " ندارد
7. حبیب : کرامات ننمائی " برسراین آب بی گشتی " قدم بنه وبگذار
8. حبیب : " تا ازتعریض تو بازآیم " ندارد
9. حبیب : درویش " ساعتی تامل نموده " برخاست
10. خدابخش : " وهمت ازحضرت ----------قدس سره " ندارد
11. حبیب : وقدم برآب راند " بدانسو بگذاشت " چنانچه برزمین روند
12. مطبوعه : " نماز" اضافه
13. حبیب : ادا نمود بعد " ازان " آوازداد که کشتی
14. حبیب : بیایم مردمانی " گفتند چرا بنواعی که رفته " بازنمی آئی گفت
15. حبیب : " ازان سبب " ندارد
16. حبیب : " بعد ازان به کشتی درین طرف گذشت " ندارد

زمین تهته بعضی مریدان این خانواده هنوز هستند[1] بمجاهده و ریاضت مشغول وآن زمین را زمین امل گویند واین حقیر نیز بدان زمین رسیده است و ازمیان ایشان دو درویش صاحب حال دیده است و هم درآن نواحی[2] دیهه است از قصبه سیوهان آن دیهه را بحری نام است[3] درآن دیهه درویشی بود مولانا بلال نام[4] بسی مرتاض و پاك اعتقاد چون بدان موضعی رسیدم او را دیدم[5] عوارف درپیش داشت چند محل ازین حقیر پرسید مردی صاحب دل[6] بود ازآن بیشتر درموضع درویشی عزیزالوجود در طاعت معبود استغراق تمام داشت[7] مردی حاجی الحرمین آنجا اقامت داشت[8] بود بود او را حاجی آرام می گفتند چون بمقامش رسیدم طعامی پیش آورد و جمیعت این حقیر لقمه چند تناول نمود او را گله گاؤ و گوسفند بسیار[9] بود اکثر بدان[10] شیر برنج می پختی و نصیب درویشان می کردی هرگز گله اورا چوبانی وشبانی نبود که بچراند بازآرد و درآن دیار شهرتی بسیار است[11] هرگز گاوی یا گوسفندی ازگله او بزراعت غلّه مردم در نیامده است او دهن نیداخته است درکشف وکرامات خانواده بر خانواده[12] حضرت سلطان المشائخ[13] شیخ بهاءالملته والدین هیچ کسی را شکی و شبهی نیست این معنی ازآفتاب روشن تر است۔

---

1 حبیب : بعضی مریدان ''ایشان'' بمجاهده وریاضت

2 حبیب : '' وهم دران نواحی'' اضافه

3 حبیب : ''آن دیهه رابحری نام است'' ندارد

4 مطبوعه : ''بود مولانا بلال نام'' اضافه

5 حبیب : بسی مرتاض ''صاحب کمال کتاب ''عوارف درپیش داشت

6 حبیب : ازین حقیر پرسید'' جواب داده'' بود ازآن بیشتر

7 حبیب : آن بیشتر'' دیهی دیگر بود که'' مردی حاجه الحرمین

8 حبیب : ''آنجا اقامت داشت'' اضافه

9 حبیب : ''بسیار'' ندارد

10 حبیب : ''بدان'' ندارد

11 حبیب : چوبای و شبانی نبود که'' و'' هرگز گاوی یا گوسفندی

12 حبیب : '' برخانواده'' ندارد

13 حبیب : ''سلطان المشائخ'' ندارد

نقل است[1] ازحضرت سلطان المشایخ نظام الحق[2] والدین رحمة الله علیه[3] که که من از درویشی شنیده ام[4] که مرید ایشان بیواسطه بوده[5] روزی حضرت شیخ الاسلام درجایٔ مشغول بودند یکا یک فرمودندانالله **و اناالیه راجعون** که چون از حضرت ایشان این معنی[6] استفسار نمودند فرمودند که حضرت شیخ سعد الدین حمویه همین ساعت ازدارفنا رحلت فرموده[7] وهم ازحضرت سلطان الاولیاء نظام الحق والدین قدس سره[8] ـ**نقل است**[9] که شریفی[10] ودانشمندی ازبخارا متوجه بدار الخلافت دهلی گشت چون بملتان رسید ازفرط رعونتی که داشت بملاقات حضرت شیخ الاسلام بهاءالملته والدین قدس سره میل ننمود وقت عزیمت او بجانب دهلی[11] همراهانش مزاحم[12] شدند که البته حضرت شیخ الاسلام بهاءالدین[13] رابا ید دریافت آخر الامر ازابرام ایشان بجانب حضرت شیخ الاسلام متوجه گشت[14] چون حضرت شیخ را دریافت آن[15] عجبی و رعونتی که دروی بود یکبارگی[16] بر طرف شد و

1 حبیب : " این معنی ازآفتاب روشن تر است " ندارد، ومطبوعه : " نقل است " اضافه
2 مطبوعه : نظام " الملته " والدین
3 حبیب : نظام الحق والدین " که فرمودند " که من ازدرویشی
4 حبیب : ازدرویشی " پیوسته " که مرید ایشان
5 حبیب : مرید ایشان " بود شنیدم که " روزی حضرت شیخ
6 حبیب : راجعون " حاضران " استفسارنمودند فرمودند
7 فواید الفواد : ص 223
8 مطبوعه : " قدس سره " ندارد
9 مطبوعه : " نقل است " اضافه
10 حبیب : " شریفی " ندارد
11 حبیب : " وقت عزیمت اوبجانب دهلی " ندارد
12 حبیب : همراهانش " بجد " شدند
13 حبیب : که البته " ملازمت ایشان " راباید دریافت
14 حبیب آخرالامرازابرام " تمام باهم صحبتان آمده ملازمت نمود " چون حضرت شیخ
15 حبیب دریافت " فی الفور " عجبی ورعونتی
16 حبیب : عجبی ورعونتی " او " برطرف شد

اودستاری معقد بر سر[1] بسته و دنبالۂ درازآویخته و جعدی فروهشته در[2] آمده بود چون[3] حضرت شیخ الاسلام بروی نظر فرمود به تبسم گفت که بادوبار بهم درآمدی آن بزرگوار برفور بخدمت ایشان محلوق شد و دنبالۂ دستار را درهم پیچید وبشرف بیعت مشرف گشت و بملازمت ایشان ماند[4]وهم از حضرت شیخ نظام الحق[5] والدین قدس سره[6] ۔**نقل است** چون مولانا قطب الدن کاشانی رحمة الله علیه که او درآنچه درخطه[7] قبة الاسلام ملتان رسید قباچه که والیٔ آن مقام بود برای او مدرسه بنانمود و نگذاشت که جای دیگر رود بهزاراعزازو اکرام همه[8] درآن مقام داشت[9] مولانا قطب الدین کاشانی علامۂ روزگار و شریعت شعار بود نماز با نیاز همدران مدرسه گزاردی وبدرس مشغول شدی[10] و حضرت شیخ الاسلام بهاءالدین ذکریا قدس سره هر روزبامداد وآنجا حاضر شدی[11] و نمازفجر درپس اوگزاردی چنانچه[12] مولانا قطب الدین کاشانی از حضرت ایشان پرسید چونست که هر روز ازمقام خود چندین دورمی آئی و اقتدا بمن مینمائی حضرت شیخ الاسلام[13] جواب داد که بدین حدیث کارمیکنم **من صلی خلف عالم فکانہ صلی خلف نبی مرسل** مولانا مذکور[14] ساکت

---

1. حبیب: '' سر'' ندارد
2. حبیب: '' در'' ندارد
3. حبیب: '' چون '' ندارد
4. فوایدالفواد: ص 347
5. مطبوعه: شیخ نظام '' الملته '' والدین
6. فواید الفواد: ص 399 ۔ 400
7. حبیب: قطب الدین کاشانی '' به '' قبة الاسلام
8. مطبوعه: '' همه '' ندارد
9. حبیب: '' بهزاراعزاز۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔ مقام داشت '' ندارد
10. حبیب: '' مشغول شدی '' ندارد
11. حبیب: '' هر روزبامداد وآنجا حاضر شدی '' ندارد، و خدابخش: '' حضرت شیخ الاسلام ۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔آنجا حاضر شد '' ندارد
12. حبیب: اوگزاردی '' روزی '' مولانا قطب الدین کاشانی
13. حبیب: '' حضرت شیخ الاسلام '' ندارد
14. حبیب: '' مذکور'' ندارد

گشت روز دیگر بامداد حضرت شیخ[1] پاك نهاد بدان مقام حاضر شد مولانا قطب الدین[2] درنمازبامداد امامت[3] نموده بود ویك رکعت گزارده وحضرت شیخ برکعت برکعت دوم آمد و پیوست چون مولانا قطب الدین[4] بتشهد بنشست پیش ازانکه سلام گوید حضرت شیخ الاسلام بهاءالملته والدین نورالله وجه بنورالیقین[5] بر خاست ونمازتمام کرد مولانا قطب الدین روی سویٔ حضرت شیخ آورد[6] گفت چرا پیش ازسلام نمازباید خاست شاید که امام را سهوی افتاده باشد وخواهد که سجدۂ سهو بجا آورد چون مقتدی پیش ازسلام برخیزد سجدۂ سهو نتواند نمود[7] حضرت شیخ بهاءالملته والدین قدس سره فرمود که اگرکسی را بنورباطن معلوم شود که امام را سهوی نیفتاده است روا باشد که برخیزد مولانا قطب الدین مذکورگفت[8] هرنوری نوری که موافق احکام شرع نیست آن[9] ظلمت است[10] حضرت شیخ چون این سخن سخن شنید پیش آنجا[11]حاضرنگشت و هم از[12] حضرت سلطان الاولیاءنظام الحق قدس سره[13] **منقول است**[14] که عزیزی همدران حین مولانا قطب الدین[15] راگفت که ای مخدوم تو چرا بر درویشان اعتقاد نمی آری وآداب این قوم نگه نمیداری مولانا

---

1 حبیب : ساکت گشت روز'' مولانا شروع '' درنماز
2 حبیب : '' بامداد امامت '' ندارد
3 حبیب : '' حضرت شیخ '' ندارد
4 حبیب : '' قطب الدین '' ندارد
5 حبیب : سلام گوید '' ایشان '' برخاست
6 حبیب : '' قطب الدین ---------- شیخ آورد '' ندارد
7 حبیب : '' وخواهد که سجده --------------------- سهونتواند نمود'' ندارد
8 حبیب : '' مولانا قطب الدین مذکور'' ندارد
9 حبیب : ''آن '' ندارد
10 حبیب : '' است '' ندارد
11 حبیب : حضرت شیخ چون '' بازبجماعت او'' حاضرنگشت
12 شیفته : '' وهم از'' ندارد
13 شیفته : '' قدس سره '' ندارد
14 فواید الفواد : ص 400 ـ 401
15 حبیب : قطب الدین '' ندارد

مذکور[1] جواب داد که آن درویش را که من دیده ام دیگر همچنان نمی یابم مولانا مذکور[2] حکایت کرد که آن[3] وقت درکاشغر بودم قلمتراشی پاکیزه[4] داشتم ناگاه دنبالۂ او شکست آن را دربازاربردم و[5] برکاردگران نمودم وگفتم این قلمتراش[6] را همچنان که که بود راست سازید همه جواب دادند چنانکه بود هرگز نخواهد شد مگرآنکه چیزی کم[7] شود من گفتم که می باید که همچنان شود که اول بود یکی ازمیان ایشان مرا نشان داده[8] پیشتر درفلان دوکان بروآنجا کاردگری پیری است درغایت[9] صلاحیت منسوب و درنهایت[10] طهارت مشهورپیش او برو و قلمتراش برو بنما[11] مگر ازوی درست گرد وبعده من[12] بدوکانش رسیدم پیری دیدم پرنوردورحضور[13] قصۂ قلمتراش قلمتراش بدان پیر دلپذیر[14] عرض نمودیم پیرمذکور[15] بجانب من دید و قلمتراش طلبید وگفت زمانی چشم به بند من[16] بامرا و چشم[17] بستم بگوشۂ چشمی نگاه می کردم دیدم که دسته و قلمتراش را نزدیک لب[18] رسانید و دعای آهسته بدو دمید و بدستم

---

1 حبیب: '' مولانا مذکور'' ندارد

2 حبیب: '' مولانا مذکور'' ندارد

3 مطبوعه: حکایت کرد که '' من '' وقت درکاشغر

4 حبیب: '' پاکیزه'' اضافه

5 حبیب: '' دربازاربردم و'' ندارد

6 حبیب: '' قلمتراش '' ندارد

7 حبیب: آنکه چیزی '' تفاوت '' شود

8 حبیب: اول بود '' گفتند '' پیشتردرفلان دوکان برو

9 حبیب: پیری است '' نهایت '' صلاحیت منسوب

10 حبیب: '' ودرنهایت '' ندارد

11 حبیب: طهارت '' آراسته '' مگرازوی

12 حبیب: درست کردو '' چون '' بدوکانش رسیدم

13 حبیب: '' دورحضور'' ندارد

14 حبیب: '' پیردلپذیر'' ندارد

15 حبیب: پیر '' بی نظیر '' بجانب من دید

16 مطبوعه: '' من '' اضافه

17 حبیب: '' بامرا و چشم '' ندارد

18 خدابخش: '' لب '' ندارد

داد دیدم چنانکه بود بهترازآن نمود بپایش افتادم وقراضۀ پیشش نهادم قبول نفرمود چون بسیارالحاح نمودم که البته قبول باید کرد[1] جوابداد که قلمتراش تو درست شده است پیش ازین تشویشم مده چون[2] مولانا قطب الدین این حکایت تمام کرد عزیزی که او را گفته بود که تو بر درویشان اعتقاد نداری[3] گفت که مولانا آن پیر کاردیگر نجم الدین یوسف نام دارد اویکی ازمریدان حضرت سلطان المشائخ[4] بهاءالملته والدین است قدس سره چون مولانا قطب الدین کاشانی[5] این سخن شنید ودرتعجب ماند[6] ماند[6] وازآن گفت وگوئ که با حضرت شیخ الاسلام ازممر[7] اتمام صلوة بزبان رانده رانده بود پشیمان ومنفعل[8] ماند بعد معدود ایام ازآن مقام بیرون آمد وبدهلی رسید ودرآنجا وفات یافت[9] وهم ازحضرت سلطان المشائخ والاولیا نظام الحق والدین قدس سره **منقولست**[10] که روزی از[11] روزها حضرت شیخ الاسلام شیخ بهاءالملته والدین قدس سره نورالله مرقده بحجرۀ خویش بحق تبارك وتعالیٰ مشغول بودند ناگاه شخصی نورانی پیدا گشت ونامه سربمهر بدستش بود بدست حضرت زبدة العارفین وخلاصة[12] العاشقین[13] شیخ صدرالدین که فرزند ارجمند حضرت شیخ الاسلام

---

1 حبیب: " که البته قبول باید کرد " ندارد
2 حبیب: " چون " ندارد
3 حبیب: " گفته بود که تو بر درویشان اعتقاد نداری " ندارد
4 حبیب: یکی ازمریدان " شیخ " بهاء الملته والدین
5 حبیب: " قطب الدین کاشانی " ندارد
6 حبیب: این سخن شنید " باایشان " وازآن گفت
7 حبیب: " با حضرت شیخ الاسلام ازممر " ندارد
8 حبیب: " ومنفعل " ندارد
9 حبیب: " بعد معدود ایام ــــــــــــــــــــــــــــــ وفات یافت " ندارد
10 مطبوعه: " منقولست " اضافه
11 حبیب: " روزی از " ندارد
12 شیفته: " وخلاصته " ندارد
13 حبیب: " بدست حضرت ـــــــــــــــــــــــ العاشقین " ندارد

بهاءالملته والدین[1] است داؤد گفت این مختوم را بمخدوم بزرگوار پدر خود یعنی حضرت بهاءالملته و الدین برسان بهاءالملته والدین گفت بشیخ برسان حضرت صدرالملته والدین قدس سره چون آن نامه ازدستش گرفت[2] درعنوانش نظر فرمود متحیر و متغیر گشت همان زمان[3] درحجرۂ حضرت شیخ الاسلام بهاءالملته والدین درآمد وآن سر نامه راکه آورده بود[4] بدستِ مبارك حضرت شیخ الاسلام بهاءالملته والدین قدس سرہٗ داد و خود قدم ازحجره بیرون کشید آرندۂ نامه را نیافت حضرت شیخ الاسلام بهاءالملته[5] والدین قدس سره[6] چون [7] این نامه بر خواند همان زمان در طرفته العین[8] جان بحق تبارك و تعالیٰ[9] سپرد از و چهار گوشه حجره آواز بر آمد که دوست بدوست رسید چون[10] حضرت سلطان العارفین[11] صدرالملته والدین این آواز شنید فی الحال درحجره دوید دید که حضرت ایشان ازمطمورۂ خاك بمعمورۂ پاك[12] رحلت فرموده اند۔

منقولست[13] ازحضرت سلطان المشائخ[14] و اولیا نظام الملته والدین قدس سره که[15] حضرت[1] شیخ المشائخ[2] سعد الدین حموی و حضرت[3] شیخ المشائخ[4]

---

1 شیفته : حضرت شیخ '' بود داد وگفت که این نام مخدوم بزرگوارخود برسان '' است داود گفت

2 حبیب : قدس سره '' عارف '' درعنوانس نظر فرمود

3 حبیب : '' همان زمان '' ندارد

4 حبیب : '' که آورده بود '' ندارد

5 حبیب : شیخ الاسلام بهاء '' الحق '' والدین

6 حبیب : '' قدس سره '' اضافه

7 حبیب : '' چون '' ندارد

8 حبیب : '' درطرفته العین '' ندارد

9 حبیب : '' تبارك وتعالیٰ '' ندارد

10 حبیب : '' چون '' ندارد

11 حبیب : '' سلطان العارفین '' ندارد

12 حبیب : حضرت ایشان '' بجواررحمت حق '' رحلت فرموده اند

13 حبیب : '' منقولست '' ندارد

14 حبیب : '' سلطان المشایخ '' ندارد

15 حبیب : ''قدس سره '' ندارد، و شیفته : '' ازحضرت سلطان ۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔ قدس سره '' ندارد

سیف الدین باخرزی و حضرت سلطان المشائخ بهاءالملته والدین زکریا و حضرت سلطان المشائخ[5] فرید الملته[6] والدین اجودهنی قدس سره العزیز[7] دریک عهد بودند اوّل حضرت شیخ[8] سعدالدین حموی[9] رحلت فرمودند بعد از ایشان سه سال حضرت سلطان المشایخ[10] سیف الدین باخرزی قدس سره رحلت فرمودند و بعد از ایشان سه سال حضرت سلطان المشایخ[11] بهاءالملته والدین ذکریاقدس سره رحلت نمودند بعد از ایشان[12] بسه سال و حضرت سلطان[13] المشایخ[14] فرید الملته والدین مسعوداجودهنی قدس سره[15] رحلت فرمودند والسلام[16]

---

1 حبیب: "حضرت" ندارد
2 حبیب: "المشایخ" ندارد
3 حبیب: "حضرت" ندارد
4 حبیب: "المشایخ" ندارد
5 حبیب: "شیخ" ندارد
6 حبیب: "حموی" ندارد
7 حبیب: "الملته" ندارد
8 حبیب: "شیخ" ندارد
9 حبیب: "حموی" ندارد
10 حبیب: "حضرت سلطان المشایخ" ندارد
11 حبیب: "حضرت سلطان المشایخ" ندارد
12 حبیب: "ازایشان" ندارد
13 حبیب: حضرت "خلاصة" المشایخ
14 حبیب: "حضرت" ندارد
15 حبیب: مسعود "رحمم الله" رحلت فرمودند
16 حبیب: "واسلام" ندارد

درذکر حضرت سلطان العاشقین[1] وبرهان الواصلین شیخ[2] قطب الدین بختیاراوشی رحمته الله علیه[3]

مثنوی

آن نهنگ محیط نورخدا | غرقه لجه حضورخدائی[4]
رفته درلامکان زهستی خویش | کرده اسرار[5] حق پرستی خویش
شده ازجان بلامکان واصل | کرده هردم هزارجان حاصل
درخدا محو درخفی وجلی | قطب دین بختیارشیخ ولی
زبده جاودان زفیض عظیم | کشته زخم خنجرتسلیم
سینه عارفان ازوگلشن | دیده عاشقان ازوروشن
دایم اورا مقام علی باد | نظرش جانب جمالی باد[6]

آن جمشید سریر تجرید وآن خورشید تنویر توحید و تفرید آن محرم راز لامکانی وآن درخوداعزازجاودانی وآن کشته خنجرتسلیم و رضا وآن گلدسته گلشن صدق وصفا آن منبع اسرارآلهی وآن مطلع انوارنا متناهی آن سپهر طهارت و پاکی حضرت خواجه[7] قطب الدین بختیارکاکی قدس سره اوفرزند[8] قصبه اوش بود چنانچه تعریف آن قصبه درذکر زبدة المشایخ خواجه معین الحق والدین قدس سره مسطور است چون حضرت سلطان العاشقین خواجه قطب الملته[9] والدین قدس سره متولد

---

1 حبیب : ''حضرت سلطان العاشقین'' ندارد
2 حبیب : برهان ''الاصیفا خواجه'' قطب الدین وشیفته : ذکر'' قطب الاقطاب خواجه'' قطب الدین
3 شیفته : '' رحمته الله علیه'' ندارد ومطبوعه : بختیاراوشی '' قدس سره'' مثنوی
4 حبیب : '' خدائی'' ندارد
5 حبیب : کرده ''اقرار'' حق پرستی خویش
6 شیفته : '' درجه ذیل اشعارمثنوی'' ندارد
7 مطبوعه : '' خواجه'' ندارد
8 شیفته : ''آن جمشید سریر۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔ قدس سره اوفرزند'' ندارد
9 مطبوعه : '' الملته'' ندارد

شد پدربزرگوار اوکمال الدین احمد موسی رحمته الله علیه[1] از دارالفنا بدارالبقا رحلت نمود و حضرت اورا یك نیم ساله گذاشت و اومادری داشت پاك ذات و[2] مریم صفات درکمال عصمت وعفت[3] اورا این پروردند و تیمار احوال او[4] میکردچون قریب پنج سالگی رسید همسایه صالحی داشت والده مبارکش اورا طلبید پاره حلوا بطبقی نهاده و حضرت خواجه مشارٌالیه را برابر اوبمعلمی[5] فرستاد وناگاه[6] درراه پیری دلپزیزی[7] روشن ضمیری دوچار خورد[8] برفور فرمود[9] که این طفل را کجا می بری همسایه عرض نمود که این طفل ازخاندان اهل فلاح است وازدودمان اهل صلاح[10] پدربزرگوارش ازسراو گذشته است مادری دارد درکمال صلاح است[11] بمن منتی کرد که این طفل را بمکتبی ببرد[12] بمعلمی صالح بسپارکه قرآنش بیا موزد چون آن پیر این تقریر ازوی استماع نمود[13] فرمود که این طفل را واگزارد بمن بسپارتابه پیش معلمی برم که برکت او بدو تاثیری[14] بکمال بخشد[15] و تفقد حال اورا به واجبی نماید[1] آن

---

1 حبیب : '' رحمته الله علیه '' ندارد
2 شیفته : '' داشت پاك ذات و'' ندارد
3 شیفته :صفات '' بود '' اورا می پروردن
4 شیفته : '' وتیمارا حوال او'' ندارد
5 حبیب : اورا طلبید '' فرموده آن گلدسته بهارمعرفت را مع طبقی حلوا پیش معلمی '' فرستاد ناگاه
6 شیفته : '' پسر رابا و سپارش کرد که این طفل را بمعلم سپارد و درتعلیم این سپارش کندآن همسایه می کرد خواجه را
بمکتب خانه برد'' ندارد
7 حبیب : '' دلپزیری '' ندارد
8 خدابخش : دوچار'' شده '' برفورفرمود
9 حبیب : دوچار'' شده ازآن مرد صالح پرسید '' که این طفل راکجا می بری
10 حبیب : '' ازدودمان اهل صلاح '' ندارد
11 حبیب : '' دارد که درکمال صلاح است '' ندارد
12 حبیب : '' طفل را بمکتبی ببرد'' ندارد
13 حبیب : '' این تقریرازوی استماع نمود'' ندارد وشیفته : '' دلپزیر روشن ضمیر------------
ازوی استماع نمود'' ندارد
14 حبیب : برکت '' تعلیم '' به کمال
15 حبیب : به کمال '' صلاح بلاغت برسد '' وتفقد حال اورابه واجبی نماید

همسایه چون[2] شفقت و عنایت آن پیر بی نظیر دریافت[3] بطوع ورغبت راضی گشت که حکم مر شما راست دران مقام کمال انجام[4] معلمی بود ابو حفص نام بکمال عبادت و بجمال سعادت منسوب[5] حضرت خواجه قطب الدین علیه الرحمته[6] را آورد[7] و بدو بسپرد و فرمود که این طفل است مبارك برگزیده حق تبارك و تعالیٰ[8] یکی از اولیاءکبارگردد ودرزمره مشایخ نامدارشود باید که اورا بشفقتی تمام کلام الله بیاموزی معلم مذکوربدل و جان قبول نمود[9] او ازآنجا[10] بازگشت بعد ازاین شیخ ابوحفص بحضرت خواجه قطب الدین رفع الله درجته متوجه گشت و فرمود که پیری که ترا اینجا آورد هیچ میدانی که بود حضرت خواجه قطب الدین رفع الله قدره و شرح الله صدره بدان[11] معلم عرض نمود[12]که والده من مرا بدین[13] همسایه سپرده بود که پیش معلمی دیگر برد درین میان این پیربا برکت ملاقی گشت و مرا بدولت قدم بوس حضرت شما مشرف گردانید[14] شیخ ابوحفص رحمته الله علیه فرمود که ای فرزند[15] این پیر[16]

---

1 شیفته : '' که برکت اوبدو---------------- اوبه واجبی نماید '' ندارد

2 حبیب : '' چون '' ندارد

3 شیفته : چون شفقت '' مرحمت ازوبسپارد دیدبغایت صلاح وفلاح آراسته '' بطوع ورغبت

4 شیفته : ''کمال انجام '' ندارد

5 شیفته : '' بکمال عبادت وبجمال سعادت منسوب '' ندارد

6 شیفته : '' علیه الرحمته '' ندارد

7 حبیب : نام بکمال '' صلاح آراسته حضرت خواجه '' بدوسپرد

8 شیفته : '' است مبارك برگزیده حق تبارك وتعالیٰ '' ندارد

9 حبیب: '' درزمره مشایخ---------------------------- وجان قبول نمرد '' ندارد

10 شیفته : اولیاکبار '' قطب ابرارخواہد شد نیکو تربیت کنی '' بازگشت

11 خدا بخش : هیچ می دانی '' کدام بود ممدوح '' معلم فرض نمود

12 شیفته : بازگشت '' ابو حفیظ ازخواجه پرسید که این مرد که بود می شناسی گفت '' که والده من

13 شیفته : '' مرا بدین '' ندارد

14 شیفته : پیش '' شماآوردنی پیرمرد درراه پیداشد ازآن همسایه دست ماراگرفت پیش شماآورد '' شیخ ابا حفص

15 شیفته : '' ای فرزند '' ندارد

16 حبیب : قطب الدین '' فرمود کی می دانی که این پیرترا این جاآوردی که بود '' حضرت خواجه خضر بود

حضرت خواجه خضر بود علیه السلام که ترا بدین جا آورد وبما سپرد[1] این حکایت از حضرت شیخ نصیر الملته[2] والدین محمود اودهی در کتاب خیرالمجالس[3] **منقول است** از برکت صحبت مولانا ابا حفض رحمته الله علیه حضرت شیخ المشایخ شیخ[4] قطب الدین رفع الله درجه[5] را بسی[6] تهذیب اخلاق ظاهر و باطن[7] و آداب شریعت و طریقت[8] بحصول انجامید وبمعاملات دینی و حالات یقینی ظاهر وباطن اوآراسته[9] و پیراسته گشت[10] چنانچه یك ساعت از مجاهده و ریاضت نیاسودی و پیوسته بحق تبارك و تعالیٰ مستغرق بودی ناگاه حضرت زیدة الاولیا و خلاصته الاتقیاء[11] خواجه معین الملته[12] والدین آنجا رسید[13] بشرف بیعت وارادت ایشان مشرف شد وچون ازحضرت خرقه[14] خلافت یافت چنانچه ما قبل مرقوم شده است است بیشتری اهل آن بلاد را فیض می رسانید[15] ومیخواست که[16] بطرف مکة الله بیض الله سواد بلادها[17] مسافر شود درآن زمان[18] درسن بیست سالگی بود و مریدان را

---

1. حبیب : '' که ترا بدین جا آورد وبما سپرد '' ندارد
2. حبیب : '' الملته '' ندارد
3. خیرالمجالس : ص ۱۰۷ - ۱۰۸
4. حبیب و شیفته : رحمته الله علیه '' خواجه '' قطب الدین
5. حبیب: '' رفیع الله درجه '' ندارد
6. شیفته : '' رفیع الله درجه را بسی '' ندارد
7. شیفته : اخلاق '' وطیب عراق آراسته شد '' وآداب شریعت
8. حبیب :آداب '' طریق سلرك '' بحصول انجامیه
9. شیفته : '' آراسته '' ندارد
10. حبیب : '' وبمعاملات دینی ------------------- وپیراسته گشت '' ندارد
11. حبیب : بودی '' بعد ازآن '' خواجه
12. حبیب و شیفته : '' الملته '' ندارد
13. حبیب : معین الملته والدین '' قدس سره العزیز '' بشرف
14. حبیب : '' چون ازحضرت خرقه '' اضافه
15. حبیب : شده است '' بارشاد خلق الله مفوض شد '' ومی خواست
16. شیفته : '' چون ازحضرت --------------------- ومی خواست '' ندارد
17. شیفته : '' بیض الله سوادها بلادها '' ندارد
18. شیفته : مسافر '' شد '' درسن بیست

پرورش[1] کماینبغی می نمود [2]و شباروزی موازنه[3] دویست و پنجاه رکعت نماز بانیاز میگذارد و سه هزاربار درود بر حضرت خلاصه موجودات[4] و سرورکا ینات کمال الحیات[5] درهرشبی[6] می فرستاد۔

منقول است ازحضرت سلطان الاولیا نظام الحق محمد بداونی قدس سره[7] در قصبه اوش مریدی ازمریدان حضرت زبدة الابرار شیخ قطب الدین بختیار رئیس احمد نام داشت درکمال صلاح آراسته شبی ازشبها[8] درخواب دیدکه گوئی ایوانی رفیع رفیع است و خلق انبوه درحوالی آن ایوان متعالی جمع گشته[9] و مردی پرنورکوتاه بالا بحجابی[10] درون می رود و بیرون[11] می آید[12] و پیغامها مردم بیرون و اندرون[13] می گذارد و جواب می آرد[14] رئیس احمد[15] مذکور گفت که من بدرگاه آن ایوان رسیدم و ازیکی پرسیدم که درون ایوان چیست واین مرد کوتاه بالا کیست که می آید و می رود[16] گفتند درون ایوان حضرت رسول ﷺ است واین مرد عبدالله مسعودحجابی است[17] که

---

1 حبیب :آن را ''هدایت ''کماینبعی می نمود
2 شیفته : '' ومرید ـــــــــــــــــــــــــ می نمود'' ندارد
3 حبیب وشیفته : ''موازنه'' ندارد
4 شیفته : ''خلاصه موجودات'' ندارد
5 حبیب : ''کمال الحیات'' اضافه
6 شیفته : ''کمال الحیات درهرشبی'' ندارد
7 خدابخش : '' قدس سره'' ندارد
8 شیفته : می فرستاد'' سبب برآملان ازخانه این بود که ریس دراوش ازمریدان ایشان'' درخواب
9 شیفته : '' حوالی آنـــــــــــــــــــــــ جمع گشته'' ندارد
10 شیفته : ''بحجابی'' اضافه
11 حبیب : '' بیرون'' ندارد
12 شیفته : '' بیرون می آید'' ندارد
13 حبیب : '' بیرون واندرون'' ندارد
14 شیفته : '' وپیغامهای مردم ـــــــــــــــــــــــــ وجواب می آرد'' دارد
15 اساس : '' احمد'' ندارد
16 حبیب : واین مرد'' که پیغام می گزارد چه نام داد''گفتند و شیفته : '' می آید میرود'' ندارد
17 خدابخش : '' حضرت رسول ـــــــــــــــــــــــــ مسعود حجابی است'' ندارد

بحضرت رسول ﷺ پیغام خاص و عام می گذارد و جواب می آرد رئیس مذکور[1] نزدیک عبدالله مسعود رفت و عرض نمود که بحضرت رسالت پناه ﷺ التماس من معروض دارمی خواهم که[2] برویت دیدارپرانوارشما مشرف شوم عبدالله اندرون ایوان درآمد و به بیرون رسید و مرا پیش خود طلبید و گفت که[3] رسول خدای تعالیٰ[4] می فرماید که ترا هنوزآن اهلیت نشده است که مرا به بینی[5] بروسلام من بقطب الدین بختیاراوشی اوشی برسان وبگو هر شب تحفه که برمن ارسال می نمودی سه شب است که نمی رسد چون[6] رئیس مذکور ازآن خواب بر حضور[7] بیدارگشت کیفیت حال و معائنه شبینه[8] به پیش[9] حضرت زبدة المشایخ شیخ[10] قطب الدین بختیار[11] عدرض نمود حضرت شیخ مشارٌالیه [12] دریافت که این تفصیر را سبب چیست ومانع کیست[13] حضرت والده مشفیقه[14] ایشان چون نیک دریافت که او البته مسافر خواهد شد بتکلفی[15] تمام دختر صالحی هم ازآن مقام بنکاح اودرآورده بود و کتخدا ساخته همانا

---

1. حبیب: "که بحضرت رسول------------------- ریس مذکور" ندارد
2. حبیب: صلی الله علیه وسلم "برسان" برویت دیدا و شیفته: "عرض نماید که این بنده" ندارد
3. حبیب: عبد الله "مسعود التماس من معروض داشته جواب که آورد که آنحضرت" رسول و شیفته: "عرض نمود" ندارد
4. حبیب وشیفته: "خدای تعالیٰ" ندارد
5. شیفته: نشده است که "نیست" بروسلام
6. حبیب: نمی رسد" صباح آن" ریس
7. شیفته: "مذکورازآن خواب برحضور" ندارد
8. حبیب: "ازآن خواب برحضور------------------ ومعاینه شبینه" ندارد وخدابخش: "شبینه" ندارد
9. شیفته: حال "این معامله" حضرت
10. حبیب و شیفته: "زبدة المشایخ شیخ" ندارد
11. مطبوعه: "بختیار" ندارد
12. حبیب: "مشارٌالیه " ندارد
13. خدابخش، شیفته و مطبوعه: مانع کیست" ندارد
14. حبیب: "مشفیقه" اضافه
15. حبیب: خواهد گشت" متاهل ساخت وازبس که آن مستوره جمال بکمال داشت بموجب بشریت میلی بدو بمهرسی وبسب

آن منکوحه[1] مستوره جمالی بکمال داشت چنانچه حضرت شیخ را ازممر بشیرت[2] سبب معیت بقدرمیلی و محبتی روی نموده بود[3] درودی که سه هزارباربر حضرت رسالت میفرستاد بواسطه معیت جمیعت منکوحه[4] سه شب فوت شده بود چون این پیغام اکرام ازحضرت رسول بدو رسید[5] فی الحال منکوحه خودرا[6] مطلقه گردانید[7] واز آنجا بسمت بغداد متوجه گشت بعد ازچند سال بدان بقعه همایون رسید عارفانی[8] که درآن زمین همایون متوطن بودند دریافت چنانچه[9] حضرت شیخ شیوخ[10] شهاب الدین سهروردی قدس سره وشیخ اوحدالدین کرمانی قدس سره و سایر مشایخ کبارآن دیار رحمته الله علیهم اجمعین بتمامه بصحبت ایشان[11] محظوظ گشت و درآن ایام بودند بایشان مشرف شد چون از[12]حضرت شیخ جلال الدین تبریزی بار دوم از خراسان مراجعت نمود[13] درآنجا رسیده بود بحضرت زبدة المشایخ والاولیا[14] قطب الدین بختیار اوشی قدس سره محبتی عظیم داشت شنید که حضرت سلطان

معیت ''تمام دختر صالحی

1 حبیب : '' وهم ازآن مقام ------------------ همانا آن منکوه '' ندارد

2 حبیب : '' چنانچه حضرت شیخ را ازممر بشریت '' ندارد

3 حبیب : ''بقدرمیلی ومحبتی روی نموده بود'' ندارد

4 شیفته : نیک دریافت ''تحفه درود'' سه شب فوت شده بود

5 حبیب : می فریستاد'' فوت شده چون این پیغام استماع نمود'' فی الحال وشیفته : ''بود چون این ---- سلام بدو رسید''
ندارد

6 حبیب : فی الحال ''آن عفیفه را'' مطلقه گردانید

7 فوایدالفواد : ص ۱۰٦

8 شیفته : '' بعد ازچند-------------------- رسید عارفانی '' ندارد

9 شیفته : '' زمین همایون متوطن بودند دریافت چنانچه '' ندارد

10 حبیب : متوجه گشت '' درآنجا رسید با اکثربزرگان مثل '' شهاب الدین سهروردی

11 حبیب : مشایخ کبار'' ملازمت نموده بانواع فواید'' محظوظ گشت

12 شیفته : '' بودند با یشان مشرف شد چون از'' اضافه

13 حبیب : '' مراجعت '' ندارد

14 شیفته : '' مراجعت نموده----------------------- سلطان المشایخ والاولیا'' ندارد

المشایخ والاولیا شیخ معین الملته[1] والدین قدس سره ازطرف خراسان[2] بجانب هندوستان بدارالخلافته دهلی بیض الله سوادها توجه فرمودند چون[3] اشتیاق صحبت صحبت حضرت ایشان بجد وعد داشت[4] ازبغداد[5] بسمت دهلی متوجه گشت و حضرت سلطان العارفین وبرهان العشقین شیخ محمد جلا الدین تبریزی نتوانست که بی صحبت بابرکت ایشان درخطه بغداد بماند[6] اونیز معیت جمعیت حضرت شیخ مشارٌالیه را غنیمت دانسته و برابر اومسافر گشته درمعدود ایام بمقام فرجام قبته الاسلام[7] خطه ملتان حرسهاالله بنیا[8] رسیدند درآنجا حضرت شیخ الاسلام[9] بهاءالحق[10] والدین محمد[11] ذکریا القریشی متوطن بودند بشرف صحبت[12] این دوبزرگوار نامدارا هل وقارکه قبله مودت و محبت بدیشان بسیارداشتند[13] محظوظ شدند اکثر یکجا[14]می بودند ودرآن ایام قبته الاسلام[15] ملتان درقبض[16] و تصرف قباچه بیگ ترک

---

[1] حبیب وشیفته : '' الملته '' ندارد

[2] شیفته : معین الملته والدین '' برگشته به بغدادرفت معلوم کرد'' بجانب هندوستان

[3] شیفته : ''بدارالخلافه دهلی--------------- فرمودند چون'' ندارد

[4] شیفته : '' بحد وعد داشت '' ندارد

[5] حبیب : بجانب هندوستان '' خواجه قطب الدین نیزازفرط اشتیاق پای بوس پیردستگیر'' بسمت دهلی

[6] حبیب : '' حضرت سلطان العارفین وبرهان العاشقین شیخ محمد جلال تبریزی نتوانست که بے صحبت با برکت ایشان درخطه بغداد بماند'' اضافه

[7] شیفته : شیخ مشارٌالیه '' بصحبت ایشان بدهلی آمد هردوعزیزسفرکردن '' خطه ملتان

[8] حبیب وشیفته : '' حرسها الله بنیا'' ندارد

[9] حبیب : ''الاسلام'' ندارد

[10] حبیب وشیفته : ''الحق '' ندارد

[11] حبیب : '' محمد'' ندارد

[12] شیفته : بهاٰوالملته والدین '' را دریافت ویک چند در'' صحبت این

[13] شیفته : '' نامداراهل-------------------------------- بسیارداشتند'' ندارد

[14] شیفته : '' شدنداکثریکجا'' ندارد

[15] شیفته : '' قبته الاسلام '' ندارد

[16] شیفته : '' درقبض'' ندارد

که ذکر او مرقوم شده است[1]۔ **نقل است**[2] از حضرت سلطان الاولیا[3] نظام الحق محمد محمد بداونی قدس سره درآنچه حضرت سلطان العاشقین شیخ قطب الدین اوشی و برهان العارفین شیخ جلال الدین تبریزی و شیخ بهاءالدین ذکریا قریشی قدس سره هم دریکجا می بودند یکایک[4] ملا عینی چند ازجانب خطا و ختن رسیدند[5] وحصن ملتان را را درمحاصره کشیدند چنانچه[6] خلق ملتان [7]دست ازجان شستند[8] وآن قباچه بیگ بیگ توجه بخدمت[9] حضرت خواجه[10] قطب بختیاراوشی قدس سره نمود[11] ودعاء[12]از ودعاء[12]ازبرای دفع آن بلای ازحضرت ایشان درخواست[13] حضرت خواجه قطب الدین قدس سره[14] تیری ازقباچه طلبید وبدست قباچه داد وفرمود[15] که چون وقت نماز[16] شام درآید به برج حصاربرآی[17] وبجانب[1] کفارفجا ربینداز قباچه مذکورآن تیر

---

1 حبیب : بهاوالدین ذکریا'' ملاقات نمودند چون درمیان این بزرگان اتحادی نهایت واقع شد چند گاه درآن بعقه توقف'' نمودند
نقلست

2 فوائد الفواد: ص۱۸۵ وسیرالاولیا : ص۱۳۵

3 حبیب :حضرت'' شیخ'' نظام الحق بداوُنی

4 شیفته : از'' ترک که ذکر او مرقوم۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔ دریکجا می بودند یکایک'' ندارد

5 حبیب :نظام الحق ''آن هرسه بزرگان درملتان یک جا تشریف می داشتند ناگاه لشکرمغول که کفار شدید بودندآمد'' و
حصن را ملتان

6 مطبوعه : ''چنانچه'' اضافه

7 حبیب : محاصره کشیدند''آن بعقه'' ازجان

8 شیفته : ''وخلق ملتان دست ازجان شبستند'' ندارد

9 حبیب : قباچه بیگ'' والی آن دیاربود'' حضرت، و شیفته: ''توجه بخدمت'' ندارد

10 شیفته : '' خواجه '' اضافه

11 شیفته : قطب الدین '' استداعای'' ودعا

12 حبیب : قطب الدین ''توجه نمود بجهت '' ازبرای دفع

13 شیفته :آن بلای '' نمود'' حضرت

14 حبیب : '' ازحضرت ۔۔۔۔۔۔ قدس سره'' ندارد

15 شیفته : '' وفرمود'' ندارد

16 شیفته : وفرمود'' وقت '' شام

17 شیفته : '' درآید برج حصاربرآئ و'' ندارد

برگرفت و بربرجی حصار برآمد و آن تیر بکمانی درآورد[2] وبجانب[3] آن ملاعینی پرتاب داد[4] و بخانه آمد بفرمان الله تعالیٰ شباشب تمام قوم می شوم ازنواحی آن بوم چنان نایاب[5] و غایب شدند که اثری ازایشان پدید نگشت[6] بعد چند روز[7] حضرت خلاصته المشایخ ازآنجا طرف دارالخلافته[8] دهلی متوجه گشتند و حضرت شیخ المشایخ جلال الدین تبریزی قدس سره[9] بجانب غزنی عزیمت نمود چنانچه[10] قباچه بسیار عرض[11] نمود که چند گاه دیگر سایه برکت درین مقام ارزانی فرمایندحضرت شیخ ملتفت نگشت[12] و فرمود که این مقام درذمه وحواله[13] حضرت شیخ المشایخ[14] بهاءالدین ذکریا رحمته الله علیه همواره درپناه[15] او خواهد بود بتحقیق پیوسته[16] است که حضرت سلطان العارفین[17] شیخ فرید الحق[18] والدین قدس سره[19] مسعود

---

[1] حبیب : برج حصار'' لشکر'' کفارفجاربینداز

[2] حبیب : کفارفجاربینداز'' قدرته الهی رامعاینه کن چون قباچه بیگ آن تیررا'' بجانب

[3] شیفته : ''کفارفجاربینداز------------------------------- درآورد وبجانب'' ندارد

[4] حبیب : آن'' ملاعنان سرداده'' وبخانه آمد

[5] حبیب : وبخانه آمد'' درساعت دیگر خبریافت که آن لشکرها رفت'' و غایب شدند

[6] حبیب : اثری از''آنها دران نواحی نماند'' بعد ازچند

[7] شیفته : '' چند روز'' ندارد

[8] حبیب : '' خلاصته المشایخ ازآنجا بطرف دارالخلافه'' ندارد و شیفته : '' طرف دارالخلافه'' ندارد

[9] حبیب : ''تبریزی قدس سره'' ندارد

[10] شیفته : ''حضرت شیخ------------------ عزیمت نمود چنانچه'' ندارد

[11] حبیب : قباچه'' بیگ هرچند الحاح'' نمود

[12] شیفته : قباچه'' الحاح کرد نماندند'' فرمود

[13] حبیب : سایه برکت'' قدم شریف مردم این دیارمستفیض می شوند فرمودند که این ملک'' حضرت شیخ المشایخ

[14] شیفته : این مقام در'' امیر وحکم شیخ'' بهاوالدین

[15] حبئب : ذکریا'' تعلق وارد درحمایت'' او خواهد بود

[16] شیفته : ذکریا'' استغانه این حدود بامر محمود ایشان'' است

[17] حبیب و شیفته : '' حضرت سلطان العارفین'' ندارد

[18] حبیب و شیفته : '' الحق'' ندارد

[19] حبیب : '' قدس سره'' ندارد

اجودهنی[1] رحمته الله علیه هم درملتان بشرف بیعت وارادت[2] حضرت زبدةالابرار شیخ الاسلام[3] قطب الدین بختیارکاکی[4] بشرف ارادت مشرف شده اندانشاءالله تعالیٰ تعالیٰ درذکر ایشان مرقوم نموده آید۔ **نقلست** چون حضرت ایشان ازخطه ملتان[5] به دهلی تشریف فرمودند سلطان شمس الدین التمش[6] طاب ثراه وجعل اخبته مثواه بسی[7] شکرانه حضرت صمیدیت بجا آورد و استقبال نمود خواست که حضرت[8] ایشان[9] رادرشهرآرد ومتوطن سازدوحضرت ایشان ازجهت استعمال آب درسرحد[10] سرحد[10] کیلوکهری منزل اختیارفرمودند و درآنجا می بودند[11] چنانچه حضرت شیخ نصیرالدین محمود اودهی رحمته الله علیه[12] درکتاب خیرالمجالس ذکرفرموده است درآن ایام شیخ الاسلام دهلی حضرت[13] شیخ[14] جمال الدین محمد بسُطامی بود چنانچه[15] تعریف او حضرت سلطان المشایخ[16] نظام الحق والدین قدس سره[17] درکتاب فوائد

---

1 شیفته: ''قدس سره مسعوداجودهنی'' ندارد

2 حبیب وشیفته: '' وارادت'' ندارد

3 حبیب وشیفته: ''زبدة المشایخ الابراد شیخ الاسلام'' ندارد

4 حبیب: ''کاکی'' اضافه

5 حبیب: ''اوخطه ملتان'' نداردوشیفته: مشرف شدند'' همراه ایشان'' سلطان شمس الدین التمش

6 خدابخش وشیفته: ''التمش'' ندارد

7 حبیب: ''وجعل ابحنته مثواه بسی'' نداردوشیفته: طاب ثراه'' وبقدوم ایشان جزیافت''شکرانه حضرت صمدیت

8 حبیب: '' استقبال نمود خواست''ندارد

9 شیفته: ''ایشان'' ندارد

10 حبیب وشیفته: ''اوبجهت استعمال آب درسرحد'' ندارد

11 حبیب وشیفته : درآنجا می بودند'' ندارد

12 حبیب: '' اودهی رحمته الله علیه'' ندارد

13 حبیب: '' حضرت'' ندارد

14 شیفته: ''شیخ'' ندارد

15 حبیب: بسطامی '' متعلق بودند'' تعریف

16 حبیب: او'' شیخ'' نظام الحق والدین

17 حبیب: ''قدس سره'' ندارد

الفواد[1] مرقوم داشته است حضرت شیخ الاسلام[2] جمال الدین محمد[3] بسُطامی را باحضرت سلطان المشایخ[4] قطب الدین بختیارقدس سره[5] اتحادی بیحد[6] واعتقادی اعتقادی بعید[7] پدید آمد[8] و حضرت شیخ محمد عطا المعروف بحمید الدین ناگوری قدس سره را درخطه[9] بغداد با حضرت قطب المشایخ اتحاد و اعتقاد وافر بود[10] دراینجا صد چند آن بظهورپیوست[11] وحضرت حمید الدین محمد عطا از[12] فرط صدق صدق وصفا[13] اکثراوقات و اغلب ساعات[14] درصحبت حضرت[15] ایشان می بودی و حضرت[16] سلطان شمس الدین درهفته دوباربخدمت ایشان توجه نمودی وفیض و برکت می ربودی وچون آن منزل مبارك ایشان پاره ازشهر دورتربود[17] سلطان شمس الدین مذکوربه الحای تمام التماس نمود که اگرکرم و عنایت فرمود[18] نزدیکی شهر متوطن باشند بغایت خوب و نهایت مطلوب است حضرت شیخ مشارٌالیه التماس

---

1. فوائد الفواد: ص ۱۳۳
2. حبیب: ''الاسلام'' ندارد
3. مطوعه: '' محمد'' اضافه
4. شیفته: '' بسطامی بود'' ایشان رابحضرت '' قطب الدین بختیار
5. حبیب: جمال الدین'' رابخدمت ایشان'' اتحاد وشیفته'' قدس سره '' ندارد
6. حبیب: '' بیحد'' ندارد
7. شیفته: '' اعتقاد بیعد'' ندارد
8. حبیب: اعتقاد''کلی بمی رسید'' وحضرت شیخ
9. حبیب: '' خطه'' ندارد
10. حبیب: قطب المشایخ'' خصوصیت بی نهایت ''بودودرآنجا
11. شیفته: ''حضرت شیخ محمد---------- بظهورپیوست'' ندارد
12. شیفته: محمد '' ناگوری کمال اخلاص'' فرط
13. حبیب وشیفته: ''صدق وصفا'' ندارد
14. حبیب:''اغلب ساعت'' ندارد
15. شیفته: '' واغلب ساعت درصحبت حضرت'' ندارد
16. حبیب: '' ایشان'' بسرمی برد'' سلطان شمش الدین
17. حبیب: هفته دوبار'' بفیض گوناگون مستفیض گشتی بعد ازآن چون سلطان الحاح بسیارنمود که این منزل شهردورست اگر'' سلطان شمس الدین
18. شیفته: باالحاح '' ایشان'' نزدیك شهر متوطن باشند

سلطان قبول نمود[1] نزدیکی شهر قریب[2] مسجد ملك اعزالدین[3] منزل فرمود تمام[4] اکابر و اشراف بحضرت ایشان توجه می نمودند[5] و یکبارگی عاشق و فریفته روش و صحبت او گشتند[6] همدران ایام شیخ بدرالدین غزنوی بشرف بیعت و خرقه پاك او مشرف شد و عمر عزیز درصحبت او گزارند و انواع برکتها حاصل نمود۔

نقلست[7] چون حضرت خواجه قطب الدین درشهر متوطن گشت عریضه متضمن[8] متضمن[8] اشتیاق و احتراق فراق[9] بحضرت سلطان الآفاق شیخ معین الحق والدین قدس سره که درآن ایام[10] درخطه اجمیر متوطن بود ند ارسال ساخت[11] نوشت[12] که اگر به بشارت[13] اشارت مسرور فرمایند[14] شرف پای بوس حاصل نموده آید حضرت معین الحق والدین رحمته الله علیه جواب عریضه بدین مضمون مرسل فرمود المرامع احّب معتبر است قرب جانی را بعد مکانی سهل است[15] مانع نیست[16] بسلامت و صحبت هم آنجا شد انشاءالله تعالیٰ بعد چند گاه بارادات حضرت الله هم

---

1 حبیب: متوطن شدند'' عین کرم باشد ایشان التماس اورا مبزول '' نزدیك شهر
2 شیفته: متوطن شوند '' ساخت'' مسجد ملك اعزالدین
3 حبیب: '' اعزاالدین'' ندارد
4 حبیب: '' تمام'' ندارد
5 حبیب: '' می نمودند'' ندارد
6 حبیب: روش'' طریق ایشان شدند'' هم درآن و شیفته: اکابرواشراف'' شهرهم دربندگی ایشان حاضربودی'' هم درآن
7 شیفته: '' نقلست '' ندارد
8 شیفته: '' متضمن '' ندارد
9 حبیب: '' فراق'' ندارد
10 حبیب: '' قدس سره درآن ایام '' ندارد
11 شیفته: '' قدس سره که در۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔ ارسال ساخت'' ندارد
12 شیفته: '' نوشت '' اضافه
13 شیفته: '' به بشارت'' ندارد
14 شیفته: اشارت '' شود'' شرف پابوس
15 شیفته: '' سهل است'' اضافه
16 شیفته: '' نیست '' ندارد

درآن طرف توجه نمود خواهد شد ناچار باشارت آن پیر بزرگوار خلاصته الابرار متوجه بدآن دیار نگشت۔

نقل است[1] که همدرآن ایام[2] حضرت شیخ الاسلام جمال الدین محمد[3] بسُطامی دعوت اجل را اجابت نمود و از دار زحمت بجوار رحمت[4] حق منزل فرمود[5] حضرت سلطان شمس الدین خواست که شیخ الاسلامی شهر و دیار[6] بحضرت شیخ المشایخ[7] قطب الدین بختیار تفویض نماید حضرت[8] ایشان اصلاً[9] ملتفت بشیخ الاسلامی[10] نگشتند بعد ازآن شیخ نجم الدین صغریٰ علیه الرحمته[11] شیخ الاسلام گردانید[12] که الآن مزارآن بزرگوار درجوار مقبره مطهره حضرت مولانا برهان الملته والدین بلخی بالاء حوض شمسی دردهلی واقع است وآن[13] شیخ الاسلام[14] نجم الدین صغریٰ[15] را قبل ازعهده شیخ الاسلامی روشی نیک[16] واخلاق پسندیده بود بعد ازآن که دنیای دون بدو اقبال نمود بدان آب نماند[17] ازفرط توجه خلایق که ازبرکت صحبت

---

1 سیرالاولیا ص 139 ۔ 140

2 شیفته : خواهد شد'' اله هما نجا ملاقات پسر'' حضرت شیخ

3 مطبوعه: '' محمد'' اضافه

4 حبیب و شیفته : محمد بسطامی'' پیوست'' رحمت حق

5 حبیب و شیفته : '' منزل فرمود'' ندارد

6 شیفته : ''شهرودیار'' ندارد

7 حبیب : شهرودیار'' خواجه''قطب الدین و شیفته :بحضرت شیخ المشایخ'' ندارد

8 حبیب و شیفته: '' حضرت'' ندارد

9 شیفته: '' اصلاً'' ندارد

10 حبیب و شیفته : '' شیخ الا اسلامی '' ندارد

11 شیفته : ''علیه الرحمه'' ندارد

12 حبیب : صغراٰی '' داد''آلان مزارآن

13 حبیب : ''دردهلی است وآن'' ندارد

14 مطبوعه: '' الاسلام'' ندارد

15 شیفته : ''آلان مزارآن ۔۔۔۔۔۔۔۔۔ نجم الدین صغریٰ'' ندارد

16 حبیب : '' نیک'' ندارد

17 شیفته : قبل از'' بخدمت حضرت خواجه بجد و ملازم بودی چون شیخ الا سلامی '' ازفرط توجه خلایق یافت

شیخ المشایخ قطب الملته والدین قطع علایق وعوایق بحصول می آوردند و ازسیرت صورت معنی نمای[1] اوزمان زمان فیض می بردند رگ حسد بجنبش می آمد[2]۔

نقل است که همدران ایام حضرت شیخ کرام معین الملته[3] و الدین قدس سره از خطه اجمیر به دهلی رسید وبمنزل مبارك حضرت قطب الدین بختیاراوشی[4] نزول فرمود و حضرت شیخ المشایخ[5] قطب الملته والدین را دولتی عظیم روی نمود و دوگانه[6] شکرانه[7] حضرت صمدیت ادا فرمود[8] خواست که سلطان شمس الدین التمش[9] را ازتشریف فرمودن ایشان اعلام دهد حضرت شیخ المشایخ معین الملته والدین قدس سره[10] مانع شد که من محض برای ملاقات توآنجا آمده ام هرچه باشد که کسی مشوش حال من گردد من دوسه روزپیش درین مقام اقامت نخواهم نمود ازآن که حضرت ایشان[11] راازدحام خاص و عام اصلاً[12] خوش نیامدی باوجودآن تمام مشایخ ووالی آن حوالی بشرف ملاقات او مشرف شدند ودولت صحبت او غنیمت شمردند[13] مگر شیخ الاسلام [14]نجم الدین صغریٰ از سبب[15] حسدی که باحضرت

---

1. حبیب : صورت" ایشان" زمان زمان
2. شیفته : " صورت معنی--------- بجنبش می آمد" ندارد
3. شیفته :"الملته" ندارد
4. مطبوعه : " ازخطه اجمیر---------قطب الدین بختیاراوشی" ندارد
5. حبیب و شیفته : " شیخ المشایخ" ندارد
6. شیفته : " را دولت عظیم روی نموده دوگانه" ندارد
7. مطبوعه :"شکرانه " ندارد
8. شیفته :" صمدیت ادا فرمود" ندارد
9. حبیبب:" التمش" ندارد
10. حبیب : " حضرت شیخ-------- قدس سره "ندارد وشیفته : "قدس سره" ندارد
11. حبیب : "حضرت ایشان را" ندارد
12. حبیب : عام" ایشانرا" خوش نیامدی
13. شیفته : خوش نیامدی" جمع اکا بر شهر بملازمت ایشان مسفید شدند" مگرشیخ الاسلام
14. حبیب : " الاسلام " ندارد
15. حبیب :صغریٰ از" فرطر" حسدی که باحضرت

سلطان المشایخ[1] شیخ قطب الدین بختیار قدس سره[2] داشت باوجود آن که شیخ الاسلام مذکور را با حضرت ایشان درملک خراسان اتحادی و اعتقادی بود دوم و سیوم[3] روز[4] حضرت خواجه معین الملته والدین برای اخلاص سابق جهته[5] ملاقات شیخ نجم الدین[6] درخانه او تشریف نمود شیخ الاسلام صفه نو اساس نهاده بود ایستاده جهد مزدوران می نمود همدران حال حضرت سلطان المشایخ شیخ[7] معین الحق والدین رسید شیخ الاسلام نجم الدین چنانچه می بایست بخانه ایشان نشتافت وبطریق محبت ومودت درنیافت[8] حضرت شیخ المشایخ معین الحق والدین قدس سره را این معنی مستحسن نه نمود برفورفرمود[9] که ای نجم الدین تراچه بلا درپیش آمد که متغیرساخت مگرو جاهت شیخ الاسلامی درین[10] غرور دنیابران داشت که ایشان بآن قدیمی را ملتفت نمی شود سر درپیش[11] انداخت شیخ الاسلام چون این سخن[12] شنید سرازشرمندگی فرو کشید[13] و بمعذرت درآمد و گفت[14] من همان مخلصم که پیش ازآن بودم[15] وسر درقدم شمامی سودم اکنون شمادرین شهر مریدی[16]

---

1 حبیب : ''سلطان المشایخ'' ندارد

2 حبیب : '' بختیارقدس سره'' ندارد

3 حبیب : '' شیخ الاسلام -------- دوم یا سوم'' ندارد

4 شیفته : نجم الدین'' بمنزل ایشان نیامد'' حضرت خواجه

5 شیفته : '' اخلاص سابق جهته'' اضافه

6 حبیب : معین الدین''بردند واوصفه'' درخانه اوتشریف نمود

7 شیفته :صفه '' نوراست می کرد بمجاوران کارمی فرمودکه حضرت'' معین الحق والدین

8 حبیب : چنانچه'' طریق اخلاص می باشد با ستقبال ایشان نشتافت وهیچ کرمی اظهارنکرد'' حضرت شیخ

9 حبیب : '' برفورفرمود'' ندارد

10 شیفته : نجم الدین'' خوب درنیافت خواجه فرمود'' غروردنیابرآن داشت

11 شیفته : '' دنیا برآن داشت که ایشان بآن قدیمی را ملتفت نمی شود سر درپسش'' اضافه

12 حبیب : ''چون این سخن'' ندارد

13 شیفته : '' چون این -------- شرمندگی فروکشید'' ندارد

14 حبیب : در'' زبان بکشاد'' من همان مخلصم

15 حبیب :'' پیش ازآن بودم'' ندارد

مریدی[1] را واگذاشته آید که تمام خلایق دهرو مشایخ[2] شهر بدو متوجه اند وشیخ الا سلام مراهیچ کس به برگ ترب نمی خرد حضرت زبدة المشایخ[3] شیخ معین الملته الملته والدین قدس سره چون این معنی شنود[4] به تبسم فرمود که نجم الدین[5] خاطر جمع دارکه من درین بار[6] قطب الدین بختیاررا برابر خود بخطه اجمیر خواهم برد این سخن فرمود وازخانه او بیرون آمد هر چند که شیخ الا سلام ازبرای[7] ما حضرطعام[8] ابرام نمود[9] اجابت نفرمود گویند که حضرت سلطان المشایخ والا ولیا[10] فرید الملته والدین مسعود اجودهنی[11] درآن ایام بخدمت سلطان المحقیقن حضرت[12] خواجه قطب الدین بودند و تشریف سعادت دست[13] بوس حضرت خواجه معین الملته والدین هم درصحبت حضرت شیخ المشایخ خواجه قطب الدین حاصل نمود[14] از چنانچه[15] حضرت شیخ المشایخ خواجه معین الملته والدین بارها می فرمود بابا بختیار شاهبازی عظیم را بقید آورده آید که خبر بسدرة المنتهی آشیانه بگیرد واین

---

1 حبیب : '' اکنون شما دراین شهر مریدی '' ندارد

2 شیفته : ''دهرو مشایخ'' ندارد

3 شیفته : '' زبدة المشایخ '' ندارد

4 حبیب : حضرت ''ایشان'' تبسم ، وشیفته : '' قدس سره چون این معنی'' ندارد

5 حبیب : تبسم فرمود ''گفتند'' خاطرجمع

6 شیفته : '' درین بار'' ندارد

7 شیفته : '' شیخ الا سلام ازبرای'' ندارد

8 حبیب : ''طعام '' ندارد

9 شیفته : '' طعام ابرام نمود'' ندارد

10 حبیب وشیفته : '' حضرت سلطان المشایخ والا ولیا '' ندارد

11 شیفته : فرید الملته والدین'' حضرت مخدوم شیخ'' درآن ایام

12 حبیب : '' بخدمت سلطان المحقیقین حضرت '' ندارد ، وشیفته : درآن ایام'' بصحبت'' خواجه قطب الدین

13 حبیب : '' تشریف سعادت دست '' ندارد

14 حبیب : هم درصحبت'' ایشان مشرف شدند'' چنانچه ، وشیفته : ''زبدة المشایخ'' ندارد

15 شیفته : وشرف '' خواجه ایشانرا بحضرت خواجه معین الدین ملازمت گزارنید وبشرف پابوس مشرف ساخت'' حضرت خواجه

فرید[1] شمعی است که خانواده درویشان منورسازد بعد ازچند روزآن آفتاب عالم افروز یعنی[2] معین الملته[3] والدین قدس سره[4] بسمت خطه اجمیر مراجعیت فرمود و حضرت خواجه قطب الدین قدس سره[5] بر وبرکات سعادت[6] ایشان نیز[7] روان شدند چنانچه[8] ازبیرون آمدن او ازشهر دهلی درهر محلی غوغای برآمد وماتمی روی نمود و دربزرگان شهر وردی افزود بحدی هر جا که حضرت قطب الملته والدین پا می گذاشت مردمان خاك آن زمین را به تبرکی بر می داشتند[9] چون حضرت زبدة المشایخ[10] معین الحق والدین قدس سره این حال معاینه نمود[11] بفرمود که بابا قطب الدین همدرین مقام باش که خلایق[12] ازبیرون آمدن تو دراضطراب وخراب آمده[13] رو اندارم که چندین دلها خراب وکباب ازفراق[14] را باشند بروایں شهر را درپناه[15] تو گذاشتم استماع است[16] که حضرت سلطان شمس الدین طاب ثراه[17] چون این معنی شنید درعقب ایشان پریشان گشته دوید چون بحضرت ایشان رسید او نیز بحضرت

---

1 حبیب: " فرید" ندارد
2 شیفته: "آن آفتاب عالم افروزیعنی" ندارد
3 حبیب: "الملته" ندارد
4 حبیب: " قدس سره" ندارد
5 شیفته: " قدس سره" ندارد
6 شیفته: " سعادت" ندارد
7 شیفته: " نیز" ندارد
8 حبیب: ایشان " برکاب " ازبیرون آمدن
9 شیفته: غوغای برآمد" برکت ازشهر ما می رود" چون حضرت زبدة
10 حبیب: برمی داشتند" توتباهی چشم خود می ساختند"معین الحق والدین
11 حبیب: معین الحق والدین" ازمشاهد درین حال" بفرمود
12 حبیب: 'مقام باش که" خلق خدا" ازبیرون آمدن
13 حبیب: " وخراب آمده" ندارد
14 حبیب: "ازفراق" اضافه
15 حبیب: "رادرپناه" ندارد
16 حبیب: توگذاشتم" ودیاررابه جمایت" که حضرت
17 حبیب: شمس الدین "نیز" چون بحضرت

زبدةالمشایخ میعن الملته والدین قدس سره عرض نمود[1] التماس او نیزمبذول افتاد[2] افتاد[2] حضرت شیخ مشارٌالیه قبول فرمودن حضرت زبدةالعاشقین والعارفین قطب الملته والدین[3] بمقام خود مراجعت نمود وبمنزل معین خود جلوس فرمود[4] سبحان سبحان[4] الله چه روشی پاک داشت که دنیاوما فیها در نظر همت او مقدار دانه خشخاش نبود و او هرگز فتوح معتد که مقدارنصاب باشد وبدان زکوٰة واجب کرد و قبول نمی فرمود پشتری[5] دراستغراق حق بودی چون[6] وقت نمازدرآمدی[7] چشم از مراقبه کشودی غسل فرمودی ونمازادا نمودی۔[8]

نقل است[9] از حضرت سلطان الاولیاء[10] نظام الملته والدین قدس سره[11] که[12] حضرت سلطان العاشقین[13] شیخ قطب الدین رحمته الله علیه[14] درآخر عمر قرآن مجید حفظ نمود[15] و هر روز دو[16] کلام الله ختم میفرمود روزگاری عجب داشت[1]

---

1 حبیب : چون بحضرت'' خواجه معین الدین الحاح نمود که خواجه قطب الدین را همراه نبرند'' التماس

2 حبیب : '' نیزمبذول افتاد و'' اضافه

3 شیفته : معین الحق والدین '' خواجه ایشانرا بحضرت خواجه معین الدین ملازمت گزارنیدد بشرف پایبوس مشرف ساخت ''
بسمت خطه اجمیر

4 حبیب : شیخ مشارٌالیه '' برخصت پیر دستگیر بمعادت منزل خود رو نمودند'' سبحان الله

5 مطبوعه: نمی فرمود'' وپیوسته'' دراستغراق

6 حبیب : استغراق'' معارف حق تعالیٰ بودند'' وقت نماز

7 حبیب : ''درآمدی'' ندارد

8 شیفته : '' ازسبحان الله چه۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔ ونمازادا نمودی'' ندارد

9 سیرالاولیا : ص 133

10 حبیب : '' سلطان الاولیا'' ندارد

11 حبیب : ''قدس سره'' ندارد

12 شیفته : ''ازحضرت سلطان۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔ قدس سره که'' ندارد

13 حبیب وشیفته : '' سلطان العاشقین'' ندارد

14 حبیب وشیفته : '' رحمته الله علیه'' ندارد

15 فوائدالفواد : 105 ۔ 106

16 شیفته : ''دو'' ندارد

دیناری[2] و فلوسی بکره خود نمیگذاشت درآخر تاهل فرمود حضرت ایشان را[3] دوپسر توامان بود وپسر خوردش شیخ محمد نام داشت و بزرگش شیخ احمد که برابر مزار حضرت[4] بزرگوارخودآسوده است مجاوران آن مقام اورا[5] شیخ احمد تماچی نام کرده اند شیخ محمد مذکور[6]درهفت سالگی برحمت حق پوست مگرحرم حضرت مشارٌالیه[7] بفوت پسر[8] جزع و فزع می نمود و حضرت زیدة المشایخ قطب الملته والدین قدس سره[9] چون آواز حرم[10] شنید از شیخ المشایخ[11] بدرالدین غزنوی رحمته الله علیه[12] پرسید که این آوازپر سوزامروز[13] ازاندرون خانه ما[14]چیست و درگریه و زاری کیست خدمت شیخ بدرالدین[15] خادم[16] مذکو رعرض نمود که فرزند ارجمند[17] مخدومی ازدار فنا بداربقا رحلت نموده است مگر مادراو مضطرب الاحوال است چون چنان شنید دست بدست مالید و فرمود اگر مرا اززحمت او[18] وقوف می بودی ازحضرت عزت

---

1. شیفته : ''روزگاری عجب داشت'' ندارد
2. حبیب : ''دیناری'' اضافه
3. شیفته : ''حضرت ایشان را'' ندارد
4. حبیب : نمی گذاشت'' ایشان رادوپسرشیخ احمد شیخ محمدبرابرپدر'' بزرگوارخودآسوده است
5. شیفته :نام داشت'' دیگررا'' شیخ احمد
6. حبیب وشیفته : ''مذکور'' ندارد
7. شیفته : ''مشارٌالیه'' ندارد
8. حبیب : حرم '' محترم ایشان پسرخود'' جزع وفزع می نمود
9. شیفته : '' زبدة المشایخ ــــــــــ قدس سره'' ندارد
10. حبیب :آواز'' گریا'' شنید
11. حبیب : ''المشایخ'' ندارد
12. حبیب : ''رحمته الله علیه '' ندارد وشیفته : ازشیخ المشایخ ــــــــــ رحمته الله علیه'' ندارد
13. حبیب : ''امروز'' ندارد
14. شیفته : '' امروزازاندرون خانه ما '' ندارد
15. حبیب : '' ودرگریه وزاری کیست خدمت شیخ بدرالدین'' ندارد
16. شیفته : ''خادم'' اضافه
17. حبیب : فرزند'' حضرت'' مخدومی
18. حبیب : که فرزند'' مادرش درفراق جگرگوشه خود می گریه فرمودند که افسوس اگرزحمت او پیشتر''وقوف می بودی

چند گاه حیات اومی خواستمی و حق تبارك و تعالیٰ[1] اجابت می فرمودی[2] چون اورفتنی اورفتنی بود مرا[3]معلوم نگشت[4] این گفت[5] ومادرش را ازگریه منع نمود و خود بمراقبه بمراقبه حق مستغرق گشت سبحان الله تاچه حد استغراق او بحق تبارك و تعالیٰ بود که[6] اززحمت و فوت پسر معلوم ننمود۔

نقل است که حضرت ایشان را کاکی ازآن سبب[7] گویند درآنچه در دهلی متوطن شدند و چیزی[8] ازکسی فتوحی ونذری[9] قبول نمی نمودند و خود پیوسته مستغرق بمشغولی حق بودند[10] و درآن ایام درخانه ایشان ازحرم و کنیزك وپسر و خادم وخبران نه کس بودند که بدیشان تعلقی داشتند[11] همسایگی ایشان بقالی بود مسلمان شرف الدین نام زن آن شرف الدین مذکور بحرم ایشان آشنائی داشت[12] گاه گاهی درخانه ایشان می آمدی اعتقاد خود ظاهر می کرد[13] دروقتی که هیچ چیز موجود نبودی ویك دو فاقه شدی حرم حضرت سلطان المشایخ قطب الملته والدین اززن شرف الدین بقال مقدارنیم تنکه کم و یا بیش[14] قرض نمودی وقوت فرزندان و متعلقان ساختی[15] و

---

[1] حبیب : حیات او" مسالت نموده می شد وامید" اجابت می فرمودی

[2] حبیب : اجابت" بود" چون

[3] حبیب : "مرا" ندارد

[4] شیفته : "وحق تبارك وتعالیٰ۔۔۔۔۔۔۔۔ معلوم نگشت" ندارد

[5] حبیب : " نگشت این گفت "ندارد

[6] حبیب : اوبحق" می داشتند" اززحمت وفوت پسر معلوم نه نمود

[7] حبیب : گویند" چون" دردهلی

[8] شیفته : گویند" ایشان" ازکسی

[9] شیفته : " فتوحی ونذری" اضافه

[10] حبیب و شیفته : " وخود پیوسته مستغرق بمشغول حق بودند" ندارد

[11] حبیب : " بدیشان تعلق داشتند" ندارد

[12] حبیب : شرف الدین" نام داشت وزن آن بقال" گاه گاهی

[13] حبیب : " اعتقاد خود ظاهر می کرد" اضافه

[14] شیفته : نه کسی بودند" چون بفاقه دو روزگذشت حرم ایشان را با یکی زن همسایگی که شرف الدین بقال نام داشت خصوصیتی بود ازیکصاع دو صاع " قرض نمود

[15] حبیب : اززن" بقال تنکه وبهلول گرفته قوت متعلقان می کرد" وبحضرت سلطان المشایخ

حضرت سلطان المشایخ را اصلاً ازین حال[1] خبر نبودی چون فتوحی از غیب رسید آن[2] قرض که می گرفتی[3] ادانمودی روزی زن شرف الدین بقال بحرم ایشان[4] گفت که ای بی بی اگر مانباشم وقرض ندهم[5] احوال شمایان باستهلاک کشد[6] این سخن بحرم حضرت سلطان المشایخ[7] بغایت[8] گران نمود و باخود عهد کرد که هرگز ازوی برسم قرض چیزی توقع ننماید روزی[9] مجالی یافت[10] این معنی بحضرت سلطان المشایخ قطب الملته والدین قدس سره[11] عرض نمود که چون گاهی درخانه ما دوسه فاقه پیوستمی نیم یا کم و بیش اززن شرف الدین بقال قرض می نمودی وقوت متعلقان وفرزندان می ساختی اکنون[12] زن شرف الدین مذکوربدین گونه تقریر نمود که اگر مانباشم کارشماربامتهلاک انجامد[13] حضرت سلطان المشایخ چون[14] این سخن از حرم شنید زمانی متامل گشت بعده[15] فرمود نباید که اززن شرف الدین بقال چیزی قرض گیری دروقت[16] حاجت بطاقی که درحجره متبرکه حضرت ایشان بود اشارت

---

1. حبیب :سلطان المشایخ ''ازاین معنی'' خبرنبودی
2. حبیب :خبرنبودی '' ازجای فتوحی می رسد'' قرض
3. حبیب : قرض '' او'' ادا نمودی و شیفته : قرض ''اورا'' ادا می نمودی
4. حبیب و شیفته : ''بحرم ایشان '' ندارد
5. شیفته : بی بی اگرما'' همسایه نبودی '' احوال شمایان
6. حبیب : قرض ندهم '' حال متعلقان شما بهلاکت می کشد'' این سخن و شیفته : قرض ندهم '' شما چه بودی '' این سخن
7. شیفته : '' سلطان المشایخ'' ندارد
8. حبیب : '' بغایت'' اضافه
9. حبیب : عهد کرد که هرگز'' قرض ازکسی نگیرد '' مجالی یافت
10. شیفته : وبا خود عهد کرد------- نماید روزی یافت'' ندارد
11. شیفته : ''سلطان المشایخ -------------- قدس سره'' ندارد
12. شیفته : عرض نمود'' امروزنوشته'' زن شرف الدین
13. حبیب : '' که ازچون کاهی------- باستهلاک انجامد'' ندارد
14. حبیب : سلطان المشایخ'' ازاستماع'' این
15. شیفته : '' اگرما نباشیم-------- گشت بعده'' ندارد
16. حبیب : این سخن'' ساعتی تامل نمودند بعد ازان فرمودند که زنهارازقرض نگیری واگرگاهی حاجت شود'' بطاقی که در

نمود و فرمود[1] هر چند که خواهی گرده کاک بسم الله الرحمٰن الرحیم بگو وبدرآرو متعلقان خویش[2] هرکرا خواهی نصیب اوکردآن چنانچه حرم آن حضرت ازآن طاق که حضرت ایشان اشارت نمود بودند[3] کاکها گرم بیرون می آورد و بخش می نمود[4] آلان نیز درمقبره مطهره آن حضرت کاکها می پزند ونصیب مجاورو مسافرمی نمایند پیشتری حضرت خواجه خضر علیه السلام بدیشان می رسیدی ونیز[5] **نقل است**[6] ازحضرت سلطان المشایخ و الاولیا نظام الحق والدین قدس سره[7] که از پیر خود فرید الملته والدین قدس سره[8] شنیده ام که درمبداءحال آن صاحب کمال چون از قصبه اوش بدرآمد بشهری رسید و چند روزبدآنجا آرمید دورتر ازشهر مسجدی بود و مناره درود[9] بدیشان دعاءرسیده بود که هر که این دعا درآخر شب درگوشه خالی[10] دوگانه بگذارد حضرت[11] خضر بدو ملاقی کردو حضرت ایشان درآخر شبی بدآن مسجد درآمدند دو گانه ادا نمودند و بدودعا بدیشان رسیده بود[12] بخواند هیچکس پیدا نگشت چون از آنجا بازگشت[13] بر درآن مسجد پیری نورانی دیدند اوگفت درین بی گهانی تو اینجا چه

حجره وشیفته : قرض گیری '' که این پس ازو'' بطاقی که درحجره

1 حبیب : ''فرمود'' ندارد وشیفته : ''اشارت نمود وفرمود'' ندارد

2 شیفته : ''خویش''ندارد

3 حبیب : الرحمٰن الرحیم بگو'' ازاین طاق بدرآورده بمتعلقان خود قسمت کی وازان هنگامه حرم ایشان ازان'' کاکهای گرم بیرون می آورد

4 حبیب : می آورد ''نصیب متعلقان می کرد'' آلان نیزدرمقبره

5 حبیب : می پزند ونصیب '' مجاورو مسافر می نمایند'' نقلست ازحضرت سلطان

6 سیرالاولیا : ص 135 ـ 136

7 حبیب : المشایخ '' نظام الدین الاولیا که فرمود''ازپیرخود فرید

8 حبیب : '' قدس سره'' ندارد

9 حبیب : بود و''درصحن آن مناری مگر دعا'' بدیشان دعای رسیده بود

10 حبیب : '' خالی'' ندارد

11 حبیب : ''حضرت '' ندارد

12 حبیب : ایشان در''آن مسجد درآخر شب دوگانه گذارد وآن دعا را بخواند هیچکس

13 حبیب :'' بازگشتند'' ندارد

میکنی حضرت قطب الملته والدین قدس سره[1] جواب داد که ای خواجه مرا دعای از جائی رسیده بود که هر که ازگوشه این مسجد رود دوگانه گزارد واین دعا بخواند الله تعالیٰ اورا با[2] حضرت خضر علیه السلام ملاقی شود آن پیر گفت[3] که دنیای طلبی حضرت قطب الملته والدین گفت چیزدنیا نمی خواهم بازآن پیرگفت که واعی وامی دادنی بازحضرت شیخ گفت چیز قرضی دوامی دادنی ندارم بازآن پیرگفت که خواجه خضر راچه خواهی کرد[4] که او هم چون تو یکی سرگردانیست چنانچه درین شهر مرد یست[5] بحق تعالیٰ مشغول حضرت[6] خضر بهفت[7] باربدان بزرگوارتوجه نموده است است و اورا ملاقات نکرده است هم درین گفتگوبودند که یك پیری دل پذیری بانورانی پر حضوری ازگوشه مسجد بیرون آمد و بنزدیك آن پیر ما قبل که بحضرت ایشان بحکایت مشغول بود چون اورا دید[8] دست حضرت سلطان المشایخ گرفت وبدو رسید وگفت این مرد یعنی حضرت ملك المشایخ قطب الملته والدین[9] دنیا نمی خواهد دوامی دادنی ندارد فاما آرزوی صحبت توداده چون چنین گفت دریافت که[10] چرا این پیرحضرت خواجه خضر علیه السلام است و پیری دیگر نیز[11] ازمردان غیب خواجه قطب الملته والدین چون ایشان را دریافت هردو ازنظر مبارك ایشان[12] غائب

---

1. حبیب : ''قدس سره'' ندارد
2. حبیب : ''این مسجد رود---------- الله تعالیٰ اورا با'' ندارد
3. حبیب : ''حضرت خواجه---------- ازآن پیرگفت'' ندارد
4. حبیب : بازحضرت سیخ ''گفت نه گفت پس خضر را برایچه می خوانی''را چه خواهی کرد که او هم چون
5. حبیب : درین شهر'' می خواهی'' بحق تعالیٰ مشغول
6. حبیب : ''حضرت'' اضافه
7. فوائدالفواد: ''دوازده'' ص 212
8. حبیب : نزدیك آن '' سابق آمده '' دست حضرت
9. حبیب : ''یعنی حضرت ملك المشایخ قطب الملته والدین'' ندارد
10. حبیب : چون ''این سخن گفت خواجه قطب الدین دانست چرا'' این پیر
11. حبیب : خضر است '' علیه سلام ثانی'' ازمردان غیب
12. حبیب : مردان غیب'' ودرساعت آن هردوبزرگ'' غایب گشتند

گشتند و این درابتدای سلوك بوده است[1] و نیزاین حقیر جائی[2] مرقوم دیده است که سلطان شمش الدین التمش را[3] ازدیر بازاین نیت دردل[4] بوده که درحوالی شهر حوضی حوضی سازند که خلق خدای تعالیٰ ازآبش فیض باید چنانچه آب ازشهر بر بعید بوده است مردم آب از چاها استعمال می نمودند[5] ناگهانی[6] سلطان شمش الدین طاب ثراه[7] شبی ازشبها[8] درخواب دید که گوئی حضرت خواجه کائنات وسرورموجودات در درمجلی سوار ایستاده اندمیفرمایند که ای شمش الدین اگر می خواهی که حوضی سازی که خلق خدا ازو فیض یابد[9] هم درین جا بسازد که من ایستاده ام بساز[10] سلطان شمش الدین چون بیدارگشت آنجا را که اشارت حضرت رسالت بود نیکو دریافت که کجا باشد خواصی را[11] بحضرت خواجه قطب الملته والدین قدس سره فرستاد و اعلام داد که من[12] خوابی دیده ام اگر اشارت ملازمان حضرت شیخ باشد بیایم[13] و عرض نمایم این معنی بحضرت سلطان المشایخ مشارٌالیه نیزمکشوف شده بود که حضرت رسالت بسلطان مذکور این اشارت بابشارت فرموده اندکه در فلان زمین معهود حوضی سازد[14] حضرت سلطان المشایخ قطب الملته والدین نیز[15] اعلام فرموده

---

1. حبیب : ''است'' ندارد
2. حبیب : ''جاٰی'' ندارد
3. حبیب و خدابخش : ''التمش را'' ندارد
4. شیفته : '' دردل'' ندارد
5. شیفته : '' چنانچه آب از۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔ استعمال می نمودند'' ندارد
6. حبیب : '' است مردم آب۔۔۔۔۔۔۔۔۔ می نمودند ناگهانی'' ندارد
7. شیفته : ''طاب ثراه'' ندارد
8. حبیب : '' طاب ثراه شبی ازشبها'' ندارد
9. شیفته : ''که خلق خدای ازو فیضی یابد'' ندارد
10. شیفته : ''ایستاده ام بساز'' ندارد
11. حبیب و شیفته : ''اینجا که اشارت حضرت ۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔ کجا باشد خواصی'' ندارد
12. حبیب و شیفته : '' اعلام داد که من'' ندارد
13. حبیب : '' حضرت ملازمان شیخ باشد بیایم '' ندارد
14. شیفته : ''این معنی بحضرت ۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔ معهود حوضی سازد'' ندارد
15. مطبوعه : '' نیز'' ندارد

مصلحت است که زود تر بیائی[1] من نیز همآنجا میروم که ترا از حضرت رسالت اشارت حوض شده است چون خواص مذکور بسلطان رسید آنچه از حضرت شیخ شنیده بود وآن نمود[2] سلطان فی الحال متوجه بحضرت شیخ گشت چون بخانه ایشان رسید از ملازمی[3] شنید که حضرت سلطان المشایخ بدین جا تشریف نمود از سلطان نیز متوجه شده[4] بدان موضع رسید[5] دید که حضرت شیخ نماز میگذارند بعد از تمام دوگانه شیخ عظام[6] سلطان مذکور[7] بدست بوس مشرف گشت می آرند[8] که نشانه از سم اسپ حضرت رسالت درآن زمین[9] بر آمده بود ودرآن نشانه نیز ابی مترشیخ گشته[10] درانجا حوض ساخته و بالا آن نشان درسم که از اسپ حضرت رسالت بر آمده بود[11] صفه وکشیده بر آوردند وآن حوضی را باتمام رسانیدند[12] و ازآنجا چشمه جاری ساختند که هرگز خشک نمی شود و اکثر باغها ازآن چشمه سیراب[13] میگردد[14] وصف آن حوض وآن چشمه خواجه خسرو علیه الرحمه درکتاب قران السعدین[15]

---

1 حبیب : مکشوف شده بود '' درجواب اوگفته فرستاد که مرا نیزمعلوم شده است '' من نیزهمآنجا می روم

2 حبیب : همانجا می روم '' می باید که زودتو هم بیای ''سلطان ، وشیفته : '' است چون خواص ــــــــ شنیده بود وآن نمودندارد

3 حبیب : فی الحال '' متوجه بخدمت شیخ شد درراه '' شنید که حضرت

4 حبیب : '' نیزمتوجه شده '' ندارد

5 شیفته : '' چون بخانه ایشان ــــــــــــــ بدان موضع رسید '' ندارد

6 حبیب : '' بشیخ عظام '' ندارد

7 حبیب و شیفته : ''مذکور '' ندارد

8 حبیب و شیفته : '' می آرند که '' ندارد

9 حبیب : '' دران زمین '' ندارد

10 شیفته : حضرت رسالت '' پناه صلی الله علیه وسلم بیان بود '' درآنجا چشمه

11 حبیب : '' حضرت رسالت برآمده بود '' ندارد ، وشیفته : '' حوض ساختند ــــــــــــــ بر آمده بود '' ندارد

12 حبیب :آن حوض '' تمام بقدرت آلهی '' ازآنجا

13 شیفته : '' سیراب '' ندارد

14 حبیب : ''سیراب مگردید '' ندارد

15 قران السعدین : ص 29 – 30 وآثارالصنادید : ص 178

مرقوم نموده است[1] معلوم است ودرجوارآن حوضی پر فیض خدای تعالیٰ داند[2] که چه قدر اولیای خداءتعالیٰ[3] آسوده اند و اکثر مشغولی حضرت سلطان المشایخ والاولیا قطب الملته والدین قدس سره[4] بد آنجا بودی وبا مردان غیب اختلاط نمودی و فیضهای نامتناهی می ربودی[5] و اکثر اوقات[6] شیخ حمید الدین ناگوری رحمته الله علیه[7] و خواجه محمد موئینه دُوز رحمته الله علیه[8] و شیخ بدرالدین غزنوی و شیخ تاج الدین منوراوشی ملازم ایشان بودند هر روزی بزرگوار[9] شترسواری کبود پوشی پوشی درکرانه آبی[10] رسید ولنگی بست و خرقه برکشید در[11] حوض درآمد غسلی نمود و ازآب بیرون فرمود[12] ودوگانه ادا نمود واین درویشان مذکور با حضرت سلطان المشایخ قطب الملته والدین[13] درمسجدی که درجوار لنگر سلطان شمش الدین رحمته الله علیه بر سر حوض[14] واقع است نشسته بودند ناگاه[15] آن کبود بوشی[16] شتر سوار بعد ازاداءدوگانه آوازداد که این[17] عزیزان کدام اند وچه نامند که جانشیند[18] شیخ

---

1 شیفته : '' وصف آن چشمه ـــــــــــــ مرقوم نموده است'' ندارد
2 حبیب : مرقوم نموده است''آلان برکنارآن حوض'' چه قدر، شیفته : '' خدای تعالیٰ داند که'' ندارد
3 شیفته : قدراولیا ''فقها''آسوده اند
4 حبیب و شیفته : قدس سره'' ندارد
5 حبیب : نا منتاهی '' حاصل کردی '' واکثر
6 حبیب : '' اوقات '' اضافه
7 حبیب و شیفته : '' رحمته الله علیه ''ندارد
8 حبیب و شیفته : ''رحمته الله علیه '' ندارد
9 حبیب و شیفته : '' بزرگوار'' ندارد
10 مطبوعه : درکرانه آن '' حوض'' رسید ولنگی بست
11 حبیب :''آن آبی رسیدـــــ برکشیده در'' ندارد
12 شیفته : غسل نمود'' بعد ازفراغ غسل جامه پوشید '' دوگانه ادا نمود
13 حبیب : درویشان ''آسامی ایشان مذکورشد'' درمسجد که درجوارلنگر
14 حبیب :'' برسرحوض'' ندارد
15 حبیب : '' ناگاه'' ندارد
16 حبیب : ''کبودپوش'' ندارد
17 حبیب : دادکه '' درین مسجد'' عزیزان کدام
18 حبیب : ''وچه نامند که جانشیند'' ندارد

شیخ تاج الدین منور[1]اوشی جواب داد که در اینجا[2] درویشی چند ند که مشغول بحق تعالیٰ[3] می باشند بازآن بزرگوار فر مود که ای تاج الدین منور[4] بحضرت شیخ قطب الدین بختیاراوشی وبمحمد عطا[5] سلام من برسانی که نام من ابو سعید دمشقی به نیاز مندی مخصوص است و اوازمردمان غیب بوده است چون[6] حضرت خواجه قطب قطب الدین نامی ابو سعید دمشقی شنید با درویشان بهم[7] بسویش دوید[8] چون آنجا رسید[9] اثری و نشانی ازو پیدا ندید[10] اغلب و اکثر مردان غیب درتنهائی و عزلت و خلوت بصحبت شیخ مشاراًلیه می رسیدند و اورا دریافتند[11]۔

منقول است درآنچه حضرت[12] سیّد نورالدین مبارك غزنوی قدس سره از غزنی بدارالخلافت دهلی رسید حضرت اورا همشر بود رابعه عصر بکمال عفت منسوب[13] به بی بی ساران[14] نام داشت آن عفیفه او روزگار حضرت شیخ بزرگوار قطب الدین بختیار قدس سره را برادرخواند شیخ نظام الدین ابو المويد رحمته الله علیه که پسر حضرت بی بی ساران است و پرورش و تربیت از حضرت خواجه قطب الدین بختیار قدس سره داد او نیزیکی ازاولیای کباراست چنانچه ازحضرت سلطان المشایخ نظام

---

1 حبیب: '' منور'' ندارد

2 حبیب: '' دراینجا'' ندارد

3 حبیب: '' حق تعالیٰ'' اضافه

4 شیفته: این درویشان '' شما چه نام دارید کدام یاران نام خود گفتند فرمود که سلام '' بحضرت شیخ

5 شیفته: '' بمحمد عطا'' ندارد

6 شیفته: '' به نیازمندی مخصوص-------------- بوده است چون '' ندارد

7 شیفته: قطب الدین '' فی الحال'' بسویش دوید

8 حبیب: دمشقی شنید ''متوجه ملاقات آن شدند '' چون آنجا

9 شیفته: بسویش دوید'' زود غایب شد'' اثری

10 حبیب: اثری ''معلوم شد که ازمردان غیب بوده '' اغلب اکثری

11 حبیب: '' واورا می یافتند'' ندارد

12 حبیب: منقول است '' درزمانی'' سید نورالدین

13 حبیب: بکمال عفت'' پیراسته'' بی بی

14 مطبوعه: بی بی '' سایران'' نام

الملته والدین محمد بدوانی قدس سره وصف او **منقول است** می فرماید[1] وقتی[2] در مبداء حال درمسجد جامع شهر دهلی مناره دارد بروزجمعه حاضر بودم که[3] حضرت شیخ المشایخ نظام الدین[4] ابوالموید رحمته الله علیه درآمد[5] و بدو گانه تحیت مسجد[6] مشغول گشت چنانکه مرا حالت استغراق نماز[7] او ذوقی تمام بخشید بعد از ادای نماز بر منبر رفت خوشخوانی بود اورا قاسم نام مصری میگفتند[8] اوآیتی ازکلام الله بخواند بعد ازاین حضرت شیخ نظام الدین ابوالموید رحمته الله علیه[9] آغازکرد که بخطه بابای خود نبشته دیده ام۔

بیت

نه ازعشق تونی ازتو حذرخواهم کرد　　جان درغم تو زیر و زبر خواهم کرد

بمجرد[10] استماع این بیت نعرها ازخلق برآمد و حاضران مجلس بی تحاشی[11] درگریه شدند و نعرها برآوردند مرا چنان[12] درگرفت که خبرازخود برفت[13] و نیزهم ازحضرت

---

1. حبیب: '' محمد بداونی قدس سره۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔ می فرمایند وقتی'' ندارد
2. حبیب: '' وقتی '' ندارد
3. حبیب: بروزجمعه '' مجمعی عظیم بود'' حضرت شیخ
4. مطبوعه: '' الدین '' ندارد
5. حبیب: '' رحمته الله علیه درآمد'' ندارد
6. حبیب: '' تحیت مسجد'' ندارد
7. حبیب: '' نماز'' ندارد
8. حبیب: بخشید بعد از'' نماز قاسم نام حافظی بود خوشخوان '' اوآیتی
9. حبیب: '' رحمته الله علیه '' ندارد
10. حبیب: '' بمجرد'' ندارد
11. حبیب: '' مجلس بی تحاشی '' اضافه
12. حبیب: '' نعرها برآوردند '' اضافه
13. فوائدالفواد: ص 323 ۔ 324

حضرت ایشان **نقل است**[1] که وقتی درعهد سلطان غیاث الدین بلبن درشهر[2] امساك امساك باران شد حضرت شیخ نظام الدین ابو الموید رحمته الله علیه رالازم گرفتند که دعاءباران بخواند او برسر منبر برآمد ودعاء باران بخواند بعد ازآن[3] روی سوی آسمان کرد و برزبان مبارك راند بحق عظمت تو اگر امروزباران رحمت[4] نازل نکنی من پیش درهیچ آبادانی نباشم این بگفت[5] هنوزازمنبر فروءنیامده بود که باران ر حمت[6] درگرفت بعد ازآن حضرت سید قطب الدین ترمذی رحمته الله علیه با او ملاقی شد واین سخن بگفت که مارا درحق تو اعتقادی راسخ است و[7] میدانم که ترا باحق تعالی نیازتمام است اما این سخن برای چه گفتی که اگرباران نفرستی من پیش در هیچ[8] ابادانی نباشم حضرت شیخ نظام الدین ابو الموید رحمته الله علیه جواب داد که من یقین می دانستم که حق تعالیٰ باران رحمت خواهد فرستاد که آنگاه این فضولی نمودم سید مشارٌالیه گفت که ازکجا می دانستی که البته باران می بارید[9] گفت مرابا حضرت سید نورالدین مبارك[10] غزنوی نورالله مرقده[11] درمجلس سلطان شمش الدین طاب ثراه بامری نزاعی شده بود وآن حضرت اند کی ازمن رنجیده شده بود در آنچه[12] مارا دعاٰء باران فرمودند[1] من بروضه اورفتم وگفتم مرادعاء باران فرمایند[2] من

---

1. فوائدالفواد: ص 343 ـ 344
2. حبیب: '' درشهر'' ندارد
3. حبیب: آمد دعاٰء ''خواندند بعده'' روی سوی
4. مطبوعه: ''رحمت'' ندارد
5. حبیب: '' این بگفت'' ندارد
6. حبیب: '' رحمت'' اضافه
7. حبیب: '' رحمته الله علیه ــــــــــــــ اعتقاد راسخ است و'' ندارد
8. حبیب: '' درهیچ'' ندارد
9. حبیب: '' که البته باران می بارد'' اضافه
10. مطبوعه: '' مبارك'' ندارد
11. حبیب: '' نورالله مرقده'' ندارد
12. حبیب: سلطان شمس الدین'' با مری غبارخاطری بهم رسیده بود چون جمیع اعزه'' مارا دعاء باران

من بروضه شما ازمن کوفته خاطر شده بود دید اگر عفو فرمایند دعاءباران نه خواند از روضه[3] آوازی شنیدم که من باتو آشتی کرده ام توبرودعای باران[4] بخوان الله حق تعالیٰ باران رحمت ارسال خواهد بود[5] بدان اعتماد این سخن گفتم و نیزازحضرت سلطان ملك المشایخ شیخ نصیر الملته والدین محمود اودهی قد س سره **منقول است**[6] در ایامی امساك باران بود حضرت شیخ نظام الدین ابو الموید رحمته الله علیه[7] را بدعاء باران جمیع بزرگواران اختیارنمودن ازبممبر برآمد درآثنای دعا دست درآستین کرده و جامه بیرون آورد وبسوی آسمان دید و جنبا نیدی چه بودی جواب داد که آن جامه رابجنبانید چندان باران می بارید که درتحریر نیاید چون بمنزل خودآمد مولانا وجیه الدین یحییٰ که مرید حضرت سلطان العارفین قطب والدین قدس سره ازوی پرسید جامه که تو ازآستین کشیدی و بسوی آسمان دیدی[8] وآن جامه راجنبانیدی چه بود جواب داد این جامه دامنی مادربود که حضرت سلطان العآشقین شیخ قطب الدین بختیاراوشی قدس سره برای والده من عطا فرموده بود ازبرکت او باران بارید **مسموع است** ناصری نام شاعری از ماورالنهر بشهر[9] دهلی رسید و نشانه به خانه حضرت سلطان العاشقین قطب الدین بختیار اوشی ازمردمان پرسید چون نشانه خانه ایشان یافت بدآن بقعه همایون بشتافت و[10] بشرف زمین بوس حضرت قطب الملته والدین مشرف گشت وفاتحه التماس نمود که قصیده بمدح سلطان شمش الدین التمش در

---

1 حبیب: ''فرمودند'' ندارد
2 حبیب: '' مرا دعاء باران فرموده اند'' ندارد
3 حبیب: ''متبرکه ایشان'' اضافه
4 حبیب: ''باران'' ندارد
5 حبیب: رحمت ''می فرستد'' بدان اعتماد
6 فوائد الفواد: ص 438۔ 439
7 حبیب: ابو الموید را'' بجهت ''بدعای باران
8 حبیب: ''دیدی'' ندارد
9 حبیب: ''بشهر'' ندارد
10 حبیب: بختیاراوشی'' پرسید'' بشرف زمین

قلم آورده ام حضرت شیخ[1] همتی فرماید که صله نغزی بدستم آید چنانکه حضرت[2] شیخ فاتحه خواندند و بزبان مبارك راندند که برو انعامی بابرکت[3] خواهی یافت ناصری مذکورازنفس ایشان[4] مسرورگشت چون بحضرت سلطان[5] شمش الدین بار یافت ایستاد و باداءاملا قصیده زبان کشاد مطلعه آن قصیده این بود چنانچه در*فوائد الفواید*[6] مرقوم است[7]۔

بیت

ای فتنه ازنهیب توزنهارخواسته تیغ تومال وفیل زکفارخواسته

سلطان درابتداء[8] این مطلع بچیزی دیگر مشغول گشت ناصری مذکورحضرت شیخ قطب الدین قدس سره رایاد آورد و همت خواست همدران حین سلطان شمش الدین روبسوی ناصرآورد وگفت بخوان بیت

ای فتنه ازنهیب تو زنهارخواسته تیغ تو مال و فیل زکفارخواسته[9]

بشنیدن یکبار باوجود که بچیزی مشغول بود مطلع یاد ماند که بخواند او بخواند اشارت فرمود چون ناصری قصیده را با تمام رسانید سلطان بازاشارت فرمود دیگر باربخوان چون باره دیگر خواند[10] سلطان فرمود که ناصری درین قصیده چند بیت

---

1 حبیب: ''حضرت شیخ'' ندارد

2 حبیب: ''چنانچه حضرت'' ندارد

3 حبیب: بروانعامی ''وافر''خواهی یافت

4 حبیب: ناصری ''ازین بشارت'' مسرورگشت

5 حبیب: ''بحضرت سلطان'' ندارد

6 فوائد الفواد: ص438 ۔439

7 حبیب: باریافت''شروع درخواندن کرد و مطلعش خواند که'' بیت

8 حبیب: ''درابتداء'' ندارد

9 خدابخش: ''سلطان درابتدائ۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔ زکفارخواسته'' ندارد

10 مطبوعه: ''بازاشرت فرمود۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔ باره دیگرخواند'' ندارد

است که درقلم آورده ناصری[1] عرض نمود که پنجاه و سه بیت است سلطان حکم کرد پنجاه و سه هزارتنکه سفید به ناصری صله رسانند ناصری مذکوررا هرگز این کمال نبود که انعام بسه هزارتنکه[2] سفید کشد ۔

نقل است ازمولانا منهاج سراج که مصنف طبقات است ازناصری شنیدم که چون قصیده بحضرت سلطان شمش الدین می بروم[3] فاتحه ازحضرت سلطان المشایخ قطب الملته والدین قدس سره یافته بودم چون قصیده[4] به پیش سلطان بردم سلطان مذکور[5] یاداء مطلع بچیزی دیگر پرداخت دردل نیت کردم و حضرت شیخ قطب الملته والدین را درمیان آوردم که سلطان اگر بغایت و استعارت این قصیده التفات نماید[6] و هر صله که انعام فرماید نصفی ازآن بشکرانه حضرت شیخ برم چون من این پنجاه و سه هزارتنکه سفید انعام رسید نصفی ازآن[7] بشکرانه[8] حضرت شیخ شیخ قطب الدین قدس سره بردم و قصه حال نیت خود بحضرت ایشان بازنمودم چنانکه آن تمام مبلغ بشکرانه برده بودم[9] بمن بخشید و اصلاً ملتفت نگشت ۔

نقل است ازحضرت سلطان الاولیا نظام الملته والدین محمد بداونی قدس سره[10] درخانقاه حضرت شیخ المشایخ علی سجستانی قدس سره که درسماع بود حضرت درویشان صاحب حال و اهل کمال حاضربودند حضرت سلطان العارفین

---

1 حبیب : '' که درقلم آورده ناصری'' ندارد
2 مطبوعه: '' هزارتنکه'' اضافه
3 حبیب : چون قصیده '' بعد ازاستمداد'' فاتحه ازحضرت
4 حبیب : '' یافته بودم چون قصیده'' ندارد
5 حبیب : سلطان '' درحین'' باداء مطلع
6 حبیب : نیت کردم و'' ازایشان همت خواسته ام'' هرصله که انعام
7 حبیب : شیخ برم '' بایفای نیت خود نصفی پنجاه وسه تنکه بملازمت'' شکرانه بحضرت
8 مطبوعه: '' شکرانه '' ندارد
9 حبیب : بازنمود'' آن هم زررا'' بمن بخشید
10 حبیب : ''محمد بدایونی قدس سره '' ندارد

وزبدة العاشقين شیخ المشایخ قطب الملته والدین بختیا راوشی نیز حاضر بودند[1]
قوالی این بیت خواند یعنی

بیت

کشتگان خنجر تسلیم را هرزمان ازغیب جانی دیگر است[2]

وحضرت سلطان المشایخ قطب الملته والدین نورالله روحه بنورالیقین[3] را حالی و تغیری وتحری[4] پدید آمد چنانچه بکلی ازهوش برفت حضرت شیخ المشایخ والا ولیا شیخ محمد عطا المعروف بقاضی[5] حمید الدین ناگوری نورالله مرقده[6] و شیخ المشایخ بدرالدین غزنوی حضرت ایشان را بخانه آوردند و قوالانی که این بیت میخواندند حاضر آوردند همین بیت مکرر مینمودند و حضرت سلطان المشایخ قطب الملته والدین قدس سره[7] تواجدنی فرمودند چنانچه[8] سه شباروز همین حال داشتند بوقت نماز می رسد[9] تجدید وضو نمود فرض و سنت موکده[10] ادا میکردند وبازبر حال می شدند چنانچه استخوانهای حضرت ایشان بجای نمانده بود درشب چهارم حالت ایشان دیگرگون گشت سرمبارك آن حضرت برزانوی حضرت شیخ[11] محمد عطا[12] حمید الدین ناگوری بود و پای ایشان درکنار شیخ المشایخ بدرالدین غزنوی قدس سره[13]

---

1. حبیب: ''حضرت سلطان ــــــــــ نیزحاضربودند'' ندارد
2. فوائد الفواد: ص 246ـ 247 وسیرالاولیا: ص 142
3. حبیب: ''نورالله روحه نورالیقین'' ندارد
4. حبیب: راحالی ''وجدی'' پدیدآمد
5. شیفته: ''اغلب واکثری مردمان ــــــــــــــ محمد عطا المعاروف بقاضی'' ندارد
6. شیفته: ''نورالله مرقده'' ندارد
7. شیفته: ''حاضرآوردند ــــــــــــــ قدس سره'' ندارد
8. حبیب: ''قوالانی راکه این ــــــــــ می فرمودند چنانچه'' ندارد وشیفته: ''چنانچه'' ندارد
9. حبیب: ''میرسد'' اضافه
10. حبیب: ''موکده'' ندارد
11. شیفته: ''حضرت شیخ'' ندارد
12. حبیب: ''حضرت شیخ محمد عطا'' ندارد
13. حبیب: ''قدس سره'' ندارد

همدران حالت[1] شیخ حمید الدین عرض نمود که حال مخدومی طریقی دیگر است یکی از خلفائی خویش اشارت فرمایند که بجای شما باشد اگرچه حضرت شیخ المشایخ مشارٌالیه [2] را پسری بزرگ صاحب حال[3] بود ملتفت نشدند فرمودند[4] خرقه از حضرت شیخ المشایخ[5] معین الملته[6] والدین قدس سره بمن رسیده است با مصلای مصلای خاص وبا عصاءنعلین چوبین بشیخ فریدالدین مسعود رسانند[7] و درآن ایام حضرت شیخ الاسلام[8] فرید الملته والدین قدس سره درمقام خطه هانسی متوطن بود بود درشبی که[9] حضرت قطب الملته والدین را رحلت واقع شد همدران شب حضرت ملک المشایخ فریدالملته والدین قدس سره درخواب دید گویا حضرت قطب الملته والدین قدس سره بدرگاه حضرت عزت جل جلاله می خوانند بعد این معاینه مبائنه علی الصباح متوجه بدهلی شدند روزنقل آن ملک المشایخ شیخ محمد عطا بمشهور[10] حمید الدین ناگوری قدس سره درویشی را بجانب خطه[11] هانسی دوانید دوانید که بحضرت[12] شیخ الاسلام[13] فرید الملته والدین از حادثه ایشان اعلام دهدمیگویند که آن درویش را با حضرت ملک المشایخ فرید الدین مسعود[14] ورقصبه

---

1. شیفته: ''قدس سره همدران حالت'' ندارد
2. حبیب: اگرچه'' ایشان'' راپسری وشیفته: ''المشایخ مشارٌالیه'' ندارد
3. حبیب: '' صاحب حال'' اضافه
4. حبیب: ''فرمودند'' ندارد
5. حبیب: خرقه که از'' خواجه'' معین الملته والدین
6. مطبوعه: ''الملته'' ندارد
7. حبیب: مسعود''قدس سره عطا فرمودند'' ودرآن
8. شیفته: '' الاسلام'' ندارد
9. مطبوعه: درمقام هانسی--------- درشبی که'' ندارد
10. حبیب وشیفته: ''نقل آن ملک-------- عطا المشهور'' ندارد
11. مطبوعه: ''خطه'' ندارد
12. حبیب: حمید الدین'' را فرستادند'' شیخ
13. حبیب: '' الاسلام'' ندارد
14. حبیب: '' می گوید کی آن-------- فرید الدین مسعود'' ندارد وشیفته: '' رابجانب خطه------- فرید الدین مسعود'' ندارد

مهم که مقدار نصف راه کم و یابیش من ملاقات شد درویش مذکور مکتوبی که داشت بحضرت ایشان[1] رساند چون حضرت ملک المشایخ مشارٌالیه[2] آن مکتوب خواند از آنجا تیز راند چنانچه در سیوم روز حضرت شیخ فرید بدهلی رسید[3] مقبره مطهره حضرت سلطان المشایخ قطب الملته والدین[4] رسید و روی گرد آلوده خود[5] بمرقده ایشان مالید و فاتحه خواند[6] چنانچه حضرت شیخ المشایخ محمد عطا[7] یعنی حمید الدین ناگوری[8] و شیخ المشایخ بدرالدین قدس سره[9] هما آن خرقه و مصلا و عصا و نعلین چوبین هم درا آنجا حاضر آوردند و بموجب[10] وصیت کردند[11] حضرت قطب المشایخ والاولیا وبدیشان[12] بازنمودند[13] همدرآن مجلس[14] آن خرقه مبارک پوشید و همان مصلای خاص گسترانید[15] و دوگانه ادا نمود و عصای در دست گرفت نعلین درپا نهفت[16] درخانه حضرت سلطان المشایخ والاولیا[17] قطب الملته والدین جلوس فرمود[18]۔

---

1 حبیب : درقصبه مهم '' رسیده مکاتبات '' رسانید
2 حبیب : رسانید چون '' ایشان '' آن مکتوب
3 شیفته : '' حضرت شیخ فرید بدهلی رسید '' اضافه
4 حبیب : بمقبره مطهره '' پیردستگیر '' رسیده
5 مطبوعه : '' خود '' ندارد
6 شیفته : '' و فاتحه خواند '' اضافه
7 حبیب : '' چنانچه حضرت ـ ـ ـ ـ ـ ـ ـ ـ محمد عطا '' ندارد
8 شیفته : '' یعنی حمید الدین ناگوری '' اضافه
9 حبیب : '' قدس سره '' ندارد
10 حبیب : '' بموجب '' اضافه
11 مطبوعه : '' کردند '' ندارد
12 شیفته : حضرت '' با یشان '' بازنمود
13 حبیب : '' ایشان '' ندارد
14 شیفته : بازنمودند '' مخدوم شیخ فرید الدین '' آن خرقه مبارک
15 حبیب : '' خاص گسترانید '' ندارد
16 شیفته : '' عصای در دست گرفت و نعلین درپا نهفت '' اضافه
17 حبیب : حضرت '' خواجه '' قطب الملته والدین
18 حبیب : قطب الملته والدین '' به عبادت حق جل و علی مشغول شدی '' نقلست

نقلست از حضرت خلاصته المشایخ[1] شیخ نظام الملته والدین قدس سره که روز عیدی بود چون حضرت سلطان المشایخ و الاولیا[2] خواجه قطب الدین قدس سره[3] از نمازگاه مراجعت نمود آنجا آمد که الآن روضه مطهره حضرت ایشان است آنجا[4] آمد اندك زمین بود خالی ازگوری و مزاری[5] درآنجا زمانی ایستاد و درتامل شد[6] شد[6] درویشانی که برابر حضرت ایشان بودند عرض نمودند که امروز عید است و خلق انتظار دارند که بقدم بوس مشرف شوند وطعامی خورند وحضرت شما دراینجا درنگ میفرمایند حضرت شیخ مشارٌالیه[7] جواب داد که مرا ازین زمین بوی عشق می آمد زمانی هم درآنجا پائید[8] و صاحب آن زمین را تفحص نمود[9] طلبید فرموده[10] وبمال حلال بخرید وبجهت خود مدفن معین فرمود[11]۔

نقل است از شیخ المشایخ بدرالدین غزنوی رحمته الله علیه[12] درشبی که حضرت شیخ قطب الملته والدین رحلت خواهد فرمود پای مبارك او درکناربوده اند که چشم غنودگی حضرت ایشان بجانب آسمان پروازمیکنند بعد زمانی[13] چون بخود

---

1 حبیب: ''حضرت خلاصته المشایخ'' ندارد
2 حبیب: ''سلطان المشایخ والاولیا'' ندارد
3 حبیب: ''قدس سره'' ندارد ومطبوعه: قدس ''روحه'' ازنمازگاه
4 حبیب: مراجعت نمود'' متوجه خانه بودند'' اندك زمین
5 حبیب: ''ومزاری'' ندارد
6 حبیب: درآنجا ''لحظ توقف نمود
7 حبیب: طعامی '' مستفیض کردند وشما راآنجا متوقف می شوند'' جواب داد
8 حبیب: دراینجا '' بوده'' وصاحب آن زمین
9 حبیب: ''تفحص نموده'' ندارد
10 حبیب: ''فرموده'' اضافه
11 حبیب: ''ازخرید ومدفن ساختند وآلان روزه مطهر ایشان همدرآن جاست'' نقل است، وسیر الاولیا: ص 141
12 حبیب: غزنوی ''قدس سره'' درشبی
13 حبیب: کنند'' چون'' بخود

آمدم دیدم که آن پاك ذات ملك صفات از مطهوره خاك بمعموره افلاك رحلت فرموده بودند[1] ونقل ایشان[2] روزدوشنبه درچهاردهم ماه ربیع الاوّل بود والسلام[3]۔

[1] حبیب: بخود " آمدم دیدم که برحمت حق پیوست اند" نقل ایشان

[2] شیفته: نقلست ازحضرت خلاصته المشایخ ونقل ایشان " ندارد

[3] حبیب وشیفته: " واسلام" ندارد

درذکر حضرت شیخ المشایخ والا ولیا[1] فرید الملته و[2] الدین مسعود اجودهنی[3] رحمته الله علیه[4]

مثنوی

گل وگلزارانوارمعانی دردریای گنج لا مکانی
محیط معرفت شیخ خدا بین بقابالله را سلطان به تمکین
غروحدت فرجام عشق خورده قدم درعالم لاهوتست برده
چو فانی فقر رابرقاف شد جای سویدائی دلش شد نقطه فانی
همان فاگشت بزبانش هویدا کمال فقر فخری گرد پیدا
بملك فقر شاهنشاه[5] مقصود فرید الدین وملت شیخ مسعود
جمالی راچه حدی آنکه اقدام کشاید سوی مدح آن نکونام[6]

آن خلاصته اولیاءکبار وآن زبدة اتقیاءاخیارآن شیر پیشه تقدیسی ربّانی آن شمع شبستان تاسیس سبحانی محرم اسرارمشیت احدیت وآن همدم انواروحدت ووحدانیت آن معروف بقرب[7] ذات لا نهایت وآن موصوف بنورصفات بی غایت آن آن مستغرق بطاعت معبود سلطان المشایخ فرید الدین مسعود قدس سره از[8] اولیاءکباربود ودراطوارمشیخت صاحب اعتبارروشی غرایب داشت و ماند بودی

---

1 حبیب : '' المشآیخ والا ولیا '' ندارد
2 حبیب : '' الملته و'' اضافه
3 شیفته : ''اجودهنی '' اضافه
4 حبیب : فرید الدین'' گنج شکر'' مثنوی
5 مطبوعه : بملك فقر'' فخری شاه'' مقصود
6 شیفته : '' مندرجه ذیل اشعارمثنوی '' ندارد
7 خدابخش : '' بقرب '' ندارد
8 شیفته : '' آنخلا صته اولیاء کبار۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔ مسعود قدس سره از'' ندارد

عجیب[1] درکشف وکرامت کمال عظیم و[2] درتسلیم و سلامت حالی مستقیم[3] داشتی[4] پدربزرگوار او جمال الدین سلیمان ازطرف کابل درعهد سلطان شهاب الدین غوری خواهرزاده سلطان محمود غزنوی درطرف ملتان آمده بود درنواحی ملتان قصبه ایست نامش کهوتوال آن عزیز الوجود را قضارا[5] آن قصبه درجاگیر ایشان[6] دادند آنجا تاهل نمود و متوطن گشت اورا سه پسر متولد شد پسر بزرگ او اعزالدین محمود نام داشت و پسر[7] میانگی او فرید الدین مسعود قدس سره[8] و پسر[9] خوردش نجیب الدین متوکل محمد قدس سره[10] مادر این پسران اهل[11] صلاح دختر مولانا[12] وجیه الدین خجندی بود درکمال صلاحیت و عفت[13] چنانچه کرامات[14] و حالات او[15] معروف و مشهوراست۔

نقل است[16] ازحضرت سلطان الاولیا و برهان الاتقیا[17] نظام الملته والدین محمد محمد بداونی قدس سره العزیز[18] شبی از شبها حضرت[1] والده مبارک[2] او دامت عفتها

---

1 شیفته : صاحب عتبار "کمال" درکشف
2 حبیب : وکمالات " غریب بوده " درتسلیم
3 حبیب : وسلامت " استقامت کلی " داشتی پدر
4 شیفته : " داشتی " اضافه
5 مطبوعه : " ان عزیزالوجودی قضارا" ندارد
6 شیفته : " درجاگیرایشان " اضافه
7 حبیب : " نام داشت وپسر " ندارد
8 حبیب وشیفته : قدس سره " ندارد
9 حبیب : قدس سره " برادر " خوردش
10 حبیب : " متوکل محمد قدس سره " ندارد
11 حبیب : مادراین " فرزندان عفیفه " صلاح دختر
12 حبیب ومطبوعه: " مولانا " ندارد
13 حبیب : درکمال صلاحیت وعفت " ندارد
14 مطبوعه : چنانچه "کمالات " وحالات او
15 حبیب : وحالات " آن عزیزه محترمه " معروف ومشهوراست
16 فواید الفواد : ص 209۔ 210 وسیرالاولیا : ص 186
17 حبیب : حضرت " شیخ " نظام الملته والدین
18 حبیب : "العزیز" ندارد، وشیفته : "نقل است ازحضرت۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔ قدس سره العزیز" ندارد

بتعبد و تهجد مشغول بوده است در خانه دزدی اودرآمد از هیبت[3] دهشت آن مستوره[4] مغفوره[5] یکایك نابینا گشت خواست[6] که ازآن خانه بدرآید ازکوری چشم[7] راه نمی یافت[8] که بگریزد[9] آوازداد که من دزد بودم برای[10] دزدی اسباب[11] دراین خانه در آمدم[12] البته در[13] اینجا کسی است که دهشت او مرا کورگردانیده است[14] اکنون عهد میکنم اگر بینائی چشم بازیابم پیش دیگر[15] دزدی نکنم و ازکفر باسلام درآیم والده حضرت شیخ المشایخ فریدالحق والدین چون این سخن از دزد مذکور[16] شنید مناجات نمود[17] بینائی او ازحق تعالیٰ باز[18] طلبید بفرمان الله تعالیٰ[19] چشمان[20] او برفور

---

1 حبیب : ''ازشبهاء حضرت '' ندارد

2 حبیب : والده '' معصوم '' اودامت عفتهابتعبد

3 مطبوعه : درآمد از'' دست '' دهشت آن

4 حبیب و مطبوعه : ''مستوره'' ندارد

5 شیفته : شبی '' دزدی درخانه آن عفیفه رابعه درآمد بی بی درنمازتهجد مشغول بود'' یکا یك نابینا ، و مطبوعه : '' مغفور'' اضافه

6 حبیب : گشت '' چنانچه '' که ازآن خانه

7 شیفته : ''خواست که از-----------ازکوری چشم'' ندارد

8 حبیب : '' ازکوری چشم راه نمی یافت'' ندارد

9 شیفته : '' که بگریزد'' اضافه

10 حبیب : ''برای '' ندارد

11 حبیب : '' اسباب'' ندارد

12 شیفته : دزدی '' این جامه آمده بودم '' البته در

13 حبیب : دراین خانه ''آمده بودم ظاهر در'' اینجا کس

14 حبیب : اینجا کس '' برگزیده حق است اوازبرکت اوکورشدم اکنون'' عهد می کنم

15 حبیب : '' پیش دیگر'' ندارد

16 حبیب : '' مذکور'' ندارد

17 حبیب : '' مناجات نمود '' اضافه

18 مطبوعه : '' تعالیٰ باز'' ندارد

19 شیفته : دزدی دیگر'' آن عصمت پناهی ازگاهی الهی بینای دوزد درخواست حق تعالیٰ اجابت '' چشمان دزد

20 حبیب: '' چشمان'' ندارد

بینا گشت و ازین حال غیر ازوالده آن صاحب کمال[1] کسی را وقوف نبود چون[2] روز شد شد شخصی[3] بازن و فرزند اوندی پراز[4] جغرات بر درایشان رسید و گفت من آن دزدم که شب گذشته دراین خانه بدزدی درآمده بودم و عورتی متبرکه ایشان دراینجا بنماز مشغول بود من ازهیبت او بکلی نابینا شدم وباخود[5] عهد کردم اگر بینائی چشم باز[6] یابم یابم هرگز بدزدی نشتایم بفرمان الله تعالیٰ ازبرکت صلاحیت آن عورت بینا گشتم[7] اکنون آمده ام[8] که با اهل و عیال خود[9] مسلمان شوم[10] آخر همچنان کرد ویکی از اصلحی گشت و بسی خدمتها نمود[11] آلا ن قبر او هم درآن قصبه است زیارت گاه مردم آن دیار زیارت آن مزار برکتها یابند او بشیخ عبدالله مشهور است و قبر پدر بزرگوار حضرت سلطان المشایخ فرید الدین مسعود قدس سره و مزار حضرت اعزالدین محمود[12] که برادربزرگ حضرت شیخ است هم درآن قصبه واقع[13] است ۔

نقل است ازحضرت سلطان الاولیا نظام الملته والدین محمد بداونی نورالله مرقده[14] بعد ازوفات حضرت قطب المشایخ والاولیا حضرت بختیاراوشی[15] حضرت

---

1 حبیب : ازین حال ''آن مسطوره'' کسی را

2 شیفته : '' وازین حال ۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔ وقوف نبود چون '' ندارد

3 شیفته : '' شخصی '' ندارد

4 مطبوعه : فرزندآمد ''ومعه'' جغرات بردرایشان

5 حبیب : نابینا شدم ''درآن حالت'' عهد کردم

6 حبیب : '' چشم باز'' اضافه

7 حبیب : هرگزبدزدی ''نکنم ومسلمان شوم '' اکنون

8 حبیب : اکنون ''درآمدم ''با اهل وعیال

9 شیفته : فرزندآمد ''آن دوزد باکوزه'' با اهل وعیال

10 حبیب : با اهل وعیل ''آمده ام تا بشرف ایمان مشرف کردم ''آخرهم چنان کرد

11 حبیب : '' بسی خدمتهاء نمود'' ندارد

12 حبیب : ''مسعود قدس سره ۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔ اعزازالدین محمد'' ندارد

13 حبیب : '' واقع '' ندارد

14 شیفته : ''آخرهم چنان کرد ۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔ نورالله مرقده '' ندارد

15 حبیب : '' محمد بداونی ۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔ بختیاراوشی '' ندارد

حضرت مخدوم[1] شیخ المشایخ فرید الحق والدین قدس سره چون خرقه متبرکه او پوشید هفته پیش درمنزل حضرت سلطان المشایخ[2] قرار نگرفت[3] باز بسمت خطه هانسی عزیمت[4] نمود میگویند درآنچه[5] آن حضرت در جماعت خانه پیر خویش نزول فرمود خلق دهلی بقدم بوس ایشان اژدحام نمود و حضرت ایشان را این معنی خوش نمی آمد که خلق مشوش حال ایشان شوند قضارا روزجمعه بود[6] بقصد[7] نمازاز ازآن منزل[8] بیرون آمدند دیدند که[9] مجذوبی سرهنگا نام که در خطه[10] هانسی بصحبت متبرکه ایشان اکثرمشرف می شد والفتی داشت بد هلیزخانه ایستاده است چون حضرت سلطان المشایخ را دید دوید و بپای مبارك ایشان افتاد و سر بر خاك نهاد و درگریه شد[11] وگفت درخطه هانسی حضرت شمارا اکثردراین یافتم و مشرف می شدم اکنون[12] چون دراینجا اقامت نمودی[13] مرا طاقت نماند که بی طلعت دیدارپر انوارشمانتوانستم که در خطه هانسی باشم درعقب شما ازآنجا دویدم[14] و بداینجا

---

1 شیفته : '' مخدوم '' اضافه
2 شیفته : '' سلطان المشایخ '' ندارد
3 حبیب : چون خرقه '' پیربی نظیرخودپوشیده زیاده ازبگفته درآنجا اقامت نفرمود '' بازبسمت
4 حبیب : '' عزیمت '' ندارد
5 حبیب : می گویند '' ایام '' آن حضرت
6 شیفته : عزیمت نمود '' بنا برآن است که سرهنگا نام مجذوبی بود وبمخدوم الفتی تمام داشت روزجمعه بود که از منزل حضرت خواجه برای جمعه برآمدند آن دیوانه '' بقصد هانسی
7 حبیب : '' بقصد '' ندارد
8 حبیب : نماز '' ایشان '' بیرون آمدند
9 حبیب : '' دیدند که '' ندارد
10 حبیب : '' خطه '' ندارد
11 شیفته : ایستاده است '' یکباربملازمت '' وگفت درخطه ہانسی
12 شیفته : '' اکنون '' ندارد
13 حبیب : وگفت '' چون ازهانسی آنجا تشریف آوردید '' مارا طاقت نماند
14 حبیب : '' درعقب شما ازانجا دویدم '' ندارد

رسیدم مرا نگذاشتند که دولت پای بوس دریابم[1] حضرت سلطان المشایخ را سخن اوبسی مخرون ساخت نمازجمعه گذارد[2] و فرمود نعمتی که از حضرت[3] پیرقطب الملته والدین[4] بمن رسیده است چه درآنجا وچه دراینجا دیگر برآیند[5] بامن خواهد بود[6] این سخن بگفت[7] وبجانب خطه[8] هانسی عزیمت نمود چون درآنجا[9] رسید[10] اژدحام خاص و عام ازاهل آن دیارو مقام زیارت گشت بعد[11] مدتی چند ازآنجا نیز انتقال نمود ودرجائی بی تعینی[12] قرارگیرم که هیجکس مشوش وقت نباشد مسموع است[13] که حضرت شیخ المشایخ جمال الدین هانسوی درهمان ایام[14] بتشریف خرقه متبرکه ایشان مشرف شده بود که حضرت شیخ الاسلام فرید الدین قدس سره[15] سره[15] ازشهر دهلی بعد ازوفات حضرت[16] شیخ الشیوخ قطب الملته والدین بخطه[17] هانسی مراجعت نموده بود[18] القصه حضرت ملك مشایخ مشارٌالیه بعد ازسفر خطه

---

1. حبیب : دولت پابوس '' شما مشرف شوم '' حضرت ، وشیفته : اکنون چون در''آنجا آمدید از اژدحام خلق مارا نمی گزاررند که پاشما رابپوسم '' حضرت سلطان
2. شیفته : راسخن '' وقتی روید او همانروزبجانب هانسی متوجه شد '' وفرمود نعمتی
3. حبیب : '' حضرت '' ندارد
4. حبیب : پیر'' دستگیر'' بمن رسیده
5. خدابخش ومطبوعه : '' برآیند'' ندارد
6. فواید الفواد : ص 315 ـ 316 ، وسیرالاولیا : ص 166
7. شیفته : درآنجا '' تغیرنمی باید چون در'' وبجانب
8. حبیب : '' خطه '' ندارد
9. شیفته : '' عزیمت نمود چون درآنجا'' ندارد
10. حبیب : '' رسید '' ندارد
11. حبیب : خاص وعام '' نمود'' مدتی چند
12. حبیب : وفرمود '' گفت درجاء مجهول'' قرارگیرم
13. شیفته : اژدحام '' خلق بسیارشد درآن حین '' حضرت شیخ
14. شیفته : ''درهمان ایام '' ندارد
15. حبیب : '' حضرت شیخ الاسلام ــــــــــ قدس سره '' ندارد
16. حبیب : '' حضرت '' ندارد
17. حبیب : پیرخویش '' در'' هانسی مراجعت نموده بود
18. خیرالمجالس : ص 89

هانسی[1] بقصبه اجودهن که نزدیک خطه مشهور[2] دیبالپور واقع است رسید مقامی خرابی دید در[3] آنجا آرامید[4] ودرآن قصبه بیشتری[5] مردم کژطبع[6] درشت مزاج و بد اعتقاد بودند درآنجا[7] هیچ کس ملتفت حال حضرت[8] ایشان نگشت حضرت مشارٌالیه[9] فرمود که این محلی خوب[10] است درینجا[11] بفراغ خاطر مشغول عبادت حق حق تعالیٰ[12] می توانم بود بیرون قصبه درختان[13] که بودند درمیاں آن درختان درختی کلان دیدند[14] درزیرآن درخت گلیمی انداختند وآنجا[15] مشغول شدند چنانچه هیچ [16]کس ازمردم آنجا ی مزاحم حال[17] اونگشت فراغت کلی یافت[18]۔

نقل است ازحضرت شیخ نصیرالملته والدین محمود اودهی رحمته الله علیه که حضرت شیخ المشایخ[19] فرید الملته و الدین قدس سره[1] را بدآن قصبه تاهل واقع

---

1 حبیب : مراجعت نموده بود'' نقل است که چون ازبرآمدند'' بقصبه اجودهن ، وشیفته : '' ازشهر دهلی ــــــــــ سفر خطه هانسی'' ندارد

2 حبیب و شیفته : ''خطه مشهور'' ندارد

3 حبیب : ''رسید مقامی خرابی دید را'' ندارد درآنجا آرمید

4 شیفته : '' رسید مقامی ــــــــــ درآنجا آرمید'' ندارد

5 شیفته : ''ودرآن قصبه بیشتری'' ندارد

6 حبیب : ''کژطبع'' ندارد

7 حبیب : '' درآنجا'' ندارد

8 حبیب ، خدابخش ومطبوعه : ''حضرت'' ندارد

9 شیفته : ''حضرت مشارٌالیه'' ندارد

10 مطبوعه : ''خوب'' اضافه

11 حبیب : فرموده که'' همین جای بودند من ست'' بفراغ خاطر

12 شیفته : عبادت '' زیر درختی جای ما واگرفت '' می توانم

13 شیفته : '' درختان'' ندارد

14 حبیب : '' که درمیان آن ـــــــــــــ کلان دیدند'' ندارد

15 حبیب : '' وآنجا'' ندارد

16 حبیب : مشغول شد'' چون کس ازآن''کس مردم

17 حبیب ، خدابخش ومطبوعه : '' حال'' ندارد

18 حبیب : مردم در'' مزاحم احوال ایشان نمی شد ذوق تمام وحضوری دلی اندازه ای داشتند'' نقل است

19 مطبوعه : '' المشایخ'' اضافه

شد و فرزندان تولد شدند نزدیك مسجد[2] جامع منزلی ساختند عیال ایشان آنجا بودی و خود اکثر اوقات[3] درآن مسجد مشغول می بودی باستغراق تمام چنانچه آوازه ریاضت حضرت ایشان در[4] اطراف وجوانب رسید که آن چنین آفتابی قطب الاقطابی[5] درقصبه اجودهن چنان آفتاب عالمتاب[6] طالع شده است که ازپرتو طلعت ظاهر وباطن خود بهر که نظر می اندازد منورمی سازد[7]۔

نقل است[8] چون صیت مشخت[9] اودراطراف واکناف عالمی[10] شائع گشت طالبان اهل اشتحقاق بحضرت آن سلطان الافاق[11] یکبارگی روی نهادند و ایشان را عادتی بود[12] چون جماعتی یکجا بملازمت و خدمت ایشان توجه می نمودند حضرتشیخ المشایخ[13] میفرمودند که یاران چون بمن توجه می نمایند جدا جدا بیائید تا نظری علیحده علیحده حاصل نماید العین حق[14]۔

نقال است[15] که قاضی قصبه[1] اجودهن با حضرت ایشان ازغایت[2] حسد در خصومت کشود[3] و پیوسته درمخالفت می بود و خیل درآن مقام را زمان زمان[4]

---

1 حبیب : رحمته الله علیه که '' ایشان '' را درآن
2 مطبوعه : نزدیك '' میز'' جامع
3 حبیب : ''اکثراوقات '' ندارد
4 حبیب :آوازه '' دریافت ومجاهده ایشان '' اطراف وجوانب رسید
5 حبیب :دراطراف '' اکناف عالم منتشر شد '' درقصبه اجودهن
6 حبیب : '' چنان آفتاب عالمتاب'' اضافه
7 حبیب : ازپرتو '' باطن جهانی را منورگردانید'' نقل است
8 شیفته : '' بودند که درمیان ـــــــــــــ می سازد نقل است '' ندارد
9 حبیب : چون صیت '' ارشاد وهدایت '' اودراطراف
10 حبیب : '' واکناف عالمی'' ندارد
11 حبیب : استحقاق '' بخدمت آن مرشد آفاق'' بیکبارگی روی نهادند
12 حبیب : '' را عادتی بود'' ندارد
13 حبیب : '' بملازمت و خدمتـــــــــــــ شیخ المشایخ'' ندارد
14 شیفته : یکبارگی '' منزل خود نزدیك مسجد جامع کرد و همانجا تاهل واقع شد وفرزندان بمهر رسید'' نقلست
15 فواید الفواد: ص 166

اعزامی کرد[5] و ایشان اس عزای آن دل پریشان[6] فرزندان حضرت سلطان المشایخ ازبرنجش مرسانید و حضرت سلطان المشایخ اصلاً[7] ملتفت نمی شدند تا وقتی از غایت خصومت قاضی مذکور[8] درخطه[9] ملتان باصد درائیمه آن مقام[10] اعلام داد[11] و استفتیٰ نبشت یعنی[12] رواباشد که شخصی اهل ظلمی بود[13] خود را درویش[14] گویان وپیوسته در مسجد ماند و آنجا[15] سردوشنود ورقص کند چون این استفتیٰ[16] بدانشمندان خطه ملتان[17] نمود ایشان گفتند تو اوّل بگوکه باری[18] این سخن درشان که نبشته تاما[19] کتبه نمایم[20] قاضی مذکور[21] نام حضرت شیخ المشایخ فرید الدین مسعود قدس سره برزبان راند چون[22] ایشان نام مبارك حضرت سلطان المشایخ والاولیا[1]

---

1 شیفته : '' قصبه '' ندارد
2 حبیب : '' ازغایت '' ندارد
3 حبیب : حسد '' بعض بی نهایت داشت '' وپیوسته درمخلافت
4 شیفته : ''زمان زمان '' ندارد
5 مطبوعه : زمان زمان '' اغوامی نمود '' وایشان
6 شیفته : اعزای می کرد---------- دل پریشان '' ندرد
7 حبیب : '' اصلاً '' اضافه
8 خدابخش ، شیفته ومطبوعه : ''مذکور'' ندارد
9 حبیب : '' درخطه '' ندارد
10 حبیب : '' باصد درآیمه آن مقام '' ندارد
11 حبیب : '' داد '' ندارد
12 حبیب : '' یعنی '' ندارد
13 حبیب : شخص اهل '' علمی بود '' خود را درویش گویان
14 شیفته : '' خود را درویش '' ندارد
15 شیفته : '' ماند وآنجا '' ندارد
16 شیفته : '' این استفتیٰ '' ندارد
17 حبیب : کند چون این '' نوشته بائیمه '' ملتان نمود
18 حبیب : '' باری '' ندارد
19 حبیب : این سخن '' باب کدام کسی نوشته تاما دانسته '' کتبه نمایم
20 شیفته : خطه ملتان '' ازقاضی پرسید که این استفتیٰ بنام که می نوشتند تا که اگر نام اورا نکو می استفتها، نمی نویسم '' قاضی مذکور نام حضرت
21 حبیب : '' مذکور '' ندارد
22 حبیب : فرید الدین '' برد چون آن جماعه '' ایشان نام مبارك

شنودند یکبارگی از[2] قاضی مذکوراعراض نمودند[3] وگفتند که ای قاضی[4] تو نام درویشی می گیری که مجتهد آن عالم[5] را یارای آن نیست که بر قول و فعل اواعتراض نمایند در معرض مخالفت او درآیند قاضی مذکورجواب کلام ایشان شنید[6] منفعل[7] و پریشان بازبمقام خود رسید[8] و ازخصومت بازنیامد هر جا که[9] فرزندان و معتقدان حضرت شیخ المشایخ می دید بوضیع امکان خودمی رنجانید[10] وایشان بحضرت شیخ المشایخ عرض می نمودند که قاضی خیل داران این مقام بسیار[11] رنجش میرسانند وجوروجفا از حدی گذرانیدند[12] حضرت سلطان المشایخ همین جواب میداد که جورو[13] جفا ی ایشان بکشید که کشنده باشد بسیاری نگذشت که ازایشان آثاری نماند وآنها ماندند مضبوط ومطیع فرزاندان حضرت شیخ شدند تا الآن[14] همچنان شد[15]۔

نقل است ازحضرت سلطان المشایخ والا ولیا[16] نظام الحق والدین محمد بدوانی قدس سره که آخر الا مر حساد[1] بد نهاد[2] پرفساد[3] قلندری ناپاکی[4] بی باکی را پیدا کردند و

---

1 حبیب : '' مبارك حضرت سلطان المشایخ والا ولیا '' ندارد
2 شیفته : برزبان راند '' علمان باهمه '' قاضی مذکور
3 حبیب : '' یکبارگی ازقاضی مذکوراعراض نمودند '' ندارد، وشیفته : '' مذکوراعراض نمودند'' ندارد
4 شیفته : گفتند '' راملا زمت کردند'' تو نام درویشی می گیری
5 حبیب : '' عالم'' اضافه
6 حبیب : وفعل او'' ایرادتوانند کرد قاضی '' منفعل وپریشان
7 شیفته : آن عالم را'' مقام آن نداری ایشان ازدوستان خدا ودرراه حق راضی برضا مستقبل بشرع حضرت مصطفی ومجتهد وعلماء دین ودنیا با چنین کس منازعت کردند ازعقل دوراست قاضی'' وبریشان مقام خود رسید
8 حبیب : منفعل و'' پشمان شده بمقام خود بازآمد ام'' ازخصومت بازنیامد
9 شیفته : بازنیامد '' همچنان '' فرزندان ومعتقدان
10 حبیب : می دید '' دارید می کوشید '' وایشان
11 حبیب : این مقام '' برما جورمی کنند '' رنجشی می رسانند
12 حبیب : ''وجور------- می گزرانیدند'' ندارد
13 حبیب : '' جورو'' ندارد
14 شیفته : '' ومعتقدان حضرت ---------- شیخ شدن وآلا ن'' ندارد
15 حبیب : '' بسیاری نگزاشت--------آلا ن هم چنان اند'' ندارد، وشیفته :
16 حبیب وشیفته : سلطان المشایخ والا ولیا '' ندارد

وآن بدبخت را[5] چیزی قبول نمودند که چون[6] حضرت شیخ مستغرق مشغولی باشد ایذائی بدورساند وناپدید گردد[7] وحضرت سلطان المشایخ را عادت بود بعد ازهر نماز سر بخاك نیازمی نهاد تا دوگان سه گان ساعت هم بدآن حالت می بود واگر زمستان بودی خادمی[8] پوستینی سر مبارك اومی کشیدند روزی هیچ کسی درآنجا حاضر[9] نبود سر مگر من ناگهان دیدم که قلندری چرم پوشی حلقه بگوشی آنجا[10] حاضر گشت وببانگ بلند آوازداد و خود[11] نزدیك ایشان ایستاد چنانچه[12] حضرت سلطان المشایخ را ازآن حالت به برد و حضرت سلطان المشایخ همان نمط که درسجده بود آواز[13] فرمود که در اینجا کسی حاضر هست من جواب دادم که آری[14] بنده شما[15] نظام الدین[16] حاضر است حضرت شیخ هم بدان حالت بازگفت که نزدیك ما قلندری استاده است عرض نمود که بلی باز فرمودند که[17] زنجیری درمیان دادم من

---

1 حبیب : نظام الحق والدین '' که روزی آن حساد

2 شیفته : ازحضرت '' اولیا که آن حسودآن

3 حبیب : '' پرفساد '' ندارد

4 حبیب : '' ناپاکی '' ندارد

5 حبیب : '' وآن بدبخت '' ندارد

6 حبیب : چیزی '' دادند که ایشان وقتی که '' حضرت شیخ

7 حبیب : مستغرق '' عبادت حق جل وعلا جی باشند کاروی بردند بدو رود '' وحضرت سلطان

8 حبیب : '' خادمی '' اضافه

9 حبیب : '' حاضر'' ندارد

10 شیفته : '' حلقه بگوش آنجا '' ندارد

11 حبیب : حلقه بگوش '' وشبی الله زاده '' نزدیك ایشان

12 حبیب : '' چنانچه '' ندارد

13 حبیب : آن حلت '' همان حالت بوده '' می فرموده

14 حبیب : '' که آری '' ندارد

15 حبیب : '' شما '' ندراد

16 شیفته : سلطان المشایخ '' که بسرپوستین داشت وآسوده بود آوازداد که کسی آنجا هست فقیردر جواب گفت که بنده '' حاضر است

17 حبیب : همدران حالت '' سرسجده پوستین برسر '' حلقه سفید ، همدران حالت '' بازندارد

سوی آن قلندر نظر کردم بازعرض نمودم که بلی بازفرمودند که[1] حلقه سفید درگوش دارد دیدم که هم چنان بود حضرت شیخ نظام الملته والدین فرمایند[2] هر بار که باشارت[3] حضرت سلطان المشایخ بسوی آن قلندر می دیدم اورا[4] متغیر می یافتم تا چنان شد[5] که حضرت سلطان المشایخ فرید الملته والدین هم بدان حالت[6] فرمود مولانا نظام الدین که او کارد برهنه در بغل نهاده آمده است[7] اورا بگو که تا منتفح نشده[8] ازین جا برو قلندر مذکور[9] چون این سخن شنید ازآنجا[10] بگریخت و نا پدید گشت[11] وهم[12] ازحضرت سلطان المشایخ نظام الملته والدین قدس سره[13]۔

نقل است[14] که روزی حضرت سلطان فرید الملته والدین قدس سره بر سر سجده نشسته بودند قلندری هم ازین ساعت رسید وبنبشت من و[15] مولانا بدرالدین اسحاق اسحاق حاضر بودیم قلندر مذکورروی بسوئی حضرت شیخ المشایخ والاولیا درآورد[16] و بآواز درشت[17] گفت که من خود را نیتی ساخته و خلق را به پرستیدن خود انداخته

---

1 حبیب : همدران حالت '' سر سجده پوستین بر سر '' حلقه سفید وشیفته : من سوی آن ______بازفرمودند

2 حبیب : '' حضرت شیخ نظام الملته والدین می فرماید '' ندارد

3 حبیب : هربارکه '' بموجب '' حضرت سلطان

4 حبیب : قلندرمی دیدم '' رنگ او '' متغیر می یافتم

5 حبیب : می یافتم '' تا بجای '' که حضرت سلطان

6 حبیب : '' همبدان حالت '' ندارد

7 شیفته : '' نهاده آمده اسست '' ندارد

8 حبیب : کاردی برهنه '' همراه آورده اوبگو پیش ازآنکه فضیحت و '' ازینجا قلندرمذکور

9 مطبوعه : '' مذکور '' ندارد

10 حبیب : '' ازآنجا '' ندارد

11 فواید الفواد : ص 260۔ 261

12 حبیب وشیفته : '' ونا پدید گشت وهم '' ندارد

13 حبیب : '' قدس سره '' ندارد

14 شیفته : '' نقل است '' ندارد، وفواید الفواد : ص 80۔ 81

15 شیفته : '' حضرت سلطان ____________ وبنشست من و '' ندارد

16 حبیب : '' بسوی حضرت ____________ درآورد '' ندارد

17 شیفته : المشایخ والاولیا '' آمد '' گفت که من نساخته ام

حضرت شیخ المشایخ[1] فرمود که من نساخته ام خدای تبارك وتعالیٰ ساخته است باز[2] قلندرگفت که بی خود را چنین ساخته باز حضرت سلطان المشایخ[3] جواب داد که که هیچ کس نتواند که خود را چیزی سازد مگر حق تعالیٰ یکی را دربندگان خود بنوازد قلندر مذکور[4] چون این سخن شنید سر بر زمین نهاد و استاده شد[5] و گفت آفرین بر تحمل شما تا جهان بازاین تحمل با تحمل باد[6] این بگفت وروبراه کرد وبرفت[7]۔

نقل است حضرت سلطان المحقیقین نظام الملته والدین درآنچه که درخدمت[8] حضرت سلطان العاشقین قطب الملته والدین قدس سره بسعادت بیعت[9] و ارادت مشرف گشت شیخ مشارٌالیه فریدالدین مسعود قدس سره در[10] هژ ده سلگی بود در قبته الاسلام[11] ملتان درمسجد[12] مولان منهاج الدین ترمزی تعلیم می نمود و مشغول می بود[13] وکتاب نافع که درفقه است می خواند بهم درآن مسجد می ماند ودرصلاح و تقویٰ همتائی نداشت[14] وحفظ قرآن مجید نموده بود درشباروزی یك ختم کلام الله

---

1 حبیب: '' انداختی حضرت شیخ المشایخ '' ندارد، شیفته : خود'' حاضرکرد بنده مخدوم'' فرماد که ، ومطبوعه: ''المشایخ'' اضافه

2 حبیب: '' است باز'' ندارد

3 حبیب: '' بازسلطان المشایخ'' ندارد، وشیفته: ساخته است''مگرا چند مرتبه قلندرهمین طور گفت وشیخ بملاطفت'' جواب داد که هیچ کس

4 حبیب: '' مذکور'' ندارد

5 حبیب: این سخن'' برخسته برپای ایشان افتاد'' گفت که آفرین ، وشیفته: ''واستاده شد'' ندارد

6 حبیب: شماتا جهان'' باشد'' این متحمل ہبه تحمل باد

7 حبیب: به تحمل باد'' این بگفت وروی براه نهاد'' نقل است، وشیفته :شما تا جهان باد۔۔۔۔۔۔ وبراه کرده برفت'' ندارد

8 حبیب: نقل است'' وقتی که'' حضرت سلطان ، ومطبوعه: ''که درخدمت'' اضافه

9 حبیب: '' بیعت'' اضافه

10 حبیب: ''شیخ مشارٌالیه ۔۔۔۔۔۔۔۔۔ قدس سره در'' ندارد

11 حبیب: '' قبته الاسلام'' ندارد

12 حبیب: ملتان'' پیش'' مولانا منهاج الدین

13 حبیب: ''تعلیم می وتقوی ومشغول می بود'' ندارد نمود

14 حبیب: '' درصلاح همتای نداشت'' ندارد

اورا[1] میسر بود ناگاه حضرت سلطان[2] المشایخ[3] قطب الملته[4] والدین بختیار اوشی قدس الله[5] سره[6] درآن مسجد مذکور[7] طلوع نمود و دو گانه تحیت بجا آورد و بنشست[8] شیخ المشایخ فرید الملته والدین را بر چهره منوراو نظر[9] افتاد باول نگاه دل دل بدیشان سپرد و سردرقدم مبارك ایشان آورد[10] حضرت سلطان العاشقین و قطب العالمین بختیار دیدند که جوانی پاك روی و نیك ذاتی[11] و خوبی کتابی دردست دارد از ایشان[12] پرسید که دردست عزیزان کدام کتاب است و فصلش درچه باب است سلطان المشایخ فرید الملته والدین[13] معروض داشت که این کتاب را نافع می خوانند حضرت قطب الملته والدین[14] قدس سره[15] فرمود انشا الله تعالیٰ ترا[16] این کتاب نافع گر دد بر فورشیخ المشایخ فرید الملته والدین قدس سره[17] گفت که انشا الله مرا[18] خدمت و ملازمت[19] مخدومی نفع خواهد بود و همدرآن حین حضرت شیخ المشایخ فرید

---

1. حبیب : ''کلام الله اورا'' ندارد
2. مطبوعه : حضرت'' شیخ'' ندارد
3. حبیب : ''سلطان المشایخ'' ندارد
4. حبیب : '' الملته '' ندارد
5. مطبوعه : ''الله'' ندارد
6. حبیب : ''بختیاراوشی قدس سره'' ندارد
7. حبیب : ''مذکور'' ندارد
8. حبیب : بجاآورد'' چون چشم '' شیخ المشایخ
9. حبیب : '' نظر'' ندارد
10. حبیب سر درقدم ''آن حضرت نهاد'' حضرت سلطان
11. حبیب ، خدابخش و مطبوعه : '' ذاتی '' ندارد
12. حبیب : '' ازایشان'' ندارد
13. حبیب : '' و فصلش درچه ------- فرید الملته والدین '' ندارد
14. حبیب : ''می خوانند حضرت قطب الملته والدین '' ندارد
15. حبیب و مطبوعه : '' قدس سره '' ندارد
16. مطبوعه : ''ترا'' ندارد
17. حبیب : '' حضرت شیخ ----------- قدس سره '' ندارد
18. حبیب : '' مرا'' ندارد
19. حبیب : '' وملازمت'' ندارد

الدین[1] بشرف ارادت مشرف شد وبسعادت جاودانی مسعود[2] گشت استماع است در درآنچه حضرت قطب الملته والدین بختیاراوشی قدس سره العزیز ازخطه ملتان بطرف دارالخلافت دهلی عزیمت نمود[3] سه منزل برکاب سعادت حضرت شیخ المشائخ قطب الملته والدین[4] برابربود ازآنجا حضرت قطب المشایخ بختیاراوشی اشارت[5] فرمود که بابا فرید هم درین نمط در[6] ترك و تجرید چند گاه بعلم[7] ظاهر مشغول باش بعد ازآن دردهلی پیش ما[8] بیا و بصحبت من قرارگیر که مرا[9] انشا الله تعالیٰ درآنجا خواهی یافت حضرت ملك المشایخ فریدالملته والدین باشارت[10] ایشان همچنان کرد[11] وازآنجا بخطه قندهار رفت پنج سال کامل[12] تحصیل علم نمود چون بدل[13] مبارك او نیابیع علم لدنیکشود ازآنجا بطرف دهلی مراجعت نمود که حضرت قطب الملته والدین آنجا بود درمعدود ایام بدان مقام سعادت انجام رسید و شرف صحبت پیربی نظیرسلطان العاشقین خواجه قطب الملته والدین قدس سره دریافت چنانچه[14] حضرت قطب المشایخ ازرسیدن ایشان فوق الحد مسرورومعمور معمورگشتند در[15] نزدیك دروازه غربی برجی است درزیرآن برج[1] حجره ساخت[2] و

---

1. حبیب : همدران "لحظه" بشرف ارادت
2. حبیب : بشرف ارادت "مستعد" گشت
3. حبیب : گشت ایستماع "چون حضرت پیردستگیرمتوجه بدهلی شدندتا" سه منزل
4. حبیب : "برکاب سعادت ـــــــــــــ قطب الملته والدین" ندارد
5. حبیب : "اشارت" ندارد
6. حبیب : "نمط در" اضافه
7. حبیب : ترك وتجرید "تحصیل علوم" ظاهرمشغول باش
8. حبیب : "پیش ما" اضافه
9. حبیب : "درصحبت من قرارگیرکه مرا" ندارد
10. حبیب : خواهی یافت "ازآن منزل حسب" ایشان
11. حبیب : ایشان "بازگشت" وازآنجا بخط نیا
12. حبیب : "کامل" ندارد
13. مطبوعه : چون "بطبع" مبارك او نیا بیع علم
14. حبیب : کشود ازآنجا "متوجه خدمت پیربی نظیرشد" حضرت قطب المشایخ
15. حبیب : ایشان "بسی خوش دل شدند" نزدیك دروازه غربی برجی است

بمشغولی خدای تبارك وتعالیٰ مستغرق می ماند وبعد دو هفته بملازمت پیربی نظیر می رسید بخلاف بعضی درویشان شیخ بدرالدین غزنوی و شیخ احمد نهروانی که پیوسته درملازمت حضرت قطب الملته والدین[3] می بودند چون دردهلی شهرت ایشان بسیارشد وخلق مزاحم حال آن صاحب کمال[4] شدن گرفت بعد ازآن[5] باجازت ورخصت[6] حضرت قطب الملته والدین درخطه هانسی آمد وآنجا[7] سکونت گرفت چنانچه مرقوم شده است که بعد ازرحلت حضرت پیربی نظیرخود دردهلی آمد وباز بخطه هانسی رفت وازآنجا بقصبه اجودهن آمد ومتوطن گشت[8]۔

نقل است[9] ازحضرت شیخ نصیرالملته والدین محمود اودهی قدس سره[10] که من ازحضرت پیرخود سلطان الاولیا نظام الملته والدین استماع دارم که روزی[11] درویشی زنده پوشی بخدمت شیخ المشایخ فرید الدین قدس سره رسید شیخ مشارٌالیه اورا[12] چیزی وبازگردانید درویش باستاد دید[13] که شانه درشاندان کشیده بر مصلای شیخ بود[14] گفت که ای شیخ این شانه مرا بده چون حضرت شیخ الاسلام را همان یك شانه بود هیچ جوابش نفرمود بازآن درویش بلند تر[15] بآوزدرشت گفت که

---

1 حبیب : دروازه '' غزنی در'' برج حجره

2 حبیب : حجره اشاره فرمودند که درآنجا '' بمشغولی خائی تبارك

3 شیفته : پیربی نظیر۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔ قطب الملته والدین '' ندارد

4 حبیب : '' حال آن صاحب بکمال'' ندارد

5 حبیب :شدن '' اوقات '' باجازت

6 حبیب : '' ورخصت '' ندارد

7 حبیب : ''آمد وآنجا '' ندارد

8 حبیب : چنانچه مرقوم است ۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔ آمده متوطن گشت '' ندارد

9 خیرالمجالس : ص 202

10 مطبوعه : ''قدس سره '' ندارد

11 اساس : ''روزی '' ندارد

12 حبیب : '' درویشی '' ندارد

13 حبیب : '' بازگردانید درویش با یستاد دید'' ندارد

14 حبیب : شیخ '' ایشان شانه دیگر نداشت خاموش مانند آن زنده پوش '' گفت ای شیخ

15 حبیب : '' چون حضرت شیخ ۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔ آن درویش بلند تر'' ندارد

ای شیخ اگر[1] این شانه مرا میدهی ترا برکتی از من حاصل گردد بعد ازآن حضرت سلطان المشایخ فریدالحق فرمود که بروترا وبرکت[2] ترا درآب روان انداختم بعد ازان ازان آن درویش ازپش ایشان مسافر گشت نزدیک قصبه اجودهن لب آبی روان است چون آنجا رسید خرقه کشید[3] وازبرای غُسل درآب درآمد چنان فروفت که آثارش پیدا نشد ایضاً[4] **نقل است** ازحضرت شیخ نصیر الملته والدین محمود اودهی قدس سره که[5] درقصبه اجودهن متصرف باقضاة سسآن مقام اتحادی داشت و پیوسته[6] فرزندان حضرت شیخ رابا عزاءایشان [7]می رنجانید چنانکه بحضرت شیخ[8] این خبر پیوسته می رسید و شیخ ملتفت نمی گشت چون رنجش اوبه بسیاری کشید[9] متصرف روزی[10] مولانا شهاب الدین پسر بزرگ حضرت شیخ بر ایشان [11] را عرض نمود که این بزرگی شما مرا نمی فایده می دهدکه شب و روزازرنجش[12] متصرف قضیه آزاردید[13] در غم و غصه می باشم حضرت شیخ مخدوم فی الحال عصای[14] پیش داشت برداشت و

---

1 حبیب : ''ای شیخ اگر'' ندارد
2 حبیب : حاصل گردد ''راگستاخی اوخوش نیامد'' ترادرآب روان انداختم
3 حبیب : روان انداختم '' اند روپوش ازانجا برآمده برلب دجله '' ازبرای غسل
4 حبیب : وشیفته : نقل است ازحضرت نقل است آثارش پیدانشد ''ندارد
5 حبیب : '' ازحضرت شیخ --------- قدس سره که '' ندارد
6 حبیب : اجودهن متصرف '' بود که بتحریک قاضی وفیلدران '' فرزندان حضرت شیخ
7 حبیب : ''با عزاء ایشان '' ندارد
8 حبیب : '' چنانچه بحضرت شیخ '' ندارد
9 حبیب : می رسید اما صبرمی کرد'' متصرف روزی مولانا
10 شیفته : نقل است '' چون جوروایذای مردم اجودهنی وقاضی انجا کنایت انجا مید '' مولانا شهاب
11 حبیب : '' برایشان '' ندارد
12 حبیب : ''ازرنجش'' ندارد
13 حبیب : ''آزاردید'' اضافه
14 شیفته : '' مخدوم فی الحال '' اضافه

برزمین زد همان زمان[1] متصرف مذکوررا درد شکم گرفت گفت مرا برداشته بر درشیخ برید هنوزتا درنرسیده بود که جانش برآمد و مرد[2]۔

نقل است درحضرت نظام الملته والدین قدس سره[3] که درقصبه اجودهن معالمی بود نوسینده مگر والی آن حوالی عامل مذکور[4] را می رنجانید روزی آن عامل بخدمت شیخ کامل فرید الملته والدین قدس سره العزیز[5]رسید[6] و التماس شفاعت کرد که والی مذکور مرا[7] پیوسته رنجش می رساند وهیچ گونه از جفا باز نمی ماند حضرت شیخ مشارٌالیه[8] خادمی را بدان[9] والی فرستاده بازنمود که بمنت این درویش ازین نوسینده و دلرش متحیرزباید بود والی مذکور هم بدان کار ثابت ماند و آن نوسینده را پیش ازما قبل می رنجانید بازآن[10] عامل بحضرت شیخ[11] رسید و عرض نمود که مخدوم آن والی منت شما نشنود بلکه دررنجش رسانیدن زیادتست که پیش ازآن بود[12] حضرت شیخ بدان نوسینده[13] فرمود که من شفاعت توکردم اونشنودشاید که کسی شفاعت مظلومی بتو نموده[14] باشد و توهم نشنود باشی آن نوسینده[15]

---

[1] حبیب : وبرزمین '' زدند فی الفورآن '' متصرف مذکوررادرد شکم

[2] حبیب : درد شکم گرفته'' تا چشم زدن جان بحق تسلیم کرد ایشان '' نقل است ، وشیفته : درد شکم گرفته فی الحال جان داد'' نقل است

[3] حبیب : '' قدس سره '' ندارد

[4] حبیب : '' عامل مذکور'' ندارد

[5] شیفته ومطبوعه : العزیز'' ندارد

[6] حبیب :آن عامل '' پیش ایشان آمد'' والتماس شفاعت

[7] حبیب : '' مرا '' ندارد

[8] حبیب : پیوسته '' مرا می رنجاند ایشان '' خادمی را

[9] حبیب : را '' پیش آن '' والی فرستاد بازنمود

[10] حبیب : والی '' بازنیامد '' عامل

[11] حبیب : عامل '' دیگرباره '' رسید

[12] حبیب : عرض نمود و'' شفاعت شما قبول '' حضرت شیخ

[13] حبیب : ''بدان نواسینده '' ندارد

[14] حبیب : مظلومی ''کرده '' باشد

[15] حبیب :آن '' عامل '' برخاست

برخاست و ازحضرت شیخ فاتحه درخواست که من[1] ازین روز[2] هیچ کس را رنجش نرسانم تا توانم حدیث کنم و هرکه بمن[3] منت کسی کند اگرچه آن شخص دشمنی من ندارم[4] ازو رونگردانم هم درآن ایام آن والی اسپ و خلعتی بعاملی مذکور[5] بخشید و بخدمت حضرت[6] ملک المشایخ رسید او نیز تایب گشت[7]۔

نقل است ازحضرت سلطان الاولیا [8] نظام الملته والدین قدس سره[9] که جوانی از شهر[10] دهلی بجانب قصبه[11] اجودهن متوجه گشت و بخدمت سلطان المشایخ فرید الملته والدین قدس سره[12] تایب شود و بشرف ارادت مشرف گردد در اثناءراه مطربی به خوش شکلی پریشان قدمی به آن جوان ملاقی[13] گشت وآن مطربه مذکوررا دربند آن گردون[14] شد که بدان[15] جوان تعلقه نماید[16] آن جوان چون نیت صادق داشت بدآن مطربه التفات نمی نمود تا درمنزلی ازمنازل[17] چنان[18] افتاد که آن

---

1. حبیب: برخاست '' عذا خواسته تایب شد '' بعدآزین
2. حبیب: '' روز'' ندارد
3. مطبوعه: '' بمن '' ندارد
4. حبیب: هیچ کس'' با مزاحم نشود وازشفاعت کس '' روی نگردانم همدران
5. حبیب: '' مذکور'' ندارد
6. مطبوعه: '' حضرت'' ندارد
7. حبیب: اونیز'' ازمزاحمت مردم توبه کند'' نقل است، وشیفته: '' نقل است ازحضرت نظام الملته والدین۔۔۔۔۔۔۔۔۔اونیزتایب گشت'' ندارد
8. مطبوعه: '' سلطان الاولیا'' اضافه
9. حبیب: '' قدس سره '' ندارد، وشیفته: ''ازحضرت سلطان ۔۔۔۔۔ قدس سره'' ندارد
10. حبیب: '' شهر'' ندارد
11. حبیب: ''بجانب قصبه'' ندارد
12. حبیب: تا بخدمت '' ایشان '' تایب شود
13. شیفته: جوان '' ملحق ''گشت
14. خدابخش: ''گردون '' اضافه
15. شیفته: گشت و'' خواست '' جوان تعلقی
16. حبیب: '' مطربه خوش شکلی ۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔ جوان تعلقی نماید'' ندارد
17. حبیب: ''ازمنازل '' ندارد
18. شیفته: ازمنازل '' بیک عرابه '' افتاد

جوان دلی مطربه فاسقه هر دو دریک گردون راکب[1] شدند مطربه مذکور[2] بدان ازآن گردون بنزدیک آن جوان آمد[3] و بنشست چنانکه میان ایشان[4] هیچ حجابی[5] ومانعی درکار نماند مطربه مذکور[6] غمزه و کرشمه درکار[7] آورد مگر درین[8] حال اندک مابه[9] دل دل آن جوان بدومیل نمود وآهسته[10] دست بجانب او[11] درازکرد هر درآن حال مردی را دید که[12] پیدا شد و طبانچه بروی آن جوان زد وگفت بخدمت شیخ به نیت توبه و ارادت میروی و دل برفسق می آری وغایب شد آن جوان چون آن معاینه دید خودرا از آن گردون کشید و تنبیه گشت[13] چون[14] آن جوان بسعادت ملازمت[15] بحضرت سلطان المشایخ فرید الملته والدین رسید اول شیخ که به آن جوان[16] فرمود این بود که خدا تعالیٰ ترا آن روز که ازفسق[17] مطربه میل نمودی[18] ازفضلی خود نگاه داشت بعد ازآن اورا[19] دست ارادت داد و هم از حضرت شیخ المشایخ نظام الملته والدین[1] **نقل است**

---

1. حبیب : مطربه فاسقه '' بریک ارابه سوار'' شدند مطربه
2. خدابخش : '' راکب شدند مطربه مذکور''ندارد
3. شیفته : '' که آن جوان وآن مطربه ----------------آن جوان آمد'' ندارد
4. حبیب : مطربه ''آغازحرکات شنیعه نموده بود گفت اکنون دراین جا''هیچ
5. حبیب : '' حجابی '' ندارد
6. حبیب : مانعی '' نیست اگرمراد من برآری ازدیدن ''غمزه وکرشمه
7. حبیب : '' درکار'' ندارد
8. حبیب : مگر'' بدین ''حال
9. حبیب : '' مابه '' ندارد
10. حبیب : '' نمود وآهسته '' ندارد
11. حبیب : '' بجانب او'' ندارد
12. شیفته : چنانکه '' مثل بشریت است درحرکت آمد مردی'' پیدا شد
13. شیفته : جوان باز'' ازآن کاربازداشت '' چون
14. حبیب :ازان گردون '' خود را بیرون افگند بعد ازآنکه بملازمت ''آن جوان
15. شیفته : ''آن جوان بسعادت ملازمت '' اضافه
16. شیفته : فرید الملته والدین '' مشرف شد '' فرمود
17. حبیب : '' ازفسق'' اضافه
18. حبیب : مطربه '' به که دلت مایل او شده بود'' ازفضل
19. حبیب : '' اورا '' ندارد، و شیفته : فرمود'' چگونه ازان کارشنع بارداشتم بعده '' دست ارادت

که حضرت سلطان الاولیا فرید الملته و الدین مسعود قدسره را مریدی بود[2] محمد شاه غوری گفتندی[3] مردی صادق بود و اهل صلاح و قتی بخدمت شیخ المشایخ مذکور رسید[4] مضطرب و مضبوطی متحیر و متفکر حضرت سلطان المشایخ فرید الحق قه[5] پرسید که ای محمد شاه تراچه حال پیش می آمده است که بدین گونه خاطر[6] پریشان وحیران آمد او عرض نمود که برادرحقیقی دارم بغایت[7] رنجورو پریشان و درهم گشته[8] چنانکه بجز[9] رمقی درویش نماند که این ساعت[10] که من بخدمت آمده ام چه عجب که تمام شده[11] بدین سبب او خاطرم زی زیر و زبر گشته است حضرت سلطان المشایخ فرید الملته والدین قدس روحه[12] فرمود که ای محمد شاه هم چونکه تواین لحظه متحرو مخرون رسید[13] من درهمه عجب عمربمحبت حق بدین گونه[14] می باشم ویا کسی اصلاً و ظاهری نمایم آنگاه بجانب او اشارت نمود در[15] خانه برو که[16] برادرتو انشاالله[17] تعالیٰ صحت خواهی یافت همان زمانه محمد شاه غوری از پیش حضرت

---

1 شیفته : دادویم '' مرید ساخت '' نقل است

2 شیفته : ''ازحضرت سلطان ـــــــــــــــــــــــ مریدی بود'' ندارد

3 شیفته : ''گفتندی '' ندارد

4 شیفته : صادق بود'' روزی اورا دید'' مضطرب ومتحیر

5 شیفته : '' متفکر حضرت سلطان ـــــــــــــــــــــــ فرید الملته والدین '' ندارد

6 حبیب : '' متفکر حضرت سلطان بدین گونه خاطر'' ندارد

7 حبیب : '' بغایت '' اضافه

8 حبیب : رنجورو'' نمانده معلوم نیست '' چنانچه

9 حبیب : '' بجز'' اضافه

10 حبیب : رمقی '' گذشته '' که من بخدمت آمده ام

11 حبیب :آمده ام '' این جا'' باشد

12 حبیب : باشد '' باهمان حالتست ازاین جهته خاطرم شکسته وپریشان است '' فرمود

13 حبیب : ''رسیده '' ندراد

14 حبیب : بمحبت حق '' سبحان الله '' می باشم

15 حبیب : نمی یابم '' اکنون خاطرت جمعدار''خانه برد

16 شیفته : آمده است '' شاه برادرم معذوراست بلك نزدیك نزع بنا بران جهته استعدعا بملازمت شریف آمده ایم فرمود''برادرتو انشاءالله تعالیٰ

17 حبیب : برادرتو'' حق ''تعالیٰ صحت خواید یافت

ایشان برخاست و[1] درخانه آمد دید[2] که برادراو[3] صحت یافت نشسته طعام خورد گویا گویا اورا هیچ رنجی وزحمتی[4] نبوده است۔[5]

نقل است[6] حضرت شیخ نصرالملته والدین محمود اودهی که من[7] ازحضرت حضرت سلطان الاولیا[8] نظام الملته[9] والدین قدس سره استماع دارم که وقتی حضرت شیخ الاسلام فرید الملته والدین[10] مسعود را قدس سره[11] زحمتی و رنجوری[12] صعبی پیش آمد چنانچه اشتهار بکلی مرتفع گشت چند روز حضرت شیخ المشایخ[13] مشارٌالیه[14] نه طعام خورد و نه آب نوشید[15] فرزندان و مریدان[16] و متعقد است جمع آمدند[17] و اطبا طلبیدند ایشان چون نبض حضرت شیخ المشایخ گرفتند[18] د گفتند که مارا باستدلال[19] نبض و قاروره[20] زحمتی معلوم نمی شود هر چند که درنبض وقاروره

---

1 حبیب و شیفته : '' ازپیش حضرت ایشان۔۔۔۔۔۔۔ برخاست و'' ندارد

2 مطبوعه : '' دید '' ندارد

3 حبیب : '' مذکورچون '' اضافه

4 حبیب : ''زحمتی '' ندارد

5 شیفته: ازپیش حضرت۔۔۔۔۔۔ '' انجی وزحمتی نبوده است '' ندارد

6 خیرالمجالس : ص 116۔ 117

7 مطبوعه : '' حضرت شیخ نصیرالملته والدین محمود اودهی که '' ندارد

8 حبیب : '' سلطان الاولیا '' ندراد

9 حبیب : '' الملته '' ندارد

10 حبیب ، مطبوعه وخدا بخش : قدس سره استماع ۔۔۔۔۔۔۔۔۔ فرید الملته والدین '' ندارد

11 حبیب : استماع '' دارد که وقتی ایشان '' را زحمتی

12 حبیب : '' ورنجوری '' ندارد

13 مطبوعه : '' المشایخ '' اضافه

14 حبیب : اشتها بکلی '' زایل شد '' نه طعام خورد

15 حبیب : ''نوشید '' ندارد

16 حبیب : '' ومریدان '' ندارد

17 حبیب : ''جمع آمدند '' ندارد

18 حبیب : چون نبض '' را ملا حظه کردند '' گفتند

19 حبیب : گفتند '' هیچ '' نبض

20 حبیب : '' وقاروره '' ندارد

ملاحظه نمودند[1] هیچ معلوم نکردند که حضرت ایشان را چه زحمت است ناچار بازگشتند[2] درروزدوم زحمت حضرت شیخ بزیادی کشید چنانچه همه[3] یاران را پیش[4] پیش[4] طلبید حضرت شیخ نظام الدین قد س سره[5] وچه می فرمایند که من پیش درآن جماعت حاضر[6] بودم حضرت سلطان المشایخ فرید الملته والدین قدس سره مرا و شیخ بدرالدین اسحاق ویاران و مریدان دیگر را اشارت فرمود که بروید بمشغول شوید از خدای تبارك و تعالیٰ صحت من خواهید و شیخ بدرالدین سلیمان که پسر حضرت شیخ المشایخ فرید الملته والدین قدس سره بوده است[7] و مریدان[8] دیگر را اشارت فرمود که بروید و مشغول شوید[9] از خدای تبارك و تعالیٰ صحبت من خواهیدهمه رفتیم وهریکه[10] مشغول شدیم و همان شب خدمت بدرالدین سلیمان رحمته الله علیه[11] درخواب دید گوی پیری بدو می گویند که برای پدرشما یعنی شیخ المشایخ فرید الدین مسعود سحر کرده اند و شیخ بدرالدین علیه الرحمته ازآن پیر مردی که حضرت شیخ را که سحر گفته است آن پیرمیگوید[12] که پسر شهاب الدین[13] ساحر سحر کرده است مردی بود درقصبه اجودهن اورا شهاب[14] ساحر گفتندی در

---

1 حبیب ،شیفته وخدابخش : ''هر چند که بنض قاروره ملاحظه نمودند'' که حضرت ایشان '' ندارد

2 حبیب : ''که حضرت ایشان ـــــــــــــــــ بازگشتند '' ندارد

3 حبیب : کشید '' ایشان '' یاران را

4 حبیب : یاران را '' خودرا'' طلبید

5 حبیب : '' قدس سره '' ندارد

6 حبیب : '' حاضر'' ندارد

7 مطبوعه : شیخ بدرالدین '' سلیمان که پسر حضرت شیخ المشایخ فرید الملته قدس سره بوده است'' ومریدان دیگرکه پسر حضرت ـــ بوده است'' حبیب ندارد

8 حبیب : بوده است '' یاران دیگر

9 حبیب : '' مشغول شوید'' ندارد

10 حبیب : همه رفتم '' شیخ بدرالدین '' مشغول شدیم

11 حبیب : '' رحمته الله علیه '' ندارد

12 حبیب : '' برای پدرشما ـــــــــــــــــ ازآن پیر''ندارد

13 خدابخش، شیفته ومطبوعه : '' الدین '' ندارد

14 حبیب : اجودهن '' در'' ساحر

سحر کردنی مشهور بود بعد ازان خدمت[1] شیخ بدرالدین رحمته علیه[2] ازان پیر می پرسید که این کار را تدبیر چیست و بچه نواع این سحر را دفع توان کرد[3] پیر فرمود یکی برسر تربت شهاب الدین[4] برو ونشیند[5] و همه چند درخواب[6] خواند که این کلامات برسر گورش خواند چنانچه[7] شیخ بدرلدین سلیمان آن کلماتی همه در خواب در گرفت[8] کلمات این بودایها **المقبور المبتلی اعلم بان اینک قد سحره اذی فقل لہ یکف باسہ عنا والا تلحقہ ما لحق بنا** معنی این است ای هر کدامی که درقبرگرد شد وآزموده شده بدان بدرستی وراستی[9] که پسر تو بتحقیقی سحر کرده است و ایذا رسانیده است پس بگو مر اورا تاباز دارد پاک آن[10] سحر را ازما و اگرگوی تو[11] متصل شوید وبدان چیزی که متصل متصل است آن چیز[12] بما چون روزشد شیخ نظام الملته[13] والدین قدس سره[14] با یارانی یارانی که با شارت حضرت[15] شیخ مشارٌالیه[16] مشغول[17] بودند ما خدمت ایشان وحقیقت خوابی۔[18] شیخ بدرالدین سلمیان رحمته اللہ علیه پیش رفتند و صورت حال

---

1 حبیب : ساحر '' شهرت تمام داشت '' شیخ بدرالدین

2 حبیب : '' رحمته اللہ علیه '' ندارد

3 حبیب : ''وبچه نواع این سحر را دفع توان کرد '' ندارد

4 خدابخش، شیفته و مطبوعه : ''الدین '' ندارد

5 حبیب : '' بنشیند '' ندارد

6 حبیب : '' همه درخواب '' ندراد

7 حبیب : خواند '' انشا اللہ تعالیٰ صحت خواهد شد '' شیخ بدرالدین

8 حبیب : بدرالدین '' هم درخواب آن کلمات را یادگرفت '' کلمات این بود

9 حبیب : '' وراستی '' ندارد

10 حبیب : '' پاک آن '' ندارد

11 حبیب : '' گوی تو'' ندارد

12 حبیب : ''آن چیز'' ندارد

13 حبیب : ''الملته '' ندارد

14 حبیب : '' قدس سره '' ندارد

15 مطبوعه : '' حضرت'' اضافه

16 مطبوعه : '' مشارٌالیه '' اضافه

17 حبیب : بایارانی که '' مامور'' بودند

18 حبیب : ''ایشان وحقیقت خوابی'' اضافه

باز نمودند که حضرت شیخ بدرالدین سلیمان چنین خوابی دیده است بعد ازان حضرت سلطان المشایخ نظام الملته والدین قدس سره[1] را پیش خواند و اشارت فرمود که این کلمات یاد گیرد وبرو[2] تربت شهاب الدین[3] ساحر ازمرد مان به پرس و برسر تربت او بنشین و این کلمات بخوان خدمت[4] شیخ المشایخ نظام الملته والدین والدین باشارت ایشان[5] رفت و تربت شهاب ساحر را پرسید مشهوربود هرکس نشان داد بر سرآن تربت نشست[6] و این کلمات بر زبان راند و دست بر زمین زد وآن زمین تربت که کج کرده بودند بالا ی کج بر سرآن تربت اندکی گلی بود دست درآن گلی بر زد و بی گمان نگاه دید گلی دورگشت چنانچه گوری ازتخت آن گلی ظاهر شد بیشترکاوید تا آنکه دست ایشان دوررفت و شیخ مذکورمی فرماید چون آن[7] گلی دورگشت و دستم فرورفت پشتر اهتمام نمودم[8] چیزی بدستم آمد آن را بیرون کشیدم دید[9] صورتی از آرد[10] ساخته بود وسوزنها درآن خلا نیده وموهای دم اسپ بدان صورت محکم بسته آن صورت آرد را بحضرت سلطان المشایخ فرید الملته والدین قدس سره بردم حضرت شیخ مشارٌالیه[11] اشارت[12] فرمود که آن سوزنها ازآن صورت[13] بدرآرد و

---

1 حبیب : بدرالدین " دیده بودند عرض کردند ایشان " راپیش خواند

2 حبیب : " وبرو " ندارد

3 حبیب : " الدین " ندارد اضافه

4 حبیب : " خدمت " ندارد

5 حبیب : خدمت " دست بر خاك آورد پاره گل ازتربت اودورشد " رفت وتربت شهاب ساحر

6 حبیب : ساحر را " تحقیق نموده " این کلمات برزبان

7 حبیب : " بودند بالا ی کج ------------- چون آمد " ندارد

8 حبیب : " دستم فرورفت پیشتر اهتمام نمودم " ندارد

9 حبیب : " دید " اضافه

10 حبیب : " آرد " ندارد

11 شیفته: " اگر نه گوئی تو متصل شوید ----- بردم حضرت شیخ مشارٌالیه " ندارد

12 حبیب : " اشارت " ندارد

13 حبیب : " آن صورت " ندارد

موهای که بدوبسته اند بکشای هر سوزنی که می کشیدم[1] زحمت ایشان کم می گشت راحتی حاصل می شد تا جمله سوزنها[2] بدرآوردم وآن موها کشادم بفرمان الله تعلیٰ حضرت شیخ[3] را صحتی کلی روی نمود بعد ازآن فرمود که این صورت را بشکنید ودرآب روان ماند آرند هم چنان کرده شد[4] این معنی چون والی قصبه اجودهن[5] را معلوم گشت ساحری که ازو این حرکت بوجود آمده بود وپیراسته و بحضرت شیخ فرستاد واعلام نمود[6] که البته این شخص کشتی است تا حضرت شیخ چه حکم فرماید تا هم بدان عمل نموده آید[7] حضرت شیخ فرمود که چون درحق من[8] خدای تبارك و تعالیٰ مرا[9] صحتی بخشید من نیز شکرانه آن صحت خود اورا[10] عفو کردم و خطای او بخشیدم[11] تو نیز تعرض نرنسانی که اوتوبه کرده است که من بعد این کارنکند[12] ۔

نقل است[13] ازحضرت سلطان الاولیا نظام الملته[14] والدین قدس سره به ایام که من بخدمت حضرت سلطان الاولیا فرید الملته والدین مسعود قدس سره بودم[15]

1 حبیب : '' موهای که بدوبستهآید بخشاد ہرسوزنها می کشید '' ندارد

2 مطبوعه : '' موهای که بدوبسته ـــــــــــــ جمله سوزنها '' ندارد

3 حبیب : '' بفرمان الله تعالیٰ حضرت شیخ '' ندارد

4 حبیب : '' بعد ازآن فرمود ـــــــــ همچنان کرده است '' ندارد

5 حبیب : '' اجودهن '' ندارد

6 حبیب : '' واعلام نمود '' ندارد

7 حبیب : '' تا بدان عمل نموده آید '' ندارد

8 حبیب : '' چون درحق من '' ندارد

9 حبیب : '' مرا '' اضافه

10 حبیب : '' خود اورا '' اضافه

11 حبیب : '' وخطا اوبخشیدم '' ندارد

12 حبیب : که اوتوبه کرده است که من بعد این کارنکند '' اضافه وشیفته : '' نقل است سلطان الاولیا ـــــــــــ من بعد این کارنکند '' ندارد

13 خیرالمجالس : ص 116 ـ 117

14 حبیب : '' الملته '' ندارد

15 حبیب : '' به ایام که من بخدمت ـــــــــــــ قدس سره بودم '' ندارد

وقتی پنج درویش بخدمت ایشان رسیدند و درویشان[1] درشت مزاج و فراخ سخنی[2] گستاخ[3] بودند لحظه نشسته در[4] زمانی ازپیش حضرت شیخ مشارٌالیه[5] برخاستند وبدین بدین عبارت آواز نمودند که[6] ما چندین درعالم گشتیم هیچ درویشی چنانچه باید نیافته ام مگر مدعی چندی که بتقلید[7] خود را بدرویشی منسوب[8] و مشهورساختند[9] حضرت سلطان المشایخ فرید الملته والدین فرمودند که درویشان زمانی شنید تا شمارا درویشی نمایم و ما حضری بیارم[10] ایشان استبداد نمود روان شدند حضرت شیخ مذکور[11] فرمودند باری[12] چون از اینجا[13] می روید درراه بیابان مروید براه دیگر بروید که به آبادانی واقع است ایشان چون دل پریشان داشتند[14] بکلام حضرت شیخ الاسلام ملتفت نگشتند وروان شدند حضرت فرید الملته والدین یکی را درعقب ایشان دوانید تا تفحص نماید تا بکدام براه رفتند بعد زمانی کسی را که درپریشان از جهت تفحص روان فرموده بودخبر چنان آورد[15] که ایشان درراه بیابان رفتند حضرت شیخ چون این خبر شنید بسی بگریست[16] و فرمودانا **لله و انا الیه راجعون** تا خبرآوردند

---

1 حبیب: '' درویشان '' ندارد
2 شیفته: '' اشارت فرمود که آن ---- درشت مزاج وفراح سخنی '' ندارد
3 حبیب: ''گستاخ '' اضافه
4 حبیب: '' لحظ نشسته '' اضافه
5 حبیب: '' ازحضرت مشارٌالیه '' ندارد
6 حبیب: برخاستند '' گفتند '' ما چندین گردعالم
7 حبیب: '' بتقلید '' اضافه
8 مطبوعه: بدرویش '' متصور '' مشهور ساخته
9 حبیب: بدرویش '' می گویند '' حضرت سلطان المشایخ
10 حبیب: '' وماحضری بیارم '' اضافه
11 حبیب: '' مذکور '' ندارد
12 حبیب: '' باری '' ندارد
13 حبیب: '' اینجا '' ندارد
14 حبیب: '' راه دیگر------------ پریشان داشتند '' ندارد به
15 حبیب: '' وروان شدند حضرت ------------- چنان آورد که '' ندراد
16 حبیب: '' چون این خبرشنید بسی گریست '' ندارد

که هر پنج کس را باد سموم زد چهار بی یکجا هلاک شدند ویک تن ازایشان برسر چاهی رسید وآب بسیارنوشید وهمان دم جان[1] بخشید ونیز[2]۔

نقل است[3] ازحضرت سلطان الاولیا نظام الملته والدین قه[4] وقتی متعلمی نصیرالدین نام بخدمت شیخ الاسلام فرید الملته والدین قه رسید مگرنیت تجارتی[5] داشت[6] جای ازخودآرای ورعونت[7] نبود وبسیاردربند آن بودی که موی سربدرازی ا بدرازی ا ین کشید روزی جوگی به جماعت خانه رسیده بود متعلم مذکور[8] ازآن جوگی پرسیدن گرفت[9] که موی سر از چه درازکرد حضرت سلطان الاولیا[10] نظام الملته والدین قه[11] میفرماید که چون من ازان متعلم این نواع کلام شنیدم که ازبرای درازی موی بجوگی مینماید[12] مرا ازسخن او[13] کراهیت آمد چرا باید[14] که موی[15] را متعلمی را چه مناسب دارد[16] که بخدمت شیخ المشایخ آید وازجهت[17] رعونت درازی موی که تحت کل شعرجنابت حدیثی واقع است بجوگی توجه نماید القصه[18] هم درآن ایام

---

1 مطبوعه: " جان " ندارد

2 حبیب: هلاک شدند " جان بجاندارسپرد وهم ازشیخ نظام الحق والدین " نقلست

3 فواید الفواد: ص 404۔ 405

4 مطبوعه: نظام الملته والدین " قدس سره " وقتی متعلم نصیرالدین

5 شیفته: " گستاخ ودندلخط۔۔۔۔۔ رسید مگرنیت تجارتی " ندارد

6 حبیب: " مگرنیت تجارت داشتی " ندارد

7 مطبوعه: جای ازخودآری " وخواری " نبود

8 حبیب: "متعلم مذکور" ندارد

9 حبیب: " گرفت " ندارد

10 حبیب: حضرت " شیخ " نظام الملته والدین

11 حبیب: " قه " ندارد، ومطبوعه: نظام الملته والدین " قدس سره " میفرماید

12 حبیب: " چون من ازمتعلم ۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔ بجوگی می ماند " ندارد

13 حبیب: " ازسخن او " اضافه

14 حبیب: " چرا باید " ندارد

15 حبیب: " موی " اضافه

16 حبیب: " را چه مناسب دارد" اضافه

17 حبیب: " جهت " ندارد

18 حبیب: شعر " جنابت واقعست مقید شود " هم درآن ایام

خواجه وحید الدین[1] نبیسه حضرت شیخ الاسلام خواجه معین الدین سجزی قدس سره بحضرت سلطان المشایخ فرید الملته والدین قه[2] رسید و بیعت خواست و محلوق شدن التماس نمود حضرت شیخ فرید الملته والدین قه فرمود که من نان ریزه ازخانواده شما درریزه دارم ادب بنشست[3] که شمارا دست بیعت دهی و مرید سازم خواجه وحیدالدین مذکور[4] سر بر زمین نهاد والحاح نمود وگفت[5] که ای خدا وند مثل شما درین زمان کجا یابند که بخدمت او مارادت و انابت شتابند و سعادت حاصل نمایند[6] البته من این گذاشتن نیستم[7] چون حضرت شیخ الاسلام فریدالحق الحاج خواجه وحیدالدین بدین گونه[8] دید بشرف ارادت قبول فرمود و بخلعت[9] خاص آن را منبع اخلاص را بنواخت و محلوق ساخت[10] وهمان زمان نصیرالدین متعلمی که به بند[11] درازی موی معتبد[12] بود او نیز[13] التماس ارادت نمود وسعادت

---

1. حبیب : '' خواجه وحید الدین '' ندراد
2. حبیب : '' بحضرت شیخ ـــــــــــــــــــ قدس سره '' ندارد، ومطبوعه : فرید الملته والدین '' قدس سره '' رسید وبیعت خواست
3. حبیب : درویزه دارم '' چه حد دارم '' که شما رادست بیعت دہم
4. حبیب : '' مذکور'' ندارد
5. حبیب : 'گفت '' ندارد
6. شیفته: داشت جای ازـــــــــــــــــــــسعادت حاصل نمایند'' ندارد
7. حبیب : '' وسعادت حاصل نمایند البته من این گذاشتن نیستم '' ندارد
8. حبیب : '' بدین گونه '' ندارد
9. مطبوعه : قبول فرمود'' بخرقه '' خاص آن منبع اخلاصی
10. حبیب : بدین گونه '' بسیاربجداست نیت بیعت اوگرفت بخلعت خاص مخصوص ساختند '' و همان زمان
11. مطبوعه : '' بند'' ندارد
12. حبیب : '' معتبد '' ندارد
13. حبیب : ''نیز'' ندارد

بیعت ربود[1] و محلوق گشت سرمایه مالی که به نیت تجارت داشت بدرویشان اهل استحقاق انفاق نمود و درویشی[2] اختیارکرد[3]۔

نقل است ازحضرت شیخ المشایخ[4] نصیر الملته[5] والدین محمود اودھی قه[6] درنسخه[7] خیرالمجالس[8] مرقوم فرمود[9] روزی حضرت سلطان المشایخ فرید الملته الملته والدین قه[10] درحجره متبرکه خود مشغول بودند ناگاه[11] قلندری رسید خادم [12] گلیمی بردرحجره گسترده بودند که حضرت شیخ بروی نشستی بالای او نشست حضرت بدرالدین حاضر بود قدری طعام آورد و پیش قلندرمذکور[13] نهاد چون[14] اواز طعام خوردن فارغ گشت مولانا بدرالدین اسحاق رحمته الله علیه را[15] گفت می خواهیم که حضرت شیخ را به بینم مولانا مشارٌالیه جواب داد که حالی حضرت شیخ المشایخ مشغول بحق است کسی را مخل نیست که درچنین وقت درحجره درآید و ایشان را[16] خبرنماید[17] درآن حین آن[1] قلندرآزانبان[2] گیاه سبز[3] که این قوم بدو منسوبند

---

1 حبیب : '' وسعادت بیعت ربود '' ندارد

2 حبیب : بدرویشان '' مستحقاق رسانید وترک تجرید '' اختیارکرد

3 شیفته : '' البته من این گذشتن۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔درویشی اختیارکرد '' ندارد

4 حبیب : '' المشایخ '' ندارد

5 حبیب : ''الملته '' ندارد

6 حبیب : ''اودھی '' ندارد

7 خدابخش ، شیفته و مطبوعه : '' نسخه '' ندارد

8 خیرالمجالس : ص 129۔ 130

9 شیفته : نقلست ازشیخ نظام الملته والدین۔۔۔۔۔۔۔۔ خیرالمجالس مرقوم فرمودند '' ندارد

10 مطبوعه : فریدالملته والدین '' قدس سره '' درحجره متبرکه

11 شیفته : '' ناگاه '' ندارد

12 مطبوعه : '' خادم '' اضافه

13 حبیب : '' مذکور'' ندارد

14 شیفته : '' وپیش قلندرمذکورنهاد چون '' ندارد

15 حبیب : '' رحمته الله علیه '' ندارد ، و شیفته : چون اواز'' خوردن وبرگلیم مخدوم که برسراستادکرده بود حضرت نشست حضرت شیخ

16 شیفته : '' نیست که درچنین ۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔ وایشان را '' ندارد

17 حبیب :حجره درآید ''گیاه سبزازانبان '' درآن حین آن قلندر

منسوبند بدرکشید[4] ودرکچکول انداخت[5] و بخمیر نمودند مشغول گشت[6] چنانکه سرشك آن بر گلیمی حضرت شیخ پاشیدن گرفت خدمت[7] شیخ بدرالدین اسحاقؒ پیشترشد وروی بقلندرآورد[8] وگفت که ای درویش بی ادبی ازحد نباید گذرانید ازاینجا برخیزوبگوشه رو[9] قلندرمذکوربشورید[10] کچکول برداشت تا به شیخ بدرالدین اسحاق بزند حضرت سلطان المشایخ فرید الحق[11] را درحجره خاص[12] مشغول بود این معنی از[13] نورباطن دریافت و به تعجیل[14] ازحجره خاص بیرون[15] بشتافت و دست قلندر گرفت و فرمود که این را بمن بخش قلندرگفت که درویشان دست بر ندارند چون بردارند بجای فرود آرند حضرت شیخ مشارٌالیه[16] برین دیواربزن قلندرکچکول بدیوار زد چنانچه[17] آن[18] دیوار فی الحال[19] افتاد و قلندرسر فرود آورد وپای[20] درراه[1] نهاد بعده

---

1. شیفته : '' دران حین آن '' ندارد
2. شیفته : قلندر'' قدری ''گیاه ستر
3. حبیب : '' انباهی گیاهی سبز'' ندارد
4. شیفته : گیاهی سبز'' برآورد'' ودرکچکول انداخت
5. حبیب : '' انداخت '' ندارد
6. حبیب : بخمیرنمودند ''کردن گرفت '' چنانکه شك آن برجایی
7. حبیب :حضرت شیخ '' می ریخت ''شیخ بدرالدین
8. حبیب : ''رحمته الله علیه یشترشد بقلندرآورد'' ندارد، وشیفته : ودرکچکول '' خود مالیدن گرفت '' گفت که ای
9. شیفته : ای درویش '' جای خود بشناس آن '' قلندر
10. حبیب : '' مذکوربشورید '' ندارد، وشیفته : قلندر'' درغضب شد خواست که ''کچکول برداشت
11. مطبوعه : فرید ''الملته والدین ''که درحجره
12. مطبوعه : '' خاص '' اضافه
13. حبیب : خاص مشغول بود این معنی از'' ندارد
14. شیفته : که درحجره خاص ------------ وبه تعجیل '' ندارد
15. حبیب : '' ازحجره خاص بیرون '' ندراد
16. حبیب : '' حضرت شیخ مشارٌالیه'' ندارد ، وشیفته : دست برندارند '' خالی نگذاشت '' فرمود
17. حبیب : '' چنانچه '' ندارد
18. شیفته : قلندرکچکول بدیوارزد راه '' ندارد چنانچه آن
19. شیفته : '' فی الحال '' ندارد
20. حبیب :آورد'' روی '' درراه نهاد

حضرت شیخ بمولانا بدرالدین رحمته الله علیه[2] فرمود ای فرزند[3] عارضی بلباس هر عامی وخاصی[4] هم می باشد شاید که[5] گیاهی که او خمیرمی ساخت[6] این آن نباشد که قلندران بکار برند شاید بآزمایش آمده شد که وهم ازحضرت شیخ نصیر الملته[7] والدین محمود اودهی قدس سره ـ

نقل است[8] که درنزدیکی قصبه اجودهن مقدارچهارفرسنگی قصبه دیگر[9] ایست درآنجا ترکی قتالی درشت حالی[10] حکمی بود بازی داشت چرزگیری وکلنگ اندازی ترک مذکور[11] آن باز[12] را بسیاردوست می داشتی وبامیرشکاری سپرده بود و[13] تاکید تمام[14] نمود که زنهارزنهاراین بازرا[15] غیراز[16] حضورمن بجانوری نه پرائی مبادا پروازکرد وبازنیاید اگرحکمی مرا پاس نداری دست ازجان وفرزندان خود شسته باشی[17] قضارا آن میرشکارروزی[18] بیاران هم کاره سوارمی گردید بازدست برداشت[19] ناگاهان کلنگی

---

1 شیفته : قلندر" درویش روبصحرا " نهاد

2 مطبوعه : بدرالدین " قدس سره " فرمودای فرزند

3 شیفته : " ای فرزند " اضافه

4 حبیب : " عارضی به لباس هرعامی خاص " ندارد

5 شیفته : "شاید که " اضافه

6 حبیب : گیاهی " چیزدیگر "این آن نباشد

7 حبیب : "الملته " ندارد

8 خیرالمجالس : ص 129 ـ 131

9 حبیب : " دیگر" اضافه

10 حبیب : درآنجا ترکی " جفاکاردرشت مزاج " حاکمی بود

11 حبیب : " ترک مذکور" ندارد

12 حبیب : " باز" ندارد

13 حبیب : " سپرده بود" ندارد

14 حبیب : تاکید " بود که " نمود

15 حبیب : " زنهارزنهاراین بازرا" ندارد

16 حبیب ، خدابخش ، شیفته ومطبوعه : " غیراز" ندارد

17 حبیب : نه پراء مباد" گم شود " قضاراآن میرشکار

18 حبیب : " روزی " اضافه

19 حبیب : " بازدست برداشت " اضافه

خنك[1] چند بالای ایشان می گذشت یاران او الحاجی نمودند که کلنگان مفت می[2] گذرند بازی که داری بدین ها گذارند که[3] کبابی سازیم امیرشکار مذکور بیاران خود[4] جواب داد که صاحب من تاکیدی با هتمام تمام[5] نموده است که تامن نباشم اصلاً این باز[6] را بجانوری پروازندهی که مبادا تیز پری تمام و غایب گردد چه دانم چون باز پرانم ناگاهنی[7] گم گردد صاحب من ترکیست بی باك و خشمناك چون بازگم گردد مرا با فرزندان بهم که باز[8] درمعرض هلاك اندازد بازبایاران گفتند حالا ماده دوازده سواریم سواریم و اسپهان روانده داریم بگذاریم[9] که ازما باز غایب گردد القصه[10] چون الحاج ایشان[11] بسیارشد امیرشکارمذکور[12] بازبکشاد[13] و طرف کلنگان پروازدارد ناگهان کلنگان کلنگان طرفی شدند[14] وباز طرفی دیگر رفت[15] زمان زمان بلند تر میشد تا ازنظر ایشان غائب گشت یاران هریکی بدنبال تفحص او هر طرفی متفرق شدند[16] ولی امیرشکارگریه کنان وجامه دراند[17] وریش کنان بهزار تشویش غم وانده[18] و بحوالی قصبه[1] اجودهن

---

1 ممطبوعه: '' خنك '' اضافه

2 شیفته: '' وهم ازحضرت شیخ ---- الحاجی نمود که کلنگان مفت '' ندارد

3 حبیب: می گذاردند '' بازرا پروازده تا ازانها کنگی بگیرد '' کبابی سازیم

4 حبیب: '' مزکوربه یاران خود '' ندارد مذکور

5 حبیب: صاحب من '' قد غن '' نموده است

6 حبیب: نموده است '' که درنیت من '' رابه جانوری پروازندهی

7 حبیب: ''تیزپری تمام و غایب گرددچه دانم چون بازبرانم ناگهانی '' ندارد

8 حبیب: ''وصاحب من ترك------------- فرزندان بهم که باز'' ندارد

9 خدابخش و مطبوعه: '' درمعروض هلاك ------------------داریم نگذاریم ''ندارد

10 حبیب: غایب گردد '' یاران '' چون الحاج

11 حبیب: چون الحاج '' را اسرار '' بسیارشد

12 حبیب: ''مذکور'' ندارد

13 حبیب: '' بکشاد '' ندارد

14 حبیب: بازبکشاد '' اتفاقاً کلنگا بجانب دیگررفتند '' بازطرفی دیگر

15 حبیب: بازطرف دیگر '' پروازکرد '' زمان زمان

16 حبیب: یاران هر '' چند اسپهان تاختند اثری ازونیافتند ولی امیرشکار

17 حبیب: '' جامه دراند '' ندارد

18 حبیب: وریش کنان '' برسوی می شتافت '' بحوالی

رسید وهم بدان حالی که داشت[2] بخدمت حضرت سلطان المشایخ[3] فرید الملته والدین [4]درآمد چون حضرت شیخ را دید آهی ازدل برکشید[5] مثال ماتم زدگان بدحال[6] و زارزاربگریست[7] حضرت سلطان[8] المشایخ اورا[9] بتلطف خواند وپیش خود نشاند و پرسید که این زاری وخواری را سبب چیست[10] او قصه حال بازبخدمت ایشان باز نمود که ای مخدوم ترکی قتالی ظالمی وبد حالی را مرا بازی سپرده بود ووصیتی[11] و تاکیدی بحد وعد[12] نموده بود که این بازرا درعنت من به پروازنیاری و مرا یاران چند مزاحمت نمودند ومن بسبب الحاح ایشان به پرانیدم چنانچه هوا گرفت[13] از نظر غایب شد وگم گشت اکنون بتحقیق میدانم که اگر باز مذکوررا بازبدو نسپارم مرا بافرزندان بهم زنده نگذارد گیرم که من اسپی ولباسی که درام بگذارم و ترک وتجرید نمود سر درجهان گیرم و درگوشه بمیرم شک نیست که آن ترک فرزندان و متعلقان مرا خون بریزد و بخاک سیاه آمیزد حضرت ملک[14] المشایخ چون این سخن شنید مقداری طعام[15] طلبید و فرمود که بسی طعام بخورشاید که خدای تبارک وتعالیٰ خاطر

---

[1] حبیب: "قصبه" ندارد
[2] حبیب: هم بدان" حال خراب" بخدمت حضرت
[3] مطبوعه: حضرت" شیخ" المشایخ
[4] حبیب: "المشایخ فرید الملته والدین" ندارد
[5] حبیب: " چون حضرت شیخ ـــــــــــــ برکشید" ندارد
[6] حبیب: "بدحال و" ندراد
[7] شیفته: "گی تذرند بازی که داری ـــــــــــ وزارزاربگریست" ندراد
[8] مطبوعه: حضرت" شیخ" المشایخ
[9] حبیب: المشایخ "ازروی" بتلطف
[10] حبیب: بتلطف" مهربانی سبب گریه وزاری اوپرسید اوتمام" قصه حال
[11] حبیب: قصه حال "ازدرشت مزاجی صاحب باز" وتاکیدی
[12] حبیب: وتاکید" اوالحاح" نموده بود
[13] مطبوعه: "هوا گرفت" اضافه
[14] خدابخش ومطبوعه: "الملک" ندارد
[15] حبیب: نموده بود" یاران بازگفت ایشان ما حضری برای او" طلبید

تو جمع آرد آن بازرا بتوسپارد[1] امیر شکار مذکور پاری نان شکسته[2] ودر دهن انداخته چنانکه از خشکی گلویش فرود نیاید البته چون حال امیرشکار حضرت شیخ بزرگوار در اضطرار و اضطراب دید[3] دست او گرفت و فرمود که من این که بازتو بر کنگره حصار نشسته است بروبگیر امیرشکار چون[4] بازرا معاینه نمود[5] سر بر خاك پای حضرت شیخ شیخ بشود وبازرا بگرفت[6] شکرانه کنان بازبمتوجه بخدمت شیخ نمود[7] واسپی که برو برو سوار بود بخدمت حضرت[8] شیخ[9] پیشکش ایشان[10] کرد و حضرت[11] شیخ تبسم فرمود که ترا باید که براسپ[12] سوار شوی و بخانه خود[13] روی وبازرا بصاحب اوباز[14] سپاری و اسپ را قیمت کنی نصف مال او پیش من[15] بیاری تا مبلغ قیمت او بقسمت برابر افتد وحق[16] برادری میان من وتو[17] درست گردد ترك مذکور ازگم شدنی

---

1. حبیب : خاطر توجمع ''گرداند'' میرشکار
2. حبیب : میرشکار'' چون لقمه '' دردهن انداخت
3. حبیب : انداخت '' ازبسی که گلوی آوازگریه وزاری خشك شده بود نتوانست فروبردن حضرت شیخ احوال اورا بدان منوال دیدند '' دست اوگرفت ، ومطبوعه :اضطراب '' یافت'' دست او
4. حبیب : میرشکار'' دوید'' بازرا
5. حبیب : بازرا'' طلبید واوآمد برددستش نشست میرشکار'' سربرخاکپائی حضرت
6. حبیب : '' بشود وبازرا بگرفت '' ندارد
7. حبیب : '' بازتوجه بخدمت شیخ نمود'' ندارد
8. مطبوعه : '' حضرت '' اضافه
9. شیفته: ''حضرت سلطان المشایخ ---------- بخدمت حضرت شیخ'' ندراد
10. حبیب '' ایشان ''اضافه
11. مطبوعه: ''حضرت''اضافه
12. حبیب : ترابایدکه '' همین طور'' سوارشوی
13. حبیب : '' خود'' ندارد
14. حبیب : '' اوباز'' ندارد
15. حبیب : سپاری '' بعد ازآن نصف قیمت اسپ را برای درویشان '' بیاری
16. حبیب : '' تامبلغ قیمت او قسمت-------- برابر افتد وحق '' ندارد
17. حبیب : '' میانه من وتو'' ندراد

باز خبری شنیده بود[1] و بفرزندان بازدار تعرضی نمود[2] ناگاه در دویم روز[3] امیرشکار مذکور باباز بهم پیش صاحب خود رسید صاحب او چون بازرا بدید متحیر شده از[4] امیرشکار راپیش خود طلبید و قصه گم شدنی باز[5] بازپرسید و که این بازراکجا یافتی و چگونه بدست آمد[6] او تمام ماجرای خود و کرامت حضرت سلطان المشایخ پیش آن ترک ادا نمود و ترک چون قصه بتمامی شنید[7] گفت سبحان الله حضرت شیخ فرید الدین مسعود قدس سره این چنین بزرگیستکیست که معاینه نمودی[8] باید که فرود باز کردی و مقدارتنکهای زر[9] بخدمت او ازمن شکرانه رساند وبرای من ازحضرت ایشان[10] ایشان[10] فاتحه التماس نمایم بعد ازآن[11] امیرشکار عرض نمود که ای خدا وند کارمرا البته بحضرت ایشان بازرفتن ضرورت است که چون من کرامت ایشان معاینه دیدم اسپ خود شکرانه کشیدم شیخ فرمود که این[12] اسپ هم ترا[13] بخشیدم ولی نصف قیمت او بمن باری لاجرم فتوحی که بدست من[14] بخدمت حضرت شیخ روان می داری مرا نیزتانصف قیمت اسپ بخدمت حضرت ایشان باید رساند او[15] هم چنان

---

1 حبیب : گم شدن باز" را مزاحم بود " بفرزندان بازدار

2 حبیب :بازدار" خبریافته " ناگاه

3 حبیب : ناگاه " راگرفته " میرشکارباز بهم پیش

4 حبیب : " متحیرشده از" اضافه

5 حبیب : " پیش خود طلبید و قصه گم شدن باز" ندارد

6 حبیب : " که این بازازکجا یافتی و چگونه بدستت آمد" اضافه

7 حبیب : سلطان المشایخ " شرخ داداو" گفت سبحان الله

8 حبیب : است " اکنون " باید که زود

9 حبیب : "بازگردی و مقدارتنکها زر" ندارد

10 حبیب : بخدمت او" ایشان بروی شکرانه ازما ببری وبرای " فاتحه التماس نمائی

11 حبیب : " بعد ازآن " ندارد

12 حبیب : میرشکارعرض نمود " بلی من هم چون بازرا یافتم شکرانه ان این اسپ راندرایشان کردم " اسپ هم ترا بخشیدم

13 شیفته : " پیشکش ایشان کرد ـ ـ ـ فرسود که این اسپ هم ترا" ندارد اسپ هم ترا بخشیدم

14 حبیب : قیمت او "آن برای درویشان بیاری " بخدمت حضرت شیخ

15 حبیب : حضرت شیخ " نصف قیمت اسپ گرفته خواهم رفت وفتوح شمارا نیزمی برم آخر "

کرد مگر[1] آن ترك قبل ازین قصه[2] بخدمت شیخ عقیدت پاك نداشت آخر آمد بتشریف[3] ارادت وانابت[4] مشرف شد و یك از خدای ایشان گشت[5] و امیر شکار مذکورهم درآن ایام مرید گشت[6] ترك وتجرید نمود تاحیات داشت مجدوملازم بود[7] **ایضاً نقل است[8]** از حضرت[9] شیخ المشایخ[10] نصیرالملته والدین محمود اودهی رحمته الله علیه[11] درحدود قصبه اجودهن دیهی بود و درآن دیه روغنگری مسلمان ساکن بودی ناگاه آن دیه را شبی ازشبها[12] داروغه خطه[13] دیبال پورآن دیه را تاخته [14] نهیب[15] وتاراج ساخت و مردم آن دیه تمام دربند و قید انداخت روغنگر مذکورزنی داشت ازحد[16] صاحب جمال و اورا باآن زن محبتی عظیم بود وآن زن نیزدرغایت دیه مذکوربدست کسی افتاد و غایب گشت[17] هرچندآن روغنگر با دیده گریان و سینه

همچنان کرده

1. حبیب: ''مگر'' ندارد
2. حبیب: ''قصه'' ندارد
3. حبیب: پاك نداشت '' اکنون چون این قصه معاینه کرد'' ارادت
4. حبیب: ''انابت'' اضافه
5. حبیب: ''ویکی ازخدای ایشان گشت '' ندارد
6. حبیب: مذکور همدران ایام مرید گشت'' ندارد
7. حبیب: ترك وتجرید نمود'' بخدمت ایشان مداومت کرد چنانچه یکی ازاصلان حق شمرد'' ایضاً
8. سیرالاولیا: ص 181
9. حبیب: ''نقلست ازحضرت'' ندارد
10. حبیب: ''المشایخ'' ندارد
11. حبیب: محمد'' قدس سره'' که درحدود قصبه اجودهن
12. حبیب: ''آن دیه رابه شبی ازشبها'' ندارد
13. حبیب: ''خطه'' ندارد
14. حبیب: ''آن دیه راتاخته'' اضافه
15. مطبوعه: '' نهیب'' ندارد
16. حبیب: تاراج ساخت'' زن وبچه آن مردم رااسیرودست گیرنمود ودرمیان ان مردم زن روغنگر هم که بغایت'' صاحب جمال
17. حبیب: صاحب جمال'' بود دربند رفت'' هرچند که آن روغنگردیده

بریان در هر جانب دوید[1] اثری ازو نیافت تا هزار غم ودرد رو بحضرت سلطان[2] المشایخ فریدالحق والدین قدس سره آورد هم چنان زاروخراب[3] با صد هزاراضطرار[4] اضطرار[4] و اضطراب بخدمت حضرت ایشان[5] درآمد حضرت شیخ چون حالش بدین گونه دید سبب خرابی او بازپرسید او قصه حال بدان منوال که بوقوع پیوسته بود[6] عرض نمود حضرت شیخ زمانی تامل فرمود[7] و اشارت فرمود که طعامی بیارند پیش این روغنگر بدارند هم چنان کردند[8] روغنگر مذکور چون حالی[9] خراب و جگری کباب داشت دست بر طعام نرود نواله ازآن نوال نخورد[10] حضرت شیخ فرمود که طعام بخورحق تعالیٰ قادراست که خاطر تو جمع گرداند وآن زن بتو رساند[11] روغنگر مذکور این معنی شنید اندکی دلی او[12] بسیار امید ولی[13] اندوه وغم که داشت بکلی برطرف نشد[14] حضرت شیخ فرمود که سه روزملازم من باش تاحق تعالیٰ ازپرده غیب چه پیدا آرد ناچارآن روغنگر اختیارکرد درسیوم روزنوسینده[15] را مقید کرد درقصبه[16]

---

1 حبیب : بریان درهر'' جا سراغ اوگرفت '' اثری ازونیافت

2 شیفته : بخشیدم ولی نصف قیمت ۔۔۔۔۔ هزارغم ودرد روبحضرت سلطان'' ندارد

3 حبیب : نیافت '' چون نومید شد '' باصد هزاراضطرار

4 مطبوعه : هزار'' اندوه'' واضطراب بخدمت

5 مطبوعه : حضرت '' شیخ '' درآمد

6 حبیب : درآمد '' احوال ایشان خود'' عرض نمود

7 مطبوعه : واشارت '' نمود'' که طعامی بیارند

8 حبیب : تامل فرمود'' سربرآوردند وفرمودند که ما حضری برای این روغنگربدهید تا بخورد'' روغنگر مذکور

9 حبیب : روغنگر'' ازپس دلی''خراب وجگری کباب

10 حبیب : وجگرکباب '' درفراق زن بود میل تمام بطعام نبود'' حضرت شیخ فرمود

11 حبیب : '' وآن زن بتورساند ''ندارد

12 حبیب : روغنگر'' فی الجمله ''بسیارامید ولی

13 مطبوعه : اندك دل او'' تسکین یافت فاما'' اندوه وغم که دشت

14 حبیب : یافت '' پاره طعام بخورد بعد ازآن '' حضرت شیخ فرمود

15 حبیب : چه پیداآرد'' روزسوم محصلان حاکم دیبال پورعالمی '' رامقید کرده

16 حبیب : '' قصبه '' ندارد

اجودهن آوردند مگر[1] متصرف جائی بود که آنجا تعلق بدان امیر داشت که آن دیه را تاراج نموده بود القصه آن نوسینده مقید بمحافظان خود [2] الحاح نمود که اگر مرا[3] بخدمت حضرت فرید الملته والدین به برید چیزی نیك بشما رسانم[4] محافظان هم چنان کردند و اورا بحضرت شیخ آوردند نوسینده مذکور[5] حال خود بحضرت ایشان باز نمود حضرت شیخ[6] مشارٌالیه[7] فرمود که چون آن مقطع[8] که ترا مقید و تسلسل فرموده فرموده است[9] شفقتی بحد و عنایتی تعبد[10] فرماید پیش من چه شکرانه فرشته قبول می می باید کرد[11] نوسینده عرض نمود که هر چه از نقود و کالا[12] دارم بخدمت حضرت شیخ[13] شکرانه بیارم حضرت شیخ فرید الملته والدین[14] فرمود که آن شکرانه هم بتو بخشیدم آن داروغه گرفت ترا خلاصی خواهد کرد[15] و بخلعتی فاخر خواهد نواخت ویك داهی نیز بتو خواهد[16] بخشید عهدکن که آن داد بدین روغنگر می بخشی نوسینده[17] بصدق دل قبول نمود و روغنگر را گفت برخیز برابر من بیا تا همچنان کنم

[1] حبیب: "مگر" ندارد
[2] حبیب: جای بود "آن امیر تعلق داشت عامل مذکور به محصلان "الحاح نمود
[3] حبیب: الحاح نمود "تا اورا اول "بخدمت حضرت
[4] حبیب: ببرید چیزی "بانها داد" محافظان هم خیان
[5] حبیب: "را بحضرت شیخ آوردند نوسنیده مذکور" ندارد
[6] مطبوعه: "شیخ" اضافه
[7] حبیب: "حضرت شیخ مشارٌالیه" ندارد
[8] مطبوعه: چون آن "داروغه" ترا مقید تسلسل فرموده
[9] حبیب: فرموده "اگر حاکم تو ازین قید و زچیز ترا اخلاص کند" شفقتی بحد و عنایت
[10] حبیب: وعنایت "نماد" فرماید
[11] حبیب: چه شکرانه "بیاری" نوسینده عرض نمود
[12] حبیب: نقود "جنس" دارم
[13] حبیب: "بخدمت حضرت شیخ" ندارد
[14] حبیب: شکرانه بیارم "همه را" فرمود، و مطبوعه: "فرید الملته والدین" اضافه
[15] حبیب: فرمود که آن "همه را بخشیدم اما آن داروغه ترا خلاص کرده" وبخلعتی فاخر خواهد
[16] حبیب: بخلعتی فاخر خواهد "یك کنیز نیز" بخشید عهد کن
[17] حبیب: روغنگر "بدهی او" بصدق دل

که اشارت حضرت شیخ است[1] روغنگر مذکور ازین سخن درگریه افتاد[2] و عرض نمود که ای شیخ المشایخ حالیا درگرد من[3] آن قدر چیزی هشت که بیست[4] کنیزك خوب می توانم خرید کرد و لیکن[5] من فریفته و خراب[6] زن خویشم از فرقت او دلی ریشم حضرت شیخ[7] فرمود تو خود[8] باری برابر این نوسینده[9] برو به بیبن[10] تا خدای تبارك تعالیٰ ازپرده غیب چه پدید آرد روغنگر مذکور[11] ناچار باشارت حضرت شیخ برابر او[12] رفت و نزدیك و ثاق[13] او متفکر و متحیر نشست والی[14] نوسینده را پیش آن داروغه نبودند که مقید ساخته[15] بود من مجرد دیدن ازبرکت حضرت شیخ دل او مهربان گشت[16] و باسپی خوب[17] و بخلعتی مرغوب بنواخت[18] و بمنزل خودش روان ساخت و درعقب رو[19] کنیزك صاحب جمال برقع پوش فرستاد و این نیز انعام[20] و عنایت

---

1 حبیب : روغنگر راگرفت '' همراه خود برد '' روغنگر
2 حبیب : روغنگر '' اندکی ملول شد '' وعرض نمود
3 حبیب : شیخ المشایخ '' بافعل دربساط خود '' آنقدر
4 حبیب : آنقدر '' وسعت دارم '' کنیزك
5 حبیب : کنیزك '' بجرم اما '' من فریفته
6 حبیب : '' خراب '' ندارد
7 حبیب : '' ازفرحت ودل ریشم حضرت شیخ '' ندارد
8 حبیب : '' خود '' اضافه
9 حبیب : '' نوسینده '' ندارد
10 حبیب : '' به بین '' اضافه
11 حبیب : '' مذکور '' ندارد
12 حبیب : '' باشارت حضرت شیخ برابر او '' ندارد
13 حبیب : رفت '' بردربار '' ومتفکر و متحیر
14 حبیب : نشست و این '' عامل '' نوسینده ، ومطبوعه : '' والی '' ندارد
15 حبیب : بردند که '' همین حضرت شیخ '' بمجرد دیدن
16 حبیب : بمجرد دیدن از '' بنده وزبخیر خلاص کرده '' وباسپی
17 حبیب : '' خوب '' ندارد
18 حبیب : خلعتی '' انعام داده '' وبمنزل
19 حبیب : بمنزل '' رخصت نمودو '' کنیزك صاحب جمال
20 حبیب : که این '' بتو '' عنایت

فرستادترا باشد[1] چون آن کنیزک مذکور نزدیک و ثاقش[2] رسید شوهر خود را ایستاده[3] دید و برقع از رو بالا کشید و بسویش دوید وآن[4] روغنگر نیزاورا شناخت و سر درپایش انداخت[5] نوسینده ازاین حال حیران ماند واحوال از[6] روغنگر را بسوی خود خواند و دست کنیزک بگرفت وبدستش[7] سپرد که ترا ارزانی باد روغنگر مذکورحال او مکشوف مکشوف کرد که این زن من است ازعنایت[8] وکرامات حضرت شیخ فرید الملته والدین قدس سره است[9] وازآنجا با زن بهم بخدمت حضرت شیخ ملک المشایخ مشارٌالیه آمد ومرید گشت[10] واین درویش بنسخه مرقوم یافته است که حضرت شیخ مشارٌالیه[11] راکه گنج شکرآن سبب گویند که درایامی که حضرت شیخ فرید الملته والدین[12] بملازمت پیر خود حضرت شیخ قطب الدین قدس سره[13] دردهلی بود من جای مسکنی معین[14] ایشان بنزدیک دروازه غربی بجنتی [15] برجی[16] بود آلان کسانیکه وقوف[17] دارند بدان منزل مبارک گذر می آرند و دوگانه من ادا کردند القصه[18] ایامی

---

1 حبیب: عنایت ''کردم کنیز'' چون آن
2 حبیب: ''آن کنیزک مذکورنزیاوثاقش'' ندارد
3 حبیب: ''راایستاده'' ندارد
4 حبیب: برقع ''راازسرانداخته بپایش افتاده'' روغنگرنیزاورا
5 حبیب: شناخت'' درکنارگرفت آن عامل'' نوسینده ازاین
6 حبیب: ''احوال از'' اضافه
7 حبیب: روغنگر'' پرسید او همه حقیقت رابیان کردآنگاه کنزک رابرو'' سپرد
8 مطبوعه: ''عنایت و'' ندارد
9 حبیب: ارزانی '' باشد داد وازآنجا بهم بخدمت
10 خیرالمجالس: ص 236-238
11 شیفته: ''وهم ازحضرت شیخ --------------- یافته است که حضرت شیخ مشارٌالیه '' ندارد
12 حبیب: '' حضرت شیخ فرید الملته والدین ''ندارد
13 حبیب: '' حضرت شیخ قطب الدین قدس سره ''ندارد
14 حبیب: ''جای مسکنی معین'' ندارد
15 شیفته: دروازه'' بجانب'' برجی بود
16 حبیب: ''بجنتی برجی '' ندارد
17 حبیب: بود'' روی '' دادند بدان منزل
18 شیفته: ''کسانیکه وقوف دادند-------------- می گذارند القصه '' ندارد

برشگال بود و باران با فراط می بارید چنانچه[1] تمام راه گلی لای[2] گرفته بود و حضرت شیخ را[3] هفت روز گذشته بود[4] که روزه طی داشته بودند هنوز[5] افطار نه فرموده بود بقدر بقدر ضعیفی در وجود مبارك او پیدا گشته خواست که بخدمت[6] حضرت قطب الملته والدین قدس سره رسد[7] نعلین چوبین بپا داشت درآمد آن راه پای[8] مبارکش لغزید چنانکه بر زمین افتاد و دهن به اداءالله تعالیٰ[9] کشاد[10] پاره گلی بزمین[11] بدهانش رسید تمام شکر گشت ازآنجا[12] برخاست[13] بخدمت حضرت قطب الملته والدین سر بر زمین نهاد و بنشست حضرت سلطان المشایخ قطب الملته والدین [14] فرمود بابا فرید الدین مسعود بدان پاره گلی که دردهنست رسید و شکر گشت عجب نیست که[15] حق[16] تبارك و تعالیٰ[17] وجود ترا گنج شکر گر دانیده است همواره شیرین خواهی بود حضرت شیخ فریدالدین قدس سره که سر برزمین آورد و شکرانه حق تعالیٰ کرد چون از

---

1 حبیب : '' چنانچه '' ندارد

2 حبیب : ''لای '' اضافه

3 شیفته : ''چنانچه تمام راه ـــــــــــــــــــــــــــ وحضرت شیخ را'' ندارد

4 حبیب : '' گذاشته بود که '' ندارد

5 حبیب : بودند هنوز'' ندارد

6 شیفته : '' روزه طی داشته بود ـــــــــــــــــــــــــــ خواست که بخدمت '' ندارد

7 حبیب : '' بقدرضعف '' روی داده بود بخدمت پر ازمنزل خود نزدیك دروازه غزنی بود بسیازبود '' نعلین چوبین بپای

8 حبیب : نعلین چوبین بپانی ''کرده می رفتند قضارا دریك جای که گل ولائی بسیاربود'' مبارکش نعزید

9 حبیب : '' دهن باداء الله ـــــــــــــــــــ الله تعالیٰ '' ندارد

10 شیفته : ''چنانکه برزمین ـــــــــــــــــــ کشاد '' ندارد

11 حبیب : '' به زمین '' ندارد

12 حبیب : شکرگشت '' چون ''برخاست بخدمت

13 مطبوعه: ''برخاست '' ندارد

14 حبیب و شیفته : '' سر برزمین نهاد ـــــــــــــــــــــــــــ قطب الملته والدین '' ندارد

15 حبیب : '' عجیب نیست که'' ندارد

16 مطبوعه : نیست که '' حضرت '' تبارك وتعالیٰ

17 شیفته : بدین پاره گلی ـــــــــــــــــــــــ حضرت تبارك وتعالیٰ'' ندارد

آنجا بازگشت[1] هر جا که رسید از مردومان او آواز شنید که[2] می گفتند حضرت شیخ فرید الدین گنج شکر می آمد واین درویش در ایام عزیمت بیت الله چون بقصبه اجودهن بشرف زیارت ایشان[3] رسید همین معنی[4] از خدمت شیخ المشایخ[5] شیخ محمد که صاحب سجاده حضرت شیخ قدس سره بود ازاین معنی[6] پرسید ازایشان نیز گفتند که[7] هم چنان شنید

نقلست از حضرت سلطان الاولیا[8] نظام الملته والدین قه[9] من روزی بخدمت ملك ملك المشایخ فرید الملته والدین حاضر بودم که می فرمودند در ایامی که بخدمت حضرت سلطان العارفین قطب الدین بختیار اوشی قدس سره ملازم بودم روزی از حضرت ایشان اجازت[10] خواستم که اگر فرمان باشد یك چله درخلوت برآرم حضرت خواجه قطب الملته والدین[11] فرمود که بابا فرید الدین[12] حاجت نیست در خلوت نشینی وچله برآری ازین کار شهرت بسیار روی دهد و عادت پیران ما همچون نبوده است چرا که[13] خلوت ایشان در ظاهر[14] بودی من این قدر جواب گفتم که وقت حضرت شیخ بر من حاضر است[15] شهرت در دل من راه نخواهد یاقت چنانکه[1]

---

1 حبیب : ازآنجا '' بمنزل خود معادمت نمودند '' هر جا که
2 حبیب : '' شنید '' ندارد
3 حبیب : '' بشرف زیارت ایشان '' ندارد
4 حبیب : '' همین معنی '' ندارد
5 حبیب : '' شیخ المشایخ '' ندارد
6 حبیب : '' ازاین معنی '' اضافه
7 حبیب : '' گفتند که '' اضافه
8 حبیب : '' سلطان الاولیا '' ندارد
9 مطبوعه : نظام الملته والدین '' قدس سره '' که من روزی بخدمت حضرت
10 حبیب : '' اجازت '' اضافه
11 حبیب : حضرت خواجه قطب الملته والدین '' ندارد
12 حبیب : '' فریدالدین '' اضافه
13 حبیب : '' چرا که '' اضافه
14 حبیب : ایشان در '' انجمن '' بودی
15 حبیب حضرت شیخ '' شامل حال من است انشا الله تعالیٰ '' شهرت در دل من

حضرت قطب الملته والدین قدس سره ساکت شدند بجواب ملتفت نگشتند هم دران حال دانستم[2] که ازمن بی ادبی عظیم[3] واقع شده چرا بخلاف حکم ایشان محیب گشتم[4] بسیار استغفار گفتم و هنوز ازآن سخن[5] پیشمان هستم تا روز قیامت این پریشانی[6] و شرمندگی ازمن منفک[7] نخواهد شد[8]۔

نقل است از حضرت سلطان الاولیا نظام الملته والدین قدس سره که[9] من روزی بخدمت حضرت ملک[10] المشایخ فرید الملته والدین قدس سره نشسته بودم مولانا بدرالدین اسحاق بمولانا جمال الدین هانسوی نیز حاضر بودند حضرت شیخ را مریدی بود[11] مولانا محمد نام اواز ملتان رسیده بود حضرت شیخ برای او طعام طلبیدند خود صایم بودند چون طعام آمد بحضور خویش[12] بمایان اشارت نمودند که درمی باید رفت درآن وقتی که طعام آورده بودند سفره حاضر نبود که به اندازند[13] وآن طعام کهچری بود از ماش و برنج پخته بودند و درآن حین[14] در خاطر بمولانا محمد ملتانی[15] گذشت که اگر صفره بودی به بودی حضرت شیخ را ازین معنی مکشوف گشت

---

1 حبیب : '' چنانکه '' ندارد
2 حبیب : ملتفت نگشتند '' همان لحظ دردلم گذشت '' که ازمن بی ادبی
3 حبیب : '' عظیم '' اضافه
4 حبیب : ایشان '' کردم '' بسیار استغفار گفتم
5 حبیب : ''ازآن سخن'' اضافه
6 حبیب : '' پریشانی '' ندارد
7 حبیب : '' منفک'' ندارد
8 خدابخش : '' نقلست ازحضرت سلطان الاولیا ــــــــــــــــ من منفک نخواهد شد '' ندارد و فوایدالفواد : ص 42 ـ 43
9 حبیب : نظام الملته والدین '' فرمود '' من روزی بخدمت
10 مطبوعه : حضرت '' سلطان '' المشایخ
11 مطبوعه : ومولانا بدرالدین اسحٰق ـــــــــــــــ وایشانرا مریدی بود'' ندارد
12 حبیب : '' چون طعام آمد بحضور خویش '' ندارد
13 حبیب : '' درآن وقتی که ــــــــــــــــ حاضر نبود که باندازند'' ندارد
14 حبیب : ''درآن حین '' ندارد
15 حبیب : '' ملتانی '' ندارد

فی الفور[1] گرد طبق[2] طعام[3] بانگشت مبارك خطی[4] مدور کشید و فرمود مولانا محمد که اگر اگر سفره موجود نیست تو[5] این خطه مدور[6] را حکم[7] صفره گیر و طعام دریافت ایضاً نقلست از حضرت سلطان الاولیا[8] نظام الملته والدین قدس سره که[9] حضرت ملك المشایخ فرید الملته والدین[10] قدس سره[11] را صوم دوام بودی بحدی که اگر عارضی حادث[12] داشتی یا قصدی می نمودی هرگز افطار نفرمودی و بیشتر افطار صوم[13] او بشربت بودی اندکی[14] بمویز درقدح شربت می انداختندی و ازآن شربت بوقت افطار بقدر مقداری سه دم نمی کشید[15] و دو سه دانه مویز بدهن مبارك می بردی[16] وما بقیه شربت بحاضران مجلس ایثار می فرمودی تا گرا آن سعادت رومی نمودی و دو نانی چرب کم ازسیری بعد افطار شربت پیش ایشان نمی نهادندی و ازیك نان ثلثایا یا کم وبیش بر خوردی و باقی نصیب حاضران کردی[17] بعد ازان باستغراقی تمام[18] تا نمازی

---

1 حبیب: '' فی الفور'' ندارد
2 مطبوعه: ''طبق'' اضافه
3 حبیب: ''طعام'' ندارد
4 حبیب: '' خطی'' ندارد
5 حبیب: اگر سفره موجود نیست تو'' ندارد
6 حبیب: این '' دایره'' را
7 حبیب: ''حکم'' ندارد
8 حبیب: ''سلطان الاولیا'' ندارد
9 حبیب: ''قدس سره که'' ندارد
10 حبیب: حضرت ''شیخ ''قدس سره
11 مطبوعه: '' قدس سره ''ندارد
12 حبیب: '' حادث'' اضافه
13 خدابخش و مطبوعه: افطار'' علوم '' اوبا شربت بودی
14 حبیب: ''بودی اندکی '' ندارد
15 حبیب: '' می انداختنندی وازان-------------- درم می کشید'' ندارد
16 حبیب: دوسه دانه'' انداخته دوسه قرط بکارمی بردند'' ومابقی شربت
17 اخبارالاخیار: ص 117-118
18 حبیب: ایثارمی فرمودی '' ثلثی ازنان تنک نیزتناول فرمودند'' نمازعشاءادا نموده

عشاءادا نموده تمام شب[1] بمستغرق و مشغول بخدائی تعالیٰ می بودی[2] درمبدی حال که بقصبه اجودهن متوطن شدند ویاوجود عیالی و فرزندان بمثل[3] پیلو ودیله که که ازجنگل آن ولایت خیزد قانع می بودند[4] درآخرها و سعتی روی داد و فتوحات بپاپی رسیدن گرفت هر چه می رسید[5] نصیب مجاور[6] و مسافران می فرمودند وخود بدان رشتهای جنگل[7] قانع و خرسند[8] می بودند دروقتی حضرت سلطان نصیرالدین بادشاه دهلی که یکی ازاولیای خدا تعالیٰ بودی بطرف اُوچه و ملتان متوجه گشته بود چون بقصبه اجودهن نزول نمود بخدمت حضرت سلطان[9] المشایخ[10] فرید الملته[11] والدین قدس سره[12] رسید و درآن زمان سلطان غیاث الدین بلبن اُلغ خان خطاب داشت اونیزبرابرسلطان مذکوررحمته الله علیه[13] بود سلطان مثال[14] چهاردیه کلان از حواله خطه مشهور[15] دیبالپوریا چیزی[16] نقودآورده بود چون[17] به پیش حضرت سلطان سلطان المشایخ نهاد شیخ روبه اُلغ خان آورد وپرسید که اینها چیست که پیش من نها

---

[1] حبیب: ''ادا نموده تمام شب'' اضافه

[2] شیفته: شکرگنج گردانیده است ''ازان پس تمام خلایق اورا شکرگنج گفتند'' درمبداء حال که بقصبه

[3] حبیب: وفرزندان'' جمعی کثیرازمتعلقه'' پیلوودیله

[4] شیفته: پیلوودیله'' مال می گذاردند'' وآخرها روه داد

[5] حبیب: '' هرچه می رسید ''اضافه

[6] شیفته: '' مجاور'' ندارد

[7] شیفته: '' جنگل'' ندارد

[8] حبیب وشیفته: وخرسند'' ندارد

[9] مطبوعه: ''سلطان'' ندارد

[10] حبیب: سلطان المشایخ'' ندارد

[11] حبیب: الملته'' ندارد

[12] حبیب: ''قدس سره'' ندارد

[13] حبیب وشیفته: '' مذکوررحمته الله علیه'' ندارد

[14] حبیب: سلطان'' منشور'' چهاردیه کلان از

[15] حبیب: ''مشهور'' ندارد، وشیفته: کلان از'' بفرمان'' دیبالپور

[16] حبیب: دیبالپور'' مع مبلغی'' نقود

[17] شیفته: دیبالپور'' ازتو'' پیش حضرت سلطان

دند اُلغ خان مذکورعرض نمود حضرت سلطان بخدمت شیخ چهارموضع[1] معمورو وآبادان ازبرای معاش فرزندانی توقیع مرتب ساخته وبه چیزی نقود[2] برای[3] درویشان درویشان خانقاه آورده است اگر قبول فرمایند موجب[4] سعادت و سر درخاطر او می تواندبود[5] حضرت شیخ قدس سره[6] فرمود این نقود که ازبرای درویشان است قبول نمودم[7] بد ایشان قسمت نمایم و این مثال[8] مواضع بردارید پیشتر[9] هرکرا طالب و راغب دیدند به دو رسانید[10] این فرمود و رخصت نمود **ایضاً**[11] **نقل است**[12] ازحضرت سلطان الاولیا والمشایخ نظام الملته والدین قدس سره درایامی که من بخدمت[13] حضرت ایشان[14] درقصبه اجودهن بودم اندام مبارك[15] ایشان راتکسری صعیب واقع[16] شد چنانچه مرا[17] و مولانا جمال الدین هانسوی را ومولانا بدالدین اسحاق را و

---

1. حبیب : نقود'' مصحوب الغ خان بخدمت ایشان فرستاده نیازمندی نمود که این جزوی بجهته معاش فرزندان درویشان و مسافران که بدین عتبه متعلق اند خواهد بود چون الغ خان آورده این همه را پیش ایشام نهاد فرمودند که الغ خان این چیست او عرض نمود که بادشاه برای درویشان خانقاه فرستاده اگر قبول فرمایند موجب سعادت '' معمورو آبادان
2. شیفته : که پیش نهادندالغ خان ـــــــــــــــــــ ساخت بچیزی نقود'' ندارد و سردراو خواهد بود فرمودند این نقد برای درویشان نیست
3. حبیب : '' توقیع مرتب ساخت و برچرای نقود برای '' ندارد
4. مطبوعه : قبول فرمایند'' به واجب '' سعادت وسرد خاطر
5. مطبوعه : خاطراو'' می نمود'' حضرت شیخ
6. حبیب : وسردر''اوخواند بود'' فرموداین نمود نقود
7. حبیب : '' قبول نمودم ''ندارد
8. شیفته : قبول نمودم '' فرمون ''فرمان مواضع برارید
9. حبیب : مواضع '' راواپس برو'' هرکراطالب
10. حبیب : وراغب ''آن باشد بدوبرسان '' این فرمود
11. شیفته : پیشترهرکه اطالب ـــــــــــــــــــ رخصت نمود ایضاً'' ندارد
12. فواید الفواد : ص 171
13. حبیب، شیفته و مطبوعه : '' بخدمت '' اضافه
14. حبیب : '' حضرت ایشان '' ندارد
15. شیفته : '' ازحضرت سلطان الاولیا ـــــــــــــــــ بودم اندام مبارك '' ندارد
16. شیفته : '' صعب واقع '' ندارد
17. شیفته : واقع شده '' جمیع طالبان حاضربودند بمثل شیخ نظام الدین بداونی '' و مولانا جمال لدین

درویش علی بهاری را اشارت فرمود که بروید ازبرای صحت من در فلان گورستان مشغول باشید بحکم اشارت[1] حضرت ایشان بدان[2] بگورستانی که فرموده بودند[3] رفتیم رفتیم و شب آنجا[4] مشغول شیدم[5] علی الصباح بخدمت ایشان رسیدم دیدم برکهنی[6] کهنی[6] گلیمی سیاه انداخته تکیه فرمودند[7] و عصای که ازحضرت خلاصة المشایخ شیخ قطب الملته والدین قدس سره یافته بودند[8] درکناره ایشان بود[9] هر بار دست مبارك خود بدآن عصأ می بردند و بر روی خود فرود می آوردند چون مایان را بدیدند[10] پرسیدند که شب درآن گورستان مشغول بوده آید جمله[11] سر بر زمین نهادیم عرض نمودیم که[12] آری مشغول بودیم فرمود که دعاءشما[13] هیچ اثری از صحت بماروی نداد[14] ما ساکت شدیم[15] شیخ علی بهاری پیشتر ازما یان استاده بود او گفت که ما ناقصیم و وجود[16] ذات ستوده صفات[1] حضرت شیخ کامل دعاءناقص درحق کامل

---

1 حبیب و شیفته : '' اشارت '' ندارد
2 حبیب : '' بدان '' اضافه
3 حبیب : ''که فرموده بودند'' ندارد
4 حبیب :آنجا'' ندارد، و خدابخش : '' مشغول باشید بحکم ----------------رفتیم و شب آنجا '' ندارد
5 شیفته : برای صحت من '' شب درگورستان بروید '' علی الصباح بخدمت ایشان رسیدم
6 حبیب : ایشان رسیدم '' برچارپای '' گلیمی سیاه انداخته
7 حبیب : '' فرمودند'' ندارد
8 شیفته : رسیدم دیدم '' که حضرت مخدوم بربالا کهته خفته وگلیمی برسرکشیده وعصاء عطاء حضرت خواجه '' درکناره ایشان بود
9 خدابخش : درکناره '' داشتند '' هرباردست مبارك خود
10 شیفته : '' وبرروی خود فرود ---------------------------------- چون مایان را بدیدند
11 حبیب : '' جمله '' ندارد
12 شیفته : مشغول بوده اید '' دعا خواستند گفتند '' آری مشغول بودیم
13 حبیب : '' ازدعاء شما '' ندارد
14 مطبوعه : بما روی '' نه نمود'' ما ساکت
15 شیفته : ''مایان ساکت شدیم '' ندارد
16 حبیب :'' ووجود'' ندارد

اثری نکند همان[2] این سخن ظاهر[3] بسمع مبارك نرسید من بلند تر همین معنی بعرض رسانیدم چنانچه درویش علی مذکور ادا نموده بود[4] حضرت شیخ[5] چون این سخن شنید[6] مرا نزدیك طلبید وآن عصا که درکنار داشت بمن بخشید و فرمود که مولانا نظام الدین من ازخدای تعالیٰ خواستم که هرچه تو ازخدای تعالیٰ بخواهی بیای من سر بر زمین نهادم و بازگشتم وآن یاران نیزبازگشتند و بجانب تا دستی کشادند[7] و مبارك بادی دادند و من با خود اندیشدم که چون حضرت شیخ درحق من ای دعاء فرموده اند که من از خدای تعالیٰ صحت حضرت مخدوم[8] خواستم که تو هرچه ازوی[9] میخواهم بیابی لاشک دعاء شیخ درحضرت[10] حق تعالیٰ قبول است پس بهتر اینست که من امشب بدعاء صحت حضرت سلطان المشایخ مشغول کردم البته مقرون باجابت خواهد گشت[11] تمام[12] شب بدعاء صحت حضرت ایشان مشغول شدم چنانچه درآخر شب[13] انشراحی تمام درمن[14] حاصل گشت چنانکه ما را یقین شد که این دعاء من درحق ایشان[15] بحضرت عزت قبول افتاد[1] علی الصباح بخدمت حضرت

---

1 حبیب : ''صفات'' ندارد، و شیفته : پیشتر ازمایان بایستاد ـــــــــــــ ذات ستوده صفات'' ندارد

2 حبیب : اثری ''دهد'' این سخن

3 حبیب : ''ظاهر'' اضافه

4 شیفته : ''چنانچه درویش علی مذکور ـــــــ اداء نموده'' ندارد

5 حبیب : ''چنانچه درویش ـــــــــــــــ حضرت شیخ'' ندارد

6 شیفته : ''چون این سخن شنید'' ندارد

7 شیفته : وبازگشتم ''یاران هم'' ومبارك بادی دادند

8 شیفته : ''صحت حضرت مخدوم'' اضافه

9 حبیب : ''که تو هرچه ازاوی'' ندراد، و مطبوعه : که تو هرچه از'' خدائی تعالیٰ'' بخواهی بیابی

10 شیفته : خواستم که تو هرچه ـــــــــــــ دعاء شیخ حضرت'' ندارد

11 حبیب : ''که البته مقرون باجابت خواهد گشت'' ندارد

12 خدابخش : '' بدعائی صحت ـــــــــــــــ خواهد گشت تمام شب'' ندارد

13 شیفته : ''پس بهتر است ـــــــــــــــ درآخر شب'' ندارد

14 حبیب : '' درمن'' ندارد

15 حبیب : '' درحق ایشان'' اضافه

حضرت ایشان رسیدم دیدم که بالاء مصلیٰ بمستقیل قبله[2] بفراغ[3] نشسته اند بمجرد دیدن من فرمودند که درویش نظام الدین چون دعاءمن درحق تو قبول است تو دعاءکه برای صحت[4] من در[5] شب کرد برآن نیز قبول افتاد چون این بشارت شنودم سربرزمین نهادم[6] وهمان مصلای که برونشسته بودند برمن عطا فرمودند ونیز۔**نقل است**[7] حضرت شیخ نظام الملته[8] والدین قدس سره درفواید الفواد مرقوم است[9] که درآنچه خدمت[10] حضرت سلطان المشایخ فرید الملته والدین **نور الله روح بنوراليقين** ازخطه هانسی آمده وبقصبه آجودهن سکونت نمود خدمت[11] شیخ نجیب الدین متوکل رحمته الله علیه را بطلب والده مبارك خود درقصبه کهوتوال فرستاد که اورا[12] ازآن قصبه[13] بقصبه اجودهن آرد درمیان برد[14] وقصبه این خیلی راه است وجنگل بسیار وآب نایاب شیخ نجیب الدین قدس سره[15] مرکبی داشت که [16] آن عفیفه روزگاررا بدان سوارساخت وبسمت قصبه اجودهن متوجه گشت چون درنصف راهی رسید

---

1 شیفته: ''چنانچه مرا یقین ــــــــــــــــــــــــــ عزت قبول افتاد'' ندارد
2 شیفته: ''مستقبل قبله'' ندارد
3 حبیب: ''بفراغ'' ندارد
4 حبیب: ''صحت'' ندارد
5 حبیب: ''در'' ندارد
6 شیفته: ''بمجرد دیدن من ـــــــــــــــــ سربرزمین نهادم'' ندارد
7 فواید الفواد: ص 210–211، وسیرالاولیا: ص 186–187
8 حبیب: نظام ''الحق'' والدین، ومطبوعه: ''الملته'' ندارد
9 خدابخش: حضرت شیخ نظام الملته ـــــــــــــــــــــ مرقوم است'' ندارد
10 حبیب: نظام الملته والدین ''که درایام که'' حضرت سلطان المشایخ
11 حبیب: ''خدمت'' ندارد
12 حبیب: ''اورا'' ندارد
13 حبیب: ''قصبه'' ندراد
14 حبیب: ''برد و'' اضافه
15 حبیب: ''قدس سره'' ندارد
16 حبیب: مرکبی ''مسافتست وجنگلی عظیم وبی آبی'' آن عفیفه روزگار

حضرت والده را درسایه درخت بزرگ[1] نشاند و خود برمرکب سوارشده دربی آبی دوید دوید بازچون بدآن درخت[2] رسید[3] حضرت والده را درآنجا ندید بسیاردر[4] هر جانب جانب شتافت از وی[5] اثری و نشانی نیافت آخرالامر[6] عاجزی و برگشته در قصبه اجودهن بخدمت سلطان المشایخ شیخ فرید الملته والدین قدس سره[7] رسید و صورت حال بحضرت آن اهل کمال[8] بازنمود حضرت سلطان[9] المشایخ فرمود کی تصدقی بفقرا رسانید[10] و طعامی بصلحا باید[11] خورانند بعد مدتی مدید حضرت سلطان[12] المشایخ نجیب الدین متوکل رحمته الله علیه[13] گزری بدان جنگل در[14] افتاد که والده حضرت ایشان غایب شده بود چون بدان درخت رسید که اورا نشانده دربی آبی دویده بود[15] دردل اندیشید که[16] باری گرد این نواحی زمانی چند[17] بگردم شاید که ازوی نشانی یا استخوانی بیابم قضارا بجای رسید که استخوانی چند درآنجا افتاده دید حضرت را یقین گشت که این استخوان حضرت والده من است شاید اورا[18] گرگی یا

---

1 حبیب: "بزرگ" اضافه

2 مطبوعه: بازچون" درنصف راهی" رسید

3 حبیب: بازچون "آمدآن" حضرت والده رادرآنجاندید

4 حبیب: "بسیاردر" ندارد

5 حبیب: "ازوی" ندراد

6 حبیب: "آخرالامر" ندارد

7 حبیب: "بخدمت شیخ فرید الملته والدین قدس سره" ندارد، و مطبوعه: "قدس سره" ندارد

8 حبیب: "اهل کمال" ندارد

9 مطبوعه: حضرت "شیخ" المشایخ

10 حبیب: "رسانید" ندارد

11 حبیب: "باید" اضافه

12 مطبوعه: حضرت "شیخ" المشایخ

13 حبیب: "رحمته الله علیه" ندارد

14 حبیب: بدان جنگل "عبور" اضافه

15 حبیب: "که والده حضرت ایشان --------------- دویده بود" ندارد

16 حبیب: دردل "ایشان رسید که" باری دیگر این نواحی گرد

17 حبیب: این نواحی "این جنگل" بگردم شاید

18 مطبوعه: "اورا" اضافه

شیری هلاك نموده باشد آن تمامی استخوانها جمع ساخت[1] درخریطه انداخت و باز باز بحضرت شیخ قدس سره آمد و قصه استخوان یافتن ودرخریطه انداخته آوردند بحضرت سلطان المشایخ[2] عرص نمود حضرت شیخ[3] فرمود که برو زود آن خریطه بیاروبکشای تمام[4] استخوان بالا ی مصلای من فروگذارحضرت شیخ[5] نجیب الدین الدین متوکل قدس سره دویده آن خریطه آورد[6] چو ن دهن خریطه کشود هیچ استخوانی دروی نبود حضرت سلطان الاولیا نظام الملته والدین فرمودن که[7] این حکایت ازعجایب روزگاراست ایضاً ازحضرت سلطان الاولیا[8] نظام الملته والدین قدس سره[9] **نقل است** درآنچه حضرت سلطان العاشقین[10] قطب الملته والدین قدس قدس سره رحلت فرمود شیخ بدرالدین غزنوی که خلیفه آن حضرت است درشهر دهلی بود ملك نظام الدین خریطه داربرای شیخ مذکور[11] خانقاهی عالی[12] نیا نمود شیخ شیخ بدر الدین غزنویرحمته الله علیه[13] دروی جلوس فرمود چنانچه نظام الدین[14] مذکوراسباب نعمت و دعوت[15] مهیا می داشت خدمت و رعایت شیخ بوجهی می

---

1. حبیب : استخوانها '' را '' درخریطه انداختت
2. حبیب : '' استخوانها یافتن ـــــــــــــــــــــ سلطان المشایخ'' ندارد
3. حبیب : '' حضرت شیخ '' ندارد
4. حبیب : '' بکشا تمام '' ندارد
5. مطبوعه : ''شیخ '' اضافه
6. حبیب : من فروگذارد'' تا ببینم '' چون دین خریطه کشود
7. حبیب : دروی نبود'' ازاین معنی درتعجب شدند که '' این حکایت
8. مطبوعه : '' سلطان الاولیا '' ندارد
9. مطبوعه : '' قدس سره '' ندراد
10. حبیب : نقلست در'' زمانی '' قطب الملته والدین
11. مطبوعه و خدابخش : '' برای شیخ مذکور'' ندارد
12. حبیب : '' عالی '' ندارد
13. حبیب : '' وشیخ بدرالدین رحمة الله علیه '' ندارد
14. حبیب : جلوس فرمود '' ملك '' مذکوراسباب
15. حبیب : اسباب '' معشیت '' مهیا می داشت

کرد دیری نگذاشت[1] که نظام الدین خریطه داررا بحساب کشیدند و بر سراو مبلغی کلی[2] کلی[2] از مال دیوان برذمه او[3] ثابت کرد گردانید درگاه شیخ بدرالدین غزنوی[4] فتوری و قصوری[5] پدید آمد چنانچه شیخ بجانب حضرت سلطان المشایخ شیخ فرید الملته والدین قدس سره[6] رقعه[7] نوشت و این بیت دروی درج نمود

فرید الدین وملت یاری بزرگ — که یادش درکرامات زندگانی

دریغا خاطرم گرجمع بودی[8] — بمدحمش کردمی گوهر[9] فشانی

ومعروض داشت که شخصی ازعهده درآن دیوان برای من خانقاهی نباءنمود وبرای خدمت[10] درویشان به تفقد حال ایشان نعمتی و دعوت مهیا می ساخت[11] اکنون اورا بحساب کشیده اند بنابرآن[12] خاطرم بسیار[13] پریشان است ملتمس آنکه بر عالی استمداد فرمایند تا اورا[14] خلاصی حاصل گردد[15] و کاروبار درویشان سر[16]بسامان آرد

---

1 حبیب: مهیا می داشت '' درایامی معدود '' نظام الدین

2 حبیب: ''کلی '' اضافه

3 حبیب: '' برذمه او'' اضافه

4 حبیب: '' غزنوی '' ندارد

5 حبیب: '' وقصوری '' ندارد

6 مطبوعه: '' قدس سره '' ندارد

7 حبیب: پدید آمد '' رقعه بحضرت شیخ فرید الحق والدین '' نوشتند

8 حبیب: دریغا خاطرم گرجمع '' داری ''

9 فواید الفواد: بمدحمش کردمی '' شکر'' فشانی، ص 255

10 حبیب: '' وبرای خدمت '' ندارد

11 حبیب: تفقد حال '' می کرد '' اکنون اورا بحاب کشیده

12 حبیب: ''بنا بران '' ندارد

13 حبیب: خاطرم ''ازین جهت '' پریشان است

14 حبیب: ''تا اورا'' ندارد

15 حبیب: خلاص '' او شود'' وکاروبار

16 حبیب: '' سر'' ندارد

امید[1] که ملتفت خواهند بود[2] و اسلام حضرت شیخ فرید الملته والدین قدس سره اندکی سر مبارك[3] بجنبانید و درجواب نبشت رقعه عزیزالوجودی رسید بمطالعه آن فرحت انجامید بدآنچه مندرج بود مهرهن هرآینه هرکه بر نهج پیران[4] خویش روشی نماید ضرورتش همین پیش آید که خاطرش ازغم نه آساید ازمعتقدان[5] پیران ما که بود که خانقاهی برای خود نیا فرمود[6] و دروی جلوس نمود ازآنکه شیخ بدرالدین رحمته الله علیه مرید و خلیفه[7] حضرت سلطان العاشقین[8] قطب الملته[9] والدین بختیاراوشی قدس سره بود و روش و عادت شیخ ایشان[10] و پیر بی نظیر[11] ایشان حضرت حضرت معین الملته والدین[12] نمود این که[13] خانقاهی بسازد و دوگانی آراید بلکه درهر مقامی که میرسیدند و اقامت می فرمودند[14] قصد بگمانی و بی نشانی و تابودی[15] می نمودند حضرت سلطان المشایخ[16] فرید الملته[17] والدین قدس سره[18] را این معنی

---

1. حبیب: بسامان ''پذیرد'' که ملتفت
2. حبیب: ''که ملتفت خواهند بود'' ندارد
3. مطبوعه: ''مبارك'' اضافه
4. حبیب: ''پیران'' ندارد
5. حبیب: ''معتقدان'' اضافه
6. حبیب: خانقاهی ''بنا نموده'' دروی جلوس نمود
7. حبیب: ''شیخ بدارالدین ----------- مرید وخلیفه'' ندارد
8. حبیب: ''سلطان العاشقین'' ندارد
9. حبیب: ''الملته'' ندارد
10. حبیب: ''بختیاراوشی قدس سره بودوروش وعادت شیخ ایشان'' ندارد
11. حبیب: ''بی نظیر'' اضافه
12. خدابخش: ''حضرت معین الملته والدین'' ندارد
13. حبیب: معین الملته والدین ''را روشی و عادتی نبود که برای خود'' خانقاهی سازند ودوگانی آراید
14. حبیب: ''درهر مقامی که می رسیدند و----- اقامت می فرمودند'' ندارد
15. حبیب: ''وتابودی'' ندراد
16. حبیب: می نمود'' حضرت شیخ'' فرید
17. حبیب: فرید ''الحق'' والدین
18. حبیب: ''قدس سره'' ندارد

مستحسن نه آمد باوجود آنکه خدمت[1] شیخ بدر الدین رحمته الله علیه[2] سالها بملازمت حضرت قطب الملته والدین قدس سره[3] می بودی و طریق[4] روش ایشان بمعاینه می نمودیو شیخ بدرالدین رحمته الله علیه فرزند غزنوی بود ازآنجا قصد[5] بملازمت حضرت شیخ المشایخ نمود چون[6] بدهلی رسید تشریف ارادت مشرف گشت[7] و اورا دردهلی دمادی بود کریم الدین لقب او[8] نوسیند که می کردی درآخر او نیز نیز سر درقدم قطب الملته والدین آورد و ترک و تجرید نمود[9] روزی حضرت سلطان المشایخ[10] فرید الملته[11] والدین مسعود[12] قدس سره درآنچه بخدمت پیر خود دردهلی دهلی بود روزی[13] بملاقات خدمت حضرت شیخ بدرالدین غزنوی[14] رفت بر گلیمی کهنه نشسته بود برخاست و حضرت شیخ فرید الملته والدین را دریافت[15] چیزی ما حضری نداشت که پیش ایشان نهد خواجه کریم الدین مذکوردرگلیمی که بدان نشته بود داد و گفت برو همین گلیم را[16] دربازاربفروش نانی[17] وشوربائی بیارتا تناول نمایم

---

1. حبیب: ''خدمت'' ندارد
2. حبیب : ''رحمته الله علیه'' ندارد
3. حبیب: ''قدس سره'' اضافه
4. حبیب: ''وطریق'' اضافه
5. حبیب: وحضرت شیخ بدرالدین ------------- ازانجا قصد'' ندارد
6. حبیب: ''نمود چون'' ندارد
7. حبیب: دهلی رسید ''کیم الدین نام'' واورا دردهلی
8. حبیب: کریم الدین ''نام'' نوسینده
9. مطبوعه: ترک وتجرید ''آورده'' روزی
10. حبیب: روزی ''شیخ'' فرید
11. حبیب: ''الملته'' ندارد
12. حبیب: ''مسعود'' ندارد
13. حبیب: ''درآنچه بخدمت ------------- بود روزی'' ندارد
14. حبیب: ''غزنوی'' ندارد
15. حبیب: ''برخاست وحضرت----------- رادریافت'' ندارد
16. حبیب: همین گلیم را'' اضافه
17. حبیب: ''نانی'' ندارد

خواجه کریم الدین با شارت او[1] گلیم برداشت و متوجه بازارگشت وقت رفتن[2] شیخ بدرالدین رحمته الله علیه[3] آواز داد که این گلیم را درویشانه بفروشی درآن حین[4] حضرت شیخ فریدالدین مسعود بشیخ بدرالدین[5] فرمود که درویشانه فروختن راچه معنی دارد خدمت[6] شیخ بدرالدین به تبسم گفت که درویشانه فروختن اینست که[7] بهر بهر بهای کسی خواهد[8] مضایقه نماید[9] **وایضاً نقل است**[10] ازحضرت سلطان الاولیا[11] الاولیا[11] نظام الملته والدین قدس روحه[12] روزی بخدمت حضرت فرید الملته والدین قدس سره[13] حاضربودم تاری ازمحاسن مبارك ایشان جداگشت فی الحال برداشتم و عرض نمودم که اگر فرمان شود این را تعویذی سازم فرمودند خوب باشد آخر الامر درکاغذ پیچیدم وبریسمان بسته[14] بردستارخود[15] نهادم چون ازاجودهن بدهلی رسیدم هرکرا رنجوری پیش کند من همان تعویذ می دادم بشرط که چون صحت یابد تعویذ مذکور[16] را بازبمن سپارچنانچه هرکرا می دادم البته صحت می یافت تا درتمامی شهر

---

1. حبیب: کریم الدین " چون " گلیم برداشت
2. حبیب: " وقت رفتن " ندارد
3. حبیب: " رحمته الله علیه " ندارد
4. حبیب: " دران حین " ندارد
5. حبیب: " بشیخ بدرالدین " ندارد
6. حبیب: " خدمت " ندارد
7. حبیب: " بدرالدین فرمود.................. فروختن آنست که " ندارد
8. مطبوعه: کس " دهد " مضایقه ننماید
9. فواید الفواد: ص 134 - 135
10. فواید الفواد: ص 106 - 107، وسیرالاولیا: ص 173 - 174
11. حبیب: حضرت " شیخ " نظام الملته والدین
12. حبیب: " قدس روحه " ندارد، ومطبوعه: قدس " سره " روزی بخدمت
13. خدابخش: " روزی بخدمت شیخ.............. قدس سره " ندارد
14. خدابخش ومطبوعه: بریسمانی " پچید " بردستار
15. حبیب: " خود " اضافه
16. حبیب: " مذکور " ندارد

شهرت آن تعویذ ظاهر گشت من آن تعویذ را درحجره خویش[1] بطاقی معین می داشتم هرکرا حاجت بودی بدو[2] می دادم مرا درشهر[3] دوست صادق و صالح بود اورا تاج الدین مینمای گفتندی و او پسری مرغوب خوردی[4] داشت ناگاه رنجور گشت وآن تاج الدین مینمای برمن آمد وآن تعویذ بخواست من اندرون حجره رفتم[5] درطاقی که که نهاده بودم بسیارجستم نیافتم و طاقهای دیگر که درآن حجره بودند می تفحص نمودم شاید که درطاق دیگر نهاده باشم تعویذ مذکوراز[6] هیچ جا پیدانگشت چناچنه آن دوست بیچاره ناامید و مخرون ومغموم باز[7] گشت و پسرك او همدرآن زحمت برحمت حق پیوست[8] بعد چند گاه شخصی دیگرآمد ازچون[9] حاجت آن تعویذ ازمن من طلبید[10] بفرمان الله تعالیٰ هم درآن طاق معین که می نهادم[11] یافتم و بود دادم حاجت او روا گشت چون پسرك آن دوست البته رفتنی بود تعویذ پیدا نه شدو **ایضاً نقل است** از سلطان الاولیا نظام الملته والدین قدس سره که حضرت سلطان المشایخ فرید الملته والدین قدس سره[12] را با حضرت شیخ الشویخ شهاب الملته والدین سهروردی[13] قدس سره العزیز[14] اعتقادی وارتباطی[1] وافربودی چون نسخه

---

1 حبیب : '' خویش'' ندارد

2 حبیب : بودی '' ازآنجا'' میدادم

3 حبیب : '' درشهر'' ندارد

4 حبیب : '' خوردی '' ندارد

5 حبیب : '' اندرون حجره رفتم'' ندارد

6 حبیب : که شاید درطاق دیگر عفاده باشم تعویذ مذکوراز'' ندارد

7 حبیب : '' مغموم باز'' اضافه

8 سیرالاولیا : ص 173 ـ 174

9 حبیب : '' ازچون '' ندارد، ومطبوعه : دیگرآمد از'' جهت '' حاجتی آن تعویذ

10 حبیب :آن تعویذ ''آمد '' بفرمان الله تعالیٰ

11 حبیب : '' که می نهادم '' ندارد

12 حبیب : '' قدس سره '' ندارد، مطبوعه : '' حضرت سلطان المشایخ فرید الملته والدین قدس سره '' ندارد

13 حبیب : '' سهروردی '' اضافه

14 حبیب ، خدابخش ومطبوعه : '' العزیز'' ندارد

عوارف سبق فرمودی چنان ادا نمودی که شونده راطاقت و[2] هوش بربودی چنانچه[3] من پنج باب ازآن کتاب پیش حضرت شیخ قدس سره گذراندم ازلذت بیان ایشان مرا حالتی پیدا شدی اگر درآن حالت کسی بمرد دولتی عظیم[4] حاصل نموده باشد در روزی[5] که نسخه عوارف[6] ازجهت سبق فرمود من حاضرآوردن همان روز[7] درخانه سلطان المشایخ مشارٌالیه پیسری تولد شد اورا شهاب الدین نام نهاندند هم ازایشان[8]

-

نقال است که حضرت ملك المشایخ فرید الملته والدین قدس سره را مریدی بود صادق الاعتقاد[9] و اورا محمد نیشاپوری گفتندی ازوی شنیدم که درایامی از ولایت[10] گجرات بدهلی می آمدم برابر من دو سه کس پیش[11] نبودند وهیچ صلاحی هم نداشتم چون درجنگل رسیدیم که معموری ازآنجا بعید[12] بود درمیان[13] دیدم هندوی چند باتیغهای به هنه مقابل ما پیدا شدند چنانچه درماترس مستولی گشت بر فور گفتم که یا شیخ فرید الدین حاضر باش بمجرد این سخن گفتن آن[14] هندون شمسیرها ازدست[15] انداختند ویکبارگی گفتند که مارا[1] امان[2] دهید وگریختند تا حضرت شیخ فرید

---

1 حبیب: '' وارتباطی '' ندارد

2 حبیب: ''راطاقت '' ندارد

3 حبیب: '' چنانچه '' ندارد

4 حبیب: '' عظیم '' اضافه

5 حبیب: '' درروزی '' ندارد

6 حبیب: نسخه '' مذکور'' ازجهت سبق فرمودند

7 حبیب: '' همان روز'' ندارد

8 فوایدالفواد: ص127 ـ 128

9 حبیب: '' صادق الاعتقاد اورا'' ندارد

10 حبیب: ''ازروی شنیدم که درایامی ازولایت '' ندارد

11 حبیب: '' پیش '' ندارد

12 حبیب: '' معموری ازآنجا بیعد'' ندارد، ومطبوعه: آنجا '' دور'' بود

13 حبیب: بود'' جای مخاطره '' دیدم

14 حبیب: ''گفتن آن'' اضافه

15 خدابخش ومطبوعه: ازدست '' ندارد

فرید الدین قدس سره بد ایشان چه نموده باشد[3] که **نقل است**[4] از حضرت شیخ نظام الملته والدین قدس سره[5] که دانشمندی بود ضیاءالدین لقب در[6] زیر مناره مسجد جامع دهلی سبق میگفتی ازوی شنیدم که من درابتداءحال[7] وقتی بخدمت سلطان المشایخ فرید الملته والدین مشرف شدم[8] ودرآن ایام از منقول و معقول هیچ نخوانده بودم همین علاقی آموخته بودم وجزدانی دربغل داشتم ازخاطرم گذشت که اگر حضرت شیخ مرا ازعلم فقه و علوم دیگر به پرسی چه گویم البته[9] شرمنده شوم همین که بخدمت ایشان درآمدم و سر بر زمین نهادم و بنشستم حضرت شیخ روی مبارك بسوی[10] من کرد و فرمود تنقیح مناط[11] پیش من خوش شدم و دربیان آن شروع نمودم و نفی واثباتی که درآن معنی واقعه است[12] بعرض آوردم کمال کشفی که ایشان را بود آنچه خوانده بودم هم ازآن سوال فرمود[13] ۔

نقل است که حضرت ملك المشایخ فرید الملته والدین وقتی برین بیت توجد فرموده اند تادیدی مستغرق این حال بوده اند نقل است بیت:

نظامی آنچه اسرارست کز خاطر عیان کردی
کسی ترش نمیداند زبان درکش زبان درکش

---

[1] مطبوعه : '' مارا'' اضافه

[2] حبیب : ویکبارگی گفتند که مارا'' ندارد

[3] حبیب : ''بدیشان چه نموده باشد'' ندارد

[4] فواید الفواد : ص 153 ۔ 154 ، و اخبارالاخیار: ص 120 – 121

[5] حبیب : '' ازحضرت شیخ نظام الملته والدین قدس سره '' ندارد

[6] حبیب : ''لقب در'' ندارد

[7] حبیب : ازوی شنیدم که '' گفت '' وقتی بخدمت سلطان

[8] حبیب : ''مشرف شدم '' ندارد

[9] حبیب : '' البته '' ندارد

[10] حبیب : همین که '' این معنی دردلم گذشت ایشان با'' من کرد و فرمود

[11] مطبوعه : تنقیح '' حسنات '' پیش مند خوش شدم

[12] حبیب : '' دران معین واقعه است '' ندارد

[13] حبیب : ''کمال کشف که ایشان ــــــــــــــــــ ازان سوال فرمودند'' ندارد

وچون بخود می آمدند همین می فرمودند

کسی ترش نمیداند زبان درکش زبان درکش

نقل است از شیخ نظام الملته والدین قدس سره روزی شیخ المشایخ نجیب الدین متوکل بحضرت سلطان العارفین فرید الحق والدین قدس سره عرض نمود که درمردمان همچنین شائع است[1] که حضرت شیخ چون بعد ازصلوٰۃ سر بسجده می نهد یارب یارب می گوید آواز[2] ازعالم غیب لبیك لبیك[3] عبدی می شنود فرمود **الازحاف مقدمته الکون** بازبخدمت درجواب[4] شیخ نجیب الدین قدس سره عرض[5] داشت که اکثرمردم این هم می گویند که خواجه خضرعلیه اسلام[6] بصحبت شما پیشتری می آید فرمودند که خیربازبحضرت[7] شیخ مشاراًلیه عرض نمود که می گویند[8] گویند[8] مردان غیب ازاوتادوازابد ال بصحبت[9] شما اغلب می رسند این سخن رانفی رانفی نه نمود و فرمود نجیب الدین تو نیزمردی ابدالی **وایضاً** ازحضرت نظام الملته والدین قدس سره **نقال** است که مردی بود اورا شمس الدین دبیری می گفتند درخطه سنام سکونت داشت ازآنجا[10] بقصبه اجودهن رسید تشریف زمین بوس حضرت سلطان المشایخ فرید الملته والدین قدس سره مشرف گشت وبملازمت حضرت شیخ مداومت می نمود[11] لوائیحه نسخه ایست درعلم سلوك[1] از تصنیف عزیز

---

[1] حبیب : '' است '' اضافه

[2] حبیب ، خدابخش ،ومطبوعه : ''آواز'' ندارد

[3] حبیب : '' لبیك '' اضافه

[4] حبیب : '' درجواب '' اضافه

[5] فواید الفواد : ص 209

[6] حبیب : '' علیه اسلام '' اضافه

[7] حبیب : '' بحضرت شیخ مشاراًلیه '' ندارد

[8] حبیب : '' که می گویند '' ندارد

[9] حبیب : ازابدال '' پیش '' شما اغلب ی نمود

[10] حبیب : خطه سنام '' من بقدم '' بقصبه اجودهن رسید

[11] حبیب : '' وملازمت حضرت مداومت نموده'' ندارد

الوجود بر گذیده حضرت معبود[2] شیخ حمید الدین ناگوری قدس الله روحه پیش حضرت شیخ بخواندن شروع نمود واین شمس دبیر شاعری بود قصیده مطول درمدح حضرت سلطان المشایخ فرید الملته والدین قرس سره انشاءنمود رخصت خواست تا بحضرت شیخ بخواند حضرت شیخ اجازت بخواندن فرمود وآن شمس دبیربایستاد وآن قصیده بخواند بعد تمام قصیده حضرت شیخ فرمود که بنشین وباز بخوان چنانچه بازخواند حضرت سلطان المشایخ ازبرای مرمت خاطر اورا در[3] هر بیتی استحسان فرمود بعد ازآن[4] وگفت چه مطلوب داری شمس عرض نمود عسرتی وفقیری هست[5] مادری پیری دارم درپرورش اومی باشم حضرت شیخ[6] نظری فرمایند که اند کی فراغتی روی دهد حضرت شیخ فرمود که بروشکرانه بیارالبته[7] حضرت شیخ آن بود که ازهر[8] کسی راکه بشکرانه اشارت نمود آن کار[9] با لقطع برآمدی شمس الدین[10] مذکورمقدارپنجاه[11] چیتل داشت[12] به پیش سلطان المشایخ[13] نهاد و خود باستمداد فاتحه[14] ایستاد حضرت شیخ آن دراهم را هم بدرویشان قسمت نمود[1] و

---

1. حبیب: ''درعلم سلوک'' ندارد
2. حبیب: '' عزیزالوجود برگزیده۔۔۔۔۔ حضرت معبود'' ندارد
3. حبیب: رخصت خواست '' بخدمت ایشان بگزارند فرمودند که بخوان اوایستاده شد تمام قصیده بخواند فرنودند که باز بخوان بازفرمودند که بنشین وبازبخوان عرض که حضرت شیخ فرید الحق والدین ازجهت مرمت خاطراومکررشنید
4. حبیب: ''بعد ازان'' اضافه
5. حبیب: عسرتی ''کلی است'' مادری پیری
6. حبیب: ''حضرت شیخ'' ندارد
7. حبیب: شکرانه بیار'' وروش'' حضرت شیخ
8. حبیب: ''آن بود که ازهر'' اضافه
9. حبیب: اشارت نمودی '' مهم مراد'' بالقطع برآمدی
10. مطبوعه: ''الدین'' اضافه
11. حبیب: شمش الدین '' دبیر'' چیتل داشت
12. خدابخش ومطبوعه: ''داشت'' ندارد
13. مطبوعه: بدرویش '' حضرت'' نهاد
14. حبیب: حضرت نهاد'' دست بسته'' باستاد

فاتحه درحق اوفرمود چنانچه[2] دراندك ایام اورا مالی ومنالی روی داد[3] وبرپسر سلطان غیاث الدین بلبن[4] وزیر[5] گشت و ایضاً هم ازحضرت سلطان الاولیا نظام الملته والدین قدس سره **نقل است** که حضرت سلطان المشایخ فرید الملته والدین قدس سره العزیز[6] درمقامی که نشسته بودندی بارها[7] خارج ازنمازسجده میکردی وقتی در حجره بود من این بنواعی بدیشان نظر افتاد دیدم که هر بار ایستاده می شدی ودر سجده[8] می رفتی واین بیت می خواندی

ازبهرتو میرم زبرای تو زیم[9]

وایضاً ازحضرت نظام الملته والدین قدس سره والعیزیز[10] **نقل است** که متعلمی بود نصیرالدین[11] حمید نام درملازمت طغرل که سلطان غیاث الدین بلبن[12] اورا داروغه بنگاله کرده بودی روزی این حمید پیش اویستاده بود اورا صورتی لطیفی پرنوری روی نمود وگفت ای حمید چه مناسب دارد که[13] تو مردی اهل علم باشی پیش[14] این جاهل دست بسته چرا می ایستی حمید مذکورمتحیرگشت روزدوم حمید مذکوردرپیش طغرل ایستاده بود بازهمان صورت روی نمود[15] وهمان سخن گفت حمید را طاقت

---

1 مطبوعه : هم رابدرویشان " داد " فاتحه درحق فرمود

2 مطبوعه : درحق فرمود " حق تعالیٰ " دراندك ایام

3 حبیب : اورا مالی " عظیم با وارزانی داشت " وبرپسر سلطان

4 حبیب ، خدابخش ومتبوعه : " بلبن " ندارد

5 فوایدالفواد : ص 219 " دبیر "

6 حبیب : " العزیز " ندارد

7 حبیب : " بارها " ندارد

8 خدابخش : " بود من نبوعی بدیشان ------------- می شدی درسجده " ندارد

9 فوایدالفواد : ص 341 - 342

10 حبیب : " العزیز " ندارد

11 حبیب ، خدابخش ،شیفته ومطبوعه : " نصیرالدین " ندارد

12 مطبوعه : " بلبن " ندارد

13 حبیب : " چه مناسب دارد که " اضافه

14 مطبوعه : " پیش " ندارد

15 مطبوعه : " روزدوم حمید مذکور---------------- صورت روی نمود " ندارد

بودن نماند و ازآنجا بسمت قصبه اجودهن راند چون بخدمت حضرت شیخ رسید روبخاك مالید حضرت شیخ فرمود که ای مولانا حمید دیدی[1] که بچه صورت ترا در اینجاآورده ام همان زمان مولانا مذکورترك وتجرید نمود وبسعادت ارادت مشرف گشت وخرقه خلافت یافت گاه گاهی تذکیر گفتی چنانچه[2] سلطان الاولیا[3] نظام الملته والدین قدس سره فرموده است که من بسیارتذکیر اومی شنیدم سخنی گیرا داشت مستمعان را ازجانب[4] می ربود چنانچه[5] روزی[6] حضرت سلطان المشایخ فرید فرید الملته والدین فرمود که ای مولانا حمید این زمان تو ستاره منورگشته ستاره را پیش آفتاب چندانی[7] تابی نه باشد تو درقصبه اندپته که نزدیك شهر دهلی واقع است[8] متوطن باش و خلق خدا را نفعی برسان مولانا حمید ایستاده[9] و سر بر زمین نهاد و عرض نمود که خداوندگار شکسته نواز مرا عنایت نموده[10] رخصت فرمایند که بزیارت حضرت رسالت مشرف شوم و در بیت الله گرداد باربآب زمزم فراشویم حضرت شیخ مشارٌالیه فاتحه خواند[11] و رخصت فرمود چنانچه بازازوی خبری نرسید نرسید و **ایضاً**[12] هم از ایشان **منقول است**[13] که درطرف اوچه و ملتان ملکی بود پاك

---

1 حبیب: '' حضرت شیخ فرمود که ای مولانا--- حمید دیدی '' ندارد

2 حبیب: تذکیر گفتی '' وعظ می فرمود '' سلطان الاولیا

3 مطبوعه: چنانچه '' حضرت '' نظام الملته والدین

4 حبیب: مستعمانرا از'' خود '' می ربود ، ومطبوعه: مستعمانرا از'' حال '' می ربود

5 شیفته: '' گاه گاهی تذکیر گفتی -------------- می ربود چنانچه '' ندارد

6 حبیب: '' روزی '' اضافه

7 حبیب وشیفته: '' چندانی '' ندارد

8 شیفته: '' که نزدیك شهر دہلی واقعه است '' ندارد

9 حبیب: '' ایستاده '' ندارد

10 حبیب: شکسته نواز'' بنده اراده آندارد '' رخصت فرمایند

11 مطبوعه: '' خواند '' ندارد

12 حبیب: '' وایضاً '' ندارد

13 فواید الفواد: ص 365 ، واخبارالاخیار: ص 75

اعتقاد ملائی[1] عارف نامی درنماز امامت اوکردی قضارا آن مولانا عارف عزیمت شهر دهلی کرد و ازصاحب خود رخصت گرفت[2] وآن ملك مذکوربحضرت سلطان المشایخ فرید الملته والدین قدس سره غائبانه اتحادی واعتقادی بود مقداردویست تنکه سفید بدست مولانا مذکورسپرد که چون بقصبه اجودهن رسی این نقود به پیش حضرت سلطان المشایخ فرید الدین مسعود بنهی وازمن نیازی معروض داری و فاتحه استمداد نمائی القصه[3] چون عارف مذکور[4] بقصبه اجودهن رسید بدل اندیشید[5] که ازین دویست تنکه نصفی نگذاردم و نصفی درنظر شیخ درآرم ازآنکه ملك بما مکتوبی نداده است که ازان خیانت من بظهورآید آخر الامر هم چنان کرد[6] وچون بخدمت حضرت شیخ المشایخ رسید[7] زمین بوسید و صد تنکه سفید[8] ازبغلی کشید و و پیش حضرت شیخ نهاد و بازنمود که فلان ملکی مخلص و معتقد شما است صد تنکه سفید بدست من[9] شکرانه نموده است[10] قبول نماید بعد ازان[11] حضرت سلطان سلطان المشایخ به تبسم فرمود که مولانا عارف حق برادری بدین درویش[12] درست ساختی که نقود[13] شکرانه را بنصفا نصف انداختی مولانا[14] عارف مذکور[15] شرمنده

---

1 مطبوعه: اعتقادی بود "مولانا" عارف

2 خدابخش ومطبوعه: "عارف عزیمت ـ ـ ـ ـ خود رخصت گرفت" ندارد

3 حبیب: "القصه" ندارد

4 حبیب: "عارف مذکور" ندارد

5 حبیب: اجودهن رسید "درویش گذشت" ازین دویست تنکه

6 حبیب: "همچنان کرد و" اضافه

7 حبیب: "بخدمت شیخ المشایخ رسید" ندارد

8 حبیب: "سفید" ندارد

9 حبیب: "بدست من" ندارد

10 حبیب: شکرانه "فرستاده است" قبول نمایند

11 حبیب: "بعد ازان" ندارد

12 حبیب: "بدین درویش" ندارد

13 حبیب: "که نقود" ندارد

14 حبیب: "مولانا" اضافه

15 حبیب: "مذکور" ندارد

گشت و گفت مخدوم همت مولایان سلوك مساوی همت اهل سکونت نیست وآن صد تنکه دیگر که خیانت نموده بود[1] درنظر آورد حضرت شیخ فرمود که این صد تنکه هم ترا باشد تا به برادری نقصانی روی ندهد[2] مولانا عارف مذکور[3] چون این کشف معاینه دید هر اسبابی[4] و نقدی که برابر اوبودند بدرویشان حضرت شیخ المشایخ فرید الدین مسعود[5] ایثار نمود[6] و بشرف ارادت مشرف شد و مشغول عبادت گشت میان اندك ایام ازحضرت شیخ الاسلام[7] خرقه خلافت یافت ویکی از واصلان حق تبارك و تعالیٰ گشت چنانکه حضرت شیخ المشایخ مشارٌالیه اورا بولایت سیستان تعین فرمود تا مردم آن دیارازوفیضی شامل ونصیبی کامل حاصل[8] حاصل[8] کند و نیز مسموع است و تحقیق پیوسته[9] است که حضرت مولانا بدرالدین اسحاق بن منهاج الدین بخاری رحمته الله علیه مردی مدرس بود که[10] در علم معقول و منقول مستشنیٰ بود و درشهر دهلی وبمدرسه مغربی درس می فرمود[11] و بدرویشان اعتقاد نداشت چنانکه اورا مساله چند مشکل گشت چنانکه ازمعاصران خود هیچ کس[12] نیافت که ازوی[13] مشکلات ونکات آن مسله[1] حل خود[2] نماید همین

---

1 حبیب : وآن صد تنکه '' رانیز'' درنظرآورده
2 حبیب : صد تنکه هم '' بدوبخشید '' مولانا عارف
3 حبیب : '' مذکور'' ندارد
4 حبیب : هر'' چه از'' ونقود
5 حبیب : ونقدی '' جنس دربساط خود داشت '' ایثارفرمود
6 حبیب : ایثار'' درویشان نمود'' وبشرف ارادت ، ومطبوعه : ایثار'' فرمود'' وبشرف ارادت مشرف شده
7 حبیب : مشرف شد '' ترك وتجرید نمود چنانچه'' خرقه خلافت یافت، ومطبوعه : شیخ ''المشایخ'' خرقه خلافت یافت
8 حبیب : آن دیار'' هدایت '' نمایند
9 حبیب : ونیز'' نقلست '' که حضرت مولانا
10 حبیب : '' مردی مدرس بود که '' اضافه
11 حبیب : معقول ومنقول '' نظر نداشت اما '' بدرویشان اعتقاد تمی داشت
12 حبیب : مشکل گشت '' کسی را '' نیافت
13 حبیب : '' ازوی '' اضافه

همین نیست[3] از شهر دهلی بجانب بخارا متوجه گشت چون بقصبه اجودهن رسید همراهان او متوجه[4] بخدمت حضرت سلطان المشایخ فرید الحق والدین رفته مشرف شدند مولانا بدرالدین را نیز گفتند چه شد که تو هم برابر ما بیای و[5]حضرت شیخ را دریابی مولانا مذکور[6] جواب داد که شما بروید ودرنیایند[7] من این چنین شیخ آن را[8] سنجان[9] را بسیار دیده ام بدان نمی ارزند که کسی در صحبت این هما تضیع اوقات نماید مصاحبان مولانا مذکور[10] بالحاحی و ابرام تمام کرد[11] اورا نیز برابر بردند چون حضرت شیخ رسیدند زمانه آرمیدند حضرت سلطان المشایخ والاولیا فرید الملته والدین توجه[12] بمولانا بدرالدین اسحاق نمود وتمام نکات[13] و مشکلات که اورا دردل بود با نواع معانی[14] بیان فرمود چنانچه دلنشین[15] مولانا مذکوراسیر تقریر دل پذیر[16] اوگشت[17] و مرید شد و سر برزمین نهاد و عزیمت بخارا ترك نمود لیلاً و نهاراً آن بخدمت حضرت سلطان المشایخ[18] مجدد ندادم بودی وهر زمان فیض می ربودی و

---

1 حبیب: " نکات ان مسله" ندارد
2 حبیب: "خود" اضافه
3 حبیب: " همین نیست " اضافه
4 حبیب: همراهان " او" بخدمت
5 حبیب: "برابر ما بیا ئی و" ندارد
6 حبیب: " مذکور" ندارد
7 حبیب: "شما بروید ودرنیایند " ندارد
8 حبیب: " شیخ آن " اضافه
9 حبیب ومطبوعه: " سنجان " ندارد
10 حبیب: "مولانا مذکور" ندارد
11 حبیب: "تمام کرد" اضافه
12 حبیب: "سلطان المشایخ ---------- والدین توجه " ندارد
13 حبیب: وتمام " اوراکه " ومشکلات که اورا دردل بود
14 حبیب: بانواع " جلال " بیان فرمود
15 حبیب: " دلنشین " اضافه
16 مطبوعه: " دل پذیر" ندارد
17 حبیب: " مذکوراسیر تقریر دل پذیر اوگشت " ندارد
18 حبیب: "ولیلاً ونهاراً بخدمت حضرت سلطان المشایخ " ندارد

هر روزپستواره هیزم برای[1] بمطبخ حضرت شیخ بسی نهاده می آوردی آخر الامر حضرت شیخ عجوزه مبارکه خویش بحباله[2] اودرآورده بدامادی مشرف ساخته اونیز[3] اونیز[3] یکی ازواصلان حضرت عزت[4] گشت۔

نقل است از حضرت نصیر الملته والدین محمود اودهی قدس روحه که حضرت سلطان المحقیقن فرید الملته والدین قدس سره را مریدی بود درغایت[5] کمال اورا[6] مولانا داود پالهی گفتندی بارها اوصاف حمیده اوحضرت سلطان الاولیا نظام الملته والدین قدس روحه درمجلس[7] می فرمودی[8] وقتی فرمود که مرا ومولانا داؤد را ازحضرت ملك المشایخ فرید الملته والدین قدس سره بجانب دهلی باهم[9] رخصت شد یکی از[10] قصبه اجودهن بیرون آمدیم وهردوپیاده بودیم اودرراه تیزی گام زدی وازمن پیش رفتی وبنمازمشغول شدی تاآنکه[11] من نیزبدو[12] می رسید من چون اورا درنمازمی یافتی پیشتر می راندی مقدار دوکروه پیش[13] می رفتی و مشغول نماز شدی ناگاه اومی رسیدی مرا درنمازمیدیدی بسبیل عادت خود پیش می رفتی[14] تا من بدورسیدی بدوگانه مشغول شدی واومقداری یك دوکروه پیش می رفتی ودران راه

---

1. حبیب: "برای" اضافه
2. حبیب: مبارك "بقبله" وآورد
3. حبیب: "اونیز" ندارد
4. مطبوعه: ازواصلان "حق" گشت
5. حبیب: "درغایت" ندارد
6. حبیب: کمال "نام" مولانا
7. حبیب: "مجلس" ندارد
8. حبیب: "می فرمود که" ندارد
9. حبیب: "باهم" ندارد
10. حبیب: "یکی از" ندارد
11. حبیب: شدی "ازعقب" من
12. حبیب: "نیزبدو" ندارد
13. حبیب: "می راند می مقداردوکروه پیش" ندارد
14. حبیب: "ناگاه اورسیدی۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔ درکروه پیش می رفتی" ندارد

جنگلی عظیم بودی راه گذاشته بطلب آب چپا و راستا شدی درچنان جنگل[1] وبیابان راه غلط نکردی و او در دیهی نزدیک قصبه رودلی ساکن بودی و گاه گاهی بخطه آوده هستم به آمدی و من نیز اورا دیده بودم[2] هم ازوعی حکایت فرمود که دراو ده بزازی قاضی بود نورالدین لقب وقتی پسر اورا رنجوری واقع شد وزحمتی نهجت رو نمود چنانکه نورالدین مذکوردست ازحیات او شست وآن نورالدین بزازی[3] با خدمت مولانا داود اعتقاد و اتحاد, تمام بود پیش مولانا مذکوررفت وصورت حال رنجوری پسربدو بازنمود مولانا داود رحمته الله علیه زمانی درتآمل شد[4] وبه نورالدین مذکور گفت که اگرپسرتو همین زمان صحت یابد مرا ازمال خود[5] چه شکرانه پیش آرخواجه نورالدین مذکور[6] گفت که هرچه شما بفرمایند حاضر نمایم خدمت[7] مولانا داود فرمود که ثلث مال خود بعد ازصیحت پسر بمن سپاری تا صرف فقرا نمایم[8] خواجه نورالدین مذکور قبول نمود و از برکت[9] مولانا داود رحمته الله علیه همان زمان پسرش رفت و دستش گرفت و گفت برخیز که صحت یافتی[10] همان زمان نزدیک پسرش برخاست چنانکه هیچ زحمتی نداشت خواجه نورالدین چون این معنی بدید[11] بدید[11] ثلث مال خود به پیش مولانا مذکور[1] کشید ومولانا تابخانه خود رسید تمام آن آن مال رابفقرا بخشید چنانکه یک چیتل ازآن[2] درحق خود خرچ نکرد۔

---

1 حبیب : شدی در" رفتی" وبیابان راه غلط نکردی

2 حبیب : " هم بیاندی ومن نیزاورادیده بودم" ندارد هستم بد آمدی

3 حبیب : " بزازی " ندارد

4 حبیب : زمانی در" مراقبه شد بعد ازان سربرآورده "نورالدین

5 حبیب : ازمال خود" ندارد

6 حبیب : " خواجه نورالدین مذکور" ندارد

7 حبیب : حاضر نمایم خدمت " ندارد

8 حبیب :تاصرف " درویشان ومحتاجان کنم" خواجه نورالدین مذکور

9 حبیب : "وازبرکت " ندارد

10 شیفته ومطبوعه : " پسر او رفته ---------------- که صحت یافتی " ندارد

11 حبیب : " چون این معنی بدید " ندارد

نقل است از حضرت سلطان المشایخ[3] نظام الملته والدین قدس سره[4] که حضرت سلطان العارفین[5] شیخ فرید الملته والدین قدس سره[6] وقتی نیم روزی از خانه بیرون آمد من و مولانا بدرالدین اسحاق و مولانا جمال الدین هانسوی[7] حاضر بودیم حضرت شیخ درسایه دیوار ایستاد حضرت را مریدی بود یوسف نام او نیز پیدا گشت و بمقابل حضرت شیخ ایستاد و زبان بکلام شتی[8] بکشاد که مارا[9] چندین سال است که خدمت شیخ می کنم و ملازمت می نمایم هیچ نعمتی نمی یابم بسیارکسان درپیش من بخدمت حضرت شیخ [10] رسیدند و نعمت خلافت یافتند و از دست حضرت شیخ خرقه پوشیدندن و با طراف و جوانب تعین[11] گشتند و بناز و نعمت می ربانید[12] و مریدان می کردند وفتوحها وافر می ستانند مگر من شب و روز خدمت میکنم که خواری و خرابی[13] می کنم چنانچه ازکلمات اومارا بسیار[14] کراهیت رو نمود فاما ازآداب حضور شیخ نتوانستم که مجیب اوگردیم[15] حضرت سلطان المشایخ جواب داد که ای درویش هرکسی نعمت بر حسب[16] قابلیت می یابد ازما هیچ تفصیری نیست ازتو نیز قابلیتی

---

1 حبیب: "مذکور" ندارد
2 حبیب: "ازآن" ندارد
3 حبیب: "سلطان المشایخ" ندارد
4 حبیب: "قدس سره" ندارد
5 حبیب: "سلطان العارفین" ندارد
6 حبیب: "قدس سره" ندارد
7 حبیب: "هانسوی" ندارد
8 حبیب: وزبان "شکوه" بکشاد
9 حبیب: "که مارا" ندارد
10 حبیب: بسیار "کس بحضورمن" رسیدند، ومطبوعه: "شیخ" اضافه
11 حبیب: باطراف "عالم مرخص" گشتند
12 حبیب: نازونعمت "محظوظ اند که" ومریدان
13 حبیب: خواری "پشیمانی" می کنم
14 حبیب: چنانکه "ماراازگفتاراو" کراهیت رونمود
15 حبیب: حضرت شیخ "ساکت ماند و" حضرت سلطان
16 حبیب: هرکس نعمت "درخور" قبلیت

یابد تا بدین دولت مشرف کردی درین میان خوردگی[1] چهارساله مگر نبسکان[2] حضرت حضرت شیخ بوده از خانه بیرون آمد پیش[3] و بحضرت شیخ مائل گشت جای که حضرت شیخ[4] ومایان[5] ایستاده بودیم در مقابل آن[6] توده از خشتها بوده مگر برای دیواری آورده بودند حضرت شیخ بدان طفل اشارت[7] فرمود که بروازآن توده خشتی به پیش من بیارتا بران نشستم طفل مذکوردوید[8] یك خشتی درست بر سرگرفته آورد وپیش حضرت شیخ نهاد چنانکه بران خشت نشستند[9] بازحضرت شیخ فرمود که برو برو خشتی دیگر برای مولانا نظام الدین بیاراوبرفت خشتی دیگر درست وراست بیاورد وپیش من نهاد دیگر اشارت نمود که خشتی دیگربرای مولانا جمال الدین بیار او رفت ازان توده خشتی درست وراست آورد پیش مولانا مذکورنهاد وباز حضرت شیخ اشارت کردند که خشتی برای مولانا بدرالدین بیار چنانکه برای مولانا بدرالدین[10] نیز خشتی درست آورد ونهاد و باز حضرت شیخ گفتند که برو خشتی برائی یوسف بیاروآن یوسف مذکوردرسایه ما ایستاده بعد آن طفل رفت بنزدیك توده خشتها ایستاده زمانه این خشتهارا شیب[11] وبالا زدنیم خشتی بلکه کم تر ازنیمی گرفته آورد وپیش یوسف مذکورنهاد چنانچه همه یاران متحیر شدند بعدازآن[12] حضرت

---

[1] حبیب: تقصیر نیست '' درهمین حرفها بودند که پسر'' چهارساله
[2] حبیب: چهارساله از''نزدیکان'' حضرت شیخ بود وشیفته: پیش مولانا مذکورکشید ـ ـ ـ ـ چهار ساله ازنبسکان'' ندارد
[3] حبیب: '' پیش'' اضافه
[4] مطبوعه: '' شیخ '' اضافه
[5] حبیب: مائل گشت جای که بحضرت شیخ ومایان '' ندارد
[6] حبیب: استاده '' درهمانجا نزدیك '' توده ازخشتها
[7] حبیب: '' اشارت '' ندارد
[8] حبیب: ''مذکوردوید '' ندارد
[9] حبیب: '' چنانکه بران نشستند'' ندارد
[10] حبیب: مولانا بدرالدین بیازاین مرتبه'' نیزخشتی درشت آورد
[11] حبیب: آن خشتها را'' زیر'' بالا زده
[12] حبیب: ''بعد ازآن'' ندارد

شیخ روی بیوسف آورد[1] و فرمود من چه کنم چون نصیب تو مساوی دیگران نباشد این قسمت خدای است بدآنچه دست دهد راضی باید بود و شکر باید کرد **وایضاً**[2] هم از حضرت شیخ نظام الملته والدین **منقول است** درآنچه حضرت سلطان قطب الاقطاب[3] المشایخ فرید الملته والدین رنجوری چله واقع شد که بدان زحمت به رحمت حق خواهد[4] پیوست مرا بجانب دهلی رخصت نمود و بکسوت خاص بنواخت و روان ساخت چنانکه[5] دروقت وداع آب در دیده گردانید وبرزبان مبارك راند که برو ترا بخد اتبارك و تعالیٰ سپردیم مرا نیزازجدای ایشان المی و دردی روی نمود که درهیچ پاری که از حضرت ایشان جدا میگشتم آنچنان نبودم بدان حال[6] بدهلی رسیدم شنیدم که حضرت ایشان را زحمت زیادت گشت تا شبی ازشبها[7] بعد از ازاداءنمازعشاء[8] بهوش گشتند بعد زمانی بحوش آمدند وازمولانا بدرالدین اسحاق رحمته الله علیه پرسیدند که من نمازعشاءادا نموده ام مولانا مذکورجواب داد که بلی نمازعشاءبا وتربهم ادا فرموده آید بازبهوش شدند چون بخودآمدند فرمودند که یکباردیگر نمازعشاءبگذارم چه دانم که دیگر فرصت میسرگردد یا نه **لاهد ماند هدالی**[9] چنانکه[10] **نقل است** ازمولانا بدرالملته والدین که آن شب سه بارنمازعشاءادا فرمودند بعد ازان برزبان مبارك راندند که مولانا نظام الدین دردهلی است من نیزدر

---

[1] حبیب : ''آورد'' ندارد

[2] حبیب : وایضاً'' ندارد ، وشیفته : ''حضرت شیخ بوده ازخانه ــــ وشکرانه باید نمود وایضاً'' ندارد

[3] شیفته : ''قطب الاقطاب ''اضافه

[4] حبیب : '' خواهد'' ندارد

[5] حبیب : ''روان ساخت چنانکه''ندارد

[6] حبیب وشیفته : دردی روی نمود'' والمی فوق الحد روی نمود چنانچه هرگزنمی شد وچون'' بدهلی رسید

[7] حبیب : '' ازشبها'' ندارد

[8] شیفته : ازشبها'''' وقت شب '' بیهوش گشتند

[9] اخبارالاخیار: ص121 ، وحبیب ، شیفته ومطبوعه : '' لاهد ماند هدالی'' ندارد،

[10] حبیب : ماند هدالی'' هم برین نمط'' نقل است

وقت رحلت حضرت قطاب الاقطاب[1] خواجه قطب الدین قدس روحه درخطه هانسی بودم و به آهسته درگوش مولانا بدرالدین رحمته الله علیه[2] فرمودند که بعد بغل من جامه[3] که ازحضرت ملک المشایخ قطب الملته والدین قدس روحه یافته بودم چنانکه دانی[4] بدرویش نظام الدین بداونی رسانی این گفت وآب برای تجدید وضو طلب نمود و وضو ساخت و دوگانه ادا نمود ودرسجده رفت چنانکه هم در سجده رحلت فرمود انا الیه راجعون[5] و **نقل** حضرت ایشان روزچهار[6]شنبه درپنجم ماه محرم المکرم است واسلام۔

1. شیفته: ''قطب الاقطب'' اضافه
2. حبیب ،خدابخش، شیفته و مطبوعه: ''رحمته الله علیه'' ندارد
3. حبیب: ''جامه'' ندارد
4. حبیب: یافته بودم ''بمن رسیده'' بدرویش
5. مطبوعه: ''اناالیه راجعون'' اضافه
6. مطبوعه: ''چهار'' اضافه

در[1] ذکر حضرت[2] سلطان المشایخ[3] والا ولیا شیخ صدر الدین عارف العزیز[4] قدس روحه[5]

مثنوی[6]

آن گوهر معدن حق الیقین — تازه زآب گرمش باغ دین
داده زپاکی بملایک صلا — غرقه وحدت بخلا و ملا
لجهٔ امواج دل پاك او — عقل فرومانده درادراك او
خاکذرش ازره غرو جلال — سرمه چشم دل اهل کمال
نوردلش سوی یقین یافته — قرب مع الله زصفا یافته
صدرنشین گشته بعرش بزمین — گشته خطابش زخدا صدردین
یافت جمالی خوشی ازیاد او — ذکر جمیلش شده اوراداو[7]

آن جامع آثارانور[8] جبروت وآن سامع اخبار[9] اسرارلاهوت آن سوارمیدان فتوت وآن گلناربستان[10] مروت آنشانی شهود سیربالله[11] وآن نامی جود ما سوی بعدآن مست میخانه مراد وآن گنج ویرانه ایجادآن عالم علم اسرارمعارف سلطان المشایخ شیخ[12]

---

1 شیفته : ''در'' ندارد
2 مطبوعه : '' حضرت '' اضافه
3 شیفته: '' المشایخ '' ندارد
4 خدابخش : ''العزیز'' اضافه
5 مطبوعه : '' قدس روحه '' ندارد
6 مطبوعه : ''نظم''
7 شیفته : ''مندرجه ذیل اشعارمثنوی '' ندارد
8 حبیب وشیفته : '' انوار'' ندارد
9 حبیب : '' اخبار'' ندارد
10 حبیب :آن '' گلدسته گلزار'' مروت آنشانی شهود
11 حبیب :آن شانی شهود'' سیرفی قرب الله'' وآن نافی وجود
12 مطبوعه : شیخ'' ندارد

صدرالدین عارف قدس الله سره العزیز[1] درمشایخ کبار مستشنیٰ وممتازبود ودرخطا
ی انواربوحدت ومسازدراصل وفرع معموردرزهد وورع مشهوردرسیر[2] وحدت
صاحب معراج ودرعلم معرفت دریای امواج واورا شیخ عارف ازآن گویند هربارکه
کلام الله خواندی سمند فکرت پشتر راندی وهروقتی که درتلاوت بودی اورا معانی
دیگرروی نمودی عجب همتی عالی[3] داشتی هیچ اسباب دنیاوی بگرد خود[4] بگذاشتی
بگذاشتی چنانکه این حقیرازحضرت پیر[5] بی نظیرسماء الحق[6] والشرع والدین قدس
سره استماع دارد درزمانی که حضرت خورشید شپهر مشیخت[7] شیخ بهاءالحق[8]
والدین ازمشرف[9] حیات روی بمغرب ممات[10] آورد نشش سپردیگروهفتم حضرت
شیخ صدرالملته[11] والدین قدس سره گذاشت[12] متروکه اسباب ونقود بقسمت آنجا
مید وحضرت ایشان را[13] مقدار[14] هفتاد لکه تنکه مع الاسباب واجناس دیگرازارث
بحصه ایشان[15] رسید هم دراول روز نصیب درویشان گردانید درهمی ودیناری درملك
خود نگذاشت چنانکه[16] درویشی ازدرویشان[1] اوعرض نمود که درخزانه باباء برزگوار

---

1 مطبوعه: ''العزیز'' ندارد، وشیفته: ''آن جامع آثارانوار------ عارف قدس سره العزیز'' ندارد
2 مطبوعه: ''سیر'' اضافه
3 شیفته: '' ودرخطای راانوار------------ عجب همتی عالی'' ندارد
4 حبیب ومطبوعه: '' خود'' اضافه
5 مطبوعه: '' پیر'' ندارد
6 مطبوعه: بی نظیر'' بهاء الملته'' والشرع والدین
7 حبیب: '' خورشید سپهر مشیخت '' ندارد، وشیفته: مشیخت'' ندارد
8 مطبوعه: بهاء '' الملته '' والدین
9 شیفته: '' ازمشرف '' ندارد
10 حبیب: ''روی بمغرب ممات ''ندارد
11 مطبوعه: '' الملته'' ضافه
12 حبیب: صدرالملته والدین '' عارف '' متروکه وشیفته: '' قدس سره گذاشت '' ندارد
13 حبیب: '' وحضرت ایشان را'' نداردصدرالملته الدین '' بود'' متروکه اسباب
14 شیفته: ''رامقدار'' ندارد
15 حبیب: ''بحصه ایشان '' اضافه
16 حبیب: ''چنانکه'' ندارد

تو چند ازین اجناس[2] ونقود موجود بود[3] واو بتدریج خرج میفرمود تو چرا یکبارگی نهب[4] وتاراج کردی و روی دل[5] بترك وتجرید آوردی حضرت شیخ صدرالملته[6] والدین قدس سره[7] درجواب[8] فرمود که حضرت باباءمن همیشه بر دنیا غالب بودی واورا در[9] مغلوبی خرچ مینمودی[10] من اگرچه بیشتری بر دنیا[11] غالبم گاهی مساوی هم می یابم نه غالب نه مغلوب نه باید که[12] غالب آمد نا چارآن مردم[13] گرد خود دور انداختم ودل خود ازتفرقه او جمع ساختم وپیشتری مریدان او اهل کشف وکرامات بودند عالمی را ارشاد وانابت مینمود پسری آفتابی عالم افروزی[14] همچو شیخ رکن الدین ابوالفتح پسر داشتی[15] وخلیفه او صاحب حال واهل کمال مثل[16] حضرت شیخ جمال خندان روی[17] اچه اگرچه او مرید حضرت شیخ الاسلام[18] بهاءالملته والدین قدس روحه بود فاما تربیت او حضرت شیخ المشایخ صدرالملته والدین قدس سره[19]

---

1 حبیب : ازدرویشان '' ندارد، وشیفته : ''درویشی ازدرویشان '' ندارد

2 شیفته : '' ازخزانه بابا بزرگوارتو چنداین اجناس '' ندارد

3 شیفته : ''موجودبوداو'' ندارد

4 حبیب وشیفته : '' نهب '' ندارد

5 مطبوعه : ''دل '' ندارد

6 مطبوعه : '' الملته '' ندارد

7 مطبوعه : ''قدس سره'' اضافه

8 حبیب : وروی دل بترك وتجرید ---------------- قدس سره درجواب '' ندارد

9 شیفته : غالب بودی '' دنیا '' مغلوبی

10 شیفته : مغلوبی ''ایشان '' ومن اگرچه

11 حبیب : '' پیشتر'' ندارد، وشیفته : '' بیشتربردنیا '' ندارد

12 شیفته : مغلوب '' شاید که روزی بر'' غالب آید

13 حبیب : گاهی مساوی ''می بینم می ترسم که مبادا غالب گردد ازین جهت '' ارازگرد

14 شیفته : '' عالمی را ارشاد وانابت ---------------- عالم افروزی'' ندارد

15 شیفته : ''پسر داشتی '' اضافه

16 شیفته : وخلیفه او'' خرقه دردست '' حضرت شیخ

17 شیفته : '' روی '' ندارد

18 مطبوعه : '' الاسلام '' ندارد

19 مطبوعه : ''قدس سره '' ندارد

میفرمود که حضرت سلطان المشایخ بهاءالملته والدین قدس سره درشان اوبحضرت[1] شیخ صدرالدین عارف وصیت[2] فرموده بودند که دراچه مبارك درویشی است بسی قابل و مستعد و اوتا غایت بهیچ درویشی پیوند ننموده است[3] اورا از خانواده ما نصیبی کامل است اگرچه شما نرسید بعد رحلت ما بشما توجه خواهد نمود و التماس فخرقه خواهد کرد واورا آلان[4] جذبه مغلوب ساخته است درآنچه ملازمت که باول روزبخود راه ندهی سه روزبخلوت بنشانی وبتلاوت قرآن امر نمای[5] نمای[5] تا ازغلبه جذبه بشعورآید وآداب صحبت بجاآردآنگاه پیش خود بطلبید[6] تا در درروش سلوك اونقصانی روی ندهد بعد ازان به پیش خود بخوانی[7] وهرآثاری که از جنس[8] لباس مابتورسیده باشد[9] غیراز[10] خرقه حضرت شیخ شیوخ[11] شهاب الملته[12] الملته[12] والدین قدس سره سهروردی[13] العزیز[14] که بتوارزانی باشد نصفی ازان لباس[15] بدوبرسانی وبگوی نصف لی ونصف لك[16] وآنکه میگویند که حضرت شیخ الشیوخ

---

1 حبیب : '' بحضرت '' ندارد

2 شیفته : صدرالدین عارف '' سفارش '' فرمود

3 حبیب : '' واوتا غایت ــــــــ ننموده است '' ندارد

4 خدابخش : اگرچه بما نرسید ــــــــــــــ کرداوراالآن '' ندارد

5 حبیب : وبتلاوت قرآن '' نامورخواهد نمود که '' تا ازغلبه جذبه بشعور

6 حبیب : ''آنگاه پیش خود بطلبید '' اضافه

7 حبیب : '' بعد ازان به پیش خود بخوانی '' ندارد

8 حبیب : ''آثاری که ازجنس '' ندارد

9 حبیب : ما بتورسیده '' سوای '' غیرازخرقه

10 شیفته : فرموده بودند که '' جمال درجزیه است '' خرقه حضرت شیخ

11 حبیب : ''الشیوخ '' ندارد

12 حبیب : '' الملته '' ندارد

13 حبیب : '' سهروردی '' اضافه

14 مطبوعه : '' العزیز'' ندارد

15 مطبوعه : '' لباس'' اضافه

16 حبیب : ''نصفی ازان لباس ــــــــــــــ نصف لی ونصف لك'' ندارد

الاسلام[1] بهاء الملته والدین قدس سره بشیخ صدرالملته والدین چنین[2] بصحبت کرده است که[3] اورا درکناره بگیری مبادا تمام نعمت ازتو اخذ نماید ونصف دست دهی[4] وبگوی نصف لی نصف لك غیرواقع است ازاین سخن درمیزان درویشی وزنی ندارد که مرید ازپیرنعمت بخود[5] کشد واورا خالی گرداند بلکه پیرهرکرا نعمت ایثار می نماید ازخزانه جاودانه حضرت عزت می رساند که درآنجا هیچ کسی را مجال تصرف[6] تنقیصی نیست[7] ودیگرمثل درویش[8] صلاح الدین[9] شیستانی که پیستری[10] در درکوهای کشمیربودی چنانچه[11] بعضی کسانی کشمیرش نیزگویند انشاءالله تعالیٰ کمال او درتذکره حال او[12] مرقوم[13] نموده آید[14] دیگرمرغوبی ومحبوبی[15] شیخ احمد ابن شیخ محمد معشوق که حضرت سلطان المشایخ[16] نظام الملته[17] والدین محمد بداونی قدس روحه[18] درسواد کتاب *فوائد الفواد*[19] مرقوم فرموده است جذبه او غالب

---

1 حبیب: ''الاسلام'' ندارد
2 حبیب: ''چنین''ندارد
3 شیفته: ''وآنکه می گویند که ــــــــــــــــــــــ نصیحت کرده است که'' ندارد
4 حبیب: ''ونصف دست دهی'' ندارد
5 حبیب: ''بخود'' ندارد
6 حبیب: ''کسی را مجال تصرف'' اضافه
7 شیفته: ''ونصف دست دهی ــــــــــــــــــــــ تنقیصی نیست'' ندارد
8 حبیب: ودیگر''خلیفه ایشان شیخ'' صدرالدین
9 شیفته: ''صدرالدین'' ندارد ومطبوعه: ''صلاح'' ندارد
10 حبیب: ''پیشتری'' ندارد
11 حبیب: ''چنانچه'' ندارد
12 حبیب: کمال او'' دراین جا بجا خود مذکور'' مرقوم نموده آید
13 خدابخش: ''مرقوم'' اضافه
14 شیفته: ''چنانچه بعضی کسان ــــــــــــــــــــــ تذکره حال او مرقوم نموده آید'' ندارد
15 شیفته: ''مرغوبی ومحبوبی'' ندارد
16 حبیب: ''سلطان المشایخ'' ندارد
17 حبیب: نظام ''الحق'' والدین
18 حبیب: ''محمد بداونی قدس سره'' ندارد، ومطبوعه: بداونی قدس ''سره'' درسواد کتابت
19 فوائد الفواد: ص 439

بودی[1] و اودرکمال[2] استغرق ازمشغولی[3] حق چشم نکشودی وقتی هوایزمستان بود و آب درکمال برودت بامدادی ازبرای غسل بآبی درآمد و مدتی پدید وروی ایستاد و زبان[4] بمناجات کشاد وآلٰهی تو با لحقیقت پادشاهی ازطاعت بندگان خود بی نیازی و ازلطف وعنایت مخلصان بی بصاعت طاعت رامی نوازی بحق محبت[5] تو تا مرتبه خود ندانم ازین آب هرگز[6] قدم برون همین درسر[7] اوندادند که مرتبه توآنست که بسی بسی خلایق ازشفاعت تو ازداغ[8] دوزخ برهانم[9] وبباغ جنت خوابم[10] شیخ احمد گفت گفت خدای نعمت فرایا بخشش ترا حدی نیست وعنایت تراعدی نه بدین سنیده نکنم فرمان شد که همه طالبان خودرعاشق من سازانذ من ترا بنواختم ومستغرق خود ساختم احمد مذکورچون این به معنی شنید[11] ازآب برون دوید[12] ولباس خودپوشید ازآنجا روان گشت[13] هرجا که میرسیدی آوازی بشنیدی که احمد معشوق می آیدآخر الامر جذبه اوبجای رسید که ازنمازهم بازماند چنانکه[14] فقهای زمان بروی تکلیف نمودند که ازبی شعوری ومستی خود رابهشیاری وحق پرستی می باید

---

1. شیفته: شیخ محمد معشوق '' اکثر '' واودرکمال
2. حبیب : غالب بودی '' چنانچه ازفرط '' استغراق
3. حبیب وشیفته : '' ازمشغولی حق '' ندارد
4. شیفته : زمستان بود '' ببرد درآمد '' بمناجات کشاد
5. شیفته : '' توبالحقیقت بادشاهی ---------------- نوازی بحق محبت '' ندارد
6. حبیب : '' هرگز '' ندارد
7. شیفته : '' درسراو '' ندارد
8. حبیب : تواز '' عذاب '' دوزخ
9. حبیب : دوزخ '' خلاص کرده '' وبباغ جنت
10. حبیب : جنت '' رسانم '' شیخ احمد گفت
11. شیفته : خوانم '' تاآن درویش '' ازآب بیرون
12. شیفته : آب بیرون '' آمد '' ولباس خودپوشید
13. حبیب : پوشید '' متوجه منزل '' هرجاکه ،وشیفته : ازآنجا روان گشت '' ندارد
14. حبیب : '' چناچکه '' ندارد

آورد[1] و نماز پنج وقتی ادا[2] می باید نمود سیخ احمد معشوق رحمته الله علیه[3] گفت که که من دای نماز[4] نتوانم ولی فاتحه الکتاب نخواهم فقها[5] گفتند بی فاتحه نماز را اثباتی[6] اثباتی[6] نیست باز شیخ احمد[7] گفت اگر فاتحه خوانم ایاك نعبد و ایاك نستعین نگویم القصه[8] علما و فقها[9] اورا برین داشتند که فی ای صفت فاتحه[10] می باید خواند[11] و نمازی نمازی باتمام[12] باید رساند عاقبت بمزاحمت ایشان[13] بنماز ایستاد[14] زبان بفاتحه خواندن کشاد و چون با یاك نعبد و ایاك نستعین رسید از هر مسام اندام او قطره خونی بیرون چکید چنانچه خرقه او خون آلوده گشت و روبفقها آورد که ای عزیزان من زنی خائضیم نماز من روانیست[15] این حقیر از خدمت[16] مولانا عزیز الله ملتانی که مدرس شهر بود[17] استماع دارد که این شیخ احمد مذکور پسر تاجری بود پدر اورا محمد قندهاری میگفتندی[18] شیخ احمد مذکور[19] از قندهار در ملتان بتجارت آمده بود اموالی بسیار و

---

1 شیفته: می باید "کوشید" ونماز
2 شیفته: "پنج وقتی ادا" ندارد
3 حبیب: "معشوق رحمته الله علیه" ندارد
4 شیفته: "نماز" ندارد
5 حبیب: "فقها" ندارد
6 حبیب: نماز "رد" نیست
7 حبیب: "باز شیخ احمد" ندارد
8 حبیب: "القصه" ندارد
9 حبیب: "وفقها" ندارد
10 حبیب: ای صفت "هم" می باید خواند
11 شیفته: "که فی ای صفت فاتحه می خواند" ندارد
12 مطبوعه: "باتمام" اضافه
13 حبیب: خواند "چون" خود را
14 مطبوعه: ایشان "خود را نماز رساند" و زبان بفاتحه
15 فوائد الفواد: ص 436 ـ 437
16 حبیب: "خدمت" ندارد
17 حبیب: "مدرس شهر بود" ندارد
18 شیفته: من روان نیست "از اول حال" شیخ احمد
19 مطبوعه: "مذکور" اضافه

اسابی بی شمار[1] داشت شد الخمر بود لحظه[2] بی شراب نمی آسود[3] دررسته[4] بازار بدکانی نشسته بود که حضرت سلطان العارفین[5] صدرالملته[6] والدین قدس سره بقصد بقصد زیارت مقبرهٔ حضرت سلطان المشایخ[7] بهاء الملته[8] والدین[9] افاض الله توجه[10] توجه[10] میفرمودند گوشه چشم مبارکش[11] برروئ شیخ احمد مذکور[12] افتاد و خادم خاص را بروی[13] فرستاد که هرچونکه دانی[14] اورا پیش من رسانی خادم مذکوراحمد را[15] را[15] بخدمت[16] حضرت سلطان العارفین[17] صدرالملته والدین آورد و حضرت شیخ مشارٌالیہٖ متوجه مقبره مطهرهٔ حضرت سلطان المحققین بهاء الملته والدین بودند[18] بعد تفریغ زیارت توجی بخانه فرمودند و احمد مذکوررا برابر بردند و نشستند[19] ایام گرما بود حضرت شیخ[20] صدرالملته و الدین شربت طلبید و قدری ازاوآشامید و با

---

1 حبیب : '' واسابی بیشمار '' ندارد

2 حبیب : داشت '' اما '' بی شراب نمی آسود

3 مطبوعه : '' مذکور '' اضافه

4 حبیب : نمی آسود '' روزی '' بازاربدکانی

5 حبیب و شیفته : '' سلطان العارفین '' ندارد

6 حبیب : ''الملته '' ندارد

7 حبیب : '' سلطان المشایخ '' ندارد

8 حبیب : '' الملته '' ندارد

9 شیفته : '' بهاء الملته والدین '' ندراد

10 مطبوعه : '' توجه '' اضافه

11 حبیب : می فرمودند '' ناگاه نظر ایشان '' برریٰ شیخ

12 شیفته : مذکور '' ندارد

13 حبیب : '' بروی '' ندارد، و شیفته : افتاد و '' کسی را '' فرستاد

14 شیفته : '' هرچونکه دانی '' ندارد

15 حبیب : خادم '' اوراگرفت '' بخدمت

16 مطبوعه : بخدمت '' اضافه

17 شیفته : '' سلطان العارفین '' ندارد

18 حبیب : مذکوراحمد '' ایشان آورد '' بعد تفریغ زیارت

19 حبیب : '' و نشستند '' ندارد

20 مطبوعه : '' شیخ '' اضافه

بقیه که درکاسه بود[1] نصیب[2] احمد مذکور[3] گردانید چون جرعه ازشربت[4] پس خوردهٔ خوردهٔ ایشان درکامش افتاد[5] بر دل احمد مذکورگردانید چون جرعه[6] فی الحال انابت انابت نمود وبسعادت ارادت مشرف گشت[7] و هر اسبابی ونقودی که درملکش بد ایثاردرویشان خانقاه نمود و مجرد گشت مقدار[8] هفت سال دریك میزکه سترشرعی باشد میگزرانید حضرت شیخ صدرالملته[9] والدین اورا درهرنفسی هزار[10] فیض می رسانید تا یکی ازاهل ولایت گشت کارش بمعشوقی آنجا مید دیگرازخلفای ایشان دردیارهندوستان خدمت مولان علاوالدین قدس سره فرزند[11] خجند است درعلم عمل ممتازو درصدق صفامحرم رازمولانا[12] چهارده سال ملازمت[13] او خدمت حضرت شیخ الاسلام صدرالحق والدین[14] قدس سره مقام قرب فرایض داشت[15] حضرت سلطان المشایخ صدرالدین عارف قدس سره اورا محبوب الیه میخواند و اکثرخدمت مولانا علاوٗالدین خجسته نهاد درصحبتِ آن سلطان الاوتادبودی[16] واو

---

1 حبیب : مابقیه " را " نصیب احمد
2 شیفته : وآشامید " پاره به " احمد مذکور
3 حبیب وشیفته : مذکور" ندارد
4 حبیب : گردانید " بمجرد خوردن " پس خورده ایشان
5 حبیب : "کامش افتاد" ندارد،وشیفته : ازشربت " بحلق اورسید فیض باطن" بردل احمد مذکور
6 مطبوعه : دل احمد " ابواب معرفت کشاد " فی الحال
7 شیفته : فی الحال " جزیه روی " وهراسبابی
8 حبیب : " مقدار" ندارد
9 حبیب : " الملته " ندارد
10 حبیب : اورا " باانواع" فیض می رسانید
11 حبیب : "قدس سره فرزند" ندارد
12 مطبوعه :صفا محرم راز"موازنه" چهارده سال
13 حبیب : " ملازمت " ندارد
14 مطبوعه : ملازمت " ملانا علاوالدین " قدس سره
15 حبیب :قدس سره " مواظبت نموده " حضرت سلطان المشایخ
16 حبیب : " واکثرخدمت مولانا علاوالدین ــــــــــــ الا وتادبودی " ندارد

اورا درشبانروزی دوختم کلام اللهؒ لازم بودی درکتاب *فوائد الفوائد*[1] ازحضرت نظام الملته والدین[2] مرقوم است که حضرت شیخ صدرالملته[3] والدین مبدائؒ حال بحضرت پدرصاحب کمال خود[4] عرض نمود نسخهٔ مفصل که تصنیف صاحب کشاف است برای استحکام نحو مطالع نماید حضرت سلطان المشائخ بهاء الملته والدین قدس سره[5] فرمود که امشب صبرنمای که احوال مصنف او معلوم کنی همان شب درواقعه[6] دید زمحشری را که مصنف این کتاب است[7] درسلاسل و اغلال کشیده بدوزخ میبرند ازمبانیه این معانیه ترك مفصل کرد[8] و این احقر الانام از مولانا امام الدین مبارك ملتانی که استادِ شیخ ابا بکر ژنده پوش حاکمی بود[9] استماع دارم که روزی حضرت شیخ المشائخ و الاولیا[10] شیخ صدرالدین عارف بکنارهٔ آبی که مقداریك فرسنگ خطهٔ ملتان است وضو می ساختند و خدمت[11] شیخ المشائخ[12] شیخ رکن الدین ابو الفتح رحمته الله علیه[13] هفت سال بود و هم[14] پیش حضرت پدر بزرگوارخود[15] قرآن یاد[1] می گرفت چنانچه شیخ المشایخ صدرالملته والدین قدس سر

---

1 فوائد الفواد: ص 188
2 شیفته: خانقاه نمود ''مذکورشد'' مرقوم است
3 مطبوعه: ''الملته'' اضافه
4 شیفته: ''خود'' ندارد
5 شیفته: حضرت ''مخدوم'' فرمود
6 مطبوعه: ''درواقعه'' اضافه
7 شیفته: ''که مصنف این کتاب'' ندارد
8 حبیب: ''درکتاب فوائد الفواد ازحضرت ------------------ معانیه ترك مفصل کرد'' ندارد
22 حبیب: ''استاد شیخ -------------- حاکمی بود ''ندارد
10 حبیب: ''حضرت شیخ المشایخ واولیا'' ندارد
11 حبیب: '' خدمت '' ندارد
12 شیفته: عارف '' روزی درصحرای وضو می ساخت '' شیخ، ومطبوعه: شیخ المشایخ '' اضافه
13 مطبوعه: ''رحمته الله علیه '' ندارد
14 حبیب: '' بود و هم '' ندارد
15 حبیب: پیش '' ایشان حفظ '' قرآن یاد

هر جا که بودی شیخ رکن الدین قدس سره[2] را ازخود جدا نفرمودی که نیزبرابر ایشان بود[3] ناگاه ازطرفی گلۂ آهو پیدا گشت و دران گله ماده[4] آهو بود[5] غزالی بدنبالش می رفت حضرت شیخ رکن الدین ابوالفتح قدس سره[6] را نظر بدان غزال افتاد که بدنبال ماد رخود میدوید حضرت شیخ رکن الدین ابوالفتح[7] قدس سره[8] چون طفل بود بدان آهو بره[9] بکلی میل نمود آن[10] گله بتمام ازنظر نا پدید گشت و نظر شیخ مذکورهم بدان جانب بود که آن گلۂ آهو روان گشت[11] بعد زمانی چون حضرت سلطان المشایخ صدر الملته والدین قدس سره[12] ازوضو فارغ گشت و دوگانه ادا نمود حضرت شیخ رکن الملته[13] والدین قدس سره[14] را به پیش خود خواند وبنشاند وحمائل[15] مصحف طلبید خواست که قرآن[16] تعلیم کند حضرت شیخ رکن الملته[17] والدین قدس سره[18] چنان زیرك بود که هرروزربع جزوقرآن یاد مینمود بعد تعلیم[19] اودوبارازبر میکرد حضرت

---

[1] حبیب : ''یاد'' ندارد
[2] حبیب : می گرفت ''آن دل بند ارجمند'' راازخود
[3] حبیب : ''که نیزبرابر ایشان بود'' ندارد
[4] مطبوعه : ''ماده '' اضافه
[5] مطبوعه : '' بود'' اضافه
[6] حبیب : ''ابوالفتح قدس سره '' ندارد
[7] مطبوعه : '' ابوالفتح '' اضافه
[8] مطبوعه : '' قدس سره'' ندارد
[9] حبیب : '' بدنبال مادرخود-------------- بدان آهو بره'' ندارد
[10] حبیب : میل می نمود'' بدان سونگران ماندند ما دام که آن ''گله بتمام ازنظر
[11] حبیب : '' ونظر شیخ مذکور-------------آهو روان گشت '' ندارد
[12] مطبوعه : ''قدس سره '' ندارد
[13] حبیب : '' الملته ''ندارد
[14] مطبوعه : '' قدس سره '' ندارد
[15] حبیب : '' وحمائل ''ندارد
[16] حبیب : مصحف '' بدست دادند '' تعلیم کند
[17] مطبوعه : ''الملته '' ندارد
[18] مطبوعه : ''قدس سره '' ندارد
[19] حبیب : ''یاد می نمود بعد تعلیم '' ندارد

ملك المشایخ شیخ صدرالدین عارف[1] مقدارده بارتعلیم مینمود چون دلش برجا نبود و ازبر نگشت حضرت شیخ مشارٌالیه[2] صورتحال بازپرسید بعضی[3] حاضران که واقف بودن قصهٔ گذشتن گلهٔ آهو ودویدن حضرت ایشان آهو بره را که بدنبال مادر گذشت[4] بازنمودند چنانکه[5] حضرت شیخ صدرالملته[6] والدین قدس سره[7] دریافت دریافت که دل بدین سبب برجا نیست[8] زمانی تامل نمود و فرمود که آن گلهٔ آهو بکدام سوئ گذشتند حضرت شیخ رکن الملته والدین قدس سره[9] گفت که بابا عجب عجب آهو بره بدنبال مادر[10] بود بطرفی که گذشته بود بازنمود[11] حضرت شیخ المشایخ والاولیا[12] صدرالملته والدین قدس سره زمانی[13] نظربدان جانب گماشت همدران حین آن ماده آهو بغزاله بهم دیدند[14] که دویده می آید بحدی که هم نزدیك حضرت شیخ رکن الدین قدس سره آمد و باستاد وحضرت شیخ رکن الدین[15] آن آهو بره را درکنارگرفت و پیشانی اوبوسید پستان مادرش دردهانش نهاد وشیرش داد می گویند که درآن روزنیم جزوکلام اللہؒ ازبریادگرفت چنانکه[16] آن آهو بره و مادرش راآورد و در

---

1. حبیب : اوسه بار'' یاد مه شدآب روز'' مقدارده بار
2. حبیب : برنگشت '' ایشان '' صورتحال بازپرسید
3. حبیب : '' بعضی ''ندارد
4. حبیب :آهو دویدن '' غزاله که پدران گله همراه ماده وآهوبود'' بازنمود
5. حبیب : چنانکه '' ندارد
6. حبیب : ''الملته '' ندارد
7. مطبوعه : '' قدس سره '' ندارد
8. حبیب : '' قدس سره دریافت که دل بدین سبب برجا نیست '' ندارد
9. حبیب : رکن الملته والدین '' ابو الفتح '' گفت که بابا
10. حبیب : '' بدنبال مادر'' ندارد
11. حبیب : بطرفی که '' رفت '' حضرت شیخ
12. مطبوعه : ''والاولیا '' اضافه
13. حبیب : ''المشایخ والاولیا ــــــــ قدس سره زمانی '' ندارد
14. حبیب : ''دیدند '' ندارد
15. خدابخش : حضرت شیخ رکن ــــــــــــ رکن الدین قدس سره'' ندارد
16. حبیب : '' چنانکه '' ندارد

خانقاه گذاشت مدتی همانجا[1] میبودند و نیز استماع است از خدمت مولا نا فتح الله[2] الله[2] دانشمند[3] که استاد شهر ملتان بود و دانشمندان آن جائ را سبق میفرمود چنانکه چنانکه مولا نا ابراهیم نبیسه پسر[4] او و مولا نا عزیزالله و مولا نا امام الدین مذکور همه شاگردان او بودند و ایشان نیز درمقام قبة الاسلام[5] ملتان درس میگفتند و ملک العلما مولا نا فتح الله باین درویش اتحادی عظیم داشت گفت که من تا موازنه بیست سالگی هیچ علمی تحصیل نه نموده بودم و قرآن نیزکماینبغی درضبط نیاورده تا شبی از شبها[6] حضرت سلطان العارفین[7] شیخ صدرالملته والدین قدس سره[8] را درواقعه دیدم دیدم که درمسجدی نشسته اند و کاسهٔ چوبین پر ازطعام درپیش دارند و من نیزدر گوشه مسجد نمازمیگزاردم بعد ازان بپا بوسی ایشان مشرف گشتم گوئی فاتحه التماس مینمایم بدین نیت که اگرعلمی دیگر میسر نیست باری ازبرکت ایشان قرآن میسر شود همچنان نیت داشتم و بعرض آوردم لقمه ازان[9] کاسه مگر[10] شیر و برنج بوده برداشتند و بدستم دادند که[11] بخور و سورهٔ یوسف یاد گیر همان زمان که آن لقمه شیر و برنج که دردهن انداختم و فروبردم[12] چون بیدارشدم دیدم که دردل من یک راحتی و روشنائی ظاهر شده است چون صبح شد بزیارت حضرت ایشان مشرف گشتم و

---

[1] حبیب: ''گذاشت مدتی همانجا'' ندارد
[2] حبیب: ''فتح الله'' ندارد
[3] مطبوعه: فتح الله ''کاتب'' که استاد شهر
[4] مطبوعه: مولا نا ابراهیم ''پدر'' او
[5] حبیب: او بودند'' ودر'' ملتان درس می گفتند
[6] حبیب: ''ازشبها'' ندارد
[7] حبیب: ''سلطان العارفین'' ندارد
[8] حبیب: ''قدس سره'' ندارد
[9] حبیب: میسر شود'' ایشان طعام آن ''کاسه مگر شیر و برنج بوده
[10] خدابخش: ''مگر'' ندارد
[11] حبیب: بدستم دادند ''گفتند این را'' بخور
[12] حبیب: ''همان زمان که آن ـــــــــــ و فروبردم'' ندارد

نماز فجر باقتدائی مولانا وجیه الدین احمد حافظ[1] که امام آن بقعه متبرکه بود ادانمودم و مولانا مذکور حافظی بود خوش الحان باستماع قرآن خواندن او هوش از دل مردم زائل میگشت چنانکه[2] بر خود لازم نمودم که هر روز بامداد وبزیارت شیخ بیایم و نماز فجر هم آنجا[3] ادا نمایم همچنان میکردم[4] و روز بروز ساعت بعد ساعت طلب من بتحریص تعلیم[5] زیادت میگفت تا صورتی روزی حال خویش بخدمت مولانا وجیه الدین احمد باز نمودم و قصهٔ[6] واقعه لقمه[7] شیر برنج که حضرت سلطان المشایخ[8] صدر الملته[9] والدین قدس سره[10] بمن ارزانی داشته بودند و امر بحفظ آوردن[11] سورهٔ یوسف فرموده بودند[12] بمولانائی مذکور درمیان آوردم چنانچه مولانا مذکور[13] برخاست و مرا درکنار گرفت وبشاشت نمود و فرمود که البته همچنان باید کرد[14] وسعی بلیغ[15] باید نمود و هیچ شکنی نیست که چون سلطان المشایخ صدر الملته والدین قدس سره درباب[16] تو این عنایت فرموده اند[17] زود

---

1 مطبوعه: "حافظ" ندارد

2 حبیب: "و مولانا مذکور حافظی ــــــــــــــ می گشت چنانکه" ندارد

3 حبیب: "هم آنجا" اضافه

4 حبیب: "همچنان می کردم" ندارد

5 حبیب: روزبروز" طالب علم" زیادت می گفت

6 حبیب: حال خویش "که آن واقعه دیده بودم" واقعه

7 مطبوعه: "القمه" ندارد

8 حبیب: حضرت" شیخ" صدرالملته والدین

9 حبیب: "الملته" ندارد

10 حبیب: "قدس سره" ندارد

11 حبیب: بمن "که آن واقعه دیده بودم" سوره یوسف

12 حبیب: "فرموده بودند" ندارد

13 حبیب: مولانائی "از استماع این برخاست ، مطبوعه: "مذکور" اضافه

14 حبیب: "همچنان باید کرد" ندارد

15 حبیب: "بلیغ" ندارد

16 حبیب: باید نمود و "که "تو این عنایت

17 حبیب: عنایت "ایشان" باشد

مقصد حاصل[1] باشد که ابواب سعادت بر دل تو مفتوح گردد دوم روز مصحفی صحیح صحیح داشتم پیش مولانا مذکور اول همین سورهٔ یوسف آغاز نمودم چنانچه درپنج روز ضبط آوردم مولانا مذکور[2] درتعجب ماند و درقرآن خواندن من مبالغهٔ نمود بعنایت اللہ تعالی و به برکت حضرت شیخ بمقدار هفت ماه کم و یا بیش تمام قرآن از برساختم و خود را درتحصیل علم[3] انداختم پیش حضرت سلطان العلمائ والصلحا[4] مولانا ثناء الدین قدس سره[5] که ایشان[6] چند سال درشهر[7] شیراز پیش حضرت سید سید شریف تحصیل علم نموده بود برکتی تمام داشت و درصلاحیت مستثنیٰ بود رفتم و احوال واقعه دیدن حضرت سلطان المشایخ صدرالملته والدین قدس سره و میسر شدن حفظ قرآن[8] کلام ربانی بتمامه عرض داشتم چنانکه حضرت[9] ایشان نیز مرا درکنار کشیدند و بشاشت استظهار دل مراقوتی بخشیدند و فرمودند که پدر من مولانا قطب الدین[10] بهرام هیچ اولادی نداشت و من درکبرسنی متولد شدم و خدمت پدرم حافظ کلام الله بود[11] علی الدوام درتلاوت قرآن عظیم[12] قیام مینمود و هر هر جمعه درروضهٔ متبرکه حضرت شیخ الاسلام[13] بهاء الملته والدین و بمرقده منور

---

1 حبیب: ''مقصد حاصل'' اضافه
2 مطبوعه: ''مذکور'' اضافه
3 مطبوعه: ''علم'' ندارد
4 حبیب: علم انداختم ''بخدمت'' مولانا ثناء الدین
5 حبیب: ''قدس سره'' ندارد
6 حبیب: ''ایشان'' اضافه
7 مطبوعه: ''شهر'' اضافه
8 مطبوعه: ''قرآن'' اضافه
9 حبیب: ''چنانکه حضرت'' ندارد
10 مطبوعه: ''الدین'' اضافه
11 مطبوعه: ''الله بود'' ندارد
12 حبیب: ''قرآن عظیم'' ندارد
13 حبیب: ''الاسلام'' ندارد

حضرت شیخ صدرالملته والدین[1] بسعادت زیارت مشرف میگشت[2] ویك ختم کلام کلام اللہؒ بثواب ارواح ایشان تمام میکرد به نیت آنکه مرا فرزندی بحصول پیوندد و هم[3] شب جمعه بود[4] که پدرم بعد ازتمام ختم کلام اللہ اندکی[5] غنود دید که حضرت سلطان المشایخ[6] صدرالملته والدین قدس سره دو خرما عطا نمود وفرمود که مولانا قطب الدین برو[7] یك خرما خود بخورد وخرمای دیگر به منکوحه خود[8] بخوران بخوران انشاءاللہؒ تعالیٰ ترا فرزندی نیك بخت حاصل شود، بعد رویت این خواب ازان[9] بقعه عالی جناب[10] بیرون آمد دید که پیری نورانی دوخرمای سلیمانی[11] بدستش داد وا زآنجا مسرور وپرحضور بخانه رسید خرمای خود خورد وخرمائ دیگر بمادرم خورانید ازبرکت ایشان من بوجود آمدم خدمت مولانا فتح اللہؒ فرمود که چون من این خواب ازایشان شنودم بدویدم و روی بحاك پای حضرت[12] ایشان مالیدم و بمحبت ایشان دل را مالا مال دیدم ازهمان روزباز بتحصیل علم مشغول گشتم چنانچه درمدت معدود بمقصود رسیدم واین درویش ازحضرت سلطان المشایخ والاولیائ[13] پیردستگیر[14] سمائ الحق والدین قدس سره استماع دارد که ازحال

---

[1] مطبوعه : بهاء الملته والدین '' قدس سره '' بسعادت

[2] حبیب : زیارت '' در'' ویك ختم کلام اللہ

[3] حبیب : بحصول پیوند و'' شیخ '' شب جمعه

[4] حبیب : ''بود'' ندارد

[5] مطبوعه : ''اللہ اندکی '' ندارد

[6] حبیب : حضرت ''شیخ '' صدرالملته والدین

[7] حبیب : '' برد'' ندارد

[8] مطبوعه : '' خود'' اضافه

[9] خدابخش : ''ازان'' ندارد

[10] حبیب : ازان '' ازانجا'' بیرون آمد

[11] حبیب : '' سلیمانی '' ندارد

[12] مطبوعه : '' حضرت '' اضافه

[13] حبیب : از'' شیخ '' پیردستگیر

[14] شیفته : '' حضرت سلطان ---------- پیردستگیر'' ندارد

انابت[1] پدربزرگوارخود شیخ بده فتح الله میفرمود که درهمسایگی ایشان ملکی بود در غایت صلاحیت با خدمت خواجه بده مودتی داشت مگر ملك مذکوررا دیهی چند بود بخواجه مشارٌالیه الحاح ومنت نمود که بمواضع قریات من برند[2] وبرزمین آن قریات[3] مساحت کنند وجریبی کشند ومحصول آن قریات جمع نموده بمن نمایند خواجه مذکورازغایت الحاح ومنت اودرآن قریات نزول کرد ومساحت شروع نمود ناگاه[4] شب رابواقعه دید گویا ازان کار[5] خواجه مذکوررا منع میفرمایند که این کار درخود حال تو نیست باید که زودتر محترزشوی وبخانه خود روی علی الصباح رعایای قریات پیش خواجه جمع شدند وگفتند که خواجه[6] پگاه میشود زودتر سوار گردد تا ازبعض مواضع زمین به پیمایش رسد خواجه همان لحظه[7] سوارگشت وتوجه بخانهٔ خود نموده رعایا ترسیدند که مبادا بواسطهٔ امری که معلوم ما نیست بدان[8] سبب محترزمیشود[9] خواجه فرمود که ای یاران[10] خاطر جمع دارید احترازازین نه از سبب شما است[11] بلکه حضرت سلطان العارفین[12] صدرالملته والدین قدس سره[13] را

---

1. شیفته: داردکه " و" پدر
2. حبیب: " قریات من برند" ندارد
3. حبیب: "زمین آن قریات" ندارد
4. شیفته: داشت " بواسطه ضبط وعشق آن دیها به پدرم تکلیف فرمود ومنتکرد که ازبرای عند الله این دیهاضبط نمایند انچه ازدری حساب برآیدواجبی آنرا تحصیل نموده بمن رسانید که من از اینکاری عاریم پدرفقیرحساب التکاف آن امیردرآن مواضع رفت "شب رابواقعه
5. حبیب وشیفته: "گویان ازآن کار" ندارد
6. شیفته: این کار" منع می فرمایند نصفی وضبط شده بود که ناتمام کاربرخواسته آمدم آن ملوك باز منت کرد که کارنیم کاره راباتمام رسانیده رعایا باعث ترشده با ضرورت " یگانه می شود
7. حبیب: " رعایا قریات پیش ـــــــــــــ همان لحظه" ندارد
8. حبیب: امری " رنجیده باشد" سبب
9. حبیب: سبب " میرود" خواجه فرمود
10. حبیب: " ای یاران" ندارد
11. حبیب: جمع دارید " که من ازشما رنجیده نمی روم " بلکه حضرت
12. حبیب: حضرت " شیخ " صدرالملته والدین
13. حبیب: " قدس سره " ندارد

را درخواب دیده ام او مرا ازین کار باز داشته است مرا البته ازین کار محترز می باید بود و بخانه می باید رفت[1] القصه چون بخانه رسید صاحب قریات شنید[2] که خواجه ازکار مواضع محترز[3] گشته است و بخانه آمد گمان برد مگر رعایای انقیاد ننموده باشد[4] ومتمردی کردند تا محصول قریات کما ینبغی بدست ما نیاید[5] بار دیگر بمنت و شفاعت پیش آمد هر چند که خدمت خواجه عذر نمود وکیفیت خواب بتمام[6] بیان آورده ملك مذکور[7] معذور نداشت وگفت یکبار بهر چونکه باشد بمواضع قریات باید[8] باید[8] رفت و مساحت باید کرد خواجه[9] اتمام و ابرام او بی غایت و[10] بینهایت دید بکراهیت تمام[11] قبول نمود و همانروز به بالای خانه بام بقصد[12] تجدید وضو رفته بود بود که حضرت سلطان المشایخ ظاهر گشت و فرمود[13] نه ترا منع نموده بودم که قلم بهندسه مساحت نرانی وبدین کار مشغول نگردی دست خواجه مذکور[14] گرفت و بر زمین انداخت چنانکه[15] بیهوش گشت فرزندان و متعلقات او چون حالش بدین نمط

---

1 حبیب : " مرا البته ازین کار ـــــــــــــــــــــ می باید رفت " ندارد

2 خدابخش : قریات " رسید " که خواجه

3 مطبوعه : " محترز " اضافه

4 مطبوعه : " باشد " اضافه

5 حبیب : " گمان برد مگر ـــــــــــــــــ بدست ما نیاید " ندارد

6 حبیب : " بتمام " ندارد

7 حبیب : " ملك مذکور " ندارد

8 حبیب : " قریات باید " ندارد

9 حبیب : " خواجه " ندارد

10 حبیب : " بی غایت و " ندارد

11 شیفته : " پگاه می شود زود ـــــــــــــــــ دید بکراهیت تمام " ندارد

12 شیفته : خانه " دوگانه گذارد که روان شود همدران نماز دستی پیدا شد درست بدارم گرفت وگفت که من " تجدید وضو

13 حبیب : وضو رفته " درآنجا حضرت شیخ صدرالدین " نه. ترا منع نموده بودم

14 حبیب : " مذکور " ندارد

15 شیفته : قلم بهند سه " بران حساب منویس فی الحال " بیهوش گشت

دیدند آبی بریوش زدند چون بهوش آمد آن معائنه مبانیه[1] حضرت شیخ بتمامه[2] بیان آورد ازنویسندگی مستغفر گشت توبه کردی[3] ویکی ازمقبولان حق گشت ایضاً[4] این حکایت مرقوم و معلوم[5] است[6] بایّامی که سلطان غیاث الدین بلبن پسر بزرگ قدر[7] خان نام را چتر و مسند داد[8] وبجانب خطه[9] قبة الاسلام ملتان فرستاد حضرت سلطان العارفین شیخ صدرالملته والدین قدس سره درآنجا بودند بتشریف سعادت[10] سعادت[10] خدمت شیخ قدرخان مذکور[11] مشرف گشته ودراندك ایام تمام[12] ولایت را رادرضبط نمود واو جوانی بود درغایت خوش طبعی وبلطیف مزاجی منسوب[13] خواجه حسن و خواجه خسروؒ ملازم اوبودند زمان زمان ازوی انعامهاء وافر می ربودند[14] طبعش درغایت موزدی بود[15] اگرچه خود شعر نمی فرمود اما[16] دلش پیوسته بصحبت شعرامایل بود واومنکوحه داشت حسن وجمال پیوسته بصحبت او خوش

---

1 حبیب: ''مبانیه'' ندارد
2 حبیب: ''بتمامه'' ندارد
3 حبیب: ''توبه کردی'' اضافه
4 حبیب: گشت'' حق گشت نقل است'' این حکایت
5 حبیب: حکایت'' مشهور'' است
6 شیفته: بیهوش گشت'' واین کارترك کرد قلم حساب دهند سه نگرفت ملك دست بقلم نکرد'' بایامی که سلطان غیاث الدین
7 حبیب: پسر بزرگ'' خضر'' خان نام
8 شیفته: '' نام را چتر و مسند داد'' ندارد
9 حبیب: ''خطۀ'' ندارد
10 حبیب: '' تشریف سعادت'' ندارد، و شیفته: ملتان فرستاد'' حکومت تمام دخترشاهی (کیرم خورده) داد'' خدمت شیخ قدرخان
11 حبیب: '' مذکور'' ندارد
12 شیفته: '' دراندك ایام تمام'' ندارد
13 حبیب: مزاجی'' چنانچه ''خواجه حسن
14 شیفته: ''زمان زمان ازوی انعامهاء می ربودند'' ندارد
15 حبیب: موزدنی بود'' ندارد
16 حبیب: فرمود اما'' شعر می فهمید و'' بصحبت شعرامایل بود

حال می بود مردی[1] شارب الخمر بود[2] و رند مشرب[3] منکوحهٔ داشت[4] اورا ازافراط مدمن الخمری اوراکراهتی تمام روی نمودی[5] او دختر سلطان رکن الدین ابراهیم پسر[6] پسر[6] سلطان شمس الدین التمش بوده ناگهان قدرخان مذکور[7] را بدان[8] عزیزه بواسطهٔ بواسطهٔ امری[9] رنجشی واقع شد واین[10] قدرخان تنگ مزاج وزود رنج بی پروا و[11] بی تحمل بود اورا بسه طلاق[12] مطلقه ساخت بعد دوسه روزدرخیال جمال[13] او بسی پریشان حال گشت چون[14] بکلی صبر وآرامش نماند[15] علما شهر را پیش خود خواند و ماجرای که بود برایشان راند علما چنانچه مسئله هست عرض نمودند که بی نکاح زفاف ثانی هرگز بشمار[16] روا نباشد و معیت او به جمعیت واقع نشود[17] قدرخان چون

---

1 حبیب: بصحبت "خضرخان را باوی محبت تمام بود روزی چون خضرخان" شارب الخمر

2 حبیب: "بود" ندارد

3 حبیب: ورند "مزاجی موصوف بود" منکوحه داشت

4 مطبوعه: "داشت" اضافه

5 شیفته: "اورا ازافراط مدمن ------------ تمام روی نمودی" ندارد

6 حبیب: "پسر" ندارد

7 شیفته: "مذکور" ندارد

8 حبیب: "رابدان" ندارد

9 حبیب: "بواسطه امری" ندارد

10 حبیب وشیفته: "واین" ندارد

11 مطبوعه: "بی پرواو" اضافه

12 شیفته: "بی تحمل بود اورابسه طلاق" ندارد

13 حبیب: "دوسی روزدرخیال جمال" ندارد

14 حبیب: "چون" ندارد

15 شیفته: مطلقه ساخت "گفتند که حلال نمی شد [کیرم خورده] منکرگشت" علماء شهر

8 حبیب: "بشمار" ندارد

9 حبیب: "معیت اوبه جمعیت واقع شود" ندارد

10 حبیب: "ازعلمای شنید" ندارد

11 حبیب: "درخود ---------- رویش بزردی" ندارد

12 حبیب: قیامت "ماخوذ" مانم

13 حبیب: "اگرهمچنان" ندارد

این سخن را ازعلمائ شنید[1] بغیات درخود پیچید و سرخی رویش بزُردی[2] مبدل گشت گشت ازمسند بر خاست و اندرون فرمود و قاضی اثیرالدین خوارزمی راکه همدم و محرم اوبود اندرون طلبید وتمامی درد دل پیش او ریخت و فرمود درین کارچه مصلحت می بینی اگر همچنانکه هست اورا بخود بخوانم بیشك و شبه درعرصه قیامت شرمنده[3] مانم واگر همچنان[4] علاحده بگذارم طاقت این کارندارم قاضی اثیر الدین گفت اگر امان باشد هر مصلحتی که روی دهد بعرض آرم قدرخان گفت که البته[5] هر مصلحتی که ترا روئ دهد که از[6] و مقصود من بحصول پیوندد اصلاً نباید نهفت[7] قاضی مذکور[8] معروض داشت که درین مقام پاك ذات وملکی صفات حضرت حضرت سلطان المشایخ[9] صدرالملته[10] والدین قدس سره[11] است باید که اورا از جهت مصلحت[12] بنکاحش درآرند وجد اگر دانند شما را حلال و مباح باشد[13] قدرخان مذکور[14] خواهی ونخواهی راضی گشت چنانکه قاضی اثیرالدین مخفی ازخلق این کار باتمام رسانید[15] بعد مدتی قدرخان قاضی اثیرالدین را نهانی بر حضرت شیخ

---

5 حبیب: " هر مصلحتی که روی ------------- گفت که البته " ندارد

6 حبیب: " که ازو" ندارد

7 حبیب: بحصول پیوند " باید گفت " قاضی ، وشیفته: " می بینی اگر همچنانکه -------------- اصلاً نباید نهفت" ندارد

8 حبیب: " مذکور" ندارد

9 حبیب: " سلطان المشایخ " ندارد، وشیفته: " حضرت سلطان المشایخ " ندارد

10 حبیب وشیفته: " الملته " ندارد

11 مطبوعه: " قدس سره " ندارد

12 شیفته: " باید که اورا ازجهت مصلحت " ندارد

13 شیفته: " شما را حلال ومباح باشد " ندارد

14 مطبوعه: " مذکور" ندارد

15 شیفته: راضی خواهی " نکاح ایشان درآوردی بعد مدتی " قدرخان

مشارٌالیه[1] فرستاد و اعلام داد که اکنون[2] او را مطلقه باید ساخت حضرت شیخ متامل متامل و متفکر[3] گشت چنانچه آن منکوحه بپای حضرت شیخ افتاد و عرض کرد که مرا ازخدمت خود محروم مکن[4] حضرت شیخ فرمود که انشاء اللّٰہ تعالی ترا همین جا دارم دارم وهرگز بدو نسپارم قاضی اثیرالدین خوارزمی[5] را فرمود که هرگز این معنی شدنی نیست که او را مطلقه سازم واز منزل خود بیرون اندازم قاضی مذکور[6] چون ازحضرت حضرت شیخ[7] این سخن شنید طایر روحش نزدیک[8] پرواز رسید و ازآنجا برخاست و پیش قدرخان آمد قدرخان مذکور[9] ازتغیر و تحیر او معلوم نمود که حضرت شیخ بر طلاق و افتراق او راضی[10] نیست روبقاضی اثیرالدین آورد صورت حال پرسید قاضی نیزبرآنچه بود بموقف[11] عرض رسانید بمجرد این تسامع[12] قدرخان دست[13] بشمشیر برد که تا خونش بریزد[14] که بنائ این فتنه ازو سربرزده است باززمانی تامل نمود فرمود که حالا خون همچوتوئی ریختن بی فائده است فردا درهر وقتی که باشد اگراز

---

[1] شیفته: " مشارٌالیه " ندارد

[2] شیفته: " و اعلام داد که اکنون " ندارد

[3] خدابخش: " ومتفکر " ندارد

[4] حبیب: حضرت شیخ افتاد " حق تعالیٰ ازصحبت آن فاسق رهانیده است وبفراش عرش شما رسانیده زنهار روا داد که بازبآن ظالم بیاری " حضرت شیخ فرمود ، ومطبوعه: شیخ افتاد " عرض کرد که مرا از خدمت خود مهروم مکن " حضرت شیخ

[5] حبیب: " اثیرالدین خوارزمی " ندارد

[6] حبیب: " مذکور " ندارد

[7] حبیب: " حضرت شیخ " ندارد

[8] حبیب: " نزدیک " ندارد

[9] حبیب: " مذکور " ندارد

[10] شیفته: حضرت شیخ " که این سخن دشوارشد این طرف حضرت شیخ وبآن طرف سلطان " نیست

[11] حبیب: معلوم نمود " دیگر است و قاضی هم حقیقت را " عرض رسانید

[12] شیفته: طرف سلطان " (کیرم خورده) ماهلاک خواهم شد عرض سخن با ظهار پیوست " قدرخان

[13] شیفته: قدرخان " قاضی " بشمشیربرد

[14] شیفته: بشمشیر " کشید " که بنائ این فتنه

خون شیخ بساط خانه اورا رنگین نسازم ازان زن کمتر باشم که حالا درخانه اوست این سخن بر زبان رانده واسلحداران خود به را پیش خواند و اشارت نمود که مقدار[1] ده هزار سوار جرار[2] شمشیر گذار نیزه بازو تیر اندازرا اگر وقت صباح مستعد و مکمل[3] در ایوان[4] حاضر نشوند ازسرِ خود گذشته باشند[5] و این سخن دروقت نمازظهر گفته بود ازغایت قهر و غصه طعامی[6] و شرابی هم نخورد چنانچه درتمام[7] ملتان هول قیامت روی نموده بود فردا تا چه زاید و حضرت شیخ را ازین گفتگو هیچ[8] اصلاً تغیر پیدا نبود بفرمان اللہ تبارك و تعالی[9] بین العصر و المغرب[10] خبر رسید که موازنه بیست هزار سوار خون ریز و جگر[11] خوار ازملكِ بالا بنواحی ملتان درآمد[12] قدرخان مذکور در[13] تحیر تحیر افتاد و او درجنگ[14] خود را رستم دستان می گرفت حکم نمود که تمام شهری و سپاهی[15] علی الصباح[16] مستعد گشته برابر من بدرآیند تا اول اینها را براندازم آخرکار شیخ بسازم تا چنین گویند که دروقتِ چاشت لشکر کشید قریب نیم روز بلشکرِ[17]

---

1 حبیب : بر زبان رانده '' ونقیبان را بتاکید تمام قدغن کرد که فردا علی الصباح ''ده هزار

2 حبیب : '' جرار'' ندارد

3 حبیب : '' اگر وقت صباح مستعد و مکمل '' ندارد

4 مطبوعه : '' دردیوان '' ندارد

5 حبیب : حاضر '' سازند'' واین سخن دروقت نمازظهر

6 حبیب : '' قهر و غصه '' ندارد

7 شیفته : تامل نمود '' که این چنین فتنی را ضایع کردن دینداری نیست شاهزاده بر شیخ کشید '' ملتان هول قیامت روی نموده

8 مطبوعه : ''هیچ'' اضافه

9 حبیب : '' بفرمان اللہ تبارك وتعالیٰ'' ندارد

10 مطبوعه : بین '' وغرب '' خبررسید

11 حبیب : '' وجگر'' ندارد

12 حبیب : ملتان در''محاصر کردند '' قدرخان

13 حبیب : قدرخان '' ازین خبر''تحریر افتاد

14 اساس : '' درتحریر افتاد واو جنگ'' ندارد

15 شیفته : روی نموده بود'' حضرت شیخ فرمود شب درمیان است '' علی الصباح مستعد

16 مطبوعه : '' علی الصباح'' ندارد

17 حبیب : '' بلشکر'' ندارد

مخالف مقابله[1] رسید جنگی عظیم نمود که هرکسی را آن چنان جنگ یاد نبود[2] و اکثر لشکر مغل را پراگنده[3] ساخته و بگریز انداخت وقت نماز ظهر بر سر حوضی فرود آمد مقدار پانصد سوار برابر بود او و لشکر دیگر در پئی مغلان افتاده بود در عین نماز بود که امیری از لشکرِ مخالف ناگهانی مقدار دو هزار سوار برابر او بر سر حوض رسید دید که جماعتی از مسلمانان در نماز اند شمشیر کشیده و سر ایشان باشید[4] و قدر خان مذکور[5] را بآنهائی که برابر داشت شهید گردانیدند اسپ و براق مقتولان گرفت روبراه کردند چنانکه این خبر در وقت نماز شام[6] در خطۂ قبۃ الاسلام در خاص و عام[7] انتشار انتشار یافت مغل سر درراه خود کشید[8] باهل ملتان هیچ آسیبی نرسید و آن عورت[9] مستوره مذکوره از برکت صحبت حضرت شیخ صدرالملته و الدین قدس سره در درستی دین فاطمہؓ[10] زمان[11] و در راستی یقین[12] مریمؑ عصر گشت **نقلست**[13] از حضرت شیخ[14] رکن الدین[15] فردوسی قدس اللہ سره پیر شیخ المشایخ[16] شیخ نجیب الدینؒ که او

---

1. حبیب : " مقابله " اضافه
2. حبیب : " هرکسی را آن چنان جنگ یاد نبود " ندارد
3. شیفته : علی الصباح مستعد " قضا را لشکری از جانب کوهستان پیدا شد " ساخته و بگریز
4. حبیب : " برابر او بر سر ـــــــــــــــــ سر ایشان باشد " ندارد، و مطبوعه : ایشان " تاختند " قدر خان
5. حبیب : " مذکور " ندارد
6. مطبوعه : " شام " ندارد
7. حبیب : قبۃ الاسلام " رسید " انتشار یافت
8. حبیب : " مغل سر درراه خود کشید " ندارد، و شیفته : پراگنده " که شاهزاده بدان مهم مشغول شد و از سر این کار بگذاشت باز در ملتان نیامد دیگر فقیر " باهل ملتان
9. حبیب : " عورت " ندارد
10. خدابخش : " فاطمه " ندارد
11. مطبوعه : " زمان " اضافه
12. حبیب : صدرالملته و الدین ـــــــــــــــــ راستی یقین مریم " ندارد
13. مطبوعه : " نقلست " ندارد
14. حبیب : " حضرت شیخ " ندارد
15. حبیب : " الدین " ندارد
16. حبیب : " شیخ المشایخ " ندارد

پسر شیخ المشایخ شیخ[1] شرف الدین منیری باشد که دربهار خسپیده است **منقول است**[2] درایامی که من ازخراسان عزیمت شهر[3] دهلی نمودم چون بملتان رسیدم حضرت شیخ الاسلام صدرالملته والدین قدس سره را دریافتم[4] ایام بیض بود و من صایم بودم حضرت شیخ طعامی خواستند وغلبه مردم بخدمت ایشان بودند چه[5] از علمای و چه از[6] فقرا چون[7] سفره کشیدند وطعام حاضر آوردند[8] دیدم که طعام بسیار بسیار بود بتکلف چنانچه درسفره سلاطین باشد و من بحضرت شیخ نزدیک تر از درویشان دیگر بودم پیش حضرت شیخ طبقی کلان[9] پر ازبرنج[10] مزعفر آورده نهادند[11] و طبقی دیگر پر ازحلوای صابونی آورده نهاد حضرت شیخ بجانب من اشارت نمودند که بسم اللہ الرحمٰن الرحیم[12] درویشان خوش باشید[13] من اگرچه صوم داشتم بحکم من اکل اکل من الغفور فهو مغفور نتوانستم که ازین سعادت مقصر کردم تسمیه گفتم و درتناول طعام شروع نمودم دیدم که حضرت شیخ برغبت تمام طعام بکام میبردند[14] وبهر جنسی ازنعمت[15] میل می نمایند درخاطرم گذشت اگر افطار صوم بیض ازجهت

---

[1] حبیب: "المشایخ شیخ" ندارد

[2] مطبوعه: "منقول است" اضافه

[3] حبیب: خراسان "به" دهلی

[4] حبیب: صدرالملته والدین "ملازمت نمود" ایام بیض بود

[5] حبیب: خواستند وغلبه "درمجلس آن حضرت" ازعلمای

[6] حبیب: ازعلمای "وصلحا بود" فقرا

[7] حبیب: "چون" ندارد

[8] حبیب: "وطعام حاضرآوردند" ندارد

[9] مطبوعه: "کلان" اضافه

[10] مطبوعه: "برنج" اضافه

[11] حبیب: "آورده نهادند" ندارد

[12] مطبوعه: "الرحمٰن الرحیم" اضافه

[13] حبیب: درویشان "بتناول نمایند" من اگرچه صوم داشتم

[14] حبیب: "بکام می ربودند" ندارد

[15] حبیب: "ازنعمت" ندارد

رعایت[1] خاطر مهمانان باشد باری[2] تقلیل طعام بهتر است بمجرد این خطره که درلم
گذشت بر فور روی مبارك بسوی

[1] حبیب: افطار صوم" به" خاطر مهمانان باشد
[2] مطبوعه: "باری" ندارد

من آورد و[1] فرمود درویش رکن الدین هر که بتواند[2] طعام را از حرارت باطن[3] نور گرداند وبحق رساند[4] لازم نیست که مقید به تقلیل طعام باشد:

چونکه لقمه میشود بر تو گهر
تن مزن[5] هر چند بتوانی بخور

نقل است از خدمت[6] حضرت مولانا حسام الدین[7] ملتانی که درخطهٔ بداؤن آسوده است او یکی ازمریدان اهل[8] کمال حضرت شیخ المشایخ[9] صدرالملته[10] والدین والدین قدس سره بوده است چنانکه ذکر او[11] حضرت سلطان الاولیا[12] نظام الملته والدین قدس سره[13] درکتاب *فوائد الفواد* آورده است که مولانا مذکور[14] شبی ازشبها[15] حضرت رسالت ﷺ را درخواب دید که درموضعی نشسته وضو میسازند علی الصباح مولانا حسام الدینؒ بدان موضع رسید ظاهر دید که زمین آن موضع تر بوده است[16]

---

1 حبیب : '' روی مبارك بسوی من آورد و '' ندارد
2 حبیب : '' بتواند '' ندارد
3 مطبوعه : باطن '' ندارد
4 حبیب : '' رساند '' ندارد
5 حبیب : '' بالیقین '' هر چند بتوانی بخور
6 خدابخش : '' خدمت '' ندارد
7 مطبوعه : '' حسام الدین '' ندارد
8 حبیب : '' اهل '' ندارد
9 حبیب : المشایخ '' ندارد
10 حبیب : ''الملته '' ندارد
11 حبیب : '' ذکر او '' ندارد
12 حبیب : ''سلطان الاولیا '' ندارد
13 حبیب : '' قدس سره '' ندارد
14 حبیب : '' مولانا مذکور '' ندارد
15 حبیب : '' ازشبها '' ندارد
16 حبیب : آن موضع '' نیز دید '' گفت

گفت البته مزارمن همین جابسازند وآلا ن مدفن مولا نا مذکور[1] بخطهٔ بداؤن هم درآن آن زمین واقع است می گویند روزی بخدمت حضرت خلاصة المشایخ[2] صدرالملته[3] الملته[3] والدین قدس سره[4] درزیارت روضهٔ پر طهارت حضرت شیخ الا سلام[5] بهاء الملته[6] والدین غوث[7] قدس سره حاضر بودم حضرت شیخ صدر الملته[8] والدین قدس سره[9] بعد ازفراغ[10] زیارت بیرون فرمودند[11] مرا درخاطر گذشت که مقداریك مزارزمین ازپایان ایشان درخواست کنم باشد که[12] ازبرکت جوارایشان ازعذاب دوزخ نجات یابم حضرت[13] شیخ المشایخ[14] صدرالملته[15] والدین قدس سره بمجرد[16] این اندیشه که دردلم راه دشت بجانب من نگاه نمود[17] فرمود که مولانا حسام الدین زمینی برای مزارشما ازمادریغ نیست فاما حضرت رسالت ﷺ زمین پاك ازبرای مزارشما درخطه بداؤن اشارت فرموده است البته خاك شما درآنجا خواهد بود می

---

1 حبیب: مذکور'' ندارد
2 حبیب: '' خلاصته الاسلام '' ندارد
3 حبیب: '' الملته '' ندارد
4 حبیب: قدس سره '' ندارد
5 حبیب: '' الاسلام '' ندارد
6 حبیب: بهاء '' الحق '' والدین
7 حبیب: '' غوث قدس سره '' ندارد
8 حبیب: '' الملته '' ندارد
9 حبیب: قدس سره '' ندارد
10 حبیب: '' فراغ '' ندارد
11 حبیب: '' فرمودند '' ندارد
12 حبیب: خواست کنم '' تا '' ازبرکت جوار
13 حبیب: '' حضرت '' ندارد
14 حبیب: '' المشایخ '' ندارد
15 حبیب: '' الملته '' ندارد
16 حبیب: صدرالملته والدین '' چون '' این اندیشه
17 خدابخش: '' نمود '' ندارد

گوید احقر الاصحاب[1] مصنف این کتاب معتقد اهل اللّٰہ[2] جمالی فضل اللّٰہ وقتی[3] که که حضرت[4] سلطان سکندر طاب ثراه و جعل الجنة مثواه دعوت اجل را اجابت نمود[5] وبجوار رحمت حق پیوست پسر بزرگ او سلطان ابرهیم سریر سلطنت جلوس جلوس یافت سلطان سکندر مذکور[6] بادشاهی بود با اخلاق حمیده آراسته وباوصاف پسندیده[7] پیراسته طبعش بغایت لطیف بود بیشتری اشتغال[8] بشعر گفتن مینمود بارباب فلاح[9] اتحاد ش بیحد بود و باصحاب صلاح اعتقادش بعید[10] علی الخصوص باین درویش محبت ومودت از دیگران پیش داشت بعد وفاتش دوستان او را تفرقه عظیم روی[11] نمود وسلسلهٔ جمعیت ایشان بگسستن درآمد[12] و مردم کج طبع وکم فهم دید خلق بدیوان[13] سلطان ابراهیم مذکور ظاهر[14] شدند[15] و افغانی چند که در دیو طبعی مستثنٰی بودند و در فتنه انگیزی ممتاز در خلا و ملا با سلطان مشارٌالیه محرم راز

---

1. مطبوعه: می گوید "العباد" مصنف این کتاب
2. شیفته: "معتقد اهل الله" ندارد
3. شیفته: جمالی "خطاب که یکی ازمریدان این درگاه است مارا معمله کاربروی داده که چون" که حضرت
4. خدابخش: "حضرت" ندارد
5. حبیب: "طاب ثراه ------------- را اجابت نمود" ندارد، وشیفته: سلطان سکندر "افغانی که ذوالغزبنن ثانی بود" وبجوار رحمت
6. حبیب: "مذکور" ندارد
7. خدابخش: اباًاصاف "گزیدی" پیراسته طبعش
8. شیفته: "اشتغال" ندارد
9. شیفته: گفتن می نمود "بشعر" اتحادش بیحد
10. شیفته: "با صحاب صلاح اعتقادش بعید" ندارد
11. مطبوعه: بفرقه عظیم "افتاد" نمود
12. شیفته: "درآمد" ندارد
13. شیفته: خلق "ندیم" سلطان ابراهیم
14. شیفته: "مذکور ظاهر" ندارد
15. حبیب: خلق "جمع آمدند" وافغانی چند

گشتند[1] و سلطان را استادی بود فرید نام درغایت رزالت و بطالت مشهورکه هرگزاز مشیمه مادرتفکر و تدبر او جز اطفال فتنه[2] و فساد متولد نمی گشت صاحب اختیار شد و زیری و بی نظیری صاحب فراست و اهل کمال و[3] کیا ست مربی علما و فقرا[4] بهوه نام که مدارسلطنت ازوی باستحکام بود بی شائیبه جرم و خطا ازسلطان ابراهیم کشانید و این درویش هم[5] درآن ایام مرثیه سلطان سکندررحمته الله علیه[6] درقلم آورده آورده بود چنانچه مشهورو معروف است[7] درآنجا بیتی بود

ای سلیمان زمان آه کجائی آخر

تا کنم پیش تو ازفتنه دیوان فریاد

وآن فرید مذکوراین بیت را درمیان انداخت و سلطان ابراهیم را بافغانان دیگر بازنمود[8] که شیخ جمالی شما را دیو گفته است چنانچه سلطان را بافغانان دیگربکلی از ازمن مکدرساخت اگرچه هیچکس را یارائ آن نبوده که مضرتی تواند نمود فاما[9] بحکم بحکم بشریت قبضی[10] و جراتی درمن پیدا گشت شبی درواقعه دیدم شخصی نورانی[11] جامه صوفی سبزپیش من آورده است که این را حضرت سلطان شیخ المشایخ صدر الملته[12] والدین قدس سره زملتان برای شما فرستاده است بپوشید چنانچه من آن

---

1 شیفته : '' وافغانی چند که در-------------------- محرم رازگشتند '' ندارد

2 شیفته : که هرگزاز------------------ جزاطفال فتنه '' ندارد

3 مطبوعه : '' وکمال '' اضافه

4 شیفته : وفساد '' معروف اورا (کیرم خورده) بهوه نام

5 مطبوعه : '' هم '' ندارد

6 مطبوعه : '' رحمته الله علیه '' ندارد

7 مطبوعه : '' است '' ندارد

8 مطبوعه : دیگرباز'' نماید '' که شیخ جمالی

9 شیفته : '' اگرچه هیچکس---------------- تواند نمود فاما '' ندارد

10 شیفته : '' قبضی '' ندارد

11 شیفته : '' شخصی نورانی '' ندارد

12 حبیب : '' الملته '' ندارد

صوف[1] را پوشیده ام و دوگانه شکرانه ادا نمودم[2] چون بیدار شدم اندک[3] فکری که بمن بمن راه یافته بود بکلی مرتفع گشت و سلطان ابراهیم آن کدورت را بمحبت و مودت[4] بدل گردانید و هم در آن نزدیکی خدمت زبدة العلمائ و خلاصة الصلحا[5] شیخ المشایخ شیخ عبد الغفور المعروف بشیخ لادن سلمه اللّٰہ تعالی[6] در واقعه دید و باین درویش فرمود که گوی قصری است بلند و شما بالائ آن قصر نشسته آید و من براهی میگذرم چون مرا ازدور دید ند فی الحال ازقصر فرود آمدند وزرهی در بردارید منور با صفا و در حلقه آن زره بآب طلا نام حضرت مخدوم پیر دستگیر نوشته اند شاه سمائ الدین من چون در بر شما آن زره دیدم و پرسیدم این چنین زرهی که هرگز بهیچ جائ دیده نه شده ازکجا حاصل شده است شما میگوئید[7] که سلطان المشایخ صدرالدین عارف آلهی[8] العزیز[9] قدس سره برای[10] ما عنایت فرموده اند همدراین بیدارشدم[11] و ایضاً این احقر الانام درایام عزیمت کعبه فرجام در شهر هری رسیده بود به اکابر آنجای مثل حضرت شیخ صوفی که ازخلفای حضرت شیخ زین الدین خافی بود و حضرت شیخ محمد رومی که یکی ازواصلان حق بود وحضرت شیخ عبد العزیز جامی که در مشیخت و معرفت[12] ممتاز بود وحضرت مولانا نورالدین عبد الرحمن[13] جامی

---

1. شیفته: '' چنانچه من آن صوف '' ندارد
2. شیفته: '' دوگانه شکرانه ادا نمودم '' ندارد
3. شیفته: '' اندک '' ندارد
4. شیفته: '' مودت '' ندارد
5. شیفته: '' خدمت زبدة العلماء و خلاصة الصلحا '' ندارد
6. خدابخش: '' سلمه الله تعالیٰ '' ندارد
7. شیفته: باین درویش '' را '' حضرت سلطان المشایخ
8. مطبوعه: '' آلهی '' اضافه
9. مطبوعه: '' العزیز '' ندارد
10. شیفته: '' عارف آلهی قدس سره العزیز برای '' ندارد
11. شیفته: '' همدراین بیدارشدم '' ندارد
12. مطبوعه: '' ومعرفت '' ندارد
13. شیفته: '' حضرت مولانا نورالدین عبد الرحمٰن '' ندارد

قدس سره[1] که یکی ازمحققان روزگار و درعالم ظاهر وباطن نامدار[2] روزگار[3] و درشاعری درشاعری خسروشعار[4] بود با حضرت خلاصه علمائ عظام شیخ الاسلام که از دست شاه اسمعیل شهیدی شهادت بکام کشید و از شدت ظلم آن بیباک[5] ذرهٔ از عقیدهٔ آن پاک نگردید وحضرت مولا نایٔ مسعود شیروانی که درپیشه هرعلمی شیری بود[6] وحضرت مولانائ حسین واعظ که ازمشاهیر روزگار بود[7] و حضرت قاضی معین واعظ که برگزیده درگاه پروردگار بود[8] و حضرت مولانائ عبد الغفور لاری که یکی ازمقبولا ن حضرت باری بود اگرچه تمام این بزرگواران رابا این حقیرمجتبی عظیم و[9] مودتی مستقیم داشتند فاما تکیه گاه من این درویش خانهٔ[10] حضرت مولانا نور الدین[11] عبد الرحمن جامی بود رحمة اللہ علیه[12] روزی بخدمت ایشان درحجره خاص نشسته بودم و لمعات حضرت شیخ فخر الدین عراقیؒ[13] درمیان بود ناگاه حضرت مولانا عبد الرحمن جامیؒ[14] درتعریف حضرت شیخ صدرالدین قونوی که مرشد حضرت محی الدین ابن عربی است[15] مبالغه نمود و فرمود که این لمعات نتیجه

---

1 مطبوعه : " قدس سره " ندراد
2 مطبوعه : وباطن " یگانه " روزگاردرشاعری
3 شیفته : " محققان روزگار ـــــــــــ نامدارروزگار " ندارد
4 مطبوعه : شاعری " سعدی روزگار " بود
5 شیفته : شهادت " چشیده " ذره از
6 شیفته : " حضرت مولانائ مسعود ـــــــــــ علمی شیری بود " ندارد
7 خدابخش : " وحضرت مولانا حسین ـــــــــــ روزگاربود " ندارد
8 مطبوعه : " وحضرت قاضی ـــــــــــ پروردگاربود " ندارد
9 شیفته : " این حقیرمحبتی عظیم و " ندارد
10 شیفته : این درویش " خدمت " حضرت مولانا
11 شیفته : " نورالدین " ندارد
12 مطبوعه : " رحمته الله علیه " اضافه
13 مطبوعه : " رحمته الله علیه " ندارد
14 مطبوعه : " " رحمته الله علیه " ندارد
15 شیفته : " مرشد حضرت محی الدین ابن عربی است " ندارد

برکات التفات آن عالی درجات است که حضرت[1] شیخ فخرالدین عراقی[2] درقلم آورده آورده این اداء ایشان بخاطر این درویش راه نیافت گفتم مرتبۂ هرکسی پیش حضرت[3] حق تعالی مخفی نیست که از نتیجه عطیۂ اوست بفرمان اللّٰہ تعالی همان شب بحضرت[4] مولانای مشارٌالیه که جامی تخلص[5] درخواب نمودند که گوئی صفۂ پرنور است درآنجا حضرت شیخ المشایخ والاولیائ شیخ[6] صدرالدین عارف قدس سره با جمعی درویشان نشسته اند و مولانائ فخرالدین عراقی کفش حضرت ایشان گرفته با ادب ایستاده است و اشارت باین فقیرکرد که شما نیزدرآن مجلس حاضرید من در آمدم و بسر بدست بوس آن حضرت مشرف شدم چنانچه دهشت ایشان درمن اثرکرد و شما با من[7] میگوئید که مرتبۂ حضرت ایشان معلوم شد من میگویم که حق بطرف شما بود چون وقت صبح معیت حضرت مولانا مشارٌالیه بوقوع[8] و پیوست این خواب تقریر نمودند و فاتحه بروح پاک ایشان خواندند واسلام[9]

---

1. شیفته: ''حضرت'' ندارد
2. مطبوعه: ''عراقی'' اضافه
3. مطبوعه: ''حضرت'' اضافه
4. مطبوعه: شب'' بخطاب'' مولانا
5. شیفته: ''که جامی تخلص'' اضافه
6. مطبوعه: ''المشایخ والاولیاء شیخ'' اضافه
7. خدابخش: وشما با'' ماجرا'' می گوید
8. خدابخش: ''بوقوع'' ندارد
9. مطبوعه: ''واسلام'' ندارد

درذکر سلطان المشایخ والاولیاء حضرت شیخ نظام الدین محمد[1] بداونی قدس سره[2] العزیز گوید[3]

شهنشاه اورنگ عرفان حق | دلش صدر ایوان دیوان حق
ملك برده درویزه از جان[4] او | فلك کاسهٔ سبز بر خوان او
دلش ساکن ملك ذات وصفات | زهی پاك دین و زهی پاك ذات
قدم رانده زین گونه درراه فقر | که شد شاه اورنگ درگاه فقر
بباطن بتلوین زاطوار محو | بظاهر بتمکین نگهدار صحو[5]
نظام الحق آن شاه عالی مقام | ازو کار ارباب دین با نظام
جمالی یکی از ثنا خوان اوست | بصد جان محبت محبان اوست

آن نهنگ دریای توحید وآن پلنگ بیدای تفرید مرشد[6] یگان آفاق درهر سالکان سالکان طریق اطلاق آن مستند نشین و سپهر سرمد[7] سلطان الاولیا نظام الدین محمد قدس الله سره العزیز[8] ازمشایخ کبار یادگار[9] بود درارباب ولایت نامدار دراسرار[10] باطن با یزید وقت بود ودر اطوار ظاهر ابو حنیفه زمان پدر بزرگوارس احمد بن دانیال از غزنی بهندوستان رسیده بود در خطهٔ[11] بداوٗن متوطن گشته تولد این نتیجه پاك از[12]

---

1 حبیب: ''محمد'' ندارد
2 حبیب: '' قدس سره '' ندارد
3 خدابخش: ''العزیز گوید'' اضافه
4 مطبوعه: ملك برده درویزه ''شان'' او
5 حبیب: بظاهر تمکین '' پندامحو''
6 مطبوعه: تقریر ''مرید'' یگان آفاق
7 شیفته: تقریر مرشدیگان ---------- نشین سپهر سرمد'' ندارد
8 حبیب: ''العزیز'' ندارد
9 شیفته: '' یادگار'' ندارد
10 شیفته: '' دراسرار'' ندارد
11 حبیب: بود و درخطه '' ندارد
12 خدابخش: و درخطه ----------- نتیجه پاك از'' ندارد

خاك خطه بداؤن واقع است که دروقت پنج سالگی پدرش ازسر گذشته بود و والدۂ مبارکه[1] او پرورش میکرد چون به بلوغ رسید خودرا[2] بطالب علمان کشید[3] پیش خدمت مولانا علاءالدین[4] اصولی علم ظاهر میخواند و بصلاح و تقوی مستغرق میماند ووالده مبارکه اورابعه عصربود[5] و دربیست وپنج سالگی ازخطۂ بداؤن[6] بشهر بشهر دهلی آمد ووالده مبارکه خودرا برابرآوردآمدن او[7] درعهد وزمان[8] سلطان عالی عالی شان[9] غیاث الدین بلبن بود درین جا نیزدر[10] تحصیل علم مشغول گشت[11] درآن زمان درشهر دهلی درویشان بسیار و عالمان بیشماربودند فاما سرآمده روزگاردر علماءکبارشمس الدین خوارزمی بود که همه علماءشهربدورجوع داشتند و او جامع علوم درفروغ و اصول و درمعقول و منقول نظری نداشت[12] درآخرها[13] سلطان غیاث الدین علیه الرحم اورا بخطاب شمس الدین [14] الملك معروف ساخت و مصالح مالك[15] ممالك خود رابدآن[16] تفویض نمود چنانچه تاج الدین سنگ ریزه[1] در درمدح گفته است۔

---

1 شیفته: متوطن "[کیرم خورده] اوپرورش می کرد
2 حبیب: "خودرا" ندارد
3 حبیب: بطلب "علمی میل نمود" پیش خدمت مولانا
4 حبیب: مولانا "شمس الدین" اصولی علم ظاهرمی خواند
5 شیفته: "والده مبارك اورابعه عصرو" ندارد
6 حبیب: "ازخطه بداون" ندارد
7 شیفته: "آمدن او" ندارد
8 شیفته: "وزمان" ندارد
9 حبیب: "عالی شان" ندارد
10 شیفته: "بود دراینجا نیزدر" ندارد
11 حبیب: دراینجا ـــــــــــــــ مشغول گشت" ندارد
12 حبیب: ومنقول "بود" درآخرها
13 شیفته: "بود که همه علماء ـــــــــــــ نداشت درآخرها" ندارد
14 شیفته ومطبوعه: "الدین" ندارد
15 حبیب وشیفته: "مالك" ندارد
16 شیفته: ممالك "بدو" تفویض نمود

بیت

شمس اکنون به کام دل دوستان شدی   فرمان ده ممالک هندوستان شدی [2]

اوایل چون بکاردیوان استغالش نبود اوقات بتدریس و تعلیم[3] صرف مینمود ودرآن زمان حضرت شیخ المشایخ مشارٌالیه[4] درپیش او تحصیل علم میکرد و او شاگردان مستعد بسیارداشت ودرحجرهٔ که خاصه اوبود بمطالعه[5] مشغول میماند وهیچ کس را اندرون نمیخواند مگر حضرت شیخ مذکوررا و مولانا قطب الدین ناقله و مولانا برهان الدین عبدالباقی را اگرچه دران ایام حضرت شیخ الاسلام نظام الملته والدین قدس سره[6] درویشی نداشت و مشرف بخرقه[7] ارادت و خلافت[8] حضرت سلطان المشایخ والاولیا شیخ فرید الملته والدین قدس سره نشده بود فاما خدمت[9] حضرت[10] خواجه شمس الملک تعظیم ایشان ازعلماءشهرپیش می کردی اورا عادت بود که اگر ازشاگردان اوکسی[11] راسبق[12] ناغه می شدی بطریق مطائبه میگفتی چه کرداه ام که حاضرنگشتی بازهمان کنم که دیگرحاضرنشوی فاما اگرحضرت شیخ المشایخ نظام الملته والدین قدس سره[13] را گاهی ناغه افتادی چون میدیدی[1] این بیت میخواندی ۔

---

[1] شیفته : '' تاج الدین سنگ ریزه '' ندارد

[2] حبیب : '' فرمان ده ممالک هندوستان شدی '' ندارد

[3] حبیب : ''تعلیم'' ندارد

[4] حبیب وشیفته :آن زمان '' شیخ نظام الحق والدین''درپیش او

[5] حبیب : '' بمطالعه '' ندارد

[6] حبیب : '' مذکور'' ندارد

[7] حبیب : درآن ایام '' شیخ نظام الحق والدین '' بکسوت درویشان

[8] حبیب : '' بخرقه '' ندارد

[9] حبیب : ''وخلافت'' ندارد

[10] مطبوعه : '' خدمت '' ندارد

[11] حبیب : بود که اگر'' شاگردی '' راسبق

[12] حبیب : '' سبق '' اضافه

[13] حبیب : حاضرنگشتی '' اگرگاهی شیخ نظام الدین راسبق '' راگاهی ناغه

باری کم ازآن که گاه گاهی   آئی وبما کنی نگاهی

نقل است درآنچه[2] حضرت سلطان الاولیا نظام الملته والدین قدس سره در شهر دهلی تشریف داشتی[3] درزیر مسجد هلال طشت دارحجرۀ بود درآنجا میماندۀ و آن مسجد بجوار خانه حضرت شیخ المشایخ شیخ نجیب الدین متوکل قدس سره[4] برادرخورد حضرت سلطان المشایخ شیخ فرید الدین مسعود اجودهنی[5] قدس سره بود و حضرت شیخ نجیب الدین متوکل رحمته الله علیه[6] در علم ظاهر و باطن مستثنیٰ و ممتاز بوده چنانچه در تذکره او نبشته آید[7] روزی بحکم اجارالجار حق بصحبت ایشان توجه نموده بود و دریافت قضارا[8] باولاً ملاقات اعتقاد وافر و اتحاد متکاثر درخود یافت[9] و این معنی روز بروز زیادی میگشت[10] همدران ایام والده وی برحمت حق پیوست شیخ مشارٌالیه تنها ماند کوفت[11] تنهائی خود بالفت حضرت شیخ نجیب الدین متوکل رحمته الله علیه[12] مرتفع می ساخت و بربساط انسباط ایشان برد ارتباط می باخت[13] ۔

---

1 حبیب و شیفته : ''افتادی چون می دیدی '' ندارد

2 شیفته : ''نقل است درآنچه '' ندارد

3 حبیب : آئی وبما کنی نگاه '' حضرت شیخ نظام الدین درشهر دهلی '' درزیر مسجد ، و شیفته : قدس سره''   اما منزل '' درزیر مسجد

4 حبیب : خانه '' شیخ نجیب الدین '' برادرخورد

5 حبیب : '' اجودهن '' ندارد

6 حبیب : قدس سره بود '' شیخ نجیب الدین '' درعلم ظاهر وباطن

7 حبیب : '' چنانچه درتذکره نبشته آید '' ندارد

8 حبیب : ''قضارا'' ندارد

9 حبیب : وافر اتحاد '' فوق الحد درخود تصورنموده '' واین معنی

10 شیفته : سلطان المشایخ '' مخدوم شیخ صدرالدین بود اتفاقاً ایشان را الفت زیاده گشت بسیار شفقت ومحبت می داشتند '' همدران ایام

11 حبیب : ''کوفت '' اضافه

12 حبیب و شیفته : '' متوکل رحمته الله علیه '' ندارد

13 حبیب : '' وبربساط انبساط ایشان برد ارتباط می باخت '' ندارد

نقل است روزی بصحبت حضرت[1] شیخ نجیب الدین متوکل رحمته الله علیه نشسته بود[2] التماس نمود که دوباره[3] فاتحه بخوانند بدین نیت[4] که من جای قاضی شوم نیز که خلق خدا را بانصافی برسانم حضرت شیخ نجیب الدین ساکت گشت هیچ جواب نفرمود حضرت مشارٌالیه دانست که مگر سخن من نشنیده است باز قدری بلند تر گفت که التماس فاتحه دارم که جائی قاضی شوم[5] بمجرد استماع[6] این سخن فرمود که انشاءالله تعالیٰ تو هرگز قاضی نشوی فاما چون شوی که من میدانم و درآن ایام گوش مشیخت حضرت شیخ السلام فرید الملته والدین قدس سره در آسمان و زمین[7] ساکنان علوی و سفلی[8] را گوش هوش میکشاد وصیت معرفت او[9] طالبان صدق و یقین[10] را بر خوان نعمت ابدی و سعادت[11] سرمدی صلا میداد چون آن دولت لم یزالی حضرت سلطان العارفین[12] شیخ نظام الملته والدین رادر ازل نصیب ساخته بودند بحکم اذا اراد الله شیئاً هیاًاسبابه ازمعیت حضرت شیخ نجیب الدین متوکل رحمته الله علیه[13] اشتیاق خدمت حضرت سلطان المشایخ فرید الملته والدین قدس روحه[14] حضرت شیخ نظام الملته والدین را ازخود ربود چنانکه ازفرط

---

1 شیفته : می ساخت '' کیرم خورده '' شیخ نجیب الدین
2 شیفته : '' متوکل رحمته الله علیه نشسته بود '' ندارد
3 شیفته : '' دوباره من '' اضافه
4 شیفته : '' بدین نیت '' ندارد
5 مطبوعه : نیزکه خلق خدا -------------- جای قاضی شوم '' ندارد
6 حبیب : '' استماع '' ندارد
7 شیفته : '' مشیخت '' ندارد
8 حبیب : '' درآسمان وزمین '' ندارد
9 شیفته : گوش هوش '' ملایک آسمانی رسیده بود '' طالبان
10 شیفته : '' قدس سره ---------- علوی و سفلی را '' ندارد
11 حبیب : '' ابدی سعادت '' ندارد
12 حبیب : '' لم یزالی حضرت سلطان العارفین '' ندارد
13 شیفته : نظام الملته والدین '' ولی نازل بودآتش '' اشتیاق خدمت
14 حبیب : خدمت '' شیخ فرید الملته والدین '' حضرت شیخ

اعتقاد و محبت ایشان پیوسته[1] بی صبر و آرام بود و نام مبارك او همواره تسبیح میفرمود بعد اندك ایام از شهر[2] دهلی بسمت قصبهٔ اجودهن که ماوای معروف حضرت شیخ مشارٌالیه است عزیمت نمود چون بدان بقعهٔ میمون و قصبه همایون رسید[3] روزپنجشنبه وقت نمازظهر بشرف ملاقات آن عالی درجات[4] مشرف گشت و و بدآن سعادت که سرمایه دارین است و پیرانه کونین قریب یافت[5] هرچند[6] بخواست که شرح اشتیاق ملازمت بر زبان آرد[7] از دهشت حضور بتوانست که شمه ازآن مذکور سازد چنانکه در کتاب *فوائدالفواد* مرقوم فرموده است چون حضرت سلطان المشایخ والاولیا درمن اثر دهشت معاینه نمود برفور فرمود که مولانا نظام الدین **لکل دخیل دهشته مرحبا**[8] صفا آوردی از نعمت دینی و دنیاوی[9] انشاءالله تعالٰی خواهی شد[10] برخوردار گردی و هم از ایشان **منقول است** چون بشرف بیعت آن خورشید سپهر مشیخت[11] مشرف گشتم چند گاه خواستم که در[12] خدمت و ملازمت حضرت شیخ مشارٌالیه اوقات و ساعات خود مصروف سازم و[13] غنیمت پندارم

---

1 حبیب: '' پیوسته '' ندارد
2 شیفته: '' راازخود ربود ازاندك ایام '' ندارد
3 حبیب: قصبه اجودهن '' جای اقامت حضرت شیخ فریدالدین '' روزپنجشنبه، وشیفته: قصبه اجودهن '' بشتافت '' روزپنجشنبه
4 حبیب: نمازظهر بشرف '' قدمبوسی '' مشرف گشت
5 حبیب: دارین است و '' رسیده '' هرچند بخواست
6 شیفته: '' وبدان سعادت ــــــــــــــ قربت یافت هر چند '' ندارد
7 حبیب: اشتیاق '' ملازمت کرامی ایشان بیان نماید '' ازدهشت
8 شیفته: دهشت حضور '' شوق وفورسخن بر زبان بسته شد حضرت مخدومی فرمود مولانا نظام الدین مرحبا مرحبا ''صفای آورده
9 حبیب: '' دخیل دهشت مرحب ــــــــــــــ دینی ودنیاوی '' ندارد
10 حبیب: '' خواهی شد '' اضافه
11 حبیب: چون بشرف '' ارادت آن حضرت '' مشرف گشتم
12 حبیب: '' خواستم که در '' ندارد
13 حبیب: '' اوقات وساعات خود مصروف سازم و '' ندارد

اقامت نمود[1] درآن ایام بخانه حضرت شیخ الاسلام عسرتی تمام بود اکثر درویشان[2] وفرزندان[3] ومتعلقان ایشان را درهفته[4] دوگان و سه گان[5] روزفاقه می بودی وهرگز از برکت نعمت[6] صحبت[7] ایشان هیچ یکی را تفاوت نبودی خدمت مولانا بدرالدین اسحاق رحمته الله علیه[8] هیزم آوردی و خدمت شیخ المشایخ[9] شیخ جمال الدین هانسوی ازجنگل دیله که بری ازدرخت کریر حاصل میشود[10] واکثر مردم آن را در سرکه می اندازند و اچار می سازند می آوردی[11] و مولانا حسام الدین کابلی آب می آوردی و دیگهای مطبخ ششتی و من آن دیلهاءجنگلی می پختی و درکاسه وکچکول[12] انداخته ازجهت افطارحضرت شیخ الاسلام فرید الملته والدین قدس سره و حضار مجلس می بردی وپیش ایشان[13] نهادی[14] وآن طعام مذکور[15] راگاهی نمک میسرشیدی شیدی وگاهی نبودی وقتی دوسه روزنمک میسرنشدی که انداخته شود[16] نزدیک

---

1. حبیب: ''اقامت نمود'' اضافه
2. شیفته: برخوردارگردمی ''بهره یابی وخدمت ملازمت اختیارکردم دران ایام اوقات حضرت مخدومی بفقراوفاقه بود'' وفرزندان ومتعلقان ایشان
3. حبیب: '' وفرزندان'' ندارد
4. شیفته: '' درهفته'' ندراد
5. خدابخش: '' دوگان وسه گان'' ندارد
6. حبیب: '' نعمت'' ندارد
7. شهبته: '' صحبت'' ندارد
8. حبیب: '' رحمته الله علیه'' ندارد، وشیفته: مولانا '' بدراسحاق'' هیزم آوردی
9. شیفته: '' وخدمت شیخ المشایخ'' ندارد
10. حبیب: ازدرخت ''کریل است'' واکثرمردم
11. حبیب: ''آوردی'' ندارد، وشیفته: جمال الدین هانسوی '' دیله کریانی ازجنگل چیدی'' ومولانا حسام الدین
12. حبیب: ''کچکول'' ندارد
13. شیفته: '' ایشان'' ندارد
14. حبیب: قدس سره ''درویشان می بردم ''وآن طعام
15. حبیب وشیفته: '' مذکور'' ندارد
16. حبیب وشیفته: '' وقتی دوسه ــــــــــ انداخته شود '' ندارد

مسجد بقالی بود که گاهی اگر چیز از غیب فتوحی[1] رسیدی[2] مصالح طعام ازوی خریده شدی روزی نمک نبود[3] یک درم را نمک ازوی خریده شد یکدرم را نمک ازوی قرض کردم و بکاسها دیله که جوشانیده بودم بریختم[4] بدستور هر روز[5] پیش حضرت ایشان و بسیار[6] درویشان کشیدم مرا وخدمت[7] شیخ جمال الدین قدس سره و مولانا بدرالدین بدرالدین اسحاق رافرمان بود که دریک کاسه تناول نمائیم القصه چون حضرت سلطان المشایخ دست مبارك بکاسه بردند ولقمه برداشتند[8] فرمود که دست را[9] مثقلی روی می دهد رخصت نیست که لقمه[10] دردهن اندازم شاید دری طعام شبه باشی بازآن[11] لقمه که برداشته بودندهم[12] درکاسه ریختند حضرت شیخ المشایخ نظام الملته والدین می فرماید که[13] مرا از استماع این کلام لرزه در اندام درآید فی الحال ایستادم[14] وسر برزمین نهادم و عرض نمودم که ای خداوند کار[15] هیزم و دیله وآب مطبخ خدمت[16] شیخ جمال الدین و مولانا بدرالدین اسحاق و مولانا حسام الدین

---

1. حبیب: ''فتوحی'' اضافه
2. شیفته: بقالی بود ''بعضی اوقات'' مصالح طعام ازوی کریده شدی
3. حبیب: ''روزی نمک نبود'' اضافه
4. شیفته: قرض گرفتم ''چون دیلهای پخته ردرکاسهای کرده'' بدستور
5. شیفته: بدستور ''سابق'' پیش حضرت
6. شیفته: حضرت ''[کیرم خورده]'' درویشان کشید
7. حبیب: ''وخدمت'' ندارد
8. حبیب: ''ولقمه برداشتند'' ندارد
9. شیفته: فرمودند که ''مرا'' مثقلی روی می دهد
10. شیفته: ''لقمه'' ندارد
11. شیفته: ''بازآن'' ندارد
12. شیفته: ''که برداشته بودند هم'' ندارد
13. شیفته: درکاسه ''نهادند'' مرا ازاستماع
14. حبیب: ''ایستادم'' ندارد
15. حبیب: ''کار'' ندارد
16. حبیب وشیفته: ''خدمت'' ندارد

می آرند و این ضعیف می جوشاند و باحتیاط[1] تمام اهتمام می نماید و پیش حضرت می آرد[2] علت شبه مراروی نمید[3] دهد مگر حضرت خداوندگار را مکشوف باشد[4] فرمودند که برین کاسها که ریخته بودی[5] ازکجا بود من ازین سخن بخود آمدم و دانستم که سبب همین است نمکی که به کاسها انداخته بودم[6] ازقرض بود باردیگر[7] سر سر برزمین سودم وصورت حال قرض باز نمودم[8] فرمودند که درویشان اگر بفاقه بمرند بهتر بود که[9] از برای لذت نفس قرض بگیرند زیرا که در قرض وتوکل بعد المشرقین است بهم راست نیایند مبادا چون قرض به ادا نرسد بگردن بماند[10] بعد ازآن فرمود که این کاسها را پیش درویشان[11] بردارند بفقراءدیگر رسانند همچنان کرده شد[12] مرا یقین گشت این ارشادی است که بمن فرمایند که مرا[13] چون بچیزی احتیاج شدی قرض می کردی برفورهمدرآن[14] حین مستغفرگشتم و نیت کردم که اگرباحتیاجی درمانم هرگز ازهیچ کسی[15] قرض نستانم چنانکه حضرت سلطان المشایخ فرید الملته

---

1. مطبوعه : " باحتیاط " ندارد
2. حبیب وشیفته : " وپیش حضرت می آرد " ندارد
3. حبیب : شبه مرا " معلوم نیست که بچه سبب باشد " مگرحضرت خداوند
4. شیفته : علت شبه مرا " معلوم نیست که بچه سبب " باشد فرمودند
5. حبیب : فرمودند که " نمک " ازکجا بود من
6. حبیب : " بکاسه انداخته بودم " ندارد
7. شیفته : " نمکی که بکاسها ـــــــــــــــــــــــــ ازقرض بود باردیگر " ندارد
8. حبیب : " باردیگرسر برزمین ــــــــــــــــــــ قرض بازنمودم " ندارد
9. حبیب : " بهتربود که " اضافه
10. شیفته : " زیرا که قرض وتوکل ـــــــــــــــــــــــ بگردن بماند " ندارد
11. حبیب : " درویشان " اضافه
12. حبیب : " همچنان کرده شد " ندارد
13. حبیب : " می فرمایند که مرا " ندارد
14. حبیب : قرض می کردم " همدران " حین مستغفرگشتم
15. حبیب : " ازهیچ کسی " ندارد

والدین قدس سره[1] را این معنی که در دلم گذشت مکشوف شد و[2] گلیمی که بروی نشسته بودند بمن عطا فرمودند و دعاء[3] فرمودند که انشاءالله تعالیٰ ترا هرگز احتیاج بقرض نخواهد بود چون ازحضرت ایشان بجانب[4] دهلی رخصت یافتم درحین وداع نصیحتی ارزانی داشتند[5] فرمود که البته خصمان را بهر چونکه دانی خشنود گردانی و از کسی که قرض گرفته باشی بادانی آن سعی نمایٔ حق تبارك وتعالیٰ آسان گرداند[6] القصه چون ازآنجا رون گشتم بجایٔ رسیدم که فی الجمله[7] جنگلی بود و گاهی گاه قطاع طریق تشویش[8] می رسانند[9] ناگاه باران نازل گشت و برابر من یك درویش پیش نبود و نزدیك راه[10] درختی بود از[11] سبب باران درزیر آن درخت با یستادیم ناگاه[12] دیدیم که پنج و شش هند و شمشیر وتیر وکمان گرفته[13] ظاهر شدند ورخ بجانب ما نهادند ومرا دردل گذشت این گلیمی[14] و جامه که مرا حضرت سلطان المشایخ فرید الملته والدین قدس سره عطا فرموده اند امیدوارم که دزدان فرصت نیابند[15] بدان که دست رسانند

---

1 شیفته: همچنان کرده شد '' مرا عادت بود که گاه گاه قرض می گرفتی وبازمیدادی دیشتم که این اشارت بمن است بوده حضرت قطب الاقطاب مخدومی '' را این معنی

2 حبیب: '' را این معنی که دردلم گذشت مکوشف شد و '' اضافه

3 حبیب: '' دعاء '' ندارد

4 حبیب: چون '' مرا به '' دهلی رخصت

5 حبیب: داع نصحیتی '' نمودند '' فرمود

6 شیفته: '' حق تبارك وتعالیٰ آسان گرداند '' ندارد

7 حبیب: گشتم '' در '' جنگلی بود

8 حبیب: جنگلی '' رسیدم براه گذریان '' می رسانیدند

9 شیفته: رسیدم که '' درآنجا ازبزبان ملاحطه بودند '' ناگاه باران نازل

10 شیفته: '' ونزدیك راه '' ندارد

11 حبیب: '' ونزدیك راه درختی بود از '' ندارد

12 شیفته: درزیر '' سایه آن درخت پناه باران گرفتم '' دیدم

13 حبیب: '' گرفته '' ندارد

14 شیفته: ما نهادند '' ازبرکت خرقه '' وجامه که حضرت

15 حبیب: که دزدان '' را قدرت آن نباشد '' که بدان

واگر نعوذبالله جامه شیخ ازمن گیرند من هرگز دیگربه[1] بآدانی درنیابم و هیچ کسی روی ننمایم همدرین بودم که آن دزدان ازجانب ما روگردانیدند و منحرف شدند و[2] هیچ مضرتی نرسانیدند[3] چون بدهلی رسیدم و یکدوروز آرمیدم حضرت شیخ المشایخ نجیب الدین متوکل[4] را دریافتم تمام ماجراءخدمت و شرف صحبت حضرت شیخ شیخ الاسلام[5] فرید الملته والدین قدس الله العزیز سره معلوم کردم بحد منفرح[6] منشرح گشتند[7] و من شکرانه حضرت صمدیت بجا آوردم القصه چون ازآنجا باز گشتم[8] مرا نصیحت حضرت سلطان المشایخ شیخ فرید الملته والدین قدس سره که در وقت وداع فرموده بودند یعنی[9] خصمانرا خشنود باید نمود[10] و قرض اندك وبسیاری که[11] باشی ادا باید کرد[12] یادآمد من وقتی کتابی ازعزیزی[13] عاریت گرفته بودم و وآن ازمن گم شده بود درخانه آن عزیز رفتم و اورا دیدم[14] گفتم که ای مخدوم من وقتی وقتی کتابی ازشما عاریت گرفته بودم آن ازمن غایب شد[15] انشاءالله تعالیٰ نیتی صادق دردل[16] دارم[1] کاغذی چند حاصل کنم آن کتاب شما[2] تحریر نموده[3] بشما برسانم آن

---

1. حبیب : " دیگربه " ندارد
2. حبیب : گردانیدند " هیچ " ومضرتی
3. شیفته : فرمودند " ازبرکت خرقه " چون بدهلی رسید
4. حبیب و شیفته : " ویك دوروزآرامیدم " ندارد
5. شیفته : " رحمته الله علیه " ندارد
6. حبیب : " شیخ الاسلام " ندارد
7. خدابخش : " بیحد و منفرح و " ندارد
8. حبیب : قدس الله سره " عرض کردم بغایت منشرح وخوش دل شدند " مرا نصیحت حضرت
9. حبیب : " یعنی " ندارد، وشیفته : " که دروقت ---------بودند یعنی " ندارد
10. حبیب : خصمانرا خشنود " سازی " وقرض
11. حبیب : اندك " نمائی " باشد
12. حبیب : باشد ادا " پیش کسی راکه " یادآید وقتی
13. شیفته : خصمانرا خشنود " پیش وی رفتم " عاریت گرفته بودم
14. شیفته : " بود درخانه ------- اورا دیدم " ندارد
15. حبیب : " بود درخانه ------ ازمن غایب شد " ندارد
16. حبیب : " دردل " ندارد

آن شخص[4] او چون این سخن ازمن شنید زمانی بجانب[5] من دید[6] وهمین سخن از زبان کشید که[7] بلی ازمقامی که تو می آی همین ثمره نتیجه می دهد که خشنودی خداتعالیٰ حاصل شود برو که من[8] آن کتاب بتو بخشیدم ازآنجا بدرآمدم درپیش بزازی رفتم که وقتی ازوی[9] جامه خریده بودم موازنه[10] بیست چیتل او درزمه من[11] قرض مانده بود ازعسرتی که داشتم هرگز[12] میسرنمی شدی که بدو برسانم اورا دیدم[13] مقدارده چیتل با خود داشتم گفتم ای خواجه من وقتی ازتو جامه خریده بودم[14] و بیست چیتل ازبهاءجامه در[15] ذمه من همه آن قرض [16]مانده بود اکنون ده چیتل برمن[17] موجوداست این را بگیرد و باقی[18] انشاءالله تعالیٰ نیزبرسانم مطلوب خشندی گشت چیتل گرفت وگفت باقی را بشما بخشیدم و خشنود شدم[19] وگفت مولانا از

---

1. شیفته : '' من وقتی کتابی ـــــــــــــــ دل دارم که '' ندارد
2. شیفته : '' آن کتاب شما '' اضافه
3. حبیب : کاغذی '' بهم رسانده نوشته '' بشما برسانم
4. شیفته : '' آن شخص '' اضافه
5. حبیب : زمانی '' در'' من دیدم
6. شیفته : '' زمانی بجانب من دیدم '' ندارد
7. حبیب : من دیدم '' گفت بلی '' ازمقامی که تو می آئی
8. حبیب و شیفته : '' بروکه من '' ندارد
9. حبیب : '' ازوی '' ندارد
10. حبیب : '' خریده بودم موازنه '' ندارد
11. حبیب : بیست چیتل '' را '' قرض
12. حبیب : قرض '' اوگرفته بودم وازممر عسرت اداءآن '' میسرنمی شد
13. حبیب : '' که بدو رسانم اورا می دیدم '' ندارد و شیفته : '' ازعبرتی که داشتم ـــــــــــــــــــــ اورا دیدم '' ندارد
14. حبیب : با خود داشتم گفتم '' ازجمله '' بیست چیتل
15. حبیب : بیست چیتل '' قرض شما بر'' ذمه من
16. حبیب : '' تتمه آن قرض '' ندارد
17. شیفته : '' ای عزیزمن ـــــــــــــ مانده بود اکنون '' ندارد
18. حبیب : '' برمن '' ندارد
19. حبیب و مطبوعه : '' باقی بشما بخشیدم وخشنود شدم '' ندارد

پیش بزرگواری دین داری که[1] می آی تاثیر صحبت او همین باشد[2] ایضاً هم از حضرت ایشان مرقوم است که درشهر[3] دهلی مرا[4] آنچنان جائی وماوائ قابل نبود که بر آنجا[5] مسکن سازم و بمشغولی حق بپردازم کثرت مردم وتعرض شهر[6] خوش نمی آید ودران ایام کلام ربانی یاد می گرفتم پیشتری[7] در صحرا می رفتم و مشغول میشدم تا وقتی بحوض قتلغ خان رسیدم وآنجا درویشی پاک کیشی[8] دیدم ازو پرسیدم ای مخدوم شما ازین شهر بدگفت بلی باز[9] گفتم درین شهر بخواهش طبع ساکن می باشد گفت هرگز کسی بدین انبو هی و غلبه که[10] بطبع سکونت بگیرد مگر بضرورت و بازهمان درویش حکایت کرد که من بیرون دروازه کمال بر صفه –خطیرهٔ[11] شهدانی که نزدیک خندق اوحصاراست درویشی خرقه پوشی مشغولی را دیدم وایشان[12] بمن گفت اگر سلامتی ایمان واستقامت درعبادت سبحان می خواهی درین شهر مباش که منبع[13] فسق شده است من نیزمیخواهم که درین شهر مسکن نسازم و خود را[14] بجای دیگر انداز[15] م ولیکن مولانا نظام الدین مقدار بیست[16] سال است که نیت من هم برآن قراراست که هرگز

---

1 حبیب : '' دین داردی '' ندارد
2 حبیب : صحبت او همی '' نتیجه می دید '' ایضاً هم ازحضرت
3 حبیب : '' شهر '' ندارد
4 حبیب : '' مرا '' ندارد
5 حبیب : جهان جای '' نداشتم که درآنجا '' مسکن سازم
6 حبیب : '' وتعرض شهر '' ندارد
7 حبیب : '' وپیشتری '' ندارد
8 حبیب : '' پاک کیشی '' ندارد
9 حبیب : '' باز '' ندارد
10 حبیب : کسی بدین انبوهی '' مردم '' بطبع سکونت
11 حبیب : '' خطیره '' ندارد
12 حبیب : '' ایشان '' ندارد
13 خدابخش ، شیفته و مطبوعه : '' منبع '' ندارد
14 حبیب : '' خودرا '' ندارد
15 حبیب : دیگر '' نروم '' ولیکن مولانا نظام الدین
16 مطبوعه : '' بیست '' اضافه

درین شهر نباشم[1] **ولیکن بحکم قیدالماءاشد من قیدالحدید** مجال سفر میسر نیست حضرت سلطان المشایخ شیخ نظام الملته والدین قدس سره چون ازآن درویش این سخن استماع فرمود عزم نمود که دیگر درین شهر متوطن[2] نباشد ازآنجا بیرون آمد نزدیك حوض رانی بوستانی بود که اورا باغ جسرته میگفتند دران باغ[3] درآمدوضوی تجدید نمود و دوگانه ادا فرمود وقتی خوشی داشت[4] بمناجات درآمد وگفت[5] بارخدایا من ازین شهر بدرآمدم باختیار خود جای نمیخواهستم که درآنجا باشم[6] هر جاکه خیریت[7] دینی و صلاحیت[8] یقین من باشی هم بدآنجا دارناگاه ازطرفی[9] آوازی برآمد آمد که جای تو غیاث پوراست واین غیاث پور[10] موضعی مجهول[11] و نامعروف بود که هیچ کش نمی دانست که کجا ست القصه حضرت شیخ را یقینی نیشا پوریمعتقد بود شیخ درخانه او رفت که نشان موضع غیاث پورازوی معلوم نماید کسان او بحضرت شیخ معروض داشتند او درغیاث پور رفته است حضرت شیخ یکی را[12] ازمتعلقان او برابر خود کرده بموضع غیاث پورآمد[13] دید کی بکرانه آب جون موضعی است محقر آنجا[14] ساکن گشت وبفراغ خاطر بحق تعالیٰ مشغول شد قضارا سلطان معزالدین

---

1 حبیب: سال است که نیست '' دردلم '' ولیکن بحکم
2 حبیب: '' متوطن '' ندارد
3 شیفته: مسکن سازم '' بالای حوض که نزدیك جرتهہ ' درآمد ووضوی تجدید
4 شیفته: '' وقتی خوش داشت '' ندارد
5 شیفته: '' درآمد وگفت '' ندارد
6 شیفته: که درآنجا باشم '' ندارد
7 حبیب: جایٔ نمی خواهم '' هرجا که بہبهود '' دینی
8 حبیب: دینی و'' حصول '' یقینی من باشد
9 شیفته: '' ازطرفی '' ندارد
10 شیفته: '' واین غیاث پور'' ندارد
11 حبیب: '' مجهول'' ندارد
12 حبیب: '' را'' ندارد
13 شیفته: بامعروف بود'' چون انجا راپرسیده رفتم '' دید که بکرانه
14 شیفته: '' موضعی است محقرآنجا'' ندارد

کیقباد نبیره حضرت سطان غیاث الدین بلبن که بعد او بسریر سلطنت جلوس یافت در موضع کیلوکهری که نزدیك موضع غیاث پور است بکرانه آب چون قصری افراخت و حصاری[1] به بنیاد انداخت[2] و شهری آبادان ساخت و مسجد جامع بنا نمود و درموضع غیاث پورنیزانبوهی مردم افزود[3] وکثرت خلایق روی نمود چنانچه آمد وشد امرا و ملوك و فقرا و اهل سلوك را بحضرت سلطان المشایخ نظام الملته والدین قدس سره همه را بازگشت شد و اعتقاد خلایق برسوخ پیوست پیشتری اهل دول که همواره مایل بعشق و فجوربودند بخدمت حضرت شیخ مشارٌالیه انابت نمود و بصلاح دینی و فلاح یقینی مستلزم ومستحکم گشتند خدمت[4] خواجه ابوالحسنؒ[5] که معروف بخواجه خسرو است رحمته علیه یعنی[6] امیر سیف الدین لاچین پدر امیر خسروؒ[7] باپسران بهم اعزالدین علی شاه و حسام الدین احمد و ابوالحسن خسرو مرید گشتند وآن[8] امیر سیف الدین لاچین مرد[9] پیری بی نظیری[10] صالحی خدا پرستی بوده است درهشتاد و پنج سالگی شهید شهادت چشید و برحمت حق پیوست[11] چنانچه خواجه خسرو علیه الرحم درمرثیه او میگوید۔

سیف ازسرم گذشت دل من دونیم شد   دریا خون روان شد ودُریتیم ماند

---

1 شیفته: ''افروخت وحصاری'' ندارد

2 حبیب: ''قصری افروخت ۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔ انداخت و'' ندارد

3 حبیب: ''درغیاث پورنیزانبوهی مردم افزود'' اضافه

4 حبیب: شیخ انابت نمودند ''پدر'' خواجه الحسن

5 مطبوعه: ''رحمته الله علیه'' اضافه

6 شیفته: مسجد جامع بنا نمود ''غیاث پورنیزانبوهی مردمان افزود کثرت خلاص چون [؟] بیشتر گشت و اکثراهل فجوروفسوق ازدست ایشان تایب شدند بصلاح دینی وفلاح یقینی درآمدند'' امیرسیف الدین

7 شیفته: ''پدرامیرخسروؒ'' اضافه

8 حبیب: ''امیرسیف الدین ۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔ مرید گشتند وآن'' ندارد

9 حبیب: ''مرد'' اضافه

10 حبیب و شیفته: حبیب: بی نظیری'' ندارد و شیفته: ''پیری بی نظیری'' ندارد

11 حبیب: ''وبرحمت حق پیوست'' ندارد

درآن[1] خدمت خواجه خسرو رحمته الله علیه چون برابر پدر وبرادران مرید حضرت شیخ گشت[2] هشتاد ساله بود و برادران او بزرگ جوان[3] بودند تولد او درقصبه مومن آباد است که اورا قصبه[4] پتیالی گویند بکناری آب[5] گنگ واقع است چون امیر سیف الدین سعادة[6] شهادت یافت[7] خواجه خسرو علیه الرحم را نه ساله گذاشت جد جد مادرین اوادب عرض[8] مخاطب عماد الملک بود

درآن خدمت خواجه خسرو رحمته الله علیه چون برابر پدر وبرادران مرید حضرت شیخ گشت هشتاد ساله بود و برادران او بزرگ جوان بودند تولد او درقصبه مومن آباد است که اورا قصبه پتیالی گویند بکناری آب گنگ واقع است چون امیر سیف الدین سعادة شهادت یافت[9] خواجه خسرو علیه الرحمته[10] رانه ساله گذاشت جد مادرین او ادب عرض[11] مخاطب عماد الملک بود که وصف اودر دیباچه عزة الکمال خواجه خسرو رحمته الله علیه[12] مسطورنموده است وآن عماد لملک یکی از اولیاء خدا تعالیٰ بود[13] وصدو سیزده سال عمرداشت وخدمت[14] خواجه خسرو علیه

---

1. شیفته : '' درآن '' اضافه
2. شیفته : '' رحمته الله علیه ــــــــــــــــ شیخ گشت '' ندارد
3. شیفته : '' جوان '' اضافه
4. حبیب و شیفته : '' قصبه '' ندارد
5. حبیب : ''آب '' اضافه
6. حبیب : '' سعادت '' ندارد
7. شیفته : '' چون امیر سیف الدین سادة شهادت یافت '' ندارد
8. حبیب و شیفته : ''آدب عرض '' ندارد
9. شیفته : '' چون امیر سیف سیف الدین سادة شهادت یافت '' ندارد
10. حبیب و شیفته : '' علیه الرحمه '' ندارد
11. حبیب و شیفته : ''ادب عرض '' ندارد
12. حبیب : '' رحمته الله علیه '' ندراد
13. شیفته : '' که وصف او دردیباچه ــــــــــــــــ خدائے تعالیٰ بود '' ندارد
14. شیفته : '' خدمت '' ندارد

الرحم[1] را او تربیت کرده است درپنج سالگی ازقصبه[2] مومن آباد دردارالخلافته[3] دهلی دهلی آورده حضرت شیخ المشایخ[4] نظام الملته والدین مر[5] خدمت خواجه خسرو مذکور[6] را ترک الله می گفتی و فوق الحد دوست داشتی[7] چنانچه درمدح حضرت شیخ شیخ گوید۔

برزبانت چون خطاب بنده ترک الله رفت — دست ترک الله بگیرد هم به الهش سپار

چون من مسکین ترا دارم همی نیم بس بود — نیست حاجت خواهش[8] آمرزش آمرزگار

نقل است ازمولانا سیراج الدین پدرحمید قلندرکه[9] روزی درشان[10] خواجه خسرو رحمته الله علیه[11] حضرت شیخ نظام الدین قدس سره[12] فرمودند ای ترک الله[13] الله[13] من ازوجود برنجم ولیکن ازتو هرگز نرنجم و برادربزرگ خدمت[14] خواجه خسرو رحمته الله علیه[15] که ازعزالدین علی شاه نام داشت فوق الحد[16] منظور و محبوب

1. حبیب و شیفته : '' علیه الرحم '' ندارد ، و مطبوعه : خواجه خسرو'' رحمته الله علیه '' را او ترتیب کرده است
2. شیفته : '' قصبه '' ندارد
3. حبیب و شیفته : '' دارالخلافه '' ندارد
4. مطبوعه : '' المشایخ '' اضافه
5. مطبوعه : نظام الملته والدین '' قدس سره '' خدمت خواجه خسرو
6. حبیب و شیفته : '' مذکور'' ندارد
7. شیفته : '' وفوق الحد دوست داشتی '' ندارد
8. حبیب : نیست حاجت '' بنده را '' آمرزش آمزگار
9. شیفته : ''نقل است از۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔ حمید قلندرکه '' ندارد
10. حبیب : '' درشان '' ندارد
11. شیفته : '' رحمته الله علیه '' ندارد
12. شیفته : '' قدس سره '' ندارد
13. مطبوعه : '' الله '' ندارد
14. حبیب و شیفته : '' خدمت '' ندارد
15. حبیب وشیفته : '' رحمته الله علیه '' ندارد
16. حبیب : '' فوق الحد '' ندارد

حضرت شیخ مشارٌالیه[1] بوده است چنانچه حسن رحمته الله درکتاب فوائدالفواد[2] آورد حضرت شیخ نصیرالدین محمود ازمریدان پاك نهاد[3] وپاك اعتقاد نبسته است است وحضرت شیخ مرخواجه اعزالدین علی شاه رامکررشریف خلعت خاص خود[4] خود[4] مشرف ساخته اند وخدمت[5] خواجه خسروهرشعری[6] که میگفت تا درنظراو او نمی برد بیرون[7] نمی آورد الغرض[8] چون کثرت مراجعت[9] خلایق بحضرت شیخ[10] درآن مقام[11] ازحد زیاده گشت درخود اندیشید که مرا[12] ازین مقام نیزبدرمی باید گشت گشت همدرآن ایام مولانا امین الله احمد محدث تبریزی که حضرت شیخ مشارٌالیه[13] استاد اخبار[14] احادیث نبوی وآثارانوارلکلام مصطفوی[15] ازوی داشت در شهروفات یافته بود حضرت شیخ عزم نمود که فردا[16] چون[17] بزیارت سیوم برمزارآن بزرگوار[18] برسم هم درشهرمتوطنی شدم که آنجا کثرت خلق کم است همان روزبوقت

---

1 حبیب: '' مشارٌالیه '' ندارد
2 فواید الفواد: ص 9
3 حبیب: پاك نهاد '' ندارد
4 حبیب: '' خود '' ندارد
5 حبیب: خدمت '' ندارد، وشیفته: '' چنانچه خواجه حسن............... ساخته اند وخدمت '' ندارد
6 شیفته: '' هرشعری که '' ندارد
7 حبیب: درنظراو نمی '' بکسی دیگرنمی نمودالقصه '' نمی آورد
8 حبیب: '' الغرض '' ندارد
9 شیفته: '' مراجعت '' ندارد
10 شیفته: '' شیخ '' ندارد
11 حبیب: '' درآن مقام '' اضافه
12 حبیب: '' مرا '' ندارد
13 حبیب: '' مشارٌالیه '' ندارد
14 حبیب: اخبار'' ندارد
15 حبیب: حادیث نبویؐ '' صلوات الله علیه وسلام '' ازوی داشت
16 شیفته: شیخ مشارٌالیه '' استاد که المشایخ والاولیا شد چون فرمود که '' بزیارت سیوم
17 حبیب: '' چون '' ندارد
18 حبیب: '' برمزارآن بزرگوار'' ندارد

نماز عصر جوانی ناتوانی صاحب جمال که آثار کمال از چهره اولامع بوده به پیش ایشان رسید[1] وبنسشت وآغازکرد[2] واین بیت خواند۔

آن روزکه مه شدی نمیدانستی　　کانگشت نمای عالمی خواهی شد

بعد ازآن که گفت باری مشهورنمی باید گشت گرفتم که این کس[3] مشهورشد چنان باید بود[4] وسلوك بمردم بدین نمط[5] باید نمود که درروزقیامت ازروی حضرت حضرت رسالت ﷺ شرمنده نگردد این چه حوصله و قوت[6] است که یك از خلق بگریزد بمشغول حق جل وعلا[7] درآمیزد چوں آنمرد خدای این[8] کلام باتمام رسانید حضرت شیخ نظام الملته والدین قدس سره[9] مقداری طعام طلبید که بمعیت او[10] تناول نماید وآنمرد اصلاً دست بطعام نبرد چون[11] شیخ عزم وخیرم نیت کرد که البته البته هم دری مقام ماندو خاص وعام رانفع رساند آنگاه آنجوان لقمه چند ازآن طعام خورد و بدرآمد حضرت شیخ هم درآن مقام استقرار یافت[12] یك خانه او پهلوی مسجد جامع[13] کیلو کهری بود و درخانه دیگر درغیاث پورمیان موضعین مقدار[14] نیم

---

1 حبیب : '' ایشان رسید و '' ندارد
2 حبیب وشیفته : '' وآغازکرد '' ندارد
3 شیفته : '' این کس '' ندارد
4 حبیب : '' گرفتم که ۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔ باید بود '' ندارد
5 شیفته : '' بدین نمط '' ندارد
6 حبیب وشیفته : '' وقوت '' ندارد
7 حبیب : '' جل وعلا '' اضافه
8 شیفته : چون آن مرد خدا این '' ندارد
9 حبیب : '' نظام الملته والدین قدس سره '' ندارد
10 حبیب : طعام طلبید '' برفاقت '' اوتناول نماید ، وشیفته : '' بمعیت '' ندارد
11 حبیب : به طعام نبرد '' بعد ازان '' شیخ عزم وخیرم ، وشیفته : تناول نماید '' چون دست زطعام باز کشید '' چون شیخ عزمو جزمنیت کرد
12 حبیب : لقمه چند '' بکاربرده مرخص شد '' یك خانه او
13 مطبوعه : '' جامع '' ندارد
14 حبیب : '' مقدارد '' اضافه

کردی فرقی پیش نبود[1] و درشب جمعه بخانه که[2] پهلوی مسجد جامع بود تشریف نمودی[3] روزاول هفته بغیاث پورآمدی۔

نقل است حضرت شیخ نصیر الملته والدین محمود اودهی قدس سره[4] که حضرت سلطان المشایخ نظام الملته والدین قدس سره[5] راصوم دوام می بودی و برای نماز جمعه ازغیاث پور به کیلوکهری پیاده تشریف فرمودی[6] روزی بخاطر مبارك ایشان گذشته که اگرمرا حماری می بودی درهوای گرم مقداریك کرده را[7] نماز جمعه سواره شده[8] می آمدی خادم حضرت شیخ نورالدین ملك یارپیرانؒ مادیان اسپی[9] داشت شیخ ملك یارپیرانؒ[10] مذکور[11] اورا درخواب نمود مادیانی که تو داری بحضرت شیخ نظام الدین قدس سره بگذران که اورا غیاث پوربکیلوکهری برای نماز جمعه پیاده میرود چون خادم حضرت شیخ ملك یارپیرانؒ بیدارگشت[12] اشارت شیخ رابعمل مقرون نساخت روزدوم نیزهمچنین درخواب دید آن بار مادیان به پیش حضرت شیخ نظام الملته والدین قدس سره بیاورد و صورت خواب بازنمود حضرت شیخ فرمودند چنانچه باشارت شیخ خود این مادیان می آری تا مرا نیزازشیخ خود حضرت شیخ فریدالملته والدین اشارت نباشد هرگز قبول ننمایم خادم

---

1. حبیب : نیم گردهی '' ساخت بوده است '' ودرشب
2. شیفته : '' بخانه که '' ندارد
3. شیفته : بود تشریف '' ارزانی فرمود '' روزاول
4. شیفته : '' ازحضرت ــــــــــــــــــ اودهی قدس سره '' ندارد
5. شیفته : '' قد س سره '' ندارد
6. حبیب : به کیلوکهری '' آمدی '' روزی بخاطر
7. حبیب وشیفته : هوائ گرم '' برای '' بنمازجمعه
8. حبیب : '' شده '' اضافه
9. شیفته : '' اسپی '' ندارد
10. مطبوعه : '' پیران '' ندارد
11. حبیب و شیفته : '' یارپیران مذکور '' ندارد
12. حبیب : چون خادم '' این خواب رادید '' اشارت شیخ

مذکور[1] مادیان را باز گردانیده آورد در شب سیوم آن خادم را حضرت شیخ ملک یارپیران خود راباز[2] در خواب نمود که برو مادیان را پیش حضرت شیخ نظام الدین قدس سره بکش که امشب حضرت شیخ فرید الملته والدین[3] بدیشان اشارت نموده است البته[4] قبول خواهند نمود[5] علی الصباح آن خادم مادیان را بخدمت ایشان بُرد آن زمان[6] قبول فرمود و این شیخ المشایخ نورالدین[7] ملک یارپیران شیخی بزرگ بود تولد اودر لار است[8] و او مرید حضرت شیخ اعزا الدین دانیال خنجب است و حضرت دانیال خنجب[9] مرید حضرت شیخ علی خضراست و او مرید حضرت شیخ ابواسحاق گازرونی است چنانچه این درویش بزیارت این هرسه بزرگوار رسیده است ورخ زرد بخاک آستانه ایشان مالیده حضرت شیخ نورالدین ملک یارپیران درعهد سلطنت غیاث الدین بلبن بشهردهلی رسیده بود و[10] در کناره آب جون قریب تکیه ابابکر طوسی حیدری منزل ساخت و این ابابکرطوسی قلندری بود جماعت کش و آهین زنجیر[11] پوش شیخ مهری داشت چنانچه رسم حیدریان است واین چنان است که از زیر سیخی میسازند و درنائیر سوراخی[12] کرده می اندازند و هر دو سر سیخ را خم می دهند حلقه ساخته بآتش گرم نموده مهر میکنند چنانچه هرگز کشاده نشود[13] و از این

---

[1] حبیب : " مذکور" ندارد

[2] حبیب : " خودراباز" ندارد

[3] مطبوعه : " قدس سره بکش که ـــــــــــــــــــ فرید الملته والدین " اضافه

[4] حبیب : " البته " ندارد

[5] حبیب : قبول " می کند " علی الصباح ، و شیفته : " البته قبول خواهند نمود " ندارد

[6] حبیب : ایشان برو " آورد " قبول فرمود

[7] حبیب : " نورالدین " ندارد ، و شیفته : " این شیخ نورالدین " ندارد

[8] حبیب : تولد او در " لارس بوده " و او مرید حضرت

[9] حبیب : خنجب است " او " مرید حضرت شیخ

[10] شیفته : " بزیارت این هرسه ـــــــــــــــــــ درشهر دهلی رسیده و " ندارد

[11] حبیب : " زنجیر " ندارد

[12] حبیب : و در " زنایره خود سوراخ " کرده می اندازد

[13] شیفته : چنانچه هرگز کشاده نشود " ندارد

جهته آن را سیخ مهر میگویند فاما قلندری اهل معنی بود و پنچ وقت نماز بجماعت میگزاردی حضرت شیخ جمال الدین هانسوی اورا شہباز سپید گفتی و الآن قبر او هم درتکیه اوست بالا ی تکیه که درکناره آب جون واقعست اول آنجا بتخانه بود و او[1] آن بتخانه خراب ساخت و بنیاد[2] تکیه خود انداخت القصه حضرت شیخ نورالدین ملك یار در قریب تکیی او جای[3] باصفای دید تکیه[4] ساخت واین درویش[5] ابا بکر طوسی حیدری بحضرت[6] او بمنازعت درآمد وگفت[7] برو فرمانی بانشانی ازحضرت سلطان سلطان بیار وآلانه ازاین جا بگذرجای دیگر تکیه[8] بسازدرآن ایام سلطان غیاث الدین بلبن درتهته بود ازدهلی تا تهته پیدا است[9] که چه قدربعد مسافت است میگویند در اندك فرصت حضرت شیخ نورالدین[10] ملك یاردرتهته رفت و سلطان را دید وبسیار[11] بسیار[11] تعظیم وتکریم یافت[12] سلطان[13] فرمانی باچهاردیه کلان برسم لنگربفرماش درج نمود بسمت تکیه[14] فرمود میان[15] معدود ایام بمقام خود رسید درویش[16] ابابکر حیران ماند بر زبان راند که این مرد پیران بود که بدین سرعت رفت وآمد و فرمان درکرده

---

1 شیفته و مطبوعه : '' وآلان قبراو---------آن جا بتخانه بود '' ندارد
2 حبیب : '' وبنیاد '' ندارد
3 مطبوعه : '' جائے '' ندارد
4 شیفته : تکیه او جائے '' مقام '' ساخت
5 حبیب وشیفته : '' واین درویش '' ندارد
6 حبیب : '' بحضرت '' ندارد
7 حبیب : ''گفت '' ندارد
8 شیفته : '' دیگرتکیه '' ندارد
9 مطبوعه : ازدهلی تا تهته پیدا است ''ندارد
10 شیفته : که چی قدر'' درهمان روز'' ملك یاردرتهتهه
11 حبیب : '' بسیار'' ندارد
12 شیفته : '' وسلطان را--------وتکریم یافت '' ندارد
13 حبیب : '' سلطان '' ندارد
14 شیفته : کلان برسم '' انعام داده '' رخصت فرمود
15 حبیب : '' میان '' ندارد
16 شیفته : با چهاردیه '' درست کرده '' ابابکر حیران

آورده[1] و ازآن باز حضرت اورا ملك یا رپیران شهرت شد و او برسم[2] ابواسحاقیان خرقه خرقه زرد می پوشید و نیز[3] علمهای از و داشت و در دیار ایشان یك نواع پنبه ایست زرد که ازآن لباس میسازند[4] و اورا با حضرت سلطان المشایخ شیخ فرید الملته والدین قدس سره اتحادی عظیم بود حضرت سلطان المشایخ نظام الملته والدین بعد رحلت او در شهر دهلی آمدند[5]۔

نقل است درویش مولا نا شعیب نام ازپیش حضرت شیخ الاسلام فرید الملته والدین قدس سره درخدمت[6] حضرت شیخ مشارٌالیه[7] رسید مصلای از نمد سیاه و کلاهی نیز از نمد آورد و پیش حضرت شیخ نظام الملته والدین قدس سره نهاد عرض نمود که این را حضرت سلطان المشایخ شیخ فرید الملته والدین قدس سره برای شما فرستاده است شیخ مشارٌالیه[8] وضوی تجدید ساخت و مصلا پیش انداخت و دوگانه شکرانه ادا نمود هما زمان ملکی[9] ازگجرات دویست و پنجاه دینار زرد[10] سرخ شکرانه فرستاده بود آن همه زررا[11] بدرویش شعیب که آرنده[12] مصلا و کلاه آورده بود[13]

---

1. حبیب : '' و فرمان درکرده آورده '' اضافه
2. حبیب : '' نیز'' ندارد
3. شیفته : ''شهرت شد واوبرسم '' ندارد
4. شیفته : زرد داشت '' وما حضرت سلطان المشیخ مخدوم شیخ فریدالدین محب و اتحاد عظیم داشت فاما حضرت سلطان المشایخ
5. حبیب : حضرت سلطان المشایخ ـــــــــــ او درشهر دهلی آمدند '' ندارد
6. شیفته و مطبوعه : ''حضرت شیخ الاسلام ـــــــــــ درخدمت '' ندارد
7. حبیب : حضرت شیخ '' فرید الدین '' رسید مصلائی ، و شیفته : '' نقلست که درویش ـــــــــــ شیخ مشارٌاله'' ندارد
8. حبیب : فرستاده است شیخ '' نظام الدین '' وضوئی تجدید
9. مطبوعه : '' ملکی '' ندارد
10. حبیب : ''زرد'' ندارد
11. حبیب : آن همه زررا '' اضافه
12. حبیب : ''آرنده '' ندارد
13. حبیب : آورده بود'' اضافه

عطا فرمود و معذور نمود اگر چه این محقر چیزی درخود حال شما نبود فاما هرچه از غیب است بی عیب است قبول باید نمود[1] و شعیب مذکور[2] بعد چند روز التماس[3] رخصت خواست[4] که از صحبت شما معمور و مسرور گشتم اگر رخصت فرمایند[5] اشتیاق خاک بوس آستانه حقرة[6] حضرت ملک المشایخ فرید الملته والدین قدس سره از جدا میگزرد باشد که نصیبم شود چنانچه حضرت شیخ مشاڑالیه بدست او عرض داشتی[7] مع التبرکی چند بحضرت مهر سپهر[8] مشیخت[9] فرید الملته والدین قدس روحه ارسال نمود رخصت کردند[10] و این رباعی دو آن عرض داشت[11] بتحریر آورده۔

رباعی

زان روئی که بندهٔ تو خوانند[12] مرا   بر مرد یک دیده نشانند مرا

لطف عامت عنایتی فرموده است   ورنه چه کسم خلق چه دانند مرا

که در هنگامه که[13] حضرت شیخ المشایخ نظام الملته والدین قدس سره بخدمت حضرت شیخ المشایخ فرید الملته والدین قدس سره[14] در قصبه اجودهن رفت در

---

1 حبیب: غیب است '' چون درویش '' وشعیب
2 حبیب: '' مذکور'' ندارد
3 حبیب: '' التماس '' اضافه
4 حبیب: التماس رخصت '' رخصت کرد وگفت '' که از صحبت
5 حبیب: مسرور گشتم '' اکنون '' اشتیاق
6 حبیب: '' آستانه حقرة '' اضافه
7 حبیب: نصیبم شود '' ایشان متضمن اشتیاق قدمبوس '' مع التبرکی
8 حبیب: '' چند بحضرت مهر سپهر '' ندارد
9 مطبوعه: '' مشیخت '' ندارد
10 حبیب: '' رخصتش کردند '' اضافه
11 حبیب: رباعی درآن '' عریضه '' به تحریر آورد
12 خدابخش ومطبوعه: زانروئی که بنده تو '' خواننده '' مرا
13 حبیب: '' که درهنگامی که '' اضافه
14 حبیب: '' قدس سره باردوم ۔۔۔۔۔۔۔ قدس سره '' ندارد

حین ملاقات حضرت شیخ مشارٌالیه فرمود مولانا نظام الدین رباعی که درعریضه مرقوم نموده بوی من آنرا گرفته انشاالله تعالیٰ تو درهر جا که باشی جای تو هر مردم دیده[1] صاحب نظران باشد[2] ۔ **نقلست** که دراول حال که حضرت سلطان المشایخ شیخ نظام الملته والدین قدس روحه[3] درموضع[4] غیاث پورسکونت فرمود و چه معاش بر ایشان[5] تنگ بودی دو درویش صاحب حال[6] بحضرت شیخ پیوند نموده بودند وبسی درجات وکرامات[7] بخدمت حضرت شیخ مشارٌالیه حاصیل کرده[8] یکی از ازشیخ المشایخ[9] شیخ برهان الدین غریب که حالا ببلاد دکن درشهر دولت آباد آسوده آسوده اند مناقب او انشاالله تعالیٰ مرقوم نمود آید[10] دوم شیخ کمال الدین یعقوب که دربلاد گجرات درشهر پتن نزدیک حوض شمسی لنگ مقبره اوست و خلفای دیگر بعد ازآن خرقه یافته اند فاما در ابتداءحال همین دو[11] درویش در ملازمت ایشان بسلوک مشغول بود وقتی چارروز گذشت[12] بود که بجهت چیزی بدیشان نرسیده بود که افطار درویشان بدآن مهیا شود[13] عورتی صالحه درهمسایگی حضرت شیخ می بود رسیمان می رسیدی وآن را[14] میفروختی و جومی خریدی وازآردآن جونانی بی نمک می

---

1. حبیب : '' دیده '' اضافه
2. شیفته : '' نقلست که درویش مولانا شعیب ۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔ صاحب نظران باشد '' ندارد
3. شیفته : نقلست '' چون حضرت شیخ المشایخ '' درموضع غیاث پور
4. حبیب : '' قدس سره درموضع '' ندارد
5. شیفته : '' برایشان '' ندارد
6. مطبوعه : صاحب '' جمال '' بحضرت
7. حبیب : درجات '' عالی '' بخدمت
8. حبیب : شیخ '' مشارٌالیه '' یکی از، و شیفته : '' صاحب جمال ۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔ حاصل کرده '' ندارد
9. حبیب و شیفته : '' شیخ المشایخ '' ندارد
10. حبیب و شیفته : مناقب او انشا الله تعالیٰ نموده آید '' ندارد
11. حبیب : همیں '' چهار '' درویش درملازمت
12. مطبوعه : '' گذشت '' ندارد
13. شیفته : درویشان '' چیزی بهم رسیده بود '' عورتی صالح درهمسایگی
14. حبیب : آن را '' اضافه

می پختی و روزه افطار می کردی مگر آن مستوره مذکور هم[1] بحضرت شیخ پیوندی قرابت هم[2] داشتی مقداریک نیم سیر آرد جو موجود[3] است[4] بخدمت حضرت شیخ مشارٌالیه[5] فرستاد وحضرت شیخ المشایخ نظام الملته والدین قدس سره[6] بشیخ کمال کمال الدین یعقوب فرمود که این آرد بگیر[7] در دیگ بینداز بقدر آب انداخته[8] بجوشاند بجوشاند شاید که نصیب درویشان از این بنده[9] شود خدمت[10] شیخ کمال الدین یعقوب هم چنان کرد که اشارت حضرت شیخ بود[11] دیگ در عین[12] جوش بود چنانچه آواز می داد[13] بحدی که اگر سرشکی از و[14] بدست رسیدی درهم می ریزانیدی ناگاه[15] درویش زنده پوش از جای رسید۔ وبحضرت شیخ مشارٌالیه ببانگ بلند[16] آواز داد که ای شیخ اگر ما حضری داری از من دریغ مدار[17] حضرت شیخ فرمود که درویشان شفقت نمایند زمانی فرود آید[18] که دیگ درجوش است درویش گفت تو خود برخیز آن دیگ را

---

1 حبیب : مستوره '' عفیفه '' بحضرت شیخ
2 حبیب : '' قرابت هم '' اضافه
3 حبیب : '' موجود '' ندارد
4 شیفته : '' نان بی نمک پختی ۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔ موجود است '' ندارد
5 حبیب ، شیفته و مطبوعه : '' مشارٌالیه '' ندارد
6 شیفته و مطبوعه : '' المشایخ نظام الملته والدین قدس سره '' ندارد
7 حبیب : '' بگیر'' ندارد
8 شیفته : بیند از بد قدر آب انداخته '' ندارد
9 حبیب : '' ازین بنده '' اضافه ، و شیفته : بجوشاں شاید که '' بایاران افطار روزه کرده '' شود
10 حبیب : '' خدمت '' ندارد
11 حبیب : هم چنان کرد '' چون '' دیگ در
12 حبیب و شیفته : '' عین '' ندارد
13 حبیب : '' چنانکه آواز می داد '' ندارد
14 حبیب : بحد یکه اگر '' قطره از و '' بدستی
15 شیفته : '' چنانکه آواز داد ۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔ می ریزانیدی '' ندارد
16 حبیب : '' ببانگ بلند '' ندارد
17 مطبوعه : حضرداری '' نزدمن بیار '' حضرت شیخ
18 حبیب : نمایند زمانی '' معذور دارید '' که دیگ جوش است ، و شیفته : حضرت شیخ فرمود '' بنشیند '' که دیگ جوش است

گرفته هم چنان که هست[1] درپیش من[2] بیارحضرت زود برخاست و دست مبارك خود را در[3] آستین پیچید که نسوزد[4] بهر دو دست کرانه دیگ گرفت بپیش آن درویش آورد درویش مذکور[5] دست خود تا قبضه دروی فرو برد وبدهن خود کشید واوآن دید[6] دید[6] چنان گرم بود که اگر چوب بدو رسید ازهم پاشیدی درویش[7] هرباردست دروی می انداخت بدهن خود می کشید دیگرآنها دیگ هم بدست مبارك حضرت شیخ بوده آخرالامرآن درویش ژنده پوش چون همه بخوردآب[8] دیگ را ازدست حضرت شیخ بدست خود گرفت و بر زمین زد و شکست[9] وگفت درویش نظام الدین نعمت باطنی بشما حضرت شیخ فریدالدین مسعود قدس سره ارزانی داشت فاما دیگ فقرظاهری شما من شکستم این گفت و درطرفة العین ازنظر مردم غایب گشت بعد ازان روز چندان[10] فتوح و شکرانه رسیدند گرفت که درضبط[11] تحریر نگنجد و رتقریر[12] ربط تقریر نیایند[13] جمعیت زیاده شده[14] و طالبان دین و صادقان اهل یقین هزاردرهزار بخدمت ایشان آمده[15] بشرف ارادت مشرف گشتند و خرقه خلافت یافتند و بدر

---

1 شیفته : '' هم چنانکه هست '' ندارد
2 حبیب : '' هم چنانکه هست درپیش من '' ندارد
3 حبیب : '' دست مبارك خود را '' ندارد
4 حبیب : '' که نسوزد '' ندارد
5 حبیب : '' مذکور '' ندارد
6 حبیب : '' دید '' اضافه
7 حبیب : ازهم پاشیدی '' آن همان حالت '' هرباردست دروی می انداخت
8 شیفته : آورد درویش '' دیگ گرم را فروگشته دزنچه بکناره '' دیگ را ازدست
9 حبیب : وبرزمین زد '' چنانکه ریزه ریزه شد '' وگفت درویش ، وشیفته : '' وشکست '' ندارد
10 حیب : بعد ازان '' چند روزآنقدر '' فتوح وشکرانه رسیدند
11 حبیب : '' ضبط '' ندارد
12 مطبوعه : '' تقریر '' اضافه
13 حبیب : '' ودرربط تقریرنیایند '' ندارد
14 شیفته : '' جمعیت زیاده شد '' ندارد
15 حبیب : '' آمده '' اضافه

جات عالی و مقامات متعالی منسوب شدند[1] و بکشف و کرامات مشهور گشتند اگر همه را درتذکره آرم کتاب باطناب کشد و ازشما رو حساب بیرون افتد از[2] درویشان[3] اول که بخرقه خلافت مشرف اند حضرت مولانا برہان الدین غریب وحضرت شیخ کمال الدین یعقوب که مرقوم نموده شد ورای ایشان[4] حضرت شیخ نصیر الدین محمود اودهی که یارن حضرت سلطان الاولیا نظام الملته والدین قدس سره[5] اورا گنج معانی میگفتند ی مدفن[6] او درشهر[7] دهلی آسوده[8] است دیگر حضرت مولانا فخرالدین زرّادی که درراه مکته الله دردریا رحمت حق پیوست دیگر حضرت شیخ اخی سراج قدس سره جدّ[9] حضرت شیخ نورکه دربنگاله آسوده است دیگر[10] شیخ شهاب الدین امام که درکهنه دهلی آسوده است[11] دیگر بعضی خلفاءایشان ہم در جوارایشانند[12] این تمام درویشان[13] بعلم ظاهر و باطنی آراسته و پیراسته[14] بودند و همه[15] برمسند ارشاد متمکن گشتند[16]۔

---

1 حبیب: '' وبدرجات عالی ــــــــ منسوب شدند '' ندارد

2 حبیب: '' شمارو حساب بیرون افتد از'' ندارد

3 شیفته: '' وبدرجات عالی ـــــــــــــــ افتدازدرویشان '' ندارد

4 حبیب: '' که مرقوم نموده شده ـــــــــــــ ایشان'' ندارد، وشیفته: کمال الدین '' وپس از ایشان '' حضرت شیخ

5 حبیب: ''یاران '' حضرت نظام الملته والدین '' اوراگنج معای، وشیفته: '' یاران حضرت سلطان ـــــــــــ قدس سره '' ندارد

6 حبیب: '' ندفن '' ندارد

7 حبیب: '' شهر'' ندارد

8 حبیب: ''آسوده '' اضافه

9 شیفته: ''جد '' اضافه

10 حبیب: ''است دیگر'' ندارد

11 شیفته: '' دیگرشیخ شهاب ـــــــــــ آسوده است '' ندارد

12 حبیب: '' دیگربعضی ـــــــــ جوارایشانند'' ندارد

13 شیفته: '' هم درجوارایشانند این تمام درویشان '' ندارد

14 حبیب: '' وپیراسته '' ندارد

15 حبیب: '' وهمه '' ندارد

16 شیفته: ''گشتند '' ندارد

نقل است[1] از خدمت[2] مولانا کمال الدین سامانی که یکی از مریدان پاك اعتقاد حضرت سلطان المشایخ نظام الملته قدس سره گفت[3] است که من حضرت مولانا فخرالدین زرادی رحمته الله علیه[4] در مبادی حال یکی تعلیم می کردیم وآخر الامر مولانا فخر الدین[5] زرادی دردانشمندی ملائی بپایه اجتهاد رسید واو بدرویشان عقیده عقیده نداشت ومیگفت که اکثر این طائفه جهال ومفت خورباشند وبدروغ خود را بکرامات[6] منسوب سازند تاوجه معاش مهیا شود ومولانا کمال الدین سامانی معتقد و مرید حضرت شیخ مشارٌ الیه قدس سره بود[7] روزی مولانا کمال الدین مذکور[8] بمولانائی فخرالدین[9] زرادی گفت که چه باشد کی یك دو روز برابر ما[10] بخدمت حضرت شیخ نظام الدین[11] بیائی وایشان را دریابی او جواب داد که مولانا[12] اینها راچه باید دید[13] که دیدن دریافتن را نشانید مولانا کمال الدین[14] مذکور چند روز بتواتر مزاحم[15] گشت که یك بار ایشان رابهر چونکه باشد باید دید[16] بعد جهته تمام قبول کرد که انشا الله تعالی بعد نماز جمعه برویم ایشان را به بینم روز میسر نشد روز دیگر رفتم و

---

1 خیرالمجالس : ص 63-64
2 حبیب : '' خدمت '' ندارد
3 حبیب : ''گفت '' اضافه
4 حبیب ، شیفته ومطبوعه : '' رحمته الله علیه '' اضافه
5 حبیب : درمبادی ---------- فخرالدین زرادی '' ندارد
6 خدابخش : '' ومی گفتت که اکثر---------- خود را به کرامت '' ندارد
7 حبیب : '' وبدروغ خود را------------- قدس سره بود '' ندارد
8 حبیب ، شیفته ومطبوعه : '' مذکور '' ندارد
9 مطبوعه : '' فخرالدین '' اضافه
10 حبیب : '' برابر ما '' ندارد
11 حبیب : '' نظام الدین '' اضافه
12 حبیب : که مولانا '' ندارد
13 حبیب : '' باید دید '' ندارد
14 حبیب : رانشانید '' من '' مذکور چند
15 حبیب : '' مزاحم '' ندارد
16 حبیب : مزاحم او '' شدم '' بعد جهته

دریافتم[1] چون مولانا فخر الدین جبین مبارك ایشان دید و حسن تقریر و بیان شاقی[2] ایشان شنید متحیر ماند چون[3] بازگشتم ازمولانا پرسیدیم که صحبت ایشان چون بود مولانا مذکور[4] گفت شما برحق بودید من بر باطل حضرت شیخ علی الاطلاق ولی عارف است چون[5] دوسه روزی دیگر گذشت[6] مولانافخر الدین بمن مزاحم گشت که که البته مرا باردیگر پیش ایشان برید که البته من مرید ایشان خواهم شد هم چنان کرده شد چون[7] مولانا مشارٌالیه را پیش حضرت ایشان بردیم[8] بمجرد دیدن حضرت شیخ[9] شیخ[9] تبسمی فرمودند و مولانا مذکور[10] سر برزمین نهاد تا دیری درسجده[11] بهمان حال سر برزمین[12] ماند حضرت شیخ به پیش خواند دوید پاءمبارك ایشان بوسید و مرید گشت بشرف بیعت مشرف شد و محلوق گشت الحمد الله علی ذلك قبل ازآنکه بشرف ارادت مشرف[13] شود[14]والده مولانا فخرالدین باعجوزه برادرخود ذکر مصاهرت و ایجاب گونه[15] کرده بود وطن معروف[16] و ماوای مالوف[17] ایشان خطه

---

1 حبیب : نمازجمعه '' ملازمت ایشان می کنم '' چون مولانا

2 حبیب : '' وبیان شاقی '' ندارد

3 حبیب : متحیرماند '' بعد ازان که مرخص شد '' بازگشتم

4 حبیب : '' مولانا مذکور'' ندارد

5 حبیب : عارف است '' بعد از'' دوسه روز

6 حبیب : '' دیگرگذشت '' ندارد

7 حبیب : به من '' بجد نشد که این مرا بخدمت ایشان ببرکه بشرف ارادت مشرف شوم '' مشارٌالیه را پیش

8 حبیب : '' بودیم '' ندارد

9 حبیب : '' حضرت شیخ '' ندارد

10 حبیب : '' مذکور'' ندارد

11 حبیب : '' درسجده '' ندارد

12 حبیب : ''سربرزمین '' ندارد

13 حبیب : ازآنکه '' مرید '' شود

14 خدابخش : '' شود'' ندارد

15 حبیب : والده '' اودختربرادرخود رابجهت اونامزد ''کرده بود

16 حبیب ، خدابخش ، شیفته ومطبوعه : '' معروف ''ندارد

17 حبیب : '' وماوای مالوف '' ندارد

سامانی بود و ازسامانی بجهت کاری در دهلی آمده بود که برابر[1] مولانا کمال الدین احمد همراه خود را[2] بخدمت حضرت شیخ قدس سره مشرف گشت ارادت آورد[3] و ومحلوق شد ونیت کتخدای که داشت فسخ کرد بعد چند روزوالده مولانا بجانب او مکتوبی[4] نبشت که دختر پایٔ بند مانده است وجمیع عزیزان منتظر ومترصد[5] آمدن آمدن فرزندی اند باید که فرزندی[6] زودتر متوجه گردد تا کارخیرکرده شود مولانا فخر الدین جواب مکتوب[7] والده بدین نمط[8] نبشت که من آلان شد مرید حضرت ملک ملک المشایخ والاولیا نظام الحق والدین[9] شده ام ودرسالک بندگان ایشان منسلک گشته[10] وموی سرفرود آورده و نیت کارخیر فسق[11] کرد که هرگز کتخدای نشود که باید که خدمت والده برادرخودرا جواب دهد که مولانا همچنین نبشته است چون این مکتوب[12] بوالده مولانا رسید بسی مضطرب الاحوال[13] گشت و ماتم نمود[14] و باز مکتوب بجانب[15] مولانا نبشت که اگر فرزندی این کاراختیار نکنند[16] وبرادری متوجه

---

[1] حبیب: "برابر" ندارد

[2] حبیب: " همراه خود را" اضافه

[3] حبیب: قدس سره" بردتا مرید شد" وبمحلوق شد

[4] حبیب: " بجانب مکتوبی" ندارد

[5] حبیب: " ومترصد" ندارد

[6] حبیب: "فرزندی" ندارد

[7] حبیب: "مکتوب" ندارد

[8] حبیب: "بدین نمط " ندارد

[9] حبیب: آلان مرید" حضرت شیخ نظام الحق والدین" شده ام

[10] حبیب: "درسلک بندگان ایشان منسلک گشته" ندارد

[11] حبیب: ونیت " فسخ "کرده که هرگز

[12] حبیب: جواب دهد که " احوال من براین منوال است والده مولاناء ازرسید مکتوب مضطرب گشت" به والده مولانا

[13] حبیب: " الاحوال" ندارد

[14] حبیب: " ماتم نمود" ندارد

[15] حبیب: "مکتوبی بجانب " ندارد

[16] حبیب: " فرزندی این کاراختیارنکند" ندارد

نشود و کارچیز نکنی من[1] هرگز شیر خود اورا بحل[2] نکنم بلکه خود را هلاك سازم چون این مکتوب مولانا فخرالدین رسید خود را درپیچید[3] متحیر و خراب حال[4] برحضرت برحضرت شیخ المشایخ نصیرالدین محمود قدس سره[5] رفت واحوال پریشانی و حیرانی خود[6] بدیشان بازنمود[7] همدران ایام حضرت شیخ مشارٌالیه[8] از خطه اوده بدریافت[9] پایبوس حضرت شیخ المشایخ والاولیا نظام الحق والدین قدس سره[10] در دهلی آمده بود چون حال مولانا مذکورومضمون ومکتوب شنید[11] زمانی تامل نموده نموده فرمود که این معنی بموقوف عرض[12] حضرت شیخ قدس سره عرض[13] باید رسانید تاچه فرمایند[14] آنجا باتفاق ایشان بحضرت شیخ رفت والتماس نموده بود که شما بعرض حضرت شیخ رسانید چون[15] بخدمت رسیدند حضرت شیخ درمیان حقایق و دقایق معرفت بودند حضرت شیخ محمو نصیرالدین را التماس احوال مولانا فخرالدین ازخاطر عاطر[16] او منسی گشت بعد زمانی چون حضرت شیخ ازبیان

---

1. حبیب: ''کارخیر نکنی من'' اضافه
2. حبیب: '' هرگز شیر خودرا'' بهل '' نکنم
3. حبیب: هلاك سازم'' مولانا ازخواندن این مکتوب'' متحیر گشت
4. حبیب: متحیر گشت و شد واپس'' حضرت
5. حبیب: '' قدس سره'' ندارد
6. حبیب: رفت واحوال'' عرض کرد'' بدیشان
7. حبیب: ''بازنمود'' ندارد
8. حبیب: '' حضرت شیخ مشارٌالیه'' ندارد
9. حبیب: ازخطئه اوده'' بجهت'' پاء بوسی
10. حبیب: ''سلطان الاولیا نظام ـــــــــ قدس سره'' ندارد
11. حبیب: ''چون حال مولانا ــــــــــ مکتوب شنید'' ندارد
12. حبیب: این معنی'' رابه'' حضرت شیخ
13. حبیب: ''عرض'' اضافه
14. حبیب: ''تاچه فرمایند'' ندارد
15. حبیب: آنجا باتفاق'' هم'' بخدمت حضرت شیك
16. حبیب: ''التماس مولانا ــــــــــ خاطرعاطر'' ندارد

معارف ساکت شد[1] مولانا فخر الدین دست مبارک خود بر زانوی حضرت شیخ نصیر الدین نهاد و حال التماس بدیشان یاد داد حضرت شیخ نصیرالدین محمود زد دید بدانچه بود بحضرت[2] ایشان عرض نمود حضرت شیخ فرمود که رضای ونیت[3] مولانا مولانا فخر الدین چیست چون[4] مولانا مذکورکلام حضرت ایشان شنید[5] جبین بر خاک مالید وعرض نمود که این شکسته[6] ازان گاه بخدمت پیوسته است[7] بشرف ارادت سعادت[8] مسعود گشته[9] ازآن مقصود بکلی تائب[10] است حضرت شیخ باردیگر دیگر بزبان درباراظهارفرمودند که هم[11] ازآن دخترتایب آید ما هرگز جاء دیگر کتخدای کتخدای نکنند مولانا عرض نمود انشا الله تعالی اگر مشیت حق به نیت این حقیر معیت نماید هرگز نکرد کتخدای[12] نکردم آنگاه حضرت شیخ قدس سر بمصلای که جلوس داشتند بمولانا دادند که بسلامت برد این مصلای من بوالده خود بده که شیخ برای تو داده است وسلام من بدورسان بعد خشنوی اوانشان الله تعالیٰ بزودی بر من بیائی مولانا فخرالدین سر برزمین نهاد ووداع حضرت شیخ درویشان کرد همان روز بطرف خطه سامانه وداع شده[13] متوجه گشت بعد چند روزبسامانه[14] رسید والده

1 حبیب : ''حضرت شیخ ــــــــــــــــ ساکت شد'' ندارد، ومطبوعه : معارف ''ساکن شدند'' مولانا فخرالدین

2 حبیب : شیخ نصیرالدین نهاد'' بیارداد چون '' ایشان عرض نمود

3 حبیب : ''ونیت'' اضافه

4 حبیب : ''چون'' ندارد

5 حبیب : مذکورکلام حضرت ایشان شیند'' ندارد

6 حبیب : ''که این شکسته'' ندارد

7 حبیب : ازآنگاه که'' بنده'' به تشریف

8 مطبوعه : ''سعادت'' اضافه

9 حبیب : ارادت'' مشرف شده'' ازان

10 حبیب : بکلی'' انابت'' است

11 حبیب : است'' ایشان بازپرسیدن که'' ازان دختر

12 خدابخش :مولانا عرض داشت ـــــــــــــــــ بگرد کتخدائی'' ندارد

13 خدابخش، شیفته ومطبوعه : ''وداع شده'' ندارد

14 حبیب : متوجه گشت'' بدانجا'' رسید

خودرا دید مُصلای حضرت شیخ پیش نهاد و سلام حضرت نیز رسانید[1] و والده مولانا مولانا تجدید وضو ساخت و بمصلا پیش انداخت[2] ودوگانه شکرانه گزارد چون سراز بسجده برداشت او بمولانا فخر الدین گفت که من دردنیا وآخرت بر تو خشنودم خواهی کتخدا شوی یا هرگز نشوی این ا زبرکت مصلای حضرت شیخ وکرامت اوبود قدس سره بعد چند گاه مولانا فخرالدین مسرور وپرحضور باستانه حضرت شیخ رسید روبخاك مالید و حضرت شیخ را دریافت[3] وهم درخیر*المجالس*[4] حضرت شیخ نصیرالدین محمود مسطوراست روزی خدمت[5] مولانا حسام الدین نصرت خانی و مولانا جمال الدین نصرت خانی[6] مولانا شرف الدین کاشانی بخدمت شیخ المشایخ المشایخ نظام الحق والدین قدس سره نشسته بودند و حضرت شیخ مشارًالیه[7] روی مبارك[8] بسوی مولانا حسام الدین واغره دیگر[9] کرد و فرمود که اگرکسی درروزی صیام صیام و درشب قائم[10] بعبادت باشد کاری سهل است که ازدست[11] بیوه زنان نیزبدین بدین کاراقدام توانند نمود[12] واما مشغولی که بدان مردآن طلب گاربحضرت پروردگار قربت وراه[13] یابند و مشرف بدولت مشاهده شوند آن مشغولی وسعادت[1] ورای این

---

1 حبیب : حضرت شیخ " عنایت کردوپیش نهاد وسلام ایشان رسانیده " والده مولانا بتجدیدوضو ساخت

2 حبیب : " پیش انداخت " ندارد

3 حبیب : خواهی کتخدای شوی " بزرگ وکرامت حضرت شیخ ازتاثیرمصلای ایشان ظاهرگشت مولانا ازانجا سرود باز بخدمت ایشان آمد " وهم در

4 خیرالمجالس : ص 68 ـ 69

5 حبیب : " خدمت " ندارد

6 مطبوعه : " ومولانا جمال الدین نصرت خانی " ندارد

7 حبیب : " مشارًالیه " ندارد

8 حبیب : " مبارك " ندارد

9 حبیب : " خدمت حسام الدین واغره دیگر " ندارد

10 حبیب : اگرکسی " صایم الدهر وقیم اللبل " بعبادت باشد

11 حبیب : " ازدست " اضافه

12 حبیب : بیوه زنان " هم می آید " اما مشغولی

13 حبیب : مردان " حضرت مولیٰ تقریب " یابند

عبادت است که مذکورگشت آن[2] عزیزان منتظر و مترصد[3] شدند مگر حضرت شیخ عنایت[4] فرمایند حضرت شیخ انتظار واضطرار طلب ایشان بنور باطن دریافت وفرمود[5] که انشا الله تعالی وقتی دیگر بود نموده آید و گفته شود[6] بعد مدت شش ماه[7] که ایشان بمعهود خود می آمدند و مشرف بپاءبوس میشدند هما ناگه رسیده بودند همدران محل که ایشان[8] وبعضی درویشان حجر بودند محمد کاتب که ازحجاب سلطان علاءالدین خلجی طاب[9] ثراه[10] بود مرید آن حضرت هم[11] وملك بسلك بندگان حضر ت سلطان الا ولیا[12] شده درمجلس درآمده سربرزمین نهاد وبنشست[13] حضرت شیخ ازاو پرسید کجا بودی اوجواب داد که درديوان بوده ام امروزحضرت سلطان موازنه[14] پنجاه هزار دینار به بندگان خدا تعالیٰ انعام فرمود حضرت شیخ روی مبارك بسوی مولانا حسام الدین ویارانی دیگر که با او بودند فرمود که انعام سلطان بهتر و یا وفای وعده که باشما کرده شده است[15] یاران همه روی برزمین آوردندوعرض نمودند که وفای وعده بهتر از هشت بهشت است چه جای انعام پنجاه هزار دینار[16] سلطان

---

1 حبیب، خدابخش ومطبوعه: "سعادت" ندارد

2 حبیب: "که مذکورگشت آن" ندارد

3 حبیب: "مترصد" ندارد

4 حبیب: مگرحضرت شیخ "بیان" فرمایند

5 حبیب: "حضرت شیخ انتظار------------ دریافت فرمود" ندارد

6 حبیب: "وگفته شود" ندارد

7 حبیب: بعد "ازچند روز" که ایشان

8 حبیب: "بمعهود وخود می آمد------------ محل که ایشان" ندارد

9 مطبوعه: "طاب" اضافه

10 حبیب: "خلجی طاب ثراه" ندارد

11 حبیب: "مریدآن حضرت هم" اضافه

12 حبیب: "بسلك بندگان حضرت سلطان الا ولیا" ندارد

13 حبیب: "ونبشته" ندارد

14 حبیب: "موازنه" ندارد

15 مطبوعه: "ویارانی دیگر--------------- باشما کرده شده است" اضافه

16 حبیب: "است چه-------- هزاردینار" ندارد

المشایخ حضرت شیخ این هرسه تن را[1] پیش خود خواند و دیگران را بازگرداند[2] وتلقین تلقین فرمود که همه را[3] باول مشغول ذکر استغراق تمام به حصول پیوست و فرمود[4] فرمود[4] پیشتری در خلوت مشغول باشند و بیرون نیانید بداعیه پیدا و دوم علی الدوام[5] باوضو باشند مگر آنکه بوقت[6] قیلوله اگر[7] خواب غلبه کند سیوم و دوام صایم صایم باشند[8] اگر دوام صوم[9] میسر نه شود[10] باکلی قلیل قناعت بنمایند چهارم دوام[11] دوام[11] سکونت ازغیر ذکر[12] مگر بضرورت حاجت[13] پنجم دوام[14] ذکر با ربط دل ازبرکت برکت انفاس متبرکه او هر سه کس درویش کامل شدند حضرت ایشانرا عجب روزگارو تا درروشی بود حق تبارك وتعالیٰ ابواب دینی واسباب دینوی[15] مفتوح گرادنیده بود۔

نقلست ازحضرت شیخ المشایخ نصیر الملته والدین محمود اودهی قدس سره وقتی[16] که حضرت سلطان الاولیا شیخ نظام الملته والدین[17] قدس روحه[18]

---

1 حبیب: ''تن را'' ندارد

2 حبیب: خود خواند'' عزیزرا که پیش مولانا حسام الدین مولانا جمال الدین ومالاناشرف الدین'' وتلقین فرمود

3 حبیب: ''همه را'' ندارد

4 حبیب: بحصول پیوست وفرمود'' ندارد

5 حبیب: بداعیه پیدا ودوام'' همواره'' باوضوباشند

6 حبیب: ''آنکه وقت'' ندارد

7 حبیب: ''اگر'' اضافه

8 حبیب: دوام'' صوم و'' اگردوام

9 حبیب: '' صوم'' ندارد

10 مطبوعه: میسر'' نگردد'' بالکل قلیل قناعت

11 حبیب: '' دوام'' ندارد

12 حبیب: سکونت'' بغیرذکربحرف دیگرزبان بناید کشاد'' مگر بضرورت

13 حبیب: '' حاجت'' ندارد

14 حبیب: '' دوام'' ندارد

15 حبیب: اوهرسه ''کس ازبرکات انفاس متبرکه'' مفتوح گردانیده

16 حبیب: وقتی '' اضافه

17 حبیب: وقتی'' حضرت شیخ نظام الدین'' قدس روحه

18 مطبوعه: شیخ نظام الدین قدس ''سره'' خواستی که سماعی

خواستی که سماعی بشنود در ابتدای سرود خواجه خسروؒ[1]غزل خواندی در راستاءخواجه خسرو و امیر حسن بنشستی و در چپا خواجه[2] مبشر بنشستی[3] و این مبشر مذکور[4] غلام زرخریده حضرت شیخ بود و درحسن صوت لحن داؤدی داشت و خدمت خواجه خسرو و خواجه حسنؒ[5]اورا علم موسیقی عدیم المثل و درحسن صوت بی نظیر[6] زمان[7] بودند و دویست قوال دیگر[8] که درادای سرود مرغ را ازهوای فرود می آوردند علوفه خوارحضرت شیخ مشاڑالیه[9] بودند درویشان صاحب کمال وصوفیان[10] اهل وجدوحال راحدی نبود درآنچه[11] خواجه خسروؒغزل[12] میخواندی و بیتی که حضرت شیخ سرمبارک[13] می جنبانیدی همان بیت را[14] خواجه حسن ومبشر برفور[15] نقش می بستی و حضرت شیخ بتواجد درمی آمدی و سماع می شنیدی[16] سلطان علاءالدین خلجی قرابیگ[17] ترک که اخص الخاص او بود ترکی صالح و در لطافت وظرافت[18] مستشنیٰ وممتاز[1] وبحضرت شیخ ارادت داشت اورا[2] میفرستادی

---

1 حبیب: ''رحمته الله علیه'' ندارد
2 حبیب: ''خواجه'' ندارد
3 حبیب: مبشر'' بود واین مبشر
4 شیفته: ''مذکور'' اضافه
5 حبیب: '' وخواجه حسن رحمته الله علیه'' ندارد
6 شیفته: '' ودرحسن صوت بی نظیر'' ندارد
7 حبیب: ''زمان'' اضافه
8 حبیب: ''دیگر'' اضافه
9 مطبوعه: '' مشاڑالیه'' ندارد
10 مطبوعه: '' صوفیان'' ندارد
11 حبیب: راحدی نبود'' وقت'' خواجه خسرو
12 خدابخش: '' غزل'' ندارد
13 حبیب: '' مبارک'' اضافه
14 حبیب: ''همان بیت '' ندارد
15 حبیب: '' برفور'' ندارد
16 حبیب: '' وسماع می شنیدی'' ندارد
17 مطبوعه: خلجی ''قنبر'' بیگ
18 مطبوعه: ودرلطافت'' فطرت'' مستثنیٰ وممتاز

میفرستادی هر بیتی که حضرت شیخ راوجدی و حالی پدید آمدی قرا بیگ مذکور[3] آن را می نوشتی و بحضرت سلطان می رسانیدی[4] و سلطان نیز ازآن بیت محظوظ شدی وقتی[5] حضرت سلطان المشایخ را بدین دوبیت که در حدیقه[6] حکیم سنای مرقوم است وجدی عظیم بودی

پیش منما جمال جان افروز ورنمودی بروسپند بسوز

وآن جمال تو چیست مستی تو وآن سپند تو چیست هستی تو

تو قرابیگ این دو بیت درقلم آورد درپیش سلطان علاءالدین برد سلطان مذکور[7] هربار میخواند و بردیده میماند همدران حین[8] قرا بیگ سلطان عرض نمود که ای خداوندگار مرابسیار تعجب است که باوجود چندین اعتقاد شما را که بحضرت شیخ است هر گز گاهی شیخ مشارٌالیه[9] را درنمی یابید معنی چیست سلطان جواب داد که ای قرابیگ[10] ما بادشاهانم تا از سرتا قدم آلوده دنیا بدین آلودگی شرم می داریم که آنچنان پاکی را دریابم فاما خضرخان وشادی خان که هر دو فرزندان ارجمند من اند هر دو در قدم خدام[11] حضرت شیخ اندازومرید سازد دولکه تنکه شکرانه[12] نیز ببرید[13]

---

[1] حبیب : لطافت ظرافت '' نظر '' وبحضرت شیخ، وشیفته : '' وترکی صالح ودر---------- مستثنیٰ وممتاز '' ندارد

[2] حبیب : داشت '' نظیرخود نداشت '' می فرستادی

[3] حبیب : شیخ را '' بزان حال می شد '' انرا می نوشتی

[4] حبیب : نوشت '' برد '' وسلطان

[5] مطبوعه : '' وقتی '' ندارد

[6] حدیقه ثنائی : ص – 77 وفواید الفواد : ص ـ 33

[7] حبیب : '' مذکور '' ندارد

[8] حبیب : '' همدران حین '' ندارد

[9] حبیب وشیفته : گاهی شیخ مشارٌالیه '' ندارد

[10] مطبوعه : داد که ای '' قنبربیگ '' ما بادشاهیم

[11] حبیب ، شیفته وخدابخش : '' خدم '' ندارد

[12] شیفته : '' شکرانه '' ندارد

[13] حبیب : '' شکرانه نیزببرید '' ندارد

بدرویشان خانقاه[1] ایشان برسان[2] قرابیگ همچنان کرد و این عمارت عالی[3] که مقبره حضرت شیخ درصحن وی واقع است ساخته خضر خان است وایضاً هم ازحضرت شیخ نصیر الملته والدین قدس سره۔**نقلست**[4] درآنچه[5] سلطان علاءالدین خلجی رحلت فرمود سلطان قطب الدین مبارک شاه[6] بسریرسلطنت متمکن گشت خضر خان را کُشت که او[7] مرید حضرت شیخ بود با حضرت شیخ عداوت پیدا ساخت و غیرت درکارآورد[8] می خواست که حضرت شیخ را ایذای رسانید فی الجمل ملاحظه میکرد[9] که تمام لشکر او از[10] امراء صغاروکبارمرید و معتقد حضرت شیخ بودند روزی از ازقاضی محمد غزنوی که بمحرومیت[11] او خاص بود پرسید که این خرچ و تصرف که شیخ مشارٌالیه[12] راست دخلش[13] ازکجا ست قاضی مذکور را[14] نیز چند انی حسن[15] اعتقاد ی نبود بر فور عرض نمود که اکثر امراءحضرت سلیمان فتوح و شکرانه می رسانند تصرف او هم ازآن است درآن ایام مقداردوهزارتنکه درمطبخ و خیرات شیخ هر روز[16] خرچ میشد و بخشش و انعام معین[1] وعلوفه متعلقان و خرچ مجاورومسافر

---

1 حبیب: '' خانقاه '' ندارد
2 حبیب: ایشان '' ببر '' قرابیگ
3 حبیب: ''عالی '' ندارد
4 شیفته: '' ایضاً هم از۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔ منقول است '' ندارد
5 حبیب: ایضاً هم از '' حضرت شیخ نصیرالدین محمود دروقتی که '' سلطان علاوالدین
6 حبیب: '' شاه '' ندارد
7 حبیب: کشت که او '' ندارد
8 حبیب: باحضرت عداوت '' دارید '' می خواست
9 حبیب: '' می کرد '' ندارد
10 حبیب: تمام '' داشت چرا که اکثر '' امراء
11 حبیب: محمد غزنوی که '' محرم '' خاص بود
12 حبیب: ''مشارٌالیه '' ندارد
13 شیفته: '' مشارٌالیه راست دخلش '' ندارد
14 حبیب: '' را '' ندارد
15 حبیب: '' حسن '' ندارد
16 حبیب: '' هر روز '' ندارد

ماورای آن بودی سلطان قطب الدین را این معنی ناخوش نمود تمام امراء وملوك[2] را حکم فرمود که هر که درخانه شیخ رود ودرمی و دیناری نداری و[3] فتوح رساند او ازخود داند ازوجه قریات او تحویل نموده آید درین معنی[4] بتاکید واحتیاط مبالغه نمود[5] چوں این سخن بحضرت شیخ رسید خواجه اقبال که غلام و خادم او بود اورا طلبید و فرمود که برو بعد ازین خرچ معین دو چندان سازبوقت حاجت دست بطاقی ندازد آنقدر که باید بسم الله الرحمٰن الرحیم[6] بگو بیرون آرد و خرچ ساز خواجه اقبال را همچنان می کرد این خبر انتشاریافت و بسلطان نیز[7] رسید چنانچه سلطان مذکور بتسامع این معنی[8] متحیرگشت ـ

نقلست ازسید خوردك پسر خواجه مبارك کرمانی که یکی ازمریدان پاك اعتقاد است در[9] آنچه[10] سلطان قطب الدین ازاین معنی[11] اطلاع یافت یکی ازمخلصان[12] خود پیش حضرت شیخ فرستاد و اعلام داد که حضرت شیخ المشایخ رکن الدین ابوالفتح فیض الله[13] ازملتان بدهلی[14] می آمد بدیدن من قدم رنجه میفرمایند که چرا[15] این شیخ

---

1 حبیب وشیفته : " معین " ندارد

2 حبیب : " وملوك " ندارد

3 حبیب : " نداری " اضافه

4 شیفته : " اوازخود ـــــــــــــ آید درین معنی " ندارد

5 حبیب : " فتوح رساند " جاگیر ومنصب او تغیر خواهد شد " چون این سخن

6 حبیب : " الرحمٰن الرحیم " اضافه

7 حبیب : " نیز " اضافه

8 حبیب : " چنانچه سلطان مذکوربتسامع این معنی " ندارد، وشیفته : نیزرسید " بسنید این سخن " متحیرگشت

9 شیفته : " ازسید خورد ـــــــــــــ اعتقاد است در " ندارد

10 حبیب : " درآنچه " ندارد

11 حبیب : سلطان قطب الدین " این بر " اطلاع یافت

12 حبیب : یافت یکی " نذدیکان " خود بحضرت

13 مطبوعه : " فیض الله " اضافه

14 حبیب : " بدهلی " ندارد

15 حبیب : " قدم رنجه می فرماید چرا باشد " ندارد

درشهر وولایت من میماند و مرا اصلاً نه بیند واجب[1] است که بعد هر[2] هفته در سرای حاضرکرد والبته[3] مرا به بیند شیخ جواب داد که من مردی منزوی[4] هستم جائی جائی نروم و نیزرسم وعادت[5] پیران من نبود که بدایون روند[6] وببادشاهان مصاحب مصاحب شوند[7] مرا معزورمی باید داشت و بحال خود می باید گذاشت سلطان مذکور[8] ازغایت[9] غروری وتکبری که درسر[10] داشت این معنی[11] قبول ننمود گفت[12] که البته بدآنچه حکم است اینقاد باید کرد بعد ازآن حضرت شیخ خواجه حسن علاءسجزی را پیش شیخ المشایخ[13] شیخ ضیاءالدین رومی که پیر سلطان وقطب الدین بود ومرید حضرت شیخ شیوخ شهاب الدین قدس سره فرستاد وپیغام داد که سلطان ازرنجانید درویشان بازباید داشت که خیریت دارین اودرکم آزاری این قوم است و هرخانواده را اختیاری[14] درویشی مخصوص[15] است چون ازسلاطین[16] ماضی کسی مزاحم حال درویشان نگشته باشد سلطان را منع کنند که او نیز مزاحمت

---

1 حبیب: " ومرا اصلاً نه بیند واجب " ندارد
2 مطبوعه: است که " در" هفته
3 حبیب: " درسرای من حاظرشود والبته " ندارد
4 شیفته: من مردی " هندستانی " هستم
5 شیفته: " وعادت " ندارد
6 مطبوعه: " روند " ندارد
7 حبیب: وببادشاهان " اختلاط نمایند " مرامعذور
8 حبیب وشیفته: " مذکور" ندارد
9 شیفته: " غایت " اضافه
10 حبیب: " درسر" ندارد
11 حبیب: " این معنی " ندارد
12 حبیب: "گفت " اضافه
13 حبیب: " شیخ المشایخ " ندارد
14 حبیب: "اختیار" ندارد
15 حبیب: " مخصوص " ندارد
16 حبیب: است " ازسلطان " ماضی کسی مزاحم حال

درویشان ندهد و علی الدالخصام نباشد[1] خواجه حسن مذکور[2] بخدمت[3] شیخ ضیا الدین رومی رفت تاصورت حال معرض دارد[4] ازمتعلقان شیخ شنید که مر[5] حضرت شیخ را زحمت[6] اطلاق شکم شده[7] است و حالت ایشان بدآنجا انجامیده است که فرصت[8] نمازندارد که[9] نشسته هم فرض[10] بگذارد خواجه حسن مذکور[11] ازآنجا[12] باز گشت و صورت حال شیخ صاحب کمال[13] بازنمود شیخ ساکت گشت[14] بعد دوسه روزشیخ ضیاءالدین رومی بجوار[15] رحمت حق پیوست چنانچه[16] روزی زیارت[17] سیوم سیوم جمیع اکابر شهربا سلطان بهم[18] بمقبره او حاضرگشتند چنانچه رسم مردم[19] این بلادست که اول سی سیپاره[20] جزکلام الله تقسیم خوانند بعد ازآن گل و گلاب در

---

1 حبیب: درویشان" نشده بودند" خواجه حسن، وشیفته: "ازسلاطین ماضی ------------ الدالخصام نباشد" ندارد

2 شیفته: "مذکور" ندارد

3 حبیب: "مذکوربخدمت" ندارد

4 حبیب وشیفته: "تا صورت حال عرض دارد" ندارد

5 حبیب: "که مرا" ندارد

6 شیفته: "زحمت" اضافه

7 مطبوعه: "شده" اضافه

8 حبیب: شده است" چنانکه قوت که" نماز، وشیفته: "وحالت ایشان --------- که فرصت" ندارد

9 حبیب وشیفته: "ندارد که" ندارد

10 حبیب: "فرض" اضافه

11 مطبوعه: "مذکور" اضافه

12 حبیب: "مذکورازآنجا" ندارد

13 حبیب: "صاحب کمال" ندارد

14 حبیب وشیفته: "شیخ ساکت گشت" ندارد، ومطبوعه: "وصورت حال شیخ ------------- ساکت گشت" اضافه

15 حبیب: "بجوار" ندارد

16 حبیب: "چنانکه" ندارد

17 حبیب: "زیارت" ندارد

18 حبیب: "بهم" ندارد

19 حبیب "مردم" اضافه

20 مطبوعه: "سی سیپاره" ندارد

مجلس راگردانند همدرین بودند که حضرت سلطان الا ولیا نظام الملته[1] والدین قدس قدس سره[2] درآن جمیع[3] رسید از[4] حضار مجلس هر که ایشانرا دید از پی[5] تعظیم بتقدیم بتقدیم دوید معرفان مجلس بحضرت شیخ عرض نمود که حضرت سلیمان[6] دران مجلس نیز حاضرا ند اگر سلام علیکی فرمایند اعلامش دهم حضرت فرمودند که حاجت نیست که او بقرآن خواندن مشغول است مشوش نباید بود[7] سلطان مذکور[8] مذکور[8] بگوشه چشمی ناظر بود که اگر مشایخ بپیش حضرت شیخ سربر زمین نهادند ودر قدمش می افتادند ازین معاینه سلطان را بسیار بد می آمد[9] القصه سلطان[10] بعد از زیارت شیخ ضیاالدین رومیؒ سلطان مذکور[11] محضری ساخت واین مطارحه[12] درمیان انداخت که البته[13] شیخ نظام الملته و الدین قدس سره را تفهیم سازند[14] که اگر بعد از هفته ملازمت ما میترش[15] شود درهر شب ماه بیاید و مارا به بیند اگر قبول نکنند مارا اعلام دهید که[16] تا فکر اوکنم چنانچه سید قطب الدین غزنوی وشیخ عماد الدین طوسی و شیخ وجی الدین قلندری و مولانا برهان الدین یزدی و دربعض اکابر دیگر

---

1 حبیب : '' الملته '' ندارد
2 حبیب : '' قدس سره '' ندارد
3 حبیب : در'' آن جا '' رسید
4 شیفته : درآن '' بزرگوار رفت '' حضار مجلس هر که
5 شیفته : حضار مجلس '' ازپس '' تعظیم بتقدیم دوید
6 مطبوعه : حضرت '' سلطانی '' دراین مجلس
7 حبیب : مشغول است '' و'' سلطان
8 حبیب و شیفته : '' مذکور'' ندارد
9 حبیب : '' ازین معاینه ــــــــــــــــ بد می آمد '' ندارد
10 حبیب و خدابخش : '' سلطان '' اضافه
11 حبیب : بعد اززیارت '' شوم '' محضری ساخت ، و شیفته : '' مذکور'' ندارد
12 حبیب و شیفته : واین '' مقاله '' درمیان اندات
13 حبیب : '' البته '' ندارد
14 حبیب : نظام الملته والدین '' بگویند '' که اگربعد ازهفته
15 مطبوعه : ملازمت '' میسر '' نشود
16 حبیب : '' که '' ندارد

ازاشارت سلطان درغیاث پور رسیدند[2] و حضرت شیخ را دیدند[3] و پیغام سلطان رسانیدند و نیز گفتند که سلطان جوانی است بی عاقبت اندیش و حضرت شیخ پیر است بادآتش وکیش البته[4] بهر چونکه[5] باشد اعتبار نمایند[6] درین کار تفاوتی روی[7] نخواهد بود حضرت شیخ تامل نمود به ایشان[8] فرمود انشا الله تعالی تا چه روی دهد[9] و وبازگردانید ایشان به پیش حضرت[10] سلطان رسیدند و عرض نمودند که ما حضرت شیخ را راضی ساختم که درشب هر ماهی بیاید[11] و شما را دریابد[12] سلطان بدین سخن[13] انشراح یافت که باری سخن من بالا شد و حکم من بنفاد پیوست آن روزکه ایشان[14] پیغام سلطان بحضرت شیخ آورده بودند بیست و هفتم ماه شوال بود همدرآن شب خواجه وحید قریشی که پدر خواجه معروف سید الحجاب است و اعزالدین علی شاه که برادر[15] بزرگ[16] خواجه خسرو است بخدمت حضرت شیخ رسیدند و صورت حال[17] باز[18] پرسیدند و این هر دوکس مریدان پاك اعتقاد و اهل

---

1 حبیب : "از" ندارد

2 حبیب : " درغیاث پور" پیش " وحضرت شیخ

3 حبیب : حضرت شیخ "آمد " پیغام سلطان رسانیدند

4 حبیب : " وحضرت شیخ ----------- وکیش البته " ندارد

5 شیفته : بهر" انواع" باشد

6 حبیب : باشد اختیار" بایدکرد که" درین کارتفاوت

7 حبیب : " روی " ندارد

8 حبیب : " برایشان" ندارد

9 مطبوعه : تاچه " بظهورپیوند" وبازگردانید

10 مطبوعه : " حضرت " اضافه

11 حبیب : " هرماهی بیاید" ندارد

12 خدابخش : " وشما رادریابد" ندارد

13 حبیب : " بدین سخن" ندارد

14 شیفته : " ایشان " ندارد

15 خدابخش : علی شاه که " پدر" بزرگ

16 حبیب وشیفته : " بزرگ " ندارد

17 شیفته : "صورت حال " ندارد

18 مطبوعه : "باز" اضافه

اتحاد بودند[1] که حضرت شیخ[2] شمارا این نیت هست که درهر شب ماه بدیوان روید رويد سلطان را دریابد حضرت شیخ جواب داد که من هرگز خلاف پیران خود[3] نمایم و بسمت دیوان بدیدن[4] سلطان قدم نکشایم[5] بشنیدن این جواب[6] هردوکس[7] که مریدان مریدان پاك اعتقاد بودند ازاین سخن[8] متفکر و متحیر[9] شدند که سلطان درانتظار است که یك شب ماه درآید تا حضرت شیخ اینجا تشریف نماید[10] وحضرت شیخ را اصلاً[11] این قصد نیست که بدیوان رود و سلطان را به بیند بوقوع[12] ایمعنی سلطان بوحشت آمیز د و درشهر فتنه[13] عظیم خیزد[14] عرض نمودند که چون صورت حال بدین گونه است باید که[15] حضرت شیخ[16] توجه به پیر دستگیر شیخ الا سلام[17] فرید الملته والدین قدس سره[18] نمایند وازمعنی ایشان[19] اتمداد خواهند تا نایره این فتنه و

---

1 حبیب : پرسیدند '' عرض کردند '' حضرت ، وشیفته : ''واین هردوکس ـــــــــــــــ اتحادبودند که '' ندارد

2 مطبوعه : '' شیخ '' اضافه

3 حبیب : '' خود '' اضافه

4 شیفته : '' دیوان بدیدن '' ندارد

5 مطبوعه : سلطان ''نروم '' بنشیند

6 حبیب : ''وبسمت دیوان ــــــــــــــــ این جواب '' ندارد

7 شیفته : '' هردوکس '' ندارد

8 حبیب : '' مریدان پاك اعتقادبودند ازاین سخن '' اضافه

9 مطبوعه : متحیر'' ومتعجب '' شدند

10 مطبوعه : اینجا تشریف '' آرند '' وحضرت شیخ

11 حبیب : حضرت شیخ '' هرگز '' این قصد نیست

12 حبیب : قصد نیست '' از '' این معنی

13 حبیب : ''آمیزد ودرشهر فتنه '' ندارد

14 شیفته :تریف نماید '' پس ایشان '' حضرت شیخ

15 شیفته : ''چون صورت حال بدین گونه است باید که '' ندارد

16 حبیب : '' حضرت شیخ '' ندارد

17 حبیب : '' السلام '' ندارد

18 حبیب : ''قدس سره '' ندارد

19 حبیب : '' ازمعنی ایشان '' ندارد

فساد که مشتعل شده است[1] تسکینی یابد حضرت شیخ فرمود مرا شرم می آید که از جهت این معنی[2] متوجه ایشان شوم مرا بسیارکاردینوی درپیش است که توجه برای آن کاربدشیان نمایم[3] ولیکن شما یقین دانند که سلطان قطب الدین برمن بهیچ وجهی وجهی ظفر نیابد چنانچه شب[4] مرا درواقعه نمودند که گوئی[5] بالای صفه متوجه[6] بقبله نشسته ام گاوی تیزشاخی قصد من کرد وسیوم دویدکه ضرر[7] بمن رساند[8] چون بتندی وتیزی تمام بنزدیك من[9] رسید من برخاستم و هر دو شاخ او را[10] پیچیده بر زمینش انداختم که همان دم هلاك گشت ازشنیدن این واقعه خواجه وحید الدین قریشی و اعزالدین علی شاهی رایك استظهاری وقوتی روی نمود[11] بالیقین داستند که سلطان هرگز بدیشان مظفر نگردد بلکه زیان جان او باشد[12] القصه چون روزبیست ونهم رسید بعد ازنمازظهرخواجه اقبال پیش[13] حضرت شیخ آمد[14] وعرض نمود که امشب شب ماه است[15] تبرکی ارشاد فرمایند تا[16] موجود گردانم چون[17] بملاقات

---

1. حبیب وشیفته: "وفساد که مشتعل شده است" ندارد
2. حبیب: آید که "برای این کار" متوجه ایشان
3. حبیب: "توجه این کاربدیشان نمایم" ندارد
4. حبیب: بالایٔ "چراکه" مرادرواقعه
5. حبیب: "گویٔ" ندارد
6. مطبوعه: "متوجه" ندارد
7. خدابخش: "ضرری" ندارد
8. حبیب: "وبسویم دوید که که ضرای بمن رساند" ندارد
9. حبیب: "من" ندارد
10. حبیب: "اورا" ندارد
11. حبیب: این واقعه "هردوعزیز خوش دل شدند" بالیقین
12. شیفته: "چنانچه شب مرا درواقعه ---------------- زیان جان باشد" ندارد
13. حبیب: اقبال "خادم" حضرت
14. حبیب: "آمد" ندارد
15. حبیب: شب ماه "خواهد بود اگر اشاره شود" تبرکی
16. حبیب: ارشاد فرمایند تا" ندارد
17. حبیب: "چون" ندارد

سُلطان تشریف ارزانی[1] نمایند[2] بی تبرک نباشد حضرت شیخ فرمود حالا ساکت باشی باشی و بکاری دیگر مشغول شوی چون[3] وقت نماز[4] عصر باز[5] رسید خواجه اقبال مذکورباز[6] عرض نمود که وقت همین است تا چو دول وکهاران مهیا سازیم وتبرک موجود گردانم[7] حضرت شیخ هیچ مجیب نگشتند او نیز دانست که هرگز حضرت ایشان متوجه سلطان نخواهند شد[8] بفرمان الله تعالی همان شب بعد یکپاس و چند ساعت گزشتن[9] خسرو خان براؤن که پرورده وازخاك داشته[10] سلطان قطب الدین بود وسلطان مذکوراورصاحب[11] پنجا هزارسوارگردانیده بود درمحل وغیرمحل اور امحرم[12] خود ساخته ناگاه[13] با مشططی[14] چند درکوشك هزارستون که قریب دروازه فصیل است پیشتری سلطان مذکور درآنجا بودی[15] درآمد[16] و سلطان را کُشت چنانچه درتواریخ نیز مرقوم[17] است ایضاً ازمولانا ضیاءالدین سنامی[18] **منقول است** که سلطان علاءالدین محمد که پدرسلطان قطب الدین بود روزی قرابیگ را خدمت

---

1. شفتیه: '' ارزانی '' ندارد
2. حبیب: '' تشریف نماید '' ندارد
3. حبیب: ''چون '' ندارد
4. حبیب: '' نماز'' ندارد
5. حبیب: ''باز'' اضافه
6. حبیب: '' خواجه اقبال مذکورباز'' ندارد
7. حبیب: '' وتبرك موجودگردانم '' ندارد
8. حبیب: حضرت شیخ هیچ '' جواب ندارد '' بفرمان الله تعالیٰ
9. حبیب: یکپاس '' چیزی ''خسرو خان براؤن
10. حبیب: ''وازخاك داشته '' ندارد
11. حبیب: قطب الدین '' ازاو'' پنجاه هزارسوار
12. حبیب: '' اورا محرم '' ندارد
13. مطبوعه: '' ناگاه '' ندارد
14. حبیب: ''مشططی '' ندارد
15. حبیب: '' پیشترسلطان مذکوردرآنجا بودی '' ندارد
16. شفیته: '' است پیشتر---------- درآمد '' ندارد
17. مطبوعه: درتاریخ '' '' مذکور'' است
18. حبیب: '' سنامی '' ندارد، وشیفته: '' چنانچه درتاریخ ------ ضیاء الدین سنامی '' ندارد

بحضرت شیخ المشایخ[1] نظام الملته[2] والدین قدس سره فرستاد و اعلام داد که مدتی است من لشکر ی عظیم را برابر الُغ خاں برادر حقیقی من است[3] در طرف ورنگل[4] فرستاده ام وآن ورنگل ولایت است درطرف جنوب[5] هیچ چیزی تا غایت[6] ازایشان ایشان رسیده است بدین سبب من[7] همواره[8] در[9] تفکر می باشم میخواهم که من نیز لشکر بطرف ورنگل گشتم واحوال آنجائی معلوم نمایم که[10] اگر حضرت شیخ ربانی تشریف نمایندبه شبستان[11] مرا از شمع جمال با کمال[12] خویش منور سازند و مصلحت کاربدآنچه بخاطر مبارك مخدومی بگذرد بفرمایند تا برآن عمل[13] نموده آمد مگر سلطان علاءالدین محمد[14] را اینمعنی در دل[15] بود که بدین بهانه قدم مبارك حضرت[16] شیخ درخانه خود آرد و بشرف ملاقات اعزازیابد[17] و میان سلاطین بدین[18] تشریف[19] ممتازگردد چون قرا بیگ مذکور پیش حضرت شیخ رسید سربرزمین نهاد و

---

1 مطبوعه: بحضرت '' سلطان نظام

2 مطبوعه: '' الملته '' ندارد

3 حبیب: '' من است '' ندارد

4 حبیب: '' ورنگل '' ندارد

5 حبیب: ''آن ورنگل ---------------- طرف جنوب '' ندارد

6 حبیب: هیچ '' خبرتا عنایت '' ازایشان رسیده

7 حبیب: '' من '' ندارد

8 شیفته: '' من همواره '' ندارد

9 حبیب: ''در'' ندارد

10 حبیب: می خواهم که من '' هم متوجه آرنگ که ولا یتی است بجانب جنوب '' اگرحضرت شیخ

11 حبیب: زمانی تشریف '' فرمایند وثاق '' مرا ازشمع جمال

12 حبیب: ''باکمال '' ندارد

13 حبیب: '' بدانچه بخاطر------------------ تابران عمل '' ندارد

14 مطبوعه: '' محمد '' ندارد

15 حبیب: محمد را '' اراده این '' بود، و شیفته: تشرف نمایند '' اراده سلطان '' بود که بدین

16 مطبوعه: ''حضرت '' اضافه

17 حبیب: '' وبشرف ملاقات اوعزازیابد '' ندارد

18 شیفته: ملاقات او--------------- سلاطین بدین '' ندارد

19 حبیب: سلاطین '' موجب '' ممتازگردد

التماس سلطان درمیان آورد[1] حضرت شیخ بشنیدن این معنی[2] زمانی[3] سردرگریبان تفکر برد و قرابیگ[4] فرمود که خدمت[5] سلطان را ازمن سلامی[6] و دعای[7] رسانی و عرض عرض نمائی[8] چنانچه شما را غم خوارگی اهل اسلام است مرانیز[9] این معنی مستدام است انشا الله تعالیٰ فردا[10] وقت چاشت شما را مژده[11] فتح ورنگل و سلامتی برادر ولشکر[12] برسد و درمعدود ایام خدمت اعظم[13] همایون الُغ خان باغیانم گل نیزبیاید تا دولت خواهان[14] شمارا فرحتی دیگر افزاید[15] قرا بیگ پیش سلطان رفت[16] واین بشارت چنانچه ازحضرت شیخ شنیده بود همچنان عرض نمود و سلطان ازین کلام فرحت انجام انشراح یافت[17] و نذرکرد که اگر فردا مژده فتح ورنگل وسلامتی الُغ خاں و لشکر برسد[18] پانصد دینار سرخ برای درویشان خانقه ایشان شکرانه بفرستم بفرمان الله تعالیٰ دردوم روزبوقت چاشت ناقه سواری باعرایض بشارت[19] فتح ورنگل یکا یک[1] رسید و

---

1 شیفته : '' چون قرابیگ مذکور--------------- درمیان آورد '' ندارد

2 حبیب : قرابیگ '' پیغام سلطان بخدمت ایشان رسانید '' زمانی سر درگریبان تفکر

3 شیفته : '' زمانی '' ندارد

4 مطبوعه : تفکر برو و '' قنبربیگ '' رافرمود

5 حبیب : '' خدمت '' ندارد

6 شیفته: '' وسلامی '' ندارد

7 حبیب : '' ودعا '' ندارد

8 حبیب : برسانی '' بگوئ چنانچه '' شمارا غم

9 خدابخش : '' فردا '' ندارد

10 حبیب : وقت چاشت '' مکتوب الغ خان '' فتح ورنگل

11 حبیب : '' وسلامتی برادروشکر '' ندارد

12 مطبوعه : '' مرانیز '' ندارد

13 مطبوعه : خدمت '' اعظم '' همایون

14 خدابخش : '' خواهان '' ندارد

15 حبیب : درمعدود ایام '' وهم باشکر من خود صحیح رسانم فراوان می آید '' قرابیگ

16 حبیب : قرابیگ '' چون '' این بشارت

17 حبیب : واین بشارت '' را سلطان برساند سلطان بسیارمنشرح شد '' انذرکرد

18 شیفته : '' که اگرفردا ---------- ولشکربرسد '' ندارد

19 شیفته : '' باشارت '' ندارد

آن بشارت[2] سلطان رسانیده چنانکه سلطان مذکوررا[3]اعتقاد و اتحاد[4] حضرت شیخ پاك نهاد[5] صد چندان گشت وآن پانصد دینار زرسرخ[6] نذرنموده بودند بدست قرا بیگ بحضرت شیخ فرستاد و قرا بیگ مذکورگره[7] آن دینارها کشاد و در[8]پیش نظر[9] حضرت شیخ آورده[10] نهاد درآنجا[11] قلندری اسفندیارنام ازخرسان همان روزرسیده بود چون[12] این دینارها[13] بدید خود را بنزدیك کشید[14] وگفت الهدایا مشترك حضرت شیخ فرمود تنها خوشترك وآن پانصد دینارسرخ هم بدآن[15] اسفندیاربخشید۔

نقل است ازحضرت شیخ المشایخ نصیرالملته والدین محمود اودهی قدس سره که حضرت شیخ الاسلام فرید الملته والدین را نبیسه[16] بود شرف الدین لقب[17] اورا در[18] عرس حضرت شیخ المشایخ[19] شیخ بدرالدین سمرقندی پیرشیخ المشایخ[20]

---

1 حبیب : فتح " ارنك در" رسید ، وشیفته : " یکایك " ندارد

2 حبیب : " وآن بشارت " ندارد

3 حبیب : رسانید چنانچه سلطان مذکوررا" ندارد

4 حبیب : " واتحاد" ندارد

5 حبیب وشیفته : " شیخ پاك نهاد " ندارد

6 مطبوعه : " زرسرخ " ندارد

7 حبیب : " مذکورگره " ندارد

8 حبیب : "کشاده در" ندارد

9 حبیب : " نظر " ندارد

10 حبیب : "آورده " اضافه

11 شیفته : که نذرنموده بودند ------------------ نهاده درآنجا" ندارد

12 حبیب : "چون " اضافه

13 مطبوعه : چون این " دینارها " بدید

14 شیفته : ازخراسان " بخدمت شیخ رسید " وگفت الهدایا مشترك

15 حبیب : وآن " رابه " اسفندیاربخشید ، وشیفته : "سرخ هم بدان " ندارد

16 حبیب : فرید الملته والدین " نبیره " بود

17 مطبوعه : " لقب " ندارد

18 حبیب : شرف الدین لقب " وروزی " عرس

19 حبیب : " حضرت شیخ المشایخ " ندارد

20 حبیب : " شیخ المشایخ " ندارد

شیخ رکن الدین فردوسی بدعوت طعام طلبیده بودند آنجا[1] جمعی صوفیان حاضر بودند یکی از ایشان درشان حضرت شیخ نظام الملته والدین[2] گفت که حضرت شیخ نظام الدین عجب باطنی فارغ البالی دارد که حضوراست[3] غم اهل[4] اعیال و اطفال اورا اصلاً روی نمی نماید[5] وچندان فراغ دنیا بدو اقبال[6] نموده است که همه خلق خدا را نصیبی کامل ایثارمیکند معلوم نیست که اورا[7] هرگز دره غم بدو[8] راه یافته باشد باشد شرف الدین[9] ازآن مجلس چون[10] بازگشت بخدمت شیخ رسید[11] خواست که این حکایت بحضرت ایشان معروض دارد بمجرد رسیدن او حضرت شیخ مشارٌالیه از کشف خود دریافت و فرمود[12] بابا شرف الدین غمی و دردی[13] والمی که هر زمان بمن[14] بمن[14] می رسد معلوم نیست که کسی را ریسده باشد یا برسد[15] زیرا که هرکه بر[16] من می آید واو[17] درد حال[18] خود بمن[1] اظهار مینماد ازودو چندان بمن روی مینماید عجب

---

1 حبیب: "بدعوت طعام طلبیده بودندآنجا" ندارد
2 حبیب: یکی از"آن جمله "گفت که
3 مطبوعه: "حضوراست" ندارد
4 مطبوعه: "اهل "اضافه
5 حبیب: "که حضوراست -------------- روی نمی نماید" ندارد
6 حبیب: وچندان" دولت بدوروی" نموده
7 حبیب: "اورا" اضافه
8 حبیب: هرگزدر"تعلقی بدنیا نوده باشد یا غمی بخاطر مبارکش" راه یافته باشد
9 حبیب: " شرف الدین "اضافه
10 حبیب: ازآن" منزل" بازگشت
11 حبیب: "بخدمت شیخ رسید" ندارد
12 حبیب: "معروض دارد" ایشان پیش ازصرف گفتن اوبرزبان راندند که هرگزبدوراه یافته باشد" شرف الدین چون ازآن منزل بازگشت" بابا شرف الدین
13 حبیب: " ودردی" ندارد
14 حبیب: زمان" بدلم" می رسد
15 حبیب: یابرسد" ندارد
16 حبیب: زیراکه هر"کسی که پیش" من
17 حبیب: من" غم" درد
18 حبیب: " حال" ندارد

دلی سختی باشد که غم برادر دینی درداثر نکند و نیز بحکم المخلصول علی خطر عظیم توان دانست مصرعه که[2]

که نزدیکان را پیش بود حیران

ونیز از حضرت شیخ نصیر الدین محمود اودهی[3] قدس سره[4] **نقل است**[5] از حسن اخلاق حضرت[6] سلطان الاولیا[7] نظام الملته والدین قدس سره روزی برادر خواجه عطا الله نبیسه[8] حضرت شیخ نجیب الدین متوکل[9] مردی لاابالی وبی باك بود وقتی او بخدمت[10] حضرت نظام الملته والدین قدس سره[11] دواتی و قلمی پر گندی[12] کاغذی بیاورد و پیش نهاد[13] وگفت ازجهت من برای فلان ملك رقعه بنویش تا مرا چیزی نیك پیش آرد حضرت[14] شیخ فرمود که من[15] هرگز آن ملك راندیدم و او گاهی[16] پیش من هرگز[17] نیامده است پس[18] باکسی که اصلاً آشنائی نباشد رقعه چون توان نبشت[1] او

---

1 حبیب : " بمن " ندارد

2 حبیب : " توان دانست مصرعه که " ندارد

3 مطبوعه : "اودهی " اضافه

4 حبیب : " قدس سره " ندارد، و شیفته : " نقل است از حضرت شیخ ---------------- محمود اودهی قدس سره " ندارد

5 خیرالمجالس : ص 106

6 مطبوعه : " حضرت " اضافه

7 خدابخش : " سلطان الاولیا " ندارد

8 حبیب و شیفته : خواجه عطاء الله " نبیره " حضرت شیخ

9 شیفته : " رحمته الله علیه " ندارد

10 حبیب : " حضرت شیخ نجیب -------------- وقتی اوبخدمت " ندارد

11 شیفته : " وقتی اوبخدمت -------------- قدس سره " ندارد

12 حبیب : " پرگندی " ندارد

13 حبیب : " وپیش نهاد " ندارد

14 حبیب : چیزی نیك " بدهد " شیخ فرمود

15 حبیب وخدابخش : " من " اضافه

16 حبیب : " گاهی " اضافه

17 حبیب : " هرگز " ندارد

18 حبیب : نیامده است " چگونه " باکسی که اصلاً آشنائی باشد

برفورکلمات شتی و مهملات[2] ناسزا گفتن گرفت[3] که تو مرید جد ماباشی[4] وازصدقه خاندان مابتو نعمتی رسیده باشد ازکمال[5] کفران نعمت ما باشی ازجهت ما[6] رقعه یکی نمی نویشی[7] چه سخنی باشد که تو پیش نهاده ودرد یارو زرق افتاده[8] این بگفت ودوات برزمین زد وبرخاست فی الحال حضرت شیخ دست[9] بدامن اوزد وفرمود مکدرچرا میروی بارصفائی خاطر[10] کن وبراو بعد ازان[11] مبلغی پیش او نهاد و[12] خشنود ساخت[13] ورخصت داد و نیز هم ازایشان[14] **نقلست** مردی بود چهجو نام و درحصار اندپته که قریب موضع غیاث پورساکن بود اورا با حضرت شیخ[15] بموجب عداوتی بود دایم بد گفتی و بد میخواستی[16] و قصدها کلی بایذای ایشان بکارآوردی[17] قضارا چون چهجو مذکوربمرد حضرت شیخ بجنازه او حاضر گشت[18] بعد مدفنش ببالین مزاراو دوگانه

---

1 حبیب: نباشد '' نویسم باتکلف چیزی نکنم '' اوبرفور، وشیفته: '' پس باکسی که -------------- توان نبشت '' ندارد

2 حبیب: '' شتی ومهملات '' ندارد

3 شیفته: مهملات ناسزا '' درشت گفتن آغازکرد '' که تو مرید جد ماباشی

4 حبیب: گرفت که '' ترا '' ازصدقه

5 حبیب: رسیده '' است وتو ازروی '' کفران نعمت

6 حبیب: '' ازجهت ما '' ندارد

7 حبیب: بیک رقعه '' نوشتن هم کاهلی بکنی '' چه شخنی باشد، وشیفته: '' ما بیک رقعه نمی نویسی '' ندارد

8 شیفته: '' ودرد یارو زرق افتاده '' ندارد

9 شیفته: '' دست '' ندارد

10 حبیب: '' خاطر '' اضافه

11 حبیب: '' بعد ازآن '' ندارد، وشیفته: بدامن او '' چسپید ودل جوئی نمود '' مبلغی

12 حبیب: مبلغی '' اورا داده '' خوشنود

13 حبیب: خوشنود '' گردانید آنگاه '' ورخصت داد

14 شیفته: '' ونیزهم ازایشان '' ندارد

15 مطبوعه: '' شیخ '' ندارد

16 حبیب: '' وبد می خواستی '' ندارد

17 حبیب: بد می '' داشتی '' قضارا، وشیفته: بدمی گفتی '' وبایذای ایشان سعی نمودی '' قضارا

18 مطبوعه: به جنازه '' برفت

ادا نمود[1] و درحق او[2] دعا فرمود الهی هرآنچه این مرد درحق من گفت و اندیشید من اورا[3] بخشیدم از جهت من اورا عقوبت نکنی[4] **وایضاً نقلست** خواجه حسن علاءسجزی که متعلمی بود شمس الدین نام مالی بسیارداشتی ودرشهر[5] دهلی بزازی کردی اورا بحضرت شیخ نظام الملته والدین قدس سره چندانی اعتقادی نبودی و پیوسته ذکرایشان بی ادبانه مینمودی روزی وقت عصری نزدیك موضع افغان پور[6] با جمعی یاران میگذشت چون[7] بکرانه آب جونی رسید آنجا[8] سبزه زاری دید وازآن موضع مذکور[9] شراب طلبید خواست که ارتکاب نماید ناگهان حضرت شیخ را بچشم بچشم ظاهر[10] استاده دید که[11] باشارت انگشت ازان معاصی منع میفرماید چون صورت حال[12] حضرت شیخ این[13] معاینه نمود شمس الدین مذکورآوند شراب در آب انداخت و فی الحال وضو سخت و بخدمت حضرت شیخ رسید و سربرزمین نهاد حضرت شیخ برفور[14] فرمود که هرکرا سعادت مساعدت می نماید اوازمعاصی همچنان بازمی آید که این شمس الدین مذکوربازآمد همدرآن وقت بشرف ارادت مشرف گشت[15] روزدوم تمام مال وجهات هرچه[1] درملك او بود بدرویشان خانقاه

---

1. شیفته : بعد " ونمازگذارد " ودرحق او
2. حبیب : " درحق او " ندارد
3. حبیب : " اورا " ندارد
4. شیفته : من اورا " نپرسی وایضاً " نقل است
5. حبیب : " شهر " ندارد
6. حبیب : " وقت عصری نزدیك موضع افغان پور " ندارد
7. حبیب : " می گذشت چون " ندارد
8. حبیب : آب جون " درآن " سبزاه زاری دید
9. حبیب : " دید وازآن موضع مذکور " ندارد
10. حبیب : " بچشم ظاهر " ندارد
11. حبیب : " ایستاده دید که ندارد
12. مطبوعه : " حال " ندارد
13. مطبوعه : " این " اضافه
14. حبیب : شیخ " چون اورا دید " فرمود که
15. حبیب : ارادت " شد " روزدوم

شیخ ایثار نمود ویکبارگی ترک[2] وتجرید کرد چنانچه یکی ازمقبولا ن حق گشت و حضرت سلطان المشایخ شیخ نصیر الملته والدین اودھی قدس سره نیز[3] در کتاب[4] *خیرالمجالس*[5] ذکر او فرموده اند وقتی[6] که من درآنچه[7] از حضرت شیخ مشارٌالیه[8] رخصت گرفته بجانب خطه[9] اوده متوجه گشتم وآن[10] شمس الدین مذکوررا[11] درخطه پتیالی دریافتم[12] جامه مرقع دربرداشت ویك درویشی برابر اوبود ویك چوبی وآوندی سفالین رسنی برای دست اونیزبرآن آوند[13] بسته دردستش بود بجانب خطه[14] بهار توجه داشت مگر مادری پیر در[15] بهارش بود[16] چون بدین حالش دیدم اورا[17] پرسیدم که چونی وچه حالداری جواب داد الحمد للّٰه ازبرکت حضرت شیخ نظام الملته والدین خوش و خورمم ازعنایت شیخ وازحق[18] تبارك و تعالیٰ ابواب سعادت بر دلم مفتوح است[19] برمن ابریق چرمی بود گفتم که اگر این را قبول نمائی بهترباشد جواب داد که من

---

1 حبیب : مال و'' اسباب '' درملك اوبود

2 حبیب : ''ترك '' ندارد

3 حبیب : '' نیز'' ندارد

4 حبیب : ''کتاب '' اضافه

5 خیرالمجالس : ص 146 ۔ 147

6 حبیب : '' وقتی '' اضافه

7 حبیب : ''درآنچه '' ندارد

8 حبیب : '' مشارٌالیه '' ندارد

9 حبیب : رخصت '' شده '' اوده متوجه گشتم

10 حبیب : متوجه گشتم '' مولانا '' شمس الدین مذکور

11 حبیب : '' را '' ندارد

12 حبیب : ''دریافتم '' ندارد

13 حبیب : آویز ''بدآن '' بسته

14 حبیب : ''خطه '' ندارد

15 مطبوعه : '' در'' ندارد

16 حبیب : ''مگر مادری ۔۔۔۔۔۔۔۔ بهارش بود '' ندارد

17 حبیب : '' اورا'' ندارد

18 مطبوعه : واز'' حضرت '' تبارك و تعالیٰ

19 حبیب : مفتوح '' دارد وپیش '' من ابریق چرمی بود

پیشتری درمساجد ازبهر نمازجماعت فرود می آیم هچکش برین جواب وبدین آوند نظر نمیکند و چون کسی ابریق چرمی برمن[1] بیند شاید طمع کند این گفت و دستم بوسید و فاتحه درخواست[2] وجدا گشت **وایضاً نقلست** ازحضرت شیخ نصیرالملته والدین محمود اودهی قدس سره[3] که وقتی خدمت[4] قاضی محی الدین کاشانی که من بزودی برو[5] پیش اوخوانده ام دانشمندی متحیربود ناگاه اوبیمارگشت چنانچه مردم مردم قطع امید زیستن اوکردند و بدانستند که قاضی مذکور[6] همین لحظه جان بحق تسلیم[7] خواهد نمود[8] ناگاه حضرت سلطان المشایخ نظام الملته والدین قدس سره بعیادت او قدم رنجه فرمودند دیدند که قاضی مذکوردرجان کنند است[9] وحضرت شیخ دست مبارك برویش فرودآورد و همان لحظه قاضی مذکور[10] که بکلی بے شعور بود[11] بهوش آمد وبرخاست وسردرقدم شیخ نهاد وصحت کلی یافت گوئی هرگزهیچ مرض نداشت **وایضاً نقلست** ازحضرت شیخ نصیرالملته والدین محمود اودهی قدس سره را که روزی مریدی ازمریدان حضرت شیخ نظام الملته والدین با عز داشت درآنجا[12] حضرت شیخ را استدعا کرد وقوالان برای سماع حاضرآورد وبقدر طعمای مهیا نمود چون سماع دردادند چند هزارمردم ازاطراف وجوانب حاضر

---

1 حبیب: '' برمن '' ندارد

2 حبیب: وفاتحه '' خواندن '' وجداگشت

3 حبیب: '' قدس سره '' ندارد

4 حبیب: '' خدمت '' ندارد

5 خدابخش: '' برو '' اضافه

6 حبیب: '' قاضی مذکور'' ندارد

7 حبیب: '' جان بحق تسلیم '' ندارد

8 حبیب: خواهد '' مرد '' ناگاه سلطان المشایخ

9 حبیب: بعبادت او'' رفتند که رمقی ازومانده است '' حضرت شیخ

10 مطبوعه: حضرت شیخ -------------- مذکورکه '' ندارد

11 حبیب: وبکلی شعوررفته '' ایشان بسم الله الرحمٰن الرحیم گفته دست مبارك برویش فرودآوردند آن وقت قاضی '' بهوش آمد

12 حبیب: مطبوعه: '' حضرت شیخ نظام ---------------- داشت درآنجا '' ندارد

آمدند وآن تمام طعام آنقدرنبود که پنچاه ویاشست کس را اکتفا کند بعد تمام سماع صاحب طعام متحیر ومنفعل[1] گشت چنانچه حضرت شیخ دریافتند وبیشتر که خادم خادم ایشان بود حضرت شیخ بدو اشارت فرمود برو رستها ءخلق بشویاں و دهگان دهگان ازایشان دریکجا بنشانی و هرکرده نانی را چهارپرکاله سازو درطبق نان خورش ماند ازو بسم الله بگو مبشر مذکورهمچنان کرد چنانکه تمام خلایق سیر شدند و اکثر طعام باقی ماند[2]۔

نقلست که حضرت شیخ نظام الملته والدین قدس سره درآنچه[3] دوازه ساله بود پیش مولانا علاءالدین اصولی قدوری میخواند و این مولانا علاءالدین اصولی مردیعزیز الوجودی و بسی بابرکت[4] بود چنانچه مناقب او[5]در کتاب فوائدالفواد مسطوراست خرقه از حضرت شیخ جلال الدین تبریزیؒ[6]داشت چنانچه روزی حضرت ایشان دردهلی خانه خود نشسته بودند و مولانا علاءالدین مذکورؒ[7] براهی میگذشت چون نظر شیخ [8] برمولانا افتاد فی الحال بخواند وکِسوت خود بدوپوشاند چنانچه یکی از مقبولان درگاه حضرت الاالله گشت[9] القصه او در بداؤن بودی و حضرت شیخ در[10] پیش او تعلیم نمودی چون قدوری[11] باتمام رسانید مولانا مذکور

---

[1] مطبوعه : '' منفعل '' ندارد

[2] حبیب : '' شیخ نظام الملته والدین حضرت محمد اودهی قدس سره ــــــــــــــ طعام باقی ماند '' ندارد

[3] حبیب : نظام الملته والدین '' فرمود وقتی که '' دوازده ساله بود

[4] حبیب : علاؤالدین اصولی '' بسی بزرگ ومتبرک '' بود چنانطه

[5] حبیب : '' او'' ندارد

[6] حبیب : '' رحمته الله علیه '' اضافه

[7] مطبوعه : '' رحمته الله علیه '' ندارد

[8] حبیب : مطبوعه : '' شیخ '' ندارد

[9] حبیب : '' چنانچه روزی ــــــــــــــ حضرت الله گشت '' ندارد

[10] مطبوعه : '' در'' اضافه

[11] حبیب : چون ''آن را'' باتمام رسانید

روی بحضرت شیخ آورد که[1] بعد ازین شما را باید که دستارکلان بر سر به پیچید درآن ایام شیخ را[2] وجه معاش بسیار تنگی داشت ودستارکلان میسر نبودی تخفیفه[3] چارگزی گزی بر سر پیچیدی شیخ این سخن به پیش والده مبارك[4] خود عرض نمود که اشارت[5] اشارت[5] مولانا علاءالدینؒ بر این است که بعد ازاین دستاری کلان برسر پیچی والده شیخ چون ایمعنی شنید[6] فرمود که انشاءالله تعالیٰ من[7] دستارکلان برای تو ترتیب نمایم میان[8] معدود ایام والده حضرت شیخ الاسلام[9] ریسمان بدست خود برست[10] ودستاری مرتب ساخت و شیخ آنرا بخدمت مولانا علاءالدین اصولیؒ[11] برد و پیش نهاد[12] ومولانا مذکورآن دستار[13] بکشاد یکسری بدست خود گرفت سری دیگر بدست حضرت شیخ داد چنانچه حضرت شیخ بر سر مبارك خود[14] پیچید و سردرقدم آن استاد نیکو نهاد میگوند[15] علی مولا که اونظریافته حضرت شیخ جلال الدین تبریزی

---

1 حبیب: مولاناء " بایشان " بعد ازین شما
2 حبیب: " شیخ را " ندارد
3 حبیب: " کلان میسر نبودی تخفیفه " ندارد
4 حبیب: " مبارك " اضافه
5 حبیب: " اشارت " ندارد
6 حبیب: مولانا " چون می گوید آن عفیفه روز " فرمود
7 حبیب: " من " ندارد
8 حبیب: " میان " ندارد
9 حبیب وخدابخش: " والده حضرت شیخ الاسلام " ندارد
10 مطبوعه: بدست خود " رسید " ودستارمرتب ساخت
11 مطبوعه: " اصولی رحمته الله علیه " ندارد
12 حبیب: " مذکورآن دستار " ندرد
13 حبیب وخدابخش: شیخ داد " تابه " پچیده وسردرقدم
14 حبیب وخدابخش: " بنهاد می گویند " ندارد
15 مطبوعه: " رحمته الله علیه " ندارد

ایست رحمته الله علیه[1] آنجا حاضر بود برفور فرمود که ای مولانا علا الدین این مرد سرفراز گردد عالم گیر شود[2] هم چنان شد[3]۔

نقلست[4] حضرت شیخ المشایخ نصر الملته والدین محمود اودهی[5] قدس سره[6] که روزی من و قاضی محی الدین کاشانی پیش حضرت سلطان المشایخ نظام الملته والدین قدس سره نشسته بودیم که[7] بعضی یاران رسیدن وعرض نمودن که تا امروز درخانقاه صوفیان[8] طوسیان عُرسی بود ما نیز[9] حاضر بودیم پسران شیخ عماد در شان بندگی مخدوم چیزهای ناملایم بر زبان میراندند ما آنجا نماندیم بخدمت حضرت شیخ رسیدیم[10] حضرت شیخ چون این حکایت شنید[11] برزبان مبارك راند که روزی درویش هرره گوئی بخدمت شیخ المشایخ فرید الملته والدین قدس سره رسیده بود حضرت شیخ اورا چیزی دهانید و بازگرادانید وقت بازگشتن[12] بر مصلائی شیخ شانه دید طمع نمود و[13] ازحضرت شیخ طلبید[14] جواب نفرمود درویش گفت که ای

---

1 حبیب: "علاؤالدین این مرد" ندارد

2 حبیب: عالمگیر "گردد آخر الامر بغایت الله تعالیٰ "هم چنان شد

3 شیفته: ازجهت "نقل است که روزی قاضی محی الدین کاشانی که دانشمندی متخربود بیمارگشت چنانچه اززیستن قطع امید شد سلطان المشایخ عادت رفت دیدکه قاضی درجان کند است باز شعورکملی رفته حضرت شیخ برویش آورد فرود همان لحظ بهوش آمد وبرخواست وسر درقدم حضرت نهاد وصحت کلی یافتگوئ مرکذ مرض نداشت "نقل است ازحضرت

4 حبیب: "نقل است" ندارد

5 حبیب: "محمد اودهی" ندارد

6 شیفته: "قدس سره" ندارد

7 حبیب: نشسته بودیم "این آشنا" بعضی یاران رسیدن

8 خدابخش: "صوفیان" اضافه

9 حبیب: "ما نیز" اضافه

10 حبیب وشیفته: "بخدمت شیخ رسیدیم" ندارد

11 حبیب: "چون این حکایت شنید" ندارد

12 شیفته: اورا چیزی دهانید "بازاو" بر مصلاء حضرت

13 شیفته: "طمع نمود و" اضافه

14 مطبوعه: "طلبید" اضافه

شیخ اگر[1] شانه بمن دهی ترا از من[2]برکتی حاصل شود حضرت شیخ فرمود بروترا وبرکت ترا درآب روان انداختم بعد زمانی[3] آن درویش ازبرائی غسل درآبی درآمده بود[4] غرق گشت چنانچه[5] این حکایت در ذکر حضرت ملک المشایخ فریدالملته والدین قدس سره مرقوم است[6] حضرت شیخ نظام الملته والدین قدس سره همدرین حکایت بود[7] که شخصی رسید[8] که همین زمان پسران شیخ عماد ازبرای غسل درآب[9] درآمده بودند هر دو غرق شدند و این شیخ عماد طوسیؒ خلیفه شیخ رکن الدین فردوسی قدس روحه[10] که هم درقصبه[11] کیلوکھری برلب آب جون[12] آسوده است حضرت شیخ نجم[13] الدین محمود فردوسی پیر حضرت شیخ شرف الدین منیری علیه الرحمته[14] که دربهارآسوده است و حضرت شیخ نجم الدین[15] مذکور بالای حوض شمسی هستم درشهر دهلی آسوده است[16] و پیر ایشان[17] حضرت شیخ

---

1 حبیب وخدابخش: گفت که "این" شانه بمن دهی
2 حبیب وخدابخش: "ازمن" اضافه
3 شیفته: "بعد زمانی" ندارد
4 حبیب وخدابخش: ازبرائ غسل درآمده "غسل کرد" غرق گشت
5 حبیب: "چنانچه" ندارد
6 شیفته: "چنانچه این حکایت ــــــــــــــــ قدس سره مرقوم است" ندارد
7 حبیب: این حکایت "را هنوزتمام کرده بودند" که شخص
8 حبیب: که شخصی "خبرآورد" که همیں زمان
9 حبیب: "درآب" ندارد
10 حبیب، خدابخش وشیفته: رکن الدین فردوسی "است" که هم
11 حبیب وخدابخش: "درقصبه" ندارد
12 شیفته: "برلب آب جون" ندارد
13 مطبوعه: وحضرت "نجم" الدین محمد فردوسی
14 حبیب وخدابخش: علیه الرحمته "ندارد وشیفته: شرف الدین منیری "است مرید وخلیفه" که دربهارآسوده است
15 مطبوعه: وحضرت شیخ "نجیب الدین" مذکوربالائ
16 حبیب: "وحضرت شیخ ــــــــــــــ دهلی آسوده است" ندارد
17 شیفته: شرف الدین منیری "است مرید وخلیفه" حضرت شیخ بدرالدین

بدرالدین سمرقندیؒ[1] که خلیفه حضرت شیخ شرف[2] الدین باخرزی است نیز دردهلی دهلی آسوده است[3]۔

نقلست[4] که حضرت شیخ شرف الدینؒ[5] درابتداءسلوک درکوه قصبه راجگیر راجگیر غاریست و رویٔ[6] بمجاهد وه ریاضت مشغول شدی و طعام اصلاًهیچ[7] نخوردی هر روز[8] وقت شام[9] والده آن شیخ عظام[10] مقداری طعام بدست غلام فتوحا فتوحا نام[11] برای افطار میفرستادی چون فتوحا مذکور[12] بدیشان میر سیدی بمجلی اشارت[13] میفرمودی که فلان جا [14] بنه و برو معلوم نیست که آن طعام نصیب که میگشتی[15] وقتی که آن معصومه روزگار والده آن شیخ کباراز غلامی که بدیشان[16] طعامی می بردی پرسید[17] که این فتوحا طعامی که توبخدمت[18] فرزندم شرف الدین می بردی او

---

1 شیفته : بدرالدین سمرقندی '' است وایشان '' خلیفه حضرت

2 مطبوعه : حضرت شیخ '' سیف '' الدین باخرزی است

3 شیفته : '' نیزدرشهر دهلی آسوده است '' ندارد

4 حبیب : '' نقل است '' ندارد

5 خدابخش : '' رحمته الله علیه '' اضافه

6 شیفته : '' غاریست و رویٔ '' ندارد

7 حبیب : '' هیچ '' اضافه

8 خدابخش : '' روز '' ندارد

9 حبیب : '' وقت شام '' ندارد

10 حبیب : '' عظام '' ندارد

11 حبیب : '' نام '' ندارد

12 حبیب : '' چون فتوحا مذکور '' ندارد

13 حبیب : '' می رسیدی بمجلی اشارت '' ندارد

14 حبیب : '' فلان جا '' اضافه

15 حبیب : نصیب که '' شدی '' وقتی آن معصومه

16 حبیب : معصومه روزگار '' ازفتوحا غلام پرسید '' طعام

17 حبیب : '' بردی پرسید '' ندارد و شیفته : غاریست و روئی بمجاهده ------------- بردی پرسید '' ندارد

18 حبیب : که '' توبرایٔ '' فرزندم شرف الدین

او هر گز بدان طعام میل مینماید[1] و یا تناول میفرماید فتوحا مذکور درجواب[2] گفت که حضرت بی بی من هر گز ندیده ام که ایشان چیزه خورده باشند آن رابعه عصر[3] اندکی[4] آرد و شکر بخمیر کرد وریزه خرمایِ چند ساعت[5] و درکاسه[6] انداخت وبدست وبدست فتوحا مذکور شیخ مشارٌالیه روان کرد و گفت چون شیخ برسی[7] بگوئی[8] که والده شما فرستاده[9] است ازاین خرما ریزه اگر نخوری من شیر خود بحل نکنم فتوحا مذکور باشارت آن رابعه عصر پیش حضرت ایشان رفت و صورت حال بازنمود[10] و حضرت شیخ[11] چون چنین شنید اندکی متامل گشت[12] مقدار ازان شیرینی بسم الله گفت[13] و دردهن انداخت چون[14] اندکی بحلقش رفت بیهوش[15] گشت و دربیهوشی مورچهاءکلان از سوراخ بدرآمدند و درحلق ایشان درمی آمدند و اندك اندك ازآن شیرینی که خورده بودند بدهن گرفته[16] بدرمیبردند[17] چون بتمامه بدرآورند بعده[1]

---

[1] خدابخش : ''میل می نماید'' ندارد

[2] حبیب : شرف الدین منیری '' هیچ معلوم می کند یانه او'' گفت که حضرت

[3] شیفته : شرف الدین میبری '' می خورد فتوحا عرض کرد که بنظر خود ندیده ام یك روز'' اندکی آرد و شکر وبخمیرکرد

[4] حبیب : رابعه عصر'' پاره ''آرد و شکر بخمیرکرد

[5] حبیب : چند در'' پخت '' درکاسه انداخت

[6] شیفته : بدست فتوحا'' فرستاد'' که والده شما

[7] حبیب : بدست فتوحا'' براَاو فرستاد وپیغام داد که '' بگوئی که والده شما

[8] مطبوعه : والده شما'' فرموده ''است

[9] حبیب : است '' ''که '' اگربخوری و شیفته : '' ازین خرما ریزه '' ندارد

[10] شیفته : بحل نکنم فتوحا'' همچنان گفت و نشست که بحضورما روزه افطارکند که مادرتو چنین فرموده است'' حضرت شیخ

[11] حبیب : '' مذکورباشارت آن رابعه ---------------- بازنمود حضرت شیخ '' ندارد

[12] حبیب : چون '' این سخن بایشان'' مقداری

[13] شیفته : ازان'' بدرمی بردند'' ودردهن انداخت

[14] حبیب : '' چون'' ندارد

[15] شیفته : '' ودربیهوشی '' ندارد

[16] شیفته : ''که خورده بودند بدهن گرفته '' ندارد

[17] حبیب : اندك اندك'' بدرمی بردند'' چون بتمامه

حضرت ایشان بهوش آمدند فتوحا صورت حال بوالده آن اهل[2] کمال معروض داشت بعد ازآن حضرت شیخ شرف الدین احمد بابرادرکلان خود شیخ جلال الدین محمد قدس سره بطرف داراخلافته[3] دهلی متوجه شدند و حضرت زبدة المشایخ[4] شیخ نظام الدین محمد بداونی را دریافتند چنانچه حضرت ایشان فرمودند که حواله شما بخانواده فردوسیان است آنزمان هر دو برادر مرید حضرت شیخ نجم الدین[5] فردوسیؒ[6] شدند حضرت شیخ شرف الدین احمد قدس روحه[7] خرقه خلافت یافت و بخطه بهار اند وآنجا آسوده شیخ مشارٌالیه[8] بسی اهل کمال بود و تصانیف گزیده دارد مکاتیب[9] ومعدن المعانی و تصنیف های دیگر مشهورو معروف اند **ایضاًنقل است** از[10] حضرت شیخ المشایخ[11] نصیر الملته والدین محمود اودهی قدس سره[12] درقصبه سرساوه دانشمندی بود درخانه وی آتش گرفت تمام رخوت خانه[13] فرمان املاك او بسوخت و او دردهلی آمد مدتی مدید بدیوان دوید و[14] فرمانی دیگر بمضمون آن فرمان ما قبل[15] حاصل نمود و درآن زمان فرمانی مرتب ساختن بسیار دشواری

---

1 حبیب : '' بعده '' ندارد و شیفته : '' چون بتمامه بدرآوردند بعده '' ندارد

2 حبیب : '' اهل '' ندارد

3 حبیب : شرف الدین احمد '' به '' دهلی متوجه گشت و شیفته : بابرادرکالان -------------- دارالخلافت '' ندارد

4 حبیب : متوجه گشت و'' با '' شیخ نظام الدین محمد

5 مطبوعه : حضرت شیخ '' نجیب '' الدین

6 مطبوعه : '' رحمته الله علیه '' ندارد

7 حبیب : '' احمد قدس سره '' ندارد و شیفته : '' و حضرت شیخ -------قدس سره '' ندارد

8 حبیب : '' شیخ مشارٌالیه '' ندارد

9 حبیب : اهل کمال بود '' درکتاب '' ومعدن المعانی

10 خدابخش : '' و تصنیفهای دیگر مشهورو معروف از '' ندارد

11 حبیب : '' المشایخ '' ندارد

12 حبیب و شیفته : '' اودهی قدس سره '' ندارد و شیفته : محمود اودهی قدس سره '' ندارد

13 شیفته : '' تمام رخوت خانه '' اضافه

14 شیفته : '' و او دردهلی ---------------- بدیوان دویده '' ندارد

15 حبیب : '' بدایون دویده ----------------- آن فرمان ماقبل '' ندارد

داشت آن[1] فرمانی ثانی[2] نیز درراهی میرفت[3] ازبغلش بجائی[4] افتاد وگم گشت چون بوثاق خود[5] رسید فرمانرا دربغلی ندید و خود را[6] درگریه و زاری کشید و فی الحال بخدمت[7] شیخ المشایخ دوید و صورت حال بصد اندوه ودرد درمیان آورد[8] حضرت حضرت شیخ[9] فرمود مولانا نذرکن که چون فرمان بیابی حلوائی بروح پاک حضرت شیخ فرید الملته والدین قدس سره[10] حاضرآری مولانا مذکوربدل وجان قبول نمود بعد زمانی حضرت شیخ[11] بزبان مبارک راند که مولانا چه خوب باشد که همین زمان بروی و[12] حلوای[13] بخری وحاضرآری مولانا[14] فی الحال برخاست بردرخانقاه دوکان دوکان حلوای بود[15] چند درهم به دوداد و حلوای خرید حلوائی مذکور[16] کاغذی مکتوب[17] بدرآورد خواست که پاره کند[18] و حلوا درووپیچید و بدست او دهد مولانا

---

1. حبیب: بسیاردشواری "کشید این "فرمانی
2. حبیب: "ثانی" اضافه
3. شیفته: حاصل نمود" بازارمی گذشت " ازبغلش بجائی افتد
4. حبیب: "بجایٔ" ندارد
5. حبیب: "خود" اضافه
6. حبیب: "خودرا" ندارد
7. حبیب: گریه وزاری "کردن گرفت وهمان پیش رفت" وصورت حال وشیفته: "بجائی ندید" سرسیمه شد نیافت شیخ المشایخ
8. شیفته: "بصد اندوه ودرد درمیان آورد" ندارد
9. حبیب: "صورت حال" واقع پیش ایشان بازگرفت" شیخ المشایخ
10. حبیب: حضرت شیخ" فرید الحق والدین" حاضرآری
11. حبیب: "حضرت شیخ" ندارد
12. حبیب: "بروی و" ندارد
13. خدابخش: "حلوای" ندارد
14. حبیب حلوای "بیاری" فی الحال
15. حبیب: بردرخانقاه" رفت" چند درم بدوداد
16. حبیب: "مذکور" ندارد
17. حبیب: "مکتوب" ندارد
18. حبیب: "خواست که پاره کند" ندارد

چون نیك نگاه کرد کاغذی[1] همان فرمانش بود فی الحال ازحلوائی گرفت باحلوای بهم بحضرت[2] شیخ آورد و سر برزمین نهاد و حضار مجلس باظهار این کرامت نیز سر برزمین نهادند و شجره اعتقاد را بتازگی آبی دیگر داد[3] **نیزنقل است** ازحضرت شیخ المشایخ نصیرالملته والدین قدس سره[4] که[5] روزی حضرت شیخ المشایخ شیخ فرید فرید الملته والدین قدس سره[6] درحجره متبرکه خود حالی داشتند واین رُباعی بزبان مبارك خود[7] مکرر می راندند وتواجد می نمود[8]

رُباعی

خواہم که همیشه درهوای توزیم	خاکی شوم وبزیرپای توزیم
مقهودمن بنده ز[9]کونین توی	ازبهرتومیرم وبرای توزیم

مولانا بدرالدین اسحاقؒ بر درحجره حاضر بود او برای حاجتی برخاست و حضرت شیخ نظام الملته والدین قدس سره را فرمود تا آن زمان که من بیایم شما حاضر باشید نگذارید که کسی مرد[10]حجره راه باید[11] القصه چون مولانا بدرالدین

---

1 حبیب : '' کاغذ '' اضافه

2 حبیب : '' بحضرت '' ندارد

3 حبیب : '' وشجره اعتقاد را بتازگی آبی دیگرداد '' ندارد وشیفته : فرمود مولانا نذر ''آن فقیه قبول کرد بازفرمود که قبول ازحصول مامول آن شیرینی کن دانشمند دربازاررفت که حلوی شیرینی بخرد اتفاقاً حلوای خواست کورکاغذی حلوا انداخته بدرآمد فقیه کاغذ را شناخت که فرمان ملك خوشحال شد وشیرینی دوچند آن آورد وباصدق تمام مرید شد '' نیزنقل است

4 خدابخش : '' نقل است '' ندارد

5 مطبوعه : نصیرالملته والدین قدس سره '' ندارد

6 شیفته : نقل است '' حضرت مخدوم شیخ فریدالدین '' درحجره متبرکه خود حالی داشتند

7 حبیب : واین '' را '' مکررمیراندند

8 شیفته : واین رُباعی '' بیت توجد می فرمود '' رباعی

9 حبیب : مقصود '' به دل '' کونین توئ

10 حبیب : که کسی '' در '' حجره

11 حبیب : حجره '' برود '' القصه چون مولانا بدرالدین

اسحاق برفت شیخ مشارٌالیه بردر[1]حجره نشسته[2] ازشکاف تخته دربدید[3] که حضرت حضرت شیخ فرید الملته والدین قدس سره را این چنین حال است که[4] دست مبارك خود پس[5] پشت گرفته تواجد می فرمایند و بهر طرفی که روی می آرند این رباعی می خوانند سجده میکنند شیخ نظام الملته والدین قدس سره بخود اندیشید[6] که توکل کرده درحجره درآیم و دراین وقت ازحضرت[7] ایشان فیض و نعمتی[8] مجدد دریابم فی الحال[9] بسم الله الرحمٰن الرَّحیم گفتم و بحجره درآمدند و سر برزمین نها دم حضرت سلطان المشایخ فرید الملته والدین چون همچنانش دیدند[10] فرمودند نظام الدین بخواه چه میخواهی بحضرت شیخ[11] عرض نمودم که مخدوم خواستم حضرت ایشان[12] ایشان[12] نیز فرمودند آنچه خواستی دادم هم دران حین آنچه از حضرت ایشان[13] خواسته بودم[14] درخود پیدا[15] یافتم چنانچه بارها حضرت شیخ نظام الملته والدین قدس سره[16] افسوس می نمودند که چون این هم ازحضرت ایشان[1] نخواستم که البته[2]

---

1 شیفته : برفت شیخ " نظام الدین " حجره

2 حبیب : " بردرحجره نشسته " ندارد و شیفته : " نشسته " ندارد

3 حبیب : شگاف تخته " دید " که حضرت

4 حبیب و شیفته : " فرید الملته والدین ــــــــــــــــ حال است که " ندارد

5 مطبوعه : " پس " ندارد

6 شیفته : " قدس سره با خود اندیشید که " ندارد

7 حبیب : " حضرت " ندارد

8 حبیب : " نعمتی " ندارد

9 حبیب : " فی الحال " ندارد و شیفته : " درحجره درآیم ــــــــــــ فی الحال " ندارد

10 حبیب : " سلطان المشایخ ــــــــــــــ چنانش دیدند " ندارد و شیفته : حضرت " مخدوم " فرمودند

11 حبیب : " بحضرت شیخ " ندارد

12 حبیب : " حضرت ایشان " ندارد

13 حبیب : " ازحضرت ایشان " ندارد

14 شیفته : خواستی دادم " حضرت شیخ المشایخ فرمودند که آن آثار و عالی " درخود پیدا

15 حبیب : " پیدا " ندارد

16 حبیب : " حضرت شیخ ــــــــــ قدس سره " ندارد و شیفته : پیدا یافتم " وتاآخر عمر " افسوس می نم

موت[3] من درسماع باشد ـ **نقل است** از حضرت شیخ المشایخ نصیر الملته والدین محمود اودهی قدس سره[4] که در دهلی ترکی بود اورا تلیغه میگفتند[5] با حضرت شیخ نظام الدین[6] اعتقادی کامل داشت روزی صد دینار سُرخ[7] بخدمت آورد حضرت شیخ[8] قبول نفرمود او غمگین گشت چون حضرت شیخ اورا مخرون یافت[9] یک دینار سرخ[10] ازآن دویست دینار[11] قبول نمود و فرمود[12] باقی ترا بخیشیدم بکارتو خواهد آمد او همچنان مخرون[13] وغمگین بود حضرت شیخ درآن زمان[14] بکرانه آب جون نشسته بود روبتلیغه کرد[15] و فرمود که زمانی[16] بجانب آب جون ناظر باشی چون تلیغه مذکور[17] نظر بآب انداخت[18] دید که تمام آب جون تنکهاء زر شده فی الحال[19] می رود و سر بر زمین نهاد حضرت شیخ فرمود که زنهار بر هیچکسی نگوئی چون از مجلس حضرت شیخ بیرون آمد نتوانست که نگاه دارد ایضاً **نقل است** از حضرت شیخ المشایخ نصیر

---

1 حبیب و شیفته : " از حضرت ایشان " ندارد
2 حبیب : " البته " ندارد
3 شیفته : نخواستم که " محبت " من درسماع باشد
4 حبیب : نقل است " شیخ نصیر الدین محمود " که در دهلی
5 حبیب : " اورا تلیغه می گفتند " ندارد
6 حبیب : " نظام الدین " اضافه
7 حبیب : " سُرخ " ندارد
8 حبیب : " حضرت شیخ " ندارد
9 حبیب : اورا مخرون " دید " ایک دینار
10 حبیب : مخرون " دید " یک دینار
11 شیفته : " نقل است از حضرت شیخ المشایخ ------------------ دویست دینار " ندارد
12 حبیب : ازان " جمله برداشت " باقی ترا بخشیدم
13 حبیب : " مخرون " ندارد
14 حبیب : " درآن زمان " ندارد
15 حبیب : نشسته بودند " آن ترک را " فرمود
16 حبیب : " زمانی " ندارد
17 حبیب : ناظر باشی چون " او " نظر
18 حبیب : نظر " کرد " دید که تمام
19 حبیب : " فی الحال " اضافه

الملته والدین محمود اودهی قدس سره[1] که حمید قلندر موازنه دوازده سال بود و برابر پدر خود مولانا تاج الدین که یکی از[2] مریدان حضرت شیخ است درمائیده حضرت شیخ[3] حاضر بود حضرت شیخ گرده نانی بمولانا تاج الدین داد و حمید مذکور مذکور از[4] پدر خود گرفته در بغل نهاد چون از مجلس حضرت[5] شیخ بیرون آمدند در دهلیز جماعت خانه قلندری چند نشسته[6] بودند یکی چون نظر ایشان بر حمید رسید[7] رسید[7] یک از قلندران اهل دل بود برفور[8] زبان کشود که ای پسر اگر نانی داشته باشی بما بما بده حمید گفت که نان ندارم قلندر برفور[9] گفت که حضرت شیخ از پیش خود گرده گرده نانی برداشته[10] بپدر تو[11] عنایت فرموده بودند آن نان[12] در بغل تست بما ایثار کن حمید[13] چون این سخن[14] بشنید[15] متحیر ماند برفور نان از بغل کشید به پیش قلندران نهاد[16] چون از عقب[17] مولانا تاج الدین مذکور رسید پرسید گرده[18] نان راچه کردی

---

1 حبیب : سر بر زمین نهاد'' وهم از ایشان'' که حمید قلندر
2 حبیب : '' یکی از'' ندارد
3 حبیب : '' حضرت شیخ'' ندارد
4 حبیب : حمید مذکور''آنرا'' پدر خود گرفته
5 خدابخش : '' حضرت'' ندارد
6 حبیب : '' نشسته'' ندارد
7 حبیب : '' چون نظر ایشان به حمید رسید'' ندارد
8 حبیب : '' برفور'' ندارد
9 حبیب : '' برفور'' ندارد
10 حبیب : حضرت شیخ'' برائی'' به پدر تو عنایت
11 شیفته : '' قبول نمود فرمود-------- برداشته بپدر تو'' ندارد
12 حبیب : '' نان'' اضافه
13 مطبوعه : '' حمید'' اضافه
14 مطبوعه : '' سخن'' ندارد
15 حبیب : در بغل تست'' رابدو داد'' متحیر ماند
16 حبیب : '' برفورنان ------------------- قلندران نهاد'' ندارد
17 حبیب : '' از عقب'' ندارد
18 حبیب : ''گرده'' ندارد

حمید مذکور[1] قصه حال گفت مولانا تاج الدین یک سیل پس[2] گردن او زد مضطرب الحال پیش حضرت شیخ[3] دست پسر[4] گرفته آمد و[5] گفت مخدوم گرده[6] نانی که به بنده بنده خویش عنایت فرموده بود یدبدو سپرده بودم که[7] این تبرک را[8] نصیب عیال و اطفال خود سازم تا بدآن برکت آمرزیده شوند[9] این ابله بقلندران که در دهلیز[10] جماعت خانه بودند بدیشان داد[11] حضرت شیخ فرمودند چون آن نان[12] نصیب درویشان بود بدیشان[13] رسید و این پسر تو آخر الامر قلندر خواهد[14] شود[15] و او همچنان همچنان شد اگر چه متعلم و فاضل شد فاما درلباس قلندری می بود سر وریش می تراشید مدتی دردولت آباد بخدمت مولانا برهان الدین غریب[16] قدس روحه بود ملفوظ حضرت ایشان نیز[17] نبشت بعد فوت ایشان ازدکن[18] دردهلی آمد و بخدمت

---

1 حبیب : " مذکور" ندارد

2 حبیب : یک سیلی " سخت بر" گردن او زد

3 حبیب : " مضطراب الحال پیش حضرت شیخ" ندارد

4 اساس : " پسر" ندارد

5 حبیب : پسر گرفته " پیش حضرت شیخ آورد " گفت که مخدوم

6 حبیب : " گرده " ندارد

7 حبیب : " بدو سپرده بودم که " ندارد

8 حبیب : " را " اضافه

9 حبیب : " تا بدان برکت آمرزیده شود " ندارد

10 حبیب : " دهلیز" ندارد

11 حبیب : جماعت خانه بودند " او " حضرت شیخ فرمود

12 حبیب : "آن نان " اضافه

13 مطبوعه : " بود بدیشان " ندارد

14 مطبوعه : " خواهد " ندارد

15 خیرالمجالس : ص ۱۰-۱۱

16 شیفته ن: " عنایت فرموده بودند آن نان ----------------------------- مولانا برهان الدین " ندارد

17 حبیب : " حضرت ایشان نیز" ندارد

18 حبیب : بعد فوت ایشان " مشارٌالیه " بدهلی آمد

حضرت شیخ نصیر الدین محمود اودهی ملازم می بود[1] و کتاب خیرالمجالس که ملفوظ ایشان است بقلم آورد اگرچه درلباس قلندری بود درریاضت ومجاهده جهد می نمود[2] و نمازبجماعت می گذارد فاما چون بزبان دربارآن حضرت زبدة الابرار گذشته بود که این پسر قلند خواهد شد هم بدان لباس ماند[3]۔

نقل است ازمولانا شهاب الدین امام که روزی حضرت شیخ المشایخ نظام الملته والدین قدس سره روحه بزیارت مزارمتبرکه[4] حضرت سلطان المشایخ[5] شیخ قطب الدین بختیاراوشی قدس روحه رفته بودند من و خدمت[6] مولانا برهان الدین غریب بریکاب ایشان[7] بودیم بعد زیارت حضرت شیخ را[8] برحوض شمس گزرافتاد تا برمزار[9] بعضی بزرگواران که بالای حوض مذکور[10] آسوده اند فاتحه بخواند ناگاه[11] خواجه حسن علاءسجزی شاعر باجمع یاران خود درکناره حوض مذکور[12] شراب میخورد و اورا باحضرت شیخ درمبداء حال درخطهٔ[13] بداوٗن آشنای و صحبت[14] بوده است مست پیداگشت[15] واین دوبیت برزبان راندآبیات:

---

1 حبیب : '' محمود اودهی ملازم می بود '' ندارد

2 خیرالجالس : ص ۱۱

3 حبیب : '' فاما چون بزبان ـــــــــــــــــــــــ هم بدان لباس ماند '' ندارد

4 حبیب : '' مزارمتبرکه '' ندارد

5 حبیب : '' سلطان المشایخ '' ندارد

6 حبیب : رفته بودند من '' و '' مولانا برهان الدین

7 حبیب : برهان الدین غریب '' همراه '' بودیم

8 حبیب : '' حضرت شیخ '' ندارد

9 حبیب : برحوض شمسی '' رفت '' بعضی بزرگوار

10 حبیب : '' مذکور '' ندارد

11 شیفته : '' قدس سره بود ملفوظ ـــــــــــــــ فاتحه بخواندند '' ندارد

12 حبیب و شیفته : '' درکناره حوض مذکور '' ندارد

13 جبیب و شیفته : '' خطهٔ '' اضافه

14 حبیب : '' وصحبت '' ندارد

15 حبیب : بوده است '' مستانه '' واین دوبیت بر زبان راند

سالها باشد که ما هم صحبتم	که گر زصحبتها اثر بودی[1] کجا است

زهد فسق ازدل ما[2] گم نکرد	فسق ما محکم[3] تر اززهد شما است

چون[4] حضرت شیخ این آبیات ازوشنید[5] برفور فرمود ازصحبت اثر ها است این سخن چنان[6] دردل خواجه حسن[7] اثرکرد که[8] فی الحال سربرهنه ساخت وخود را[9] را[9] بپای حضرت شیخ انداخت وتایب ومرید گشت وجمعی یاران که برابر اوبودند نیز[10] تائب شدند بشرف ارادت مشرف گشتند واین[11] خواجه حسن درآنچه توبه کرد هفتاد وسه سال عمر داشت ویکی ازمقبولا ن ومحبوبان حضرت[12] شیخ شد وکتاب *فوئدالفواد* بعد ازان درقلم آورد که آن کتاب همه اهل الله را مونس جان وهادی راه است چنانکه بارها خواجه خسروؒ برزبان راندی که ای کاش تشریف قبول نسخه *فوائدالفواد* بمن منسوب گشتی وتمام تصانیف من بنام خواجه[13] حسن بودی[1] واین غزل خواجه حسن[2] بعد ازتوبه درقلم آورده است که تخلصی او اینست[3] ۔

---

1 حبیب : که گرزصحبتها اثر '' باشد '' کجا است

2 حبیب : زهد تو فسق مارا '' گم نه کرد

3 مطبوعه : فسق '' مایان '' تر اززهد شما ست

4 حبیب : '' چون '' ندارد

5 حبیب : '' این ابیات ازوشنید '' ندارد

6 مطبوعه : دردل '' او'' اثرکرد

7 حبیب : ''چنان '' ندارد

8 حبیب وشیفته : '' وخودرا '' ندارد

9 شیفته : فسق ما محکم ترازذهد شما است '' حضرت شیخ [کیرم خورده] امیرخسرواشارت فرمود امیربدید گفت صحبت نیکان بدان را سود نیست کم بودآن که بهتر می شود ماهی اندرآب [کیرم خورده] بین که کمترین شود خواجه حسن درجواب گفت هرکه تاثیرصحبت منکر است چهل اوبر ما مقر می شود طوطی اندرصحبت مردم چرا هم سخنداهم سخن درمی شود حضرت سلطان المشایخ فرمود اثرهاست فی الحال سربرهنه خواجه حسن درجواب گفت الحمد الله '' فی الحال سربرهنه

10 حبیب : یاران '' اونیزتوبه کرده '' وبشرف ارادت مشرف گشت

11 حبیب : '' این '' ندارد

12 حبیب : '' حضرت '' ندارد

13 حبیب : تمام تصانیف من '' بنام '' حسن بودی

ای حسن توبه انگهی کردی　　　　که ترا طاقت گناه نماند

نقل است ازسید وجیه الدین مبارك کرمانی المعروف به سید خورد[4] که کتاب سیرالاولیاء[5] مرقوم نموده است بعد ازآنکه[6] خسروخان برادران سلطان قطب الدین رابکشت واساس اولاد او برانداخت خود را بادشاه ساخت و بجای او[7] نشست[8] درویشانی که درشهر[9] دهلی بودند دوگان سه گان لکه تنکه بنام هرکسی فرستاد اکثر درویشان قبول نمودند دو[10] سه درویش[11] قبول نکردند یکی سید علاءالدین جبوری دوم وحید[12] الدین خلیفه حضرت شیخ فرید الملته والدین قدس سره وسیوم شیخ عثمان سیاح خلیفه حضرت شیخ رکن الدین ابوالفتح قدس سره و حضرت سلطان الاولیا نظام الملته والدین قدس سره[13] را پنج لکه تنکه فرستاد و حضرت[14] ایشان نیز گرفتند[15] وبفقرا ومستحقان شهر بخش نمودند[16] وبعضی[17] درویشان که شهرآن فتوح

---

1. شیفته : '' وکتاب فوائدالفواد ـــــــــــــــــــــــــبخواجه حسن بودی '' ندارد
2. حبیب : '' خواجه حسن '' اضافه
3. حبیب : '' تخلص اواین است '' ندارد
4. حبیب : '' المعروف به سید خورد '' ندارد
5. سیرالاولیا : ص ۲۵۱-۲۸٦
6. شیفته : '' نقل است ازسید وجیه الدین ـــــــــــــــــــــــــ بعد ازآنکه '' ندارد
7. خدابخش : '' او '' ندارد
8. حبیب : '' وبجایٔ اونشست '' ندارد
9. حبیب : '' شهر '' ندارد
10. شیفته : قطب الدین رابکشت '' برتخت بادشاهی نشست خزانه راواکرد ومجمع مشایخ شهرنذر فرستاد ازان جمله '' سه درویش
11. حبیب : هرکسی فرستاد مگرسه '' کس '' قبول نکردند
12. حبیب : علاؤالدین جیوری دوم '' وجیهه '' الدین
13. حبیب ، شیفته ومطبوعه : '' قدس سره '' ندارد
14. حبیب : '' حضرت '' ندارد
15. حبیب : ایشان '' آنراگرفته '' بفقرا ومستحقان وشیفته : پنج لك تنکه فرستاد '' ایشان قبول نموده '' بفقرا ومستحقان
16. حبیب : مستحقان '' قسمت کردند '' بعضی درواشان
17. شیفته : مستحقان '' قسمت کردند '' درویشان

گرفته بودند[1] امانت نگاه[2] داشتند تا چه انجامد بعد چهارم ماه غازی ملک والی خطهٔ مشهور[3] دیبالپور جمعتی نمود بسمت دهلی آمد[4] و خسروخان مذکور را بکشت[5] و بپادشاهی نشست و خود را سلطان[6] غیاث الدین تغلق مخاطب ساخت چنانچه در تاریخ فیروزشاهی مسطوراست القصه[7] بعد از استقرار[8] سلطنت تحفض خزانه کرد وآن مال که خسرو خان برای درویشان وغیر ایشان[9] داده بود طلب نمود بعض که امانت نگاه[10] داشته بودند ادا نمودند و پنج لکه تنکه ازحضرت شیخ نیز مطالبه کرد شیخ جواب داد که این بیت المال بود باهل استحقاق رسید من ازآن مبلغ[11] درمی و دیناربحق[12] خود[13] خرچ نکرده ام سلطان چون این معنی شنید ساکت گشت ولیکن فی الجمله[14] بغض در دل گرفت اما[15] هیچ حجتی نداشت که بدان[16] مواخذه نماید مدعی چند که باحضرت شیخ حسدی داشتند وانکار[17] سماع فرمودند درین میان[18] فرصت یافتند بعرض سلطان رسانید نه که این درویش یعنی حضرت شیخ با جمیع

---

1 حبیب : '' شهر که آن فتوح قبول گرفته بودند '' ندارد

2 حبیب : '' نگاه '' اضافه

3 حبیب و شیفته : '' مشهور '' ندارد

4 حبیب و شیفته : '' آمد و '' اضافه

5 شیفته : خسروخان '' گرفت '' وبپادشاهی نشست

6 حبیب : وخودرا '' به '' غیاث الدین مخاطب ساخت

7 شیفته : '' چنانچه درتاریخ فیروزشاهی مسطوراست القصه '' ندارد

8 حبیب : بعد از '' استقلال '' سلطانت تفحیص

9 مطبوعه : '' وغیرایشان '' داده بود

10 حبیب : '' نگاه '' اضافه

11 حبیب : من ازان '' از '' درمی و دینار وشیفته : '' من ازان مبلغ '' ندارد

12 حبیب : '' بحق '' ندارد

13 خدابخش : '' خود '' ندارد

14 حبیب و شیفته : '' فی الجمله '' ندارد

15 حبیب : '' امّا '' اضافه

16 حبیب : '' بدان '' ندارد

17 حبیب : داشتند و '' اورا '' سماع می نمود

18 حبیب : '' درین میان '' ندارد

مریدان[1] خود[2] غیر ازسرود و سماع که درمذهب حنفی حرام است کا ری ندارد وروزگار[3] واوقات بدآن[4] لهوولعب[5] وطرب[6] میگذارد البته بحضرت سلطان واجب واجب است که علماءشهر را طلب نموده محضری سازد و شیخ را بااصحاب و ارباب[7] اوبدین امر نا مشروع اشتغالی دارند نیز حاضرآرد تا حق بمرکز خود قرارگیرد آخر الامر سلطان هم درحصارتغلق آباد که خودآبادان[8] ساخته بود[9] محضر ساخت و وحضرت شیخ را نیز[10] طلب نمود میگویند دویست وپنچاه وسه دانشمند که درعلم مستثنیٰ و ممتاز[11] بودند و باحضرت شیخ وارباب[12] واصحاب او[13] در مسئله استماع نزاع مینمودند درآن محضر حاضر شدند و حضرت شیخ نیز بادرویشان خویش که همه دانشمند متحیربودند علی الخصوص[14] مولانا فخر الدین زرادیؒ[15] که دم ازاجتهاد می زدی حاضرگشت وسلطان غیاث الدین تغلق بحضورخویش ایشان را درمبحث انداخت مولانا فخرالدین زرادیؒ[16] روبسلطان آورد[17] وگفت چندین علما

---

1 حبیب : سلطان رسانید که '' شیخ نظام الحق والدین '' خود غیرازسماع وسرود

2 شیفته : ''خود'' ندارد

3 حبیب وخدابخش : '' وروزگار'' ندارد

4 خدابخش : '' بدان '' ندارد

5 مطبوعه : '' لعب '' ندارد

6 حبیب : '' طرب '' ندارد

7 حبیب : '' را با اصحاب وارباب '' ندارد

8 حبیب : تغلق آباد که خود'' را با '' ساخته بود

9 شیفته : درحصارتغلق آباد '' ازاین معنی '' محضر ساخت

10 مطبوعه : '' نیز'' ندارد

11 حبیب : '' ممتاز'' ندارد

12 مطبوعه : '' وارباب '' ندارد

13 شیفته : '' وممتازبودند ------------------ اصحاب او'' ندارد

14 شیفته : درمسٔله سماع '' اجتماع شدند سلطان قاضی رکن الدین راپیش کردازجانب حضرت شیخ '' مولانا فخرالدین زرادی

15 مطبوعه : '' رحمته الله علیه '' ندارد

16 حبیب : '' رحمته الله علیه '' ندارد

17 حبیب : ''آورد'' ندارد

را که سلطان حاضر آورده است ازمیان[1] ایشان ده کس را[2] که عالم ترین این گروه باشند باشند جدا سازد تا با مابحث کنند اگر ایشان جنبه حرمت نمایند ما بجنبه اباحت در آیم و اگر ایشان جنبه اباحت شروع کنند مادرجنبه حرمت درآیم سلطان رو بجانب قاضی رکن الدین دلوالجی[3] آورد دران وقت حاکم[4] او بود قاضی مذکور از عداوت[5] حضرت الدلخصام بو د قاضی مذکور[6] متوجه[7] بحضرت شیخ گشت و گفت این درویش درین شک نیست که تو باارباب[8] واصحاب خویش[9] سماع و سرود اکثر مشغول[10] می باشی هیچ[11] روایتی داری[12] که درمیان آری و حضرت شیخ تمسک بحدیث مصطفوی ﷺ می نمود قاضی مذکور[13] گفت تو مرد[14] مجتهد نیست که تمسک بحدیث نمای مردی مقلدی روایتی ازابوحنیفه بیاز تاقول تو بعرض بقول افتد[15] شیخ فرمود سبحان الله که باوجود قول مصطفوی ازمن[16] قول حنفی می خواهند باز قاضی گفت ای درویش اگر دیگر بار[17] سماع و سرود و رائی حاضر درشریعت باشی

---

1 حبیب: " میان " ندارد
2 حبیب: " را " ندارد
3 حبیب: " دلوالجی " ندارد
4 حبیب: " حاکم " ندارد
5 حبیب: " مذکوردرعداوت " ندارد
6 مطبوعه: " مذکور " ندارد
7 حبیب: " متوجه " ندارد
8 حبیب وخدابخش: " باارباب " ندارد
9 شیفته: فخرالدین زرادی رحمته الله علیه " یا قاضی بمناقشه درآمد قاضی گفت " درسماع
10 شیفته ومطبوعه: " مشغول " ندارد
11 شیفته ومطبوعه: " هیچ " ندارد
12 حبیب: " داری " ندارد
13 حبیب وشیفته: " مذکور " ندارد
14 حبیب وشیفته: " مرد " اضافه
15 شیفته: " تاقول توبمعرض قبول افتد " ندارد
16 حبیب: " ازمن " ندارد
17 حبیب: درویش اگر " دیگربار " سماع وسرود

حضرت شیخ فرمود که ترا روعنت[1] حکومت برین میدارد انشاءالله تعالی زودتر ازین عهده[2] معذول شوی بدین[3] بی ادبی که بادوستان خدا میکنی[4] سلب ایمان[5] بکردی همدرین[6] گفتگو بودند که مولانا علم الدین علامه نبیسه ازآن[7] حضرت شیخ الاسلام بهاءالدین زکریا قدس روحه رسید سلطان باستقبال او دوید و مولانا علم الدین قبل از دریافت سلطان متوجه حضرت شیخ گشت و باعزاز و تعظیم[8] احترام[9] نمود بعد ازان ازان سلطان را دریافت و گفت حضرت شیخ را بچه معنی[10] دراینجا حاضرآورده آید سلطان گفت که علماءمحضری درباب سماع ساخته اند الحمدالله شما را نیزخدای تبارك[11] وتعالیٰ آورده[12] تا حق ظاهر کرد و مولانا علم الدین[13] جواب داد که من[14] درمکه و مدینه و مصر و شام گردیده ام همه جا مشایخ کرام باوجود علما ءعظام سماع می شنوند و هیچ کسی ما نع نمیگردد و سماع لا هله[15] بی شك و شبه[16] مباح است و حضرت شیخ و اصحاب او همه اهل اند وبکمال اخلاق و زهد[17] و تقوٰی درظاهر و

---

1 حبیب : فرمود که ترا '' عفوت '' حکومت برین می دارد
2 حبیب : '' عهده '' ندارد
3 حبیب : معزول شوی '' که بازکرداین '' بی ادبی
4 شیفته : بی ادبی که ---------------------- می کنی '' ندارد
5 حبیب : '' که با دوستان خدا می کند سلب ایمان '' ندارد
6 حبیب : '' هم درین '' ندارد
7 مطبوعه : '' ازان '' ندارد
8 حبیب : '' تکریم '' ندارد و مطبوعه : باعزازه '' تکریم '' احترام نمود
9 شیفته : '' تعظیم احترام '' ندارد
10 حبیب : حضرت شیخ رابچه '' جهت '' دراینجا حاضرآورده
11 مطبوعه : '' تبارك '' ندارد
12 حبیب : '' خدائی تبارك تعالیٰ '' ندارد
13 مطبوعه : '' رحمته الله علیه '' ندارد
14 حبیب : '' من '' ندارد
15 خدابخش : '' لاهله '' ندارد
16 شیفته : '' بی شك و شبه '' ندارد
17 خدابخش و مطبوعه : '' زهد '' اضافه

باطن آراسته[1] و همه صاحب کمال و اهل حال[2] اند واین معنی از برکت حالت حضرت[3] ایشان درجمیع درویشان تاثیری نموده است و از[4] حضرت رسول اللہ ﷺ نفی[5] استماع نمود ہ اند و تواجد فرموده اند چون مولانا مذکوراین معنی ادا نمود سلطان برخاست باعزازواکرام[6] تمام حضرت شیخ معذرت[7] نمود[8] و بازگرادینید میگویند چون حضرت شیخ بمنزل خود که غیاث پوراست[9] رسید همان زمان یکی خبرآورد که[10] بعد از[11] مراجعت شما سلطان بسیاربحث گردد[12] منفعل گشت[13] وقاضی رکن الدین دلوالجی[14] را ازعهدی حکومت[15] معزول ساخت و ایضاً ازسید مذکور**منقول است** درزمانی[16] که اخی سراج پروانه جدّ خدمت شیخ نورکه دربنگاله آسوده است رحمته الله علیه[17] بخدمت حضرت سلطان المشایخ نظام الملته والدین ازبرای ارادت[18] دردهلی آمد وحضرت شیخ را دریافت[1] و مرید گشت و درآن

---

[1] حبیب : '' او همه اهل الله ------------------- باطن آراسته '' ندارد

[2] حبیب : '' حال '' ندارد

[3] مطبوعه : '' حضرت '' ندارد

[4] شیفته : شیخ اصحاب '' ایشان هم بلند '' حضرت رسول ﷺ

[5] مطبوعه : '' نفی '' ندارد

[6] حبیب : '' واکرام '' ندارد

[7] مطبوعه : '' معذرت '' اضافه

[8] حبیب و شیفته : '' نمود '' ندارد

[9] حبیب : '' غیاث پوراست '' ندارد

[10] شیفته : می گویند چون ---------------------- یکی خبراورد که '' ندارد

[11] حبیب : '' از '' اضافه

[12] حبیب : '' بحث گردد '' اضافه

[13] شیفته : '' بسیاربحث گردد منفعل گشت '' ندارد

[14] حبیب و شیفته : '' دلوالجی '' ندارد، تاریخ فیروزشاهی : '' ولوالجی '' ص ۳۵۱، تاریخ مشایخ چیشت : جلد ۱ ص ۳۱۲ وتذکره علماء هند : ص ۵۶۶

[15] حبیب و شیفته : ازعهدهٔ '' قضارا '' معزول ساخت

[16] حبیب : '' درزمانه '' ندارد

[17] حبیب : '' رحمته الله علیه '' ندارد

[18] حبیب : نظام الملته والدین '' بجهت مرید شدن '' دردهلی آمد

وقت[2] حضرت شیخ فخر الدین زرادی قدس سره حاضر بود حضرت شیخ فرمود مولانا فخرالدین[3] این جوان بسی قابل است حیف اگر مقدار علم ظاهرش حاصل بودی بدرویشی استحکام نمودی حضرت[4] مولانا فخرالدین زرادیؒ[5] چون این سخن از زبان[6] دربار حضرت شیخ بزرگوار شنید[7] سربر زمین نهاد و عرض نمود که اگر اشارت باشد این جوان را چندگاه درصحبت خود بدارم و مسائل لابدی اورا یاد دهم حضرت شیخ فرمود بسیار مستحسن است که هم[8] بصحبت شما باشد دستش بگرفتند بمولانا فخرالدین[9] زرادی[10] را سپردند مولانا مذکوراخی سراج پروانه[11] را بخانه خود[12] آوردند و تعلیم او اشتغال[13] نمودند چنانکه درمدۂ چهارماه چنان ساختند که هیچ دانشمندی را یارآن نبود که باو مبحث نماید بعد ازآن در پیش[14] شیخ آوردند و حضرت شیخ مشارٗالیه[15] ازاخی سراج مساله چند از هر علمی برسید چنانچه می بایست دید خرقه خلافت داد و بینگاله فرستاد[16] **ونقل است** ازسید مذکور حضرت

---

1 حبیب : حضرت شیخ را '' ملازمت نمود '' ومرید دریافت
2 حبیب : '' درآن وقت '' اضافه
3 حبیب : '' فخرالدین '' ندارد
4 مطبوعه : '' حضرت '' ندارد
5 مطبوعه : '' زرادی رحمته الله علیه '' ندارد
6 شیفته : '' ایضاً ازسید مذکورنقل ------------------------- چون این سخن اززبان '' ندارد
7 حبیب : '' چون این سخن --------------------- بشرگوارشنید '' ندارد
8 خدابخش ومطبوعه : '' هم '' ندارد
9 مطبوعه : '' فخرالدین '' ندارد
10 حبیب : '' زرادی '' ندارد
11 حبیب : سپرد مولاناء '' او '' رابخانه
12 حبیب : '' خود '' ندارد
13 حبیب : آوردا بتعلیم او '' اهتمام '' نمود
14 حبیب : بعد ازان '' درملازمت '' شیخ آوردند
15 خدابخش ، شیفته ومطبوعه : '' آوردند وحضرت شیخ مشارٗالیه '' ندارد
16 شیفته : '' دربارحضرت شیخ داد به بنگاله فرستاد '' ندارد

شیخ المشایخ نظام الملته والدین[1] قدس سره چون درنود و چهارسالگی رسید موازنه هشت ماه مر حضرت ایشان را[2] بول وغایط نشد روزی خواجه اقبال خادم را به پیش خود[3] طلبیدند و فرمودند که هرچه ازاسباب ونقود جنس[4] درملك من مانده است حاضر کرد آن تا بمستحقان بخش نمایم خواجه اقبال عرض نمود که هر نقودی وفتوحی و اسبابی[5] که می آید تا روزدیگر نمی یابد هما روزبمصرف می رسد مگر چند هزارمن غلّه درانباراست که خرچ لنگر می شود حضرت شیخ فرمود که آن مردءیك[6] را برای چه نگاه[7] داشته زود ترین بدرآورد[8] و بمستحقان[9] رسان بعد ازان بغچه جامه طلبید و یك دستارخاص و پیراهن و مصلاء بامثال[10] خلعت[11] برای مولانا برہان الدین غریب قدس سره عطا نمود و بجانب دکن رخصت فرمود و یك دستارو پیراهن خاص بامصلا بشیخ یعقوب را عطا فرمود و بجانب گجرات فرستاد و یك دستارو پیراهن و مصلا خاص برای مولانا شهاب الدین امام عطا فرمودند و یك پیراهن و دستار و مصلا ی خاص برای مولانا جمال الدین محمد خوارزمی عنایت فرمودند[12] و یك پیراهن و دستارو مصلا خاص برای مولانا شمس الدین یحییٰ که از

---

1. شیفته: "نقل است" چون حضرت سلطان المشایخ الاولیا" چون درنود چهار
2. مطبوعه: " چون درنودوچهار ـــــــــــــــــــــــــــــــ ماه ایشان را" ندارد
3. حبیب: "پیش خود" ندارد
4. حبیب: "جنس" اضافه
5. حبیب: "واسبابی" ندارد
6. شیفته: لنگر می شود" فرودآن" رابرائی
7. حبیب وشیفته: "نگاه" اضافه
8. حبیب: "بدرآرد" ندارد
9. شیفته: "زود ترین بدرآرد بمستحقان" ندارد
10. شیفته: "بامثال" ندارد
11. حبیب: "ومصلاء با مثال خلعت" ندارد
12. مطبوعه: "ویك پیراهن ومصلای خاص ـــــــــــــــــــ محمد خوارزمی عنایت فرمودند" ندارد

اهل تحقیق[1] بودند عطا فرمودند مزارپر انوارآن بزرگوار دریاران صفۂ صفا ست که اکثر اکثر مریدان خاص الحضرت درآنجا آسوده اند چنان[2] استماع شده است که حضرت اختربرج[3] سعادت و گوهر درج سیادت[4] سید جلال الدین بخاری از حضرت شیخ المشایخ شیخ[5] شمس الدین یحییٰ[6] نیز از حضرت شیخ نظام الدین[7] جامه خلافت دارد[8] وچنانکه هیچ جامه بمثله[9] در بغچه نگذاشت[10] درآن روز این نوع بخششها نمود حضرت شیخ المشایخ[11] نصیر الملته والدین قدس سره[12] حاضر بودند اورا[13] هیچ نفرمودند چنانچه مردم حضار متحیر شدند چون باشد که همه را نعمت ایثار نماید و حضرت شیخ نصیر الدین محمود را چیزی نفرمایند[14] بعد نماز ظهر[15] روز چهار شنبه حضرت شیخ المشایخ شیخ نصیر الدین محمود که اوراچراغ دهلی می گویند[16] طلبید و خرقه عصای و مصلای و تسبیحی و کاسه چوبین وآنچه حضرت سلطان المشایخ شیخ فرید الملته والدین قدس سره یافته بود تمام بشیخ نصیر الدین

---

1 حبیب : ازاهل '' یقین '' بود عطا فرمودند

2 مطبوعه : '' وچنان '' ندارد

3 حبیب : '' اختربُرج '' ندارد

4 حبیب : سعادت و '' پناه '' سید جلال الدین

5 حبیب : '' حضرت شیخ المشایخ شیخ '' ندارد

6 مطبوعه : '' یحییٰ '' ندارد

7 حبیب : '' ازحضرت شیخ نظام الدین '' ندارد

8 شیفته : '' و مزارپُر انوار ------------------------------ خلافت دارد '' ندارد

9 شیفته : چنانکه هیچ '' جامه '' دربغچه

10 حبیب : چنانکه هیچ مثله دربغچه نگذاشت '' ندارد

11 حبیب : '' المشایخ '' ندارد

12 حبیب : نصیر الملته والدین '' محمود '' حاضر بودند

13 حبیب : '' اورا '' ندارد

14 حبیب وشیفته : '' چون باشد که همه --------------- چیزی نفرمایند '' ندارد

15 مطبوعه : '' ظهر '' ندارد

16 شیفته : '' که اورا چراغ دهلی می گویند '' اضافه

محمود عطا فرمود و گفت که شمارا هم[1] درشهر[2] دهلی باید بوس جفا و قفای مردم باید کشید نماز عصر گزارد هنوز مغرب درنیامده بود که بجوار رحمت حق تبارك و تعالی رحلت فرمود سفر حضرت ایشان در[3] روز چهارشنبه درهژدهم ماه ربیع الآخر است و درآن ایام خواجه خسروؒ[4] برابر سلطان غیاث الدین تغلق دربنگال بود بعد از[5] استماع این واقعه خواجه خسرو[6] بی رخصت سلطان به تعجیل[7] تمام[8] درغیاث پور پور رسید و روی گرد آلوده خود بمزار پُرانوارآن بزرگوار مالیدن گرفت[9] و لباس سیاه پوشید هم درآن روضه متبرکه بماند[10] بعد سه ماه او[11] ہم درروزچہارشنبه سنه خمس وعشرین[12] وبسعمایه[13] او نیز[14] بجوار رحمت حق پیوست و مزارآن بزرگوار در[15]پایان حضرت شیخ واقع است۔

1 مطبوعه : '' هم '' ندارد
2 حبیب و شیفته : '' شهر '' ندارد
3 حبیب : '' در '' ندارد
4 حبیب : '' رحمته الله علیه '' ندارد
5 حبیب : '' از '' اضافه
6 حبیب : '' خواجه خسرو '' ندارد
7 حبیب : '' به تعجیل '' ندارد
8 شیفته : '' به تعجیل تمام '' ندارد
9 حبیب و شیفته : '' گرفت '' ندارد
10 شیفته : '' همدران روضه متبرکه '' ندارد
11 مطبوعه : '' از '' ندارد
12 شیفته : '' عشرین '' ندارد
13 خدابخش : '' بسعماته '' ندارد
14 حبیب : '' او نیز '' ندارد
15 حبیب : '' در '' ندارد و شیفته : و مزارآن '' شعار '' پایان حضرت

ذکر حضرت ملک[1] المشایخ والا ولیا شیخ رکن الملته[2] ابوالفتح قدّس الله سرّه العزیزگوید[3]:

جهان معرفت سلطان معنی — وجودش آیتی درشان معنی
دلش ازطلعت اسرارمسرور — همیشه جانش ازانوارمعمور
بباطن درحقیقت رفته بی باک — بظاهر درشریعت چست و چالاک[4]
بریده گردن شیطان خناس[5] — مریدانش زتیغ پاس انفاس
بملك فقر ازکشف وکرامات — زده بر عرش کوس استفادات
کمالش[6] پاك ازطامات درشطح — یگانه شیخ رکن الدین ابوالفتح
بملك فقر جز نعمت نبودش — جمالی ریزه چین ازخوان وجودش

آن مخزن شهود آلهی وآن منبع جود نا متناهی آن ادریس خلد وحدت وآن برجیس برج معرفت[7] آن گوهر معدن صفات لا ریب وآن لولؤ لجه دریائ غیب آن مفتاح قفل حق الیقین شیخ المشایخ قطب المدار[8] ابوالفتح رکن الدین قدّس الله سرّه العزیز[9]

---

1 مطبوعه: حضرت "شیخ" المشایخ
2 خدابخش: "الملته" ندارد
3 حبیب: "قدس سره العزیزگوید" ندارد، وخدابخش: "العزیزگوید" ندارد
4 خدابخش: "بظاهر درشریعت چست وچالاك" ندارد
5 خدابخش: "بریده گردن شیطان خناس" ندارد
6 خدابخش: "کمالش" ندارد
7 خدابخش: "معرفت" ندارد
8 مطبوعه: "قطب المدار" اضافه
9 حبیب: "العزیز" ندارد، وشیفته: "آن مخزن شهود آلهی ------------------------ قدس الله سره العزیز" ندارد

درزمرهٔ مشایخ[1] برگزیدهٔ حق بود ودرارباب ولایت پسندیده مطلق شیخ بسی عظیم القدربود[2] بعلوم ظاهروباطن مملو ومعموردرکشف وکرامات مشهوروضعی عجب عجب داشته و طوری غیرب[3] نظر یافته[4] جد بزرگوار خود شیخ الاسلام غوث[5] بهاءالملته[6] والدین قدس سره بود و نور دیدهٔ حضرت شیخ المشایخ صدر الدین عارف آلهی[7] قدس سره[8] و والده مبارك او بی بی[9] راستی نام داشت ونیز در[10] راستی و درستی خویش[11] رابعه عصربوده حفظ قرآن داشته و هر روزیك ختم کلام الله تمام[12] نمودی وارادت بخبر خود[13] حضرت شیخ الاسلام[14] بهاءالملته[15] والدین قدس سره داشته[16] هر وقتی درشب ماهی ازبرای سلام بخدمت حضرت[17] شیخ الاسلام غوث[18] غوث[18] بهاء الملته والدین قدس سره[19] آمده بود وحضرت[20] شیخ رکن الدین ابوالفتح[21]

---

1 خدابخش: " مشایخ " ندارد

2 شیفته: وارباب ولایت ------------------ عظیم القدربود " ندارد

3 حبیب: " وضعی عجب داشته وطوری غریب " ندارد

4 شیفته: " وضعی عجب داشته وطوری غریب نظر یافته " ندارد

5 مطبوعه: " غوث " اضافه

6 مطبوعه: " الملته " اضافه

7 مطبوعه: " آلهی " اضافه

8 شیفته: بهاء الملته والدین " ذکریا " ووالده مبارك

9 حبیب: " بی بی " اضافه

10 شیفته: " ونیزدر " ندارد

11 شیفته: " خویش " ندارد

12 خدابخش: " تمام " ندارد

13 حبیب: تمام نمودی " مرید " حضرت شیخ

14 شیفته: " الاسلام " ندارد

15 شیفته: " الملته " ندارد

16 حبیب: قدس سره " بود " وقتی درشب، وشیفته: بهاء الملته والدین " زکریا " هروقتی درشب

17 مطبوعه: " حضرت " اضافه

18 مطبوعه: " غوث " اضافه

19 حبیب: " قدس سره " ندارد، وشیفته: " غوث بهاء الملته والدین قدس سره " ندارد

20 حبیب: " حضرت " ندارد، وشیفته: آمده بود و " درآن حین " شیخ رکن الدین

ابوالفتح[1] هفت ماهه دررحم داشته حضرت شیخ الاسلام[2] تعظیمش پیش ازایام دیگر[3] دیگر[3] نبود چنانچه او را عجب آمد که این تعطیم و اکرام نه منوال عادت است[4] حضرت شیخ فرمود که ای بی بی این تعظیم شخصی است که حالا درشکم تست او چراغ خاندان و شمع دودمان ما است و ایضاً[5] ازحضرت پیر دستگیر[6] خود شیخ سماءالملته[7] والدین قدس سره[8] استماع دارم که روزی حضرت شیخ المشایخ غوث[9] بهاءالملته والدین قدس سره[10] بر پلنگی تکیه فرموده بودند و دستارمبارک خود[11] خود[11] برپایهٔ پلنگ نهاده وحضرت شیخ[12] المشایخ[13] شیخ صدرالدین عارف قدس سره[14] درشیب پلنگ بدو زانوئ ادب[15] نشسته حضرت شیخ الشیوخ[16] رکن الدین ابوالفتح درآن ایام چارساله بودند درگرد پلنگ بازو گرفته[17] میگردیدند چون بپایهٔ پلنگ[18] رسیدند که بالاء او دستارحضرت شیخ الاسلام بود[1] یکایک برداشته بسرخود

---

1 حبیب، خدابخش، شیفته ومطبوعه: "ابوالفتح" ندارد

2 حبیب: "الاسلام" ندارد

3 شیفته: "ازایام دیگر" ندارد

4 حبیب: "این تعظیم ------------------ عادت است" ندارد

5 مطبوعه: "وایضاً" اضافه

6 حبیب: دودمان ما است "ما" خود شیخ

7 حبیب: "الملته" ندارد

8 حبییب: "قدس سره" ندارد، وشیفته: "وایضاً ازحضرت ------------------ قدس سره" ندارد

9 مطبوعه: "المشایخ غوث" اضافه

10 مطبوعه: "قدس سره" اضافه

11 مطبوعه: "خود" اضافه

12 خدابخش: حضرت "سلطان" المشایخ

13 شیفته: "سلطان المشایخ" ندارد

14 شیفته: "قدس سره" ندارد

15 شیفته: "بدوزانوئ ادب" ندارد

16 مطبوعه: "الشویخ" اضافه

17 شیفته: "بازوگرفته" ندارد

18 حبیب: "پلنگ" ندارد

نهاد حضرت شیخ صدرالدین قدس سره[2] بانگ زدند که ای رکن الدین بی ادبی مکن و دستارحضرت[3] ایشان ازسرفرودآوروهم بدان پایه پلنگ دار[4] حضرت شیخ الاسلام[5] بهاءالملته[6]والدین قدس سره[7] فرمودند که باباصدرالدین منعش مکن که باستحقاق برسر نهاده است من این دستارهم[8] بدوعطافرمودم چنانکه آن دستارهم چنان معتقد[9] درصندوقی داشته بودند چون بعد وفات پدرخود حضرت شیخ صدرالدین قدس سره[10] بر سجاده نشستند همان دستاربرسر نهادند و خرقه پدرعزیزخود شیخ المشایخ[11] شیخ صدرالدین عارف قدس سره که حضرت شیخ شیوخ شیخ شهاب الملته والدین قدس سره برای حضرت شیخ بهاءالدین زکریا قدس سره[12] عطا فرموده بودند[13] پوشیده ایثاری عظیم داشت هر طائفه که بدو رسیدی هرچه مدعای[14] او دیدی البته بدو رسانیدی چنانچه خلایق حضرت ایشان را قبلة الحاجات می گفتی روش حضرت ایشان مانند روش[15] حضرت سلطان[16] ابو سعید ابو الخیر بودی قدس

---

[1] حبیب : '' حضرت شیخ الاسلام بود'' ندارد

[2] خدابخش : '' قدس سره '' ندارد

[3] مطبوعه : '' حضرت '' اضافه

[4] حبیب : '' هم بدان پایه پلنگ دار'' ندارد

[5] مطبوعه : حضرت شیخ '' المشایخ '' بهاء الملته والدین

[6] شیفته : '' الملته '' ندارد

[7] شیفته : '' قدس سره '' ندارد

[8] حبیب : من این دستار'' را'' بدوعطا فرمودند

[9] شیفته : '' هم چنان معتقد '' ندارد

[10] حبیب : ''قدس سره '' ندارد

[11] حبیب : نهادند وخرقه '' ازایشان '' شیخ صدرالدین ، وشیفته : '' پدرعزیزخود شیخ المشایخ '' ندارد

[12] خدابخش : '' قدس سره که حضرت شیخ شیوخ ------------------- زکریا قدس سره '' ندارد

[13] حبیب : صدرالدین عارف '' رسید '' پوشیده ایثار

[14] حبیب : رسیدی هرچه '' مطلب '' اودیدی البته

[15] شیفته : مانند روش '' ندارد

[16] حبیب : '' حضرت سلطان '' ندارد

سره[1] و هرچیزی که درمجلس ایشان بخاطر خطوری یافتی البته ایشان را مکشوف شدی سبحان الله زیاده ازین چه بزرگی باشد که همچو سید جلال بخاری المعروف به مخدوم جهانیان قدس سره مسترشد[2] ومریدش باشد[3] ومثل شیخ عثمان سیاح قدس سره[4] که دردهلی آسوده است مرید ومربوبش است[5]

نقل است ازحضرت سلطان المشایخ[6] شیخ نصیر الملته[7] والدین محمود اودهی قدس سره درآنچه[8] حضرت شیخ المشایخ[9] رکن الدین ابوالفتح[10] از ملتان بدهلی آمدی خلق راازعطای ظاهر وباطن ایشان هرروزروزعید بودی و هرشب شب قدر[11] قدر[11] دو باردرعهد سلطان علاءالدین آمده بودند و سه باردرعهد سلطان قطب الدین آمدند[12] سلطان مذکور[13] علاءالدین با وجود اشکباری عظیم[14] که داشتی باستقبال حضرت ایشان سوارشدی و باعزازی تمام درشهرآوردی و دولك تنكه بوقت آمدن حضرت[15] ایشان شکرانه فرستادی و پنج لك تنكه بوقت وداع پیش نهادی وآن دولك تنكه که دروقت آمدن بدیشان رسیدی[16]همان روزایثارنمودی و

---

1 حبیب : '' قدس سره '' ندارد

2 شیفته : '' سبحان الله زیاده ------------------- ومرید باشد '' ندارد

3 حبیب وشیفته : '' قدس سره '' ندارد

4 حبیب : '' مرید ومربوبش است '' ندارد

5 حبیب : '' المشایخ '' ندارد

6 حبیب : '' المشایخ '' ندارد

7 مطبوعه : '' الملته '' اضافه

8 حبیب : محمود اودهی '' که وقتی '' حضرت شیخ

9 حبیب : '' المشایخ '' ندارد

10 حبیب : '' ابوالفتح '' ندارد

11 شیفته : '' خلق راازعطای ---------------- شب شب قدر'' ندارد

12 شیفته : ''آمدند '' ندارد

13 خدابخش : '' مذکور'' ندارد

14 حبیب : '' عظیم '' اضافه

15 مطبوعه : '' حضرت '' اضافه

16 شیفته : '' دولك تنكه ------------- بدیشان رسیدی '' ندارد

آن پنج لک تنکه که درروزرخصت پیش ایشان آمدی درهمان روز[1] بخلایق بخشیدی[2] بخشیدی[2] حضرت ایشان را با[3] حضرت شیخ المشایخ نظام الملته[4] والدین[5] محبتی والدین[5] محبتی عظیم بودی چنانکه بارها فرمودی من که ازملتان بدارالخلافت دهلی می آیم[6] به عشق ومحبت[7] حضرت شیخ نظام الملته والدین قدس سره۔

نقل است که وقتی روزجمعه درمسجد کیلوکهری نمازگزاردند وبیک دیگر هر دو بزرگوارملاقی شدند[8] بعد ازان درخانه حضرت شیخ المشایخ نظام الملته والدین قدس سره[9] تشریف فرمودند درویشان بسی[10] اهل کمال وصاحب حال درآن مجلس مجلس حاضربودند مولانا علم الدین علامه که برادراو درین ازایشان بوده بخاطراو گذاشت که چون درینجا قران السعدین واقع اند اگر میان این دو بزرگوارنکته علمی گفت و باید بسیارمستحسن باشد هر دو بزرگوارهم بدو اشارت کردن که هر چه در خاطرعاطر شما بگذرد درمیان آرید مولاناءعلم الدین رحمته الله علیه[11] گفت آیا چه حکمت بود که حضرت رسالت ﷺ از مکته الله بجانب مدینه هجرت فرمود حضرت شیخ رکن الدین درجواب[12] فرمود که درخاطر من این مقدار[13] میگذرد که

---

1. حبیب : همان روزایثارنمودی '' چنانکه یک تنکه برای روزدیگر '' بخلق بخشیدی
2. شیفته : رخصت پیش ایشان ------------------- بخلق بخشیدی '' ندارد
3. خدابخش : '' حضرت ایشان را با '' ندارد
4. حبیب : '' الملته '' ندارد
5. شیفته : '' نظام الملته والدین '' ندارد
6. شیفته : '' بدارالخلافت دهلی می آیم '' ندارد
7. خدابخش : '' محبت '' ندارد
8. حبیب : '' وبیک دیگر--------------- ملاقی شدند '' ندارد
9. حبیب : '' قدس سره '' ندارد
10. خدابخش : '' بسی '' اضافه
11. خدابخش : '' رحمته الله علیه '' ندارد
12. حبیب : '' درجواب '' ندارد
13. حبیب : '' این مقدار '' ندارد

بعضی کمالات حضرت رسالت پناه[1] متوقف هجرت مدینه بود که ازمکته الله بدآنجا بدآنجا رسد و آن کمالات بحصول پیوندد و حضرت شیخ نظام الدین قدس سره گفتند که درخاطر من این معنی راه یابد که بعضی ناقصان اهل مدینه آن[2] قدرت و استطاعت نداشتند که ازمدینه[3] درمکة الله بیایند و ازحضرت ایشان فیضی حاصل نمایند خدائے تبارك وتعالی حضرت ایشان را بمدینه فرستاد تاآن مردم اهل نقصان بکمال رسند الغرض درین کلام ازان نیرین[4] *وقران السعدین* این نواع[5] تواضع بیکدیگر بظهورپیوست[6]

نقل است که دوبار درعهد سلطان قطب الدین پسر سلطان علاءالدین در شهر[7] دهلی نیز تشریف فرمودند و اکثر درمیان این دوآفتاب عالم تاب جمعیت معیت[8] بحصول پیوستی وحضرت شیخ المشایخ رکن الملته[9] والدین قدس سره[10] را عادت بودی چون بدیدن[11] سلطان قطب الدین میل می نمودی و بدیوان[12] تشریف میفرمودی زمانی تخت روانی که بدان نشستی ایستاده ساختی[13] خلایق اهل حاجات عاریض مرقوم نموده تخت روانی ایشان می انداختند و حاجت خود[14] عرض

---

1. خدابخش: '' پناه '' اضافه
2. خدابخش: ''آن '' اضافه
3. حبیب: '' ازمدینه '' ندارد
4. خدابخش: کلام ازان '' قرین '' وقران السعدین
5. مطبوعه: '' نوع '' ندارد
6. حبیب: '' الغرض درین کلام -------------------- بظهورپیوست '' ندارد
7. شیفته: قدس سره '' هروقت به '' دهلی نیزتشریف فرمودند
8. خدابخش: '' معیت '' اضافه
9. حبیب: '' الملته '' ندارد
10. حبیب: '' قدس سره '' ندارد
11. شیفته: '' بدیدن '' ندارد
12. حبیب: '' قطب الدین میل می نمودی بدیوان '' ندارد
13. حبیب: بدان نشستی ''درراه توقف نمودی تا '' خلاق اهل ، وشیفته: زمانی ''جوردل خود رانگاه داشتی که هر '' خلاق اهل
14. حبیب: می انداختند '' بعضی '' عرض می داشتند

میداشتند و در دهلیز[1] تخت روان سوار میررفتندی و در سیومی دهلیز سلطان باستقبال بدر[2] آمدی سلام کردی[3] و اندرون میبردی و بدو زانوئ ادب پیش حضرت ایشان می نشستی و قدم رنجه نمودن ایشان[4] غنیمت[5] می پنداشتی و حضرت سلطان سلطان المشایخ بخادم اشارت نمودی تمام عرایض خلق آوردی[6] و پیش سلطان نهادی تا سلطان تمام آن عرایض بخواندی و هرعرایض را[7] جوابی با صوابی درپشت هرعریضه نبشتی وثبت نمودی البته[8] حضرت ازآنجامراجعت نفرمودی تا مهمات مهمات خلایق بانجام نرسانیدی[9]۔

نقل است از سید خورد[10] مبارك کرمانی[11] که روزی عرس حضرت سلطان المشایخ[12] فرید الملته[13] والدین قدس روحه بود حضرت شیخ المشایخ شیخ رکن الدین الدین ابوالفتح نیزحاضربودند قوالان سماع دردادند حضرت سلطان المشایخ نظام الملته[14] والدین قدس سره[15] را وجدی وحالی پدید آمد و خواستند که بر خیزند

---

1 شیفته: '' درسیومی دهلیز'' ندارد

2 شیفته: '' بدر'' ندارد

3 حبیب: '' سلام کردی '' اضافه

4 شیفته: اندرون می بردی '' وصحبت ایشان را'' غنیمت می پنداشتی

5 مطبوعه: ایشان '' عظمت '' می پنداشتی

6 شیفته: '' خلق آوردی '' ندارد

7 شیفته: '' تمام آن ------------------ عرایض را'' ندارد

8 شیفته: ثبت نمودی ''آن '' حضرت

9 خدابخش: ''تا مهمات خلایق بانجام نرسانید '' ندارد

10 شیفته: '' ازسید خورد'' ندارد

11 شیفته: ''کرمانی '' ندارد

12 حبیب: '' سلطان المشایخ '' ندارد، وشیفته: حضرت '' قطب الاقطاب مخدوم '' فرید الملته والدین

13 حبیب: فرید '' الحق '' والدین

14 حبیب: '' الملته '' ندارد

15 حبیب: '' قدس سره '' ندارد

حضرت سلطان المشایخ[1] رکن الملته والدین دست مبارك خود دردامن ایشان زدند نگذاشتند که حضرت ایشان بر خیزند و درتواجد و چرخ آیند[2] بعد زمانی دیگر باز حضرت شیخ مشارًالیه[3] بقصد تواجد بر خاستند چنانکه حضرت شیخ رکن الملته[4] والدین هیچ بدامن ایشان دست فراز[5] نکردند بلکه دست بسته بدستورمشایخ دیگر برخاسته[6] ایستادند بعد تفریغ سماع و دعوت[7] چون بمنزل خود مراجعت نمودند خدمت مولانا علم الدین علامه عرض نمود که مخدوم هیچ معلوم نیست که اول درحین قیام تواجد[8] دامن حضرت شیخ مشارًالیه[9] کشیدند و نگذاشتند که حضرت ایشان درتواجد[10] درآیند و برخیزند[11] چون باردوم بقصد تواجد قیام نمودند[12] هیچ دست ازآستین[13] بدر نیاوردند و بازنداشتند موجب چه بود حضرت سلطان المشایخ رکن الملته والدین قدس سره در[14] جواب[15] فرمودند که من[16] حضرت ایشان را اول باردرعالم ملکوت یافتم دست من[17] تاآنجا رسید و بازآوردم[1]درعلم جبروت

---

1 خدابخش : حضرت " شیخ " رکن الملته والدین

2 حبیب : " حضرت سلطان المشایخ -------------- وچرخ آیند " ندارد

3 حبیب : زمانی دیگرباز" ایشان " بقصد تواجد

4 حبیب : " الملته " ندارد

5 خدابخش : ایشان دست " من از" نکردند بلکه

6 حبیب : " برخاست " ندارد

7 حبیب : " ودعوت " ندارد

8 شیفته : " اول درحین قیام تواجد " ندارد

9 شیفته : " حضرت شیخ مشارًالیه " ندارد

10 خدابخش : " دامن حضرت شیخ ---------------------- ایشان درتواجد " ندارد

11 خدابخش : " وبرخیزند " ندارد

12 حبیب : معلوم نیست " مرتبه چون حضرت شیخ نظام الدین قصد تواجد نمودند دامن ایشان گرفته نگذاشتند " هیچ دست

13 شیفته : هیچ دست " بدامن ایشان " بدرنیاورند

14 حبیب : " حضرت سلطان ----------------- قدس سره در" ندارد

15 شیفته : کشیدند ونگذاشتند " چه باشد " فرمودند که من

16 حبیب : " من " ندارد

17 شیفته : " دست من " ندارد

دیدم دست ازدامن ایشان درکشیدم[2] و نیز **نقل است** ازمولاناءضیاءالدین مدنی قدس سره[3] که بعد **نقل** حضرت شیخ نظام الملته والدین قدس سره حضرت شیخ رکن الدین مخصوص بزیارت ایشان حضرت شیخ رکن الدین[4] ازخطهٔ ملتان بدهلی تشریف فرموده بودند درعهد[5] سلطان غیاث الدین تغلق وسلطان مذکورهم درآن ایام[6] ازبنگاله بدارالخلافت دهلی[7] مراجعت کرده بود حضرت شیخ باستقبال سلطان درسه کرده[8] رفت واورا[9] دریافت مقداردوکروهی ازشهردهلی سلطان محمد پسر سلطان مذکورعمارتی نوساخته بود سلطان درآن عمارت[10] نزول فرمود وحضرت شیخ نیز حاضربود طعام درمیان آوردند[11] سلطان خواست که بعد تفریغ طعام ازآن مقام بتغلق آباد درآید درحین[12] طعام خوردن بسلطان[13] فرمود که زودتر ازین عمارت بدر آیند که عمارت نواست سلطان گفت که بعد اتمام طعام ازین مقام بیرون آیم باز حضرت شیخ فرمود که بهتر اینست که زود بدرآیند حضرت شیخ این بگفت وازسر طعام[14] دست نا شسته برخاست هنوزبدهلیزدوم نرسیده بود که عمارت افتاد و سلطان وکسانیکه با او بودند درزیرعمارت[15] هلاک شدند وحضرت شیخ سلامت

---

1 حبیب : '' بازآوردم '' اضافه

2 حبیب : دیدم دست '' بادامنش نرسید '' ونیزنقل است

3 حبیب : '' مدنی قدس سره '' ندارد

4 حبیب : '' حضرت شیخ رکن الدین '' اضافه

5 شیفته : '' ازمولانا ضیاء الدین ------------------------ فرموده بودند درعهد '' ندارد

6 حبیب وشیفته : '' وسلطان مذکورهم درآن ایام '' ندارد

7 شیفته : '' بدارالخافت دهلی '' ندارد

8 شیفته : '' سلطان درسه کروه '' ندارد

9 شیفته : '' اورا '' ندارد

10 مطبوعه : سلطان در '' آنجا '' نزول فرمود

11 شیفته : '' وحضرت شیخ ------------------- آوردند '' ندارد

12 حبیب : در '' همین '' طعام

13 حبیب : خوردند '' شیخ رکن الدین '' فرمود ، وشیفته : '' بسلطان '' ندارد

14 حبیب : '' ازسرطعام '' ندارد، وشیفته : حضرت شیخ فرمود '' فی الحال '' دست نا شسته

15 حبیب : '' درزیرعمارت '' ندارد

ماند چنانچه[1] بتحقیق پیوسته است که خدمت شیخ المشایخ[2] وجیه الدین عثمان سیاح سنامی قدس سره [3] که آلان مقبرۂ معظمه او در دهلی واقع است هم درآن ایام مرید حضرت سلطان[4] المشایخ رکن الملته[5] والدین قدس سره شده است فامّا خرقۂ خرقۂ خلافت بعد از مراجعت سیاحت در خطۂ ملتان یافته است او شیخی نامدار است پسر[6] قاضی وجیه الدین سنامی بود دراول حال شیخ عثمان[7] بسی پریشان قدم بودی درآنچه او[8] از خطۂ سنام بدهلی آمد پیش دیوانیان تردد[9] میدوید تا او را بجای از ازجهت[10] نویسندگی تعین کنند روزی گذرش بجانب[11] کیلوکیهری افتاد حضرت سلطان سلطان المشایخ[12] شیخ رکن الدین ابو الفتح قدس سره[13] را دید که بر کناره آب چون نماز میگزاردند چون نظر او بر روئی مبارك ایشان افتاد دوید[14] وسر برزمین نهاد و همان وقت[15] مرید حضرت ایشان شد چنانچه حضرت ایشان شیخ عثمان[16] را برابر خود در ملتان بردند دو سال درخدمت شیخ رکن الملته والدین قدس سره بود و قرآن هم درآز

---

1 حبیب : '' وحضرت شیخ سلامت ماند چنانچه '' ندارد
2 حبیب : '' که خدمت شیخ المشایخ '' ندارد
3 حبیب : '' قدس سره '' ندارد
4 حبیب : '' سلطان '' ندارد
5 حبیب : '' الملته '' ندارد
6 حبیب : یافته است '' پدراو '' قاضی ، وشیفته : هلاك شدند '' نقل است '' قاضی
7 حبیب : '' شیخ عثمان '' اضافه
8 حبیب : '' بودی درآنچه او '' ندارد
9 حبیب : '' تردد '' اضافه
10 حبیب : تا اورا '' گذر '' نوسیندگی تعین
11 شیفته : اورا بجای '' بهتر '' کیلوکیهری
12 حبیب : '' سلطان المشایخ '' ندارد
13 حبیب : '' قدس سره '' ندارد
14 حبیب : '' دوید '' ندارد، وشیفته : '' چون نظر او بر ـــــــــــــــــــــــ افتاد دوید '' ندارد
15 حبیب : '' همان وقت '' اضافه
16 شیفته : '' شد چنانچه حضرت ایشان شیخ عثمان '' ندارد

ایام حفظ کرد و نسخه عوارف حضرت شیخ الشویخ شهاب الملته والدین قدس سره[1]
سره[1] پیش ایشان تحصیل کرد و ازآنجا رخصت[2] بمکة الله گرفت۔

نقل است از حضرت شیخ نصیر الملته والدین قدس سره[3] که من شیخ عثمان رحمته الله علیه[4] را دیده بودم درروزی که او مرید گشت ترك وتجرید کلی نمود غیراز یك لنگی که ستر عورت کند هیچ جامه بر خود نگذاشت حتیٰ که دستار هم از سر انداخت و هم چنان بخدمت سلطان المشایخ[5] رکن الدین ابو الفتح قدّس سرّه[6] میبود[7] روزی که از حضرت شیخ رخصت گرفت هم بدان ته بندی که داشت[8] روان گشت چنانکه ابریقی و عصائی هم بر نداشت وهم چنان[9] مجرد سیاحی نمودی چون[10] بمکهٔ مبارك رسید وحج گزارد و ازآنجا بمدینه آمد و بزیارت حضرت رسالت ﷺ مشرف گشت یکسال درآن بقعه متبرکه ماند[11] بازدرموسم به حج بیت الله آمد وقتی وقتی درنیم روزی طواف میکرد[12] ایام تموزبود حضرت خواجه خضر درعین طواف سایهٔ آستین مبارك خود بر سرش انداخت برابر او گرد بیت الله طواف میکردی شیخ عثمان رضی الله عنه[13] بجانب خواجه خضرعلیه السلام دید که سایه آستین مبارك

---

[1] شیفته : '' حضرت ۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔ قدس سره '' ندارد، ومطبوعه : '' بود وقرآن هم دران ۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔ قدس سره '' ندارد
[2] حبیب : ازآنجا '' به '' بمکته الله
[3] شیفته : '' قدس سره '' ندارد
[4] حبیب : '' رحمته الله علیه '' ندارد
[5] خدابخش : بخدمت '' حضرت شیخ '' رکن الدین
[6] حبیب : '' ابوالفتح قدس سره '' ندارد
[7] شیفته : '' حتیٰ که دستارهم از۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔ ابوالفتح قدس سره می بود '' ندارد
[8] حبیب : گفت هم بدان '' بحث '' روان گشت
[9] شیفته : '' وهم چنان '' ندارد
[10] شیفته : '' سیاحی نمودی چون '' ندارد
[11] شیفته : '' یکسال درآن بقعه متبرکه ماند '' ندارد
[12] حبیب و شیفته : '' برابراو۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔ می کردی '' ندارد
[13] شیخ عثمان '' کرده اند '' بجانب خواجه

خود بر سرش ارزانی داشته است[1] فی الحال طواف شکست ازآنجا نیز[2]مسافر گشت بزیارت اکثر انبیاءمشرف گشت بعد هفتم سال همچنان مجرد سربرهنه درملتان رسید و روئی گردآلودهٔ خود[3] بهمان لباس که داشت بپایٔ پیر[4] حضرت شیخ رکن الدین الدین قدس سره مالیده چنانکه[5]حضرت شیخ اورا درکنارگرفته چشم[6]وسرش بوسید بوسید وفرمود که آن روزدرطواف کعبة الله خواجه خضرعلیه السلام برسرتو سایه از آستین[7] خود انداخته بود گفت[8] خوب کردی که ازآن جا زود تر بدرآمدی والا فتنه خلق میشدی همان زمان لباس مبارك خود را پوشانید ودستارخود ا زسر بر داشته برسراو نهادند بعد چند روزبجانب دهلی رخصت[9]داد که بروحضرت شیخ المشایخ[10] المشایخ[10] نظام الملته[11] والدین قدس سره وآنجاست تو هم دردهلی باش پشتری در ملازمت حضرت ایشان باشی[12] چون آنجا برسی اول حضرت[13]ایشان را[14] دریابی و سلام من بدیشان[15] برسانی وبجای که ایشان[16] اشارت نمایند بمانی حضرت شیخ

---

1 حبیب: برسرش "کرده اند " فی الحال طواف ،شیفته: " سایه آستین ------------------------ داشته است " ندارد

2 حبیب: " نیز" ندارد

3 خدابخش: "خود" ندارد

4 حبیب: بپاء "افتاد" خود شیخ ، مطبوعه: "پیر" اضافه

5 شیفته: " بهمان لباس ------------------- مالیده چنانکه " ندارد

6 خدابخش: " چشم" ندارد

7 حبیب: "آستین" ندارد

8 خدابخش: "گفت " اضافه

9 خدابخش: " رخصت " ندارد

10 حبیب وشیفته: "المشایخ" ندارد

11 حبیب وشیفته: "الملته" ندارد

12 حبیب: " بیشتری در---------------- باشی " ندارد

13 خدابخش: " حضرت " ندارد

14 شیفته: قدس سره وآنجا ----------------- حضرت ایشان را" ندارد

15 حبیب: " بدیشان " ندارد

16 حبیب: "ایشان" ندارد

عثمان سیاح[1] همچنان کرد چون[2] بدهلی رسید اول حضرت شیخ المشایخ نظام الملته الملته والدین قدس سره[3] را دید[4] وسلام حضرت سلطان المشایخ[5] رکن الملته[6] والدین قدّس سرّه[7] بدیشان[8] رسانید چنانچه[9] حضرت[10] ایشان برخاسته علیهم السلام السلام فرمودند وحضرت شیخ عثمان سیاح[11] رحمته الله علیه[12] را چندان محبت باحضرت ایشان[13] بظهور پیوست که در تحریر نیاید واین[14] شیخ عثمان مذکور[15] اغلب درسماع ووجد وحال بودی و بسی تواجد نمودی[16] قبل ازمحضر که سلطان غیاث الدین تغلق[17] ازجهت[18] حضرت[19] شیخ المشایخ[20] نظام الملته والدین قدس روحه[21] کرده بود چنان حکم نموده بود که هر مطربی و قوالی سرود کند وصوتی[22]

---

1 حبیب: '' سیاح '' ندارد

2 حبیب: همچنان کرد '' وقتی '' بدهلی رسید

3 شیفته: '' شیخ ------------ قدس سره '' ندارد

4 حبیب: بدهلی رسید '' ملازمت ایشان کرد '' وسلام حضرت

5 خدابخش: '' سلطان المشایخ '' ندارد

6 حبیب وشیفته: '' الملته '' ندارد

7 حبیب: '' قدس سره '' ندارد

8 شیفته: '' قدس سره بدیشان '' ندارد

9 حبیب: '' چنانچه '' ندارد

10 مطبوعه: '' حضرت '' اضافه

11 حبیب وشیفته: '' سیاح '' ندارد

12 خدابخش: '' رحمته الله علیه '' ندارد

13 شیفته: '' با حضرت ایشان '' ندارد

14 شیفته: بظهورپیوست که '' ازبرکت وصحبت ایشان '' شیخ عثمان

15 حبیب: '' مذکور '' ندارد

16 حبیب: '' وبسی تواجد نمودی '' ندارد

17 حبیب: '' تغلق '' ندارد

18 شیفته: غیاث الدین '' درباب سماع '' حضرت شیخ

19 حبیب: '' حضرت '' ندارد

20 حبیب: '' المشایخ '' ندارد

21 حبیب: نظام الملته والدین '' مضایقه '' کرده

22 مطبوعه: '' وصوتی '' ندارد

ونفسی ازدهن بدرآرد[1] زبانش ازقفا بکشند چنانچه هیچ قوالی را یارائ آن نبودی که هرگز درآن ایام دهانی و زبانی[2] بسرودی و بکشودی چنین تسامع است که[3] روزی[4] حضرت شیخ عثمان سیاح[5] درجماعت خانۂ خود[6] نشسته بود امیرحسن قوال پسر پسر امیرسامت که حضرت سلطان المشایخ[7] نظام الملته[8]والدین قدس سره[9] او را او را بانواع کرام نواخته بودند[10] وسردار[11]همه قوالان مجلس[12] ساخته[13] بر درجماعت جماعت خانه حضرت سلطان المشایخ[14] شیخ عثمان سیاح رحمة الله علیه[15] بگذشت دوسه هم چنین برابر او بودند حضرت شیخ مشارٌالیه[16] را نشسته دید چون[17] چون[17] میدانست که او محرم و همدم حضرت سلطان المشایخ[18] نظام الملته والدین والدین قدس سره[19] است فی الحال درآمد و شیخ مشارٌالیه را دریافت و بنشست و

---

1. شیفته : '' نفسی ازدهن بدرآرد '' ندارد
2. حبیب :آن نبودی که '' دهان خود '' بسروری وبکشودی
3. شیفته : '' چنانچه هیچ قوالی ------------------- تسامع است که '' ندارد
4. حبیب : '' روزی '' اضافه
5. حبیب : '' سیاح '' ندارد
6. حبیب : '' خود '' ندارد
7. خدابخش : حضرت '' شیخ '' نظام الملته والدین
8. حبیب : '' الملته '' ندارد
9. مطبوعه : '' قدس سره '' ندارد
10. شیفته : '' او را بانواع کرام نواخته بودند '' ندارد
11. مطبوعه : '' سردار '' اضافه
12. حبیب : '' مجلس '' ندارد
13. شیفته : قوالان '' کلان را مهتربود '' بر درجماعت
14. مطبوعه : '' سلطان المشایخ '' اضافه
15. خدابخش : '' رحمته الل علیه '' ندارد
16. حبیب : '' مشارٌالیه '' ندارد
17. حبیب : را نشسته دید '' حضرت ایشان '' می دانست
18. حبیب : همدم حضرت '' شیخ بخوان حسن '' نظام الملته والدین
19. حبیب : '' قدس سره '' ندارد

چون[1] او را دید[2] نزدیك خود خواند و فرمود که ای حسن تو می توانی که چیزی از[3] نقش نقش و عملی آهسته بگوش من خوانی او جواب داد که ای حضرت شیخ تو نیکو میدانی[4] که حکم سلطان بچه تاکید و تهدید بوقوع پیوسته است هیچ کس[5] بحسن صوت قرآن نمیتواند خواند چه جای نقش و عمل است بازشیخ فرمود که درینجا هیچ کس بیگانه نیست تخته دربزنجیر میکشم[6] وآهسته می شنوم حسن مذکورچون ابرام حضرت شیخ مشارٌالیه بدین نمط[7] دید او را نا چارشد[8] بیت درپرده عشاق شروع کرد[9] بیت :

زاهد زدین درآمد و صوفی[10] زاعتقاد ترسامحمدی شده وعاشق همان که هست

بمجرد استماع حضرت شیخ را[11] ازحالت خود برد فی الحال حضرت شیخ[12] درتواجد برخاست و فرمود بوجه الله بلند تر بگو حسن نیز ازحالت حضرت شیخ بی اختیار گشت بفراغ خاطر[13] چنانچه می بایست شروع کرد حضرت[14] شیخ فرمود[15] که در

---

1 حبیب : " چون " ندارد

2 حبیب : " دید " ندارد

3 حبیب : " چیزی از" ندارد

4 حبیب : حضرت شیخ " را معلوم است " که حکم سلطان بچه وشیفته : تونیکو می دانی " ندارد

5 حبیب : سلطان بچه تاکید "که شنیدی " بحسن صوت

6 شیفته : " چه جای تهدید ---------------- بزنجیرمی کشم " ندارد

7 حبیب : حسن مذکورچون " ایشانرا بجد " دید اورا

8 حبیب : " شد " ندارد

9 شیفته : وآهسته " چیزی بخوان با ضرورت این " بیت

10 مطبوعه : زاهد زدین و" زدونی " زاعتقاد

11 حبیب : " را" ندارد

12 حبیب وشیفته : " حضرت شیخ " ندارد

13 حبیب : " بفراغ خاطر" ندارد

14 حبیب : " حضرت " ندارد

15 شیفته : بفراغ خاطر" ملاحظ آهنگ برداشت چنانچه " که در

بکشایند بمجرد این تسامع[1] قریب دو بست قوالان حاضر[2] آمدند و هرکجا که صوفی بود نیز در سماع در[3] آمد چنانکه غوغائی عظیم پدیدگشت درگرد حضرت شیخ چه اهل[4] حال و چه اهل تفرج چند هزارمردم بگرد آمدند ازدهلی تا تغلق آباد اماکه موازنه موازنه یک فرسنگ راه است حضرت شیخ با جمیعت راه تغلق آباد گرفت چنانکه تمام خلایق ازوضیع و شریف[5] متحیر شدند که آیا چه فتنه روئی نمود که حکم سلطان سلطان درمنع سرود بران نمط بود[6] القصه چون قریب تغلق آباد رسید[7] سلطان برباﻣﯽ نشسته بود ازخواصان خود پرسید که آیا این چه جمیعت است که ازطرف[8] دهلی می آید ملک شادی دارد[9] که یکی ازمجرمان خاص او بود اورا[10] دوانید که برو صورت حال دریاب ملك مذکور اسپ[11] تاخته آمد دوید که حضرت شیخ عثمان سیاح است[12] و برابر او صوفیان بیحد و مطربان بی عد تواجد کنان و سرود گویان می آیند او فی الحال صورت حال ایشان[13] بسلطان عرض نمود سلطان گفت که تذکرهٔ خسروخان بکشید سلطان قطب الدین بیار[14] تا بینم که این شیخ چند لك تنکه شکرانه گرفته بود فی الحال[15] اگر چیزی گرفته باشد ایذائی عظیم برسانم و این معنی بر همه کس

---

1. شیفته: "بمجرد این تسامع" ندارد
2. مطبوعه: دوبست قوالان "در" آمدند
3. مطبوعه: "در" ندارد
4. حبیب: چه اهل حال "از" تفرج چند
5. حبیب: "ازوضیع و شریف" ندارد
6. حبیب: "که حکم سلطان ــــــــــــ نمط بود" ندارد
7. شیفته: "چنانچه تمام خلایق ــــــــــــــــــــ تغلق آباد" ندارد
8. حبیب: "طرف" ندارد
9. مطبوعه: ملك شادی "را" که یکی ازمجرمان
10. حبیب و شیفته: "اورا" ندارد
11. مطبوعه: "اسپ" ندارد
12. حبیب: "است" ندارد
13. حبیب: او فی الحال "رفته" بسلطان عرض نمود و شیفه: تاخته آمد "خبر" بسلطان عرض نمود
14. حبیب: "سلطان قطب الدین بیار" ندارد و شیفته: "بکشید سلطان قطب الدین بیار" ندارد
15. حبیب و شیفته: "فی الحال" ندارد

را روشن بود که حضرت شیخ از مال خسرو[1] خان درمی و دیناری[2] قبول ننموده بود همه کس عرض نمودند که حضرت[3] شیخ قتوح او را رد کرده بود[4] سلطان چون این معنی معلوم نمود فی الحال[5] به ملک شادی داد[6] فرمود که حضرت شیخ را بمحلی خاص فرود آرند و دعوتی[7] وشیرینی از مطبخ خاص بدیشان رساند و از ما سلامی برسانند وقوالان را انعامی بدهانند ملک مشارٌالیه همچان کرد بلکه چیزی زیاده[8] نمود نمود چنین گویند که حضرت شیخ را بدان جمیعت[9] بهم سه روز مهمان داشت و شکرانه خوب درنظر آورد[10] حضرت شیخ بشکرانه او ملتفت نگشت و از تغلق آباد بغیاث پور که حضرت شیخ نظام الدین قدس سره می بودند[11] رسید[12] و حضرت[13] ایشان را دریافت چنان شنیده شد[14] ومحضری که صورت حال آن درقلم آمده است بعد ازین واقع شده است حضرت سلطان المشایخ[15] شیخ رکن الدن ابو الفتح قدس سره[16] را مثل حضرت شیخ عثمان سیاح بلکه زیادت[17] ازو بسیار مریدانند اگر همه را

---

1 حبیب: '' مال خسرو '' ندارد

2 شیفته: عظیم برسانم '' درتذکره هیچ فتوحی نیام ایشان ثبت نشد '' قبول ننموده بود

3 مطبوعه: کس عرض نمودند که '' حضرت '' شیخ فتوح

4 شیفته: '' همه کس عرض ------------------ کرده بود '' ندارد

5 حبیب: '' چون این معنی معلوم نمود فی الحال '' ندارد

6 مطبوعه: '' داد '' ندارد

7 حبیب: خاص فرودآرند '' مایده '' وشرینی از

8 حبیب: '' بلکه چیزی زیاده '' ندارد

9 شیفته: '' چون این معنی ------------------ شیخ رابدان جمیعت '' ندارد

10 حبیب: '' درنظرآورد '' ندارد

11 حبیب: '' قدس سره می بودند '' ندارد

12 شیفته: نظام الدین '' اولیاآمد '' وحضرت ایشان

13 خدابخش: '' وحضرت '' ندارد

14 حبیب: '' چنان شنیده شد '' اضافه

15 حبیب: '' حضرت سلطان المشایخ '' ندارد وشیفته: چنان شنیده شد '' عرض نمود که سلطان المشایخ '' شیخ رکن الدین

16 حبیب: '' قدس سره '' ندارد

17 شیفته: '' بلکه زیادت '' ندارد

درقلم آرم کتاب با طناب کشد ازمولانای اسمٰعیل احمد ذاکر[1] استماع است سه ماه قبل ازآنکه رحلت فرمایند یکبارگی از خلق انزوا گزیدند[2] و اصلاً ازحجره خاص بدر نیامدند مگردروقت نمازفرض امام معهود اندرون میرفت بعد ادائی فرض بیرون می آمد درشانزدهم ماه رجب المرجب قدره[3] روزپنجشنبه بعد ازنمازعصر مولانا ظهیرالدین محمد را که خادم خاص حضرت[4] ایشان بود اندرون طلبیدند و اشارت نمودند که برو اسباب تجهیز وتکفین ما مهیا سازچنانچه[5] مولانا ظهیرالدین مذکور بیرون آمده این معنی[6] بدرویشان محرم رازکه درمعرفت مستثنیٰ و ممتازبودند درمیان آورد[7] همه دانستند که البته[8] مشب رحلت آنحضرت[9] است وقت نماز مغرب امام معهود رادراندرون[10] طلبیدند[11] ونمازفرض ادا فرمودند وبعد صلوة اوابین اوابین سربسجده نهادند وجان پاک[12] بقابض ارواح دادند[13] وحضرت ایشان را فرزند صلبی نبود که بدو سجاده وخرقه بسپارند تا الآن اولاد برادرایشان است که حضرت شیخ اسمٰعیل نام داشت صاحب سجاده ایشان میشود وبجای آن رهنمای عالم می نزیند وبه بندگان خدای تعالیٰ[14] نفع میرسانند۔

---

1. شیفته : مولانای اسمعیل '' والی '' استماع است
2. حبیب : رحلت فرمایند '' دراختلاط بامردم بستند '' واصلاً وشیفته : یکبارگی ازخلق '' مرتفع '' و اصلاً
3. خدابخش : '' المرجب قدره '' ندارد
4. خدابخش : '' حضرت '' ندارد
5. حبیب : '' چنانچه '' ندارد
6. حبیب : '' این معنی '' ندارد
7. حبیب : ممتازبودند '' معلوم کردند '' همه دانستند
8. حبیب وشیفته : '' البته '' ندارد
9. شیفته : '' آن حضرت '' ندارد
10. حبیب : '' رادراندرون '' ندارد
11. شیفته : دراندرون '' رفت '' ونمازفرض
12. شیفته : '' پاک '' ندارد
13. مطبوعه : بقابض ارواح '' سپرندن '' وحضرت ایشان
14. خدابخش : '' خداے تعالیٰ '' ندارد

در[1]ذکر حضرت ملك المشایخ[2] شیخ محمد حمید الدین ناگوری قدس سره گوید[3]

آن مخزن گنج راه عرفان — وآن مطلع نورذات[4] سبحان

آن قضل کشای با ب تحقیق — وآن راه بر طریق[5] صدیق[6]

باریده بکشت[7] جانش ازغیب — باران سحاب فیض لا ریب

درعلم وعمل دلش یگانه — دریافته نورجا ودانه

درجذبه دین کشیده حق — درنوریقین گزیدۂ حق

خورشید سپهر عزوتمکین — یعنی که حمید دولت ودین

همواره محبتش ملایم — درجام جما لی است دایم[8]

آن کوه قاف علم و وقاروآن لجه صاف[9] علم و اسرارآن فیض بخش طالبان آله وآن پیشوای ره روان[10] درگاه آن ثا نی سفیان ثوری شیخ محمد حمید الدین ناگوری رحمته الله

---

[1] حبیب وشیفته : '' در'' ندارد

[2] شیفته : '' ملك المشایخ '' ندارد

[3] شیفته : '' قد س سره می گوید '' ندارد

[4] حبیب : وآن مطلع نور'' راه'' سبحان

[5] حبیب : وآن '' نمای ملك '' صدق

[6] مطبوعه : وآن راه بر'' تصدیق ''

[7] حبیب : بارنده '' شد '' جانش ازغیب

[8] شیفته : '' درجه ذیل اشعارمثنوی '' ندارد

[9] شیفته : '' علم ووقاروآن لجۂ صاف '' ندارد

[10] شیفته : '' پیشوای '' مردان '' درگاه

علیه[1] در زمانهٔ خویش[2] همتای نداشت و همواره درکشت[3] محبت تخم معرفت میکاشت او فرزند بخارا بود برابر پدر خود عطاءالله محمود[4] ازبخارا درعهد سلطان معزالدین سام در دار سلطنت[5] دهلی آمده درعلم ظاهر[6] بپایٔ[7] اجتهاد[8] رسیده بود دفاما دران ایام بدست[9] کسی بیعتی[10] و ارادتی نداشت پدرش هم دردهلی برحمت حق حق پیوست او را قاضی ناگوردادند سه سال قاضی ناگوربود فاما دردیانت وتقویٰ نظیری نداشت شبی ازشبها[11] حضرت پناه ﷺ درخواب دید که گوئی[12] بسوی خویش میخوانند علی الصباح ترک وتجرید نمود هیچکس را خبرنه کرد وازآنجا مسافرگشت چون ببغداد رسید حضرت شیخ الشیوخ شهاب الملته والدین قدس سره[13] را دریافت و مرید گشت و خرقه خلافت یافت[14] یک سال بخدمت حضرت مجدّد ملازم بود چشمهاءباطن او درآنجا کشود و فیضهای نامنتها بدو روی نمود[15] حضرت شیخ

---

1 حبیب و شیفته: '' رحمة الله علیه '' ندارد

2 شیفته: '' خویش '' ندارد

3 حبیب: '' درکشت '' ندارد

4 حبیب: عطا الله '' محمد '' ازبخارا درعهد

5 مطبوعه: سام در'' دارالخلافه '' دهلی آمده

6 خدابخش: '' ظاهر '' ندارد

7 شیفته: '' بپائی '' ندارد

8 حبیب: '' اجتهاد '' ندارد

9 حبیب: '' دران ایام بدست '' ندارد

10 حبیب: '' بیعتی '' ندارد

11 حبیب: '' شبها '' ندارد

12 حبیب: '' گوئی '' ندارد

13 مطبوعه: '' قدس سره '' ندارد

14 شیفته: '' مرید گشت و خرقه خلافت یافت '' ندارد

15 حبیب: '' وفضهای نا متناهی بدوروی نمود '' ندارد

المشایخ خواجه قطب الدین قدس سره آنجا بودند ایشان را دریافت اخلاص و محبت فوق الحد بدیشان داشت و از[1] حضرت شیخ الشیوخ شهاب الملته والدین رخصت گرفت وبزیارت حضرت رسالت ﷺ مشرف گشت یکسال دو ماه هفت روزدرحرم حضرت رسول علیه السلام مجاوربود و ازآنجا بمکة الله آمد سه سال در آنجا نیز مجاورگشت[2] وبسی اولیاءکباررا دریافت ونعمتهای حاصل نمود۔

نقل است ازحضرت سلطان الاولیا[3] نظام الملته[4] والدین قدس سره[5] که وقتی وقتی شیخ حمید الدین محمد ناگوری[6] قدس سره[7] العزیز درگرد بیت الله بطواف مشغول بود[8] بزرگی را درطواف بیت الله بدید درعقب اوگام کشادن گرفت هر جا که آن بزرگوار[9] قدم می نهاد شیخ حمید الدین[10] نیز ازجهت تبرک[11] بجا قدم او[12] می نهاد آن بزرگوارصاحب کمال بدان حال اطلاع یافت وروی بشیخ مذکور[13] آورد[14] فرمود که که حمید مطابعت ظاهر نمودند سهل است متابعت آن کن که مرا درطواف میسر

---

1 حبیب: ''اخلاص و۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔داشت واز' ندارد

2 شیفته: درآنجا'' باکمال بماند'' وبسی اولیاکباررا دریافت

3 حبیب: ''سلطان الاولیا'' ندارد

4 حبیب: ''الملته'' ندارد

5 شیفته: ''حضرت سلطان الاولیا نظام الملته والدین قدس سره'' ندارد

6 مطبوعه: ''ناگوری ''اضافه

7 حبیب وشیفته: ''قدس سره'' ندارد

8 مطبوعه: ''العزیز'' اضافه

9 شیفته: ''بیت الله بطواف مشغول بود'' ندارد

10 شیفته: ''گرفت هرجا که ان بزرگوار'' ندارد

11 حبیب: ''حمید الدین'' ندارد وشیفته: ''جهت تبرک'' ندارد

12 حبیب: ''او'' ندارد

13 حبیب: ''مذکور'' ندارد

14 شیفته: ''صاحب کمال بدان۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔مذکورآورد'' ندارد

است شیخ حمید الدین قدّس سرّہ عرض نمود کہ حضرت[1] مخدوم شما را چہ چیز درطواف میسر است[2] کہ من نتوانم کرد آن بزرگوار[3] فرمود کہ مرا[4] درہر قدم ختم کلام اللہ میسر است شیخ حمید الدین متحیر گشت و در دل گزرانید کہ مگر[5] معانی قرآن بوہم در دل میگزرد بمجرد این خطرہ[6] آن بزرگوار[7]فرمود اقرا ملفوظا لا موہومالقصہ آنچنان کسان را دریافت[8]و از آنجا مراجعت نمود وسیر کنان[9]بدارالخلافۂ دہلی رسید حضرت شیخ المشایخ والاولیا[10] قطب الدین بختیار اوشی قدّس سرّہ آنجا بود ایشان را[11] دریافت ودر[12]حیات وممات[13] ازملازمت[14] ایشان ایشان جدا نگشت چنانکہ مزارآن دوبزرگواردریک حوالی[15] واقع[16] ازپیشتردرخلا وملا از از حضرت شیخ قطب الملتہ والدین قدس سرہ[17] جدا نگشت[1] **وایضاً** از حضرت

---

1 مطبوعہ: '' حضرت '' اضافہ

2 خدابخش: '' شیخ حمید الدین ـــــــــــــــــ طواف میسر است '' ندارد

3 شیفتہ: '' من نتوانم کردآن بزرگوار'' ندارد

4 شیفتہ: '' مرا '' ندارد

5 شیفتہ: کلام اللہ '' یعنی '' معانی قرآن بود

6 شیفتہ: '' بمجرد این خطرہ '' ندارد

7 حبیب: ''آن بزرگوار'' ندارد

8 حبیب: ''آنچنان کسان را دریافتت '' ندارد

9 حبیب: '' وسیرکنان '' ندارد

10 حبیب: '' المشایخ والاولیا '' ندارد

11 حبیب: ''آنجا بود ایشان '' ندارد و شیفتہ: '' قدس سرہ آنجا بود ایشان را '' ندارد

12 حبیب: دریافت و ''تاحین '' حیات

13 حبیب: '' ممات '' ندارد

14 حبیب: '' ملازمت '' اضافہ

15 حبیب: دریک '' جا '' واقع ازیشتر

16 شیفتہ: '' واقع '' ندارد

17 حبیب: '' شیخ قطب الملتہ والدین قدس سرہ '' ندارد

سلطان المشایخ نظام الملته والدین قدس سره[2] **منقول است** که حضرت شیخ محمد[3] حمید الدین قدس سره را درغایت[4] طبعی لطیف بود پشتری سخن او بی لطایف[5] وظرایف به بودی روزی شیخ کبیرخوارزمی قدس سره که یکی ازعلماءکباربود مولانا برهان الدین بلخی و درعرس پاسبان عراقی سواره میرفتند و حضرت شیخ حمید الدین محمد قدس سره[6] با شتری میانه سواره ازعقب رسید ایشان چون اورا بدیدند عنان اسپان خود[7] کشیدند و شیخ مشارٌالیه[8] را درمیان خود جای کردند و روان شدند حضرت[9] شیخ کبیر رو بشیخ مشارٌالیه آورد و به تبسم گفت که مرکب شما بسیار صغیر است شیخ جواب داد اگر چه صغیر است فاما در روش به ازکبیر است[10] و ایضاً از حضرت نظام الملته والدین قدس سره **منقول است**[11] که اگر چه حضرت شیخ محمد حمیدالدین ناگوری قدس سره[12] مرید و خلیفه حضرت شیخ الشیوخ شیخ[13] شهاب الدین عمر سهروردی قدس سره[14] بود فاما[1] درسماع غلوی تمام داشت اگرچه بعضی

---

1. شیفته : ''قطب الملته والدین قدس سره جدانگشت'' ندارد
2. خدابخش : ''قدس سره'' ندارد
3. مطبوعه : ''محمد'' اضافه
4. حبیب : ''منقول است که حضرت ------------------------- درغایت'' ندارد
5. حبیب : ''بی لطایف'' ندارد
6. حبیب : ''محمد قدس سره'' ندارد
7. مطبوعه : ''خود'' ندارد
8. حبیب : ''شیخ مشارٌالیه را'' ندارد
9. خدابخش : ''حضرت'' اضافه
10. فواید الفواد: ص 408 ـ 409 واخبارالاخیار: ص 85 ـ 86
11. حبیب : ''است فاما درروش ------------ قدس سره منقول است'' ندارد
12. حبیب : ''ناگوری قدس سره'' ندارد
13. مطبوعه : ''حضرت'' ندارد
14. شیفته : ''قدس سره'' ندارد

بعضی از سهروردیان سماع بر سبیل ندرت بشنوند فاما او را بواسطهٔ[2] صحبت حضرت خواجه قطب الملته و الدین بختیاراوشی قدس سره درین کاراستغراقی[3] و غلوی تمام بود بلکه دردارالخلافت دهلی با وجود مدعیان و منکران سماع او سکه این کا ردرست ساخت میگویند که نزدیك کوشك سفید سلطان شمس الدین طاب ثراه[4] درخانه درویش استدعا نمودند چنانچه حضرت قطب العالم شیخ[5] قطب الدین بختیاراوشی قدّس سرّه[6] آنجا حاضر گشت و حضرت شیخ محمد[7] حمید الدینؒ نیزبربر ایشان بود درویشان اهل[8] حال و صاحب کمال دیگر هم بودند نا گاه مولانا رکن الدین سمرقندی را خبر کردند که در فلان جا اجتماع سماع است مولانا مذکور مدعی عظیم بود ازخانهٔ خود با خدمتگاران و طالب علمان جمعیت نموده روان شد تا اهل سماع را به تشدید و تهدید باز دارند نا گاه[9] درویشی بود اورا[10] علی شوریده گفتندی از بیرون[11] درآمد و بحضرت سلطان المشایخ[12] قطب الملته[13] والدین قدس سره صورت

---

1 مطبوعه : '' فاما '' اضافه

2 حبیب : غلوی تمام داشت '' وازهم '' صحبت حضرت خواجه

3 حبیب : قطب الملته والدین قدس '' روحه '' وغلوی تمام وشیفته : '' قدس سره درین کاراستغراقی '' ندارد

4 حبیب : '' طاب ثراه '' ندارد

5 حبیب : شیخ '' خواجه '' قطب الدین

6 حبیب : قطب الدین '' هم '' آنجا حاضر گشت

7 حبیب : '' محمد '' ندارد

8 شیفته : '' بلکه دردارالخلافت ـــــــــــــــ ایشان بود و درویشان اهل '' ندارد

9 حبیب : '' ناگاه '' ندارد

10 حبیب : '' بود اورا '' ندارد

11 حبیب : '' ازبیرون '' ندارد

12 حبیب : '' سلطان المشایخ '' ندارد

13 حبیب : '' الملته '' ندارد

حال رسیدن مولانا رکن الدین سمرقندی با جمیعتی تمام معروض داشت حضرت شیخ قطب الملته والدین قدس سره روی مبارک بسوی[1] شیخ حمید الدین کرد شیخ[2] صاحب خانه را طلبید وگفت بروتو درکنجی مخفی باش هرچند که ترا طلب نمایند حاضرنگردی اگر بی اجازت صاحب خانه که توئی مولانا رکن الدین ازدر[3] درآید اول مواخذه ما بروی ثبوت یابد این به گفت وبسماع مشغول گشت درآنچه مولانا رکن الدین سمرقندی[4] بردررسید صاحب خانه را طلبید هریکی گفت که او حاضرنیست بمهمی مشغول است مولانا مذکوربا خود اندیشید که اگر بی اجازت[5] صاحب خانه اندرون درآیم مواخذ باشم زمانی بایستاد وقدم براه نهاد درآمدن نتوانست ایضاًهم از حضرت شیخ نظام الملته والدین قدس سره[6]۔**منقول است** علمای که ایشان را بحریان گفتند نیز[7] با شیخ حمید الدین محمّد منازعتی عظیم[8] می کردند وانکاری مستقیم[9] مستقیم[9] داشتند[10] تاوقتی که مولانا شرف الدین بحری که ازفقها وعلماء متحیربود[11] بود[11] رنجورگشت حضرت شیخ حمیدالدین محمّد قدس سره چون خبر زحمت او شنید[12] ازصفائی وصدقی که درویشان را باشد بردرمولانا مذکور[1] بقصد عیادت رسید[2]

---

[1] خدابخش: '' حال رسیدن ـــــــــــــــــــــــــــــ روی مبارک بسوئی '' ندارد

[2] خدابخش: '' کرد شیخ '' ندارد

[3] حبیب: '' که توئی مولانا رکن الدین '' ندارد

[4] حبیب: '' سمرقندی '' ندارد

[5] خدابخش: '' را طلبیدهریکی ـــــــــــــــــــــــــــــ اگر بی اجازت '' ندارد

[6] فواید الفواد: ص 407-408

[7] حبیب: '' نیز'' ندارد

[8] خدابخش: '' عظیم '' ندارد

[9] حبیب: '' می کردند وانکاری مستقیم '' ندارد

[10] شیفته: '' حال وصاحب دیگر ـــــــــــــــــــــــــ مستقیم داشتند '' ندارد

[11] مطبوعه: '' که ازفقها وعلماء متحیربود '' ندارد

[12] حبیب: محمد '' را '' ازصفائی وصدقی

رسید[2] مولاناءمذکور[3] را ازآمدن ایشان[4]خبر نمودند برفور[5] گفت کسی که سماع بشنود و خدای تعالیٰ را معشوق می گوید من هرگز[6] رویٔ او نه بینم و نه رویٔ خود بدو بنمایم[7] و او را نگذارید که بر درِما باشد القصه اندرون نگذاشتند[8] آخرالامر چون ذکر سماع حضرت شیخ حمیدالدین محمد قدس سرّه شد پیشتری[9] علماءآن عهد فتوئی کردند وبرآن کتبها نوشتند وحضرت شیخ ملتفت نمی گشت وبکارِخود مستقیم حال بود مگر[10] درآن وقت فقهی بود اورا مولانا داوٗد تبریزی گفتند اوبخدمت شیخ آمد و عرض داشت[11]او نیز براستفتیٰ چیزی نوشته بود و شیخ را ازین معنی روشن گشته روزی بخدمت ایشان دریافت وبنشست حضرت شیخ باول گفت شنیده شده است که تو نم براستفتیٰ مرقوم داشته راست است او ازانفعال خویش سر درپیش انداخت و مجیب نگشت بعد ازآن حضرت شیخ حمیدالدین محمّد فرمود که آنها که استفتیٰ کرده اند وکتبه نوشته اند بجهتِ من هنوزازشیمه شکم مادربدرنیامده اند توکه فی الجمله ازشکم مادربیرون آمدهٔ هنوزبدان طفل می مانی که ازغایت سستیٔ طبیعت شیرهم نتواند خورد حضرت شیخ حمیدالدین محمّد را درسلوك واسرارتصانیف بسیاراست

---

1 حبیب : ازصفائی وصدقی که " داشت " بقصد

2 حبیب : بقصد عیادت " اورفت " مولاناء

3 حبیب : " مذکور" ندارد

4 شیفته : حمید الدین محمد " جهته عادت درخانه اورفت چون " خبرنمودند

5 شیفته : آمدن ایشان " بمولانا خبرکردند شرف الدین " گفت که کسی که سماع بشنود

6 حبیب : " هرگز" ندارد

7 حبیب : " ونه رویٔ بدوبنمایم " ندارد

8 حبیب : واونگذارید " بیاید حضرت شیخ برگشته آمد " آخرالامرچون ذکر وشیفته : " که بردرما باشد القصه اندرون

9 شیفته : " پیشتری " ندارد

10 حبیب : وبکارخود " مشغول بود " درآن وقت فقیهی بود

11 حبیب : شیخ مذکور" گاه گاهی می آمد " اونیزبراستفتیٰ

لوایح و طوالع شموس که شرح نو دو نه نام است بدو جلد اتمام یافته است وآن نسخه بغیر اهل کمال و صاحب حال درنتواند یافت ونیز[1] **منقول است** که چون قطب الدین کاشانی درشهر دهلی رسید می گفت که من ازبعشق حضرت شیخ حمید الدین ناگوری رحمة الله علیه[2] درین شهرآمده ام روزی مجموعۀ رسایل ایشان طلبیده طلبیده مطالعه نمودن گرفت وبا دانشمندی که برابر اوبودند فرمود که یاران بدانید و آگاه باشید که آنچه ماوشما خوانده ایم درین[3] رسایل هست[4] وآنچه ماو شما[5] نخوانده ایم و هرگز نیافته ام هم درینجا[6] مرقوم است و ایضاً از حضرت سلطان المشایخ نظام الملته[7] والدین قدّس سرّه[8] مرقوم است که بالفور[9] این[10] کمالی و حالی حالی که مر حضرت شیخ حمیدالدین محمّد ناگوری رحمة الله علیه[11] را بود هر کس دست ندادی و مرید نکردی مگر درتمام عمر سه مرید گرفت وآن هر سه مرید کاسب [12] بوده اند و بکمال[13] کشف و کرامت منسوب یکی از ایشان[14] شیخ احمد

---

[1] فواید الفواد: ص 408 - 409

[2] خدابخش: "رحمة الله علیه" ندارد

[3] شیفته: وحضرت شیخ ملتفت ------------------- خوانده ایم درین" ندارد

[4] حبیب: خوانده ایم درین" جا درجیست" وآنچه

[5] حبیب وشیفته وخدابخش: "ما وشما" ندارد

[6] حبیب: نخوانده ایم "نیز" مرقوم است

[7] حبیب: "الملته" ندارد

[8] خدابخش: "قدس سره" ندارد

[9] حبیب: قدس سره" فرمود که" این کمال وحال

[10] شیفته: مرقوم است "نقل است که باوجود" کمالی وحالی

[11] شیفته: "محمد ناگوری رحمة الله علیه" ندارد

[12] مطبوعه: هرسه مرید "کاشف" بوده اند

[13] شیفته: بوده اند" در"کشف وکرامت

[14] حبیب وشیفته: "یکی ازایشان" ندرد

نهروانی بوده است[1] که حضرت خواجه قطب الملته و الدین بختیار اوشی[2] را با ومحبتی عظیم بود و مودتی مستقیم[3] داشت چنانکه حضرت[4]شیخ الاسلام[5] بهاءالملته[6]والدین زکریا قدّس سرّه[7] از درویشان[8]کم کسی را پسندیدی و ستودی[9]مگرحضرت شیخ احمد نهروانی را که درشانِ[10]او فرموده است که مشغولی و و استغراق شیخ احمد ما یه ده صوفی[11]است و او بافنده بود شبی از شبها[12] دزدی در خانۂ او برائی دزدی در[13]آمد درچهارگوشۂ خانۂ بشتافت[14]هیچ چیزی نیافت خواست که بیرون رود حضرت شیخ احمد رحمة الله علیه[15] مشغول بود[16] بر احوال دزد مطلع گشت و نرمک آواز داد که زمانی بایست[17] خالی مرد بریسمانی که ترتیب بافتن بوده

---

1 شیفته : '' بوده است '' ندارد

2 مطبوعه : قطب الملته والدین '' قدس سره '' را با محبته عظیم بود

3 حبیب و شیفته : '' ومودتی مستقیم '' ندارد

4 شیفته : چنانکه '' مخدوم '' شیخ

5 حبیب و شیفته : '' الاسلام '' ندارد

6 حبیب و شیفته : '' الملته '' ندارد

7 حبیب و شیفته : '' ذکریا قدس سره '' ندارد

8 مطبوعه : قدس سره از '' ایشان '' کم کسی را پسندیدی

9 مطبوعه : '' وستودی '' اضافه

10 حبیب : '' کم کسی را ـــــــــــــــــــــــــــ را که درشان '' ندارد

11 فواید الفواد : ص 289

12 حبیب : '' ازشبها '' ندارد

13 حبیب : درخانه '' تمام '' آمد

14 حبیب : '' درچهارگوشه خانه بشتافت '' ندارد

15 شیفته : رحمة الله علیه '' ندارد

16 حبیب : '' مشغول بود '' ندارد

17 حبیب : مطلع گشت '' آهسته فرمود زمانی توقف کن و '' خالی مرد بریسمانی که ترتیب بافتن

اند[1] دوازده گز جامه بافته از ریسمانی[2] برید و پیش دزد انداخت و گفت که این بردار[3] و وبسلامت برو[4] چون صباح شد دزد با اهل و[5]عیال خود پیش ایشان آمد و از دزدی تائب گشت و بخدمت ایشان ماند تا یکی ازمقبولانِ حق گشت و او را مریدان بسیار بودند چون بمسجد[6] جمعه متوجه گشتی بانبوهی مریدان آمدی چنانکه علی شوریده از[7] جمعیتِ او بد بردی و غیرت کردی روزی با جمع مریدان بسیاربجائی می رفت شخصی را دید که ترکی بروی ظلم می نماید[8] و بی موجب جهالت می کند شیخ احمد جمیع[9] مریدان خود را اشارت نمود که گرد بگرد آن مظلوم حلقه زدند[10] وآن ترک را ازلت کردن[11] آن بازداشتند[12] درین میان علی شوریده ازپیش[13] رسید چون حضرت[14] شیخ احمدؒ علی مذکوررا دید[15] تبسم نمود و فرمود که ای علی شوریده[16] ما که جمعی

---

1 شیفته: " بوده اند " ندارد

2 شیفته: " جامه بافته ازریسمانی " ندارد

3 حبیب: وگفت که " بگیرو" وبسلامت برو

4 شیفته: " وگفت که این برادروبسلامت برو" ندارد

5 حبیب: " باهل و" ندارد

6 حبیب: بودند " روزی " جمعه متوجه

7 حبیب: " از" ندارد

8 حبیب: " ظلم می نماید " ندارد

9 حبیب: " جمیع " ندارد

10 حبیب: " که گرد بگرد آن مظلوم حلقه زدند " ندارد

11 مطبوعه: آن ترک " ازان " بازداشتند

12 حبیب: آن ترک را " خلاص کردند " درین میان

13 حبیب: علی شوریده " هم در" رسید

14 حبیب: " چون حضرت " ندارد

15 حبیب: " مذکوررا دید " ندارد

16 حبیب: " شورید " اضافه

برابر می داریم ازبرای این کاربا خود می آریم تا مظلومی را ازدستِ ظالمی خلاص دهم و دوم مریدان[1] شیخ عین الدین قصاب بود که دربازارنوهته شهر[2] دهلی کناره استاده کردی و[3] گوشت فروختی اویند[4] بسی اهل کشف و صاحب کرامات[5] نفس بود درحق حق کسی هر نفس که می راندی[6] هم چنان شدی ازحضرت شیخ نظام الملته[7] والدین والدین قدّس سرّہ[8] ۔

منقول است[9] که من آن قصاب را دیده بودم و بصحبت او رسیده[10] خلایق از وی نعمتها یافتند و فیضها بردند چنانکه قاضی فخرالدین نافله در اوّل حال تو بخدمت وی بسیار رفتی تا وقتی شیخ عین الدین قصاب[11] گفت فخر الدین[12] مطلوب چیست او گفت مطلوب من آن است[13] که جائی قاضی شوم او را درجواب[14] گفت که برو قاضی شهر تو خواهی گشت بقدرت خدائی[15] همچنان شد مردی دیگر هم

---

1 حبیب: '' مریدان '' اضافه

2 مطبوعه: '' شهر '' اضافه

3 حبیب: '' کناره استاده کردی و'' ندارد

4 حبیب: '' اویند '' اضافه

5 مطبوعه: ''کرامت '' اضافه

6 حبیب: نفس بود '' هرچه گفتی '' همچنان شدی

7 حبیب: '' الملته '' ندارد

8 حبیب: '' قدس سره '' ندارد و فواید الفواد: ص 289 ۔ 290

9 حبیب: قدس سره '' می فرمودند '' که من آن قصاب وفواید الفواد: ص 141 ۔ 142

10 حبیب: را دیده بودم '' که بسی '' خلایق ازوی

11 خدابخش: '' قصاب '' ندارد

12 حبیب: فخرالدین '' را روزی پرسید که '' مطلوب چیست

13 حبیب: او گفت '' آنکه '' که جائی قاضی شوم

14 حبیب: '' درجواب '' ندارد

15 حبیب: '' بقدرت خدائی '' اضافه

بخدمت اوآمدی[1] او را گفت که ترا مقصود چیست اوگفت مرا می باید که[2] امیر داد شوم او را هم گفت برو امیرداد خواهی شد[3] او نیز همچنان گشت و مولانا ءوجیهه الدین در مبداءحال در خدمتِ[4] او ملازمتی می داشت[5] اورا گفت که ترا مقصودِ ملازمت چیست[6] اوگفت که مرا بباید که عالم ربانی شوم ازنیزازنفسِ مبارکِ اوعالم و اهل[7] تقویٰ شد[8] مردی دیگر[9] مولانا احمد نام بخدمت او[10] بسیارمی بودی اورا[11] گفت که ترا چه می یابد او نیزگفت[12] مرا محبتِ حق تبارك و تعالیٰ می یابد[13] و نیزاز جمله واصلانِ حق گشت سیوم ازمریدان اوشیخ شاهی رسن تاب بود که دربداوُن می بودی[14] رسن تابی می نمودی وبسی اهل کشف و اهل معامله بود اورا مردمان[15] شیخ شاهی روشن ضمیر می گفتند روزی که حضرت حمید الدین محمد[16] ناگوری رحمة الله

---

1 حبیب : " هم بخدمت اوآمدی " ندارد

2 حبیب : " مقصود چیست اوگفت مرامی باید که " ندارد

3 حبیب : " راهم گفت بروامیرداد خواهی شد " ندارد

4 حبیب : " خدمت " ندارد

5 مطبوعه : اوملازمتی می " داشت " اوراگفت

6 حبیب : اوراگفت که " چه مطلب داردی " اوگفت که مرا باید

7 حبیب : " واهل " ندارد

8 مطبوعه : واهل " گشت " مردی دیگر

9 حبیب : " مردی دیگر " ندارد

10 حبیب : مولانا احمد " با اواختلاط " بسیارمی بودی

11 حبیب : بسیارمی بودی " روزی او " گفت

12 حبیب : گفت که " مولانا مذکور " مرا محبت حق تبارك وتعالیٰ

13 حبیب : تبارك وتعالیٰ " است " ونیزگفت

14 حبیب وشیفته : " می بودی " ندارد

15 شیفته : " اورا مردمان " ندارد

16 مطبوعه : " محمد " اضافه

علیه[1] اورا خرقه داد بر حضرت شیخ محمود موینه دوز فرستاد که من امروز این جوان را که کاسب[2] وصاحب دل است[3] خرقه پوشانیدم شما چه میفرمایند حضرت شیخ محمود موینه دوز[4] فرمود بسیار کاری خوب و با لایق واقع شده است البته[5] هر کاری که از حضرت[6] شما بوجود آید بسیار پسندیده[7] آید[8] ومستحسن باشد[9] بعد ازان اورا طرف خطهٔ[10] بداؤن رخصت نمود تا آنجا باشد[11] چون دربداؤن رفت وساکن گشت[12] گشت[12] همواره بکار خود مشغول بودی و بندگان خدای را ارشاد می فرمودی روشی عجب داشتی[13] و **ایضا**[14] **نقل است**[15] ازحضرت سلطان الاولیا[16] نظام الملته[17] والدین والدین قدس سره[18] محمد بداونی[1] قدس سره روزی حضرت[2] شیخ شاهی با جمیع یاران و

---

1 حبیب : ناگوری رحمة الله علیه '' ندارد

2 حبیب : جوان راکه ''کاشف'' وصاحب

3 شیفته : '' وصاحب دل است '' ندارد

4 حبیب : '' شیخ محمد موینه دوز'' ندارد

5 حبیب وشیفته : '' البته '' ندارد

6 خدابخش : حضرت '' ندارد

7 حبیب : '' بسیارپسندید '' ندارد

8 مطبوعه : ''آید '' اضافه

9 خدابخش : '' مستحسن باشد '' ندارد

10 شیفته : '' خطه '' ندارد

11 حبیب : '' تاآنجا باشد '' ندارد

12 حبیب : '' وساکن گشت '' ندارد

13 حبیب : '' روشی عجب داشتی '' ندارد

14 خدابخش : '' وایضاً '' ندارد

15 اخبارالاخیار: ص 110 ـ 111 وخیرالمجالس : ص 210 ـ 211 وفواید الفواد : ص 158 ـ 159

16 حبیب : حضرت '' شیخ '' نظام

17 حبیب : نظام '' الحق '' والدین

18 شیفته : '' ازحضرت ـــــــــ قدس سره '' ندارد

و مریدان درباغی نشسته بودند فرمودند که شیر برنج بپزند دو سه مرید را به طبخ شیرو برنج فرمایش نموده بود[3] چون شیر وبرنج[4] درپیش ایشان و جمیع درویشان حاضر[5] آوردند باوّل لقمه دریافت[6] که درین طعام خیانتی ونقصانی[7] معلوم میگردد مریدانی که شیرو برنج[8] مرتب ساخته[9] بودند ایشان را حاضرآورد و فرمود یران چه معامله است کسی ازشما قبل ازیاران[10] درین طعام دستی رسانیده است ایشان گفتند که ما هیچ دستی نرسانیده ایم فامّا چون شیر بجوشید وکف نمود و بر زمین ریختن گرفت ما[11] آنرا نگذاشتیم که ضایع شود البته آن را[12] بکاربردم واندکی ازان بخوردیم شیخ مذکور[13] فرمود بایستی که بر زمین ریختی یا[14] درکاسهٔ دیگر بینداختی و امانت داشتی تا آن نیزنصیب حاضران گشتی[15] ایشان گفتند حالا هم چنان واقع شد ایستاده ایم[16] هرچه

---

1 حبیب: " محمد بدایونی " ندارد

2 حبیب: " حضرت " ندارد

3 حبیب: " دوسه مرید ---------------------- نموده بود " ندارد

4 حبیب: چون " پخته " درپیش

5 حبیب: " حاضر " ندارد

6 حبیب: آوردند باول " توگفت " که ازین طعام

7 حبیب: " ونقصانی " ندارد

8 حبیب: " برنج " ندارد

9 خدابخش: برنج " پخته " بودند

10 حبیب: " قبل ازیاران " ندارد

11 حبیب: " ما " ندارد

12 حبیب: " البته آن را " ندارد

13 حبیب: " مذکور " ندارد و شیفته: واندکی ازان بخوردیم شیخ مذکور " ندارد

14 حبیب: " برزمین ریختی یا " ندارد

15 حبیب: " تاآن نصیب حاضران گشتی " ندارد

16 حبیب: " ایستاده ایم " ندارد

تدراك این کار شود حکم نمایند شیخ شاهی حکم نمود که ایشان را درآفتاب گرم ایستاده کنند تا آن قدر که قبل ازیاران[1] شیر خورده اند عرق ازاندام[2] ایشان بریزد آخر الامر همچنان کردند[3] چون بسیاری عرق ازیشان بریخت بعد ازان[4] ایشان را[5] درسایه خواند خواند و طلب حجام[6] نمود فرمود آن قدر که ازیاران من عرق خونی[7] ریخته است[8] از ازاندام من خون بدرآرند و برزمین ریزند[9] تا بشرط انصاف وآدب همچنان باشد[10] و و شرط انصاف[11] و محبت همچنین روی نماید بعد ازان ازاندام مبارك خود خون کشانید و بر زمین افشانید[12] **و ایضاً** از حضرت شیخ المشایخ[13] نظام الملته[14] والدین محمد بداونی[15] **قدس سره منقول است** وقتی که شیخ المشایخ[16] نظام الملته[17] والدین

---

1 حبیب: ''قبل ازیاران'' ندارد

2 حبیب: عرق از'' وجود'' ایشان بریزد

3 حبیب و شیفته: آخر الامر همچنان کردند'' ندارد

4 حبیب: ''بعد ازان'' ندارد

5 شیفته: چون'' او خونی کرده فرموده'' درسایه خوانده

6 مطبوعه: '' حجام'' اضافه

7 مطبوعه: یاران من عرق'' بیرون'' ریخته

8 شیفته: ''است'' ندارد

9 شیفته: '' وبرزمین ریزد'' ندارد

10 حبیب: ''تا بشرط انصاف وادب همچنان باشد'' ندارد

11 مطبوعه: شرط ''انصاف'' ومحبت

12 حبیب: و محبت'' والطاف بجاآورده شود'' وایضاً و شیفته: ''بعد ازان--------------- بر زمین افشانید'' ندارد وفواید الفواد: ص159

13 حبیب و شیفته: ''المشایخ'' ندارد

14 حبیب: ''الملته'' ندارد

15 خدابخش ومطبوعه: '' محمد بدایونی'' ندارد

16 حبیب: ''المشایخ'' ندارد

17 حبیب: ''الملته'' ندارد

ابوالموید جدّ شیخ جمال که در خطهٔ کول آسوده است از دارالخلافه[1] دهلی بخطهٔ بداؤن آمد او را رنجوری روی نمود که برای نماز نشستن و برخاستن دشوار گشت چنانچه خسپیدن ازپهلو به پهلو نمی توانست روزی شیخ شاهی رسن تاب بیعادت او رسید شیخ نظام الدین ابوالموید قدّس سرّہ گفت که البته درحق من دعایٔ و همتی بکاربر که ازین رنجوری خلاص یابم شیخ[2] شاهی گفت که مخدوم شما کامل آمد و من من مردی بازاری ناقص مرا چه حد همت گماشتن درشان همچون[3] شما باشد حضرت شیخ مشارٌالیه[4] معذورنداشت گفت البته دعایٔ وتوجهی باید نمود بعد ازان ازان شیخ شاهی مذکورگفت چون مرا[5] البته این کارمیفرمایند یاری دارم شرف الدین لقب که نزدیک دوکان[6]من دوکان دارد و بخیاطی روزگار[7] بسر می آرد او را باید طلبید آخر حضرت شیخ همچنان کرد او را نیز حاضر آورد[8] شیخ شاهی رو[9] بشرف الدین خیاط آورد[10] و گفت حضرت شیخ را رنجوری صعب روی نموده است از ناف تابالاءدرعهدهٔ[11] من آمد و ازناف تا پای[12] درعهدهٔ تست هر دو ایشان زمانه درمراقبه

1. حبیب: آسوده است از'' در'' دهلی بخطه بداؤن
2. خدابخش: '' شیخ '' ندارد
3. حبیب: '' همچون '' ندارد
4. حبیب: حضرت '' شما '' معذورنداشت
5. حبیب: '' البته دعائ و ------------------ گفت چون مرا '' ندارد
6. حبیب: '' دوکان '' ندارد
7. حبیب: '' روزگار'' ندارد
8. حبیب: باید طلبید '' چون او هم آمد '' شیخ شاهی و شیفته: '' وقتی که شیخ المشایخ --------------- نیزحاضرآورد'' ندارد
9. حبیب: '' رو'' ندارد
10. حبیب: ''آورد'' ندارد
11. حبیب: '' عهده '' ندارد
12. حبیب: من آمد و'' بائین '' درعهده تست

مراقبه شدند وبر خاستند شیخ شاهی دست خود را ازسر تا ناف شیخ[1] فرود آورد و شرف الدین خیاط[2] ازناف تا قدم دست کشید همان زمان شیخ نظام الملته[3] والدین والدین ابوالموید بر خاست و قامت خویش رادر نماز آراست[4] و صحت کلی یافت۔ **وایضاً**[5] **نقل است** ازحضرت شیخ نظام الملته والدین قدس سره درآنچه[6] کرامت و مکاشفه شیخ شاهی شایع گشت عالی بدو روئ آورد و جمعیتی بیحد بوقوع پیوست دربداؤن درویشی بود اورا محمد نجاسی می گفتند یکباردرمسجد با شیخ شاهی وا[7] خورد و این شیخ شاهی مذکور[8] سه فام بود درویش[9] محمد نجاسی چون[10] اورا بدید بر برفوراززبان کشید[11] که ای سیاه بسی[12] هنگامه را بسیار[13] گرم ساخته ترسم که سوخته نگردی بفرمان الله تعالی همدران ایام درخانۂ شیخ شاهی آتش گرفت میخواست که خود را[14] بیرون اندازه نتوانست[15] همانجا سوخت القصه دران عهد این نوع درویشان

---

1 حبیب: "شیخ" ندارد

2 حبیب: "خیاط" ندارد

3 خدابخش: "الملته" اضافه

4 حبیب: " وقامت خویش رادرنمازآراست" ندارد

5 حبیب: "ایضاً" ندراد

6 حبیب: نظام الملته والدین "که چون "کرامت ومکاشف

7 خدابخش: "وا" ندارد

8 خدابخش: "مذکور" ندارد

9 حبیب: "درویش" ندارد

10 حبیب: "چون" ندارد

11 حبیب: اورابدید "گفت" که ای سیاه

12 حبیب: "بسی" ندارد

13 حبیب: "بسیار" اضافه

14 حبیب: آتش گرفت "نتوانست" بیرون

15 حبیب: بیرون "آمد" همچنان سوخت

اهل کسب[1] بودند که فیض[2] از حضرت شیخ حمید الدین محمد ناگوری رحمته الله علیه علیه می ربودند و حالا نیز طالبان حق از تصانیف او فیض می یابند۔ **ایضاً**[3] **نقل است**[4] **است**[4] از حضرت شیخ نظام الملته والدین قدس سره[5] که روزی بخدمت سلطان[6] سلطان[6] المشایخ[7] شیخ فرید الملته[8] والدین قدس سره حاضر بودم حضرت شیخ شیخ بخدمت مولانا[9] بدرالدین[10] اسحاق اشارت[11] نمود که برو[12] خریطۂ که درآن آن مکاتیب درویشان است[13] که بجانب[14] من مرقوم داشته اند حاضر گردان مکتوبی مکتوبی که حضرت شیخ حمید الدین محمد[15] ناگوری بجانب من[16] ارسال نموده است است بکش و[17] بخوان خدمت[18] مولانا خریطۂ مکاتیب حاضر آورد چون درآن خریطۂ

---

1 خدابخش : اهل ''کشف'' بودند

2 حبیب : '' وایضاً '' ندارد

3 خدابخش : '' که فیض از حضرت ---------------------------- می یابند ایضاً '' ندارد

4 فواید الفواد : ص 254 ۔ 255

5 شیفته : '' شیخ شاهی روبشرف -------------- نظام الملته والدین قدس سره '' ندارد

6 خدابخش : '' سلطان '' ندارد

7 حبیب : '' المشایخ '' ندارد

8 شیفته : '' الملته و '' ندارد

9 شیفته : '' حضرت شیخ بخدمت مولانا '' ندارد

10 شیفته : '' الدین '' ندارد

11 حبیب : '' اشارت '' ندارد

12 شیفته : '' برو '' ندارد

13 شیفته : '' است '' ندارد

14 حبیب : است که '' برائے '' من مرقوم داشته اند

15 شیفته : '' محمد '' ندارد

16 شیفته : ناگوری '' بود برآورده '' ارسال نموده است

17 حبیب : نموده است '' آورده '' بخوان

18 حبیب : '' خدمت '' ندارد

میخواستند بدستش آمد و[1] بیرون کشید حضرت شیخ مشارٌالیه فرمودبر خیز و بخوان بخوان خدمت شیخ برخاست و خواندن گرفت[2] عبارتش این بود فقیر حقیر ضعیف نحیف[3] بندۂ درویشان وازسرو دیده[4] خاکپای ایشان محمد عطا المعروف بحمید الدین الدین ناگوری واین رباعی نیز[5] درآن مکتوب مرقوم بود[6] رباعی:

آن عقل کجا که درکمال تو رسد — وآن روح کجا که درجمال[7] تو رسد
گیرم که تو پرده برگرفتی زجمال — آن دیده کجا که برجمال تو رسد

می گویند که آن روز[8] تمام ازچاشت[9] تا نمازشام هم این رباعی حضرت شیخ را وجد وجد حال بود نقل است ازحضرت شیخ المشایخ[10] نصیرالدین محمود اودهی قدس روحه وقتی[11] درعهد سلطان شمس الدین التمش[12] انارالله برهانه[13] بعد وفات حضرت حضرت شیخ المشایخ خواجه[14] قطب الملته والدین بختیاراوشی[1] قدس سره دردهلی[2]

---

1 حبیب: '' می خواستند بدستش آمد و'' ندارد
2 حبیب: '' حضرت شیخ مشارٌالیه ---------------------- خواندن گرفت '' ندارد
3 خدابخش: '' نحیف '' ندارد
4 شیفته: '' وازسرودیده'' ندارد
5 خدابخش: '' نیز'' ندارد
6 شیفته: '' ناگوری واین رباعینیزدرآن مکتوب مرقوم بود'' ندارد
7 اخبارالاخیار: ص 86 وخدابخش و شیفته وفواید الفواد: ص 255 '' جلال''
8 خدابخش: می گویند که '' امروز'' تمام ازچاشت
9 حبیب: تمام '' تا وقت '' تا نمازشام
10 مطبوعه: '' المشایخ '' اضافه
11 مطبوعه: قدس روحه '' که '' درعهد
12 اساس وخدابخش: '' التمش '' ندارد
13 حبیب: '' انارالله برهانه '' ندارد
14 حبیب: '' شیخ المشایخ خواجه '' ندارد

دهلی[2] امساك باران شد و غله بسی گرانی گرفت و خلق خدائ تبارك و تعالی را بسی تفرقه روی نمود[3] بیشتری مردم ازبی نانی هلاك می شدند سلطان شمس الدین نورالله مرقده معتمدی را برراه کرد که[4] برو بدرویشان و اهل الله که درین شهراند ازما سلامی و نیازی برسان و چنین عرض دار[5] که حرب و قتال و دفع ظلام و کفار و فتنه و دیگرکار پادشاهانست مادرآن تقصیر نداریم فاما[6] توجه باطن بحق تبارك وتعالی ودعای خیر اهل اسلام وخلایق خاص[7] وعام درعهدء شما است توجه بحق تعالی نمایند ودعائ استسقا فرمایند تا ازبرکت خلاص دعا و توجه[8] شما حق تبارك و تعالی کرم فرماید و باران رحمت برگرفتاران زحمت[9] ارسال نماید چون این پیغام بحضرت محمد عطا یعنی قاضی[10] حمید الدین ناگوری قدس سره[11] رسید جواب داد سلام مایان بحضرت سلطان رسانی که درویشان رادعوتی و نعمتی شکرانه کنید که بسماعی درآیند و دعائ یاران کنند چون پیغام گزارنده بسلطان رسید آنچه ازحضرت قاضی حمید الدین قدس سره رحمة الله علیه واسعة شنیده بود بمعرض عرض رسانید[12] سلطان بسیارخوشحال

---

1 حبیب: " بختیاراوشی " ندارد

2 حبیب: " دردهلی " ندارد

3 حبیب: " تعالیٰ را بسی تفرقه روی نمود " ندارد

4 حبیب: "کرد که " ندارد

5 حبیب: نیازی برسان و" بگو" که حرب وقتال

6 حبیب: " ماه راتقصیر نداریم فاما " ندارد

7 حبیب: " اهل اسلام وخلایق خاص " ندارد

8 حبیب: تا ازبرکت " انفاس متبرکه " شما حق تبارك

9 حبیب: " برگرفتاران زحمت " ندارد

10 حبیب: این پیغام " شیخ " حمیدالدین

11 حبیب: " قدس سره " ندارد

12 حبیب: " پیغام گزارنده بسلطان ---------------- عرض رسانید " ندارد

گشت و فرمودم که چون ایشان سماع طلبیده اند بالقطع باران رحمت[1] خواهد بارید[2] بارید[2] جای مروح تعین نمود که صفا دهند و فرشهای گسترانند و نعمتهای الوان به پزند و گویندگان خوش لهجه که درادای صوت درین شهر ممتازند[3] حاضر آرند واهل اللهؐ را استدعائی کنند که فردا قدم رنجه فرمایند دوم روزشد درویشان که درشهر بودند حاضر شدند سلطان شمس الدین نیزحاضر آمد ودرآن عهد بسیاراولیا بودند شنیده شده است آنها که[4] درویشان که درآن[5] مجلس حاضربودن اسامی این است حضرت[6] حضرت[6] شیخ علی[7] سنجری رحمته الله علیه[8] که حضرت قاضی[9] حمید الدین ناگوریؒ ناگوریؒ قدس سره حضرت شیخ احمد نهروانی رحمته الله علیه که حضرت قاضی حمید الدین درشان او بارها فرمودی که مشغولی حضرت شیخ احمد ما به مشغولی ده صوفی است[10] حضرت شیخ بدرالدین سمرقندی که از خلفائی حضرت شیخ سیف الدین با خرزی قدس سره است وپیر شیخ رکن الدین فردوسی قدس سره[11] و سید قطب الدین غزنوی برادرزادۀ حضرت شیخ[12] نورالدین مبارك قدس سره شیخ

---

1 حبیب: '' رحمت '' ندارد

2 خدابخش: خواهد '' بود '' جای مروح

3 حبیب: نعمتهای الوان '' مهیا سازند وقوالان خوشگوی '' را حاضرآرند

4 مطبوعه: '' نیزحاضرآمد ــــــــــــــــــ شده است آنها که '' ندارد

5 مطبوعه: درویشان که درآن '' ندارد

6 حبیب: '' حضرت '' ندارد

7 حبیب: '' علی '' ندارد

8 حبیب: '' رحمة الله علیه '' ندارد

9 حبیب: '' قاضی '' ندارد

10 حبیب: '' رحمة الله علیه که حضرت قاضی ــــــــــــــــــ صوفی است حضرت'' ندارد

11 مطبوعه: '' که ازخلفائیؒ حضرت ــــــــــــــــــ فردوسی قدس سره '' ندارد

12 حبیب: '' حضرت شیخ '' ندارد

نظام الدین ابوالموید غزنوی قدس سره[1] حضرت شیخ محمود موینه دوزقدس سره[2] سره[2] و درویشان دیگر رحمهم الله علیهم اجمعین جمع آمدند و سماع دردادند هم در حین سماع تقاطر باران شروع گشت و چندان بارید که درویشان بتشویش بمنزل رسیدند[3]۔

نقل است که وفات[4] حضرت شیخ حمید الدین محمد قدس سره درنهم ماه مبارك رمضان سنه خمسته و ستماته[5] است چنین گویند که هیچ زحمتی و رنجی ندشت و خود ختم قرآن بنماز و تراویح نمود بعد وتر سر مبارك بسجده نهاد وجان بحق داد وبعد ازدیری معلوم کردند که او ازدارفانی بسرای جاودانی عزیمت نموده است و اسلام[6]۔

---

1 حبیب: '' قدس سرہ '' ندارد

2 حبیب: '' قدس سرہ '' ندارد

3 خیرالمجالس: ص 44-45

4 مطبوعہ: '' کہ وفات '' اضافہ

5 مطبوعہ: '' سنہ خمسة و ستمائة '' اضافہ

6 حبیب: اوازدارفانی '' بدارالبقارحلت ''

درذکر حضرت سلطان المشایخ[1] نجیب الدین متوکل رحمته الله علیه[2] گوید

آن شهنشاه ملکت[3] تجرید فانی از خویش و با قی از تقرید[4]

از توکل براه حق پویان رهبروادی خدا جویان

راه عرفان زخاروخس رفته گوهر معرفت بجان سفته

باطن از حق تمام نورشده ظاهر از شرع برسرو ر[5] شده

پاک دین پاکذات وپاک خصال گشته از جام عشق مالامال

کرده روشن تمام روی زمین[6] آفتاب جهان نجیب الدین

چون جمالی از وصفا دریافت متوکل براه حق بشتاف ت[7]

آن ترجمان صحیفه تصوف وآن باغبان حدیقه تعریف مرشد سالکان تحقیق هادی راه روان صفا و[8] تصدیق کشاف الحقایق مبین رموز[9] الدقایق قطب سپهر

---

1 حبیب : درذکر'' حضرت ملک المشایخ '' نجیب الدین و شیفته : درذکر'' حضرت شیخ المشایخ قطب الزمان صاحب دل '' نجیب الدین

2 حبیب و شیفته : نجیب الدین '' قدس سره '' گوید

3 مطبوعه :آن شهنشاه '' ملک '' تجرید

4 حبیب و خدابخش : فانی ازخویش وبا قی از'' توحید ''

5 حبیب : ظاهراز'' زهد پر حضور'' شده

6 حبیب : کرده روشن تمام '' راه یقین ''

7 شیفته : '' درجه ذیل اشعارمثنوی '' ندارد و مطبوعه : '' چون جمالی از------- حق بشتافت '' ندارد

8 حبیب : '' صفا و '' ندارد

9 حبیب : '' رموز'' اضافه

ولایت وولایت مرکزو دایره هدایت ونهایت[1] آن اهل کمال صاحب دل شیخ المشایخ[2] نجیب الدین متوکل قدس سره العزیز[3] شیخی عظیم القدر بودو درزمانه خویش همتای نداشت[4] برادرحقیقی حضرت سلطان المشایخ[5] فرید الدین مسعود قدس روحه بود[6] ارادت و خلافت هم از حضرت ایشان[7] داشت[8]حضرت شیخ مشارٌالیه اورا[9] بدارالخلافت دهلی رخصت نموده بود که همانجا متوطن[10] باشد پیش دروازه مندی منزل داشت[11] اورا غایت استغراق و مشغولی حق خبر نداشت[12] که امروزکدام روزاست و یا این کدام ماه است با غلّه را درین شهر چه بهااست بیگانه و خویش منعم ودرویش همیشه پیش[13] او یکسان بودی روزشیخ نورالدین محمد[14] غزنویؒ[15] ازوی پرسیدند ای مخدوم برادرحقیقی[16] حضرت[1] شیخ فرید الدین مسعود[2] شمائید

---

1. حبیب : '' نهایت '' ندارد
2. حبیب : دل شیخ '' وقت '' نجیب الدین
3. شیفته : '' آن ترجمان صحیفه تصوف ــــــــــــــــــ قدس سره العزیز '' ندارد
4. شیفته : '' درزمانه خویش همتای نداشت '' ندارد
5. حبیب : برادرحقیقی '' شیخ '' فریدالدین وشیفته : برادرحقیقی '' شیخ مخدوم '' فریدالدین
6. شیفته : '' قدس روحه بود '' ندارد
7. حبیب : خلافت هم از '' برادرخود '' داشت
8. فواید الفواد : ص ٢١٦
9. حبیب : '' مشارٌالیه اورا '' ندارد
10. خدابخش : '' متوطن '' اضافه
11. حبیب : بدارالخلافت دهلی '' تعین فرموده بود '' اورا غایت
12. حبیب : ومشغول حق '' درخاطر وعاطر غیری نمی گذاشت ونمی دانست '' که امروزکدام روز است وشیفته : اورا غایت استغراق '' خطره بغیری حمی گماشت '' که امروزکدام روزاست
13. خدابخش : '' پیش '' ندارد
14. مطبوعه : شیخ نورالدین '' مبارك '' غزنوی
15. حبیب : رحمته الله علیه '' ندارد
16. حبیب : '' حقیقی '' اضافه

جواب داد که برادر صوری و منعم تا برادر معنوی که تواند بود باز شیخ نورالدین[3] پرسید که شیخ نجیب الدین متوکل شما را می گوید[4] جواب داد که نجیب الدین متوکل منم تا متوکل که تواند بود[5]۔

نقل است از حضرت سلطان المشایخ[6] نظام الملته[7] والدین محمد[8] بداؤنی قدس سره که مارا برکت[9] ارادت بحضرت سلطان المشایخ[10] فریدالملته والدین قدس سره[11] ازدولت صحبت اوروی نمود چنانچه در ذکرایشان مرقوم است و نیز[12] از حضرت سلطان المشایخ[13] نصیر الملته[14] والدین قدس سره[15] **نقل است** که روزی عید بود خلایق بتبرکی دست و پای حضرت شیخ می بوسیدند[16] جمعی از قلندران از خراسان مهمانی[17] رسیده بودند دیدند که خلق خدا را درعید گاه بحضرت[1] ایشان توجه بسیار

1 حبیب وشیفته : '' حضرت '' ندارد

2 حبیب : شیخ فریدالدین '' قدس سره '' شمائید جواب داد

3 حبیب : '' شیخ نورالدین '' ندارد

4 حبیب وشیفته : '' شمارا می گویند '' ندارد

5 فوائدالفواد : ص 23

6 حبیب : حضرت '' شیخ '' نظام الدین

7 حبیب : '' الملته '' ندارد

8 حبیب : '' محمد '' ندارد

9 حبیب : که مارا '' سعادت '' ارادت

10 حبیب : بحضرت '' شیخ '' فریدالدین

11 حبیب : '' قدس سره '' ندارد

12 حبیب : دولت صحبت او '' حاصل شده نقل است '' از

13 حبیب : حضرت '' شیخ '' نصیر

14 حبیب : '' الملته '' ندارد

15 حبیب : '' قدس سره '' ندارد

16 شیفته : عید بود خلایق '' همه قدم بوس ایشان می کرد '' جمعی ازقلندران

17 شیفته : ازخراسان '' تازه '' رسیده بودند

است میان خود گفتند که این شیخی پس بزرگ است[2] مارا امروزمهمان او باید گشت[3] حضرت شیخ[4] از نماز عید[5] بمنزل خود توجه فرمودند[6] قلندران مذکور[7] از عقب رسیدند و عرض نمودند که حضرت شیخ شما دراین شهر عظیم القدرآید مارا باید[8] که امروزمهمان شما باشیم حضرت[9] شیخ مشاڑالیه[10] فرمودند مرحبا و اهلاً خوش باشید درخانه هرچه باشد ومهمان هرکه باشد مستحسن است ایشان ردرجماعت خانه بنشاندندو خود درون خانه درآمدند[11] و با حرم خود گفت که امروز جمعی[12] قلندران از خراسان مهمان رسیده اند اگر ما حضری باشد دریغ نباید داشت[13] حرم ایشان[14] عرض نمود صاحب خانه شمائید احوال عسرت خانه بشماروشن[15] است

---

1 حبیب : رسیده بودند" چون آن هجوم درملازمت ایشان دیدند " ایشان توجه بسیاراست

2 حبیب : " این شخصی پس بزرگ است " ندارد

3 شیفته : رسیده بودند " خلایق بسیاربایشان رجوع است اتفاق کردند امروزمهمان شما باشیم چون " حضرت شیخ

4 حبیب : " حضرت شیخ " ندارد

5 شیفته : " ازنمازعید " ندارد

6 حبیب : نمازعید " بازگشتند " قلندران

7 حبیب وشیفته : " مذکور" ندارد

8 حبیب : " راباید " ندارد و شیفته : عرض نمودند که " شما " امروزمهمان شما باشم

9 حبیب : " حضرت " ندارد

10 حبیب : " مشاڑالیه " ندارد

11 حبیب : " هرچه باشد ـ ـ ـ ـ ـ ـ خانه درآمدند " ندارد

12 حبیب : " جمعی " ندارد

13 شیفته : خانه درآمدند " دید که دیگدان سیرودرخانه برنج ونه آرد " حرم ایشان

14 حبیب : " ایشان " ندارد

15 حبیب : صاحب خانه شمائید احوال " می دانید که امروز" دوروزاست و شیفته : عرض نمود " یاحضرت "
دوروزاست

دو روز است که بوی طعام درمشام فرزندان شما نرسیده است شیخ فرمود هلا اگر چادری یا سرپوشی داشته باشی[1] تادربازاربفروشیم که آن را فروخته[2] برای مهمانان چیزی حاضر سازم[3] حرم نیک بخت سرپوشی داشت[4] که بروی بسیاررقعه پیوند زده زده بود لایق آن بود که کسی آن را بدو درم گیرد ویاخرید وحضرت شیخ چون چنان دید[5] کوزه آبی و قدحی برداشت و درپایان مجلس قلندران استاد و گفت درویشان[6] معذورداريد که ما حضر همین است درویشان اهل دل بودن آن آب را به تعظیم تمام[7] تمام[7] بگرفتند و نوشیدند[8] و دست پای حضرت شیخ به تبرکی[9] بوسیدند و بیرون رفتند[10] حضرت شیخ بالأً حجره رفته به مشغول شده بادل خود می گفت ایچنین روز عیدی بگذرد و درخلق[11] فرزندان من طعامی نرود[12] مسافران نیاند وچنین[13] نا مراد باز

---

[1] حبیب : اگرچادری یا '' معجری بوده باشد بده '' با دربازاربفروشم

[2] حبیب : ''که آن رافروخته '' ندارد

[3] حبیب : مهمان چیزی '' بیارم '' حرم نیك بخت

[4] حبیب : حرم نیك بخت '' غیرازیك هیچ چادری نمی داشت '' بروی بسیار

[5] حبیب : شیخ چون '' آن طور'' کوزه آبی و قدحی برداشت وشیفته : دو روزاست '' فرزندان تو بوی طعام نشمیده و روی نان ندیده با اهل خود گفت که چادرسربمن دهید که فروخته چیزی بیارم حرم محترم چادردرسر فرودآورد و پیش شِخ نهاد چه بیند که پیوند بادوخته و برشتها بخیه زده کهنه وژولیده شیخ دید که هیچ نمی آزرد هیچکس نخواهد خرید بعده شیخ ''کوزه آبی و قدحی برداشت

[6] حبیب : قلندران استادوگفت '' یاران '' معذورداريد

[7] حبیب : '' تمام '' ندارد

[8] حبیب : '' ونوشیدند '' ندارد

[9] حبیب : '' به تبرکی '' ندارد

[10] حبیب : بوسیدند '' رخصت شدندآنگاه '' حضرت شیخ

[11] حبیب : '' درخلق '' ندارد

[12] حبیب : فرزندان من '' فاقه باشند و'' مسافران

[13] حبیب : '' نیاند وچنین '' ندارد و شیفته : نیایند '' محروم '' بازکردند

بازکردند شیخ[1] درین خطره[2] بود که مردی ازفرود[3] بالاآمد واین[4] بیت گویان برآمد[5] برآمد[5]

بادل گفتم ولا خضربه راببینی   دل گفت مرااگرنمای بینم[6]

حضرت[7] شیخ دریافت که خواجه خضر علیه اسلام[8] است برخاست و تعظیم او خواجه خضر[9] بنشست وباشیخ آغازکرد چیست که بادل جنگ[10] می کنی که اینچنین روزعیدی ودرحلق فرزندان من طعام نرود بروبرای من طعام بیارشیخ تبسمی کرد و گفت خواجه میدانی[11] جنگ من بادل خویش هم ازین بود که درخانه هیچ موجود نیست[12] خواجه گفت برخیزنفس راپاس دار[13] برخاست وفرودآمدمی بیند یك خوان

---

1 حبیب: "شیخ" ندارد

2 حبیب: "خطره" اضافه

3 حبیب: "فرود" ندارد

4 حبیب: بالاآمد "آن حجره" بیت گویان

5 شیفته: "آمد واین بیت گویان برآمد" ندارد

6 حبیب: با دل گفت "گرامروزبیاید بینی" وشیفته: "بادل گفتم ولا ------------------------- مرااگر نمای بینم" ندارد

7 حبیب: "حضرت" اضافه

8 حبیب: "علیه سلام" اضافه

9 حبیب وخدابخش: "خضر" ندارد

10 حبیب: آغازکرد "بادل چه جدل" می کنی

11 حبیب: کرد وگفت "حضرت را روشن است که" جنگ من بادل

12 حبیب: جنگ من بادل "ازجهت همین بود" خواجه گفت

13 شیفته: "ازبرخاست وتعظیم او------------------- نفس راپاس دار" ندارد

طعام درصحن خانه نهادند[1] برگرفت و درحرم رفت و پرسید[2] که این طعام که آورد گفت مردی آمد من ازاو پنهان شدم او طعام بنهاده رفت شیخ ازآن طعام مبلغی در دامن کرد[3] و بالاآمد می بیند[4] که خواجه خضر نیست[5] بعد ازآن گفت آری این سعادت که یافتم[6] هم ازبرکت[7] بینواهی یافتم۔

نقل است ازحضرت سلطان المشایخ والاولیا[8] نظام الملته[9] والدین قدس سره درمبداحال که حضرت شیخ المشایخ[10] نجیب الدین متوکل درشهر[11] دهلی رسید رسید درنزدیکی خانه او ترکی بود ایتمر[12] نام مسجدی بناکرد ودرپهلوی مسجد خانه خوب عمارت نموده امامت آن مجسد مرحضرت[13] شیخ المشایخ[14] نجیب الدین متوکلؒ[15] راداد و خانه هم درفیض اوآورد چنانچه حضرت شیخ درآنجا ساکن گشت و چیزی وظیفه هم معین نمودآن ترك مذکوردختری داشت درعروسی آن دختریك

---

1 شیفته : وفرودآمد '' چه بیند که درصحن خانه یك خوان طعام نهاده است '' برگرفت

2 حبیب : برگرفت '' وپیش حرم برده گفت '' که این طعام که آورد

3 حبیب : مبلغی ''گرفته '' وبالا آمد

4 شیفته : بالا آمد '' چه بیند '' که خواجه خضر نیست

5 حبیب : خواجه خضر '' علیه سلام رفته است '' بعد ازآن وشیفته : ''نیست '' ندارد

6 حبیب : '' که یافتم '' ندارد

7 حبیب : '' برکت '' ندارد

8 حبیب : '' سلطان المشایخ والاولیا '' ندارد

9 حبیب : '' الملته و'' ندارد

10 حبیب وشیفته : '' المشایخ '' ندارد

11 حبیب : '' متوکل درشهر '' ندارد

12 حبیب : ترکی بود '' تیمور '' نام مسجدی بناکرد

13 حبیب :آن مسجد '' به '' شیخ

14 حبیب ومطبوعه : '' المشایخ '' ندارد

15 خدابخش ومطبوعه : '' متوکلؒ'' ندارد

لك چند هزار تنکه خرچ گشت حضرت شیخ نجیب الدینؒ [1] وقتی درمجاوره با او فرمود که مومن تمام آن کسی باشد که اورا دوستی تبارك و تعالیٰ بر دوستی اولاد غالب بود اکنون یك لك وچند ین هزارتنکه سفید[2] درعروسی دختر خود خرچ کردی اگر درچندان درراه حق خرچ نمای آنگاه تو مومن کامل باشی ترك مذکورازین سخن برنجید و حضرت شیخ را از خانه و مسجد بیرون کشید[3] ووظیفه که کرده بود[4] منع ساخت حضرت شیخ المشایخ نجیب الدین متوکلؒ [5] چون ازدهلی[6] باجودهن رسید صورت حال[7] بحضرت مشارٌالیه شیخ[8] المشایخ[9] فرید الملته[10]والدین قدس روحه[11] روحه[11] عرض نمود و حضرت شیخ[12] فرمود نجیب الدین خدای عز و جل[13] می فرماید که مانىنسخ من آكة او ننسها نات بخير منها او مثلها هرآیتی که منسوخ ساختم

---

[1] حبیب : '' رحمته الله علیه '' ندارد

[2] حبیب : چندی هزار'' به '' درعروسی

[3] حبیب : '' ازخانه و مسجد بیرون کشید '' ندارد و شیفته : '' ازنقل است ازحضرت ---------------- مسجد بیرون کشید '' ندارد

[4] شیفته : '' وظیفه که کرده بود'' ندارد

[5] حبیب : '' وظیفه که کرده ---------------- متوکل رحمته الله علیه '' ندارد و مطبوعه : '' المشایخ نجیب الدین متوکلؒ '' ندارد

[6] حبیب : '' ازدهلی '' ندارد

[7] حبیب : باجودهن رسید '' این قصه را '' بحضرت مشارٌالیه

[8] مطبوعه : '' مشارٌالیه شیخ '' ندارد

[9] حبیب : '' المشایخ '' ندارد

[10] حبیب : فرید '' الحق '' والدین

[11] خدابخش و مطبوعه : '' قدس روحه '' ندارد

[12] حبیب : عرض نمود و '' ایشان '' فرمود

[13] مطبوعه : نجیب الدین خدای '' تعالیٰ '' می فرماید

آیتی دیگر فرستادم[1] بهتر ازآں یابند آن بدین سبب ملتفت نباید بود و اگر ایتمر نباشد خداتعالیٰ ایتکر پیدا آرد که او خدمت شما بواجبی نماید چون حضرت شیخ نجیب الدین متوکل ازقصبه[2] اجودهن بشهر[3] دهلی رسید آن ترك اتیمر نام گذشته بود ترك دیگر هم دران ایام ایتکر نام پیدا گشت وبجوار حضرت[4] شیخ نجیب الدین متوکلؒ[5] منزل ساخت و مرید حضرت شیخ شدوبخدمت گاری اومنسوب شد[6]۔

نقل است ازحضرت سلطان المشایخ[7] نظام الملته والدین قدس سره[8] که ترکی بود اورا[9] تکلش گفتندی مردی پاك اعتقاد وصالح بود شبی حضرت عزت[10]را درخواب دید بامدادوبرشیخ نجیب الدین متوکلؒ این خواب بگفت اول اورا سوگند داد و گفت آنچه من ترا خواهم گفت باید که این حکایت[11] تا من زنده باشم باکسی نگوئی حضرت شیخ نجیب الدین علیه رحمه[12] قبول کرد بعده تکلش با اوگفت که من امشب حضرت عزت را بخواب دیده ام شرح آن احوال و اسراربازراند بعده دیدن

---

[1] مطبوعه : '' فرستادم '' ندارد

[2] مطبوعه : '' قصبه '' ندارد

[3] حبیب :نماید چون '' ایشان باز'' دهلی رسید

[4] مطبوعه : '' حضرت '' ندارد

[5] حبیب ومطبوعه : '' متوکلؒ'' ندارد

[6] حبیب : ساخت ومرید '' شده باحوال ایشان کماینبغی شد '' نقل است وفواید الفواد: ص ۱۳۳– ۱۳۴

[7] حبیب : ازحضرت '' شیخ '' نظام الملته والدین

[8] مطبوعه : حضرت سلطان '' الاولیا '' که ترکی بود

[9] حبیب : '' اورا '' ندارد

[10] حبیب : حضرت '' حق تعالیٰ '' را درخواب دید

[11] حبیب : '' وگفت ــــــــــــــ این حکایت '' ندارد

[12] مطبوعه : '' رحمته الله علیه '' ندارد

آن خواب تکلش مذکور[1] چهل سال بزیست وحضرت شیخ نجیب الدین[2] باهیچ کس اظهار ننمودند وقت **نقل** تکلش برسراو حاضر گشت تکلش مذکور[3] بحضرت شیخ[4] روی آورد و گفت ای شیخ[5] یادداری آن خوابی را که با تو گفته بودم حضرت شیخ جواب داد که[6] آری یاد دارم[7] اکنون حال تو چیست تکلش گفت ازبرکت صحبت تو عرق آن حال می رروم این بگفت و جان بحق تسلیم نمود وآن تکلش معتقد[8] و مرید ایشان بود[9]۔

نقل است ازحضرت شیخ نصیر الملته[10] والدین محموداودھی[11] قدس سره[12] وقتی درخانه حضرت[13] شیخ سه[14] فاقه گذشته بود جمعی جوالقان بخدمت ایشان ریسدند و مهمانی توقع نمودند حضرت شیخ راعادت بود اگر چیزی برائ مهمان و موجود نداشتی کوزه آبی بگرفتی وبمهمانان قدح قدح می خوراندی وعذرمیخواستی

---

1 مطبوعه: ''مذکور'' ندارد

2 مطبوعه: ''نجیب الدین'' ندارد

3 مطبوعه: ''مذکور'' ندارد

4 شیفته: ''وظیفه که کرده بود منع ساخت ۔۔۔۔۔۔۔ مذکوربحضرت شیخ'' ندارد

5 حبیب: ''ای شیخ'' ندارد

6 حبیب: ''حضرت شیخ جواب داد که'' ندارد ومطبوعه: باتوگفته بودم'' فرمود'' آری

7 مطبوعه: ''یاد دارم'' ندارد

8 حبیب: ''وآن تکلش معتقد'' ندارد

9 فوایدالفواد: ص ۱۳۳

10 خدابخش: ''الملته و'' اضافه

11 مطبوعه: ''اودھی'' ندارد

12 حبیب: ''اودھی قدس سره'' ندارد

13 حبیب: ''حضرت'' ندارد

14 مطبوعه: حضرت'' ایشان'' فاقه گذشته بود

باایشان نیزهم چنین کرد ایشان[1] آب خوردند و باخود گفتند که این مردی عزیزالوجود است اگرچیزی داشتی تقصیری ننمودی اگر او چیزی نداشتی[2] البته ماچیزی داریم[3] بهتر است که پیش اوبگذاریم بعد ازآن چماجهای خویش[4] کشودند هر نقدی که درمیان داشتند پیش حضرت[5] نهادند می گویند بمقدار[6] پانصد تنکه سفید بود که بشکرانه شیخ درمیان آوردند[7] تکبیری درخواستند و بازگشتند و حضرت شیخ المشایخ[8] المشایخ[8] درهمان روزبمصرف رسانید حاضری گفت که درخانه عُسرتی تمام است است چرا[9] چند روزنگاه نداشتی جواب داد چون می آید بده که کم نیاید و چون میرود نگاه مدارکه نیاید[10] ـ

نقل است که حضرت[11] شیخ نجیب الدین متوکل[12] رحمته الله علیه[13] را دوپیسر بود یکی محمد نام و دوم احمد نام[14] هر گاه که برایشان لقب شدی و درعین

---

1 حبیب : چنین کرد '' آن جماعه '' آب خوردند

2 مطبوعه : '' اگراو چیزی نداشتی '' ندارد

3 حبیب : اگرچیزی داشتی '' دریغ نکردی اکنون '' بهتراست که

4 حبیب : '' خویش '' ندارد

5 حبیب : درمیان داشتند '' ایشان '' نهادند می گویند

6 حبیب : '' بمقدار '' ندارد

7 حبیب : بشکرانه '' گذراندند '' تکبیردرخواستند

8 مطبوعه : '' المشایخ '' ندارد

9 حبیب : بمصرف رسانید '' حاضران گفتند می بایست که '' چند روز نگاه نداشتی

10 شیفته : '' روی آورد و گفت ـــــــــــــــــــــــ نگاه مدارکه نیاید '' ندارد

11 شیفته : '' حضرت '' ندارد

12 شیفته : '' نجیب الدین متوکلؒ '' ندارد

13 مطبوعه : نجیب الدین متوکل '' قدس سره '' را دوپسربود

14 حبیب : '' نام '' ندارد

غضب بودی هم چینین[1] فرمودی که ای خواجه محمد تو چراچنین کردی وای خواجه احمد تو چرا چنین گفتی اگر چه درغایت[2] خشم بودی[3] نامهای ایشان بآدب فرمود[4] که محمد و احمد نامهای مصطفیٰ است ﷺ بی ادبانه نباید گفت[5] و نیز **مسموع است**[6] که درخطهٔ[7] بداءن درویشی بود اورا وجیه الدین صاحب دل میگفتندی حضرت شیخ نجیب الدین متوکلؒ قصداً ازدهلی بدیدن[8] او دربداؤن رفت چون[9] درجماعتخانه او او درآمد اورا[10] آن درویش[11] دید که بر حصیری نشسته است حضرت شیخ بنزدیك حصیرش رفت[12] ازپا[13] کفش مبارك فرود آورد ازجهب آنکه مبادا پای اوازدور فرود آوردن کفش بچیزی[14] آلوده شود که[15] بر حصیر پانتوان نهاد وآن شیخ بدین سبب رنجیدی و تعظیم ایشان[16] نکردوساکت بنشست مگر پیش او کتابی بود بر مصلا نهاده[1]

1 حبیب : ودرعین '' قهر '' فرمودی که ای خواجه

2 حبیب : تو چرا چنین '' گفتی باوجود '' خشم

3 حبیب : '' بودی '' ندارد

4 شیفته : دویم احمد نام '' چون برایشان خشم گرفتی ولقب شدی فرمودی که ای خواجه احمد وای خواجه محمد شما چرا چنین کردی چرا '' محمد واحمد

5 فوائد الفواد : ص ۲۸۵

6 حبیب وشیفته : نیز '' نقل است '' که در

7 شیفته ومطبوعه : '' خطهٔ '' ندارد

8 حبیب : نجیب الدین '' مخصوص بدیدن اوازدهلی به '' اودربداؤن رفت

9 شیفته : حضرت شیخ '' برای ملاقات او قاصد بداؤن شد '' درجماعت خانه

10 حبیب : '' اورا '' ندارد

11 شیفته : '' آن درویش '' اضافه

12 شیفته : '' رفت '' اضافه

13 شیفته : '' ازپا '' اضافه

14 حبیب : آنکه مبادا پای '' چون ازدورمی آورد پاے خاك وشیفته : مبادا پای '' گرد '' آلوده

15 شیفته : '' شود که '' ندارد

16 حبیب : '' ایشان '' ندارد

چون حضرت[2] شیخ نجیب الدین متوکلؒ[3] دید که او اصلاً متکلم نمیشود گفت مخدوم این چه کتاب است که بر مصلای شما است او به تندی[4] جواب داد که اگر خواندن می دانی[5] بردار و بخوان تا بدانی چه کتاب است[6] حضرت شیخ[7] فی الحال[8] آن کتاب[9] برداشت و بکشاد دراول منظر[10] مرقوم بود که درآخر زمان درویشان متکبر پیدا شوند که اگر صالحی به نزدیك مفرش ایشان[11] کفشی فرود آورد از آتش تکبر بسوزن بقصد آیذاء او شوند حضرت به شیخ نجیب الدین متوکلؒ[12] آن کتاب بدست اودارد و گفت مخدوم شما به بیند که درین کتاب چه نوشته اند سلامی کرد و[13] برخاست وهم رو براه نهاد[14]۔

نقل است از حضرت شیخ المشایخ[15] نظام الملته و[1] الدین قدس روحه[2] در قصبه اندپته که نزدیك غیاث پور واقع است[3] عورتی بس بزرگ[4] اهل کشف و کرامت رابعه

---

1 حبیب : '' برمصلای نهاد '' ندارد

2 حبیب : '' حضرت '' ندارد و شیفته : مگرپیش او ------------ چون حضرت '' ندارد

3 شیفته و مطبوعه : '' رحمته الله علیه '' ندارد

4 حبیب : '' که بر مصلای شما است او به تندی '' ندارد

5 حبیب : '' خواندن می دانی '' ندارد

6 حبیب : '' تا بدانی چه کتاب است '' ندارد

7 مطبوعه : '' بر مصلای شما است ------------------ حضرت شخ '' ندارد

8 حبیب : '' فی الحال '' ندارد

9 مطبوعه : ''آن کتاب '' ندارد

10 حبیب شیفته و مطبوعه : دراول '' سطر '' مرقوم

11 شیفته : '' ایشان '' ندارد

12 حبیب و شیفته : '' متوکل رحمته الله علیه '' ندارد و مطبوعه : '' نجیب الدین متوکلؒ '' ندارد

13 حبیب : نوشته اند '' و ازپیش او '' برخاست و هم

14 سیرالاولیا : ص ۲۹٦

15 حبیب و مطبوعه : '' المشایخ '' ندارد

عصر ساکن بود[5] اورا بی بی فاطمه سام[6] می گفتند چنانکه حضرت شیخ[7] فرید الملته و[8]الدین قدس روحه[9] اورا بستودی وبارها فرمودی که مشغولی این عورت مایه ده مرد کامل است[10] و حضرت شیخ نجیب الدین متوکلؒ[11] را برادرخوانده بودی و حضرت شیخ[12] المشایخ[13] شیخ نظام الملته والدین قدس سره[14] می فرماید که[15] من نیز اکثر بخدمت او می رفتمی و بسی فواید ازوی[16] تحصیل نمودی هروقتی که[17] در خانه حضرت شیخ المشایخ[18] شیخ نجیب الدین متوکلؒ [19]فاقه افتادی بی بی فاطمه

---

1 حبیب و مطبوعه: '' الملته و'' ندارد

2 حبیب: '' قدس روحه '' ندارد و شیفته: حضرت شیخ -------- قدس روحه '' ندارد

3 حبیب و شیفته: '' که نزدیک غیاث پورواقع است '' ندارد

4 شیفته: '' بس بزرگ '' ندارد

5 حبیب و شیفته: '' رابعه عصر ساکن بود '' ندارد

6 شیفته: '' سام '' ندارد

7 حبیب و مطبوعه: '' چنانکه حضرت '' ندارد

8 حبیب: '' الملته و'' ندارد

9 شیفته: قدس روحه '' ندارد

10 فوائدالفواد: ص ۳۵

11 شیفته: '' متوکل '' ندارد

12 مطبوعه: متوکل '' قدس سره '' را برادرخوانده بودی

13 شیفته: '' المشایخ '' ندارد و مطبوعه: حضرت شیخ '' نجیب الدین می زمانید '' نظام الملته والدین

14 شیفته: نظام الملته والدین ''اولیا '' می فرماید

15 حبیب: حضرت شیخ نجیب الدین -------------- می فرماید که '' ندارد

16 حبیب و مطبوعه: '' ازوی '' ندارد

17 شیفته: تحصیل نمودی '' چون '' درخانه

18 حبیب و مطبوعه: '' حضرت شیخ المشایخ '' ندارد و شیفته: '' درخانه حضرت شیخ المشایخ '' ندارد

19 حبیب ومطبوعه: '' متوکلؒ '' ندارد

مذکوره[1] را مکشوف شدی مقداریک[2] من کلیچه[3] بخانه شیخ فرستادی وگفتی درخانه خانه برادرمن نجیب الدین متوکل دوسه فاقه واقع است این کلیچه آنجا برید وسلام من برسانید[4] که ازوجه حلال است و حضرت شیخ مشارٌالیه فرمودی چنانچه این عورت را احوال فقر من مکشوف است اگر خلیفه عهد را هم مکشوف باشد چیزی بابرکت بفرستند و این سخن بمطایبه گفتی و **نیز[5] نقل است** ازحضرت شیخ نصیر الملته[6] والدین محمود اودهی [7]قدس سره که آن بی بی فاطمه سام که حضرت[8] شیخ المشایخ[9] نجیب الدین متوکلؒ[10] را برادرخوانده بود وبسی مودت بدیشان داشت[11] عجب عورتی بابرکت وریاضت کش بودی[12] و صوم ودوام داشتی و درویشان عهد را درحق او اعتقادی کامل بود[13] او کنیزکی داشت که بکسب مزدوری دونان جوین ویک

---

1. حبیب : فاقه افتاد ''آن رابعه عصر'' را مکشوف شدی
2. حبیب : '' مقداریک من '' ندارد
3. شیفته : فاقه افتاد '' نمکین آرد را کلیچه پخته '' مکشوف شدی
4. حبیب وشیفته : '' درخانه برادرمن ------------- سلام من برسانی '' ندارد
5. حبیب : ازوجه حلال است ''تناول فرمایند آنرا گرفته بهمه متعلقان قسمت کردند وبهمان قدرقانع شدند وشیفته : '' وحضرت شیخ مشارٌالیه ---------- بمطایبه گفتی ونیز'' ندارد وفوایدالفواد : ص ۳۱٦-۳۱۷
6. حبیب ومطبوعه : ''الملته '' ندارد
7. حبیب ومطبوعه : '' محموداودهی '' ندارد
8. حبیب : '' سام که حضرت '' ندارد ومطبوعه : '' سام '' ندارد
9. حبیب وشیفته : ''المشایخ '' ندارد
10. حبیب : '' متوکلؒ '' ندارد ومطبوعه : '' المشایخ نجیب الدین متوکلؒ '' ندارد
11. حبیب وشیفته : '' وبسی مودت بدیشان داشت '' ندارد
12. حبیب : وریاضت '' ومجاهدت '' وصوم دوام
13. حبیب : صوام دوام '' اشتغال می نمود '' وکنیزکی داشت

کوزه آب هر روز[1] بخدمت او آوردی و[2] پیش مصلا بی بی فاطمه[3] نهادی و رفتی وبمزدوری مشغول شدی و بی بی فاطمه ازآن دو نان جو را بپارچه[4] افطار نمودی باقی هرکراخواستی[5] ایثار[6] فرمودی تاکرآن سعادت[7] نصیب بودی[8] چون عمر بآخر رسید رسید شبی ازشبها بی بی فاطمه سام[9] نمازشام گذارده بود چون فارغ شد[10] کنیزک نان وآب پیش آورد خواست تا بپارچه نان روزه[11] افطار نماید درخاطرش گذشت که ای بی بی بی[12] فاطمه اگر امشب آخرین حیات تو باشد افسوس باشد که خط نفس برگرفتی باشی نان وآب نصیب فقرا کرد وخود بعبادت[13] مشغول گشت شب دویم چون وقت افطار گشت[14] همین معامله کرد چنانچه چهل شبانه روز اصلاً افطار ننمود و همچنان ازشب تا روز و ازروز تا شب مستغرق بعبادت بمشغول حق می بود[15] بعد ازچهل[16] روز[17]

---

1. حبیب ومطبوعه: ''هر روز'' ندارد
2. شیفته: ''هرروزبخدمت اوآوردی و'' ندارد
3. حبیب ومطبوعه: ''فاطمه'' ندارد
4. حبیب: نهادی ''آن عفیفه بپارچه آن دونان'' افطارنمودی باقی
5. حبیب: هرکرا'' سعادت '' ایثارفرمودی
6. شیفته: ''هرکرا خوستی ایثارفرمودی'' ندارد
7. حبیب: ''تاکرآن سعادت'' ندارد
8. شیفته: ''تاکرآن سعادت نصیب بودی'' ندارد
9. حبیب: نصیب بودی'' روزی'' نمازشام ومطبوعه: ''بی بی فاطمه سام'' ندارد
10. حبیب: چون'' وقت افطارآن'' کنیزک نان وآب
11. حبیب: ''روزه'' ندارد
12. مطبوعه: ''بی بی'' اضافه
13. مطبوعه: ''بعبادت'' اضافه
14. حبیب: شب دویم'' وسیوم'' همین معامله کرد
15. حبیب: ''همچنان ازشب ---------------- حق می بود'' ندارد
16. حبیب: بعد از'' چند'' روز

روز[1] مردی نورانی را درصحن خانه استاده دید ازوی[2] پرسید که تو کیستی او جواب داد که من عزرائیل ام مرا بقبض روح تو فرستاده اند بی بی فاطمه گفت این قدرفرصتم بده که تجدید وضو بسازم و بدوگانه تحیت[3] پردازم و دورکعت دیگر بگذارم[4] ملك الموت الموت فرمود که اینقدر فرصت[5] هست درکارباشی حضرت بی بی فاطمه همچنان کرد بعد تفریغ[6] سر[7] بسجده نهاد بجوار رحمت حق پیوست همان شب حضرت شیخ شیخ المشایخ[8] شیخ[9] نجیب الدین متوکل[10] رحمته الله علیه[11] بر سروقت اورسید و نمازجناز[12] ه گزارد برکناره حوض نزدیك[13] قصبه اندپته[14] بخاك سپرد و همان شب حضرت[15] بی بی را درواقعه دید که گوی[16] بالاء عرش نمازمی گذارد ازپرسید که بی بی[17]

---

1 شیفته : شبها بی بی فاطمه سام ـــــــــــــــــــــــــ بعد ازچهل روز'' ندارد

2 حبیب : '' ازوی '' ندارد

3 شیفته : '' تحیت '' ندارد

4 حبیب : دوگانه تحیت '' اداکنم '' ملك الموت

5 شیفته : ملك الموت '' حکم '' هست

6 مطبوعه : '' تفریغ '' ندارد

7 حبیب : آینقدرفرصت هست '' چون نمازگزارده ''بسجده نهادو شیفته : '' درکارباشی ــــــــــــــــــــــ تفریغ سر'' ندارد

8 مطبوعه : '' المشایخ '' ندارد

9 حبیب و شیفته : '' حضرت شیخ المشایخ شیخ '' ندارد

10 شیفته : '' متوکل '' ندارد

11 مطبوعه : '' رحمته الله علیه '' ندارد

12 حبیب : '' جنازه '' ندارد

13 حبیب : '' نزدیك '' ندارد

14 حبیب : '' نزدیك قصبه اندپته '' ندارد

15 شیفته : '' حضرت '' ندارد

16 حبیب : بخاك سپرد '' چون شب شد درخواب دید که '' بالائ عرش

17 حبیب : '' بی بی '' ندارد

منزل تو کجا است گفت درعالم جبروت بصحبت[1] حضرت بی بی فاطمه زهرا رضی الله عنها[2] می باشم۔

نقل است از حضرت شیخ نظام الملته و[3]الدین محمد بداؤنی[4] قدس روحه که می می فرماید من بحیات[5] حضرت شیخ المشایخ فرید الملته والدین قدس سره سه کرت کرت بخدمت ایشان از شهر دهلی بقصبه اجودهن رفته ام وهفت باربعد **نقل** حضرت ایشان رفته شده است و شیخ جمال الدین هانسویؒ[6] نیز هفت باربخدمت ایشان ریسده است و حضرت شیخ نجیب الدین متوکل اول بارکه از شهر[7] دهلی بخدمت ایشان رسید وقت وداع فاتحه درخواست[8] همچنان که این بارسعادت پایبوس[9]مشرف کردم حضرت شیخ فرید الملته[10]الدین گنج شکر قدس سره[11] فرمود حاجت فاتحه خواندن نیست بارها خواهی آمد چنانکه هژده بار دیگر آمد بعد ازآن درنوازدهم بارفاتحه التماس نمود که این بارالبته فاتحه بخوانید که یکبار دیگر میسر شود و تاراست بیست بارشود حضرت شیخ فرید الملته والدین قدس سره ساکت گشت حضرت[12] شیخ نجیب الدین قدس سره دانست مگر التماس من بگوش

---

1 خدابخش ومطبوعه: ''بصحبت'' ندارد

2 حبیب: ''رضی الله عنها'' اضافه

3 حبیب: نظام ''الحق'' والدین

4 حبیب: ''محمد بداؤنی'' ندارد

5 مطبوعه: ''بحیات'' ندارد

6 حبیب: قدس روحه ''سه مرتبه از دهلی بخدمت'' ایشان رفته شده است

7 حبیب: ''شهر'' ندارد

8 حبیب: فاتحه ''کرد'' همچنان که این سعادت

9 مطبوعه: ''پایبوس'' اضافه

10 مطبوعه: ''الملته و'' ندارد

11 مطبوعه: ''گنج شکر قدس سره'' اضافه

12 حبیب: حضرت شیخ ''جواب داد'' شیخ نجیب الدین

حضرت ایشان نرسیده است[1] بار دیگر این سخن را اعاده نمود حضرت شیخ هیچ جواب نفرمودند[2] و فاتحه نخواندند همچنان رخصت داد[3] پیش میان ایشان[4] ملاقات میسر نشد چون بدهلی آمد[5] در نهم ماه مبارك[6] رمضان رحلت فرمود[7] والسلام۔

---

1 حبیب: '' قدس سره دانست ــــــــــــــــــــــــ نرسیده است '' ندارد

2 حبیب: '' هیچ جواب نفرمودند '' ندارد

3 فواید الفواد: ص ١٧

4 حبیب: رخصت داد '' تا دیگر بار '' ملاقات میسر نشد

5 شیفته: می باشم '' وفات نجیب الدین '' درنهم ماه مبارك

6 حبیب: '' مبارك '' ندارد

7 حبیب: رمضان '' برحمت حق پیوست والسلام و شیفته: نهم ماه مبارك رمضان '' که از دارالفنابدارالبقا رحلت فرموده '' والسلام

درذکر حضرت سلطان المشایخ[1] شیخ[2] جلال الدین ابو القاسم تبریزی رحمة الله علیه[3] گوید۔

مثنوی

آن جهان معرفت دریای راز — شمع شان درآتش وحدت گداز
گنج اسرار حق کان کرم — درگروه پاك با زآن محترم
آتش عشق خدا افروخته — جان و دل درشعلهٔ آن سوخته
درمحیط عشق ازپا تا بفرق — ازکمال معرفت پیوسته غرق
درشریعت پایٔ صدق او درست — درحقیقت دایما چالاك و چست
آن ملك سیرت جلال الدین پاك — دره دین کرده شیطان را هلاك[4]
چون دلم ازسرّ عشقش آگه است — همت او باجمالی همره است[5]

آن رهروان اطلاق وآن سر حلقهٔ عاشقان آفاق[6] آن صوفی[7] صفه صفا آن لو لوئ لجه مهرو وفا آن سیمرغ کوه قاف عفت وآن شرزه[8] بیشه همت آن محیط نسیم صبح

---

1 حبیب : '' سلطان المشایخ '' ندارد

2 خدابخش : '' شیخ '' اضافه

3 مطبوعه : ابوالقاسم تبریزی '' قدس سره '' گوید

4 حبیب : دره دین '' ازملك برده سبق ''

5 شیفته : '' مندجه ذیل اشعار مثنوی '' ندارد

6 شیفته : '' آن رهروان ۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔ عاشقان آفاق '' ندارد

7 حبیب : عاشقان آفاق '' صدرنشین '' صفه صفا

8 حبیب : '' شرزه '' ندارد

خیزی شیخ المشایخ جلال الدین ابوالقاسم تبریزیؒ[1] شیخی بود عظیم القدر و سپهر مشیخت و معرفت پدراو مرید حضرت شیخ المشایخ[2] بدرالدین ابو سعید تبریزیؒ بود[3] درعلوم ظاهر و باطن دریایٔ مواج بود درکمال خود[4] مثالی[5] نداشت و تمام مشایخ کباراورا درمشیخت ومعرفت مسلم داشتندی[6] ودرکشف وکرامات بی نظیر پنداشتندی[7] درترک وتجرید نهایتی نداشت ودر[8] توحید وتفرید آیتی بود درجذب خواطر مستثنیٰ او ممتاز بعد رحلت حضرت سلطان المشایخ بدرالدین ابو سعید تبریزیؒ[9] که پیر او بود ازتبریز[10] ببغداد آمده بود هفت سال درصحبت حضرت شیخ المشایخ شهاب الملته والدین عمرالسهروردی[11] قدس سره العزیز[12]بود۔

نقل است از حضرت شیخ سلطان المشایخ الاسلام[13] بهاءالملته[14] والدین زکریا قدس سره درآنچه[15] حضرت[1] شیخ المشایخ[2] شیخ جلال الدین تبریزی قدس

---

1 مطبوعه: تبریزی " قدس سره " شیخ بود

2 حبیب: " شیخ المشایخ " ندارد

3 شیفته: " عظیم القدرو۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔ابوسعید تبریزی بود " ندارد

4 حبیب: درکمال " حال نظر " مثالی نداشت

5 شیفته: " دریایٔ مواج۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔ خود مثالی " ندارد

6 حبیب و شیفته: " وتمام مشایخ۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔ مسلم داشتندی " ندارد

7 حبیب: درکشف وکرامات " بی همتا بوده و " درترک وتجرید وشیفته: " پنداشتی " ندارد

8 حبیب: " نهایتی نداشت و در " ندارد

9 مطبوعه: " رحمته الله علیه " ندارد

10 شیفته: پیراوبود " آنجا " ببغدادآمده

11 مطبوعه: حضرت شیخ " شیوخ " قدس سره

12 مطبوعه: " العزیز " اضافه

13 مطبوعه: " الاسلام " اضافه

14 مطبوعه: " الملته " اضافه

15 حبیب: زکریا " رحمته الله علیه " حضرت

سره[3] دربغداد رسید[4] هر سال در برابر شیخ المشایخ شیخ[5] شهاب الملته والدین رحمته الله علیه[6] درکعبه رفتی وحج گزاردی وزیارت حضرت رسالت پناه صلی الله علیه وسلم مشرف شدی وحضرت شیخ شیوخ[7] شهاب الدینؒ[8] پیر معمر شده بودند حضرت ایشان[9] را درراه کعبته الله توشه سرد وخشک چون کلیچه ومکجات چنانچه[10] مسافران برمیدارند بطبع موافق نیامدی وحضرت شیخ المشایخ[11] جلال الدینؒ[12] دیگدانی آهنی شاخدار[13] با تابه معلق که درآن آتش کنده وسر راآزارنرساند ساخته بود ودیگی بروی نشانده پیاده برابر محافۂ ایشان میبردی ودروقت حاجت آن طعام پیش حضرت[14] شیخ شیوخ شهاب الدین قدس سره[15] نهادی القصه آداب خدمت رابدین منوال رسانیده بود وتمام مشایخ آن عهد[16] عاشق رویش او[1] بودند کسی را که خدمت

---

[1] مطبوعه : '' حضرت '' اضافه

[2] مطبوعه : '' المشایخ شیخ '' ندارد

[3] مطبوعه : '' قدس سره '' ندارد

[4] حبیب : تبریزی قدس سره دربغداد رسید '' ندارد

[5] مطبوعه : دربرابر'' المشایخ شیخ '' شهاب المته والدین

[6] حبیب : '' رحمته الله علیه '' ندارد وشیفته : '' شهاب الملته والدین رحمته الله علیه '' ندارد

[7] حبیب : '' شیوخ '' ندارد

[8] مطبوعه : '' شهاب الملته والدین رحمته الله علیه '' ندارد

[9] شیفته : '' پیرمعمر شده بودند حضرت ایشان '' ندارد

[10] شیفته : '' مکجات چنانچه '' ندارد

[11] مطبوعه : المشایخ '' ندارد

[12] مطبوعه : '' رحمته الله علیه '' ندارد

[13] شیفته : دیگدانی '' آهنی '' باتابه معلق

[14] شیفته : باتابه معلق '' بسر درویشی وهروقت که طلب طعام شدی هم برسرآتش افرخته طعام گرم و شوربای نرم پخته حاضرکردی چون ازحضرت شیخ الشیوخ رخصت شده '' شیخ شیوخ

[15] حبیب : '' شیخ شیوخ شهآب الدین قدس سره '' ندارد ومطبوعه : شهاب الدین '' الملته '' نهادی

[16] حبیب : '' آن عهد '' ندارد

حضرت شیخ شیوخ بدین نمط کند معلوم میتواند کرد خدمت پیر خود بچه حد رسانیده باشد[2]۔

نقل است ازحضرت سلطان المشایخ[3] نظام الملته[4] والدین قدس سره وقتی[5] حضرت شیخ شیوخ شهاب الدین قدس سره ازحج بیت الله ببغداد درخانقاه خویش جلوس داشتند[6] ازمریدان و معتقدان هر یکی هدیه نفیس می آورد و درپیش حضرت ایشان می نهاد[7] درین میان عورتی صالحه رسید[8] و یکدرم آورد و دران هدیهای کلی گذاشت حضرت شیخ شیوخ[9] اشارت بدرویشان مجلس[10] فرمود که هرکرا باید از هدیا برگیرد هریکی هرچه خواست برداشت وحضرت شیخ المشایخ جلال الدین تبریزی همان درم که آن پیر زن آورده بود[11] بر گرفت حضرت شیخ شیوخ شهاب الدین[12] قدس سره فرمود که هر برکتی که بود تو برداشتی وبدیگران هیچ نگذاشتی[13]۔**ایضاً نقل است** ازحضرت شیخ اوحد الدین کرمانی رحمته الله علیه که

---

1 مطبوعه: ''او'' ندارد

2 حبیب: کسی راکه خدمت ''بزرگان برین طریق کند یقین است که فیضهای وافر حاصل نموده بدرچه عالیمی رسد'' نقل است و فوائد الفواد: ص ۳۰۳

3 حبیب: حضرت ''شیخ'' نظام

4 حبیب: ''الملته'' ندارد

5 حبیب: نظام والدین ''که چون'' شیخ

6 حبیب: ''ودرخانقاه خویش جلوس داشتند'' ندارد

7 خدابخش: ''ودرپیش حضرت ایشان می نهاد'' ندارد

8 حبیب: ''رسید'' ندارد

9 مطبوعه: ''رحمته الله'' ندارد

10 مطبوعه: بدرویشان ''حاضر'' فرمود

11 خدابخش: ''برداشت وحضرت ------------- بیرون آورده بود'' ندارد

12 مطبوعه: ''شهاب الدین'' ندارد

13 فوائدالفواد: ص ۳۰۲–۳۰۳

وقتی درسفر کعبته الله من برابر حضرت شیخ جلال الدین تبریزی بودم دربر بنی امام رسیدیم راهی صعب[1] وشگرف بود بیشتری اشترهأ مردم هلاك شدند وفقرا وغربا که که در قافله بودند در پا ها آبله بر آوردند چنانکه اهل قافله از بی مرکبی[2] عاجز بر ماندند[3] درین درمیان بازار بنی لام گله شتران برای[4] فروختن آوردند و هرشتری را بیست اشرفی بها نهادند هر که از اهل قافله کسانیکه اهل استطاعت بودند[5] هم بدان بها خریدندوآنهای وآنها که عسرت داشتند[6] وقادربرین بها نبودند رضا بقضا دادندو دادندودست ازجان شستند درین میان حضرت شیخ المشایخ جلال الدین تبریزی رحمته الله علیه صاحبان ا شتاران طلبید و فرمود شمارید[7] که چه مقدار اشتر نا فروخته مانده است چون بشماردرآمد موازنه[8] پانصد اشتران نافروخته[9] مانده بود سه باریا لطیف یالطیف یالطیف[10] شیخ جلال الملته و الدینؒ میفرمود و دست در ریك می انداخت و پر با اشرفی بیرون [11] می آورد و شتران میخرید و به مستحقان می بخشید تا هر پانصد شتر بمستحقان وواماندگان داد و ازآنجا پای پیاده بسمت بیت

---

[1] شیفته: "نهادی القصه آداب خدمت ------------------- بنی امام رسیدم راهی صعب" ندارد

[2] حبیب: "چنانکه اهل قافله ازبی مرکبی" ندارد

[3] مطبوعه: عاجز "برآمدند" درمیان

[4] مطبوعه: "برای" ندارد

[5] مطبوعه: اسطاعت "داشت" هم بدان بها خریدند

[6] حبیب: "عسرت داشتند" ندارد

[7] حبیب: "شمارید" ندارد

[8] حبیب: "چون بشماردرآمد موازنه" ندارد

[9] مطبوعه: "نا فروخته" ندارد

[10] مطبوعه: "یالطیف یالطیف" ندارد

[11] مطبوعه: "بیرون" اضافه

الله گام کشاد۔ **وایضاً**[1] **نقل است** از حضرت شیخ المشایخ[2] فخر الدین زرادی رحمته الله علیه که در آنچه خدمت شیخ جلال الدین تبریزی قدس سره[3] از بغداد بدارالخلافه[4] دهلی آمدند عهد سلطان[5] شمس الدین التمش بود سلطان مذکور[6] کمالات حضرت شیخ جلال الدین را[7] کما ینبغی میدانست[8] باستقبال حضرت ایشان[9] ایشان[9] ازشهر بیرون آمد دران ایام شیخ الاسلام آن مقام شیخ[10]نجم الدین صغریٰ بود بود او نیز برابر[11] سلطان با جمیع مشایخ حاضر بود سلطان چون حضرت شیخ جلال[12] را دید از اسپ فرود آمد بجانب ایشان دوید و دریافت[13] و بجانب شهر حضرت شیخ[14] برابر خود کرده روان گشت درین میان سلطان مذکور بشیخ نظم الدین صغریٰ گفت که حضرت شیخ را درکجا فرود آرند البته جائی که معین پیدا باید کرد که درجوار[15]

---

1 مطبوعه : '' وایضاً '' ندارد

2 حبیب : '' المشایخ '' ندارد

3 حبیب : '' قدس سره '' ندارد

4 شیفته : '' و شگرف بود بیشتری ــــــــــــــــــــ بغداد بدارالخلافه '' ندارد

5 خدابخش : '' سلطان '' ندارد

6 شیفته : '' بود سلطان مذکور '' ندارد

7 مطبوعه : '' جلال الدین را '' اضافه

8 شیفته : '' کمالات حضرت '' ایشان شنیده '' باستقبال

9 شیفته : '' حضرت ایشان '' ندارد

10 مطبوعه : '' مقام شیخ '' ندارد

11 مطبوعه : '' برابر '' ندارد

12 مطبوعه : '' جلال '' اضافه

13 حبیب : فرود آمد '' دریافت ایشان را پیش کرده '' بجانب

14 خدابخش : '' شیخ '' ندارد

15 حبیب : البته جائ '' خوب نزدیک '' من باشد

من باشد تا که پگاه حضرت[1] ایشان را دریابم شیخ نجم الدین مذکور[2] را رگ حسد جنبید در پهلؤ قصر سلطان خانه خوب بود درآنجا جنیان مستولی شده بودند هیچکس را یاراء آن نداشت که گردآن خانه تواند گشت[3] وآن خانه را بیت الجن می نامیدند علی الدوام مقفل می بود[4] شیخ نخم الدین صغریٰ[5] بسلطان گفت که شیخ را به بیت الجن فرود می باید آورد سلطان جواب داد که چرا مهمان عزیز[6] را درکانه مشوش و موحش[7] فرود آرند شیخ نجم الدین[8] بسلطان[9] گفت از دو حال بیرون نیست که این مرد کامل است ناقص اگر کامل است خانه را ازجنیان پاك خواهد ساخت و اگر ناقص است سزأ او همین است که جنیان نگزارند۔**القصه** ایشان[10] آهست درین گفتگو بودند که حضرت شیخ از نورباطن وقوف یافت[11] و فرمود نجم الدین کلید آنخانه را حاضر میباید آورد تا قبل از نزول[12] درویشی را بفرستم تا صفای دهد چون کلید[13] آوردند حضرت ایشان را[14] خاد می بود ترابی[1] نام کلید بدستش داد و

---

[1] حبیب : '' حضرت '' ندارد

[2] مطبوعه : '' مذکور'' ندارد

[3] شیفته : هیچکس را یارائ '' ماندن انجا ندارد ،گربقدوم ایشان آن چنان دفع کردند '' وآن را بیت الجن

[4] حبیب : '' علی الدوام مقفل می بود '' ندارد

[5] حبیب : '' صغریٰ '' ندارد

[6] شیفته : '' جواب داد که چرا مهمان عزیز'' ندارد

[7] شیفته : خانه مشوش '' چرا'' فرودآرند

[8] شیفته : '' شیخ نجم الدین '' ندارد

[9] حبیب : '' بسلطان '' اضافه

[10] مطبوعه : جنیان نگزراند '' نقل است ایشان '' آهسته

[11] شیفته : '' ازنورباطن وقوف یافت '' ندارد

[12] حبیب : آورد تا '' پیشتر'' درویشی بفرستم

[13] خدابخش : ''کلید '' ندارد

[14] شیفته : '' حضرت ایشان را'' ندارد

فرمود برو قفل دربکشای و اندرون درآی ببانگ بلند بگوی که ای جنیان شیخ جلال تبریزی میرسد زود تر از این خانه[2] بدرآئید مدتی شما ساکن بودید آلان شیخ ساکن خواهد شد و این حمایل مرا درخانه بیاویزی میگویند درآنچه خادم مذکور[3] درآن خانه رفت واین ندا درداد تفرقهٔ عظیم درجنیان افتاد تا بیکبارگی ازآنجا[4] بدرشدند و حضرت[5] شیخ همدران خانه نزول نمود۔

نقل است ازحضرت شیخ[6] نظام الملته[7] والدین قدس الله[8] سره درآن زمان که حضرت شیخ الاسلام شیخ[9] جلال الدین تبریزی قدس سره[10] رسید[11] دوم روزبقصد[12] ملاقات حضرت سلطان المشایخ[13] شیخ قطب الحق و[14] الدین بختیاراوشی قدس سره[15] ازمنزل خود[16] بدرآمد و شاه راه را بگذاشت وبکوچه های تنگ رفتن گرفت در

---

1 حبیب : خادمی '' قربانی '' نام

2 حبیب : '' ازین خانه '' اضافه

3 حبیب : '' مذکور'' ندارد

4 حبیب : '' ازآنجا '' اضافه

5 حبیب : '' حضرت '' ندارد وشیفته : '' مدتی شما ساکن ---------------------- بدرشدند و حضرت '' ندارد

6 خدابخش : ازحضرت '' سلطان الاولیا '' نظام الملته والدین

7 حبیب : '' الملته '' ندارد

8 مطبوعه : '' الله '' ندارد

9 حبیب : '' الاسلام شیخ '' ندارد

10 حبیب : جلال الدین '' دردهلی '' رسید

11 شیفته : '' نقل است ازحضرت ------------------ قدس سره رسید '' ندارد

12 شیفته : '' بقصد '' ندارد

13 حبیب : ملاقات حضرت '' خواجه '' قطب

14 حبیب : ''الحق و'' ندارد

15 خدابخش : '' قدس سره '' ندارد

16 حبیب : '' منزل خود'' ندارد

آن ایام مقام با فرجام حضرت شیخ الاسلام قطب الملته والدین نزدیک[1]کیلو کهری بود حضرت ایشان را نیزمکشوف شد که شیخ جلال الدین بقصد ملاقات من[2] می آید حضرت ایشان ازمنزل خویش[3] باستقبال او روان شدند و درکوچهای تاریک می آمدند و در وسطه راه میان این دو بزرگ[4] معیت بحصول پیوست[5] آن روز هم در خانۀ حضرت شیخ المشایخ[6] قطب الملته والدین جمعیت بود درویشان در استماع سماع[7] مشغول بودندووجد وحال درویشان برین بیت بود:

درمیکده وحدت هشیارنمی گنجد درعالم بیرنگی اغیارنمی گنجد

وآن شب شب[8] جمعه بود چنانچه نمازجمعه[9] هر دو بزرگوار درمسجد مناره یکجا گزاردند و هر یکی بمنزل خویش رجوع نمودند ۔ **نقل است**[10] حضرت شیخ المشایخ شیخ[11] ابو القاسم[12] جلال الدین تبریزی رحمته الله علیه پیر بی قید بودند و اکثر[13]نماز

---

1 حبیب : بکوچهائ تنگ '' روان شدن وحضرت ایشان رانیزمکشوف '' کیلوکیهری بود

2 شیفته : '' بقصد ملاقات من '' ندارد

3 شیفته : '' حضرت ایشان ازمنزل خویش '' ندارد

4 حبیب : ودروسطه '' قران السعدین واقع شد '' معیت

5 شیفته : '' می آمدند ودروسط --------------بحصول پیوست '' ندارد

6 حبیب : حضرت '' خواجه '' قطب الملته والدین

7 حبیب : '' سماع '' ندارد

8 شیفته : '' شب '' ندارد

9 شیفته : '' چنانچه نمازجمعه '' ندارد

10 شیفته : '' نقل است '' اضافه

11 حبیب وشیفته : '' المشایخ شیخ '' ندارد

12 شیفته : '' ابوالقاسم '' ندارد

13 حبیب و شیفته : '' تبریزی ------------------ بودند واکثر '' ندارد

فجر با وضوی عشاء می گزاردند و نماز فجر پگاه ادا میکردند و بعد از ادائی صلوٰة[1] فجر تا نماز چاشت بر پلنگی تکیه[2] میفرمودند همدران ایام بهزار پانصد دینار غلامی صاحب جمال ترکی خریده بوندد وآن غلام درحسن و زیبائی نظیری نداشت و دلی را درغایت مسترق[3] مینواخت و حضرت شیخ مشارٌالیه[4] او را بسیار دوست میداشت ایام بهار بود سلطان شمس الدین مذکور[5] بربامی که بود و صحن خانه شیخ ازان حضرت شیخ ازآنجا مینمود[6] روزی سلطان شمس الدین مذکور[7] حضرت شیخ نجم الدین صغریٰ به مصلحتی پیش ازصبح برپیش خود طلبیده بود امامت[8] نماز فجر اورا فرمود و حضرت شیخ المشایخ[9] جلال الدین تبریزی رحمته الله علیه[10] نماز فجر بر سبیل عادت پگاه ادا نموده برپلنگی درصحن خانه تکیه فرموده بودند وآن غلام ترک[11] پای حضرت شیخ[12] می مالید چون سلطان نماز فجر بگذارد[13] و شیخ نجم الدین صغریٰ

---

1 حبیب: "ادائی صلوٰة" ندارد

2 مطبوعه: "تکیه" ندارد

3 مطبوعه: درغایت "مروتی" می نواخت

4 حبیب: "مشارٌالیه" ندارد

5 حبیب: ازآنجا می نمود "نشسته بود" وشیخ نجم الدین ومطبوعه: "مذکور" اضافه

6 شیفته: خریده بودند و" درخدمت" روزی سلطان

7 مطبوعه: "مذکور" اضافه

8 شیفته: "امامت" ندارد

9 شیفته: "المشایخ" ندارد

10 حبیب: وشیفته: "تبریزی رحمته الله علیه" ندارد ومطبوعه: تبریزی "قدس سره" نمازفجربرسبیل عادت

11 حبیب: "ترک" ندارد

12 حبیب: پای "ایشان" می مالید

13 شیفته: "سلطان نمازفجر بگذارد و" ندارد

صغریٰ را نظر بر حضرت شیخ جلال الدین قدس سره[1] افتاد دید که میزری[2] بر روئ کشیده درخواب است و غلام مذکور پایش می مالید[3] فی الحال دست سلطان کشید وبکرانه بام آورد و[4] گفت شما براین چنین درویشان اعتقاد میکنید کدام وقت خسپیدن است و این چنین غلامی صاحب حسنی را بنزدیك خود داشتن سلطان جواب داد که شاید نمازفجر گزارده تکیه نموده باشد وهیچ با کی نیست که نزدیك پاکی غلام صاحب[5] حسنی و چالاکی قرب یابد این معنی حضرت شیخ المشایخ[6] شیخ جلال الدین تبریزی را همدران حال[7] مکشوف گشت ومیزری[8] بر روی مبارك خود پر پر انداخت[9] باآوازبلند گفت که ای نجم الدین اگر بیشترك میدیدی این غلام را درکنار می یافتی این گفت و میزری[10] بر روی مبارك خود و بشغل باطن اشتغال نمود[11] سلطان شمس الدین[12] بشیخ نجم الدین صغریٰ گفت که ای شیخ نماندی که مرا و خود را مفضح ساختی ترا خواهد گفت شخصی که[13] شیخ الاسلام باشدو این قدر

---

1 حبیب : را نظیر بر '' ایشان '' افتاد دید و شیفته : شیخ جلال الدین قدس سره '' ندارد

2 مطبوعه : افتاد '' رضائی '' بر روئی

3 حبیب : کشیده '' استراحت نموده '' فی الحال دست سلطان کشید و شیفته : '' وغلام مذکور پایش می مال '' ندارد

4 حبیب : دست سلطان '' گرفته '' گفت شما براین

5 حبیب : '' صاحب '' اضافه

6 شیفته : '' که نزدیك پاکی غلام ------------------ شیخ المشایخ '' ندارد

7 حبیب : این معنی '' ایشانرا ازنورباطن '' مکشوف و شیفته : '' را همدران حال '' ندارد

8 مطبوعه : گشت '' رضاء '' برروی مبارك انداخته

9 مطبوعه : برروی '' کشید '' وبآوازبلند

10 مطبوعه : این گفت و '' رضائی '' برروئی

11 حبیب : '' بشغل باطن اشتغال نمود '' ندارد

12 شیفته : '' شمس الدین '' ندارد

13 حبیب : گفت '' که چگونه '' شیخ الاسلام

صفاکش نبود که حقیقت حال بداند و مرا خواهند گفت که سلطان را این قدر دیده نیست[1] که مردی اهل اخلاق با[2] صفا را بر زمرهٔ درویشان و مومنان شیخ الاسلام سازد سازد۔

نقل است[3] از سید خورد[4] مبارک کرمانی رحمته الله علیه[5] چون از کلمات سلطان شمس الدین و شیخ نجم الدین صغریٰ انفعال یافت حسد او با حضرت شیخ جلال الدین قدس سره یکی بصد بدل گشت و همواره[6] درصدرآن شد که درویشان مشارٌالیه تهمتی و بهتانی وضع نمایند درشهر[7] دهلی مطربه زنی بود درغایت حسن و نهایت نغمهٔ سرود و اکثر ملوك شهر را بدو میلی و محبتی تمام شده بود گاه گاهی بخدمت حضرت شیخ[8] نیزگزری کردی و بر شیخ نجم الدین صغریٰ[9] هم آمدی وآن مطرب[10] زن گوهر نام داشت شیخ نجم الدین صغریٰ[11] اوراآموخت[12] که اگرتو بفسق بفسق حضرت شیخ جلال الدین مقر شوی و هر جا که بگویانم وحاضرآرم بی محابه

---

[1] حبیب : این قدر'' تمیزندارد'' که مردی

[2] حبیب : '' اخلاق با '' ندارد

[3] فوائد الفواد : ص ۴۲۷–۴۲۸

[4] خدابخش : سید '' خواجه '' مبارك کرمانی

[5] شیفته : تراخواهد گفت ـــــــــــــــــــــــــــ کرمانی رحمته الله علیه '' ندارد

[6] حبیب : '' همواره '' ندارد

[7] حبیب : '' مشارٌالیه '' ندارد

[8] مطبوعه : '' شیخ '' ندارد

[9] مطبوعه : '' صغریٰ '' ندارد

[10] مطبوعه : '' مطربه '' ندارد

[11] خدابخش : '' صغریٰ '' اضافه

[12] حبیب : نام داشت '' اوپیش همه کس رفتی وسرود گفتی '' اگرتو بفسق وشیفته : نام داشت '' فریفت و پانصد دینارسرخ دادی قبول و نصفی ازان ادا نمود و نصفی امانت نگاه داشت '' اگربفسق

بگوئی که شیخ مذکور[1] با من کاری فاحش بوجود آورده[2] است آنگاه من پانصد دینار سرخ بتو دهم ازجمله پانصد دیناردویست[3] وپنجاه حالی درقبض[4] تو نمایم و دویست دویست وپنجاه بر امینی که جائی این رازمکشوف نسازد امانت دارم[5] روزی که تو در محضر[6] بمشافه شیخ این تقریر کنی این دویست و پنجاه دینارسرخ آن روزازدارند آن بگیری آن مطربه دید که آن مبلغی کلی است و من عورتی فاحشه ازین سخن گفتن مرا چه تفاورت کند[7] بطوع و رغبت قبول نمود شیخ نجم الدین صغریٰ[8] دویست پنجاه پنجاه دینارسرخ بتسلیم او نمود و دویست و پنجاه[9] دیگربقالی بود او را احمد شرف می گفنتدی تسلیم او کرد[10] وآن مطربه را به مقابل او ساکت که بعد ادای آن بهتان ازوی[11] بگیرد و بعد[12] استحکام[13] این کارآن شیخ[14] دعویٰ دار[15] تا سزا واردرحق آن

---

1 شیفته : '' مذکور'' ندارد

2 حبیب و شیفته : کاری فاحش ''کرده '' است

3 حبیب : پانصد دینار'' سُرخ دوصد '' وپنجاه حالی

4 حبیب : '' درقبض '' ندارد

5 حبیب : جائ این راز'' رامخفی دارد '' روزی که

6 حبیب : که تو در '' مُعرّاکه '' بمشافه شیخ

7 شیفته : این تقریرکنی ''آن فاحشه '' بطوع ورغبت قبول نمود

8 مطبوعه : '' صغریٰ '' اضافه

9 حبیب : قبول نمود ''آن مبلغ رااوبتو دهد وبهمین '' دیگربالی بود

10 حبیب : '' تسلیم اوکرد'' ندارد

11 حبیب :آن بهتان ''آن وجه راازو'' وآن مطربه

12 حبیب : بگیرد و'' پس از'' استحکام

13 شیفته : '' شیخ نجم الدین صغریٰ ـــــــــــــ بگیرد وبعد استحکام '' ندارد

14 شیفته : ''آن شیخ '' ندارد

15 مطبوعه : '' دعویٰ دار'' ندارد

بزرگوار اشتهار این تهمت[1] داد رسم بی دینی پیش نهاد[2] و ازان فاحشه پیش سلطان تقریر کنایند سلطان مذکور[3] گفت که حالیا این عورت بر زبان خود مقرراست و لایق[4] لایق[4] تعذیر میشود فاما بی شهود بر حضرت شیخ ثبوت نمی یابد و تو خود مدعی شده آلان حاکمی دیگرمی باید تا حکمی درین باب فرماید محضر مشایخ باید ساخت و این قضیه را درمیان باید انداخت القصه مشاهیر مشایخ[5] هند را فرمان صادرشد تا در دردارالخلافت حاضر آیند و مرا بتشریف[6] قدوم مبارك خود سعادت مند گردانند در اندك فرصت مشایخ کبار که درعلوم ظاهر و باطن صاحب اعتبار[7] بودند حاضر شدند مسموع است که دویست[8] و چند اولیاء مثل حضرت[9] شیخ المشایخ شیخ[10] شیخ[10] بهاو الدین زکریا قدس سره در مسجد جامع[11] حاضر شدند[12] سلطان شمس الدین رو[13] بشیخ نجم الدین صغریٰ آورد[14] وگفت هرکراکه[15] من جمله این مشایخ[1] کبار

---

1. مطبوعه: ''این تهمت'' اضافه
2. حبیب: '' بگرفت'' ندارد وشیفته: '' وهم بدینی پیش بگرفت'' ندارد
3. حبیب وشیفته: '' مذکور'' ندارد
4. حبیب: مقرراست'' واجب'' تعذیر می شود
5. حبیب: '' مشایخ'' ندارد
6. حبیب :آیند ومرا'' به'' قدوم مبارك
7. حبیب: ظاهروباطن '' مستثنیٰ'' بودند
8. حبیب: مسموع است'' درآن مجمع دوصد'' وچند اولیا
9. حبیب: '' حضرت'' ندارد
10. حبیب: '' شیخ'' ندارد
11. حبیب: '' جامع'' ندارد
12. حبیب: حاضر''آمدند'' سلطان
13. حبیب: '' شمس الدین رو'' ندارد
14. حبیب: ''آورد'' ندارد
15. حبیب: '' هرکراکه'' ندارد

کاردانی باختیارخود حاکم گردانی تا حق بمرکز خود قراریابد شیخ نجم الدین مذکور[2] حضرت سلطان المشایخ شیخ[3] بهاءالدین ذکریا قدس سره[4] را اختیارنمود و سبب این اختیارآن بود درایامی که حضرت سلطان[5] المشایخ بهاوالدین ذکریا قدس سره[6] شیخ الشیوخ شیخ[7] شهاب الدین سهروردی[8] قدس سره طرف[9] ملتان رخصت یافته بودند حضرت[10] شیخ جلال الدین تبریزی رحمته الله علیه[11] باهم بودند چون به نیشاپوررسیدند[12] حضرت شیخ جلال الدین تبریزی رحمته الله علیه[13] رفت حضرت شیخ فرید الدین عطاررا دریافت چون بمنزل خود[14] بازآمد حضرت شیخ المشایخ بهاوالدین ازاو[15] شیخ جلال[16] پرسید که امروزدرسیربودند[17] ازدرویشان کرا دریافتند

---

1 حبیب : '' شیخ '' ندارد

2 شیفته : '' مذکور'' ندارد

3 شیفته : '' سلطان المشایخ شیخ '' ندارد

4 حبیب و شیفته : '' قدس سره '' ندارد

5 حبیب و شیفته : '' سلطان '' ندارد

6 خدابخش : '' قدس سره '' اضافه

7 مطبوعه : '' شیخ '' اضافه

8 مطبوعه : '' سهروردی '' اضافه

9 شیفته : ذکریا قدس سره '' ازبغداد بررخصت پیردستگیر '' ملتان رخصت یافته

10 حبیب : '' حضرت '' ندارد

11 حبیب و خدابخش : '' رحمته الله علیه '' ندارد

12 شیفته : ملتان '' آمد '' حضرت شیخ جلال الدین

13 شیفته : شیخ جلال الدین '' ازآنجا '' رفت

14 حبیب : '' خود '' ندارد

15 مطبوعه : بهاء الدین '' زکریا '' ازشیخ

16 شیفته : دریافت چون '' درملتان رسید حضرت مخدوم '' پرسید

17 شیفته : '' امروزدرسیربودند '' ندارد

حضرت شیخ جلال الدین تبریزی[1] قدس سره گفت امروز[2] حضرت شیخ فرید الدین عطاررا دریافتم ایشان فرمودند که میان شما چه نوع صحبت گذشت حضرت شیخ جلال الدین تبریزی[3]گفت چون حضرت شیخ فرید الدین عطار[4] مرا دید[5] پرسید که درویشان ازکجا میرسند گفتم ازخطه پاك[6] بغداد گفت آنجا ازمشغولان حق کیست من هیچ جواب ندادم حضرت شیخ المشایخ شیخ بهاءالدین ذکریا قدس سره[7] فرمود چرا جواب نداری گفتی که حضرت شیخ الشیوخ شهاب الدین عمر سهروردی قدس سره را دریافته ام حضرت شیخ جلال الدین تبریزی[8] گفت که عظمت استغراق حضرت فرید الدین عطارمرا چنان درگرفت که اصلا حضرت شیخ الشیوخ شهاب الدین عمر سهروردی قدس سره[9] بیادم[10] نیامد ازین سخن خاطر[11] مبارك حضرت شیخ بهاءالدین ذکریا قدس روحه[12] غبارگرفت و همدران مقام[13] ازیکدیگر جدا گشتند

---

1 شیفته: حضرت شیخ جلال الدین تبریزی '' ندارد

2 شیفته: '' امروز'' ندارد

3 حبیب: '' حضرت شیخ جلال تبریزی '' ندارد و مطبوعه: ''تبریزی '' اضافه

4 حبیب: '' شیخ فرید الدین عطار'' ندارد

5 شیفته: عطاررا دریافتم '' فرمود چیزی '' پرسیدید

6 مطبوعه: '' پاک '' اضافه

7 حبیب: زکریا قدس سره '' ندارد و شیفته: حضرت '' مخدوم '' فرمود

8 شیفته: عمر سهروردی '' یکی ازمحبوبان خدا است شیخ الدین '' گفت و مطبوعه: ''تبریزی '' اضافه

9 خدابخش: ''حضرت شیخ جلال الدین ---------------- شهاب الدین عمر سهروردی قدس سره '' ندارد

10 شیفته: ''شهاب الدین عمر سهروردی قدس سره بیادم '' ندارد

11 حبیب: '' خاطر '' ندارد

12 حبیب: '' زکریا قدس سره '' ندارد و شیفته: بهاءالدین ''گران آمد '' غبارگرفت

13 حبیب: غبارگرفت ''آنجا ' ازیکدیگر جدا گشت و شیفته: '' همدران مقام '' ندارد

این سخن[1] بشیخ نجم الدین صغریٰ رسیده[2] بود دانست که مگر حضرت[3] شیخ المشایخ بهاءالدین زکریا[4] قدس سره ازوی ناراض است البته بمنصفی قضۀ حضرت ایشان را حکم[5] قبول نمود آن محضر در[6] روز جمعه بود سلطان نیز حاضر گشته[7] بعد از ادای نماز در صحن مسجد که آنجا میلی واقع است[8] اکابر حلقه زده نشستند و شیخ نجم الدین آن مطربه مذکوره[9] را حاضر گردانید و حضرت شیخ جلال الدین تبریزی[10] را را طلب نمود همتی که[11] حضرت شیخ جلال الدین قدّس سرّه[12] از[13] در مسجد در آمدند و کفش از پا کشیدند[14] همه مشایخ[15] از عظمت او باستقبال برخاستند و حضرت[16] شیخ المشایخ[17] بهاءالدین ذکریا قدس سره[18] دوید[1] و کفش او برداشت و در

---

[1] شیفته : این " خبر " بشیخ نجم الدین صغریٰ ومطبوعه : این " حکایت " بشیخ

[2] حبیب : نجم الدین صغریٰ " شنیده " بود

[3] حبیب : بود " خیال کرد که " حضرت شیخ المشایخ

[4] حبیب : " زکریا " ندارد

[5] حبیب : " حکم " اضافه

[6] شیفته : حضرت " مخدوم ازشیخ جلال الدین غبار دارد اتفاقاً " روز جمعه بود

[7] شیفته : " بود سلطان نیز حاضر گشته " ندارد

[8] حبیب : صحن مسجد " منار " اکابر حلقه زده

[9] حبیب و شیفته : " مذکور " ندارد

[10] شیفته : " تبریزی " ندارد

[11] شیفته : را طلب نمود " چون " حضرت شیخ

[12] حبیب : جلال الدین قدس سره " ندارد

[13] شیفته : " قدس سره از " ندارد

[14] حبیب : کفش ازپا " برآورد " همه مشایخ

[15] حبیب : همه " اکابر " ازعظمت اوباستقبال

[16] حبیب : " حضرت " ندارد

[17] حبیب و شیفته : " المشایخ " ندارد

[18] شیفته : " زکریا قدس سره " ندارد

آستین خود کشید و در مجلس بنشست[2] سلطان شمس الدین[3] گفت که محضر پر خیزد کسی را که حکم ساخته بودند او این چنین تعظیم کرد پس[4] حاجت گفتگو نماند حضرت شیخ المشایخ شیخ بهاو الدین ذکریا قدس سره[5] گفت مرا واجب است که خاك چشم خود سازم[6] زیرا که او هفت سا ل درسفر وهجر با حضرت[7] شیخ شیوخ[8] شهاب الدین قدس سره[9] معیت داشت تعظیم او واجب است[10] فامانیاید که شیخ[11] نجم الدین صغریٰ داند و گوید[12]که عیب او بدین تعظیم پوشیدند[13] اگر چه همه اهل الله را روشن است که ازین ذات پاك این معنی هرگز متصور نیست[14] فاما آن مطربه را درپیش طلبید تا حق بظهورپیوند آخر الا مر حضرت شیخ المشایخ بهاءالملته والدین قدس سره[15] آن مطربه را درپیش خواندو بزبان مبارك راند البته هر چه[1] باشد راست

---

1 حبیب : دوید '' ندارد

2 حبیب : کفش او'' را دردست کرده نگاه داشت '' سلطان

3 حبیب و شیفته : '' شمس الدین '' ندارد

4 حبیب : این چنین تعظیم '' نمود حالا '' حاجت گفتگو نماند

5 شیفته : حضرت '' مخدوم '' مرا واجب است

6 خدابخش : چشم ''کشم '' زیرا که

7 حبیب : '' با حضرت '' ندارد

8 حبیب : '' شیخ شیوخ '' ندارد

9 شیفته : درسفروهجر با حضرت '' پیردستگیر'' معیت داشت

10 حبیب : قدس سره '' قیام نموده است '' فاما نیاید و شیفته : معّیت داشت '' پیشتر'' فاّما نیاید

11 شیفته : '' شیخ '' ندارد

12 حبیب : نجم الدین '' درخاطر کند '' که عیب او برین تعظیم پوشیدند

13 شیفته : '' که عیب او بدین تعظیم پوشیدند '' ندارد

14 حبیب : ازین ذات '' ملکی صفات شیخ جلال الدین این معنی بوقوع نمی آید و شیفته : پاك این '' عمل ناپاك

هرگز بوجود نیامده '' فاّما آن مطربه

15 حبیب : بظهورپیوند '' چون '' باشد و شیفته : قدس سره '' ندارد

گوئی والاّ نه خراب کردی مطربه مذکور[2]بآواز بلند گفت حق تبارك و تعالیٰ حاضر و ناظر است که این معنی محض دروغ و افترا است و حضرت شیخ جلال الدین ازآب حیات پاك تر است شیخ نجم الدین صغریٰ مرا پانصد دینار سرخ[3] قبول نموده و ازآن جمله دویست وپنجاه بمن داده دویست و پنجاه[4] دیگر با احمد شرف بقال امانت نهاد که بعد تقریر این بهتان بمن ادا نماید[5] احمد شرف رانیز حاضر آوردند او همچنان که بود قبول نموده[6] وآن دویست پنجاه دینارودرمحضر دیگرآوردند چنانکه شیخ نجم الدین صغریٰ[7] از غایت انفعال بیخود گشت سلطانس الدین مذکور همان ساعت او را بی خود شیخ الاسلام معزول ساخت و از نظر انداخت وعهده شیخ الاسلام بحضرت شیخ المشایخ بهاءالدین ذکریا قد س سره[8] داد ازآنگاه تا الی یوم عهده شیخ الاسلام درخاندان کرام دودمان عظام ایشان است۔

نقل است ازحضرت سلطان المشایخ[9] نظام الملته[10] والدین محمد بداؤنی قدس سره[11] که چون مشیاخ عظام[12] بعد قضیه محضر هر یکی بمنزل خود راجع گشت حضرت[1]

---

[1] حبیب :آن مطربه '' مذکوره پیش آمد شیخ شهاب الدین با او فرمود که ای عورت '' باشد راست گوئ

[2] شیفته : '' مذکور'' ندارد

[3] حبیب : '' سُرخ '' ندارد

[4] شیفته : قبول نموده '' نصفی ازآن ادا نموده و نصفی پیش '' دیگر با احمد شرف بقال

[5] حبیب : بهتان بمن '' دهد '' احمد شرف

[6] حبیب : همچنان که '' گفت '' وآن دویست

[7] مطبوعه : '' صغریٰ '' ندارد

[8] حبیب و شیفته : '' ذکریا قدس سره '' ندارد

[9] حبیب : '' سلطان المشایخ'' ندارد

[10] حبیب : '' الملته '' ندارد

[11] مطبوعه : '' ازحضرت سلطان ــــــــــــــــــــــــــــــــــــ قدس سره'' ندارد

[12] حبیب و شیفته : '' مشایخ عظام '' ندارد

شیخ جلال الدین تبریزی رحمته الله علیه[2] نیز در دهلی نماند ازآنجا[3] بخطهٔ بداؤن آمد روزی بر لب آبی که نزدیکِ شهر است با جمعی درویشان نشسته بود ناگاه[4] برخاست و وضو تجدید ساخت وگفت درویشان بیائید نماز جنازه نجم الدین صغریٰ بگذاریم[5] که او همین ساعت در شهر دهلی[6] **نقل** کرده است اگر چه بواسطه تهمت او از شهر دهلی بدرآمدیم او ازبرکت پیر ما ازدهر بدرآمد بعد چند روز خبر رسید که او در همان ساعت که حضرت شیخ نمازِ غایبانه اوگزارد[7] رحلت نموده بود[8]۔

نقل است ازحضرت سلطان المشائخ نظام الملته والدین قدّس سره روزی حضرت شیخ جلال الدین تبریزی رحمة الله علیه درخط بداؤن[9] بدهلیز خانه[10] خود نشسته بودند شخصی[11] هندؤ ازمواس کهیتر که نزدیکِ منزل خطهٔ مذکور[12] واقع است[13] آوندی پر از جغرات که برای فروختن آورده بود برسرکرده می گشت چون

---

1 حبیب : '' رحمته الله علیه '' ندارد

2 حبیب : '' نماند ازآنجا '' ندارد

3 حبیب : '' ناگاه '' اضافه

4 حبیب : نجم الدین صغریٰ '' کنم '' که او همین

5 شیفته : '' دهلی '' ندارد

6 حبیب : '' درشهر دهلی '' ندارد

7 خدابخش : '' که حضرت شیخ نمازغایبانه اوگزارند '' ندارد و شیفته : '' خبر رسید که ----------------- غایبانه اوگزارد '' ندارد

8 فوائد الفواد : ص ۲۴۵ ، اخبارالا خیار: ص ۱۰۲

9 شیفته : حضرت شیخ '' پیش '' بدهلیز

10 شیفته : '' خانه '' ندارد

11 شیفته : '' شخصی '' ندارد

12 حبیب : '' نزنیک خطه '' ندارد

13 مطبوعه : نزدیک خطهٔ '' بداؤن '' ندارد

نزدیك حضرت شیخ المشائخ جلال الدین تبریزی رحمة الله علیه[1] رسید نظر او بحضرت شیخ[2] افتاد آوند جغرات که بر سر داشت[3] برزمین نهاد و درپائی حضرت شیخ افتاد[4] و فی الحال مسلمان گشت حضرت شیخ[5] اورا علی نام نهاد روزدیگر[6] بخانه بخانه خود رفت هرچه درملكِ خود داشت تمام درپیش حضرت[7] شیخ نهاد حضرت حضرت شیخ[8] فرمود که این نقود بر خود هر جا که فرمایم خرچ کن عادتِ حضرت شیخ[9] بود که هرکرا انعامی می فرمود[10] کم ازده دینارنبود القصه تمام آن مبلغ بمصرف بمصرف رسید یك درم بر علی مذکور[11]ماند او را در خاطر گذشت[12] که اقل انعام حضرت شیخ[13] ده درم است و بر من[14] یك درمی پیش نمانده است چون کسی را اشارت فرمایند[15] درم دیگر باید که داده شود هم دراینِ میان سایلی رسید حضرت شیخ

1 حبیب : حضرت '' ایشان '' رسید نظر او وخدابخش : '' رحمته الله علیه '' ندارد

2 حبیب : '' شیخ '' ندارد

3 حبیب : آوند جغرات '' را '' برزمین نهاد وشیفته : مواس کهتر '' کوزه جغرات درشهربداون برای فروخت می آورد نظر حضرت براین هند وجغرات فروش افتادآوند '' برزمین

4 خدابخش وشیفته : '' ودرپایٔ حضرت شیخ افتاد '' ندارد

5 حبیب : فی الحال مسلمان '' شد '' اوراعلی نام

6 حبیب : علی نام '' کردند و '' بخانه خود رفت

7 حبیب : خود داشت '' آورده درخدمت '' شیخ نهاد

8 حبیب : شِخ نهاد '' ایشان '' فرمود که

9 شیفته : حضرت شیخ '' همه را قسمت درویشان کردآن علی شب و روزدرخدمت قیام نمود که روزی '' بود که هرکرا انعامی

10 حبیب : هرکرا انعامی '' دادی '' کم ازده دینارنبود

11 حبیب : یك درم '' پیش او '' نمانده

12 حبیب : اودرخاطر '' کرد '' که اقل انعام

13 حبیب : اقل انعام '' ایشان '' ده درم است

14 حبیب : ده درم '' ونزد من زیاده '' یك درمی نمانده

15 حبیب : '' است چون کسی را اشارت فرمایند '' ندارد

به علی اشارت نمود آن یک درم که داری بدین سایل بده و ایضاً ازحضرت سلطان المشائخ شیخ[1] نظام الملته[2] والدین قدس سره[3]۔ **نقل است** میان خدمت[4] قاضی کمال الدین جعفری حضرت شیخ المشایخ مودت و محبت بود روزی حضرت شیخ بخانه خدمت[5] قاضی مذکور[6] تشریف نموده بودند خدمتگاران قاضی کمال الدین جعفری[7]گفتند که زمانی بنشینید که آلان حضرت[8] قاضی در نمازاند چون فارغ شوندخبر کنم[9] حضرت شیخ فرمود قاضی نمازگذاردن می داند این بگفت و بمنزلِ خود مراجعت نمود روزی دیگر قاضی را درجائ بحضرت شیخ[10] ملاقات واقع شد قاضی[11] گفتی که شما این سخن فرموده اید که قاضی باری نمازگزاردن حضرت شیخ[12] فرمود بلی[13] قاضی گفت که مخدوم ازنمازشما بجای قرآن چیزی دیگر می خوانید یا رکوعی و سجودی بنوعی دیگرمی کنید حضرت شیخ جواب داد که[14] همین قرآن می

---

1 حبیب : '' سلطان المشایخ شیخ '' ندارد و شیفته : ازحضرت سلطان '' العارفین '' نظام الملته والدین و مطبوعه : '' شیخ '' اضافه

2 حبیب : '' الملته '' ندارد

3 فوایدالفواد : ص ۲۲۷ - ۲۲۸

4 حبیب : نظام الدین '' که '' قاضی کمال الدین

5 مطبوعه : '' خدمت '' اضافه

6 حبیب : '' مذکور'' ندارد

7 حبیب و خدابخش : ''کمال الدین جعفری '' ندارد

8 حبیب : ''آلان حضرت '' ندارد

9 حبیب : '' چون فارغ شوند خبرکنم '' ندارد

10 خدابخش : '' که قاضی را درجائ باحضرت شیخ '' ندارد

11 حبیب : '' واقع شد قاضی '' ندارد

12 حبیب : '' حضرت شیخ '' ندارد

13 خدابخش : '' بلی '' ندارد

14 حبیب : بنوعی دیگر'' گفت '' همین قرآن می خوانید

خوانید و رکوع[1] و سجود بهمین نمط[2] می کنند و لیکن نماز شما نزدیک علماء ظاهری زیادة ازین نیست که درحین تکبیر متوجه قبله بایستند تا برکنی ازارکان متوجه شوند واگر مشتبه شوند تجری نمایند[3] فاما نماز فقرا آن است تا رب کعبه را مشاهده نکنند الله اکبر نگویند و اقل مرتبه[4] صلوٰت ایشان آن است که نماز[5] بر عرش می گزارند قاضی قاضی مذکور چون این سخن شنید[6] ساکت گشت هم دران شب اورا[7] واقعه دید[8] که گوئی حضرت شیخ بالای عرش نماز می گذارند علی الصباح قاضی کمال الدین جعفری بخدمت حضرت شیخ[9] رسید هنوز خواب خود تقریر[10] ننموده بود که حضرت[11] شیخ شیخ فرمود که قاضی کمال الدین[12] اول مرتبه صلوٰت فقرا آن است که شب گذشته شمارا درواقعه نمودند قاضی مذکور دست حضرت شیخ[13] بوسید[14] و معذرت نمود و پسر بزرگ خود را که سیف الدین محمد نام داشت[15] مرید حضرت شیخ المشائخ شیخ

---

1 مطبوعه: "ورکوع" اضافه

2 خدابخش: بهمین "نوع" می کند

3 حبیب: قبله بایستند "یا مقید احکام و" ارکان فاما نماز فقرا

4 حبیب: الله اکبر نگویند "اکثر" صلوٰة ایشان

5 حبیب: "آن است که نماز" ندارد

6 حبیب: "مذکور چون این سخن شنید" ندارد

7 حبیب: دران شب "قاضی" واقعه دید

8 خدابخش: اورا واقعه "نمود" که گوئی

9 حبیب: علی الصباح قاضی "بحضرت ایشان" رسید هنوز خواب خود

10 حبیب: "تقریر" ندارد

11 حبیب: "حضرت" ندارد

12 حبیب: "کمال الدین" ندارد

13 مطبوعه: "شیخ" اضافه

14 حبیب: "مذکور دست حضرت شیخ بوسید" ندارد

15 حبیب و خدابخش: بزرگ خود را که "یوسف الدین علی را" مرید

جلال الدین[1] تبریزی رحمة الله علیه سبخت می گویند درآنچه[2] حضرت شیخ المشائخ المشائخ شیخ[3] جلال الدین تبریزی رحمة الله علیه از خطهٔ [4] بداؤن طرف بنگاله عزیمت نمود و شیخ فرمود که[5] درویش علی جغرات فروش که نومسلم شده بود بدنبال شیخ مذکور می رفت[6] چون مقدار[7] دو فرسنگ رفت[8] حضرت[9] شیخ درویش علی بازگرد او عرض نمود که مخدوم خواجه من و پیرمن توی من بی تو درینجا چه کنم حضرت[10] شیخ فرمود که برو من این مقام را درحواله بحوالهٔ تو نمودم آخر هم چنان شد باوجود چندین مشایخ کبارخلق هم بدو توجه نمودند[11]۔

نقل است که شیخ وجیه الدین ترمذی از حضرت شیخ جلال الدین تبریزی قدس سره[12] می پرسید مردی روزه نمی دارد وسحری خورد حضرت شیخ جلال الدین قدس سره جواب داد[13] چه گونه باشد سحرهم بخورد شام و چاشت هم باید[14] که قوتی

---

1 مطبوعه : '' شیخ جلال الدین '' ندارد

2 مطبوعه : رحمته الله علیه '' کرد و بعد ازآن '' حضرت شیخ

3 حبیب : مرید '' ایشان کرد بعد ازان حضرت شیخ از'' جلال الدین و خدابخش : '' المشایخ شیخ '' ندارد

4 شیفته : '' خطهٔ '' ندارد

5 حبیب : عزیمت نمود و شیخ فرمود که '' ندارد

6 حبیب : شده بود'' همراه شده '' چون

7 حبیب : '' مقدار'' ندارد

8 شیفته : '' و شیخ فرموده که ----------------- مقدار دو فرسنگ رفت '' ندارد

9 حبیب : '' حضرت '' ندارد

10 حبیب : '' حضرت '' ندارد

11 حبیب : بدو توجه '' می کند '' نقل است

12 شیفته : '' از حضرت شیخ جلال الدین تبریزی قدس سره '' ندارد

13 حبیب : '' حضرت شیخ جلال ------------------- جواب داد'' ندارد

14 حبیب : هم بدان '' ندارد

که بدان[1] حاصل آید و در طاعتِ[2] خدائی تبارك و تعالیٰ صرف نماید و معصیت نکند نکند حضرت شیخ المشائخ[3] جلال الدین تبریزی رحمة الله علیه[4] چون در بنگاله رفت رفت تمام خلایق آن دیار بد ایشان رجوع آوردند و مرید گشتند و حضرت شیخ در آن مقام[5] خانقاه ساخت و لنگر انداخت[6] و چند باغ و زمین ببها خرید و وقف آن لنگر گردانید[7] و ازآنجا بیشتر شد وآن[8] بندر را دیوه محل گویند[9] درآنجا چاهی بود[10] کافری کافری بتخانه بنا نموده بود و روزی که فوق الحد[11] خرچ ساخت حضرت شیخ آن بت را شکست و همدران بتخانه[12] تکیه ساخت وآن جای کافر را مسلمان کرد آلان مقبره[13] مقبره[13] ایشان هم درآن بتخانه است و نصف حاصل[14] آن بندر وقف[15] لنگر ایشان است و اسلام۔

---

1 مطبوعه: '' بدان '' اضافه

2 حبیب: حاصل '' نمود دربندگی '' خدائی تبارك وتعالیٰ

3 فوائدالفواد: ص ۳٦۰

4 حبیب وخدابخش: '' تبریزی رحمته الله علیه '' ندارد

5 حبیب: شیخ درآن '' جا '' خانقاه

6 حبیب: ولنگر '' کردند '' وچند باغ و زمین

7 حبیب: '' آن لنگر گردانید '' ندارد

8 حبیب: '' بیشتر شد وآن '' ندارد

9 حبیب: '' بیشتر شد وآن '' ندارد

10 حبیب: دیوه محل '' رفتند که '' درآنجا و شیفته: دیوه محل '' که '' درآنجا

11 حبیب: روزی '' بسیار '' خرچ

12 حبیب: را شکست و '' ہمانجا '' تکیه ساخت و شیفته: روزی که فوق الحد ------------------ بت خانه تکیه ساخت '' ندارد

13 حبیب: آلان مقبره '' حضرت '' هم در

14 شیفته: '' حاصل '' ندارد

15 حبیب: '' وقف '' ندارد

درذکر حضرت شیخ المشایخ[1] نصیرالدین محمود اودهی رحمته الله علیه[2] گوید

مثنوی

جهان معرفت جان مشیخت	دلش شمع شبستان مشیخت
بعلم ظاهر و باطن صفا[3] سنج	زاسرار نهانے یافته گنج
بذکر آینه دل صاف کرده	خدایش مخزن الطاف کرده
زدست عشق سکین[4] خورده بر دل	شهادت باسعادت کرده حاصل
تنش از آب ظاهر رادیبی	دلش امراض باطن را طبیبی
چراغ مسجد اقصیٰ بمقصود	نصیرالدین و ملت شیخ محمود
بزرگی داد در عالم خدایش	جمالے کیست تا گوید ثنایش[5]

آن مبارزنبرد جهاد اکبر وآن مشاهد شهود ظهور اظهر آن صنوبر ریاضی ریاضت وآن نیلوفر حیاض افادت آن شامل تنزیه و تشبیه وآن عامل تشبیه وتنزیه آن گزیده حضرت معبود عبدالواحد نصر الدین محمود قدس سره[6] العزیز[7] در مشایخ کبار مختار بود و در مجردان روزگار اولی الابصار جد بزرگوارش عبدالطیف یزدی و پدر نامدارش[8] یحییٰ نام داشت تولد اودرخطه لاهور بود و تولد[1] حضرت شیخ مشارٌالیه[2]

---

1. حبیب و شیفته: '' المشایخ '' ندارد
2. حبیب: محمود اودهی '' قدس سره '' گوید
3. حبیب: بعلم ظاهر باطن '' صدر'' شیخ
4. مطبوعه: زدست عشق '' مشتی '' خرده بردل
5. شیفته: '' درجه ذیل اشعار مثنوی '' ندارد
6. حبیب: '' قدس سره '' ندارد و شیفته: ''آن مبارزنبرد جهاد-- محمود قدس سره '' ندارد
7. خدابخش: '' العزیز'' ندارد
8. مطبوعه: '' عبد الطیف یزدی وپدرنامدارش '' ندارد

درخطه[3] اوده پدرش حضرت شیخ رادرسه[4] سالگی گذاشته ازدارفنابدارالبقا رحلت نموده بود[5] والده مبارکه[6] او[7] درصلاحیت وعفت[8] نظیری نداشت درتحصیل علم ظاهرش سعی بلیغ می نمود درمبداءحال پیش مولانا عبدالکریم شیروانی[9] که یکی از ممتازان عهد خویش[10] بودند کتاب[11] هدایه و نزدوی تحصیل نمود و بعد رحلت آن بزرگوارپیش حضرت[12] مولانا افتخارالدین محمد گیلانی ازهرعلمی نصیبی کامل بحصول آورده در بیست و پنج سالگی ترک وتجرید نمود[13] بمحاسبه نفس و مجاهد نقش اشتغال کلی نموده[14] ریاضتی عظیم داشت و عبادتی مستقیم هفت سال بایک دودرویش بانماز جماعت او فوت نشود[15] وبویرانها آن دیارمی گشتی و تخم سعادت بزمین استعداد می گشتی[16] اکثر افطار او[1] به برگ سنبهالو بودی وآن گیاهی است که

---

1 حبیب وخدابخش: "اودرخطهٔ لاهوربود وتولد" ندارد

2 خدابخش ومطبوعه: "مشارٌالیه" ندارد

3 خدابخش: "خطه" ندارد

4 خدابخش ومطبوعه: شیخ رادر" نه" سالگی گذاشت

5 حبیب وخدابخش: "ازدارالفنا بدارالبقا رحلت نموده بود" ندارد

6 حبیب: والده" عفیفه" او

7 شیفته: والده" حضرت ایشان" درصلاحیت وعفت

8 حبیب: اودر" صلاح" نظیرنداشت

9 خیرالمجالس: ص ۲۸۲

10 حبیب: "خویش" ندارد

11 شیفته: "کتاب" اضافه

12 حبیب: بعد رحلت" عزیزبخدمت" مولانا افتخارالدین

13 شیفته ومطبوعه: "بعد رحلت آن ---------------- ترک وتجرید نمود" ندارد

14 حبیب: نقش اشتغال" داشت که" ریاضتی

15 شیفته: "هفت سال بایک ---------------------- اوفوت نشود" ندارد

16 حبیب: ریاضتی عظیم" می کرد وهشت سال بویرانهای آن دیاربایک دودرویش می گشت ونماز بجماعت اوفوت نشده" اکثرافطاراوبه برگ سنبهالو بودی

درزمین هند باشد[2] در چهل و سه سالگی ازدار اوده[3] بدارلخلافت[4] دهلی آمد و به سعادت ارادت[5] حضرت شیخ المشایخ[6] نظام الملته[7] والدین محمد[8] بداؤنی مشرف گشت[9] و مدتی درخدمت حضرت ایشان ملازم بود[10] چنانکه همه درویشان حضرت ایشان [11] اورا نصیرالدین محمود گنج می گفتند اوبسی محبوب قلوب[12] مشایخ بود در آن ایام والده مبارکه ایشان درخطه اوده بصدرحیات بود ازحضرت سلطان الاولیا نظام الملته والدین قدس روحه[13] رخصت گرفته بخدمت والده خود درخطه اوده آمد بخدمت آن عفیفه مستوره دهر می بود[14] بعد وفات آن عزیزه[15] چند ماه درخطه مذکور[16] ازجهت تشریف زیارت والده خود ماند الآن مقبره والده ایشان پس پشت

---

1 شیفته: اکثرافطار "روزه" به برگ

2 شیفته: به برگ "درختان می کرد" درچهل وسه سالگی

3 شیفته: "اوده" ندارد

4 حبیب: سالگی از "آنجا به" دهلی آمده

5 حبیب: دهلی آمد و "مرید" حضرت شیخ

6 حبیب: "المشایخ" ندارد

7 مطبوعه: "الملته" اضافه

8 شیفته: "محمد" ندارد

9 حبیب: محمد بدایونی "شد" ومدتی درخدمت

10 حببیب: درخدمت "آن حضرت بسربرد و" چنانکه همه درویشان وشیفته: "ومدتی درخدمت ــــــــــــــــــــــــ ملازم بود" ندارد

11 حبیب: "حضرت ایشان" ندارد

12 حبیب: "قلوب" ندارد

13 حبیب: بصدرحیات بود "پیردستگیر" رخصت گرفته ومطبوعه: نظام الملته والدین قدس "سره" رخصت گرفته

14 حبیب: خطه اوده آمد "مداومت می نمود" بعد وفات

15 حبیب: آن "عفیفه" چند ماه

16 حبیب: "چند ماه" دیگر "ازجهت تشریف زیارت

نماز[1] عید گاه است و ازآنجا باز[2] در شهر دهلی رسید و[3] روی گرد آلوده خود بپای پیر خود حضرت نظام الملته[4] والدین قدس سره[5] مالید وبملازمت ایشان درجماعت خانه که درکیلوکهری بکناره آب جون واقع است می بود وآن جماعت خانه با می داشت بالاآن بام[6] حجره خاص حضرت ملك المشایخ[7] نظام الملته والدین قدس سره[8] بود حضرت ایشان[9] درآن حجره مشغولی داشتند حضرت شیخ نصیر الملته والدین بگوشه آن جماعت خانه مشغول می بودی[10] هم درآن ایام وقتی از اوقات[11] چند درویش ازمریدان[12] خانواده حضرت شیخ المشایخ شیخ[13] بهاءالملته[14] و الدین ذکریا قدس سره ازملتان[15] رسیدند و چند روزهم درآن جماعت خانه آرمیدند شبی از

---

[1] حبیب : الآن مقبره "آن مستوره عقب " عید گاه است

[2] حبیب : "ازآنجا باز" ندارد

[3] حبیب : " رسید و" ندارد

[4] حبیب : "الملته " ندارد

[5] حبیب : " قدس سره " ندارد

[6] حبیب : مالید وبملازمت " ایشان قیام نمود و سکونت خود درجماعت خانه " حجره خاص حضرت

[7] حبیب : حضرت " شیخ " نظام الملته والدین و شیفته : " ازحضرت سلطان الاولیا ---------- حجره خاص حضرت " ندارد

[8] حبیب : نظام الملته و الدین " رحمته الله علیه " بود

[9] حبیب : بود " و " درآن حجره

[10] حبیب : " حضرت شیخ نصیرالملته --------------- مشغول می بودی " ندارد

[11] حبیب : " وقتی ازاوقات " ندارد

[12] حبیب : " مریدان " ندارد

[13] حبیب : " شیخ المشایخ " ندارد

[14] خدابخش : " الملته " اضافه

[15] حبیب : قدس سره ازملتان " ندارد

شبها[1] آن درویشان برای تجدید وضوی تهجد پوششها گذاشته بکناره آب جون رفته بودند ایام زمستان بود[2] بدبختی پوشش درویشی دزدید و بدر رفت چون درویشان تجدید[3] و ضو[4] نموده بجماعت خانه رسیدند درپوششهای خود پوشش درویشی ندیدند یکبارگی زبان شتی بغوغا کشیدند[5] درین میان حضرت[6] شیخ المشایخ شیخ[7] نصیرالدین محمود لبائجه نوکه دربرداشت بدان درویش راپوشش خویش[8] گم کرده بود بود درپوشانید و ازآن گفتگو فراهم آورد[9] که مبادا ازغوغای ایشان[10] در مشغول حضرت شیخ تفرقه روی دهد این معنی را حضرت ملك[11] المشایخ[12] شیخ نظام الملته والدین قدس سره بنورباطن دریافت بعد نمازچاشت حضرت شیخ نصیر الدین محمود[13] را درپیش خود خواند وکسوت خاص خود پوشاند وبسیاراستحسان نمود وبشاشت[14] فرمود وحضرت ایشان را درخطه اوده[1] خواهری بود ازایشان بزرگ

---

[1] حبیب: "ازشبهاآن" ندارد

[2] حبیب: وضوی تهجد" برخاستند ایام زمستان بودپوششهاء خودبکناره آب جون گذشته رفته بودند" بدبختی پوشش درویشی دزدید

[3] حبیب: "تجدید" ندارد

[4] حبیب: خدابخش: "وضو" اضافه

[5] حبیب: وضونموده" وپوشش یك کس غایب دیدند زبانها بدروشتی کشادند" درین میان

[6] حبیب: "حضرت" ندارد

[7] حبیب ومطبوعه: "شیخ" اضافه

[8] حبیب: بدان درویش "جامه" گم کرده بود

[9] حبیب: آن گفتگو" تسکین" که مبادااز غوغای

[10] حبیب: غوغای "آن جماعه" درمشغول

[11] خدابخش ومطبوعه: "ملك" ندارد

[12] حبیب: "حضرت ملك المشایخ" ندارد

[13] حبیب: "محمود" ندارد

[14] خیرالمجالس: ص ۲۸۲-۲۸۴

او نیز رابعه عصر بود و اورا[2] دوپسر بود یکی مولانا زین الدین علی دویم مولانا کمال الدین[3] حامد حضرت شیخ مشارٌالیه گاه گاهی حضرت شیخ المشایخ نظام الملته والدین قدس سره رخصت گرفته بجانب خطۀ اوده برای مرمت خاطر همشیره متبرکه خود می آمدی و بازبخدمت حضرت پیرخود نظام الملته والدین قدس سره در دهلی می آمدی و اکثر بودن ایشان بخانه حضرت[4] شیخ المشایخ[5] برهان الدین غریب رحمة الله علیه [6]که یکی از خلفاءخاص حضرت شیخ المشایخ[7] شیخ[8] نظام الملته[9] والدین قدس سره است[10] می بود و میان ایشان[11] محبتی عظیم و مودتی مستقیم[12]بود روزی حضرت شیخ نظام الملته [13] والدین قدس سره[14] کلاهی بمولانا

---

1. شیفته: بصدرحیات بود'' بارها برخصت پیردستگیربخدمت مادرعزیزرفتی وبازبدهلی آمدی چون مادرش وفات یافت'' خوهربود
2. حبیب: وبشاشت فرمود'' یک همشیره ازخود بزرگ داشت وآن عفیفه را'' دوپسربود وشیفته: ایشان بزرگ '' وآن عفیفه را'' دوپسربود
3. حبیب، خدابخش، شیفته ومطبوعه: ''الملته'' اضافه
4. حبیب: '' حضرت'' ندارد
5. حبیب: ''المشایخ'' ندارد
6. حبیب: برهان الدین غریب'' هم می بود'' که یکی ازخلفاء خاص وخیرالمجالس: (ضمیه) ص ۲۸۴-۲

۲۸۵

7. حبیب: '' حضرت شیخ المشایخ'' ندارد
8. مطبوعه: '' شیخ'' ندارد
9. حبیب: ''الملته'' ندارد
10. حبیب: '' قدس سره است'' ندارد
11. حبیب: ومیان '' هردوعزیز'' محبتی عظیم
12. حبیب: '' ومودتی مستقیم'' ندارد
13. حبیب: ''الملته'' ندارد
14. مطبوعه: '' قدس سره'' اضافه

برهان الدین غریب رحمة الله علیه[1] عنایت فرموده بودند وآن کلاه نمد بود بعد چند گاه ازمولانا مذکورگم شد درگم شدن آن اضطرابی عظیم بدیشان روی نمود حضرت شیخ نصیر الدین محمود قدس سره[2] هم درآن خانه ایشان بین العصر والمغرب[3] باستغراقی تمام مشغول[4] بودند مولانا برهان الدین غریب رحمة الله علیه [5] پیش ایشان رفت و بنشست[6] چون حضرت ایشان ازاستغراق باطن[7] بشعورظاهرآمدند حضرت مولانا را دیدند که سراسیمه شده مغموم و مخرون نشسته اند حضرت نصیر الدین محمود قدس سره احوال باز پرسیدند که بموجب تفکروسبب تحیر چیست حضرت ایشان قصه[8] گم شدن کلاه بازنمودند حضرت[9] ایشان بعد ازاندك تامل فرمودند که مولانا مخرون نباشند زود باشید که ازحضرت شیخ تبرکك به ازآن رسد وآن کلاه نیز یافته شود دوم روزپیش حضرت شیخ خود[10] رفتند آن حضرت[11] شیخ مشارٌالیه[12] را مصلا صف خاصه خویش که بدان جماعت نمازگزاردند[13] عطا

---

1 حبیب : '' رحمةالله علیه '' ندارد

2 حبیب : '' محمود قدس سره '' ندارد

3 حبیب : ایشان بین '' الصلواتین '' باستغراقی

4 حبیب : '' مشغول '' ندارد

5 حبیب : '' رحمة الله علیه '' ندارد

6 حبیب : '' بنشست '' ندارد

7 حبیب : '' باطن '' ندارد

8 حبیب : ظاهرآمدند '' مولانا سراسیمه ومغموم دیدند وسبب آن پرسیدند مولانا '' گم شدن کلاه بازنمودند

9 حبیب : '' حضرت '' ندارد

10 حبیب : '' خود '' ندارد

11 حبیب : '' حضرت '' ندارد

12 حبیب : '' مشارٌالیه '' ندارد

13 حبیب : '' که بدان جماعت نمازگزاردند '' ندارد

فرمود ومولانا مذکور مسرور پر حضور بخانه آمد خواست که مصلاء مذکوره ته کرده[1] دربغچه دارد ازآنجا کلاهی که گم شده بود نیز پیدا شد یکی ازکرامات شیخ نصیر الدین محمود اودهی قدس روحه این است روزی درمیان[2] درویشان خود می فرمود یاران حق حق کسوت نگهدارید که تا فردا قیامت شرمنده خدا تبارک[3] وتعالیٰ ورسول ﷺ نباشید نباشید وحق کسوت نگاه داشتن آن است که گندم نمای وجو فروش نباشید جفا کشید و وفا کنید که اگر حضرت شیخ المشایخ نظام الملته و[4] الدین قدس سره اشارت نمی فرمود که درشهر می باید بود وجفا وقفا[5] می باید کشید هرگز مرادل ونیت نبودی که در درآبادانی باشم البته درهر کوهی و بیابانی مشغول[6] بودی فآما چون حضرت ایشان بدین نمط نفس راندند[7] همان بظهورپیوست وحضرت ایشان مثال پیر اهل کمال خویش حضرت شیخ نظام الملته والدین قدس سره حضور بودند درگرد تاهل نگردیدند[8] و اکثر مریدان از حضرت شیخ نظام الملته والدین قدس روحه[9] فریفته رویش ومانده بوی او می بودند[10] گوی این بیت درشان حضرت ایشان است –

نقل است:

---

1. حبیب: "مصلاء مذکورته کرده" ندارد
2. حبیب: "درمیان" ندارد
3. حبیب: قیامت شرمنده" حضرت حق سبحانه" وتعالیٰ
4. حبیب: "الملته و" ندارد
5. خدابخش: وجفا" وفا" می باید
6. حبیب: "مشغولی" ندارد
7. حبیب: فاماّ چون" به نفس مبارك ایشان بدین نمط" همان بظهورپیوست
8. حبیب: " وحضرت ایشان مثال ـــــــــــــــــــــ تاهل نگردیدند" ندارد
9. مطبوعه: ازحضرت" ایشان" فریفته رویش ومانده
10. حبیب: فریفته رویش و" پیرخود بودند" گوی این بیت درشان حضرت ایشان است

درویش راچوآئینه زنگی زخویش نیست   باهر که رونهاد برآمد بزنگ او[1]

وخلفاءحضرت شیخ نظام الملته[2] والدین قدس سره بوجود مبارك ایشان تفاخر نمودند ـ **نقل است**[3] از حمید قلند کاتب ملفوظ *خیرالمجالس* ایشان که یکی بحضرت[4] شیخ نصیر الدین محمود قدس روحه عرض نمود که درملفوظ خواجه معین الدین قدس سره و حضرت[5] خواجه قطب الدینؒ چنین نوشته ام دیدم ایشان فرمودند که این نسخهاء برمن رسید است حاشا که ازایشان باشد که درآنجا بسیار کلمات مجاوران و معتقدان تا وقوف نوشته اند که هرگز موافق افوال اعمال ایشان نیست و نیز[6] ـ **نقل است** ازقاضی عبدالمقتدرتهانیسریؒ[7] که درسماع حضرت شیخ المشائخ[8] نصیر الملته[9] والدین قدس روحه[10] هرگز مزامیر نبودی بمجرد صوت

---

1 خیرالمجالس : ضمیمه ص ۲۸٦

2 حبیب : '' الملته '' ندارد

3 حبیب : '' نقل است '' ندارد

4 حبیب : خیرالمجالس ایشان '' که گفت شخصی '' شیخ نصیرالدین

5 حبیب : '' خواجه معین الدین-------------------- قدس سره وحضرت '' ندارد

6 خیرالمجالس : ضمیمه ص ۲۸٦

7 حبیب ، خدابخش ومطبوعه : '' رحمة الله علیه '' ندارد

8 حبیب : '' شیخ المشایخ '' ندارد

9 مطبوعه : '' الملته '' ندارد

10 مطبوعه : قدس '' سره '' هرگزمزامیرنبودی

ودستك سماع می شنودی روزبریں بیت[1] وجدی حالتی داشت یك روزبراین بیت تواجد بود[2]۔

نظر دردید ها ناقص فتاده است[3] وگرنه یارماازکس نهان نیست

نقل است ازسید خورد بن سید[4] مبارك کرمانیؒ روزی[5] سلطان محمد تغلق که در مبداءحال[6] سلطنت سلطانی پاك اعتقاد بود وخجسته نهاد[7] وآخرالامر ازصحبت دو سه فلاسفه مثال عبید سمرقندی واحمد مولانا علی منطقی قندزی[8] ودبیر اقتسام سنّامی درفسق و فساد وافتاد ورو براه کفر نهاد روزی[9] حضرت شیخ المشایخ شیخ[10] نصیر الملته[11] والدین محمود قدس سره[12] را درخانه خود[13] خواندو براستئه خود نشاند

---

1. شیفته : مولانا کمال الدین ''گاه گاه ازدهلی برخصت شیخ المشایخ والا ولیا بجهته تفقد وخبرداری آن همشیره رابعه زمان رفته تلطف ومهربان بفرزناد ایشان کسی وبازبملازمت حضرت شیخ آمدی اکثر
اوقات'' وجدی وحالتی داشت
2. شیفته : ''یك روزبراین بیت تواجد بود'' اضافه
3. خیرالمجالس : ضمیمه ص ۲۸۶ ناقص ''فتاداست''
4. مطبوعه : ''سید'' ندارد
5. شیفته : ''نقل است-----------------کرمانی رحمته الله علیه روزی'' ندارد
6. حبیب : ''حال'' ندارد
7. حبیب وشیفته : ''وخجسته نهاد'' ندارد
8. شیفته : ''قندزی'' ندارد
9. شیفته : ''روزی'' اضافه
10. شیفته : ''المشایخ شیخ'' ندارد
11. مطبوعه : ''الملته'' ندارد
12. شیفته : ''قدس سره'' ندارد
13. مطبوعه : ''محمود قدس سره درخانه خود'' ندارد

وبرزبان راند[1] که می خواهم که درطرف خراسان سواری نمایم باید که شما هم همراه باشید ایشان فرمودند انشاالله تعالیٰ مرتبعید راست حضرت ایشان جواب دادند که بغیراین کلمه هرگز هیچ کاری بوجود نیاید و میسر نگردد پس مرتاکید راباشد نه مرتبعید را دراثناءآن سلطان محمد مذکور[2]طعام طلبید خواست که اگر حضرت[3] شیخ طعام[4] نخورد ایذائی درمیان آرد وفسادی برانگیزد چون اطباق طعام در پیش کشیدند حضرت شیخ مشارٌالیه[5] بکراهتی تمام دست درطعام می بردند درین میان سلطان گفت مرا نصیحتی فرمایند که برآن عامل باشم حضرت شیخ[6] مشارٌالیه[7] فرمود غضب سباعی که درطبعیت شما استغراریافته است زایل گردانید بعد ازآن[8] یک بدریه تنکهای[9] سفید دو قطعه صوف سبز و سیاه اشارت نمود که[10] پیش حضرت[11] شیخ نهند عرضش این بود که شیخ مشارٌالیه[12] این را خود بردارد و حضرت شیخ اصلاً بدوملتفت نگشت[13] درین میان خواجه نظام الدین[14] دبیرخاص یکی ازنزدیکان سلطان

---

[1] حبیب: "خواند وبراستئه خودنشاند وبرزبان راند" ندارد

[2] شیفته ومطبوعه: "محمد مذکور" ندارد

[3] حبیب وشیفته: "حضرت" ندارد

[4] حبیب: "طعام" ندارد

[5] شیفته: درمیان آرد" چون طعام درپیش کشید ازحضرت" مشارٌالیه بکراهتی تمام

[6] شیفته: "مشارٌالیه" ندارد

[7] شیفته ومطبوعه: "مشارٌالیه" ندارد

[8] شیفته: زایل گردانید" سلطان" یک بدُره تنکهای

[9] حبیب: "تنکهای" ندارد

[10] مطبوعه: "اشارت نمود که" ندارد

[11] حبیب ومطبوعه: "حضرت" ندارد

[12] حبیب ومطبوعه: "مشارٌالیه" ندارد

[13] شیفته: "حضرت شیخ اصلاً بدوملتفت نگشت" ندارد

[14] مطبوعه: "الدین" ندارد

سلطان بود و مرید حضرت سلطان الاولیا[1] نظام الملته[2] والدین قدس روحه[3] او دوید دوید از پیش حضرت سلطان المشایخ نصیر الملته والدین محمود قدس روحه[4] برداشت و کفش حضرت شیخ آراست[5] و پیش نهاد چون حضرت شیخ از مجلس سلطان بیرون آمدند آن مبلغ و صوف بخادم حضرت ایشان[6] سپرد وجبین خود بر خاك[7] پای ایشان مالید ورخصت گرفت[8] ودر[9] پیش سلطان آمد سلطان مذکورچون چون اورا بدید نهایت شوریده[10] بحدی که دست بشمشیربرد وگفت ای دبیرك کوتاه کوتاه[11] تراچه حد بود که ازپیش شیخ[12] بدره وصوف برداری وکفش او درپیش من بیاری وبینی خواجه نظام الدین[13] مذکور[14] میانه قد بود و منظورنظر حضرت[15] سلطان

---

1 حبیب : حضرت " شیخ " نظام و شیفته : حضرت سلطان " المشایخ " نظام

2 حبیب و شیفته : " الملته " ندارد

3 مطبوعه : " قدس روحه " ندارد

4 حبیب : پیش حضرت " شیخ آن را " برداشت وشیفته : " قدس روحه او دوید
------------------------------ محمود قدس روحه " ندارد

5 حبیب : کفش " درست کرده " و پیش نهاد

6 شیفته : " حضرت ایشان " ندارد

7 شیفته و مطبوعه : " جبین خود برخاك " ندارد

8 حبیب : " ورخصت گرفت " اضافه

9 شیفته : ایشان " بوسید " پیش سلطان آمد

10 حبیب : سلطان " بروغضب شد " بحدی که داشت و شیفته : سلطان " اعتراض شد " بحدی که داشت

11 حبیب : گفت ای " پستك " ترا چه حد بود

12 حبیب : " پیش شیخ " ندارد

13 شیفته : " نظام الدین " ندارد

14 حبیب : " مذکور" ندارد

15 مطبوعه : حضرت " ندارد

الاولیا[1] نظام الملته[2] والدین قدس روحه[3] و درشعرشاگرد خاص خواجه[4] خسروؒ[5] فی الحال بسلطان گفت که اگر من بدره وصوف برنمی داشتمی حضرت شیخ خود دست مبارك برآن نمی برد هم بر دولچه خاص[6] شما اُفتاده می ماند چنانچه حرمت بودی[7] و وآن که کفش ایشان برداشتم شرف روزگارمن بود البته اگر مرا بکشی راضیم از تنگ صحبت تو خلاص یابم چنانکه[8] ازبرکت عظمت[9] شیخ هیچ آسیبی از سلطان[10] بدونرسید روزی حضرت شیخ بعد از اداءنماز ظهر از جماعت خانه بحجره خاص تشریف فرمودند چنانکه حضرت[11] شیخ ایشان را هرگز دربان نبود[12] و خادم خاص[13] ایشان خواهرزاده شیخ زین الدین علی بود اونیز دروقت خلوت گاهی حاضربودی گاه نبودی درعین مشغولی[14] قلندری ناپاك بی باك ترابی نام درخلوت ایشان[15] درآمد

---

1 حبیب : حضرت " شیخ " نظام وشیفته :حضرت " شیخ المشایخ " نظام

2 حبیب : نظام " الحق " والدین وشیفته : " الملته " ندارد

3 حبیب : " قدس روحه " ندارد وشیفته : نظام والدین " اولیا

4 شیفته : شعرشاگرد " امیر " خسرو

5 حبیب : خسرو " علیه الرحمت " فی الحال

6 شیفته : نمی برد هم " نیز " شما اُفتاده

7 حبیب وشیفته : " چنانکه حرمت بودی " ندارد

8 حبیب : خلاص یابم " اینهمه گفت " ازبرکت عظمت

9 شیفته : روزگارمن بود " ازسبب " شیخ هیچ آسیبی

10 حبیب وشیفته : " ازسلطان " ندارد

11 حبیب : " چنانکه حضرت " ندارد

12 شیفته : " چنانکه حضرت ------------------------ دربان نبود " ندارد

13 حبیب : " خاص " ندارد

14 شیفته :زین الدین علی " درآن وقت حاضرنبود قضارا " قلندری ناپاك بی باك

15 شیفته : ناپاك بی باك " درآن حجره شیخ " درآمد

کاردی درمیان داشت کشید [1] یازده زخم کارد[2] بوجود پاك ایشان زد و هرگز حضرت ایشان دراستغراق که بودند تجاوزی نفرمودند درآن حجره ناودانی بودخون مبارك ایشان ازطرف[3] ناودان حجره[4] بیرون آمد بعض مریدان که آن حال دیدند فی الحال اندرون دوید چه بیند که آن قلندرناپاك زخمها کارد می زندوحضرت[5] ایشان هیچ[6] دم نمی کشد مریدان خواستند که آن بد بخت را یذای عظیم[7] نمایند حضرت شیخ نگذاشتند که هیچ کس هیچ وجه مزاحم حال اوکرد و خدمت قاضی عبدالمقتدر تهانیسری[8] که ازمریدان خاص حضرت[9] ایشان[10] بود و خدمت[11] شیخ صدرالدین طبیب را وخدمت[12] شیخ زین الدین علی را بحضورخویش حاضرگرادانید ه[13] سوگند دادند که مباداکسی رابگزارند که[14] بضرقلندرملتفت شود[15] بیست تنکه بقلندرانعام فرمودند وبسیارعذرنمودند که مبادادروقت کارد زدن ازآزاری بدست رسیده باشید

---

1 حبیب : '' درمیان داشت کشید '' ندارد وشیفته : درمیان داشت ''آن ناخداترس

2 شیفته : ''کارد'' اضافه

3 شیفته : ایشان زد'' چنانچه خون'' ناودانی

4 شیفته ومطبوعه : '' حجره'' ندارد

5 حبیب : '' حضرت '' ندارد

6 شیفته : '' هیچ'' اضافه

7 حبیب : '' عظیم'' ندارد

8 شیفته ومطبوعه : '' تهانیسری'' ندارد

9 مطبوعه : '' حضرت'' ندارد

10 شیفته : '' حضرت '' شیخ'' بود

11 خدابخش وشیفته : '' خدمت '' ندارد

12 شیفته : '' راوخدمت'' ندارد

13 شیفته : '' رابحضورخویش حاضرگردانید'' ندارد

14 شیفته : دادند که '' هچکس '' بضرقلندرملتفت شود

15 حبیب : دادند که '' تاکسی آن راآزارندهد '' بیست تنکه

سبحان اللهٔ اهل بصیرت را حسن سیرت حضرت ایشان معلوم گردد[1] که درتسلیم و رضا چه رتبه داشته باشند بعد ازآن معامله[2] سه سال دیگر درصدرحیات بودند در هژدهم ماه مبارك رمضان شب جمعه خواستند که طایر روح را از قفص قالب پرواز دهند مولانا زین الدین علی عرض نمود که مخدوم بیشتری مریدان شما صاحب حال و اهل کمال اند ازین جمله[3] یك را اشارت شود که بجای شما بنشیند باشد که این سلسله بکلی[4] کشسته نگردد فرمودند که برو درویشانی که برایشان حسن ظنی داشته داشته باشی[5] نوشته بیارتاملاخطه نمایم مولانا زین الدین مذکورسه دفعت تذکره مرقوم داشت اعلی وا وسطه وادنیٰ[6] چون مولانا زین الدین[7] مذکورتذکره درویشان بنظر[8] حضرت ایشان نهاد بعد مطالعه فرمودند که مولانا زین الدین ایشان را بگو[9] غم ایمان خود خورند چه جای آنکه باردیگری بردارند بعد ازآن وصیت فرمود که دروقت دفن خرقه حضرت سلطان الاولیا نظام الملته والدین قدس روحه[10] یافته بودم[11] برسینه من بیندازند وعصای حضرت پیر[12] برابر من درلحد بخسپانند وتسبیح

---

1. حبیب : " اهل بصیرت ------------------------ ایشان معلوم گردد که " ندارد وشیفته : حسن سیرت " چنین بود " در تسلیم ورضا چه رتبه داشت
2. شیفته : " بعد از " مجروح زخم کارد " سه سال دیگر صدرحیات بودند
3. حبیب : " ازین جمله " ندارد
4. شیفته : برایشان حسن ظنی " [کیرم خورده] " نوشته بیار
5. حبیب : " زین الدین " ندارد
6. شیفته : دفعت تذکره " درست کرده اعلام داد چون حضرت ایشان تذکره " چون مولانا زین الدین
7. مطبوعه : " داشته باشی " ندارد
8. مطبوعه : مذکوره تذکره " پیش " حضرت ایشان نهاد
9. مطبوعه : " بگو " ندارد
10. مطبوعه : خرقه حضرت " سلطان المشایخ نظام الملته والدین قدس سره " یافته بودم
11. شیفته : خرقه حضرت " سلطان المشایخ نظام الملته والدین " برسینه من بیندازند
12. حبیب : " حضرت پیر " ندارد

حضرت شیخ پیر[1] بانگشت شهادت به پیچند وکاسه چوبین[2] بجای خشت بزیر سر نهند ونعلین چوبین نیز درآغوش نهند حاضران وقت بوصیت حضرت ایشان[3] عمل نمودند سید محمد[4] گیسو دراز که دربلاد دکن الآن بشهر گلبرگه آسوده است او غسل داد وریسمانی بافته آن کهت که بردآب برتن مبارك ایشان ریخته بودنداز ایشان کشیده بگردن خود انداخت وگفت خرقه ماهمین بس است فی الجمله جمله سید مذکور راقبولیتی که روی نمود هم ازبرکت آن بود ونقل ایشان درهژدهم ماه مبارك رمضان بود والسلام[5]۔

1 شیفته: ''پیر'' ندارد

2 حبیب: ''چوبین'' ندارد

3 حبیب: ''حضرت ایشان'' ندارد

4 مطبوعه: سید ''مُحمود'' گیسو دراز

5 خیرالمجالس: ضمیمه ص ۲۸۸

در[1]ذکر احوال حضرت ملك المشایخ معرفت سعادی سیادت[2] سیادت[2] سید جلال الملته[3] والدین بخاری معروف[4] بمخدوم بمخدوم جهانیان قدس سره[5] العزیز گوید[6]:

آن گوهر معدن سیادت	سلطان سرادق سعادت
آن حامیٔ دین سلالهٔ پاك	فرزند نبی خاص لولاك[7]
بانی شریعت و طریقت	استاد مشایخ و حقیقت
اندرپی مصطفی دراسلام	ازفقر[8] نهاده گام برگام
سیاح جهان براه دینی	برداشته توشهٔ یقینی
هم سایر بیت حج اکبر	هم زایر روضهٔ پیمبر
آمد زخدا بفتح بابش	مخدوم جهانیان خطابش
او صدر مشایخ معالیست	درخدمت او دل جمالیست

آن اختر برج سیادت و آن گوهر درج سعادت آن سلالهٔ پاك نبوی و آن زبدهٔ اولاد مصطفوی آن برگزیده قرب حضرت باری سید جلال الملته والدین[1] مخدوم

---

1 مطبوعه: "در" ندارد

2 حبیب: حوال حضرت" زبدة سلوات منبع" سید جلال الدین و مطبوعه: "ملك المشایخ ------------- سیادت" ندارد

3 خدابخش: "الملته" ندارد

4 شیفته: "معروف" ندارد

5 حبیب و شیفته: "قدس سره" ندارد

6 حبیب و شیفته: العزیز گوید" ندارد

7 شیفته: "آن حامی دین ----------------- خاص لولاك" ندارد

8 شیفته: از" قوت" نهاده گام برگام

جهانیان بخاری قدس روحه درمشایخ خلاصة الابرار بود و درمعرفت زبدة الاخیار در علم ظاهر و باطن[2] درمشایخ کبار مسلم بود[3] درانوار و اسرار محیط اعظم نقلی صحیح است درآنچه[4] جد بزرگوارش حضرت[5] سید جلال الدین[6] سرخ قدس سره[7] روحه از شهر بخارا بقیة الاسلام ملتان آمد و بتشریف ارادت و خلافت حضرت شیخ الاسلام زبدة المشایخ العظام[8] بهاء الملته[9] والدین ذکریا[10] قدس سره روحه مشرف گشت و از رخصت[11] حضرت[12] ایشان دراُچه مبارك سکونت و تاهل نمود او را سه فرزند متولد گشت یکی حضرت سیدی احمد کبیر دوم سید بهاءالدین سیوم سید محمد رحمهم الله تعالی و از حضرت سیدی احمد کبیر دو فرزند بی نظیر بوجود آمدند یکی آفتابی عالم تاب همین شیخ المشایخ[13] سید جلال الملته[14] والدین المعروف بمخدوم جهانیان[15] قدس

---

1 حبیب و شیفته: "الملته والدین" ندارد

2 خدابخش: درمشایخ خلاصة ــــــــــــــــــــــــ ظاهر و باطن" ندارد

3 حبیب: "مسلم بود" ندارد

4 شیفته: "درمشایخ خلاصته ــــــــــــــــــــــــ است درآنچه" ندارد

5 مطبوعه: "حضرت" ندارد

6 شیفته: "الدین" ندارد

7 شیفته: "قدس سره" ندارد

8 شیفته: زبدة المشایخ "مخدوم" بهاء الملته والدین

9 حبیب و شیفته: "الملته" ندارد

10 حبیب: "زکریا" اضافه

11 حبیب: گشت و از "اشارت" حضرت

12 شیفته: "حضرت" ندارد

13 حبیب و شیفته: "همین شیخ المشایخ" ندارد

14 حبیب: "الملته" ندارد

15 حبیب: "المعروف بمخدوم جهانیان" ندارد

سره دوم شیخ المشایخ صدرالدین میان[1] راجوی قتال قدس سره او نیز مرید و خلیفه خلیفه حضرت[2] ایشان است ۔

نقل است از حضرت سلطان المشایخ والاولیا شیخ سماءالحق[3] والدین قدس روحه درآنچه حضرت اختر برج سیادت شیخ مشارٌالیه[4] هفت ساله بود که حضرت[5] سیدی احمد کبیر رحمة الله علیه[6] بحضرت شیخ المشایخ شیخ جمال[7] خندان روی[8] روی[8] برد و بدست بوس ایشان مشرف ساخت شیخ المشایخ شیخ جمال قدس روحه[9] طبقی پُر از خرما در پیش داشت و هر یکی ازحاضران مجلس را چند خرما[10] نصیب گردانیده چون قسمت بحضرت[11] سید مشارٌالیه رسید حضرت[12] ایشان آن خرما را[13] بخوردند وخستهای خرما بحلق فروبردند چنانچه[14] حضرت شیخ المشایخ

---

1. شیفته : جلال الملته والدین '' صدرالملته والکمال سید '' قدس سره
2. حبیب : '' حضرت '' ندارد
3. مطبوعه : شیخ سماء '' المته '' والدین
4. شیفته : نقل است '' که چون مخدوم جهانیان '' هفت ساله بود
5. حبیب و شیفته : '' حضرت '' ندارد
6. حبیب و خدابخش : '' رحمة الله علیه '' ندارد و شیفته : احمد کبیر '' ایشان پیش '' بحضرت
7. حبیب : '' شیخ المشایخ شیخ جمال '' ندارد
8. حبیب : خندان '' اورا '' برد
9. شیفته : '' بدست بوس ---------------- جمال قدس روحه '' ندارد
10. شیفته : '' چند خرمه '' ندارد
11. حبیب : '' بحضرت '' ندارد
12. حبیب : '' حضرت '' ندارد و شیفته : گردانیده چون '' بمخدوم خرمه داد '' ایشان آن خرمه را بخوردند
13. حبیب : آن خرمه '' باخته '' بخوردند
14. حبیب : '' وخستهای خرمه بحلق فروبردند چنانچه '' ندارد و شیفته : بخوردند '' باخته خورد تخم نینداخت '' حضرت

المشایخ شیخ جمال[1] خندان روی این حال بدید ازحضرت ایشان[2] پرسید چرا این خرما را خسته[3] بهم میخوری حضرت سید باوجود آن[4] خورد سالی جواب نمود خرمای که ازدست همچو[5] شما می رسد خسته آن نباید انداخت بمجردتسامع این جواب[6] حضرت شیخ المشایخ[7] جمال الملته والدین قدس سره[8] فرمود که باباآری[9] آری[9] شما آن پسرانند که هم دودمان خویش منور خواهد ساخت و هم خاندان مشایخ[10] اگرچه حضرت سلطان المشایخ[11] سید جلال الملته والدین[12] مرید پدرخود حضرت سید احمد کبیربوده اند فامّا نعمت و خلافت ازحضرت سلطان المشایخ[13] شیخ رکن الملته و[14] الدین ابو الفتح قریشی قدس روحه[15] دارند۔

---

1 حبیب : '' جمال '' ندارد

2 حبیب و شیفته : '' روی این حال بدید ازحضرت ایشان '' ندارد

3 مطبوعه : خرمه را '' باخته '' بهم می خوری

4 حبیب : ''آن '' ندارد

5 حبیب و خدابخش : '' همچو'' ندارد

6 شیفته : '' جواب '' ندارد

7 حبیب : '' المشایخ '' ندارد

8 شیفته : شیخ المشایخ ------------------ قدس سره فرموده '' ندارد

9 حبیب و شیفته : ''آری '' ندارد

10 شیفته : '' و هم خاندان مشایخ '' ندارد

11 حبیب : '' سلطان المشایخ '' ندارد

12 شیفته : حضرت '' مخدوم جهان نیان '' مرید پدرخود

13 شیفته : '' سلطان المشایخ '' ندارد

14 حبیب : '' الملته و'' ندارد

15 حبیب : '' قریشی قدس روحه '' ندارد

نقل است ازحضرت شیخ المشایخ صدرالملته والدین قدس روحه برادرحضرت ایشان که[1] بشیخ راجوی قتال مشهوراست یعنی[2] حضرت شیخ المشایخ جلال الملته الملته والدین[3] مخدوم جهانیان[4] سی صد و چند اهل کمال را دریافته و فیض کلی از ایشان یافته[5] وسفری دراطراف واکناف عالم کرده ونیزاین حقیردرمکه ومدینه ودر بیت المقدس وبغداد وبسیارجائهای دیگرحجره های متبرکه اویافته است ودرآنجا دو گانه نمازادا نموده آلان آن حجره ها را مجاورانند[6] که جاروب کشی میکنند و چراغها وقنادیل می افروزند[7] وحضرت ایشان را با حضرت شیخ عبد الله یافعی رحمته رحمته الله علیه[8] که در مکته الله پیری عظیم القدر بوده است صحبتی[9] و محبتی بیشماربوده است روزی حضرت[10] شیخ عبد الله یافعی رحمته الله علیه[11] دربیت الله[12] بگفت اگرچه آلان درشهردهلی آن درویشان که بودند رحلت نمودند فاما اثروبرکت ایشان همه درحضرت[13] شیخ نصیرالملته و[1]الدین محمود است واو الآن[2] چراغ آن

---

1. حبیب : " شیخ المشایخ صدر ---------------------- ایشان که " ندارد
2. حبیب : راجوی قتال " که " حضرت و شیفته : " شیخ المشایخ صدرالملته والدین ------------- مشهوراست یعنی " ندارد
3. شیفته : " جلال الملته والدین " ندارد
4. حبیب : " مخدوم جهانیان " ندارد
5. شیفته : " ازایشان یافته " ندارد
6. حبیب وخدابخش : " متبرکه اویافته ------------------ رامجاورانند " ندارد
7. شیفته : " ونیزاین حقیر -------------- قنادیل فی افروزند " ندارد
8. حبیب وشیفته : " رحمة الله علیه " ندارد
9. حبیب : " صحبتی " ندارد
10. شیفته : " حضرت " ندارد
11. حبیب وشیفته : " رحمة الله علیه " ندارد
12. شیفته : " بیت الله " ندارد
13. شیفته : همه در " جهت " شیخ

آن شهرست که رسوم مشایخ را بطلعت وجود خود[3] روشن میدار[4] همان زمانه حضرت[5] سید[6] مشارٌالیه[7] نیت کرد که اگر ازین سفر مراجعت نمایم اول درشهر دهلی درآیم و حضرت شیخ المشایخ شیخ نصیر الملته[8] والدین قدس سره[9] را دریابم آخر همچنان کرد[10] و چون حضرت ایشان را دریافت برفوربرزبان مبارك آوردند خدمت سید را[11] بواسطه فرموده حضرت شیخ عبد الله یافعی رحمته الله[12] علیه حسن ظنی بدین فقیر بوقوع پیوست[13] حضرت سید جواب دادند که رحمته حق[14] تعالی بر حضرت[15] شیخ عبد الله یافعیؒ[16] باد که مرا بدین حضرت برای دولت فرستاد و ازایشان نیز خرقه مشایخ چیشت گرفت مناقب حضرت قطب الاقطاب[17] سید جلال الملته

---

1 مطبوعه: "الملته و" اضافه

2 حبیب: محمد است "که" چراغ آن شهراست

3 حبیب: "بطلعت وجود خود" ندارد

4 شیفته: چراغ "دهلی است همایان وتابان است" همان زمان

5 حبیب: "حضرت" ندارد

6 شیفته: "سید" ندارد

7 حبیب: حضرت سید "مذکور" نیت کرد که اگر

8 شیفته: "الملته و" ندارد

9 حبیب: "قدس سره" ندارد

10 شیفته: "آخر همچنان کرد" ندارد

11 شیفته: چون حضرت "مخدوم پسر کنان بدهلی تشریف آورد و حضرت شیخ نصیرالدین محمد را دریافت ایشان" بواسطه فرموده

12 حبیب و شیفته: "رحمة الله" ندارد

13 حبیب: بدین فقیر" را مشرف ساخته" حضرت سید جواب دادند

14 مطبوعه: رحمة "الله علیه" تعالیٰ

15 حبیب و شیفته: "حضرت" ندارد

16 خدابخش و شیفته: "یافعی رحمة الله علیه" ندارد

17 حبیب: "قطب الاقطاب" ندارد

و[1]الدین مخدوم جهانیان است ازآن برتر که درتحریر این مسوده صغیر[2] درگنجد فاما فاما از هزار یکی و از بسیار اندکی مرقوم می شود **ایضاً منقولست** از حضرت شیخ المشایخ[3] سماءالحق[4] والدین قدس سره[5] یعنی[6] خانجهان تلنگی که دستور[7] سلطان فیروزشاه[8] بوده است[9] با حضرت ایشان اصلاً[10] اعتقادی نداشت و بدها می گفت با با وجود سلطان فیروزمذکور از کمترین معتقدان ایشان بود وقتی پسر نویسنده را خانجهان مذکور[11] درحبس داشته بود بروی شدت مینمود[12] آن نویسنده چون هیچ صورت تخلیص پسر ندید درحمایت حضرت سیادت پناهی خزید و حضرت[13] ایشان ایشان را[14] بشفاعت پسر[15] درخانۂ خانجهان[16] برد این خبر بخان مذکور رسید[17] ازاندرون

---

[1] حبیب: ''الملته'' ندارد

[2] حبیب: برترست که ''درین رساله'' درگنجد

[3] حبیب: ''المشایخ'' ندارد

[4] مطبوعه: سماء ''الحق'' والدین

[5] حبیب: ''قدس سره'' ندارد

[6] شیفته: ''سماءالملته والدین قدس سره یعنی'' ندارد

[7] حبیب: خانجهان ''وزهر'' سلطان فیروزشاه بوده است

[8] مطبوعه: ''شاه'' ندارد

[9] شیفته: ''است'' ندارد

[10] شیفته: ''اصلاً'' ندارد

[11] حبیب و شیفته: ''خانجهان مذکور'' ندارد

[12] شیفته: ''بود بروی شدت می نمود'' ندارد

[13] حبیب: سیادت ''آمد'' ایشان و شیفته: آن نویسنده ''پیش مخدوم جهانیان الحاح کرد و'' ایشان را

[14] حبیب: ایشان ''جهت'' بشتافت

[15] حبیب: ''پسر'' ندارد

[16] شیفته: ''پسر درخانه خانجهان'' ندارد

[17] شیفته: برد ''چون مخدوم بدرخانه جهان رفت خان اندرون محل بود خبرت که حضر مخدوم بشتافت مجوسی آمده است خانه جهان'' ازاندرون

اندرون بدست خواصی[1] گفته فرستاد که سید را بگوید که[2] من هرگز[3] شفاعت تو نخواهم شنید و روئ تو نیزنخواهم دید باردیگربر درمن بشفاعت[4] ومنت نیائی چنین گویند که بموازنه[5] نوزده کرت حضرت سیادت پناهی بر درخانجهان بشفاعت قدم رنجه فرمودند واوهربارهمان جواب میداد تا بجای که[6] به بستی کرت نیز[7] بشفاعت بشفاعت او[8] رفتند او ازاندرون گفته فرستاد که سید غیرتی نداری که چندین بارترا جواب داده ام دیگربشفاعت[9] پیش من می آری حضرت سیادت پناهی گفت[10] که ای عزیزهربارکه می آیم ثوابی بمن میرسد ومقصود مظلوم نمی شود[11] میخواهم که آن مظلوم را ازدست تو برهانم و[12] ترا نیز بثواب[13] برسانم خانجهان مذکور[14] چون این سخن بشنید سرخود برهنه ساخت ورسی[15] درگلوی خود[16] انداخت وبپای حضرت[17]

---

1 شیفته: "بدست خواصی" ندارد

2 حبیب: "سید را بگوید که" ندارد

3 شیفته: "من هرگز" ندارد

4 خدابخش: "تو نخواهم شنید ------------------ من بشفاعت" ندارد

5 حبیب وشیفته: "تا بجای که" ندارد

6 حبیب: "بموازنه" ندارد

7 حبیب: "نیز" ندارد

8 شیفته: "کرت نیزبشفاعت" ندارد

9 شیفته: "دیگربشفاعت" ندارد

10 شیفته: آری حضرت "مخدوم جواب فرستاد" که ای عزیز

11 شیفته: "مقصود مظلوم نمی شود" ندارد

12 شیفته: "آن مظلوم را ازدست تو برهانم و" ندارد

13 حبیب: برهانم وترا "بزمره نیکوکاران" برسانم خانجهان

14 حبیب: "مذکور" ندارد

15 حبیب: برهنه ساخت "وفوطه" درگلوی

16 حبیب: "خود" ندارد

حضرت[1] ایشان[2] افتاد و مرید گشت و آن مظلوم[3] را خلعت و اسپ دادو رهاکرد و فتوحی وافر در[4] پیش حضرت سیادت پناهی[5] آورد و حضرت[6] نیز آن تمام فتوحی را بدان مظلوم بخشید و بمنزل[7] خود آمد و[8] حضرت ایشان را مخدوم جهانیان ازآن گویند که وقتی[9] شب عیدی بمقبرۀ مطهره حضرت شیخ الاسلام بهاءالملته والدین قدس سره مشغول بودند ازمعانی ایشان[10] عیدی درمیخواستند آوازی شنیدند که ترا حق تعالی مخاطب بمخدوم جهانیان ساخت عیدی تو همین است ازآنجا بمقرۀ حضرت[11] شیخ صدرالملته و[12]الدین عارف قدس سره متوجه شدند[13] و همین معنی التماس نمودند ازایشان[14] نیزآوازی شنیدند[15] که عیدی شما همانست که حضرت بابایٔ من[16] فرمود وازآنجا بحضرت[17] مرشد خود شیخ رکن الملته و[1] الدین ابوالفتح[2]

---

[1] حبیب: '' حضرت '' ندارد

[2] شیفته: '' ایشان '' ندارد

[3] حبیب: وآن '' نوسینده '' را خلعت داد

[4] مطبوعه: '' در'' اضافه

[5] شیفته: حضرت '' مخدوم '' آورد

[6] حبیب: '' حضرت '' ندارد

[7] حبیب: بخشید و'' بوثاق '' خودآمد

[8] شیفته: '' بمنزل خودآمد '' ندارد

[9] حبیب: '' وقتی '' ندارد

[10] حبیب: مشغول بودند '' التماس '' عیدی

[11] حبیب: '' حضرت '' ندارد

[12] حبیب وشیفته: '' والملته '' ندارد

[13] حبیب: صدرالملته والدین '' رفت '' وهمین

[14] حبیب: وهمین معنی '' عرض کرد '' نیزآوازی

[15] حبیب: نیزآوازی '' آمد '' که عیدی

[16] حبیب: حضرت بابائ '' عنایت '' فرمود

[17] حبیب: فرمودو'' بازبمقبره '' مرشد خود و شیفته: فرمودو'' بخدمت مهترکه '' مرشد خود

قدس سره[3] رسیدند[4] خواستند که التماس عیدی نمایند[5] ایشان نیز[6] فرمودند که عیدی شماهمان است که حضرت بابا وجد من عنایت[7] فرمودند ازآنجا چون[8] بیرون آمدند هر که میدید همین[9] میگفت که حضرت قطب العالم مخدوم جهانیان میرسد و ایضاً ازحضرت[10] پیر دستگیر[11] بی نظیر[12] خود حضرت سماءالحق[13] والدین قدس سره استماع دارم[14] که وقتی حضرت ملک المشایخ[15] شیخ رکن الدین ابو الفتح قدس سره[16] ازآستانه دهلیز خود بیرون[17] میفرمودند همان که[18] نردبان آستانه پاره[19]

---

1 خدابخش: "الملته" اضافه

2 مطبوعه: "ابوالفتح" اضافه

3 حبیب: "قدس سره" ندارد

4 خدابخش: "رسیدند" ندارد

5 خدابخش: التماس عیدی "کنند" ایشان

6 شیفته: "نیز" ندارد

7 شیفته: "عنایت" ندارد

8 شیفته: "چون" ندارد

9 حبیب: "همین" ندارد

10 حبیب: "حضرت" ندارد

11 مطبوعه: "دستگیر" اضافه

12 حبیب: "بی نظیر" ندارد

13 مطبوعه: سماء "الملته" والدین

14 شیفته: "وایضاً ازحضرت ------------------ استماع دارم" ندارد

15 حبیب وشیفته: "حضرت ملک المشایخ" ندارد

16 حبیب: "قدس سره" ندارد

17 شیفته: دهلیز خود "رنجه" می فرمودند

18 حبیب: "همنا که" ندارد

19 حبیب: "پاره" ندارد

پست تر بود وحضرت[1] سیادت پناهی فی الحال خود را [2]غلطانید[3] و سینهٔ مبارک خود بجای نردبان نهاد تا بر سینهٔ[4] ایشان حضرت شیخ مشارٌالیه[5] پا نهند و ازآستانه بگزرند بگزرند و[6] چون[7] حضرت شیخ رکن الملته والدین قدس سره این حالت بدید[8] بگفت[9] بگفت[9] انگشت شهادت[10] بدهن کشید و فرمود که حضرت سید جلال الدین[11] درنبوۃ کلی مسدود است آن بکسی نمیرسد و[12] درمرتبهٔ ولایت و معرفت خود را[13] بجای رسانیده که ما فوق آن حد بشرنیست بعد ازین ردائ[14] دست حضرت سید کشید و بوسید[15] و سینهٔ مبارک خود بسینه او مالید معرف علوم حضرت[16] ایشان کتاب مستطاب[17] خزانهٔ جلالی بس است درویشان[18] و تمام اهل حال صاحب کمال[1] را از

---

1 حبیب : '' وحضرت'' ندارد

2 شیفته : '' خودرا'' ندارد

3 حبیب : '' خودرا غلطانید '' ندارد

4 حبیب : '' برسینه'' ندارد

5 حبیب : '' حضرت شیخ مشارٌالیه '' ندارد

6 شیفته : '' تا بر سینهٔ ------------------------- آستنه بگزرند '' ندارد

7 حبیب : '' چون '' ندارد

8 حبیب : '' الملته والدین ------------------------- حالت بدید '' ندارد

9 مطبوعه : بگفت '' اضافه

10 شیفته : '' شهادت '' ندارد

11 حبیب : '' الدین '' ندارد

12 شیفته : نمی رسید '' اما '' درمرتبه ولایت

13 حبیب : '' ومعرفت خود را '' ندارد

14 شیفته : بشر نیست '' ادای این کلام '' دست حضرت

15 شیفته : دست حضرت '' سیادت پناهی منقبت واوصاف '' وسینئه مبارک خود

16 حبیب : '' حضرت '' ندارد و شیفته : '' معروف علوم حضرت '' ندارد

17 حبیب : '' مستطاب '' ندارد

18 حبیب : '' درویشان '' اضافه

وی فیض میرسد و کمالات و مکاشفات آنحضرت درکتاب مناقب قطبی که یکی از درویشان حضرت مرقوم نموده است ازآفتاب شایع تر است حاجت نیست که این حقیر[2] تحریر نماید[3] و مریدان و خلفای حضرت[4] ایشان درکشف وکرامات معروف و مشهور اند علی الخصوص برادر صوری و معنوی[5] مرید و خلیفه ایشان حضرت سلطان المشایخ[6] صدرالملته والدین المعروف[7] بشیخ راجوی قتال قدس سره که سپهر کمال آفتابی بی زوال بود بعلوم ظاهر و باطن بسی صاحب کمال و صاحب جلال مهر عظمت بود[8] هیچکس تاب نظر او نداشت[9] آنچه بر زبان مبارك[10] او میگذشت بالقطع همچنان میشد روزی پسر حضرت[11] ایشان ریش متعلقی بر جرم را تراشیدن حکم فرمود آن مسکین پیش حضرت ایشان رفت[12] صورت حال وا نمود بزبان مبارك[13] ایشان گذشت که[14] او ریش خود بدست خود خواهد تراشید هم درآن حین

---

1 حبیب: '' صاحب کمال '' ندارد

2 حبیب: شایع تراست '' و '' تحریر نماید

3 شیفته: ایشان '' وازتقریر '' ومریدان وخلفه

4 حبیب وشیفته: '' حضرت '' ندارد

5 شیفته: برادر '' حقیقی '' مرید وخلفای

6 شیفته: ایشان '' شیخ '' صدرالملته والدین

7 حبیب: '' برادرصوری ---------------- صدرالملته والدین '' ندارد

8 حبیب: '' بعلوم ظاهر ----------------- مهرعظمت بود '' ندارد

9 شیفته: '' قدس سره که سپهر ---------------------------- نظراونداشت '' ندارد

10 حبیب: '' مبارك '' ندارد

11 شیفته: '' حضرت '' ندارد

12 مطبوعه: '' رفت '' اضافه

13 حبیب: '' بزبان مبارك '' ندارد

14 حبیب: پسرحضرت '' فرمودند '' اوریش خودبدست

پسر حضرت ایشان را حالتی رؤ داد فی الحال سر تراشی را بخواند و درپیش خود نشاند[1] و وگفت زود باش محاسن من بتراش سر تراش مذکور[2] برسید آئینه و استره در[3] پیش او گذاشت و خود را ببهانۀ دست شستن بیرون انداخت و جای پنهان گشت آن پسر [4]چون همچنان بدید[5] آئینه را در پیش نهاده استره را[6] کشیده[7] محاسن بدست خود تراشید و ایضاً مشهور است که پیش حضرت سیادت پناهی شیخ جلال الملته والدین[8] مخدوم جهانیان قدس الله سره[9] جنّی آمد و مسلمان شد و مرید گشت حضرت سیادت پناهی[10] او را عبد الله نام نهاد دراندك ایامش شهرتی عظیم روی داد[11] و غوغاء او درجهان افتاد روزی آن عبد الله مذکور[12] بحضور حضرت شیخ مشارٌالیه رسید حضرت شیخ بسویش تیز دوید[13] همان زمان از پا درافتاد و بفغان[14] و فریاد میگفت سوختم سوختم هر چند مشکهای آب سراو ریختند سودی نداشت[15]

---

1 حبیب: '' ودرپیش خود نشاند '' ندارد

2 شیفته: '' سر تراش مذکور'' ندارد

3 مطبوعه: '' در'' ندارد

4 شیفته: گشت آن '' جوان '' چون

5 شیفته: چون '' دیرگشت ''آینه را درپیش

6 شیفته: '' را'' ندارد

7 حبیب: '' وخود را ببهانه ------------------------------- استره را کشیده'' ندارد

8 حبیب: '' سیادت پناهی شیخ جلال الملته والدین '' ندارد

9 حبیب: '' قدس سره '' ندارد

10 حبیب: ومرید گشت '' و'' اورا عبد الله

11 حبیب: شهرتی ''کلی داشت '' وغوغائ او درجهان

12 مطبوعه: '' مذکور'' اضافه

13 حبیب: شیخ بسویش تیز'' نظر کردند

14 حبیب: '' وبفغان '' ندارد

15 شیفته: '' ایضاً مشهور که است ------------------------ ریختند سودی نداشت '' ندارد

همچنان از جهان بگذشت **وایضاً نقل است** از حضرت سلطان المشایخ[1] سماء الحق[2]والدین قدس روحه درآنچه حضرت قطب المشایخ جلال الملته والدین[3] مخدوم جهانیان قدس روحه[4] رنجورگشت و درآنچه داروغه بود هند و تعین نموده سلطان فیروزنوآهون نام داشت مقرری فارسی نویسی او[5] بپرسیدن حضرت قطب المشایخ[6] مخدوم جهانیان قدس سره[7] آمد درآنچه[8] نشست گفت خدای تبارک[9] وتعالیٰ حضرت مخدوم را صحت دهد ذات پاک مخدوم ختم اولیا ست چنانچه محمد صلی اللہ علیه وسلم ختم انبیاءبود حضرت مخدوم سیادت پناهی[10] دانست که این هندو بدان اداء که نمود بحکم شرع محمدی مسلم میشود بجانب حضرت[11] برادراعز شیخ صدر الدین میان[12] راجو دید[13] و فرمود شنیدی که نوآهون چه تقررکرد شیخ

---

1 حبیب : حضرت " شیخ " سماء الحق والدین

2 مطبوعه : سماء " المته " والدین

3 حبیب : " قدس سره آنچه ------------------ جلال الملته والدین " ندارد و شیفته : همچنان ازجهان ------------------ جلال الملته والدین " ندارد

4 حبیب و شیفته : " قدس روحه " ندراد

5 شیفته : فارسی نویسی " بود جهته " بپرسیدن حضرت

6 حبیب : بپرسیدن " ایشان آمد " مخدوم جهانیان و شیفته : بپرسیدن حضرت قطب " الاقطاب " مخدوم جهانیان

7 شیفته : " قدس سره " ندارد

8 شیفته : " درآنچه " ندارد

9 مطبوعه : " تبارک و" ندارد

10 شیفته : " پناهی " ندارد

11 حبیب : حضرت " ایشان " برادراعزشیخ

12 شیفته : " میان " ندارد

13 شیفته : " دید " ندارد

مشارٌالیه[1] عرض نمود که آری شنیدم یکدوکس مسلمان اهل دیانت نیز شنیدند و [2]گواه شدند نوآهون مذکور همدران ساعت بر خاست و از خطهٔ اُچه بگریخت ور بدارالملك[3] دهلی آورد[4] چون[5] بسلطان فیروزشاه[6] رسید صورت حال[7] باز نمود[8] سلطان مذکور[9] اورا بسیار[10] دوست میداشت گفت اگر تو بر این ادایٔ[11] که کردی ثابت ثابت شود[12] مسلمان شوی یا نه گفت هرگز مسلمان نشود هر چه با دآباد همدران حین[13] امام حضرت قطب ملك[14] الاسلام[15] شیخ عظام جلال الملته[16] والدین مخدوم جهانیان قدس سره بجوار رحمت حق پیوست بعد زیارت[17] سیوم حضرت قطب العالم[18] سلطان المشایخ[1] صدر الملته و الدین شیخ[2] راجو قتال قدس سره[3]

---

1. شیفته: ''شیخ مشارٌالیه'' ندارد
2. شیفته: دیانت نیز'' دین ''گواه شدند
3. حبیب و شیفته: بگریخت و'' به'' دهلی
4. حبیب: به دهلی ''آمد'' چون بسلطان فیروز
5. شیفته: '' چون '' ندارد
6. مطبوعه: '' شاه '' اضافه
7. حبیب: شاه '' بامرا '' باز
8. حبیب: باز'' گفت '' سلطان
9. حبیب و شیفته: '' مذکور'' ندارد
10. حبیب: '' بسیار'' ندارد
11. حبیب: تو بر این '' سخن '' که داری
12. مطبوعه: ''گردد'' اضافه
13. مطبوعه: همدران '' حین '' حضرت
14. مطبوعه: '' ملك '' اضافه
15. حبیب: '' قطب ملك الاسلام '' ندارد
16. شیفته: '' الملته '' ندارد
17. شیفته: حق پیوست بعد '' از'' سویم حضرت
18. خدابخش: '' قطب العالم '' اضافه

گواهان را برابر کرده بسمت دهلی متوجه گشت چون بنواحی شهر[4] رسید سلطان فیروز خبر[5] آمدن حضرت[6] ایشان شنید دانست[7] که بقضیه نو آهون قصد نموده اند دو سه[8] عالمی در[9] شهر رسید مستثنیٰ و ممتاز بودند پیش خود طلبید و بدیشان مشورت کرد[10] و صورت حال تخلیص[11] نوآهون از ایشان پرسید پسر قاضی[12] عبد المقتدر تهانیسری رحمته الله علیه شیخ محمد[13] نام دانشمند ی نیز طبع بود اوبسلطان عرض نمود[14] که چون حضرت[15] سلطان باستقبال شیخ[16] روند دراول لقیه ازحضرت ایشان بپرسند که حضرت شیخ بقضیه آن کافر آمده اند[17] چون حضرت شیخ[18] گوید بلی

---

1 شیفته : قطب العالم '' شیخ '' صدرالملته والدین

2 شیفته : '' شیخ '' ندارد

3 شیفته : '' قدس سره '' ندارد

4 شیفته : '' بنواحی شهر'' ندارد

5 شیفته : '' خبر'' ندارد

6 حبیب : '' حضرت '' ندارد

7 شیفته : '' دانست '' ندارد

8 حبیب : بقصبه نوآهون '' تشریف آوردند و چند '' عالمی درشهر

9 شیفته : قصد نموده اند '' علماء '' شهر

10 شیفته : '' وبدیشان مشورت نموده '' ندارد

11 شیفته : '' تخلیص '' ندارد

12 شیفته : '' قاضی '' ندارد

13 خدابخش : شیخ '' مخدوم '' نام دانشمندی

14 حبیب : شیخ '' گفت '' که چون

15 حبیب : '' حضرت '' ندارد

16 شیفته : '' شیخ '' ندارد

17 حبیب : '' حضرت شیخ '' ندارد

18 حبیب : '' بقضیه آن کافر آمده ام '' ندارد

بقضۂ آن کافر آمده ام[1] پس اقرار بکفر نموده باشند بعد ازان دربحث درآئیم چون[2] سلطان این تقریر شنید[3] آن علماءرا برابر کرده باستقبال حضرت شیخ متوجه گشت[4] گشت[4] وقت ملاقات پرسید که حضرت مخدوم بقضۂ آن کافر آمده اند حضرت شیخ مشارٌالیه[5] درجواب فرمودی بلی بقضۂ آن مسلم آمده ام شیخ محمد[6] پسر قاضی عبد المقتدر[7] گفت که هنوز ثبوت اسلام او من حیث الشهود نشده شما چون حکم باسلام او می نمائید حضرت شیخ بجانب او نظر تیزی کرد و بزبان مبارك آورد[8] که مخدوم زاده ازسخن شما رائیحه دیانت نمی یابم بروید ساختگی کفن خود بسازند هم دران حین درد شکمش گرفت هم بدان حال[9] بخانه اش بردند قاضی عبد المقتدر رحمة الله علیه[10] بدوید چون[11] بحضرت شیخ رسید گفت[12] که مخدوم همین یك دیده دیده دارم او رابابد[13] بمن بخشید حضرت شیخ فرمود که او گذشته باشد او را پسری خواهد[14] شد که اهل تقویٰ گردد شیخ محمد مذکور همدران حال وفات یافت[1] منکوحۂ

---

1 مطبوعه: "چون" اضافه

2 خدابخش و شیفته: "این تقریر شنید" ندارد

3 شیفته: حضرت شیخ "رفت هم در" وقت ملاقات پرسید

4 شیفته: "متوجه گشت" ندارد

5 حبیب: "مشارٌالیه" ندارد

6 شیفته: "شیخ محمد" ندارد

7 شیفته: شیخ محمد "تهانسری" گفت که هنوز

8 حبیب: تیزی کرد و "گفتند" ندارد

9 حبیب: "بدان حال" ندارد

10 حبیب وشیفته و مطبوعه: "رحمة الله علیه" ندارد

11 حبیب: بدوید "پیش" بحضرت شیخ

12 شیفته: بدوید چون "عرض کرد" که مخدوم

13 حبیب و شیفته: "باید" ندارد

14 مطبوعه: "خواهد" اضافه

او حامله بود بعد از قضیه شیخ محمد[2] پسری متولد گشت او را شیخ ابوالفتح نام نهادند او بسی درویشی[3] دانشمند عزیز الوجود[4] گشت آلان مقبرا او درخطهٔ جونپور است[5] وآن نوآهوان مذکور[6] باوجود شهود[7] اقرار اسلام ننمود گردنش زدند حضرت شیخ مشارٌالیه[8] از دهلی بمنزل خویش[9] باُچه مبارك باز آمد حضرت[10] اورا خلفای کبار شریعت شعار و حقیقت آثار[11] بسیار بوده اند خلاصهٔ آن خلفای حضرت سلطان المشایخ[12] کبیر الدین اسمعیل قدس روحه[13] که مرشد پیر این حقیر حضرت شیخ سماءالحق [14]والدین قدس روحه بود[15] درعلم ظاهر دریای بی ساحل دراسرار باطن بغیب پیوست[16] واصل استماع دارم که مبداءحال آن صاحب کمال پیش حضرت شیخ المشایخ شیخ صدرالدین[17] راجو قتال قدس سره[1] عوارف میخواند مجذوبی بود

---

1 شیفته: شیخ محمد " درگذشت " منکوحه

2 شیفته: حامله بود بعد از " ان " پسری متولد

3 حبیب: " درویشی " ندارد وشیفته: نام نهاد " عالم وعامل " دانشمند

4 شیفته: دانشمند " کامل " گشت

5 شیفته: گشت " الغرض " وآن نوآهون

6 حبیب وشیفته: " مذکور " ندارد

7 خدابخش: " شهود " ندارد

8 شیفته: حضرت شیخ " صدرالدین راجو قتال " ازدهلی

9 حبیب: حضرت " ازآنجا " باُچه " مبارك بازآمد و شیفته: " بمنزل خویش " ندارد

10 حبیب: " حضرت " ندارد

11 حبیب: " کبارشریعت شعارو حقیقت آثار " ندارد

12 حبیب وشیفته: " سلطان المشایخ " ندارد

13 حبیب: کبیرالدین " علیه الرحمته " که مرشید پیران این

14 مطبوعه: شیخ سماء " الملته " والدین

15 شیفته: سماء الحق والدین " است " درعلم ظاهر

16 شیفته: اسرارباطن " بحق بپیوست " واصل استماع دارم پیوست

17 حبیب: " المشایخ شیخ صدرالدین " ندارد

یحییٰ نام بسی صاحب کشف و کرامت او نیز پیش صدرالملته والدین قدس روحه[2] گاه گاهی می آمد شبی از شبها[3] آن مجذوب در گنبد حضرت قطب المشایخ جلال الملته والدین[4] مخدوم جهانیان قدس روحه بنظر[5] زیارت درآمده بود مجاوران آن بقعه پاك درگنبد بمعتاد هر شب[6] قفل کردند وآن مجذوب هم در[7] آنجا مانده ومعتاد[8] حضرت[9] شیخ المشایخ[10] شیخ کبیرالملته و الدین قدس سره[11] آن بود که درنیم شب بزیارت حضرت قطب المشایخ جلال الملته والدین[12] مخدوم جهانیان قدس روحه[13] میرفت و باشارت انگشت شهادت[14] قفل درگنبد[15] میکشود تانماز تهجد ختم کلام الله می فرمود[16] بعد صلوة تهجد[17] ازان مقام فرجام بیرون[18] می آمد و اشارت بقفل

---

1 حبیب : '' قدس سره '' ندارد

2 شیفته : او نیز پیش '' حضرت '' گاه گاهی می آمد

3 حبیب : '' ازشبها '' ندارد

4 حبیب : '' حضرت قطب المشایخ جلال الملته و الدین '' ندارد

5 مطبوعه : '' بنظیر '' اضافه

6 شیفته : مجاوران '' دررا '' قفل کردند

7 شیفته : '' هم در '' ندارد

8 شیفته : '' ومعتاد '' ندارد

9 حبیب : '' حضرت '' ندارد

10 حبیب : '' المشایخ '' ندارد

11 حبیب : '' قدس سره '' ندارد

12 حبیب و شیفته : '' قطب المشایخ جلال الملته والدین '' ندارد

13 شیفته : '' جهانیان قدس روحه '' ندارد

14 حبیب و شیفته : '' شهادت '' ندارد

15 شیفته : '' گنبد '' ندارد

16 مطبوعه : کلام الله '' می کرد '' بعد صلوٰة تهجد

17 حبیب : '' صلوٰة تهجد '' ندارد

18 حبیب : ازآن '' جا '' می آمد

مینمود[1] همچنان بسته میشد شبی که درویش یحیٰ مجذوب درگنبد مانده بود[2] تمام معاینه[3] صورت حال ایشان نمود چون روزشد پیش حضرت سلطان المشایخ[4] صدر الملته والدین قدس سره آمد[5] و تمام شب گذشته ماجرای مکشوف ساخت حضرت سلطان المشایخ[6] شیخ کبیر الملته[7] والدین قدس سره ازنورباطن معلوم کرده کرده آن روزازانفعال این صورت[8] حال[9] پیش حضرت سلطان المشایخ[10] صدرالدین راجوقتال قدس سره[11] بسبق خواندن نیامد حضرت شیخ مشارٌالیه[12] خود بخانۂ حضرت[13] سلطان شیخ[14] کبیرالملته والدین قدس سره[15] تشریف وسبق فرمودند و[16]

---

1 حبیب : '' واشارت بقفل می نمود '' ندارد

2 شیفته : بعد '' وفاتحه خوانده ازروضه درآن '' تمام معاینه صورت حال

3 حبیب : '' معاینه '' ندارد

4 حبیب : '' المشایخ '' ندارد

5 حبیب : صدر '' راجوقتال '' وتمام شب گذشته

6 حبیب : ماجرای '' معروض نمود '' شیخ کبیر و شیفته : صورت حال '' وانصباح بخدمت پیران سید راجوقتال '' شیخ کبیر

7 حبیب : '' الملته '' ندارد

8 حبیب : '' این صوارت '' ندارد

9 شیفته : '' قدس سره ازنورباطن ------------------------------------ این صورت '' ندارد

10 حبیب : حال پیش '' ایشان برائ '' صدرالدین

11 شیفته : راجو '' شیخ '' بسبق خواندن نیامد

12 حبیب : '' مشارٌالیه '' ندارد

13 حبیب : حضرت '' ندارد

14 مطبوعه : حضرت سلطان '' شیخ '' کبیرالملته والدین

15 حبیب : '' قدس سره '' ندارد

16 حبیب : تشریف '' ایشان را '' بخانه خود

بخانه خود[1] بردند این اضعف الانام پیران حضرت سلطان المشایخ[2] کبیر الملته والدین قدس سره را دیده است هردو صاحب حال[3] واهل کمال و حافظ کلام ربانی بظاهر وباطن آراست[4] بودند یکی را شیخ عبد الشکورنام بود دومی را شیخ عبد الغفور میگفتند هر دو در[5] پیش سلطان المشایخ[6] سماءالحق[7] والدین قدس سره[8] پیر این حقیر سبق معرفت[9] میخواندند هر که حضرت ایشان را می دید عاشق[10] صورت[11] و سیرت ایشان میگشت گوئی حضرت جبرئیل و میکائیل متمثل بصورت ایشان شده اند آخرالامر[12] هردو بزرگوار[13] بشرف شهادت مشرف[14] شدند بعد شهادت برسبیل عادت لبهائی ایشان بتلاوت قرآن می جنبید[15] استماع دارم از حضرت سلطان المشایخ[16] سماءالحق[1] والدین قدس روحه سلطان المشایخ شیخ[2] کبیر الملته و[3] الدین

---

[1] شیفته : بسبق '' عوارف حاضر شد حضرت شیخ بعد ازسبق همراه مخلوق نگاه بردند وانواع الطاف اعطاف فرمودند بخرقه خاص سرفرازنمودند چنانچه '' بردند این

[2] حبیب : پیران '' شیخ '' کبیرالملته والدین

[3] شیفته : '' صاحب حال '' ندارد

[4] حبیب و شیفته : '' ربانی بظاهر وباطن آراست '' ندارد

[5] حبیب : می گفتند '' و '' پیش

[6] مطبوعه : پیش '' حضرت '' سماء

[7] مطبوعه : سماء '' الملته '' والدین

[8] حبیب : '' سماء الحق والدین قدس سره '' ندارد

[9] شیفته : '' سبق معرفت '' ندارد

[10] شیفته : می خواندند '' بسیار '' صورت وسیرت ایشان می گشت

[11] حبیب : '' صورت '' ندارد

[12] شیفته : صورت و سیرت '' خود فرشته ربودند '' هردوبزرگوار

[13] حبیب : '' بزرگوار '' ندارد

[14] خدابخش : '' مشرف '' ندارد

[15] حبیب : مشرف شدند '' نیز '' استماع دارم

[16] حبیب : حضرت '' شیخ '' سماء

و[3]الدین قدس سره حضرت شیخ عبد الشکور و حضرت شیخ عبدالغفور قدس سره[4] را بسیار دوست میداشت چنانچه در وقت رحلتی هر دو را پیش خود[5] خوانده و جامهٔ خود پوشانده و بزبان مبارك رانده[6] که هر چه شما را مشکلی باشد بقبر من بازجواب خواهید یافت همچنان بود[7] سبحان الله توان دانست[8] که حضرت مهر سپهر سیادت شیخ المشایخ جلال الملته والدین مخدوم جهانیان قدس سره را چه زینت بود که فرزندان و مریدان حضرت ایشان را این معنی روی نمود[9] اللهم افرض علینا من انوار هم واسرارهم از سید شمس الدین رحمته الله علیه **منقول است** که روزی حضرت سید[10] جلال الملته[11] والدین رحمة الله علیه[12] در نماز چاشت مشغول بودند پسری خورد موازنه[13] چهار ساله هم ازیشان نزدیك مصلاء میگردید و من پسترك نشسته بودم بعد سلام رو بجانب[14] من آوردند[15] گفتند که ای فلان شاید که این بچه را در دنیا

---

1 حبیب : '' الحق '' ندارد

2 مطبوعه : '' شیخ '' اضافه

3 حبیب : '' الملته '' ندارد

4 حبیب : عبد الشکور '' دو قرةالعین '' را بسیار دوست می داشت

5 حبیب : '' خود '' ندارد

6 حبیب : خود پوشانده و '' فرمود '' که هر چه شما را مشکلی باشد

7 شیفته : '' بعد شهادت برسبیل ــــــــــــــــــــــــ همچنان یافت '' ندارد

8 حبیب : '' سبحان الله توان دانست '' ندارد

9 شیفته : '' توان دانست ــــــــــــــــــ معنی روی نمود '' ندارد

10 مطبوعه : '' سید '' اضافه

11 حبیب : '' الملته '' ندارد

12 حبیب : جلال والدین '' قدس سره '' درنماز چاشت

13 حبیب : '' خورد موازنه '' ندارد

14 حبیب : سلام رو '' به '' من

15 حبیب : من '' کرده '' گفتند

نخواهید گذاشت من عرض نمودم که مخدوم چرا همچنان میفرمایند فرمودند در عین نماز خاطر من بدو میل نمود مشکل که او بماند چنانچه در وقت نماز ظهر[1] تپ تپ محرقش گرفت اندرون شب[2] بجوار رحمت حق پیوست نیز از مولانا وجیه الدین محمد **منقول است** که[3] من از جهت کاری[4] درخانهٔ مولانا نصیرالدین ابو المعالی رفته بودم همانجا قیلوله کردم درخواب دیدم که اجتماع[5] خلقی انبوه است بزرگی تذکیر میفرماید یعنی هر که کار دنیا بر کار دین مقدم دارد هردو[6] کار او بخاک افتد و خرابی گیرد چو بیدر شدم از یکی پرسیدم این بزرگوارکیست که وعظ میفرماید او[7] جواب داد که این حضرت سید جلال بخاری است و من هرگز ایشان را ندیده بودم میان قصبه وا چه مبارك که حضرت[8] ایشان متوطن بودند[9] مسافتی راه[10] بود چون بیدار شدم احرام زیارت دومی روز بستم و بتشریف قدم بوسی آن گلدسته گلزار سیادت مشرف شدم بهمان صورت دریافتم که درخواب دیده ام و[11] معاینه شده بود همان دوکلمه که درخواب بزبان درنثار رانده[12] بودند فرمودند که البته کار دنیا را بر کار

---

1 حبیب: چنانچه "همدران" تپ

2 حبیب: "محرقش گرفت اندرون شب" ندارد

3 حبیب: مولانا وجیه الدین "گفت" من از جهت

4 حبیب: "کاری" ندارد

5 حبیب: "اجتماع" ندارد

6 مطبوعه: "هردو" ندارد

7 حبیب: "که وعظ می فرماید" ندارد

8 حبیب: "که حضرت" ندارد

9 حبیب: "متوطن بودند" ندارد

10 حبیب: "راه" اضافه

11 خدابخش: "دیده ام و" ندارد

12 حبیب: خواب بزبان "آورده" بودند فرمودند و خدابخش: خواب بزبان "مبارك" بودند فرمودند

دین[1] و عقبیٰ[2] مقدم نباید داشت بمجرد استماع سرورقدم درآوردم[3] و بشرف ارادت ارادت مشرف گشتم و نیز از قاضی شمس الدین ملتانی رحمة الله علیه[4]۔**نقول است** که روزی شیخ کبیر الملته والدین[5] والد حضرت شیخ مشارٌالیه[6] ازایشان پرسیدند که شما را ازولادت خود چیزی یاد هست ازکمال تواضعی که داشتند[7]بحضورپدربزرگوار بزرگوار خود[8] ساکت شدند و چون ازپیش ایشان بیرون آمدند روی[9] بامن آوردند[10]و فرمودند که روزششم ازولادت عورتی که مرا شست و جامه پوشانید اورا می شناسم که بود۔[11]

نقل است ازمولانا شهاب الدین برهان درماه مبارك رمضان حضرت سیادت پناهی درمسجد جامع اچه معتکف بودند و درویشی چند که بصفت هم قوم **لا یفقهون تسبیحهم** موصوف اند نزدیك حضرت مشارٌالیه[12] جلوس داشتند و بعضی متعلمان اهل صلاح[13] نیز بموافق درویشان معتکف میبودند ناگاه والی اُچه سومره نام داشت

---

[1] خدابخش: " دین " ندارد

[2] حبیب: " عقبیٰ " ندارد

[3] حبیب: استماع درقدم " ایشان نهاده " وبشرف ارادت مشرف گشتم

[4] حبیب: " رحمة الله علیه' ندارد وشیفته: " ایضاً ازسید شمس الدین ---------------------- ملتانی رحمة الله علیه " ندارد

[5] شیفته: که روزی " ایشان " والد حضرت

[6] شیفته: " شیخ مشارٌالیه " ندارد

[7] حبیب: " که داشتند " ندارد

[8] شیفته: بحضور" والده شریفه " ساکت شدند

[9] حبیب: " روی " ندارد

[10] حبیب: آوردند و" ندارد وشیفته: " روی بامن آرودند " ندارد

[11] شیفته: " روی بامن آوردند ------------------ می شناسم که بود" ندارد

[12] حبیب: موصوف اند نزدیك " ایشان " جلوس داشتند

[13] حبیب: " اهل صلاح " ندارد

بدیدن حضرت سیادت پناهی[1] در مسجد آمد چون کثرت درویشان گرد حضرت[2]
ایشان بدید خوشش نیامد برفوربعضی را ازآن مجلس[3] بیرون کشید حضرت سیادت
پناهی[4] فرمودند که ای سومره تو مگر دیوانه گشته که با درویشان درمی افتی بمجرد
تسامع[5] این سخن هم[6] درآن حین[7] جامه که برتن داشت درید و مسلوب العقل گشت[8]
گشت[8] غوغا درشهر اُچه افتاد که والی را اینحال در[9] پیش آمد چنانچه[10] او را درزنجیر
گرفتند بعد چند روز[11] مادری پیر زالی داشت او گریه و زاری[12] کنان پیش حضرت
مخدوم جهانیان[13] آمد و از روی[14] بعجزی تمام[15] التماس نمود که ای حضرت[16]
مخدوم جهانیان[17] شفقت شما دربارۂ خلایق عام است این جوان را بدین پیر زالی

---

[1] حبیب: "حضرت سیادت پناهی" ندارد

[2] حبیب: "حضرت" ندارد

[3] حبیب: "ازآن مجلس" ندارد

[4] حبیب: "سیادت پناهی" ندارد

[5] حبیب: "تسامع" ندارد

[6] مطبوعه: "هم" ندارد

[7] حبیب: "درآن حین" ندارد

[8] حبیب: "ومسلوب العقل گشت" ندارد

[9] خدابخش: "در" اضافه

[10] حبیب: "چنانچه" ندارد

[11] حبیب: گرفتند "واو" مادری پیر

[12] خدابخش ومطبوعه: "وزاری" اضافه

[13] مطبوعه: پیش حضرت "سیادت پناهی" آمد

[14] حبیب: "ازروی" اضافه

[15] حبیب: "تمام" ندارد

[16] حبیب: "حضرت" ندارد

[17] خدابخش ومطبوعه: "پوشانید" ندارد

باید[1] بخشید بعد از التماس آن ضعیفه فاتحه خواندند و فرمودند که او را غسل دهند و جامه پوشانند[2] وبزیارت حضرت[3] شیخ جمال خندان روی[4] ببرند و ازآنجا پیش من من آرند فی الحال[5] همچنان کردند چون اورا بعد از زیارت[6] پیش حضرت سیادت[7] پناهی آوردند[8] سر بر زمین نهاد وبوسه بخاکپای ایشان داد وبپای درویشان ایشان[9] افتاد افتاد وبحال خود بازآمد و مرید شد ویکی ازمقبولان گشت سبحان الله زهی کرامت[10] تصرف و روش که[11] شبانروزی پانصد رکعت نماز لازمه ایشان بود او را دو[12] تلاوت قرآن وتربیت درویشان ورائے[13] آن ۔

نقل است از مولانا شمس الدین[14] اُچی که در حج آخیر همراه حضرت سیادت[15] پناهی بودم چون بکرانه دریا رسیدند[16] بجهازی نشستم بعد ازچندروزدرویشان

---

1. حبیب: پیرژالی " به " بخشید
2. خدابخش: "پوشانند" ندارد
3. حبیب: " حضرت " ندارد
4. حبیب: " روی " ندارد
5. خدابخش ومطبوعه: " فی الحال " اضافه
6. مطبوعه: اورابعداز" شیخ جمالی " پیش حضرت
7. حبیب: " حضرت سیادت " ندارد
8. خدابخش: " همچنان کردند ---------------------------- سیادت آوردند" ندارد
9. حبیب: "ایشان " ندارد
10. حبیب: "کرامت " اضافه
11. حبیب: کرامت تصرف " در" شبانروزپانصد دینار
12. حبیب: " اورادو" ندارد
13. حبیب: درویشان " سوائ
14. شیفته: " الدین" ندارد
15. شیفته: " حج آخر" مخدوم جهانیان" پناهی بودم
16. شیفته: "بکرانه دریا رسیدند " ندارد

درویشان ایشان را آرزوی[1] ماهۀ بریان نمود حضرت سید مشارٌالیه[2] از نور باطن دریافت وبه تبسم فرمود[3] حق تبارك وتعالی بر همه چیز[4] قادراست آرزوی که یاران دارند دور نیست که خدای تعالی برساند درهمان حین مقدار[5] دو من ماهی ازآب جهید و[6] درجهاز افتاد فی الحال گرفتند[7] بریان ساختند وبکاربردند بعد چند روز[8] چون چون بساحل رسیدند خود را بجانب[9] جده کشیدند وبزیارت ام الخلایق حوّا دامت برکاتها مشرف شدند ازآنکه مدفن او بر زمین پاك جده واقع است بقضای الله تعالی اند[10] وآن روز[11] تابوتی درپایان مزاراو آوردند وخواستند که[12] دفن کنند حضرت سید مشارٌالیه[13] ازمردم[14] پرسیدند که این تابوت ازان[15] کیست که دفن میکنند مردمان[16] گفتند که این تابوت[17] بزرگوا ریست اورا[1] شیخ بدرالدین یمنی می گفتند[2] سی سال در

---

[1] شیفته : ازچند روز" یاران طلب" ماهۀ بریان نمود

[2] حبیب : " مشارٌالیه " ندارد

[3] شیفته : " حضرت سید ــــــــــــــــــ تبسم فرمود" ندارد

[4] مطبوعه : " چیز" ندارد

[5] شیفته : تبارك وتعالیٰ " بدعای حضرت مخدوم " دومن ماهی

[6] شیفته : "آب جهید و" ندارد

[7] شیفته : درجهاز افتاد" یاران بخشید " بریان ساختند

[8] حبیب و شیفته : " بکاربردند بعد چند روز" ندارد

[9] شیفته : " بساحل رسیدند خود رابجانب " ندارد

[10] حبیب : " ازآنکه مدفن ــــــــــــــــــ الله تعالیٰ اند " ندارد

[11] شیفته : بزیارت ام الخلایق "کردیم دیدم که بکنار"آن روز

[12] حبیب : " خواستند که " ندارد و شیفته : "آوردند و خواستند که " ندارد

[13] حبیب : " مشارٌالیه " ندارد

[14] شیفته : " سید مشارٌالیه ازمردم " ندارد

[15] حبیب : " ازان " ندارد

[16] حبیب و شیفته : " دفن می کنند مردمان " ندارد

[17] شیفته : " این تابوت " ندارد

حرمین شریفن مجاوربوده دیروز[3] ازمکه مبارك[4] دروقت نمازظهر بجده رسید و بعد ادای نمازعصر بتلاوت قرآن[5] مشغول بود که جهان بقابض ارواح سپرد بتسامع این کلام[6] حضرت سید الانام سردرگریبان تفکر بردند[7] بعد ازان[8] فرمودند که این بزرگواررا دفن نکنند شاید[9] که سکته رو نموده[10] باشد بفرمودند[11] او رابردارند وبشهر برند و خود نیز برابر تابوت[12] بشهر آمدند و تابوت مذکوررا درمسجدی که کنارۂ دریا واقع است فرود آوردند[13] بندهای تابوت بازکردند و شیخ بدرالدین مذکور[14]را ازتابوت[15] بیرون آوردند بربوریای مسجد داشتند و درمسجد مضبوط نمودند تا کسی درنیاید و خود دو گانه ادا نمودند وبتلاوت کلام ربانی اشتغال نمودند[16] بفرمان الله تعالیٰ شیخ بدر الدین یمنی[17] درحرکت آمد ویکا یك بر خاست و دست حضرت اختربرج سعادت[1]

---

[1] حبیب : '' بزرگواریست اورا'' ندارد

[2] حبیب : بدرالدین یمنی '' است '' سی سال

[3] شیفته : مجاوربوده '' روزی '' ازمکه مبارك

[4] حبیب : '' مبارك '' ندارد

[5] شیفته : '' قرآن '' اضافه

[6] حبیب : مشغول بود '' برحمت حق پیوست '' حضرت سید

[7] حبیب : سید الانام '' پاره بمراقبه '' بعد

[8] شیفته : بردند بعد '' زمان برآوردند '' فرمودند

[9] شیفته : '' شاید '' ندارد

[10] حبیب : شاید که سکته '' شده '' باشد

[11] حبیب : '' بفرمودند '' ندارد

[12] حبیب : برابر '' او '' بشهرآمدند

[13] شیفته : واقع است '' نهادند '' بندهای

[14] حبیب : '' مذکور '' ندارد

[15] حبیب : '' ازتابوت '' ندارد

[16] شیفته : '' بتلاوت کلام ربانی اشتغال نمودند '' ندارد

[17] مطبوعه : بدرالدین یمنی '' قدس سره '' درحرکت

بوسید چنانچه[2] حضرت شیخ سیادت پناهی خلعت خاص خود را باو پوشانید بعد ازان فرمود که درمسجد بکشایند و بانگ نماز گویند وقت عصر بود هم شیخ بدرالدین مذکور را اشارت امامت فرمودند چنانچه خود درجماعت[3] درویشان درپس اقتدا فرمود غوغای عظیم برآمد دوم روز ازآنجا بسمت[4] کعبة الله متوجه[5] شدند بعد تشریف سعادت[6] طواف کعبة الله[7] بزیارت سرور کائنات خلاصئه موجودات ﷺ مشرف گشتند[8] و شیخ بدرالدین یمنی مذکورنیز[9] برکاب سعادت ایشان بود چون بحضور[10] روضئه پر نورمشرف شدند[11] نخستین[12] گفتند السلام علیکم یا جدی آواز جواب از قبه روضه مطهره حضرت رسالت پناه ﷺ برآمد[13] علیك السلام یا ولدی چنانچه درمناقب قطبی مسطوراست درایامی که بعد این سعادت ابدی و دولت سرمدی بشهراوچه مبارك[14] که جائی[15] معروف وماؤا[1] مالوف ایشانست رسیدند عمر

---

1. حبیب : حضرت اختر'' سید '' بوسید وشیفته : حضرت اختر'' مخدوم '' بوسید
2. حبیب : بوسید '' و'' حضرت شیخ
3. حبیب: فرمود'' وخود با '' درویشان درپیش اقتدا فرمود
4. حبیب : '' بسمت '' ندارد
5. حبیب : کعبة الله '' روان '' شدند
6. حبیب : بعد '' از'' طواف کعبته الله
7. شیفته : '' کعبة الله '' ندارد
8. حبیب : صلی الله علیه وسلام '' رفتند '' وشیخ بدرالدین یمنی
9. شیفته : '' مذکورنیز'' ندارد
10. حبیب : مذکورنیز'' چون بر'' روضه ومطبوعه : '' حضور'' اضافه
11. حبیب : پرنور'' رسیدند '' نخستین گفتند
12. شیفته : '' نخستین '' ندارد
13. شیفته : '' ازقبة روضه ـــــــــــــــــــــــ صلی الله علیه وسلم برآمد '' ندارد
14. حبیب : '' مبارك '' ندارد
15. شیفته : بعد این '' چون بدولت سعادت بازبوطن مالوف ومسکن '' معروف وماوائ

عمر ایشان بهفتاد و هفت سال[2] رسیده بود بفرمان الله تعالی روز عید قربان بعد از اداء دوگانه رحلت فرمودند مدفن حضرت ایشان هم در شهر اُچه مبارك واقع[3] است والسلام۔

---

1 حبیب: ''معروف وماوائی'' ندارد

2 مطبوعه: ''سال'' اضافه

3 حبیب: ''واقع'' ندارد

درذکر حضرت سلطان المحققین برهان العارفین سلطان المشایخ و الا ولیا[1] شیخ سماء الملته و[2] الدین قدس سره روحه[3]

مثنوی

آن کشاینده در مقصود وان نمایند ره معبود
لجهٔ معرفت از و در موج اختر نور الدین از و در اوج
چون براه صفا قدم بکشاد گام بر گام مصطفیٰ بنهاد
بادشاه جهان بزیرگلیم کلهی چار ترکیش دیهیم
کیست جز وی بملک بی خویشی[4] که کند سروری بدرویشی
دوجهان نزدهمت والاش کمتر از نیم دانهٔ خشخاش
باطن او ز طلعت تکریم داده نوروصفابهفت اقلیمٰ
خاك درگاه او پناه ملوك درِ او سجده گاه اهل سلوك
گوهر معدن‌صفات خدا قطره از ابر گوهر ش[5] دریا
بر جهان فیض اقدس نازل وبدان فیض در جهان نازل
سر و باغ حدیقهٔ تقدیس بگریزان ز سایه اش ابلیس
طایر قدس را بلفظ فصیح قوة داده ز دانهٔ تسبیح
هر که دست ارادتش داده پا بعرش عظیم بنهاده
رهبرانش و جان ز روی یقین پیشوای جهان سماءالدین
چون دلش ناظر جمالی گشت زان نظر گنج لایزالی گشت[1]

---

1 حبیب وشیفته ومطبوعه : '' سلطان المحققین برهان العارفین سلطان المشایخ والا ولیا '' ندارد

2 حبیب : سماء '' الحق '' والدین وشیفته : '' الملته '' ندارد

3 شیفته : '' سره روحه '' ندارد ومطبوعه : قدس سره '' العزیز'' مثنوی

4 حبیب : کیست جزوی بملك بی '' پیش ''

5 حبیب : قطره ازابر '' همتش '' دریا

مولود وفات آن قطب اسماء والا رض حضرت مخدوم جهانیان ۔[1]

خورشید آسمان جلالت جلال حق	مولود گشت درمه شعبان شب برات
تاریخ بود هفصد وهفت ازشما راسال	بودست پنجه شنبه آنروزوقت شام
کامد بدین سراءبفرمان لا یزال	روزچهارشنبه ذوالحج روزعید
درساعت غروب بتقدیر ذوالجلال	هفتاد وهفت سال بصدرحیات بود
آن شاه دین ودنیاآن قطب بمثال	تاریک کشت جمله جهان[2] بی جمال او
تاریخ بود هفصد وهشتاد پنج سال	آن مخزن حقایق وآنمعدن[3]

دقایق آن محیط حضورهویت وآن بسیط سرورالوهیست آن عنقائی قاف قناعت و آن بیضائی سپهر هدایت آن ایمان[4] جهان تمکین قطب المشایخ[5] شیخ سماءالملته[6] والدین قدس روحه[7] اگر چه ازجمله مشایخ کبار[8] متاخرین بودفاما از روی علم ظاهر و باطن آثار حضرت جنید و بایزید دراطوارش می نمود[9] درجذب خواطر تصرفی عظیم داشت بهر علیلی که نظرِ مبارک[10] می انداخت سینه او را از

---

1 شیفته : '' مندرجه ذیل اشعارمثنوی '' ندارد

2 حبیب : پیشوای '' سبل '' سماء الدین

3 حبیب : السماء والاوض حضرت ---------------- حقایق وآن معدن '' اضافه

4 مطبوعه : هدایت آن '' ایمان '' جهان

5 شیفته : وآن معدن دقایق '' صاحب الصدق والیقین '' شیخ سماء

6 حبیب : سماء '' الحق '' والدین وشیفته : '' الملته '' ندارد

7 شیفته : '' قدس روحه '' ندارد

8 مطبوعه : ''کبار'' اضافه

9 شیفته : '' ازروی علم ظاهر ---------------------- دراطوارش می نمود'' ندارد

10 حبیب : '' مبارک '' ندارد

امراض باطن بکلی پاک[1] می ساخت اشفاق نبوی و اخلاق[2] مصطفوی در ادوار و اطوارش[3] هویدا بود بجانب هر مریدی که تبسم فرمودی کارش با تمام نمودی۔

بیت

فی الحقیقت همچو خورشید سپهر　　　　هر جهان انداختی انوار مهر

ذاتش بصفات الله موصوف بود و درکشف وکرامت معروف نظر[4] شفقت او بر منعم و درویش و هر بیگانه و خویش یکسان بودی درنظر[5] فرزند وغیر فرق ننمودی و فاسق را با[6] تجدید ووعید امرو معروف با الفاظ شهد آمیز کلی از[7] جا فسق و فساد بسجاده[8] صلاح و اعتقاد[9] آوردی[10] روزی پسر[11] شهاب[12] خان فرمان نویس سلطان[13] العادل[14] بهلول انار الله برهانه[15] شیخ محمد نام است در مجلس حضرت[1] ایشان درآمد این

---

1. حبیب: ازامراض باطن ''مصفا'' می ساخت
2. حبیب: ''نبوی واخلاق'' ندارد
3. حبیب: مصطفوی در'' اوضاع او'' هویدا بود
4. حبیب: ''نظر'' ندارد
5. مطبوعه: ''نظر'' اضافه
6. حبیب: ''ووعید'' اضافه
7. حبیب: ''کلی از'' ندارد
8. حبیب: ''فسق وفساد بسجاده'' ندارد
9. حبیب: صلاح و''تقویٰ'' آوردی
10. شیفته: ''بهر علیلی که نظر۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔ صلاح و اعتقاد آوردی'' ندارد
11. خدابخش: ''پسر'' اضافه
12. شیفته: پسر ''شهباز'' خان فرمان نویس
13. خدابخش: ''سلطان'' ندارد
14. مطبوعه: ''العادل'' اضافه
15. مطوعه: ''انارالله برهان'' اضافه

درویش حاضر بود خواست که او را ازمجلس بیرون کشید[2] ازنورِباطن قصد این فقیر دریافتند بر فورروی مبارك[3] بسوی من کردند[4] و این بیت خواجه حافظ شیرازی [5]قدس سره[6] بر زبان آوردند[7] بیت:

همه کس طالبِ یارند چه هشیارچه مست

همه خانۂ عشق است چه مسجد چه کنشت

بمجرد تسامع این بیت حالتی درشیخ محمد مذکورکه یکی ازفاسقان مشهوربود[8] پدید آمد فی الحال سر بزمین نهاد ودست[9] انابت با صدق ارادت[10] بحضرت ایشان داد و مرید گشت بعد ازآن تا زنده بود گرد[11] مناهی نگردید و شیوه[12] صلاح ورزید و یکی از مقبولا ن حق گشت[13]

نقل است از حضرت[14] ملك المشایخ و[1] العلماو الصلحا[2] برادر حقیقی حضرت ایشان اسحاق رحمة الله علیه[3] که درآنچه سن ایشان بدوازده سالگی رسیده

---

1 شیفته: '' حضرت '' ندارد

2 حبیب: که اوراز'' زجر وسرزنش کند ایشان '' ازنورباطن قصد این فقیر

3 حبیب: '' مبارك '' ندارد

4 حبیب: بسوئ من '' توجه نموده وشیفته: '' برفورروی مبارك بسوی من کردند '' ندارد

5 مطبوعه: '' شیرازی '' ندارد

6 مطبوعه: '' قدس سره '' اضافه

7 حبیب: قدس سره '' خواندند '' بیت

8 حبیب: '' مذکورکه یکی ازفاسقان مشهوربود '' ندارد

9 حبیب: سربزمین نهاد '' توبه و '' انابت

10 حبیب وخدابخش: '' باصدق ارادت '' ندارد

11 شیفته: گشت '' واز '' مناهی

12 شیفته: مناهی '' به '' صلاح در

13 شیفته: صلاح در '' آمد '' نقل است

14 حبیب: '' حضرت '' ندارد

بود هرگز[4] نماز تهجد ایشان فوت نبودید پدر بزرگوار حضرت[5] ایشان ستاره نموده بود که چون این اختر بفلان جا رسد نماز تهجد می باید گذارد حضرت ایشان از اندرون حجره لحاف بر روئی مبارك کشیده آن ستاره می دیدند و خود را از حجره بیرون می کشیدند[6] وضو تجدید می نمودند و نماز تهجد ادا می فرمودند و هم از حضرت[7] شیخ اسحاق رحمة الله علیه[8] استماع دارم که وقتی در ملتان قحط عظیم افتاد و غلّه بکلی نا پدید گشت[9] دانه جرت چون دانه مروارید عزیز شد در آن چنان[10] ایام گاهی[11] نیم سیر جرت یا گندم دست می داد[12] آن را می جوشانیدند و دانهای آن شمرده با آدمیان[13] خانه می رسانیدند هر چه حصه حضرت[14] ایشان رسیدی نصیب فقیران گردانیدی و فاقه بر فاقه[15] کشیدی و اصلاً بظهور نیاوردی ایثار عظیم داشته هرگز[16] درمی و دیناری

---

1 مطبوعه: ''المشایخ و'' ندارد

2 حبیب: '' والصلحا'' ندارد

3 حبیب: ایشان اسحاق '' ایشان که در ایامی سن مبارك '' که در آنچه سن

4 شیفته: '' نقل است از'' ملك العلماء و الصلحاء زاید بالا ستحقاق بندگی شیخ بود که '' سن دوازده سالگی نماز تهجد ایشان فوت نشدی

5 حبیب: '' حضرت '' ندارد

6 حبیب: آن ستاره می دیدند '' چون وقت پرسید '' و وضو تجدید

7 حبیب: '' حضرت '' ندارد

8 حبیب: '' رحمته الله علیه '' ندارد

9 حبیب: افتاد دو غله '' نایاب '' دانه جرت

10 حبیب: '' چنان '' ندارد

11 حبیب: ''گاهی '' ندارد

12 حبیب: نیم سیر'' غله بهم می شد ''آن را می جوشانیدند

13 حبیب: آن شمرده '' بمرده '' خانه می رسانید

14 حبیب: هر چه حصه '' بود'' ایشان رسیدی

15 خدابخش: '' برفاقه '' ندارد

16 حبیب: عظیم داشته '' و'' درمی و دیناری

بملك خود نمی داشت با وجود هزارها فتوح رسیدی نصیب مستحقان و فرزندان مسافران گردانیدی چنانچه این فقیر مدتها در ملازمت حضرت ایشان بودی هرگز مالك نصاب نیافته[1] از مولانا عطاءالله دانشمند که یکی ازکمترین[2] شاگردان حضرت ایشان است استماع دارم که درخطه ناگور عورتی بود صالحه ارادت بحضرت ملك المشایخ[3] داشت اورا ماده گاوی بود شیردارازان[4] شیر ماده گاو جغرات بستی و پیش حضرت ملك المشایخ[5] می آوردی درآنچه حضرت ملك المشایخ[6] از خطه[7] ناگور عزیمت گجرات فرمودند ماده گاوآن عورت[8] را دزد بردبعد ازدو سه روز[9] آن عورت عورت گفت[10] که یا مخدوم سماءالملته[11] والدین می رسانید[12] گاه گاهی شیرو جغرات جغرات آن[13] ماده گاو بحضرت شما رسیده است آنرا چون[14] دزد برد البته ماده گاو[15]

---

1 حبیب : " چنانکه این فقیر-------------------- مالك نصاب نیافته " ندارد

2 حبیب : یکی از " جمله " شاگردان

3 حبیب : صالحه ارادت " بایشان " داشت اورا ماده

4 مطبوعه : گاوی بود " شیردارازان " شیرآن ماده گاو

5 حبیب : وپیش " ایشان " می آوردی

6 حبیب : می آوردی " وقتی ایشان " از

7 حبیب : " خطه " ندارد

8 حبیب : ماده گاوآن " ضعیفه " رادزدبرد

9 حبیب : " بعد ازدو سه روز " ندارد

10 حبیب : آن عورت " بتوجه باطن این حقیقت " یا مخدوم سماء وخدابخش : آن عورت " کیفیت " یا مخدوم

11 حبیب : سماء " الحق " والدین

12 خدابخش : " می رسانید " اضافه

13 حبیب : می رسانید " وگفت " ماده گاو

14 حبیب : ماده گاو " مرا " دزد

15 حبیب : دزد " است " بما می باید

بما می باید رسانید این بگفت و بنماز عشاء[1] مشغول گشت درعین نماز آواز حضرت ملك المشایخ[2] شنید که بی بی اینکه ماده[3] گاو شما رسانیده شده است به محافظت نگاهدار چون سلام گردانید[4] ماد[5] گاو را درصحن خانه ایستاده دید وقتی حکیم ازطرف طرف بنگاله آمده بود همانروز این فقیر را دید و پارهٔ سیماب گشته درپیش این فقیر نهاد و مقدار نیم حبه انعام ازآن[6] بخوردنم داران ایام این اضعف الانام را ضعفی تمام با با اندام راه[7] یافته بود و اشتها بکلی رفته ازخوردن نیم حبه[8] سیماب قوتی دربدن سقیم[9] سقیم[9] و اشتها عظیم روی نمود اورا گفتم چه باشد که ترکیب کشتن این سیماب بمن بنمای چنانچه[10] او قبول نمود و این معنی قبل ازسفر اخیر بود[11] همانروز بخدمت ملك المشایخ اتفاق ملازمت واقع شد چون بخدمت حضرت ایشان رسیدم[12] بر فور فرمودند که فلان کس سیماب بکلی کشته نمی شود نعوذ بالله منها اگر خام ماند با اندام[13] ضرر می کند نظر بر نفع اول نباید کرد بدانستم که حضرت ایشان را این معنی

---

1 حبیب و مطبوعه: "عشاء" ندارد

2 حبیب: "ملك المشایخ" ندارد

3 حبیب و مطبوعه: "ماده" ندراد

4 حبیب: چون سلام "نمازبازداد" مادگاو

5 مطبوعه: "ماد" ندارد

6 حبیب: "انعام ازان" اضافه

7 خدابخش: "راه" ندارد

8 حبیب: "حبّه" ندارد

9 حبیب: "قوتی دربدن سقیم" ندارد

10 حبییب: "چنانچه" ندارد

11 حبیب: "این معنی قبل ازسفر اخیربود" ندارد

12 حبیب: همانروزبخدمت "حضرت شیخ رفتم" برفورفرمودند

13 حبیب: "اندام" ندارد

مکشوف شده است[1] عرض نمودیم که مخدوم مرا حرارت محبت شما کافی است پیدا است که حرارت سیماب چه نفع بخشد فرمودند[2] که انشا الله تعالی قوت شما از نورباطن بظهورپیوند بمجرد تسامع[3] این سخن هیچ سستی دراندام نماند روزی در ایام شتا هنگام چاشت دولت آستانه بوسی میسر گشت این حقیر بواسطه شرف قرابتی محرمیت است و اشارت بود هر که فلان کس بر درآید بیرون نباشد فی الحال اندرون درآید چون درآمدم دیدم که بر تخت پوش جالسند و طبقی ازطعام[4] کھچری در پیش ایشان نهاده تناول می فرمایند تبسمی کردند و بهم کاسگی اشارت نمودند وفرمودند[5] که درخوردن این طعام جزوی ریاضتی درکاراست اختیارچیست گفتم بسر دیده چون لقمه دردهن انداختم دریافتم که طعام چون طبع طابعان خام و روغن آن مثال[6] روزگارمهجوران تلخ بشیرین کامی تناول می فرمایند[7] تحمل نتوانستم نمود سازوارازخدمتگارکه مطبخ بحوالی اوبود باآوازدرشتش زبان کشودم و ملامت نمودم که ای شوربخت ترش روی این چه تلخی و خامیست که بطعام ایشان[8] درآورده البته معلوم نمودند که تلخی و قهر من بجانب او ازتلخی روغن زیادت است تبسم[9] شیرین فرمودند که من بهمین سبب پشتربسخن ریاضت اوّل درمیان آورده بودم و شما نیز

---

1 حبیب: "بدانستم که حضرت ------------------ شده است" ندارد

2 حبیب: " حرارت سیماب چه نفع بخشد فرمودند" ندارد

3 حبیب: "تسامع" ندارد

4 شیفته: " ماده گاوآن عورت ------------ جالسند وطبقی ازطعام" ندارد

5 حبیب: "فرمودند" ندارد

6 حبیب: "آن مثل" ندارد

7 حبیب: تلخ بشیرین کامی " بکارمی بُرد" تحمل نتوانستم

8 حبیب: "ایشان" ندارد

9 حبیب: درآورده " ایشان" شیرین فرمودند

قبول نموده بودند اکنون او را هیچ نباید گفت بحکم چنانچه آیدند[1] سبحان الله تمام[2] اخلاق محمدی در ایشان ظاهر بود و آثار بزرگی هم در ایام خوردگی میسر شده بود[3] و چنین استماع است که پدر بزرگوار ایشان مرید و مربوب[4] حضرت العارفین و مطلوب المحقیقین حضرت سید[5] صدرالدین محمد نیر سپهر اعمال[6] المعروف بشیخ راجو قتال قتال بود اگر چه حضرت مخدومی[7] مرشدی و مولائی شیخ سماء الملته والدین قدس سره[8] مربوب و محبوب ایشان بودند ولیکن خرقۂ خلافت و ارشاد از حضرت شیخ الاسلام زبدة المشایخ[9] شیخ عظام کبیر الدین اسمعیل که بظاهر و باطن آئینه انوار نبوی و مظهر آثار مصطفوی بود[10] داشتند هم از الفاظ دربار آن لجه اسرار مرشدی و مولائی[11] تسامع است در حین دوازده سالگی که مشغول بتعلیم بوده ام پدر بزرگوار در نیم نیم شب به پیش خودم می خواند و لآلی الفاظ[12] بنصایح می افشاند و می گفت[13] الٰهی

---

[1] حبیب: " بحکم چنانچه آیدند " ندارد

[2] حبیب: " تمام " اضافه

[3] حبیب: " آثار بزرگی هم در ایام خوردگی میسر شده بود " ندارد

[4] حبیب: " مربوب " ندارد

[5] حبیب: حضرت " شیخ " صدرالدین محمد

[6] حبیب: " نیر سپهر " ندارد

[7] حبیب: " مخدومی " ندارد

[8] حبیب: " قدس سره " ندارد

[9] حبیب: " شیخ الاسلام زبدة المشایخ " ندارد

[10] حبیب: " که بظاهر و باطن آئینه انوار نبوی و مظهر آثار مصطفوی بود " ندارد

[11] حبیب: داشتند هم از " آن حضرت " تسامع است

[12] حبیب: " لآلی الفاظ " ندارد

[13] حبیب: بنصاح " و ارشاد نموده مناجات کردی " الٰهی بادشاه سماء الدین

بادشاها سماءالدین را ازکرم عمیم خود ابواب سعادت[1] ابدی و اسباب دولت سرمدی[2] مفتوح و میسر[3] گردان پیدا است که دعا آن چنان پدری درحق این چنین پسری چه قدرتاثیری دهد[4] وهم ازحضرت[5] ایشان استماع است یعنی بعد رحلت حضرت شیخ الاسلام[6] شیخ صدرالدین محمد که پیرو مرشد پدر[7] من بوده است[8] روزی روزی بملازمت قطب سپهرکمال[9] حضرت شیخ المشایخ[10] شیخ کبیرالدبن اسمعیل که ولی عهد حضرت[11] ایشان بود مشرف شدیم وعرض نمودیم که[12] ازکمال حضرت مخدومی هیچ نقصان نپذیرد اگر این ذره[13] حقیر را بمهرو شفقت[14] پرورش دهند و از سرکشتگی بسعادت[15] ارشاد و استقرار بخشند حضرت ایشان[1] بجواب فرمودند و

---

1 شیفته : '' خرقه خلافت ازحضرت شیخ کبیرالدین اسمعیل که خلیفه خاص ومرید باخصاص حضرت سید
باکمال شیخ راجوقتال است می فرماید که چون بحضرت شیخ المشایخ شیخ کبیرالدین اسمعیل مشرف شدم عرض نمودم ''

2 حبیب : '' واسباب دولت سرمدی '' ندارد

3 حبیب : '' میسر '' ندارد

4 حبیب : '' پیدا است که دعا ------------------- قدرتاثیری دهد '' ندارد

5 حبیب : '' حضرت '' ندارد

6 حبیب : '' شیخ الاسلام '' ندارد

7 مطبوعه : مرشد '' مادر '' من بوده است

8 حبیب : شیخ '' راجوقتال '' روزی بملازمت

9 مطبوعه : قطب سپهر '' معرفت '' حضرت شیخ

10 حبیب : '' قطب سپهر ------------------- شیخ المشایخ '' ندارد

11 حبیب : '' حضرت '' ندارد

12 شیفته : '' ابدی واسباب دولت کمال حضرت وعرض نمودیم که '' ندارد

13 حبیب وشیفته : '' ذره '' ندارد

14 حبیب : حقیررا '' مهربانی بتربیت '' پرورش دهند

15 حبیب : '' بسعادت '' ندارد وشیفته : سرکشتگی '' خواطر '' ارشاداستقرار

اظهار[2] تواضع نمودند که حضرت برآوردم شیخ المشایخ شیخ[3] فضل الله بسی[4] اهل کمال و صاحب حال است برابر ایشان رسانم و خرقه بدهانم من از غایت ادب مجیب[5] بگشتم القصه بعد از چند روز نیز[6] بهمان عبارت عرض نمودم و بازحضرت[7] ایشان همان جواب بتواضع و انکسار فرمودند آن زمان از غایت[8] اعتقادی و نهایت اتحاد[9] که داشتم[10] عرض نمودم که ای خداوند کاربنام[11] ارادت و معامله پیری و مریدی و مسترشدی[12] بربط قلب و فرط محبت نهاده اند من این معنی به نسبت حضرت مخدومی مستحکم و مستقیم می یابم بمجرد[13] تسامع این کلام درکنارگرفتند و درحجره خاصه خود[14] بردند و تلقین ذکر فرمودند و بخرقۀ خاص خود بعد ادائ دوگانه مشرف گردانید **ذالک فضل الله یوتیه من یشاء** همدران زمان بخاطرم گذشت که فی

---

1 شیفته : استقراربخشند " چون پدرفقیریکی ازخلق اوخدماء حضرت سید راجو قتال بود ازروی تعظیم " بجواب فرمودند

2 حبیب : بجواب " ازروی " تواضع نمودند

3 حبیب : " المشایخ شیخ " ندارد

4 مطبوعه : " بسی " اضافه

5 مطبوعه : غایت ادب " مرید " بگشتم

6 حبیب : " نیز " ندارد

7 حبیب : " بازحضرت " ندارد

8 حبیب : آن زمان از " فرط " اعتقاد

9 حبیب : " نهایت اتحاد " ندارد

10 شیفته : غایت ادب " وصدق ومحبت نگشتم همچان درملازمت بصدق وارادت می رفتم روزی باز " عرض نمودم

11 مطبوعه : کاربنام " اضافه

12 حبیب : " ومسترشدی " ندارد

13 شیفته : ارادت " اعتقاد پیری و مرید بخدمت شما " تسامع این کلام

14 شیفته : " خاص خود بعد ادائی دوگانه " ندارد

الحال بعد ازین ترك تعلم ظاهر گیرم و بصفائی باطن کلی[1] مشغول کردم این معنی که در دلم گذشت فی الحال بدیشان[2] مکشوف گشت برفور فرمودند تعلم که بنائی شرایع و اساس دین که بدان برپا است ترك نباید کرد از[3] خدائی تبارك و تعالیٰ خواسته ام که اهل ظاهر و باطن ازتو فائده گیرند چنانچه پیران ما درظاهر و باطن معمورآراسته بوده اند امید وارم که تو نیز[4] همچنان آراسته و پیراسته[5] باشی سبحان الله زهی تاثیر دعا است بیت :

زان روزکه ازسپهر زاده   برگام نبی قدم نهاده

سالهای این حقیر بملازمت و خدمت آن حضرت می بود و بدیده ظاهروباطن[6] معاینه می نمود و روش و اخلاق آن مرشد آفاق[7] حیرتم می افزود و نیم شبی وضوئی تجدید فرمود درنمازشروع می نمود مقداریك پاس شب درنوافل می گذاشت[8] نیم پاسی دیگردرورد می گزرانید بعد ازان[9] نیم پاس دیگر تا صبح صادق درمراقبه می بود و دیدۂ باطن بمشاهده حق می کشود[10] و بعد ازآن شروع درسنت موکده نمازفجر می

[1] حبیب : '' کلی '' ندارد

[2] حبیب : '' که دردلم گذشت فی الحال بدیشان '' ندارد

[3] شیفته : '' ذالك فضل الله یوته ------------------- ترك نباید کرد از'' ندارد

[4] حبیب : '' نیز'' ندارد

[5] حبیب : '' پیراسته '' ندارد

[6] حبیب : حضرت می بود وبدیده '' صورت و معنی '' معاینه می نمود

[7] حبیب : روش واخلاق '' ایشان '' حیرتم می افزود

[8] حبیب : '' شب درنوافل می گذاشت '' ندارد

[9] حبیب : نیم پاسی دیگر'' اوراد می خواند '' نیم پاس دیگر

[10] حبیب : '' دیده باطن بمشاهده حق می کشود'' ندارد

کرد و علماءاهل ظاهر و صلحای اهل باطن بنماز فجر ایشان جمع می شدند و این حقیر ازنماز نیم شب تانماز اشراق ازحضرت ایشان منفک[1] نمی گشت کلوخ استنجا از بیرون شهر در سید نهاده برسر کرده می آورد و آب وضو نیز[2] مهیا می داشت و بدست مبارک ایشان می ریخت بعد ازتفرج نماز چاشت و اشراق که مشغول سبق و تدریس وعلما و صلحا میشدند[3] نیز حاضر میبود و بمقدار نیم روزدرتدریس اشتغال می نمودند[4] بیشتری درس گفتن حضرت[5] ایشان تفاسیر و احادیث و اصول فقه به بعضی طالب علمان که پایٔ دانشمندی داشته داشتند بوده بعد ازان بتربیت مریدان اهل یقین و طالبان حقیقت دین رجوع میکرد بحکم کلمو الناس علی قدری عقولهم بر حسب استعداد و اتحاد[6] هریکی ارشاد می فرمود بمصقله التفات زنگ سلوک میزد ودو[7] ارباب طلب که اسباب ادب درایشان مرتب بود و به خصوصیت و خلوصیت منسوب و معروف بودند بدیشان[8] فیض[9] می بخشید بعد ازافادت هر اهل سعادت بنمازعصر می استاد و بمشاهده قربت حق تبارک و تعالی دیده باطن دیر[10] و مستغرق جمال الله میگشت چون اذان صلوٰۃ [11] مغرب می شنود چشم ازمراقبه میکشود بعد

---

1 حبیب: حضرت ایشان '' جدا '' نمی گشت

2 حبیب: '' نیز '' ندارد

3 حبیب: '' می شدند '' ندارد

4 حبیب: '' بمقدارنیم روزدرتریس اشتغال می نمودند '' ندارد

5 حبیب: '' گفتن حضرت '' ندارد

6 حبیب: '' واتحاد '' ندارد

7 حبیب: '' التفات زنگ سلوک می زد و '' ندارد

8 حبیب: دو ارباب طلب که '' قابل تربیت بودند '' فیض بخشید

9 شیفته: '' خدایٔ تبارک وتعالیٰ خواسته ام ------------------------- منسوب ومعروف بودند بدیشان فیض '' ندارد

10 مطبوعه: دیده باطن '' می کشاد '' مستغرق جمال الله

11 حبیب: ''صلوٰۃ '' ندارد

ادای صلوۃ مغرب و نوافل اوابین بمراقبه مستغرق میماند بعد از نماز عشا از مسجد قدم مبارك بسمت[1] دولتخانه میراند و در آنجا چهار گوشه پر توشه فراز مینمود[2] والوان نعمت پاشیدن[3] میفرمود و خود نیز بموافقت شفقت حضار دست به تناول میکشود و اهل دلا نی که گرسنه انعام مستدام او بودند لقمه بکام مراد ایشان می انداخت و سینه زمره طلب را بنور سرور مسرور معمور می ساخت[4] بعد تفریغ طعام خاص و عام را بتشریف رخصت و اجازت مشرف میگردانید هر یکی بمعموری باطن و سروری ظاهر بمرکز و منزل خود مراجعت مینمود[5] برکتی که از رسن درشت ساخته ساخته بودند زمانی پای استراحت فراز میکرد و باشتغال باطن فرو میرفت اهل ظاهر می پنداشتند که درخواست نمیدانستند که دربحر احدیت غرق آب است[6] تا بود این این معامله داشت و تخم عبادت درمزرع سعادت همواره میکاشت[7] سلاطین روزگار را پیش آن عالی وقار هرگز[8] وزنی و مقداری نبود و فقیر و غنی در دیده حق بین او مساوی مینمود[9] اگر هزار تنکه زر سرخ از جای فتوح رسیدی پانصد تنکه دیگر[10] قرض کشیدی و باهل حاجت بخشیدی و موجب قرض آن بودی چون معلوم اهل

---

[1] حبیب : عشاء از مسجد " به " دولت خانه می راند

[2] حبیب : درآنجا " سفر می طلبید " الوان نعمت پاشیدن

[3] مطبوعه : " پاشیدن " ندارد

[4] حبیب : " اهل دلا نی که گرسنه ـــــــــــــــــــ مسرور و معمور می ساخت " ندارد

[5] حبیب : " مراجعت می نمود " ندارد

[6] حبیب : " نمی دانستند که دربحر احدیت غرق آبست " ندارد

[7] حبیب : " تخم عبادت درمزرع سعادت همواره می کاشت " ندارد

[8] حبیب : " آن عالی وقار هرگز " ندارد

[9] حبیب : فقیر و غنی " یکسان می دید " اگر هزار تنکه زر سرُخ

[10] حبیب : " تنکه دیگر " اضافه

فقیرکسی که امروزچیزی[1] ازفتوح رسیده است ضرورت دست طلب به پیش بردی و وآن هزارتنکه چون بمستحقان رسیدی مستحقان دیگر را ازآن مقروض نصیب[2] میرسانیدی شفقت درباره[3] فقرا و غربا و یتیمان بحدی داشتی که[4] درموسم هر میوه این طائفه را بحضورخود نشاندی و الوان[5] نعیم درپیش آن قوم فشاندی و خود نیز بموافقت مرافقت[6] ایشان دست تناول میراندی[7] وبا وجود شکرانه و فتوح هزارها[8] هزارها[8] متواتر رسیدی و ازبرای قدرکفاف خود نیز[9] قرض میکشیدی و یکبار بحضور این درویش دو هزارتنکه فتوح رسید همه را بایثارمستحقان کشید همدران حین جمعی دیگر رسیدند حضرت مخدوم زاده بر جاده[10] شیخ المشایخ[11] نصیر الملته والدین قدس سره را فرمان شد مردمانی که بعد قسمت رسیده اند ایشان را محروم نباید ساخت هزارتنکه دیگر قرض کرده بدویشان دانید درین میان این درویش تبسم کرد فرمودند چه می خندید عرض نمود سبحان الله اگر درویشان زمانه را فتوحی می رسد ایشان نیزقرض میکنند تا کسی نه داند بتقسیم شدند از[12] حضرت مخدوم زاده برجاده

---

[1] حبیب : '' امروزچیزی '' ندارد

[2] خدابخش : '' به پیش بُردی وآن ------------------ ازان مقروض نصیب '' ندارد

[3] حبیب : ازفتوح رسید '' هجوم می کردند چنانچه هزارتنکه بمستحقان قسمت می کردند وجمعی را که نمی رسد قرض کرده می دادند '' فقرا وغربا

[4] حبیب : فقرا وغربا '' آن قدرمهربان بود که '' درموسم هرمیوه این طایفه

[5] حبیب : رابحضور '' نشانده می خوردند '' نعیم درپیش آن قوم فشاندی

[6] حبیب : '' مرافقت '' ندارد

[7] حبیب : ایشان '' کرد '' وبا وجود شکرانه

[8] حبیب : '' هزار '' ندارد

[9] حبیب : '' نیز '' ندارد

[10] حبیب : برجاده '' ندارد

[11] حبیب : '' المشایخ '' ندارد

[12] خدابخش : '' حضرت مخدوم زاده ------------------ نه دانی بتقسیم '' ندارد

شیخ المشایخ[1] شیخ نصیر الملته والدین[2] قدس سره استماع است در ایامی که حضرت قطب العالم[3] سماء الملته[4] والدین درخطه بیانه متوطن بودند روزی سلطان[5] سلطان[5] احمد خان جلوانی درحضرت[6] آن عارف ربانی مجال[7] آستانه بوسی یافت[8] یافت[8] سید اخوند میر رسولدار که بخطاب مرتضی خان مخاطب است[9] برابراو بود وبعضی ازاُمراء دیگر رانیز دراندرون خواندند و بمقابل خود نشاندند درآن ایام سلطان حسین جونپوری بعزم اخذ[10] **دار الملک دهلی حرسها الله عن آفات والبلیات** میان سرعت بکمر قوت مستحکم ساخته بود[11] سلطان احمد جلوانی داشت موافقت بفتراك[12] مرافقت او دشت القصه بحضور حضرت آن سرو حدیقه مشیخت چنار دار[13] بایستاد و هر دو دست بالتماس فاتحه بکشاد و معروض داشت که از حضرت مخدومی و مولا ئی[14] التماس فاتحه دارم بدین بیت[1] که حضرت[2] سلطان حسین

---

1 حبیب : '' شیخ المشایخ '' ندارد

2 شیفته : '' نعیم درپیش آن قوم ــــــــــــــــــــــــــ نصیرالملته والدین '' ندارد

3 حبیب : حضرت '' شیخ '' سماء

4 حبیب : سماء '' الحق '' والدین

5 شیفته : '' سلطان '' ندارد

6 حبیب : '' حضرت '' ندارد

7 شیفته : '' مجال '' ندارد

8 حبیب : یافت '' ندارد

9 حبیب : مرتضیٰ خان '' منسوب بود '' همراه داشت

10 حبیب : جونپوری بعزم '' تسخیر '' دارالملك دهلی

11 حبیب : دارالملك دهلی '' متوجه بود واین '' سلطان احمد

12 حبیب : سلطان احمد '' دم '' مرافقت او داشت

13 حبیب : او مرافقت داشت القصه '' مومی الیه ازروی نیازبه پیش آن سر درمشایخ کبار '' بایستاد و هر دو دست و شیفته : درایام سلطان حسین جونپوری ــــــــــــــ مشیخت چناردار '' ندارد

14 حبیب : '' مولائ '' ندارد

جونپوری را فتح دهلی شود که او بادشاهی عظیم القدراست[3] بمجرد این استماع بشره مبشره حضرت مخدوم متغیر گشت برفور فرمود[4] که ای احمد آباءو اجداد تو نواخته سلطان بهلول انارالله برهانه[5] بوده اند و تو نیز پرورده اوئی ترا نشاید که چندین[6] حقوق نعمت و نمک[7] یکبارگی بخاک مذلت اندازی زیرا که [8]کفران نعمتی موجب مذلت و عدم دولت[9] است [10]مراچه نسبت بدعای ظالمی که دست تظلم کشاده وپای تعدی[11] ازدایره عدالت بیرون نهاد بقصد عزیزی که دل[12] دویده همواره بخدا می آرد و[13] شقایق وازسر تعبد از زمین تعهد عبادت بر نمی دارد باشم چون[14] سلطان احمد این سخن شنید بسیار[15] منفعل گشت و بنشست[16] و یقین دانست که هرگز

---

1 حبیب : '' بدین بیت '' ندارد

2 شیفته : '' التماس فاتحه دارم بدین بیت که حضرت '' ندارد

3 حبیب : '' که او بادشاهی عظیم القدراست '' ندارد

4 حبیب : بمجرد این استماع '' اثر خشم و غضب برشیزه مبارکه ایشان ظاهر شده فرمودند '' که ای احمد آباؤاجدادتو

5 مطبوعه : '' انارالله برهان '' اضافه

6 شیفته : '' چندین '' ندارد

7 شیفته : '' نمک '' ندارد

8 حبیب : نمک یکبارگی '' فراموش کرده '' کفران نعمتی و شیفته : بخاک '' ناسپاسی آزاری '' کفران نعمتی

9 شیفته : '' '' مذلت و عدم دولت '' ندارد

10 حبیب : کفران نعمتی '' روزی مرا چه '' بدعای ظالمی که دست تظلم کشاده

11 حبیب : تعدی '' ندارد

12 مطبوعه : '' دل '' اضافه

13 مطبوعه : '' همواره بخدا می آرد '' اضافه

14 حبیب : می آرد '' سر انکسار برزمین نیاز بحضرت رب الارب بر نمی دارد '' چون سلطان حسن

15 شیفته : بقصد عزیزی '' سیده احمد خان ازپای فرونشست '' منفعل گشت

16 شیفته : '' بنشست '' ندارد

دست مراد[1] سلطان حسین بدا من مقصود[2] نخواهد رسید[3] بتدریج هم به سلطان بهلول خواهد[4] پیوست مقصود ازین حکایت این است که[5] بادشاهان را از روی دیانت و دین[6] بدین نمط نصیحت بدد و با وجود آنکه[7] سلطان احمدمذکورمردی[8] مردی[8] صفرامزاج وتند خوئ[9] بود دراستیلای غضب کلمات کفرش اززبان می جهید جهید آن روزحضارمجلس را معاینه شد که ازغایت دهشت مخدومی چون حرف مضاعف درخود می خزید تا آن زمان که رخصت یافت ـ **نقلست**[10] درایامی که حضرت مخدومی مولا ئی ومولا نای[11] شیخ سماءالملته[12] والدین قدس روحه دردار الملك[13] دهلی متوطن بوده اند و این حقیر بزیارت پرطهارت[14] قدم حضرت آدم صفی الله[15] مشرف شده آمده بود[1] اغلب بحضرت ایشان مشرف میشد[2] روزی[3]

---

[1] شیفته : '' دست مراد '' ندارد

[2] حبیب : سلطان حسین '' فیرازمند

[3] شیفته : منفعل گشت '' اگرچه طبعیت اوتند وتیزبودا کثراوقات ازکلمات تفکرظاهرشد اما از دهشت وعظمت حضرت شیخ دم نزدو دانست که کار '' بتدریج هم به

[4] مطبوعه : '' خواهد '' اضافه

[5] حبیب : حکایت '' آنکه حضرت '' بادشاهان راازروی دیانت

[6] حبیب : روی دیانت '' بی محابانرا '' بدین نمط نصیحت

[7] مطبوعه : '' آنکه '' اضافه

[8] حبیب : '' مذکورمردی '' ندارد

[9] حبیب : '' خوئ '' ندارد

[10] حبیب : بود '' اما ازدهشت حضرت مخدومی حصرشده ماند که تاآن زمانه که رخصت شده رفت '' درایامی که

[11] حبیب : '' مخدومی ومولا نائ '' ندارد

[12] حبیب : '' الملته '' ندارد

[13] حبیب : '' قدس سره دردارالملك '' ندارد

[14] حبیب : '' پرطهارت '' ندارد

[15] مطبوعه : '' الله '' اضافه

سلطان بهلول پدر[4] حضرت[5] سلطان سکندر انارالله برهانها[6] بزیارت ایشان آمد خبر کردند که سلطان تشریف قدم بوس را ملتمس است و مترصد است اشارت چیست فرمودند که درآید سلطان مذکور[7] درآمد و سر درقدم حضرت[8] ایشان نهاد و مقابل نشست بعد زمانی سلطان مذکور[9] عرض داشت نمود که[10] یعنی این معتقدی را دیده ظاهر و باطن ناظر بر چهره کرم و شفقت[11] حضرت مخدومی مولوی[12] است زیراکه بادشاهان یعنی[13] درویشان اند و با ریزیٔ چنین صورت ایشان حضرت مخدوم فرمودند ریزه چیدن از صورت ایشان این معنی دارد اگر کسی را توفیق رفیق[14] طریق احول ایشان بباید باری[15] براه افعال و اقوال[16] و اعمال این قوم[17] بشتابد تا اثر صورت

---

1 حبیب: ''بود'' ندارد

2 حبیب: اغلب ''بملازمت مشرف شده بازنمود'' روزی سلطان بهلول

3 خدابخش: ''روزی'' ندارد

4 شیفته: ''پدر'' ندارد

5 حبیب: ''حضرت'' ندارد

6 حبیب: ''انارالله برهان'' ندارد

7 حبیب: چیست فرمودند که ''بیاید او'' درآمد

8 حبیب: ''حضرت'' ندارد

9 حبیب: ''سلطان مذکور'' ندارد

10 مطبوعه: ''نمود که'' اضافه

11 حبیب: ''چهره کرم شفقت'' ندارد

12 شیفته: ''مولوی'' ندارد

13 شیفته: بادشاهان ''معنوی درویشان

14 شیفته: ''رفیق'' ندارد

15 شیفته: ''باری'' ندارد

16 مطبوعه: واقوال'' اضافه

17 شیفته: واعمال ''ایشان'' بشتابد تااثر صورت

ظهار درویشان زنگ کدورت بر باطن ایشان بزداید بعد ازان بزبان مبارك راندند یعنی[1] سه کس ازانعام مستدام [2]حضرت عزت[3] محروم می باشد اول پیری که درمعاصی بردل وجان[4] خود محکم نه بندد ودوم جوانی که بامید توبه[5] باطن خود بمعصیت پسند پسند وسیوم سلطانی که با وجود حصول سبیل[6] مرادات جزوی وکلی[7] چراغ سلطنت سلطنت خود را به صرصر دروغ بیفروغ گرداند با پیرفرمان شود که ای پیرموی سفید وسیه دل ترا بعد ازضعف پیری چه امید زیستن بود که دیوارتوبه محکم[8] نساختی واز میتون غفلت بقوت معصیت زبنیادش انداختی[9] وباجوان دهند که ای جوان نادان ندانستی که شیخ وشاب [10]واطفال را[11] ناصیهٔ حیات[12] بید قدرت وقضای ربانی است توکه بامید [13]توبه پیری بصحرای معصیت[14] بنخوت می خرامیدی عاقبت ندیدی که به پیری نرسیدی که ثابت گردی بادشاه کاذب را بدین خطاب وعتاب دراضطراب

---

[1] شیفته: باطن ایشان بزداید بعد '' فرمودند'' سه کس

[2] حبیب: '' مستدام '' ندارد

[3] شیفته: مستدام '' ذوالجلال والکرام '' محروم می باشید

[4] حبیب: '' بردل وجان '' ندارد

[5] حبیب: '' توبه '' ندارد

[6] مطبوعه: '' حصول سبیل '' اضافه

[7] حبیب وشیفته: '' جزوی وکلی '' ندارد

[8] مطبوعه: که دیوارتوبه '' مستحکم گردد '' نساختی

[9] حبیب وشیفته: '' وازمیتون غفلت بقوت معصیتزربنیادش انداختی '' ندارد

[10] حبیب: ندانستی که '' پیروجوان پیری '' واطفال راناصیهٔ

[11] شیفته: '' واطفال را '' ندارد

[12] شیفته: '' حیات '' ندارد

[13] شیفته: ربانی است '' چه دانی که '' توبه پیری

[14] شیفته: توبه پیری '' رسی یانه رسی طناب توبه خود چرا بحکم نکردی بامیدی پیری واگذاشتی و بادشاه کاذب رابدین خطاب '' عتاب دراضطراب اندازند

اندازند[1] که ای غافل روزگار دروغ از[2] بهر طلب عقبیٰ انباشد مگر ازبرای ربط و ضبط[3] ضبط[3] دنیای فانی ازآن چه حکم داشتی که تخم کذب در مرزع اعمال پیوسته[4] میکاشتی[5] که تو در پیری پادشاهی یافته دل را ازخوف الهی آگاهی بخشی و خود را از کذب و معصیت مهما امکن[6] بازداری و پیوسته درشکر نعمت منعم حقیقی مستغرق مانی تا بحکم لئن شکرتم لازیدنّکم او از دیار نعمت یابی نعوذ بالله[7] چنان نباشی که داخل[8] **و لئن کفرتم انّ عذابی لشدید** شوی ایضاً این کلمات چنان در دل سلطان مشارٌالیه[9] اثر کرد که قطرات دموع برصفحهٔ رخساره میریخت و بر قطره بهر موی تار محاسن وی دری آویخت چنانچه[10] بعجز و نیاز مستغرق گشت[11] میگفت که حضرت حضرت [12]مخدوم با وجود چندین[13] تقصیرات محبت این حقیر درویشان در خود زمان زمان مزید می یابم امید[14] که حق تبارك و تعالی ببرکت محبت این قوم مرا نجات

---

[1] حبیب : وعتاب " رود " که ای غافل روزگار

[2] حبیب : " دروغ از " ندارد

[3] حبیب : مگر ازبرای " حصول " دنیای فانی ازان

[4] شیفته : " پیوسته " ندارد

[5] حبیب : فانی ازان " وتو که " که تو درپیری بادشاهی یافته

[6] حبیب : کذب ومعصیت " حسب المقدار " بازداری و پیوسته درشکر

[7] مطبوعه : نعمت یابی " ودرمعصیت " چنان نباشی

[8] شیفته : مهما امکن " دیارنعمت یابی چنان نکنی که " ولین کفرتم ان عذابی

[9] حبیب : " مشارٌالیه " ندارد

[10] حبیب : اثرکرد که " گریه شده " بعجزونیاز

[11] حبیب : " مستغرق گشت " اضافه

[12] حبیب : می گفت که " این " مخدوم باوجود

[13] شیفته : " چندین " اضافه

[14] شیفته : درویشان " کثیراست " که حق تبارك وتعالیٰ

ارزانی دارد البته بدین گونه عجز و نیاز درمیان آورد که[1] حاضران مجلس را درگریه انداخت آخر الامر[2] مصللای خاص بدو عطا فرمودند سلطان آن مصلا را برسر نهاد و مراجعت نمود استماع است ازحضرت[3] مخدوم زاده برجادهٔ شیخ المشایخ[4] شیخ شیخ نصیر الملته[5] والدین رحمته الله علیه روزی حضرت شیخ مشارٌالیه[6] بعد وفات سلطان بهلول غازی انارالله برهانه[7] نورالله تعالیٰ[8] مرقده[9] بزیارت او قدم رنجه فرمود و فرمود و زمانی بعد ادای[10] فاتحه اخلاص سر درمراقبه آوردند بعد ازان برخاستند وبزبان گوهر نثار فرمودند[11] سبحان الله این مرد را اگر چه درین جهان[12] درکامرانی و سلطانی اوقات خود گذرانیده ازبرکت فرط[13] محبتی و اعتقادی که با دوستان خدائ تبارك و[14] تعالی داشت درآن جهان نیزمرتبهٔ عالی یافت روزی بهنگام صلوٰة شام امام معهود حاضر نبود اشارت امامت بقاضی بدرالدین حاکم خطهٔ[15] بیانه فرمود قاضی

---

1. حبیب و شیفته: '' البته بدین گونه عجزونیازدرمیان آورد که '' ندارد
2. شیفته: گریه انداخت '' شیخ سماء الملته والدین '' مصلائی خاص
3. حبیب: '' حضرت '' ندارد
4. حبیب: '' شیخ المشایخ '' ندارد
5. حبیب: '' الملته '' ندارد
6. شیفته: '' زاده برجاده شیخ ---------------------------- شیخ مشارٌالیه '' ندارد
7. مطبوعه: '' غازی انارالله برهان '' ندارد
8. شیفته: '' تعالیٰ '' ندارد
9. حبیب: '' نورالله تعالیٰ مرقده '' ندارد
10. حبیب: زمانی بعد '' از '' فاتحه اخلاص سر درمراقبه آوردند
11. حبیب: '' بزبان گوهر نثارفرمودند '' ندارد و شیفته: '' برخواستند '' گفت '' سبحان الله
12. مطبوعه: '' درین جهان '' اضافه
13. حبیب: '' فرط '' ندارد
14. مطبوعه: '' تبارك و '' اضافه
15. حبیب: '' خطه '' ندارد

مذکور بصف امامت مثال بستان صفدران برخاست و بتسامع ادای قد و قامت را بیاراست و[1] شمشیر زبان را چون زبان شمشیر[2] بر عزم ادایٔ مخرج قرآن تیز راندگرفت بعد فتح الکتاب بسویٔ سورۂ لا یلاف شتاب از بس که شمشیر زبان را به تیزی راند بجایٔ والصیف والسیف خواند این حقیر بعد سلام صلوٰۃ روی کلام بسویٔ امام نهاد و گفت که مخدوم عجب مردی صف شکن بوده که سمند سرعت را در میدان قرات چنان تیز تاختی که صلوٰۃ مقتدیان را بسیف لسان سر انداختی بمجرد تسامع این[3] الفاظ بشره مبشره آن گوهر معدن[4] حیا متغیر گشت اگر چه فی تلك الوقت الوقت اظهار ننمود فاما بروز دیگر در خلوت فرمود که فلان کس قاضی بدرالدین را از کلام شما انفعالی روی نمود او را خوشنود باید ساخت روز دیگر خوشنود ننموده شد حضرت ایشان را اگر چه آمیزش با بندگان خدایٔ تبارك[5] و تعالی از جهت تکمیل خاص و عوام بودی فاما هر که از خواص و عام بدیشان رسیدی البته دهشت ایشان دروی تاثیر تمام کردی و همه کس آداب ایشان واجب داشتی[6] استماع دارم از حضرت سلطان المجردین[7] و برهان المتوکلین عالم اسرار[8] ربانی شیخ عبد الله بیابانی که پسر بزرگ حضرت شیخ مشارٌالیه بوده یعنی میان حضرت شیخی و میان[9] حضرت شیخ

---

1. حبیب: صفدران برخاست و" زبان چون" شمشیر
2. حبیب و خدابخش: " زبان را چون زبان شمشیر" ندارد
3. شیفته: " روزی بهنگامه صلوٰۃ -------------- بمجرد تسامع این" ندارد
4. حبیب: بشره مبشره " ایشان" حیا متغیر گشت
5. مطبوعه: " تبارك" اضافه
6. حبیب: " ساخت روز دیگر------------------ ایشان واجب داشتی" ندارد
7. حبیب: " حضرت سلطان المجردین" ندارد
8. شیفته: " نقل است از حضرت عالم علم" ربانی شیخ و مطبوعه: " اسرار" اضافه
9. حبیب: " بوده یعنی میان حضرت شیخی و میان" ندارد و شیفته: حضرت شیخ" بوده که بیان شیخ سماء الدین و" حضرت شیخ

وجیه الدین احمد که قطب زمانه خود[1] بود آلان مقبره او درگجرات است ملاقاتی واقع شد[2] او شیخی عظیم القدربود درعالم ظاهر ابو حنیفه وقت بود ودرمعامله باطن با یزید عصر بوده درآنچه حضرت شیخ المشایخ[3] سماء الحق[4] والدین قدس سره[5] العزیزی[6] بگجرات عزیمت نموده بودند حضرت[7] شیخ المشایخ[8] شیخ و جیه الدین احمد در صدرحیات بودند و عمر ایشان بصد و بست و سه سال رسیده بود و حضرت[9] شیخ سماء الحق[10] والدین قدس سره[11] درآن ایام شست و پنج ساله بوده اند روزی به ملاقات حضرت شیخ وجیه الدین احمد مذکور رفتند بشاگردی شیخ وجیه الدین مذکور بشاگردی از شاگردان بزودی سبق می گفتند بمجرد درآمدن حضرت شیخ سماء الحق[12] والدین قدس سره سبق پیچیده وحضرت ایشان را بادلی[13] تمام قیام نموده بدو زانوی ادب بنشست باوجود که میان این دوبزرگ وار هرگز

---

1 حبیب: '' خود '' ندارد

2 مطبوعه: '' ملاقاتی واقع شد '' اضافه

3 حبیب: بود '' وصد وبیست سال عمر داشت وخرقه خلافت ازابواسحٰق مغربی دارد واخلاص و اختصاص بوده وقتی '' سماء الحق والدین

4 مطبوعه: سماء '' الملته '' والدین

5 حبیب: '' قدس سره '' ندارد

6 مطبوعه: '' العزیزی '' اضافه

7 حبیب: '' حضرت '' ندارد

8 حبیب: '' المشایخ '' ندارد

9 حبیب: '' حضرت '' ندارد

10 مطبوعه: شیخ سماء '' الملته '' والدین

11 حبیب: '' قدس سره '' ندارد

12 مطبوعه: سماء '' الملته '' والدین

13 شیفته: '' حضرت ایشان را بادلی '' ندارد

ملاقات[1] نبود و نه هیچ کسی معرف بود حضرت[2] شیخ وجیه الدین احمد رحمته الله[3] الله[3] علیه کمالات و استعداد حضرت[4] ایشان بنورباطن دریافته ویک مصلای خاص پیش حضرت مخدوم[5] به تبرکی نهاده حضرت مخدوم قبول فرمودند و حضرت شیخ شیخ وجیه الدین احمد[6] مرید حضرت[7] ابواسحاق مغربی بوده است و مرید شدن ایشان بدین نمط است درآنچه[8] پدربزرگوارحضرت[9] ایشان ملک اختیارالدین محمد وفات یافت حضرت شیخ را در هژده سالگی گذاشت[10] و ملک اختیارالدین محمد مذکور[11] با سلطان فیروز شاه بادشاه[12] دهلی قرابتی داشت و ازامرای کباربود بعد وفات[13] خزانه وافر گذاشت واورا غیرازشیخ مذکورهیچ وارثی نبود حضرت شیخ از فرط جمالی و حسنی[14] که داشت[15] مردمان دهلی اورا[1] یوسف ثانی می گفتند فاما در

---

1 حبیب : بزرگوارهرگز '' معرفت ظاهر '' نبود

2 حبیب : '' و نه هیچ کسی معرف بود حضرت '' ندارد و شیفته : نبود '' سبب ترک وتجرید '' شیخ وجیه الدین

3 حبیب و شیفته : '' احمد رحمته الله علیه '' ندارد

4 حبیب : '' حضرت '' ندارد

5 حبیب : '' خاص پیش حضرت مخدوم '' ندارد

6 شیفته : '' احمد '' ندارد

7 حبیب : احمد مرید '' شیخ '' ابواسحاق مغربی بوده است

8 حبیب : است در '' وقتی '' پدربزرگوار و شیفته : '' استعداد حضرت ایشان نبود ---------------- برین نمط است درآنچه '' ندارد

9 حبیب و شیفته : '' حضرت '' ندارد

10 شیفته : '' ملک اختیار------------------ سالگی گذاشت و '' ندارد

11 شیفته : '' مذکور '' ندارد

12 حبیب : '' فیروزشاه بادشاه '' ندارد

13 شیفته : کباربود '' و '' خزانه وافر گذاشت

14 شیفته : هیچ وارثی نبود '' به بغایت بود مردمان دهلی '' که داشت

15 حبیب : وارثی نبود '' حضرت شیخ ازبس که جمالی باکمالی '' مردمان شهر

فسق و فجور مستغرق[2] می بودی و دائیما الخمر[3] بود روزی سواره میرفت گذرش بردر خانقاه بابو اسحاق مغربی افتاد و ابواسحاق مذکور در در[4] خانقاه ایستاده بود[5] چون شیخ احمد را دیدند کلوخی نیم مثقال اززمین برداشته وبشیخ احمد رسانید[6] و فرمود که ای پسر هنوز تا چند دربلائ[7] فسق مبتلا خواهی بود بمجرد تسامع این کلام شیخ مشارٌالیه[8] بیهوش گشت و ازاسپ بر زمین افتاد چون بابو اسحاق چناش بدید[9] دوید سر او را بزانوی مبارك نهاد بعد زمانی اندرون خانقاه آورد قدری آب طلبید[10] لبس خورده ساخته و ما بقی[11] دردهنش انداخته چنانچه[12] شیخ وجیه الدین[13] هشیارگشت و بشرف بیعت مشرف شده و هرچه خزانه ومتاعی که داشت بتمامه پیش حضرت بابو اسحاق کشید و تصرف مستحقان رسانید در روزگاری اندك بمقام قطبیه رسید چنانچه اکثر سلاطین هند مرید او شدند و هرگز شیخ مذکور گرد کدخدائی نگشت[14]

---

1 مطبوعه : مردمان '' شهر'' یوسف ثانی

2 حبیب : فسق وفجور'' غلوتمام '' می بودی

3 حبیب : '' دائما الخمر'' ندارد

4 مطبوعه : مذکوردر'' دهلیز'' خانقاه ایستاده

5 حبیب : مغربی افتاد '' شیخ مشارٌالیه '' چون شیخ

6 شیفته : می بودی '' روزی بردرخانقاه ابو اسحٰق مغربی سوارمی گذشت ایشان کلوخی نیم شغال '' و فرمود

7 حبیب : '' دربلائیی '' ندارد

8 حبیب : '' شخ مشارٌالیه '' ندارد وشیفته : این کلام شیخ '' وجیه الدین احمد '' بیهوش گشت

9 حبیب : '' چناش بدید '' ندارد

10 حبیب وشیفته : '' طلبید '' ندارد

11 حبیب : پس خورده '' خود '' دردهنش وشیفته : '' مابقی '' ندارد

12 شیفته : '' چنانچه '' ندارد

13 شیفته : '' وجیه الدین '' اضافه

14 شیفته : '' وهرگز شیخ مذکورگرد کد خدائی نگشت '' ندارد

پانزده سال بروضه متبرکه حضرت رسالت پناه صلی الله علیه وسلم مجاوربود ازآنجا بگجرات آمد سلطان مظفر[1] گجراتی که مردی دانشمند بود وحفظ قرآن مجید[2] داشت داشت مرید ایشان گشت آلان[3] مقبره آن بزرگوار نزدیك شهر[4] احمد آباد درقصبه سرکیچ است بیشتر سلاطین گجرات[5] در پایان او آسوده اند این حقیر نیز وقت مراجعت بیت الله بزیارت او مشرف گشته چون به[6] حضرت[7] شیخ سماءالحق[8] پیر دستگیر خود رسیده و مذاکره زیارت ایشان عرض نموده چنانچه[9] حضرت مخدومی نیز فرموده اند که میان ما وایشان ملاقات بوده هم بدان که نمط که ازحضرت عارف ربانی شیخ عبدالله بیابانی استماع بوده است[10] درایامی که[11] حضرت زبدة اولیا شیخ سماءالحق[12] والدین قدس سره[13] درقصبه پلایته نزدیك قلعه رنتمبهورساکن بودند این این درویش بعد تشریف بیعت در مبداءسلوك خدمت ایشان[14] میکرد چنانچه در

---

1. مطبوعه: آمد سلطان "احمد" گجراتی
2. شیفته: حفظ "بود" داشت مرید
3. حبیب: "آلان" ندارد
4. حبیب: "شهر" ندارد
5. حبیب: "گجرات" ندارد
6. مطبوعه: چون "بخدمت" حضرت
7. حبیب: "حضرت" ندارد
8. مطبوعه: شیخ سماء "الملته والدین" پیردستگیر
9. حبیب: "چنانچه" ندارد
10. شیفته: "پیشترسلاطین گجرات-------- بیابانی استماع شده است" ندارد
11. حبیب: "حضرت عارف ربانی-------------- درایامی که" ندارد
12. مطبوعه: سماء "الملته" والدین
13. حبیب وشیفته: "قدس سره" ندارد
14. شیفته: "ایشان" ندارد

حجره خاص ایشان طشتی و مثربه آبی برای وضو ایشان[1] می برد و شانه میبود[2] و شانه شانه و روپاك پیش می نهاد بعد ازان که[3] آوازدستك ازحجره[4] مخدومی می شنید درمی می آمد و وضو می کنایند مدتی مشرف[5] بدین عهده میبود روزی بعد اداءنمازاشراق درویشی بمجلس ایشان درآمد مکتوبات حضرت عین القضات همدانی برابر داشت چنانچه حضرت مخدومی مکتوبات مذکوره[6] ازدستش گرفتند ویك دو وروق[7] مطالعه مطالعه فرمودند بعد ازان درتعریف حضرت او درآمدند وبزبان مبارك راندند که[8] او اورا روزی[9] بیست جا استعداعء طعام بود واو اصلاً ازحجره خویش بیرون نیامد و سر سر بیست جا همه دریك وقت حاضر گشت باستماع این کلام چون مبداءسلوك بوده است خطره[10] درخاطرم گذشت که آیا شخص واحد دریك وقت معین[11] بیست بیست جا چگونه حاضر شده باشد بمجرد این خطره مستغفرشدم و باخود گفتم که درین معنی[12] هیچ شبه نیست که حضرت مخدومی بر زبان مبارك خود میران[13] القصه القصه وقت نمازظهر ازاندرون حجره دستك زدند این حقیر بمیعاد خود طشت و

---

1 مطبوعه : " طشتی و مثربه آبی برای وضو ایشان می برد وشانه " ندارد

2 شیفته : " چنانچه درحجره ــــــــــــــــــ وشان می بود" ندارد

3 شیفته : پیش می نهاد" چون "آوازدستك

4 شیفته : " ازحجره " اضافه

5 حبیب : " مشرف " ندارد

6 شیفته : درآمد مکتوبات " حضرت یحیٰی منیری " ازدستش گرفتند

7 حبیب : دستش "گرفته پاره" مطالعه فرمودند

8 حبیب : درآمدند " که اورایك مرتبه از" اورا روزی

9 شیفته : " وبزبان مبارك راندند که اورا روزی " ندارد

10 شیفته : " چون مبداء سلوك بوده است خطرهٔ" ندارد

11 شیفته : " یك وقت معین " ندارد

12 حبیب : " معنی " ندارد

13 شیفته : مستغفر شدم " که سخن حضرت شیخ خلاف نخواهد بود" القصه وقت

مشربه طیار ساخت و[1] در حجره درآمد بمجرد درآمدن در[2] چهار گوشه آن حجره حضرت[3] ایشانرا جدا جدا معاینه نمودم بعد زمانی همان یك مخدوم را دیدم[4] دانستم که این اظهار ازجهت[5] آن خطره است که دردل گذرانید بودم بر فور[6] فرمودند فرمودند که درویشان را قوت[7] بمثل بدین حد باشد اگر خواهند د ریك وقت[8] صد جا جا حاضر شوند بعد ازان فرمودند که این معنی مهماامکن[9] اظهار نباید ساخت چنانچه بعد وفات حضرت ایشان درقلم آمد مکاشفات و تصرفات[10] حضرت ایشان نه بدین مقداراست که درتحریر آید[11] یا بتقریر گنجد اکثر پرورش ایشان ازروح پاك حضرت خلاصه موجودات و سرورکائنات بود[12]

باطنش با نورحق پیراست است	ظاهرش نیزازرسول آراست است
نورحق تا بنده دررخساراو	شرع[13] احمد زنده ازکردار[1] او

---

[1] حبیب : بمعیاد خود '' آب وضوگرفته '' درحجره

[2] حبیب : '' آمد بمجرد درآمدن در'' ندارد وشیفته : درحجره در'' آمدم دیدم که '' چهارگوشه

[3] حبیب : '' حضرت '' ندارد

[4] حبیب : ایشانرا جدا جدا '' نشسته دیدم '' دانستم که این اظهار

[5] حبیب : '' ازجهت '' ندارد

[6] حبیب : '' برفور'' ندارد

[7] حبیب : '' قوت '' ندارد

[8] حبیب : '' وقت '' ندارد

[9] شیفته : '' مهما امکن '' ندارد

[10] مطبوعه : ساخت چنانچه '' تعداد کمالات '' حضرت ایشان

[11] حبیب : ساخت چنانچه '' ومناقب ایشان زیاده ازآنست که در'' یا بتقریرگنجد

[12] شیفته : ساخت چنانچه '' بعد فوت شد ایشان مرقوم گشت نه بدین مقدارایشان تاباین حد بود '' باطنش نور

[13] شیفته : '' شرح '' احمد زنده ازکرداراو

ایضاً[2] ذات ملک صفات او چون ذات سرورکائنات رحته للعالمین بود چنانچه بر[3] همچو مای بی سروپای چندان نظر رحمت داشت که تحریر آن ممکن نیست سالها مرور[4] اگرچه این مهجور از دیده ظاهر ایشان[5] دوربود زمان زمان از التفات باطن آنحضرت رو بی حد و عد[6] می یافت چنانچه این دعا در وقت تهجد هرگز فوت نفرمودند تا آنکه بخاک بوسی آستانه آنحضرت رسیده شد[7] **بسم الله الرحمن الرحیم ارجع الجالی الینا سالماً و عانما ارزقنا مشاهدة جماله و نور عینی بنور لقائه برحمتک یا ارحم الراحمین** در آنچه بشرف[8] سعادت قدم بوس مخدومی مشرف گشتم درکنارم گرفت وریم بوسید و فرمود که الحمد للّٰه این دعایٔ من که سالها[9] در وقت[10] تهجد میخواندم باری با ستجابت مقرون پیوست[11] همان زمان بحضور ایشان حضرت[12] مخدوم زاده بر جاده ملک المحقیقن[13] شیخ نصیرالملته[1] والدین قدس سره[2] فرمودند که شما هنوزدر

---

1 خدابخش: شرع احمد "زنده از "کفار" او

2 حبیب وشیفته: "ایضاً" ندارد

3 شیفته: ملک صفات او "را" همچو

4 حبیب: "مرور" ندارد

5 حبیب: "ایشان" ندارد

6 حبیب: باطن آنحضرت "استعداد می" یافت بوسی آستانه آنحضرت

7 حبیب وشیفته: "تا آنکه بخاک ------------- رسیده شد" ندارد

8 حبیب: الرحم الرحمٰن" ودروقتی که بازآمد" سعادت قدم بوس مخدومی

9 حبیب: "که سالها" ندارد

10 حبیب: می خواندم "بکارآمد" همان زمان

11 شیفته: این دعائیی من" باجابت" همان زمان ومطبوعه: باری با ستجابت مقرون" گشت" همان زمان

12 شیفته: "حضرت" ندارد

13 حبیب وشیفته: "ملک المحقیقن" ندارد

در دریا ی جهاز[3] بوده باشید که حضرت مخدوم فرمودند الحمد للّٰہ شیخ جمالی از بیت الله مراجعت نمود شاید تا این زمان ببلاد گجرات رسیده باشید بعد از چند روز مسافری رسید[4] و خبر عزیز الوجودی همه رسانید و در مسافرت چند جا بوقوع[5] امری چه دربیا بان و چه درآبادانی به بیم هلاکت[6] رسیده و امر حیات بکلی منقطع گشته حضرت ایشان[7] را بچشم[8] سر معاینه نمودم گوئی به بشاشتی تمام[9] بیره برگ تنبول بدستم میدهند همان زمان آن زحمت[10] بصحت وسلامت بدل گشته اگر از کمالات مکاشفات و رویت حق تعالیٰ او معیت روح مصطفوی و بشارت و اشارت حضرت نبوی[11] که درشان ایشان بوقوع می پیوست درقلم آرم البته[12] درین مختصر نگنجد و پسران حضرت ایشان[13] درعلم ظاهر مستثنیٰ و ممتاز و درمعامله باطن تقدسیان

---

1 حبیب وشیفته : '' الملته '' ندارد

2 حبیب وشیفته : '' قدس سره'' ندارد

3 شیفته : '' جهاز'' ندارد

4 حبیب : '' رسید '' ندارد

5 حبیب : چند جا بوقوع '' که محاطره جان بود'' امر حیات بکلی

6 حبیب : '' از چند روز'' ندارد

7 شیفته : رسیده باشید بعد '' چند جا دریا و صحرا وقعی روی داده درآن وقت صورت حضرت '' را بچشم سر معاینه نمودم

8 مطبوعه : '' بچشم '' اضافه

9 حبیب : معاینه نمودم '' که '' بیره برگ تنبول بدستم می دهند

10 حبیب : بدستم می دهد '' بشاشت نموده چنانچه همان زمان آن کلفت '' بصحت وسلامت

11 حبیب : مکاشفات و رویت '' الله استمداد و تربیت روحی حضرت مصطفیٰ صلی الله علیه وسلم '' که درشان ایشان بوقوع پیوست

12 حبیب : '' البته '' ندارد

13 حبیب : '' ایشان '' ندارد

دمساز[1] پسر بزرگ آنحضرت پلنگ بیشۀ ربانی و نهنگ لجهّ رحمانی[2] شیخ عبد الله بیابانی که هیچ درویشی راهرگز مجاهده و ریاضت تجرد وتوکل[3] مثل او میسر نه گشته[4] گشته[4] شصت[5] و چند سال بیک اسلوب[6] و منوال در بیابان گزرانیده و در هشتاد صیف و بشکال[7] هرگز درپناه کاشانۀ تجرید[8] و پنج نمازی بی غسل ادا نموده و همه عمر غیر از برگ درخت یا میوه جنگل روزه[9] افطار نفرمود و هر روزیک[10] ختم کلام الله لازم او بوده و اکثر درگرد او شیر و ببر[11] و پلنگ وآهو[12] وسایر جانوران وحشی بیکجا آرامیده و هر گز[13] یکی بدیگری مضرتی نرسیده و پسری دوم حضرت[14] سلطان المحققین[15] وبرهان المدققین شیخ المشایخ شیخ[16] نصیرالملته[17] والدین قدس روحه

---

1 حبیب : مستثنیٰ وممتاز" بودند" پسر بزرگ آن حضرت

10 شیفته : گوئیی به بشاشتی " می داند وازان هلاکت بعرطه سلامت می رسیدم وحضرت ایشان دو پسر چون نور بصر داشتند پسر کلان حافظ کلام ربانی " شیخ عبد الل بیابانی

3 حبیب : " تجرد وتوکل " ندارد

4 شیفته : " که هیچ درویشی ــــــــــــــ او میسر نه گشته " ندارد

5 مطبوعه : " شصت " اضافه

6 حبیب : " اسلوب " ندارد

7 شیفته : " وبشکال " ندارد

8 حبیب : منوال در" نیامدی " وپنج نمازی

9 شیفته : " روزه " اضافه

10 حبیب : " یک " ندارد

11 حبیب و شیفته : " وببر" ندارد

12 حبیب : "آهو" ندارد

13 شیفته : وآهو" جمع شدی " یکی بندگی

14 مطبوعه : " حضرت " اضافه

15 حبیب : " حضرت سلطان المحققین " ندارد

16 شیفته : " شیخ المشایخ شیخ " اضافه

17 حبیب و شیفته : " الملته " ندارد

روحه بصورت و سیرت آراسته و پیراسته هرگز آن بزرگوار زبدةالاخیار[1] و خلاصته الابرار[2] بخلاف پیروی احمد مختار صلی الله علیه وسلم[3] قدم بیرون[4] نه نهد و نبیسه حضرت[5] ایشان پسر خدمت[6] شیخ نصیر الملته[7] والدین برگزیده درگاه[8] حضرت رب رب العالمین غنچه گلزار حقیقت و شگوفه اشجار طریقت اختر برج الطاف و اشفاق وگوهر درج احسان و اخلاق[9] درعلم ظاهر و باطن معمور شیخ عبدالغفوربشیخ لادن معروف[10] مشهور که حضرت مخدومی مرشدی و مولائی و مامنی و ملجائی[11] شیخ سماءالحق[12] والدین قدس سره[13] درشان او فرموده که شیخ عبد الغفور چراغ خانه ماست و درصدرحیات حضرت[14] والد ایشان حضرت شیخ نصیر الملته[15] والدین

---

1. حبیب : " زبدة الاخیار" ندارد
2. شیفته : " وپیراسته هرگز------------------------- خلاصته الابرار" ندارد
3. مطبوعه : " صلی الله علیه وسلم " اضافه
4. شیفته : " بیرون " اضافه
5. حبیب و شیفته : " حضرت " ندارد
6. حبیب : ایشان پسر " حضرت " شیخ نصیر
7. حبیب و شیفته : " الملته " ندارد
8. مطبوعه : " درگاه " اضافه
9. حبیب : " اختر برج الطاف اشفاق وگوهر درج احسان واخلاق " ندارد وشیفته : غنچه گلزار ------------------ احسان واخلاق " ندارد
10. شیفته : " معروف " اضافه
11. حبیب : حضرت مخدوم " مولانا " شیخ سماء الملته والدین و شیفته : " ومامنی وملجأ " ندارد
12. مطبوعه : شیخ سماء " الملته " والدین
13. حبیب و شیفته : " قدس سره " ندارد
14. حبیب وشیفته : " حضرت " ندارد
15. حبیب و شیفته : " الملته " ندارد

بحضور این احقر الانام بدین نتیجه العظام[1] خرقه خلافت عطا فرموده آلان آن نعمت نعمت در سیرت او ما هر است و در صورت او ظاهر[2] القصه درآنچه[3] این حقیر از مسافرت بحضرت[4] ایشان رسیده یکا یك[5] اشتیاق حضرت شیخ ربانی[6] نهنگ دریاه معانی[7] شیخ عبد الله بیابانی مرا ایشان را رؤ نمود چنانچه[8] این ضعیف را باحضرت[9] شیخ عبد الله مشارٌالیه[10] محبتی عظیم[11] و مودتی مستقیم بود آنحضرت اقامت به بیابان نموده واین درویش قدم درمسافرت فرموده و بادیه های بیت الله پیموده[12] بر فور[13] بحضرت مخدومی عرض نموده که اگر اشارت حضرت مخدومی باشد من این راه راه به نوردم و[14] بدست بوس ایشان[15] مشرف گردم چون خود را دیشان بسپارم هر چو

---

1 حبیب : بحضور این '' کمترین بدین غنچه فروتمکین '' خرقه خلافت و شیفته : این حقیر '' الناس بدان زبدة
خاص '' خرقه خلافت عطا فرمود

2 حبیب و شیفته : '' صورت ظاهر '' ندارد

3 حبیب : القصه '' وقتی '' این حقیر

4 شیفته : ازمسافرت '' بخدمت '' ایشان رسیده

5 شیفته : '' یکایک '' ندارد

6 حبیب : یکایك اشتیاق '' دیدارحضرت و شیفته : اشتیاق '' ملاقات آن '' نهنگ دریائی معانی

7 شیفته : '' معانی '' ندارد

8 مطبوعه : '' چنانچه '' ندارد

9 شیفته : '' حضرت '' ندارد

10 حبیب : '' شیخ عبدالله مشارٌالیه '' ندارد و شیفته : '' مشارٌالیه '' ندارد

11 شیفته : '' عظیم '' ندارد

12 حبیب : '' مودتی مستقیم بود ---------------- بیت الله پیموده '' ندارد

13 شیفته : و '' بعد ازدریافت بشرف ملازمت '' بحضرت مخدومی

14 شیفته : اگر اشارت '' شود '' من این راه بدست بوسی

15 حبیب : '' ایشان '' ندارد

نکه باشد به پیش حضرت[1] مخدومی بیارم بمجرد[2] استماع این کلام بدیشان شادمان می شد ند و فرمودند که بیا[3] مرا دربغل گرفتند وبسکوت خاص خود مشرف ساختند و بانواع الطاف بنواختند[4] و نام اشتیاق ازدرد فراق[5] بدان برگزیده آفاق مرقوم نمودند و واین بیت بسر نامه ثبت فرمودند بیت:

طاقت صبر[6] مرا نیست بدین هجر طویل
قدمی زود بنه بر سر این پیر علیل

القصه این احقر مستعد گشت تا طرف بلاد هند و بسمت بیابانی ویرانه که آن گنج معانی درآنجا[7] استقرار داشت روان شوده روز دوم بوقت چاشت[8] یکایك مرا درپیش خود طلب نموده و[9] فرموده که والله اعلم دیدار فرزندم شیخ عبد الله میسر گردد یا نه شمارا نخواهم که از پیش من جدا شوید شاید نماز جنازه من حاضر باشید بمجرد شنیدن[10] این سخن گریه بسیار بما رؤ نمود سر بر زمین نهادم وبازگشتم ازان پس مقدار

---

[1] شیفته: بدست بوس '' همدم ملایك قدسی خود را مستفید گردانم وبهر چون که باشد ایشانرا پالیده روی مبارك آورده بخدمت '' مخدومی بیارم

[2] شیفته: '' بمجرد '' ندارد

[3] شیفته: '' فرمودند که بیا '' ندارد

[4] حبیب: '' ساختند وبانواع الطاف بنواختند '' ندارد

[5] حبیب: '' ازدرد فراق '' ندارد

[6] شیفته: طاقت '' هجر '' مرانیست بدین هجر طویل

[7] حبیب: '' درآنجا '' ندارد

[8] حبیب: '' بوقت چاشت '' ندارد

[9] شیفته: مرا درپیش '' خواند '' فرموده

[10] حبیب: حاضر باشید '' وقت '' این سخن گریه بسیار

يك[1] هفته[2] در استغراق مع الله میبودند و هیچ کس سخن نمی فرمودند تلاوت قرآن مجید بر زبان میراندند و مستغرق بمشاهده حق تبارك و تعالیٰ می ماندند[3] و در هر وقت هر نماز وضوء تجدید می ساختند و خود را در بحر احدیت می انداختند[4] بعد از اداه نماز عشا چشم کشادند و تبسم نمودند و رحلت فرمودند وفات حضرت ایشان[5] درهفدهم ماه[6] جمادی الاول بود تاریخ وفات حضرت شیخ[7] اینست قطعه[8]:

مرشدانس وملك شاه سماءالدین چو رفت

ای جمالی برسریر عرش آمد کام او

هشت خلد آمد بنام او اگر پرسد کسی

سال تاریخش بگو هشت آمد بر نام او

دروقت غسل حضرت ایشان جمیع درویشان یعنی اختر برج سعادت و گوهر درج[9] سیادت لقایت[10] مآب سعادت آیات[11] حضرت حاجی الحرمین[12] هاجی عبد الوهاب و و حضرت[13] مخدوم پاك نهاد[1] مولانای عبد الله الهداد و سلطان المحققین برهان

---

1 شیفته: ازآن پس "بعد از" هفته دراستغراق

2 حبیب: "پس مقداریك هفته" ندارد

3 شیفته: "و مستغرق بمشاهده حق تبارك وتعالیٰ می ماندند" ندارد

4 حبیب: "خود را دربحر احدیت می انداختند" ندارد

5 شیفته: "وفات حضرت ایشان" ندارد

6 شیفته: "ماه" ندارد

7 مطبوعه: "حضرت شیخ" اضافه

8 مطبوعه: "قطعه" اضافه

9 مطبوعه: "درج" اضافه

10 حبیب: "لقایت" ندارد

11 مطبوعه: "سعادت آیات" اضافه

12 شیفته: "حضرت حاجی الحرمین" ندارد

13 شیفته: "حضرت" ندارد

المدققین[2] حضرت مخدوم زاده[3] شیخ نصیر الملته والدین قدس سره العزیز [4]و حضرت زبدة العارفین ملک المحققین سلطان المدققین شیخ عبد الغفور واین احقر[5] الانام خاکپا خاص و عام نیز[6] حاضر بودند و تبرکاً آب بر اندام مبارکش میریختند چنانچه همه معاینه نمودن که بادای بآوازتشهید سعادت[7] انگشت شهادت را ایستاده کردند و چند بار الله الله فرمودند چنانچه حاضران شنودند همه را وقت عجیب و حالتی غریب[8] روی نموده بودند[9] مدفن حضرت[10] ایشان بالای حوض شمسی واقع است چند سال قبل از رحلت آنحضرت سلطان العاشقین و برهان العارفین حضرت قطب الملته والدین شیخ بختیار اوشی[11] قدس سره را درواقعه دیده بودند گوئی بکرانه حوض مذکوره[12] ایستاده اند اشارت بصفه می نمایند که جای شما اینجا ست مقبره مطهره حضرت مخدومی همدران مقام واقع است بعد وفات حضرت ایشان حضرت[13] خلاصته الابرار زبده الاخیار[14] شیخ[1] معموره پر نور حضرت[2] شیخ عبد

---

[1] شیفته: " نهاد " ندارد

[2] مطبوعه: " برهان المدققین " اضافه

[3] شیفته: مخدام زاده " ندارد

[4] شیفته: " قدس سره العزیز" ندارد

[5] شیفته: " العارفین ملک المحققین سلطان المدققین " ندارد

[6] شیفته: " خاکپائ خاص وعام نیز" ندارد

[7] شیفته: " بآوازتشهید سعادت " ندارد

[8] شیفته: حاضران شنودند " همه را حالتی عجب وقتی " غریب روی نموده

[9] شیفته: " بودند " ندارد

[10] حبیب: " حضرت " ندارد

[11] شیفته: " العاشقین وبرهان العارفین حضرت ـــــــــــــــــ شیخ بختیاراوشی " اضافه

[12] مطبوعه: بکرانه حوض " شمسی " ایستاده

[13] شیفته: " حضرت " ندارد

[14] حبیب: " خلاصته الابرارزبده الاخیار" ندارد

الغفورحضرت خلاصته المشایخ والا ولیاءشیخ جمالی هانسوی راکه خلیفه حضرت سلطان المشایخ[3] قطب العالم[4] شیخ فرید الدین شکر گنج[5] قدس سره اند[6] شبی در خواب دید و ازحضرت ایشان پرسید که مقام را شیخ سماءالملته والدین[7] کجا است ایشان فرمودند که شیخ شما پیوسته در چهار یار حضرت خلاصه موجودات ﷺ[8] است می باشیم چنانچه این بیت کاتب درترکیب بند مرثیه ایشان مسطورشده است بیت:

پنجم ترا شمرد نبی درچهاریار　　　ازجان ودل قبول نمودند هرچهار

الٰها عالم پناها پروردگارآمر زگاراین عاصی بدکردا سیه کاررا درویشانی که درین تذکره مرقوم اند بدیشان به بخشی بیت:

گرنیک من مراازیشان گیری　　　وربد باشم مرا بدیشان بخشی

---

1 شیفته: '' شیخ '' ندارد

2 شیفته: '' حضرت '' ندارد

3 حبیب: '' سلطان المشایخ '' ندارد

4 شیفته: '' قطب العالم '' ندارد

5 شیفته: '' شکرگنج '' اضافه

6 حبیب: '' قدس سره '' ندارد

7 شیفته: سماء '' الحق '' کجا است

8 حبیب: '' ﷺ '' اضافه

﴿الف﴾

﴿ث﴾

﴿ج﴾

﴿چ﴾

﴿ح﴾

﴿ش﴾

﴿ص﴾

﴿ض﴾

﴿غ﴾

﴿ف﴾

﴿ق﴾

(ک)

کتب

اماکن

قبائل وفرقہ

ابواسحاقیان

آتش پرست

ترک

حیدریان

ساحر

قلندر

مغول

افغان

بقال

حنفی

فردوسیان

روغنگر

کفار

کتابیات

۱۔	آب کوثر	شیخ محمد اکرام	لاہو	۱۹۶۸ء
۲۔	آثار الضادید	سرسید احمد خان	پاکستان ھسٹاریکل سوسائٹی کراچی	۱۹۴۴ء
۳۔	آثار الصنادید	سرسید احمد خان	سنٹرل بکڈپو، دہلی	۱۹۶۵
۴۔	اخبار الاخیار فی اسرار الابرار	شیخ عبد الحق دہلوی	مطبع محبتائی، دہلی	۱۳۳۲ھ
۵۔	اخبار الاخیار فی اسرار الابرار	شیخ عبد الحق دہلوی	ادبی دنیا، دہلی	۱۹۹۶ء
۶۔	اسرار الاولیا (ملفوظات منسوب بہ بابا فرید)	بدر الدین اسحاق،	نول کشور، کانپور	۱۹۱۷ء
۷۔	اقتباس الانوار	شیخ محمد اکرم براسوی	لاہور	۱۸۹۵ء
۸۔	اکبر نامہ	ابوالفضل	ایشیاٹک سوسائٹی آف بنگال	۸۶ـ۱۸۷۷ء
۹۔	انوار صوفیہ	سید بشیر احمد	ایجوکیشنل بورڈ ہاؤس	۲۰۰۷ء
۱۰۔	انوار العارفین	مولوی محمد حسین صابری	مکتبہ معاویہ کراچی	۱۹۶۶ع
۱۱۔	بزم صوفیہ	صباح الدین عبد الرحمن	طبع ثانی اعظم گڑھ	۱۹۷۱،۱۹۴۹ء
۱۲۔	تاریخ اوچ	مولوی حفیظ	محبوبہ المطابع برقی	

		الرحمان	پریس	
۱۳۔	تاریخ اولیائے دہلی	احمد سعید	مطبع محبوب المطابع دہلی	۱۳۵۴ء
۱۴۔	تاریخ خان جہانی و مخزن افغانی	خواجہ نعمت اللہ ہروی	اردو سائنس بورڈ	۱۹۸۶
۱۵۔	تاریخ دعوت و عزیمت (جلد پنجم)	ابوالحسن علی ندوی	مجلس تحقیقات نشریات اسلام لکھنؤ	۲۰۱۲
۱۶۔	تاریخ شاہی	احمد یادگار	اردو سائنس بورڈ لاہور	۱۹۸۶ء
۱۷۔	تاریخ شیر شاہی	عباس خاں سروانی	مطبع زیکو پریس، ڈھاکا	۱۹۶۴ء
۱۸۔	تاریخ فرشتہ	محمد قاسم ہندو شاہ فرشتہ	نولکشور پریس لکھنؤ	۱۸۸۴ع
۱۹۔	تاریخ فرشتہ	محمد قاسم ہندو شاہ فرشتہ	بمبئی	۱۸۳۲ع
۲۰۔	تاریخ فیروز شاہی	ضیاء الدین برنی مرتبہ سرسید احمد خاں	سرسید اکیڈمی، علی گڑھ	۲۰۰۵
۲۱۔	تاریخ فیروز شاہی (اردو ترجمہ)	ضیاءلدین برنی مرتبہ سید معین الحق	اردو سائنس بورڈ لاہور	
۲۲۔	تاریخ قوم کنبوہ	چودھری محمد یوسف حسن	ای نل تاون لاہور	

۲۴۔	تاریخ مشائخ چشت	خلیق احمد نظامی	ندوۃ المصنفین دہلی	۱۹۵۳ء
۲۵۔	تاریخ داؤدی	عبد اللہ	نیشنل پرنٹرس کمپنی	۱۹۵۴ء
۲۶۔	تذکرہ نویسی فارسی در ھند و پاک	دکتر سید علی رضا نقوی علی اکبر علمی	تہران	۱۳۸۳ھ
۲۷۔	تذکرہ حسینی	حسین دوست	نولکشور، میر لکھنؤ	۱۲۹۲
۲۸۔	تذکرہ روز روشن	مظفر حسین صبا	پٹنہ عظیم الشان بک ڈپو	۱۹۶۸
۲۹۔	تذکرہ علماء ھند	رحمان علی مترجمہ: محمد ایوب قادری	پاکستان ہسٹاریل سوسائیٹی، کراچی	۱۹۶۱
۳۰۔	تذکرہ مراۃ الخیال	شیر خاں لودی	مطبع مظفری بمبئ	۱۳۲۶ھ
۳۱۔	تذکرہ المفسرین (جلد اول)	قاضی محمد زاہد الحسینی	دارالارشاد، کمپل پو	۱۹۶۴ء
۳۲۔	تغلق نامہ (مثنوی)	امیر خسرو دہلوی (مرتبہ سید ہاشمی فرید آبادی)	مخطوطات فارسیہ حیدرآباد دکن	۱۹۳۳ع
۳۳۔	حدیقۃ الحقیقہ و شریقۃ الطریقہ	سنائی الغزنوی	مطبع ابو طالب شیرازی بمبئ	۱۹۵۹
۳۴۔	حدیقۃ الاولیا	عبد القادر تقوی	سندھی ادبی بورڈ	
۳۵۔	حدیقۃ الاولیا	مفتی غلام سرور لاہوری	مطبع نولکشور، لکھنؤ	۱۸۸۹
۳۶۔	خزینۃ الاصفیاء (جلد دوم)	مفتی غلام سرور لاہوری	مطبع ثمر ھند لکھنؤ	۱۸۷۲

۳۷۔	خلاصۃ العارفین (احوال وواقعات بھاء الدین ذکریا ملتانی)		اللہ والی کی قومی دوکان لاہور	۱۹۰۹ع
۳۸	خزانہ عامرہ	میر غلام علی آزاد بلگرامی	طبع ثانی، نولکشور کانپور	۱۹۰۰
۳۹۔	خیر المجالس (فارسی)	ملفوظات شیک نصیر الدین محمد مرتبہ حمید کلندر	علی گڑھ مسلم یونیور سٹی، علی گڑھ	
۴۰۔	خیر المجالس (اردو)	ملفوظات شیک نصیر الدین محمد مرتبہ حمید کلندر	ناز پرنٹنگ پریس دہلی	۱۹۵۹
۴۱۔	دلیل العارفین (ملفوظات منسوب بہ خواجہ معین الدین)	خواجہ قطب الدین بختیار کاکیؒ	مطبع مجتبائی، دہلی	۱۳۱۱
۴۲۔	راحت القلوب (ملفوظات منسوب بہ بابا فرید)	نظام الدین محمد بدایونی	مطبعہ علوم	۱۲۷۲ھ
۴۳۔	ریاض الشعراءِ (قلمی نسخہ)	ولہ علی قلی داغستانی	حبیب گنج کلکشن، علی گڑھ	
۴۴۔	ریاض الشعراءِ (اردو)	ولہ علی قلی داغستانی	حبیب گنج کلکشن، علی گڑھ	۲۰۰۱
۴۵۔	سفینۃ الاولیاء (فارسی)	محمد دارا شکوہ	نول کشور لکھنؤ	۱۸۸۴ء

۴۶۔	سیر الاقطاب	الھدایہ ابن شیخ عبدالرحیم	نولکشور، لکھنؤ	۱۹۱۳ء
۴۷۔	سیر الاولیا	مبارک علوی میر خورد	مطبع محب ہند دہلی	۱۳۰۲ھ
۴۸۔	سیر الاولیا (اردو ترجمہ)	مبارک علوی میر خورد	اللہ والی کی قومی دوکان، لاہور	
۴۹۔	صبح گلشن	عبدالمجید خاں، محمد	شاہجہانی، بھوپال	۱۲۹۵ھ
۵۰۔	طبقات اکبری	خواجہ نظام الدین	ایشیاٹک سوسائٹی آف بنگال کلکتہ	۱۹۳۱ء
۵۱۔	طبقات ناصری (جلد دوم)	منہاج سراج (مرتبہ ڈاکٹر عبداللہ چغتائی)	کتابخانہ نورس، لاہور	۱۹۵۲ء
۵۲۔	طبقات ناصری	منہاج سرامرتبہ عبدالحی جیبی	انجمن تاریخ افغانستان، کابل	۱۳۴۲ھ
۵۳۔	فوائد الفواد	حسن سجزی	منشی نولکشور لکھنؤ	۱۸۸۵ء
۵۴۔	فائد الفواد (ملفوظات نظام الدین اولیا)	امیر حسن سجزی محمد لطیف ملک ملک سراج الدین	لاھور	۱۹۶۶
۵۵۔	قرآالسعدین	امیر خسرو	مطبع، دہلی	۱۲۶۱ھ
۵۶۔	کشف المحجوب (اردو)	ابوالحسن علی ہجویری	رضوی کتب خانہ، لاھور	۱۳۹۳ھ

۵۷۔	کلمات الصادقین	محمد صادق دہلوی کشمیری ھمدانی	مرکز تحقیقات فارسی ایران و پاکستان اسلام آباد	۱۹۸۸م
۵۸۔	گلزار ابرار (قلمی)	محمد غوثی مانڈوی	مملوک سید سخاوت پریس کراچی	
۵۹۔	گلزار ابرار (اردو)	محمد غوث مانڈوی مترجمہ: مولوی فضل احمد	مطبع مفید عام آگرہ	۱۳۲۶ھ
۶۰۔	لطائف اشرفی و مکتوبات اشرفی (ملفوظات شاہ اشرف جھانگیر)	نظام یمنی	نصرت الماطابع، دہلی	۲۰۱۰
۶۱۔	مراۃ المعانی (قلمی	جمالی فضل اللہ دہلوی	حبیب گنج کلکشن (۲۱/۱۳۷) فارسیہ تصوف	
۶۲۔	مراۃ العالم (قلمی)	بختاور خاں	دولت آباد، جونپور	
۶۳۔	مزارات اولیا، دہلی	محمد عالم شاہ دہلوی	خان جہان پریس	۱۵۳۰ء
۶۴۔	معین الارواح	خادم حسن	صوفی پریس، اجمیر	۱۹۴۸ء
۶۵۔	مونس الارواح	جھان آرا بیگم	کراچی	
۶۶۔	نزھتہ الخواطر (جلد اول)	حکیم عبد الحیی حسینی	حیدرآباد دکن	۱۹۴۷ع
۶۷۔	مجمع النفائس	آرزو، سراج الدین علی خان	پٹنہ خدا بخش لائبریری	۱۹۹۲ء

نمبر	کتاب	مصنف	ناشر	سنہ
۶۸۔	مفتاح التواریخ	طامس ولیم بیل	نولکشور پریس، کانپور	۱۸۶۷ع
۶۹۔	منتخب التواریخ	عبد القادر بدایونی	کلکتہ، کالج پریس	۱۸۶۸ء
۷۰۔	نفحات الانس	نور الدین عبد الرحمٰن جامی	مطبع نولکشور لکھنؤ	۱۸۸۵ء
۷۱۔	نفحات الانس (اردو)	نور الدین عبد الرحمٰن جامی	اللہ والے کی قومی دوکان، لاھور	
۷۲۔	واقعات مشتاقی	شیخ رزق اللہ مشتاقی	رام پور رضالائبریری	۲۰۰۲ء
۷۳۔	تصوف اور ہندوستانی معاشرہ	مرتبہ پروفیسر محی الدین بمبئی والا	موڈرن پبلشنگ ہاؤس، گولا مارکیٹ، دریا گنج نئی دہلی	۱۹۹۸
۷۴۔	تصوف اور اصغر گونڈوی	سلام سندیلوی	نسیم بک ڈپو، لکھنؤ	۱۹۷۸
۷۵۔	شرح جنید بغدادی	عبد الحلیم	دلگداز پریس، لکھنؤ	۱۹۰۷
۷۶۔	حضرت نظام الدین اولیاء حیات اور تعلیمات	پروفیسر محمد حبیب مرحوم	نظام اردو خطبات دہلی یونیورسٹی، دہلی	۱۹۷۰ء
۷۷۔	مآثر الرحیمی	عبد الباقی نہاوندی	بیپڈسٹ مشن، کلکتہ	۱۹۳۱ء
۷۸۔	سفینہ خوشگو	مرتبہ عطا کاکوری	لیبل لیتھو پریس	۱۹۵۹ء
۷۹۔	ریاض الشعرا (فارسی)	علی قلی خان والہ داغستانی مرتبہ: شریف حسین قاسمی	کتبخانہ رضا لائبریری رامپور	۲۰۰۱ء
۸۰۔	نتائج الافکار	قدرت اللہ خان	چاپخانہ سلطانی بمبئی	۱۳۳۴ھ

نمبر	کتاب	مصنف	ناشر	سال
		گوپاموی		
۸۱۔	ہندوستان کے عہد ماضی میں مسلمان حکمرانوں کی مذھبی رواداری (جلد دوم)	سید صباح الدین عبدالرحمٰن	دارالمصنفین، شبلی اکیڈمی، اعظم گڑھ	
۸۲۔	ہندوستانی فارسی ادب	پروفیسر سید امیر حسن عابدی	اعلی پریس دہلی	۱۹۸۴
۸۳۔	ہفت اقلیم	امین احمد رازی مرتبہ: جواد فاضل	ایران	
۸۴۔	معدالصفا سکندری	حکیم میاں بھودہ خاں	منشی نول کشور لکھنؤ	۱۸۷۷
۸۵۔	منتخب التواریخ (اردو)	ملا عبدالقادر بدایونی مرتبہ: شیخ عبدالرشید	کلکتہ	
۸۶۔	گلشن راز	شیخ محمود شبستری مرتبہ: محمد بشیر انور ابوہری	مرکز تحقیقات فارسی ایران وپاکستان اسلام آباد	۲۰۰۷

رسالہ

نمبر	مضمون	مصنف	رسالہ	تاریخ
۱۔	استدراکات،	امتیاز علی عرشی	اورینٹل کالج میگزین	نومبر ۱۹۳۴
۲۔	تصانیف شیخ جمالی دہلویؒ	محمد حبیب الرحمٰن	اورینٹل کالج میگزین	نومبر ۱۹۳۵

		خاں (صدر یار جنگ)		
۳۔	تحقیقی مطالعہ خسرو ثانی شیخ جمالی دہلوی	پروفیسر نذیر احمد	اردو ادب	۱۹۵۴ علی گڑھ
۴۔	سکندر کے عہد کے فارسی ادب کی خصوصیات	محمد حبیب الرحمٰن خاں (صدر یار جنگ)	اورینٹل کالج میگزین	مئی ۱۹۳۳
۵۔	سکندر لودی کے ہندوستان کا علمی، عمرانی اور ثقافتی مطالعہ	جناب ذکا صدیقی	معارف نمبر ۲، جلد۔ ۱۰۴، اعظم گڑھ	اگست ۱۹۶۹
۶۔	مقالات ہندوستان کے سلاطین، علماء اور مشایخ کے تعلقات پر ایک نظر	جناب سید صباح الدین عبد الرحمٰن صاحب ایم اے	معارف نمبر ۱، جلد ۹۰، اعظم گڑھ	

ENGLISH BOOKS AND ARTICLES

1. Cambridge History of India Vol. III, edited by Sir W. Hag (1928.
2. Development of Muslim Religious throught In Indian by Mohd. Noor nabi, Aligarh, 1964.
3. Hazrat Amir Khusru of Delhi, Prof. Mohd. Habib, Bombay, 1927.
4. History of Afghan in India, Abdur Rahman.
5. History of Indo-Persian Literature, Nabi Hadi.
6. The Gazzetters of india Vol. 2 (History and culture) ed. P.N. Chopra, Oct, 20, 1973.
7. History of the Khaljis, Kishori Saran Lal, Bombay, 1967.
8. List and Mohammad pur and Hindu Monuments Vol. II and III, Zafar Hasan, Delhi, 1981.
9. Encylcopaedia of islam,Leiden Brll, 1960, 1.
10. Sufism and Suhrawardi order, Massod Ali Khan, New Delhi, 2003.
11. A History of Suffism in India, SA Rizvi, Sahail Academy Lahore Vol 1, 1004.
12. Some Aspects of Religion and Politics in India during the thirteen century 2nd ed. Delhi, K.A. Nizami, Idarahi Adabiyat, Delhi, 1974.
13. An Oriental Biographical Dictionary, Thomas William Beale, London Allen.
14. Dictionary of Indo Persian Literature, New Delhi, Nabi Hadi, Indira Gandhi National Centre for the Arts, 1995.
15. History of Indo-Persian Literature, Nabi Hadi, Iran Culture House, New Delhi, 2002.
16. Life and works of Amir Khusrau, Waheed Mirza, Calcutta, 1935.
17. Nasiruddin Chiragh-i-Dehi, as great historical personality, Prof. Mohd. Habib Islamic Culture, Hyderabad, Deccan, April , 1926.
18. Medeaval India Quarterly, 1950 Vol. 1 (Chishti Mystics Records of the Sultanate Period) written by Mohammad Habib.
19. Ibn Battuta Travels in Asia and Africa (1325-1354).
20. The Administration of the Sultanate of delhi Dr. Ishtiaq Husain Qureshi, Lahore, 1944.

21. The life and time of Sheikh Fariduddin Ganj-e-Shakar by Khaliq Ahmed Nizami, Aligarh, 1955.
22. Delhi Sultanate Urbanization and Social change, Iqtidar Hussain Siddiqui, Published by Vinod Vasishtha for Via books Private Limited, Dariya Ganj, New Delhi.

Catalogue

1. Asitic Society of Bengal, Wladimir IVANOW, Baptist Mission press, Calcutta, 1926
2. Asfia Kutab Khana (Govt oriental Manuscript library and Research institute), Vol 4, Sayyed Abbas Husain , (Daccan)Hyderabad, 1345
3. British Museum, Vol. 1, C. Harles Rieu , Alden Press (Oxford), 1966.
4. Khuda Bakhsh Oriental Public Library, vol xxxi , Makhtaba Jamia Daryaganj Dehli, 1977
5. Raza Library Rampur, Vol, Azaz Ahmad, Delhi, 994
6. Salar Jung Musecum and Library Hydrabad, Muhammad Ashraf ,London 1962
7. Mulana Azad Library, Vol-1, Part 2nd, M.H Razvi and Qaisar Amrohvi, Aligarh 1985
8. Mulana Azad Library, Vol 1, Rizvi and Ahmad, Shefta collection, AMU, 1969

سیرالعارفین

مصنف

حامد بن فضل الله المعروف به درویش جمالی

متوفی ۹۴۲ھ

ویراسته

شاکره طلعت

برای اخذ دکتورات در زبان فارسی

تحت هدایت

دکتر زهره عرشی

دانشگاه اسلامی علی گرھ
۲۰۱۴

A Critical Edition
of
Siyarul Arifin
of
Hamid Bin Fazlullah Known As Darwaish Jamali
D 942 A.H.
(With Introduction and Notes)

ABSTRACT
THESIS

Submitted for the Award of the Degree of

Doctor of Philosophy

IN

PERSIAN

By
SHAKIRA TALAT

Under the Supervision of
Dr. Zohra Arshi

Department of Persian
ALIGARH MUSLIM UNIVERSITY
ALIGARH (INDIA)

2014

وچه در آبادانی به بیم هلاکت رسیده وامر حیات بکلی منقطع گشته حضرت ایشان را بچشم سر

معاینه نمودم گوئی به بشاشتی تمام بیره برگ تنبول بدستم میدهند همان زمان آن زحمت

بصحت وسلامت بدل گشته اگر از کمالات مکاشفات و رویت حق تعالیٰ او معیت روح

مصطفوی وبشارت واشارت حضرت نبوی که در شان ایشان بوقوع می پیوست در قلم آرم

البته درین مختصر نگنجد" [1]

Siyrual Arifin presents literary, cultural, spiritual and social aspects during Sultanat period of Indian Sub – continent. And these significant points are of immense value for historians.

Jamali style of writing Sheikh Jamali is not only famous for his poetic style but also for his diction of prose writing. Siyrual Arifin is the evidence of his style of prose writing. We quote have some fragments of his prose :

(ا)" حمدی که ابواب سعادت برارباب عبادت مفتوح گرداند وسپاسی که شرکتگان بادیه

طلب را بمنزل مقصود رساند مر حضرت واجب الوجودی را که از زلال حیاض عنایت

[1] Siyarul Arifin, p 483-485

ریاض ارواح واسباح اصحاب نبوت و ولایت را منحصر ساخت وبخلعت معیت و محرمیت

بنواخت وصحیفه استعداد نهاد ایشان بجود ول تخلقو باخلاق اللہ پیراست وبطراز اعزاز قرب

خرد فرایض ونوافل آراست سبحان اللہ عما یصفون که معبود یست "[1]

(۲)" پیر حضرت شیخ نظام الدین ابوالموید قدس سرہ است آنجا بود اورادریافت واز آنجا

بخطہ لاھور رسید حضرت شیخ المشایخ شیخ علی ھجویری قدس سرہ که الفقیر عندی من الا قلب

له لارب له قول اوست"

(۳) " رود چون حضرت شیخ قدس سرہ جواب مغ شنید طفلی که در کنارش بود بخود کشید وبسوی

آتش دوید چنانچه فریاد وفغان از مغان برامد بسم اللہ الرحمٰن الرحیم گفت وآیته قلنا یانار کونی بردا

وسلام علی ابراھیم خواند ونیز در آتش کده قدم راند "[2]

Form the above passages one can conclude that sheikh Jamali used Arabic words frequently in his persian writings. His writing is the specimen of ornate prose and contains rhythmic and measured compositions here and there.

---

1 Siyarul Arifin, p 1
2 ibid , p 1

when" حضرت محمودی را کہ سلطان تاجدار ممالک لولاک است وبرھان انوار مسالک فلک الافلاک "

Jamali mentions about any sufi or king to remember them with great admire , regard and respect and uses several epithets and adjectives.

" آن جمشید سریر تجرید و آن خورشید تنویر توحید و تفرید آن حرم راز لامکانی و آن درخود اعزاز جاودانی و آن کشتہ خنجر تسلیم و رضا وآن گلدستہ گلشن صدق و صفا آن منبع اسرار آلٰھی و آن مطلع انوار نامتناھی آن سپھر طھارت و پاکی حضرت خواجہ قطب الدین بختیار کاکی قدس سرہ "

" آن کوہ قاف علم و وقار و آن لجہ صاف علم و اسرار آن فیض بخش طالبان آلہ و آن پیشوای رہ روان درگاہ آن ثانی سفیان ثوری شیخ محمد حمید الدین ناگوری رحمۃ اللہ علیہ "

" سلطان شمس الدین التمش طاب ثراہ وجعل اخبتہ مثواہ بسی شکرانہ حضرت صمیدیت بجا آورد"

This tezkira has great historical value and many important authors claimed it the magnum opns and valued the authentic source of times.

The following four manuscript of SIYARUL ARIFIN conserved in different libraries have taken into account for the research and compilation of standared text.

1. Salar Jung Musecum and Library Hydrabad, Andhra Pradesh

Folios 174, Size 24.8 x 15.2, 9.8 x 6.0 cms , Line 17 per page, worm eaten , repaired fairly good condation, Bound. Written in different hands, in ordinary nastaliq and completed on 3 Dhiqa da A.H 1084 / 30 Jan A.D 1674 at Shahjanabad .

Same copy

Folios 146, Size 23.4 x14.2, 9.2 x 5.6 cms, Line 18, Rubrication, Dampness stains, worm eaten, Fair condition , Not bound.

2. Habib Ganj (Persian) Collection . Maulana Azad Library, Aligarh Muslims University, Aligarh

SIYARUL ARIFIN

A well known work on biographies of select sufis the Chishti and Suhrawaradiyya orders in India, camposed by Hamid. b. Fazlullah (),

alias Darwish Jamali, died in 942 A.H / 1535. The work was completed around 937 A.H / 1530 the date of accession to the throne of Humayun to whom it is dedicated.

Folios 170, size 27 x 19, 17 x8 cms, lines15 Per pages, Script, rubric, nastaliq Copied by Sultan .... () , the remaning part of the scrib's name and date of inscription Can not be accessed due to partly mutilation of the folio.

3. Shefta (persian) collection, Maulana Azad Library

SIYARUL ARIFIN

Folios 49, Size 22 x 14, 20 x 10 cms Line 17 per page, worm eaten but text Laminated. Scribed by Sayyid Mardan Ali () in 1379 A.H, Nastaliq.

4. Khuda Bakhsh Oriental Public library (persian) manuscript, Patna.

SIYARUL ARIFIN

Biographical notes of some renowned Indian saints of the chishti and Suhrawardi orders. Folios 125, Size 8. 75 x 5.75, 6.25 x 3.75 cms Line 19 , written in a hasty Nastaliq, dated 26 Bhadon, 1202 Bengali era.